Rubicon

DAN SLUȘANSCHI (1943 – 2008), profesor la Facultatea de Filologie Clasică, Universitatea din București, precum și la numeroase alte facultăţi din ţară și străinătate, a fost unul dintre cei mai însemnaţi clasiciști români. A realizat remarcabile traduceri din Platon, Homer, Vergilius, precum și din Emile Benveniste, Giuliano Bonfante, Pierre Grimai, Georges Dumézil. A editat opera latină a lui Dimitrie Cantemir, cum ar fi *Historia Moldo-Vlachica,* București, 1983 (pentru care a primit Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei, în 1985); *Vita Constantini Cantemyrii, cognomento Senis,* București, 1996; *Incrementorum et Decrementorum Aulae Othmanicae Libri très,* Timișoara, 2001 (ediţie princeps). A publicat studii de specialitate, precum *Le vocabulaire latin des gradus actatum,* București, 1974; *Sintaxa propoziţiei latine,* București, 1984 (ed. I); 1994 (ed. a II-a)*; Sintaxa frazei latine,* București, 1994; *Introducere în studiul limbii și culturii indo-europene,* București, 1987 (cu L. Wald); *Ou latin aux langues romanes,* Wilhelmsfeld, 1991 (cu M. Iliescu), precum și numeroase articole în reviste de specialitate. în 2003 a primit titlul de Doctor honoris causa al Universităţii din Caen – Basse-Normandie.

Editura Ratio et Revelaţio a publicat în 2019 un volum dedicat memoriei profesorului Dan Slușanschi, editat de Ana-Maria Răducan și Florin-George Călian, *Dan Slușanschi. Portret de clasicist.*

Publius Vergilius Maro

ENEIDA

Introducere, traducere în hexametri, bibliografie și indici de

Dan Slusanschi

Ratio et Revelatio
2021

Colecţia **Rubicon** este coordontată de Antoaneta Sabău

Editori: Florin-George Călian și Otniel-Laurean Vereș

Redactori: Antoaneta Sabău și Otniel-Laurean Vereș

Coperta: Narcis Cârciu
DTP: Dan Pătroc și Stejărel Decu-Jerep
Acest volum a apărut cu sprijinul Școlii Dan Slușanschi de Limbi Clasice și Orientale, din cadrul Centrului de Cercetare Ecumenică, Universitatea Lucian Blaga, Sibiu.
ō Ratio et Revelaţio, 2021
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
VERGILIUS MARO, PUBLIUS
Eneida / Publius Vergilius Maro; introd., trad˚. în hexametri, bibliografie și indici de Dan Slușanschi. — Oradea: Ratio et Revelaţio, 2021
Index
ISBN 978 – 606 – 9659 – 12 – 0
Slușanschi, Dan (ed. șt.)
821.124
Supracoperta: *Aeneae Troieni Navigaţio* – Abraham Ortelius (1527 – 1598), *Theatrum orbis terrarium,* MDCL
Copertele I ƨi IV: Denar de argint (diametru 18 mm) emis în 47 – 46 î.e.n. ˇAvers: Eneas îl poartă pe umărul stâng pe Anhises și în mâna dreaptă paladiul protector troian. Revers: Profil cu Venus (mama lui Eneas).
www˙ratioetrevelatio˙com
CUPRINS
Introducere 7
0. Preambul 7
P. Vergilius Maro 7
Planul *Eneidei* 10
Nivelurile metafizice ale Eneidei 12
Eroii *Eneidei* 14
1. Poezia virgiliană 17
2. Textul *Eneidei* 18
3. Modelul *Eneidei* 19
Traducerile românești ale *Eneidei* 20
Notă asupra ediţiei 23
Eneida 25
Cântul I 27

Cântul ÎI 53
Cântul III 81
Cântul IV 107
Cântul V 131
Cântul VI 161
Cântul VII 191
Cântul VIII 219
Cântul IX 245
Cântul X 273
Cântul XI 303
Cântul XII 333
Marele imn homeric către Afrodita 365
Către Afrodita (ÎI) 377
Către Afrodita (III) 379
Bibliografie esenţială 381
Indice de nume de persoane 383
Indice de nume de locuri 417

INTRODUCERE

0. Preambul

Un studiu aprofundat asupra lui Virgiliu, dedicat fie și numai genezei Eneidei, ar cere, negreșit, o carte întreagă. În cele ce urmează, fără a ne întemeia mai pe larg spusele pe un aparat de erudiţie dedicat doar specialiștilor (căci îl rugăm, de altfel, pe Cititor să pornească de la Bibliografia finală a cărţii), vom încerca să ne precizăm punctul de vedere în special asupra câtorva probleme esenţiale inerente subiectului nostru, dând, totodată, și cuvenitele lămuriri asupra ţelurilor și modalităţilor alcătuirii concrete a acestei ediţii.

P. Vergilius Maro (15 Octombrie 70 – 20 Septembrie 19 a. Chr.)

Probabil că nimeni nu și-ar fi putut imagina despre acel copil sfios, de obârșie relativ modestă, care citea cu sârg, pentru prima oară – acasă, lângă Mantua, pe timpul consulatului lui Cicero – operele vechilor poeţi latini, că va ajunge cândva Poetul Romei, capabil să dea o nouă dimensiune spirituală Cetăţii Eterne și menirii sale în lumea antică. Dar cine știe vreodată, negreșit, asupra

cărui copil se va pogorî harul?

Vergilius meșteșugarul, un tată chibzuit și ambiţios, Magia Polla, o mamă iubitoare și educată, l-au păzit cu grijă și cu drag pe micul Maro (căci mai pierduseră doi băieţi, morţi de tineri), trimiţându-l apoi la studii, mai întâi la Mediolanum, apoi chiar la Roma, sub îndrumarea unora dintre cei mai buni dascăli de retorică ai vremii, între care și a celebrului Epidius, maestru, între alţii, al lui Antonius și al lui Octavius, nepotul lui Caesar.

După luarea togii virile, dorinţa vie de a studia filosofia l-a purtat pe tânăr la școala epicureică a maestrului Siron, căruia îi va și dedica versuri entuziaste, copilăroase încă, pe vremea din care datează apropierea sufletească faţă de poemul filosofic al lui Lucretius – *De rerum natura·.* „Despre firea lucrurilor” – aplecarea aceasta stăruind ca o pecete asupra întregii sale vieţi poetice. Alături de poetul epicureu, i-au mai fost aproape Homer, poeţii alexandrini, Ennius, iar dintre contemporani, mai cu seamă Varius și Helvius Cinna – fără a uita de prietenia cu contemporanii săi, Gallus și Horatius.

Apropierea de casele unor mari personaje, ca Asinius Pollio, Alfenus Varus sau mai sus menţionatul Cornelius Gallus, îi oferea tânărului provincial șansa unei protecţii efective, extrem de necesară, mai cu seamă sub asemenea vremuri, zdruncinate de mari convulsii sociale: așa se face că și-a redobândit, se pare, moșioara părintească, răpită cu forţa în 41 a. Chr., la împroprietărirea, silnic impusă, a veteranilor lui Octavianus. Dar jalea pierderii suferite mai înainte pare a fi ˇîndepărtat sufletul poetului de ţinuturile sale natale, el trăind, în restul vieţii, mai mult la Neapole sau la Roma.

Desigur însă că protejarea lui reală n-ar fi fost cu putinţă fără intervenţia lui Cilnius Maecenas, nobilul etrusc, prieten de taină al triumvirului Octavianus. Iar dorinţa de a-i da ajutorul dorit îşi va fi găsit motivarea nu numai în însușirile omenești ale tânărului poet, ci și în harul poetic vădit de lectura publică a primelor sale *Bucolice.* întreaga colecţie, de 10 poeme, avea să fie apoi

publicată, în forma ei definitivă, abia în 37 a. Chr. Perfecţiunea lor formală trădează o lungă meditare din partea artistului, care scria greu, doar câte puţine versuri odată, finisându-le mereu îndelung, cu o răbdare devenită proverbială. Lipsa harului de improvizator facil (uluitor, de pildă, la Ovidiu) ne explică deopotrivă îndepărtarea sa de for, de viaţa publică deschisă (care-i atrăgea ca un magnet pe alţi tineri), și rafinamentul superior al hexametrilor săi, plini de farmec și de o – cât de înșelătoare! — ușurinţă, în viu contrast faţă de cei ai înaintașilor poetici latini, chiar și faţă de cei ai talentatului Catullus.

Alăturarea lui Virgiliu la programul politic al lui Octavianus, pe care l-am putea numi Italia, Italia!” – în opoziţie vădită cu orientalismul adversarului politic al acestuia, Antonius – și-a primit expresia poetică în cânturile didactice ale *Georgicelor,* care preamăresc apropierea de viaţa la ţară, iubirea de moșie, reînvierea vechilor valori italice. Creșterea însăși a lui Virgiliu i-a îngăduit să se regăsească pe sine în această laudă a gliei: copilărise, doar, la ţară, iar tatăl său fusese un bun apicultor și un pasionat al pădurilor. începute în 37, odată cu începutul păcii armate dintre Octavianus și Antonius, ele au apărut prima oară într-o ediţie completă, publică, în 30, la scurtă vreme după marea victorie de la Actium, ilustrând tot mai limpede, de-a lungul celor patru cărţi, ralierea lui Virgiliu la idealurile politicii de măreţie prin tradiţie și putere dusă de urmașul cel mai capabil al dictatorului Gaius Iulius Caesar.

Cerinţele propagandei oficiale, modelate la aceleași dimensiuni cu politica mondială a tânărului autocrat, centrată totuși pe tradiţia italică, impuneau de la sine depășirea orientărilor prea înguste, de cabinet, ale poeziei practicate în ultimele decenii ale Republicii, ani sfâșiaţi de confruntări politice vehemente și de războaiele civile. Poezia lirică, cea bucolică, cea didactică, versurile filosofice, savante, enigmatice, epigramatice puteau aduce un succes public personal, mai degrabă de stimă, decât de faimă, dar nu purtau în sine dorita înălţare de ton și de

viziune cerută de politica aceluia care, de curând întors din Orient, avea să primească la picioare din partea Senatului însuși, odată cu puterea absolută, titlul de *Augustus* (LIP – reamăritul: 27 a. Chr.).

Impresionabilul Virgiliu se ridicase deja, prin tonul anumitor pasaje din *Georgice,* dar și prin reușita lor alcătuire și cizelare de ansamblu, la înălţimea noului program de guvernare, înregimentându-se astfel mult mai devreme decât, să spunem, reticentul Horaţiu. Cu toate acestea, el nu-și simţea firească adoptarea *sine pluribus* a manierei panegirice – cum se pare că-și plecase genunchiul Varius – sau preluarea ca atare a tradiţiei epopeii istorice romane – așa cum o ilustraseră cândva Naevius sau, și mai bine, Ennius. Admiraţia nutrită pentru tonul înalt al poemelor homerice, dar și pentru fineţea scriiturii alexandrine, îl îndemna către o sinteză – către epopeea legendară a obârșiilor, deschisă, totuși, previziunilor istorice (în fapt, *oracola ex eventu).*

Așa se va fi născut planul *Eneidei,* redactată mai întâi în proză și abia apoi dezvoltată, treptat, în hexametri, nicidecum la rândul povestirii, ci pe sărite, în voia harului liber al imaginaţiei poetice – totul de-a lungul a mai bine de zece ani, între 30 și 19 a. Chr. Din cercul său de prieteni, zvonul asupra marii epopei născânde ˟s-a răspândit curând în lume, dar Virgiliu, cu dulcea, modesta și binecunoscuta lui reţinere, nu ˟s-a lăsat convins să recite unele pasaje mai deplin finisate ale poemului (din cărţile a II-a, a IV-a și a VIA), decât la îndemnul expres al lui Augustus – și abia prin sau după 23 a. Chr.

Poemul eroic închinat lui Eneas, cu înaltul său suflu metafizic (prezis de *Bucolica* a IV-a, ca și de anumite pasaje din *Georgice),* era, în fapt, ecoul uriașelor așteptări, comune lumii mediteraneene, care se răspândiseră, ca o maree, în aceste timpuri de mari schimbări. Era evident că măcelurile îngrozitoare ale războaielor civile, uciderile proscrișilor, prăbușirea puterilor lumii orientale și înglobarea definitivă a Egiptului, după cea a a Syro-Palestinei, în sfera Puterii romane, noua și ferma înălţare a

Italiei și a Romei sub o mână forte care să nu îngăduie nici separatismele Hispaniilor sau Galliei, nici amenințările, nu atât ale Părților, cât ale Germanilor, Tracilor sau chiar Dacilor – totul, totul lăsa să se întrevadă nașterea unui znou ev. O, de-ar fi fost un ev de bun augur pentru destinele Romei și ale mult-încercatei omeniri!

Planul *Eneidei*

Să încercăm, pentru o clipă, să ne închipuim contemporani cu cei trăitori la Roma înainte de anul 30 a. Chr.: *Eneida* nu există încă. Un poem epic, dacă se încumetă cineva la o asemenea cutezanță, ar avea de urmat, *a priori,* fie tradiția epopeii homerice, pur legendare, fie cea a epopeii – istorice (romane). Pentru un spirit mai puțin înalt decât al lui Virgiliu, alegerea simplă, în cadrul acestei alternative, ar fi părut, desigur, de neocolit.

Poetul nostru era, negreșit, un mare admirator al lui Homer, dar fusese crescut în spiritul novator al neoalexandrinismului. Așadar, soluția spre care s-a îndreptat a fost aceea a unei armonioase îmbinări între cele două opțiuni, pe un tărâm de mijloc – legendar, în sine, dar vizionar sub raportul istoriei viitoare a Romei. Erau astfel satisfăcute și cerințele programului augustan și înclinațiile poetice proprii, mai apropiate, în bună măsură, de tonalitățile lui Apollonios din Rodos, fără a fi trădat, totuși, esențialul structurilor epice homerice.

Căci, încă din Antichitate, comentatorii au vorbit despre structura *Eneidei* ca despre o *Odysseie* în șase cânturi, urmată de o *Iliadă* în alte șase: prima ei parte este cea a rătăcirilor (1 – 6); cea de a doua a războiului hotărâtor (7 – 12). *Odysseia* însăși are acest tip de structură fundamentală binară: rătăcirile lui Odysseu (1 – 12); lupta pentru putere (13 – 24).

Față de această structură majoră, externă, evidentă pentru oricine, cercetările moderne, pornind de la o fină observație a lui Th. Ladewig și dezvoltate mai ales de R. Lesueur, au învederat mai bine o structură latentă ternară, asemănătoare structurii mai complexe a *Iliadei*: prima

epopee homerică, ilustrând un moment de încetinire a asaltului asupra Troiei, provocat de mânia lui Ahile, cuprinde, mai întâi, două etape descendente (în *anticlimax*):

începutul înfrângerilor aheene (1 – 8) – de la izbucnirea conflictului dintre Agamemnon și Ahile și până la primele ameninţări grave împotriva taberei acestora. ÎI. Primejdia la nave (9 – 16) – de la insuccesul soliei de împăcare trimise lui Ahile și până la moartea lui Patrocle. Acestea sunt urmate (și compensate, în *climax* vehement) de partea a III-a: Înfrângerea Troienilor – de la jalea lui Ahile și până la uciderea și răscumpărarea lui Hector. Același tipar, mai ascuns, se regăsește și în Eneida: I. Episodul carthaginez (1 – 4); ÎI. Aflarea patriei (5 – 8); III. Războiul hotărâtor (9 – 12).

Dar structurile de câte patru cânturi nu mai corespund exact celor homerice. La Homer, desfășurarea unui ciclu echivalent cu patru cânturi (așa cum au fost ele delimitate de gramaticii alexandrini) este, îndeobște, următoarea: 1. expunere – tensiune medie; 2. digresiune – tensiune mai scăzută; 3. criză – tensiune maximă; 4. tranziţie – tensiune medie. Să luăm drept exemplu, de pildă, cânturile 5 – 8 din ambele poeme homerice, în paralel:

Iliada *Odysseia*

Vitejiile lui Diomede Plecarea de la Calypso

5. Glaucos și Diomede. Odysseu și Nausicaa

Hector și Andromaha Sosirea la Feaci

Hector și Aias.

Odysseu primit la Alemou

Ridicarea morţilor

Lupta întreruptă Odysseu recunoscut de Feaci

Singura excepţie, justificată, la Homer, este cea a ciclului final, care arată astfel: 1. expunere – tensiune medie; 2. criză – tensiune maximă; 3. tranziţie – tensiune moderată; 4. final – tensiune maximă. Sau, în paralel:

Iliada *Odysseia*

Lupta de la râu Pregătirea uciderii peţitorilor

Uciderea lui Hector Uciderea peţitorilor

Serbările pentru Patrocle Recunoaşterea de către Penelopa

21. Răscumpărarea lui Hector Lupta finală și încheierea păcii

La Virgiliu, structurile primelor două treimi au luat un tipar asemănător acestei a doua desfășurări homerice: 1. expunere – tensiune medie; 2. criză – tensiune maximă; 3. tranziţie – tensiune moderată; 4. criză – tensiune maximă:

Sosirea la Carthagina 5. Jocurile pentru Anhises

Căderea Troiei (povestirea lui 6. Coborârea în Infern – Eneas) profeţiile lui Anhises

Peregrinările pe mare 7. Izbucnirea războiului (continuarea povestirii)

Patima Didonei 8. Eneas la Evandru. Armele.

Viitorul Romei

În schimb, treimea finală este construită pe o gradaţie continuă, în *climax,* urmărind mersul tot mai aprig al războiului, mereu mai în favoarea Troienilor, până la tragica, dar apoteotica încheiere a sângeroasei înfruntări:

Asaltul asupra taberei troiene. Nisus și Euryalus

Lupta din faţa taberei. Pallas, Lausus, Mezentius

6. încercări de pace. Sperjurul și lupta din câmpie. Camilla

7. Lupta finală. Vitejiile eroilor. Moartea lui Tumus

Cele douăsprezece cânturi ale *Eneidei* (însumând aproape 10.000 de versuri – deci cam trei pătrimi din *Odysseia,* sub trei cincimi din *Iliada)* sunt, prin urmare, mai concentrate decât cele homerice, ritmul lor este mai susţinut, digresiunile sunt rare: la șapte sau opt sute de ani distanţă, publicul, lumea literară, cerinţele stilistice diferă. Dar tiparele largi pornesc în mod evident de la cele homerice, ca, de altfel, și nevoia metafizică a încadrării faptelor omenești într-o lume mai largă și mai înaltă, aceea a Divinului atotorevăzător.

Nivelurile metafizice ale Eneidei

Tradiţia epică greco-latină cerea corelarea planului omenesc al evenimentelor (legendare sau istorice) cu resorturile superioare, divine, ale împlinirii faptelor omenești. Paralelismul cu toate marile poeme epice ale începuturilor literare omenești, indo-europene sau nu, ne îndeamnă să credem că vechimea acestei tradiţii, totodată războinice și sacrale, este imemorială. Numai că, la Homer, Soarta (purtând mai multe nume: μοίρα, κήρ, οϊτος et[.) era prevalent individualizată, hotărârea împlinirii printr-un plan divin (βουλή) revenindu-i lui Zeus Atotputernicul.

În Eneida, impasibilul (neutru) /fifun7 (cu dubletul poetic, *pl., fata*), destinul implacabil, domină totul: luppiter are mai degrabă rolul de a-i îndeplini neclintita desfășurare, domolind impulsurile, destabilizatoare ale zeiţelor, nestăpânite în părtinirile, în ura și în iubirea lor – așa cum sunt lunona și Venus. Rarefierea substanţei vii a nivelului ceresc – Olympul fiind un cadru convenţional destul de vag conturat – se vădește și prin relegarea celorlalte divinităţi majore ale Pantheonului grecesc în roluri marginale, convenabile episodic: Neptun pe mare, Minerva și Marte în luptă, Apollo ca protector. Vulcan, ca faur al armelor lui Eneas – Pluton abia fiind pomenit de-a dreptul.

Scăderea relativă a puterii motivatoare a personajelor divine, prin transferul necontenit al justificărilor către *fatum,* destinul imuabil, va fi avut drept subtext (adesea destul de explicit) agnosticismul în privinţa Divinului – mentalitate la modă pe vremea lui Virgiliu, sub influenţa filosofilor: *casusue deusue* este un clișeu care le răpește zeilor, în fapt, o mare parte din *numen* – din puterea de decizie și de influenţă electivă.

Constatăm, în schimb, o creștere a ponderii divinităţilor minore cu rol funest, într-o atmosferă de *horror*: pe când la Homer apariţia Eriniilor sau a acoliţilor feroci ai lui Ares (Discordia, Spaima, Groaza – personificate) sunt bine circumscrise, doar zânele

vrăjitoare, ca Sirenele, Circe, Calypso, sau monștrii, ca Cyclopii, Scylla și Charybda, dând un ton mai picant povestirii rătăcirilor, la Virgiliu Harpiile (Celaeno) și Cumplitele (Allecto) apar și revin decisiv în desfășurarea evenimentelor, trădând via sensibilitate a poetului și a contemporanilor săi faţă de forţa malefică a Răului dezlănţuit.

Ceea ce ˇs-a pierdut din tensiunea planului divin tradiţional, alunecat, în tirade, chiar spre o retorică mult mai puţin grăitoare decât nuanţatele reprezentări homerice ale zeilor, ˇs-a decantat însă în trama tărâmurilor și în cea a tradiţiei strămoșești, mai accesibile spiritului italic.

La Homer, Hades mai era (încă), în special în *Iliada,* mai degrabă o divinitate, decât un tărâm (în pofida banalizărilor frecvente din traducerile moderne), deși structurile înseși ale divinului alunecaseră deja spre o înserare a subpământeanului printre tărâmuri, într-o tripartiţie cer / pământ / subpământean faţă de cea veche indo-europeană cer / văzduh / pământz. În *Iliada,* acest proces nu este încă limpezit: în *Odysseia,* mai ales prin mare (11) și prin ecoul ei din cântul 24 (1 – 204), el pare tot mai bine definit.

La Virgiliu, ca urmare a desăvârșirii acestei imagini în lumea hellenistică, tripartiţia cea nouă este un fapt împlinit, mergând chiar până la a subsuma Câmpiile Elysee lumii subpământene, ca un posibil izvor de cunoaştere pozitivă pentru oameni, care poate să ofere, într-o lumină orfico-pitagoreică, perspectiva asupra lungilor veacuri ce stau să vină. Dacă nu Cerul, atunci Elyseul poate comunica viziunea asupra măreţiei viitoare aeneazilor, a Italiei și a Romei, cu lauda explicită a familiei luliilor și a lui Augustus.

Iar lucrurile stau astfel pentru că ideea dominantă este cea a tradiţiei generaţiilor, din neam în neam: tipică mentalităţii romane, mult mai mult decât celei grecești, această reprezentare despre *moş maiorum* și despre ocrotirea pe care o pot hărăzi *Manes* justifică veneraţia

închinată lor, cu o căldură mult mai vie decât cea pentru divinităţile (fie ele majore sau minore) cărora li ˟s-au ridicat temple și altare, sau primesc jertfe chiar și la răscruci: acestora li se dedică ritualuri exacte, desfășurate în zile, la momente și cu ocazii precise, fără a i se cere însă omului sau obștei omenești vreo devoţiune sentimentală aparte.

Eneida se arată, aşadar, a fi epopeea Italiei și a Romei, dar prin intermediul necesar al imaginii generaţiilor omenești, întrupate în dinastiaeneazilor, coborâtoare directă din vechii Troieni: ca atare, ea este menită să domine atât lumea grecească, în pofida orgoliilor ei culturale, cât și lumea comercială și uneltitoare a Orientului, simbolizată prin Carthagina. Roma lui Augustus se înalţă, măreaţă, deasupra tuturor a, drept *Capul orbis terarum.*

Eroii Eneidei

Homer oferea nu numai tipuri eroice-model, ci și adevărate structuri de personaje eroice, aflate în opoziţii binare sau ternare, într-o mai largă alcătuire, caleidoscopică, de pildă:

— Pe de o parte, Priam, prin poziţia sa, este domnitorul uns, cu har, care îi are alături pe Hector, războinicul, și pe Paris, frumosul, și i se opune astfel lui Agamemnon, de asemenea un rege sacral, caracterizat prin har divin – acesta avându-i în oaste pe Ahile, războinicul, caracterizat prin slavă, și pe Odysseu, șiretul, care ţintește mereu la câștig.

— Pe de altă parte, Priam, prin vârsta sa, i se opune lui Nestor, fala din sfatul Aheilor (așa cum Ahile este fala Aheilor în luptă), și, implicit, la distanţă, lui Peleu, tatăl lui Ahile (mai ales în cântul 24 (Ω).

Mergând pe această cale de analiză, vom găsi noi și noi opoziţii și alăturări care ţes statutul viu și funcţional al fiecărui erou, fie el de primul rang, ca Hector și Ahile, fie de al doilea sau chiar al treilea, ca Pândaros, Şarpedon, sau cei doi Aias, Diomede, Idomeneu et[. Nu este uitat nici personajul-tip al lumii de rând, la Greci prin Thersites cel

urât, ciudos și bârfitor, la Troieni prin închipuitul, lașul și trădătorul Dolon.

La Virgiliu, lumea eroică nu mai este la fel de complexă, relaţiile dintre eroi fiind mai degrabă scheme binare, tipice, dar fără aura bogată a armonicelor implicite din lumea homerică. Prestanţa lui Eneas cel pios este indiscutabilă, evoluţia lui treptată – de la *dux*, conducător și călăuz, încă șovăielnic, la *rex,* „rege cu har, cu ţinte strategice bine definite, de la omul păcii la luptătorul dezlănţuit – este și ea interesantă, dar lipsită de caracterizările comportamentale sau corporale care fac farmecul personajelor homerice: la Virgiliu, în tradiţia mai nouă, alexandrină, frământările sufletești și vorbele eroului contează cu deosebire. în plus, epitetele care îl definesc, în tradiţia homerică, sunt hotărâtoare asupra rolului său epic: Eneas este înainte de toate, chiar în opoziţie cu Hector, *pius,* devenind și *pater* abia după dispariţia lui Anhises și preluarea definitivă a rolului de îndrumător și de protector suprem al Troienilor aflaţi pe calea exilului. Pietatea lui nu numai faţă de zei, ci și faţă de ai săi (părinte, fiu) face ca, în majoritatea poemului, să nu-i transpară, prea vii, însușirile războinice latente. Abia în dezlănţuirea finală, necesară, împotriva lui Tumus, îl putem vedea pornind, *terribilis, acer,* la o luptă fără de cruţare: nu așa arătase în înfruntările precedente, cu Lausus, cu Mezentius. De altfel, el este, mai presus de orice, eroul întemeietor, cel către care vor privi, înapoi, toate marile figuri viitoare ale tradiţiei romane, până la Marele Augustus. Măreţia lui șterge până la insignifianţă rolul fidelilor săi vasali, ca Ahates, Serestus, Sergestus et[. Singurul personaj care primește n-ai multă substanţă, în decursul luptelor pentru ţară, este, neîntâmplător, lulus (Ascanius): pe linia Anhises – Eneas – lulus, ideea dinastică primează, secunzii (ca Agrippa, Maecenas et[., din lumea augustană) rămânând în umbră.

Aceeași trăsătură fundamentală, a definirii prin frământările sufletești, interioare, o surprindem și la Didona, personajul feminin major, creaţie virgiliană aparte,

ea fiind perechea turnată a lui Eneas: regină și fire puternică, Feniciană ar fi fost, după măsurile omenești, o soţie perfectă pentru regele Eneas. Dar Soarta n-a vrut să fie așa: destinul Troienilor exilaţi era talia. Personaj mai viu decât oricare altul din *Eneida,* Dido a Carthaginei, inspirată lui Virgiliu, poate, și de Medeea lui Apollonios din Rodos, domină prima treime a poemului, prin vivacitatea trăirilor ei, descrise cu o fineţe tipic modernă. De astă dată, Nausicaa, Andromaha sau Penelopa ale lui Homer, oricât de mișcătoare și de vii în apariţiile lor, episodice sau mai ample, nu au intensitatea de trăire a eroinei virgiliene, care prilejuiește (mai cu seamă în Cântul al IV-lea) un portret psihologic emoţionant. Cât de palide, de șterse, sunt, pe lângă ea, Creusa, ori Lavinia! Nu se apropie de intensitatea trăirilor ei, în a doua jumătate a poemului, decât regina Amata sau zâna lutuma, sora lui Tumus. Așadar, la Virgiliu, trăirile feminine vehemente, pasionale sunt mult mai viu caracterizate, decât cele etice: sărmana Creusa rămâne mai degrabă o fantasmă a trecutului pierdui, iar frumoasa Lavinia, care putea fi o Cosânzeană fermecătoare, nu pare decât o copilă sfioasă – rolul de purtătoare de regalitate îi depășește cu mult statura scenică.

Cât de vii sunt, în schimb, zeiţele – prezenţe, așa cum se și cuvine, mult mai ample decât dimensiunile umane! Ura lunonei, a protectoarei Carthaginei, este, în *Eneida,* tema dominantă a rătăcirilor troiene; (ecou al urii lui Poseidon, din *Odysseia*): iubirea lui Venus a Mamei ocrotitoare aeneazilor, îi face faţă, deschizând calea slăvită a viitoarei Rome. La fel de pregnante sunt, apoi, luptătoarele din tabăra italică: zâna la turna și amazoana Camilla. Într-adevăr, sub raportul lumii ei feminine, epopeea virgiliană este mai bogată și mai echilibrată decât cea homerică, predominant masculină. Acolo, în lupte grele sau în istovitoare peregrinări, bărbaţii, numai bărbaţii poartă destinele cetăţii și ale lumii. Aici, impresionantele nestăpâniri feminine dau, prin contrast, parcă și mai multă culoare gravelor valori masculine care

au darul de a pecetlui programul italic: pietatea, eroismul, mila.

Revenind însă la personajele masculine, la o examinare mai atentă vom remarca tensiunea care împarte și slăbește tabăra italică, unde înţelepciunea bătrânului *rex* Latinus este contracarată de dezlănţuirile temerare ale tânărului *dux* Tumus. Vârstnicul rege, depășit de ieșirile violente ale mult mai tinerei sale soţii Amata și de cutezanţele considerabile ale junelui războinic care vrea fără preget să-i fie ginere, este totuși singurul care, ca și Anhise Troianul, vede firele Sorţii împletindu-se către o pace comună, pe care o știm venindă, străbuna acelei *pax Romană* din programul-standard al propagandei romane, din cel al lui Iulius Caesar și al lui Augustus.

În tabăra troiană, mai fin caracterizaţi sunt aliaţii, ca Evandru și Pallas, sau Troienii de rang inferior, ca Nisus și Euryalus, oferind prilejul câte unui episod fie cu răsunet profetic, fie cu valoare dramatică (în cărţile 8 – 11). Lor le fac faţă, simetric, personajele alăturate lui Tumus, din tabăra italică, Mezentius și Lausus, și, ca o pată de culoare amazonică, viteaza Camilla.

Dacă vom încerca, însă, după citirea și recitirea poemului, să ne creionăm chipurile eroilor virgilieni, cu toată picturalitatea vădită a unei imagini din poem, vom constata că, deși alura lor o putem ușor desprinde, figurile ne rămân, parcă, sub un fel de ↻*fumato*: le vedem acţiunile, le citim gândurile și stările afective, totuși feţele lor, gesturile lor tipice ne rămân mai degrabă indistincte. Fluiditatea poemului, interioritatea trăirilor, măreţia planului general, de tip messianic, au înceţoșat detaliile individuale. Menirea și trăirea prevalează asupra amănuntului curgerii concrete a existenţei.

Poezia virgiliană

Miracolul *Eneidei* constă în îmbinarea unei poetici savante, bazate pe trăirile emoţionale, cu tonul înalt, care alcătuiește eterul necesar epopeii, pentru ca ea să-și păstreze neștirbite alura și credibilitatea. Numai iubirea neţărmurită faţă de pământul italic și noul sentiment de

speranţă și de încredere în destinele Romei augustane, care a marcat deceniul anilor ⁊20 (a. Chr.), l-au putut face pe Virgiliu să se depășească pe sine, ieșind treptat din izolarea perfecţionistă a începuturilor poetice ale tinereţii, pentru a ajunge să dea, cum spune Properţiu, plin de patriotism roman, un epos *maius Iliade.*

Indiferent de aceste raportări relative, mai degrabă problematice, la Homer, Virgiliu, eruditul care-și cunoștea pe dinafară și predecesorii greci, și înaintașii latini, a adus, în sfârșit, acea mutaţie de ton, de nivel și de realizare literară, care, singură, poate dărui lumii o capodoperă. Căci, așa necizelată cum i-a fost scris să rămână, *Eneida* este, neîndoielnic, una din marile capodopere poetice ale spiritului omenesc. Curgerea delicată, tipic virgiliană, a versurilor, în care au venit să se însereze, firesc și cu desăvârșit bun gust, unele din expresiile sau chiar din versurile mai izbutite ale lui Ennius sau ale lui Lucretius, bucură și captivează prin îndemânarea adaptărilor metrice ale noilor cuceriri ale limbii latine, dobândite deja de Catullus și de generaţia sa. Figurile de stil se îmbină armonios cu fericite licenţe poetice, doar arareori tiradele unor personaje (mai degrabă divine: Venus / lunona) riscă să devină prea retorice, excursurile sunt vii și echilibrate. Scenele și episoadele tipice, ca moartea lui Laocoon, furtuna pe mare, moartea lui Palinurus, vitejiile lui Nisus și Euryalus, gesta Camillei, îmbogăţesc și dau culoare tramei de fond a epopeii, amplificându-i armonicele și dând mai multă substanţă cânturilor ei.

Desigur, nedzelarea finală a poemului de către autorul însuși, căruia Soarta nu i-a mai îngăduit să-și vadă opera desăvârșită, și reticenţa (înţeleaptă) a editorilor săi dintâi – Varius și Tucca, la îndemnul expres al lui Augustus – au lăsat posterităţii un text care mai prezintă încă ochiului expert diverse inconsistenţe, fisuri, noduri metrice sau nehotărâri asupra formulei optime finale. Toate acestea se reduc însă la detalii – sunt doar urmele dălţii Maestrului, care nu a mai apucat să-și șlefuiască impunătorul basorelief al măreţiei romane. Totul pălește

dinaintea majestuoasei concepţii și alcătuiri de ansamblu a operei ce definește epoca augustană: culmea spiritualităţii Romei antice.

Textul *Eneidei*

Stabilirea critică a textului acestui mare poem suferă în mod inerent presiuni diferite, sub influenţa a trei factori:

Prezenţa inegalităţilor de finisare

Virgiliu însuși numea *tibicines* Csuflători) acele icuri poetice (fr. *chevilles)* provizorii – de un cuvânt, un *hemiepes,* sau chiar un vers-două – folosite pe moment, pentru a sprijini, ca punţi improvizate, izvodirea curgătoare a pasajelor întregi, încă nefinisate. Problemele puse de aceste tranziţii sau chiar stridenţe (între tirade, între episoade, între cânturi), care au lăsat și versuri neterminate (57 în tot poemul), le-au provocat îndoieli atât primilor editori, care au căutat soluţii cât mai simple de remediere, cât și comentatorilor și editorilor ulteriori ai *Eneidei,* confruntaţi și cu slăbiciunile, destule, dar nu catastrofice, ale tradiţiei manuscrise.

Carenţele tradiţiei manuscrise

Faţă de marea majoritate a textelor clasice, textul *Eneidei* se bucură de martori relativ timpurii: ne bucurăm, pentru întregul poem, de sprijinul comun al unui întreg grup de codice din sec. IV-V-VI, a căror contribuţie este fundamentală în stabilirea textului: baza o dau mss. F M V, coroborate, când se poate, cu P R și cu B G V (și cu rare sugestii date de atestările din papiri). Nu sunt însă de ignorat nici lecţiunile oferite de mss. Caroline (sec. VIII-IX), căci *recentiores* nu sunt mereu și *deteriorés.* Am apelat mai rar, în aparatul critic, fără a-i hărăzi un etaj aparte, la tradiţia indirectă, adică la citatele, puzderie, din autorii ulteriori lui Virgiliu, care-și fac un punct de onoare din a-l pomeni pe Maestru, ca o dovadă de erudiţie: cele mai multe dintre citate sunt, evident, făcute din memorie, deci dau variante lipsite de orice autoritate critică – importante, desigur, pentru *Nachklang,* dar nu și pentru stabilirea textului.

La ediţia *maior,* bilingvă, cu traducerea românească

și textul latin, am adăugat înaintea acestuia un *Apparatus criticus,* a cărui redactare, economică, adică prevalent ¸negativă, cuprinde cele mai de seamă lecţiuni ale mss., observaţiile cele mai importante ale comentatorilor antici (mai ales alea lui (D. –) Servius), precum și unele conjecturi deosebit de sugestive înaintate de erudiţii umaniști și moderni – firește, în afara justificării celor a căror adoptare ˚s-a impus în textul însuși al poemului, în special datorită slăbiciunilor, aberanţei, sau, rareori, chiar absurdităţii reflectate de *paradosis.*

Intervenţiile editoriale

Problema oricărui editor, simplu formulată, este aceea de a rezista tentaţiei de a scrie mai bine decât autorul însuși, așa cum îl prezintă tradiţia manuscrisă. Cea mai bună cale este aceea de a urma, în esenţă, modesta procedură a prietenilor poetului: eliminările, completările, schimbările de topică, preferarea unor variante lexicale (prin diverse coroborări poetice și/ sau filologice interne sau externe) pot fi tentante, dar riscul de îndepărtare faţă de Poet este atât de mare, încât evitarea sau relegarea lor în aparatul critic este, cu un suspin, preferabilă alunecării în stilizări incerte: speculaţiile erudiţilor sunt o întristătoare boală scolastică.

Modelul Eneidei

Fapt neîndoios, factorii care au decis ca Eneida să devină, încă de la început, Modelul genului în lumea latină, intrând de îndată, ca un text clasic, în școală, au fost anvergura ei morală, suflul poetic cuceritor și noutatea absolută a sintezei pe care o oferea. Text de bază în programul Principatului, ea îmbina în mod ideal aura legendară cu viziunea istorică, tradiţia străbună cu nădejdea într-un viitor al păcii, patima feminină cu exaltarea eroică, soarta omului cu vrerea Destinului.

Apoi, în Apus, uitarea limbii grecești, a pus treptat între paranteze lumea homerică, al cărei vag reflex l-au mai purtat, în toată Antichitatea târzie și în Evul Mediu, doar *Iliada Latină* – un prea puţin fericit rezumat de școală (în numai 1070 de hexametri) al marelui poem troian – și

feluritele aluzii din literatura secundară. Astfel, *Eneida* a ajuns Epopeea prin excelenţă, depășindu-și, prin măreţie, toţi epigonii – fie ei adversari, ca Lucan, sau emuli, ca Silius Italicus sau Valerius Flaccus: ea îi întrece, înaltă, *sicut alta soient inter uiburna cupressi.* De aceea Dante l-a asumat drept Maestru pe Virgiliu, iar numele acestuia a rămas echivalentul celui al Poetului – adică al Supremului cu putinţă pe tărâmul Muzelor.

Traducerile românești ale Eneidei

În România, prima traducere poetică a Eneidei, vrednică de acest nume, după diverse încercări parţiale din decursul sec. XIX, a fost cea a dăruitului George Coșbuc, apărută pentru prima dată în 1896. Ea a primit, destul de târziu (în 1913) Marele Premiu Năsturel al Academiei Române, fiind destul de hulită de latiniștii care-i reproșau, cam pe nedrept, unele libertăţi luate faţă de originalul latin. Coșbuc nu era clasicist, d poet, un mare iubitor al culturii clasice europene și mondiale: vocabularul îi este bogat, hexametrul curge ușor, elegant, cu suflu autentic, tonul rămâne înalt, superior în calitate estetică celui al multora din urmașii săi, fie ei mai breslași decât dânsul. Judecată cu suflet împăcat, ca realizare a epocii lui Carol Γ, traducerea lui Coșbuc merita mult mai mult decât un simplu succes de stimă, așa cum ne-o vădește și retipărirea ei, superb comentată de distinsa dasilistă Stella Petecel (1980). Dar, vai, Zoii a lucrat și lucrează.

Evidenta reușită a lui Coșbuc a făcut ca următoarele traduceri integrale să prefere proza: cea mai modestă a lui N. Pandelea (1913, cu retipăriri până în 1943) și cea, canonică pentru școală, a marelui om de cultură E. Lovinescu (1938, cu retipăriri, revăzute de E. Cizek, în 1964 și 1967).

La 70 de ani de la traducerea lui Coșbuc, a apărut o primă reluare în hexametri, datorată lui D. Murărașu (cu o introducere de H. Mihăescu, 1956) mai exactă în raport cu textul virgilian, pe care îl urmează, în măsura posibilului, vers la vers: utilă și curgătoare, ea pierde totuși din

avântul poetic al versului lui Coșbuc ceea ce a câştigat în precizie filologică – poate și de aceea a cunoscut un ecou mai restrâns.

Apoi, în 1979 a apărut o nouă traducere a primei părţi a poemului (cânturile 1 – 6), în tălmăcirea finului și eruditului clasicist clujean Th. Naum. Sonoritatea și eleganţa hendecasilabilor săi atestă succesul maxim al ambianţei și concepţiilor Școlii Române de la Roma: convingerea, tipic italiană, că hexametrul nu mai oferă resurse în limbile moderne a dus la alegerea metrului iambic, de sorginte dantescă – la fel se hotărâse, în ultimă resursă, și G. Mumu, pentru *Odysseia,* dacă trecem cu vederea o mai restrânsă încercare virgiliană, în hexametri (cântul 9, apărut în 1928).

Descătușarea anilor ⁊90 a dat un nou impuls și emulaţiei din studiile virgiliene. Astfel, în 1994, la Timișoara, am avut plăcerea să asist la lansarea traducerii izvodite de Profesorul G.I. Tohăneanu, tot în tradiţia hendecasilabului, vers preferat de Mumu și de Naum. Bogăţia expresiei, acurateţea redării îndelung cântărite, fineţea detaliului și caracterul personal al soluţiilor alese dau o deosebită pregnanţă acestei erudite transpuneri românești, mult apreciată încă de la lansarea ei în public. Cartea este introdusă de o Prefaţă a traducătorului și urmată de un șir de note lămuritoare, redactate de Ioan Leric.

În 1997, a apărut la Iași, după o cale mai lungă străbătută spre tipar, o altă traducere a *Eneidei,* datorată poetului Nicolae Ionel. Domnia sa, cu hotărârea pe care i-o cunoșteam din vremea tinereţilor noastre ieșene, a optat în favoarea unei adecvări extreme faţă de tiparele virgiliene, nu doar prin revenirea la hexametru, ci chiar și prin utilizarea, până și în limba română, a topicii și a sintaxei latine, cu atât mai mult cu cât traducătorul a decis să dea o ediţie bilingvă, prima la noi în Ţară, reluând în paralel, fără specificare expresă, și textul latin al ediţiei lui P. Lejay. Rezultatul a ajuns să fie, prin urmare, un *curiosum*: traducerea îşi urmează șirul sonoră, bogată, cadenţată –

doar că sintaxa ei, imposibilă în românește, nu aduce nicidecum Cititorului un acces omenos sau măcar viabil la elegantele versuri ale lui Virgiliu, atât de curgătoare în latinește. Nu credem că tradiţia poetică greco-latină, cu tiparele sale ritmice cantitative și morfo-sintactice de tip sintetic (adică indo-europene vechi), poate fi suprapusă pur și simplu, direct și automat, peste mijloacele vreunei limbi moderne de aceeași sorginte – a cărei ritmică este silabică (dacă nu și accentuală) și a cărei morfo-sintaxă, analitică, impune o topică nu mai puţin expresivă, dar cu tipare proprii, mult diferite de cele latine.

Încheind, în 1998, retraducerea completă, numai în metrul originar, a poemelor homerice, atât de aproape de formulele rapsodice grecești, pe cât ne-o îngăduia spiritul limbii române, nu aveam, la început, de gând, să continui cu *Eneida.* Dar verificările neîncetate, plăcute și necesare, între Homer și Virgiliu, au adus de la sine traducerea tentativă a unor pasaje, tot mai întinse, ale poemului latin, până când alegerea a venit de la sine. Am abandonat aşadar, provizoriu, redactarea începută a volumelor de comentariu la *Odysseia* și la *Iliada* (ale căror traduceri au apărut în 1998 și, respectiv, 1999) cufundându-mă tot mai mult în ambianţa, destul de aparte faţă de dicţiunea homerică, a atelierului poetic al Poetului latin. Principiul de redare în românește a rămas însă același: limba română nu trebuie să sufere silnicii, nu trebuie forţată sau învechită artificial, avuţia ei de variante morfologice și de vocabular fiind, de la sine, o comoară îndeajuns de întinsă pentru transpunerea lumii, tonului, textului epopeii latine. Spre deosebire de italiană sau de franceză, mai îndepărtate de tiparul vechi latin, dar mai aproape de resursele conservatoare ale germanicei continentale, româna socotim că poate reda versurile lui Virgiliu în toată sonoritatea lor, cu mijloace lingvistice proprii și tipice, așa cum le-a putut primi pe cele ale lui Homer. Dacă însă am izbutit sau nu, sau până unde anume, doar binevoitorul Cititor va hotărî, acum, și de acum înainte.

Ediţia *maior,* tipărită într-un tiraj mai restrâns,

cuprinde, împreună, traducerea românească și textul originar al Eneidei, ele mergând, neîncetat, vers la vers: cei ce le vor folosi deopotrivă sunt, desigur, latiniștii, mai ales, dar nu numai, profesorii de latină și studenţii Facultăţilor umaniste – fie ca numărul lor să fie dt mai mare! La finele traducerii, am adăugat o reluare românească proprie, tot în hexametri, a *Imnurilor homerice* către Afrodita – cea, în iambi, a lui Ion Acsan (București, Teora, 1998) fiind interesantă, dar potrivnică folosirii hexametrului și, uneori, în neconcordanţă cu textul grecesc preluat pe pagina de alături.

Am oferit, după textul românesc, o Bibliografie esenţială asupra epopeii lui Virgiliu, cuprinzând mai cu seamă ceea ce poate găsi Cititorul nostru undeva în bibliotecile (publice sau private) din România; înaintea textului latin există un *Apparatus criticus* menit să-l lămurească pe cercetătorul textului originar asupra opţiunilor noastre ca editor; au fost necesari și doi *Indici,* de *Nume de persoane* și de *Nume de locuri,* utili ordind Cititorului nostru, mai cu seamă până când va apărea și un volum aparte de *Comentarii: fauente De-o,* nădăjduim să-l vedem cândva imprimat și pe acesta, dar abia după tipărirea celor homerice – cu credinţa că, mai ales astăzi, marii autori merită și impun, în cele din urmă, o regândire mai substanţială decât un șir, fatalmente restrâns, de note de subsol, sau de scurte lămuriri mitologice, prosopografice și geografice.

Ediţia *minor* apare fără textul latin și fără *Apparatus criticus,* pentru uzul publicului larg, iubitor de cultură, dar fără pretenţii de cunoaştere și de cercetare directă a originalului.

Dan Slușanschi

Notă asupra ediţiei

În traducerea lui Dan Slușanschi, *Eneida* a apărut pentru prima dată în anul 2000 la editura Paideia. Textul lui Vergilius a fost publicat deopotrivă într-o ediţie *maior,* cu textul latin în faţă și însoţită de un *Apparatus criticus,* și într-o ediţie *minor,* fără text latin și *Apparatus criticus.*

Traducerea de faţă redă ediţia *minor,* însoţită de bibliografie și indici. Volumul cuprinde, pentru fiecare cânt în parte, ilustraţii de Văclav Hollar (1607 – 1677).

Editura mulţumește familiei Slușanschi pentru generozitatea acordării drepturilor de a publica această traducere. în același timp, îşi exprimă recunoștinţa faţă de Antoaneta Sabău, Otniel-Laurean Vereș și Florin-George Călian pentru intensa muncă de editare și pregătire a acestui volum.

Editura

ENEIDA

Dido şi Eneas

CÂNTUL I

Tema poemului și invocarea Muzei (1 – 11). Mânia lunonei asupra Troienilor (12 – 33). Ea îi poruncește lui

Eol să trimită vânturile, cu o furtună (34 – 123), pe care o potolește Neptun (124 – 156), iar corăbiile ajung spre Africa (157 – 207), unde ei mai pot prinde puteri (208 – 220). Venus îl roagă pe luppiter să-i salveze fiul (221253), iar Tatăl încuviinţează, înfăţișând mărirea viitoare a Romei (254 – 296) și trimiţându-l ca sol pe Mercur la regina Carthaginei, Didona (297 – 304). A doua zi, plecat în căutare, Eneas o întâlneşte pe Venus, sub chip de vânătoriţă (305 – 324), iar ea îi istorisește despre Didona și îi prevestește buna sosire a tuturor la Carthagina, trimiţându-și fiul acolo (325 – 417). Sosind, Eneas admiră lucrările pentru marea cetate (418 – 493). Când Didona vine să împartă dreptatea, i se înfăţișează ceilalţi Troieni, rătăciţi de Eneas, iar ea îi întâmpină cu drag (494 – 578). Văzând acestea, Eneas se arată, iar Didona, uluită de înfăţișarea slăvitului viteaz, pregătește o mare serbare în cinstea venirii lui (579 – 642). Venus îl trimite pe Amor ca ˇs-o farmece pe Didona, în timpul acestui ospăţ, sub înfăţișarea lui lulus (643 – 722), iar regina, deja pierdută după marele Troian, îl privește cu nesaţ și-i cere să-și spună păţimirea, de la căderea Ilionului și până la sosirea în cetatea ei (723 – 756).

cânt și bărbatul ce primul din Troia venit-a Soarta să-și afle-n Italia și pe Lavinice ţărmuri, Multzbuciumat, pe uscat și pe-a mării adâncuri, asemeni, Sub a Cereștilor vrere și-urgie, prin ura lunonei Crâncenă, neiertătoare, ducând și-n război multă jale, Până orașul durat-a și zeii în Laţiu-i aduse, Neamul latin de-unde vine, și-Albanii, și-a Romei tari ziduri.

Muză, tu adu-mi aminte pricinile – care-a fost ciuda Ce-o îndemna pe Regina din ceruri, făcând ca urgia-i ˇS-o prăvălească, de-avu să înfrunte noian de necazuri Mândrul, piosul bărbat?! Sunt Cereștii atâta de aprigi?!

Fost-a o veche cetate – ţinut-o-au ei, Tyrienii – Nume Carthagina-i dară – Italiei chiar dimpotrivă, Tibrului iarăși – bogată-n averi și hârșită-n războaie. Spun că lunona pe dânsa, din tot ce-a iubit pe pământuri, O îndrăgea, chiar și Samos uitându-l: aici i-era arma Carul aici și-l avea – de

aici voia dânsa domnia Peste pământ, prin destin, să se-ntindă, din suflet dorind-o. Totuși, din stirpea troiană știa că suia o mlădiţă – Cum se-auzise cândva – tyriana cetate zdrobind-o: Da, de la Troia, poporul regesc va învinge-n războaie, Lybiei moarte-aducându-i, cum Parcele firu-l urziră.

Teamă având, dar, lunona, cu vechiul război încă-n cuget – Cel ce-l bătuse, întâia, Argivilor dragi ţinând scutul: Nici nu-i pierise din suflet jignirea, nespusa durere.

Ci tot săditā-i era, rădăcină a urgiei cumplite, Vorba lui Paris ca jude, ocara frum seţii înfrânte. Neamul urât din adânc, și cinstirea ce-avea Ganymedes – Înfierbântată de-acestea, pe-ntinsuri de mare-alungându-i, Îi fugărea pe Troieni, cei puţini neuciși de Ahile, Și-i stăvilea tot departe de Laţiu, cât, lungi ani de zile, Ei străbăteau, azvârliţi, necuprinsele mării talazuri: Grea se vădise povara temeiului ginţii romane!

Ţărmul Siciliei, iată, de-abia de-l lăsaseră-n zare, Pânze voioși înspre larg întinzând și cu prorele-n valuri înspumegate pornind, când lunona, cu rana din pieptu-i, Astfel grăi către sine: Lăsa-voi, înfrântă, menirea-mi, Iar din Italia nu voi putea să abat eu Troianul?!

Soarta mi-e, vezi, împotrivă!! Dar Pallas, ea cum de putut-a Flota argivă ˚s-o ardă, zvârlindu-i pe ei în adâncuri, Doar din păcatul acelui smintit, al lui Aiax Oilidul?! însăși, din nouri zvârlind al lui luppiter fulger năprasnic, împrăștiat-a corăbii și-n vânturi, vârtej, vui-ntinsul – fără pe el, ce, străpuns, vărsa vie văpaie din pieptu-i, L-a copleșit în viitoare, în stânca-ascuţită-nfigându-l!

Eu însă, care păşesc a Cereștilor mândră Regină, Soră-soţie lui Zeus, de ani și iar ani, de-o vecie Bat greu război doar cu un neam?! mai închină vreunul lunonei Jertfe, la-naltu-i altar, și, cu rugă, sluji-va puterea-i?!”

Tot cugetând ea astfel, jaru-n pieptu-i arzând-o, zeiţa, Iată, ajunse-n Eôlia, Ţara-de-nouri, vestita – Austrului, vifor, meleag: într-o grotă adâncă aicea Eolus-rege păstrează și vânturi și greaua furtună Sub pumn de fier și sub lanţuri, în ocnă și-n grea închisoare. Duhuri de vânturi

cu mare mânie sub munte dau huiet, Bântuie, bat în zăvoare – stă Eolus sus, în cetatea-i, Sceptru ţinând, și le-nmoaie cerbicea, mânia frângând-o. De n-o făcea, și uscaturi și marea luau, și tot cerul, Sus, în tărie bătând cu iuţeală, vârtej purtând toate.

Dară Atotștiutorul Părinte le-ascunse prin peșteri, Teamă de asta-n[˟ercând, iar, povară, toţi munţii olaltă Le-a-ngrămădit, sub un rege punându-le toate-mpreună, Ba să le-nfrâne cu rost, ba la frâie iar drumul să deie.

Iar către dânsul lunona cu rugă astfel glăsuit-a: „Eolus (cum ţie-ţi dă Tatăl zeilor și-al tuturor a şi, domolite, talazuri să ţii, și, sub vânturi, să urce), Neamul vrăjmaș pentru mine pe Marea Tyrrhenică-i, iată-l.

Sus, pe corăbii, ducând Ilionul, Penaţii purtându-i, Până-n Italia: vânt le abate și nave scufundă.

70 Ori îi împrăștie-avan și aruncă-le-n mare-a lor trupuri!

Am multe chipeșe Nimfe, de două ori șapte, sub mână, Iar, dintre ele, pe Deiopea cea multoreafrumoasă Ţie ţi-oi da-o cu totul, legând între voi căsnicie: Pentru asemenea fapte, alături ea viaţa-și petreacă

75 Soaţă iubită de-a pururi, și viţă aleasă să-ţi crească!” Eolus spuse, la rându-i: „A ta este truda, Regină.

Să cercetezi ce dorești: eu porunca pe drept împlini-voi!

Tu-mi ţii această domnie, cum este, tu sceptrul mi-l capeţi, Zeus gânduri bune spre mine având, și-ntre zei mă prenumeri, 80 Iar peste nouri și vreme mă lași ca să-mi ţin stăpânirea!”

Zise acestea: pe dată, cu suliţa-ntoarsă, în lături Coasta de munte o dete, iar Vânturile, bulucite, Buzna dădură pe poarta făcută, ¯n vârtej luând lumea. Se năpustiră-nspre mare, stârnind-o în slăvi din adâncuri.

85 Eurus și Notus și Africus, cel mai abraș la furtună:

Ei către ţărmuri răstoarnă talazuri, berbeci fă˟rȝ de număr.

Strigă cu toţi de pe nave și urcă greu scrâșnet de vâsle: Nourii cerni, pe dată, și ziua o fură cu totul

De sub ai Teucrilor ochi, iară mării grea noapte-i pogoară. 90 Zările lung răsunară, eterul de flăcări umplându-l.

Țară vitejilor toate doar moartea cumplit le-omeniră.

Rău lui Eneas fiorul genunchii cuprinsu-i-a-ndată: Geme adânc şi-şi înalţă la ceruri întinsele palme şi mare glas el ridică: „O, ei, fericiţi peste toate.

95 Cei ce sub Troia înaltă, părinţii de-alături privindu-i, Fostu-le-a dat ca să cadă! Viteze-ntre toţi din Ahaia, Mare Tydide, tu cum lângă Troia nu fost-ai în stare să mă dobori și să iei cu-a ta dreaptă suflarea din pieptu-mi, Tot unde zace, căzut sub Ahile, și Hector cel crâncen

100 Și Sarpédon, uriașul, pe unde Simoeis mai poartă Scuturi și coifuri măreţe și trupuri viteze, sub unde!”

Astfel grăind el cu foc, Aquilonul, cu pala-i de vifor, Pânza din plin i-o lovi, înălţând pân la stele talazul: Frângu-se vâsle, iar prora se-abate, și nava-i piezișă, 105 Latură valului dând; povârnit vine-un munte de apă;

Unii atârnă sub creasta-i, pe ceilalţi, căscându-se, unda Fundului îi și arată, nebună scurmând prin nisipuri.

Notus pe trei le aruncă, zvârlite-n ascunsele steiuri – Cărora cei din Italia, ¯n larg, le mai spun și Altare – 110 Spate de stâncă sub luciul de mare. Trei altele Eurus în nisipiri și în Syrte le-azvârle (grozav la vedere!) Și le sfărâmă de fund, îngropându-le-n șanţ de nisipuri.

Una, ce pe Lycieni îi ducea și pe bunul Orontes, Valul, cât marea de mare – o lovește, din creasta-i, în pupă, 115 Chiar cum privea: dă cârmaciul, zvârlit, peste cap, până-n cală, Smuls de la locui – pe dânsa de trei ori, acolo, talazul o răsucește în loc, iar vârtejul cel repede o-nghite. Rari mai apar, în genunea cea largă, câţiva care-noată. Arme viteze, ba scânduri, ba și avuţia troiană.

120 Nava lui Ilioneus, cea puternică a lui Abates, Tarele, a lui Abăs și pe-a lui Alétes cel vârstnic Toate le-nfrânse furtuna: cu coaste desprinse, se lasă, Apa vrăjmașă o iau, desfăcându-se din mădulare.

Marea întreagă-i cuprinsă de freamăt și-așa frământare, 125 Cât și Neptun o simţi, cum furtuna cea

neagră pornise.

Greu tulburat de-așa val din străfunduri: privind dinspre larguri, Fruntea-i măreaţă şi-o scoase, să vadă pe-a mării întinsuri. Vede pe toată a ei faţă corăbiile lui Eneas împrăștiate, Troienii pierind, și prăpădul din slavă.

Nu-l înșelară pe frate mânia și ciuda lunonei – Eurul la el și Zefirul le cheamă, și-astfel le grăiește: „Oare atât vă-nfierbântă încrederea-n sângele vostru?! Vânturi, puterea-mi uitând-o, aveţi îndrăzneala pământul, Cerul, și dânsul, stârnindu-l, ˇs-abateţi asemenea valuri?

Am să vă… Dară, mai bine, talazuri acuma ˇs-aşternem!

După, nespusă pedeapsă avea-veţi, cum astfel greșit-aţi!

Iute fugiţi ca să-i spuneţi și Regelui vostru acestea: Nu-i stă puterea pe mare și nu-n mâna lui e tridentul. Ci Soarta mie-l dădu! E stăpân el pe stâncile aspre.

Eurus, ce-aveţi drept sălaș: să se laude cu sala-i de-acasă Eolus și să domnească ţinându-vă-n grea închisoare!”

Astfel grăi, și, mai iute ca spusa, el marea o-mbună. Nourii mi-i fugărește și Soarele-n cer îl arată.

Cymothoe, deopotrivă, și Triton, cu icnet, corăbii

Jos de pe steiuri coboară: ușor le ajută și dânsul, Cu-al său trident desfăcând și nisipuri și marca-ntinzând-o. Astfel că-n volburi ușoare din unde șoptește, pe-ntinsu-i.

Și, tot precum, într-un neam preamărit, când se-aţâţă răscoala, Gloatase-n[ˇrâncenă-n inimi, adesea, cu josnice gânduri.

Astfel că zboară prin aer și pietre și facle aprinse, Iar nebunia i-armează – dar, numai ce-apare bărbatul Cuviincios și de seamă, și-l văd, stau, ciulindu-și urechea: El le orânduie mintea cu glasu-i, și inimi îmbună – Tot așa crunta răscoală a mării ˇs-a dus de pe-ntinderi.

Când doar privit-a Părintele Mării, urcând către ceruri, Caru-ntorcându-și și caii mânându-i, în voie să zboare.

Greu osteniţi, eneazii la ţărmul de-aproape, degrabă

Ţintă pornesc a vâsli și se-ndreaptă spre a Libyei coastă. Locui ferit, la o parte: o insulă portu-l cuprinde

160 Coastele-i stavilă stau, către ele-abătându-se, grele, Sparte, din larg, mari talazuri, ce bat îndărăt și-nspre mare. Și de o parte și de-alta sunt stânci ce amenință, znalte.

Gemene, până la cer, iar sub piscuri, departe, se-aşterne Netulburatul întins, în tăcere: pădurea – cortină – 165 Unduie sus, iară codrul cel negru stă-n strașnica-i umbră. Sub povârnișul din faţă, sub stânci prăvălite, e-o grotă: Dulci curg izvoarele-ntr-însă și jeţuri în stânci sunt tăiate. Nimfele-acolo-au sălaș: nu-s legate-ostenitele nave.

N-au nici de-al ancorei cioc, nici de grelele funii nevoie.

Șapte din navele toate mai strânge Eneas acuma şi le aduce încoace: cu drag la uscat vin degrabă şi se coboară-n nisipul dorit toţi Troienii din ele, Jos să se-azvârle pe ţărm, odihnindu-și răpusele trupuri.

Primul, bătând din amnar, focu-aprinde pe dată Abates, Viu îl aţâţă-ntre frunze, iscat din uscate surcele, Hrană-mprejur îi adaugă, stârnind lucitoarea-i văpaie. Astfel, apoi, se apucă de grânele ude din cală şi de-ale coptului pâinii: cu grea oboseală în oase, Toate gătesc să usuce și-apoi să râșnească pe piatră.

Sus pe o stâncă Eneas se urcă, să caute-n zare, Jur-împrejur, peste mare, de poate-a vedea și pe Antheus, Sau pe vreun altul, pe navele lor frygiene, departe. Fie pe Capys, sau, poate, pe pupă – a lui Căâcus arme. Nave nu-i sunt la vedere, niciuna, dar cerbi vede-aproape, Trei, rătăcind lângă ţărm, cu ciopoare întregi după dânșii, Ele, lung șir până-n vale, oprindu-se-n urmă, să pască.

Stete viteazul în loc, iar săgeţile-apucă, și arcul, Cele ce i le purta, lângă dânsul, preabunul Abates. Fruntea, întâi, mândrii cerbi, cei cu marile coame, înalte, Îi doborî – mai apoi și mulţimea din urmă-nspre codru O-nvălmăși, alungând-o de-acolo-n adânce bungeturi. Nu se opri, până nu doborî la pământ câteși șapte Trupuri măreţe, dobânda ˇs-o ia, câte nave-avea însuși, fără îndat spre liman o porni,

să le-mpartă-ntre soţii-i.

Vin din belșug, din butoaiele date de bunul Acestes, Ce le-nʃ˟ɔ-rease, plecând ei cu navele din Trinacria, Le împărţi totodat, îmbunându-le inima-n piepturi:

„Dragilor, cum bine știm câte rele cumplite veniră, O, voi, ce greul purtat-aţi – ne-a da nouă Zeul și bine! Dus-aţi de-acum și turbările Scyllei cu stâncile-adânce. Aţi înfruntat și-a Cyclopilor steiuri de piatră, asemeni. Ci vă-ntăriţi, uitând teama, cu-a voastră bărbată simţire: Poate cândva de acestea va fi preaiubită-amintirea!

Prin nesfârșite necazuri și-atâtea primejdii și fapte, Tot către Laţiu ţintim, unde Soarta sălașuri cu pace Nenvederează mereu, iar domnia troiană a renaște! Fiţi răbdători și păstraţi-vă-n cumpăt, norocul să-l prindeţi!” Astfel grăi, și, ţinând doar în inimă-ascunsă mâhnirea, Chipu-i nădejde-arăta peste greaua durere din suflet. Veseli aceia de pradă se-apucă, spre ospăţul din clipă, Pieile trag de pe coaste, rărunchii scoţând la lumină: Totul mărunt îl tăiară și în frigărui îl dădură, Vase pe ţărm așezară și-n foc le încinseră bine. Hrana din nou îi învie și, bine întinși, toţi, pe iarbă, Astfel sătui se-odihniră, cu vin și cu-a cerbilor carne.

După ce-și stâmpără foamea și masa-aşternută fu strânsă, Cată cu gândul la soţii pierduţi, pomeniţi pendelete, Ei frământând, deopotrivă, nădejde și teamă, la gândul, Poate că-n viaţă mai sunt, ori că duși li-s, de-acum, pe vecie.

Iată, piosul Eneas întâi pe Oronte-l jelește, Și-apoi pe Amycus, soarta cea crudă a lui Lycus, asemeni, Cum și pe Gyas cel tare, și, iarăși, pe mândrul Cloanthus. Gata erau, când din slavă chiar luppiter, marea privind-o, Pânze să vadă pe ea, și, alături, întinse pământuri, Ţărmuri și neamuri, asemeni, din culmea tăriei din ceruri, Iată, se-opri și a Libyei ţară-o cuprinse cu ochii.

Ļară spre dânsul, ce sta îngrijindu-se-n sine de toate, Tare mâhnită, cu ochii ei mari strălucind doar de lacrimi, Venus astfel cuvântă: „O, Tu, Cel ce domnești peste toate, Oameni și zei, pe vecie, porunca și fulgerul stându-ţi Arma

puterii temute! Eneas ce oare făcut-a, Oare Troienii ce fapte, ca, rău bântuiţi doar de moarte, Pentru Italia, lumea întreagă să-și vadă închisă?!

Daseși făgadă odată că neamul roman de aicea, Anii zburând, lungă roată, va da noi vlăstare de sânge Din a lui Teucros spiţă, ţinând și uscaturi și marea! Făgăduit-ai: ce faptă, o, Tată, alt gând îţi aduse?!

Asta mi-era mângâierea apusului Troiei slăvite, Pentru ruinele ei, cântărind lângă-o soartă pe-o alta. Dară și-acum tot același noroc prigonește vitejii. Greu abătuţi sub necaz! Ce sfârșit, Preamărite, i-așteaptă?

Vezi cum Antenor putut-a, ¯ntre-Ahei, găsind iute scăpare, ia să pătrundă a Illyriei lunge limanuri, departe, Printre-a Libumilor ţărmuri, trecând de Timavus, șuvoiul Unde, cu spume și vuiet, prin gurile-i nouă, sub munte Marea dă buzna-nlăuntru, adânc cotropind peste-ogoare. Iar la Patavium dânsul îşi puse sălaș și cetate, Dându-le-al Teucrilor nume, și armele Troiei le-nfipse, fără acum, bună pace, hodina și tihna aflat-a.

Noi, viţa ta, cea căreia a cerului slavă-i meniseși.

Nave (ce groază!) pierzând, prin mânia doar uneia numai, Stăm părăsiţi și trădaţi, mult departe de ţărmul italic?!

Asta-i cinstirea la rugă?! Astfel ne așezi în domnie?!”

Ei, surâzând, bun Părinte al zeilor și-al tuturor a, Chipul fiindu-i acela ce vremea și cerul le-mbună, Gură iubitei lui fiice furându-i, pe dată îi spuse: „Cruţă-ţi tu teama, a mea Cytherea, căci stau nesmintite Firele sorţilor voastre: vedea-vei cetate cu ziduri Făgăduite-n Laviniu, iar până-ntr-a cerului slavă Vei înălţa pe Eneas, măritul: căci gândul meu sta-va!

El va purta pentru tine (grăi-voi, de grija ţi-e-amară, Și depăna-voi a Sorţii mari taine, ce fi-va să vină) Mare război, în Italia, cu ale ei neamuri crunte, Le va zdrobi, dând acelora pildă, purtări și tari ziduri, Până ce-n Laţiu a treia lui vară, domnind, l-a ajunge Și-a fi trecut, cu Rutulii învinși, și a treia lui iarnă.

Ļară copilul Ascaniu – ce-i spun de o vreme lûlus, Mai

adăugit, căci doar Ilus era, cât stătu Ilionul – Lunile când vor fi curs, împlinind ani treizeci cu-a lor roată, Tare domni-va, și scaunul schimba-va, luat din Laviniu Spre a-l muta-n Alba Longa, cu mare putere-ntărită.

Ţară aici de trei ori câte-o sută de ani fi-va scaun, Mândră domnie din neamul lui Hector, ce-a sta până-n ziua când o regină vestală, ce grea va purcede cu Marte, Ilia, doi feţi va naște de-o dată. Iar Romulus, care, Adăpostit de-o lupoaică va crește, ȥnălţa-va tot neamul, Zidul lui Marte durându-l, Romanii numind după sine.

Lor nu le pun nici hotar pentru fapte, nici clipa din urmă: Fără sfârșit fi-va mândra domnie – lunona cea aspră, Cea care-acum și pământul și marea și ceru-ostenește, înspăimântate – alt gând va lua, domolită, cu mine, Și-i va iubi pe Romanii stăpâni peste tot, domnii togii!

Am hotărât: va veni, trecând evuri la rând, altă eră, Când Assaracus și casa-i robită va ţine Mycene Cea multvestită și Ftia și Argosul, jalnic înfrântul. Și se va naște din stirpea troiană, frumoasă, un Caesar, Care puterea spre Ocean, iară faima și-a duce la ceruri, Iulius după-al său nume, pornit de la mândrul lùlus. Tu-l vei primi sus, în slavă, ¯marcat de ce-a dat Răsăritul, Pradă bogată, în tihnă – iar el va primi rugi, în ceruri.

Asprele veacuri lăsa-vor războaiele, dulce-mblânzite: Fides, cărunta, și Vesta, Quirinus cu Remus, olaltă, Da-vor noi legi; a Războiului porţi, ferecate-n zăvoare, Sta-vor închise; Smintirea, șezând peste crâncene arme, Stă, cetluită-nlăuntru cu-o sută de noduri de-aramă Și-are să urle, grozavă, din gura-i cu bale de sânge…”

Astfel grăi, iar pe-al Maiei fecior din tărie-l trimise ia să deschidă Troienilor ţara și noua cetate, Mândra Carthagină, spre ospeţie, Didona să știe şi nu cumva să-i alunge. El zboară prin large văzduhuri, Aripi întinse, și vine degrabă pe-a Libyei ţărmuri. Tarea poruncă-mplinește, iar Punii-și mai lasă asprimea, După a zeului vrere: întâia, regina primește Sunetul lin către Teucri și-un cuget cu bunăvoinţă.

Dară piosul Eneas o noapte întreagă de gânduri

Cum petrecut-a, în zorii cei dragi hotărăște să meargă să cerceteze tot locul – ce ţărmuri, sub vânturi, atins-au, Cine le-aveau (nelucrate părând), au de oameni, sau fiare? Tot vrea să vadă, și-apoi către soţi, fir-a-păr, să grăiască.

Flota-și ascunde-n limanul din codru, sub maluri adânce, învăluite de arbori, în jur, sub străfunduri de umbră: însuși purcede la cale cu numai Ahates alături, fără în mâna-i voinică sunt suliţe două, și late.

Lui, iată-i iese în cale-a lui mamă, în mijloc de codru, la o fecioară la chip și la mers, ca o fată din Sparta cu a ei arme, sau cum cea din Tracia caii-și aleargă, Harpalyce, întrecând chiar și Hebrul cel iute, la fugă. Ea, după dat, îşi luase pe umeri un arc din cel tare, Vânătoriţă de soi, fluturându-și în vânt blonde plete, Gol răsărindu-i genunchiul sub straiul sûmes, să nu bată.

Ea, cea dintâi, îi grăi: „Hei, voi juni, nu zărit-aţi pe-aicea Vreuna, cumva, din surori rătăcind doar cu tolba şi-o blană Din cea pătată, spinare de râs, poate, sau cu-al ei strigăt Greu hăituind alergarea mistreţului numai în spume?”

Venus așa le grăi, iară fiul astfel îi răspunse:

„Nu, nu zărit-am niciuna și nici n-auzii vreo surată Dintre-ale tale – ce ești? — o, fecioară! Dar chipul te-arată Nemuritoare a fi, iară glasul nu-ţi este de oameni: Sigur zeiţă vei fi! Oare sora lui Phoebus, sau Nimfă? Fii fericită și dă-ne-ajutor, ușurându-ne truda, Și ne grăiește, sub care din ceruri, ce ţărmuri din lume, Suntem zvârliţi – rătăcim neștiind care oameni sau locuri Faţă ne stau, alungaţi pân-aici de talazuri și vânturi!

Noi multe jertfe apoi ţi-om aduce, pioși, la altare!”

Venus atunci: „Nicidecum nu am fală, n-am astă cinstire! Fetele, doar, Tyriene au datina tolba ˇs-o poarte şi să îşi lege înalt peste glezne cothurnul cel roșu.

Punii domnesc ăst pământ, Tyrieni, oameni ai lui Agenor, Dar în al Libyiei câmp, printre neamuri, dând grele războaie. Ţară Didona domnia o ţine, din Tyr cea plecată, Fratelui ei ca să-i scape. E grea nedreptatea, și veche,

Lungă poveste de spus – am ˇs-aleg doar pe scurt dintre fapte:

Soţul acesteia, cel mai bogat din Fenicia toată, Nume Sychaeus avea, preaiubit de ea, biata lui soaţă. Lui tatăl ei i-o dăduse fecioară, clădind căsnicie, Dar la domnia din Tyr ajunsese Pygmalion, frate Bun cu Didona, dar cel mai cumplit dintre toţi, fără lege. Iar între ei se stârni, ca bărbaţi, cruntă pică, grozavă: Nelegiuit, pe Sychaeus acela-l ucise cu fierul, Dar, pe ascuns, la altar, năzuind ca să-i ieie mult aur. Drag el surorii fiind, fă ˇrʒ de grijă, deci, fapta-și ascunse, Mult amăgind-o, sărmana, cu biete nădejdi – iubitoarea!

Însă în vis i se-arată a soţului tristă nălucă, Neîngrijit cum era, și cu chipul lui tras, blând privind-o, Sânge pe-altar îi vădește, și pieptul ce fieru-l străpunse, Tot dezgolit, iară crima orbească i-o dete pe faţă. Fuga, apoi, să-și grăbească, să plece din ţară o-ndeamnă şi îi dezvăluie-n ţăr nă, ascunsă, o veche comoară – Bun ajutor pentru drum – neștiută avere în aur, Parte-n argint. Tulburată, Didona se-așterne pe fugă, Soţi adunându-și alături pe-acei ce-l urau pe tiranul Sau purtau, aprigă, teama-i: corăbiile le înșfacă, Ce pregătite, în port adăstau, și cu aur le-n[ˇarcă.

Mării îi duc avuţia ce lacom, Pygmalion vruse, Iar căpetenie-i dânsa – și-ajuns-au acolo, pe unde Vezi înălţându-se-acum ziduri ʑnalte, Carthagina nouă, Şi-şi cumpărară pământ, după faptă, cu numele Byrsaʑ – Loc cât puteau să-l cuprindă cu-o piele de taur, în juru-i.

Dară și voi, cine sunteţi? Ce ţărmuri lăsat-aţi spre n[ˇoace? Unde vă poartă cărarea?” La vorba-i, acela răspunse, Greu suspinând, din străfunduri de piept, doar trăgându-și suflarea:

„O, tu, zeiţă, de-ar fi de la capăt să iau totul iarăși, Vreme de-ar fi să auzi letopiseţul trudelor noastre.

Seara adâncă-ar veni să ia ziua, Olympu-ascunzându-l!

Noi din străvechea cetate a Troiei venim – dacă Troia Este un nume ce-ajuns-a cumva și pe-aici să se-audă – Iar, rătăcind tot pe mare, furtuna aici ne împinse, însumi,

piosul Eneas sunt, cel ce, luându-și Penaţii Dintre vrăjmași, pe corăbii îi port, de mă știu până-n ceruri.

Caut Italia, patrie bună, și neamu-mi, asemeni, Cel de la Zeus Preaînaltul: cu douăzeci mândre corăbii Frygia noi o lăsarăm, când mama ne-a dat calea mării, Soarta-mplinind-o. De-abia dacă șapte din unde scăpară Sub a lui Eurus putere! Eu însumi, lipsit, rătăcesc doar şi neștiut, prin al Libyei câmp, alungat totodată Din Europa și Asia largă”. Dar Venus, pornită:

„Oricine-ai fi, tu urât nu le ești, de poţi astfel purcede, Celor din ceruri, de-n viaţă-ai atins tyriana cetate!

Mergi dar cu bine, te du pân la pragul măritei regine, Căci te vestesc cum că soţii ţi-s teferi și nave de-asemeni, în siguranţă, purtaţi de Aquilonul întors să-i ajute, De nu cumva în zadar mă-nvăţară auguriul părinţii:

Iată, de două ori șase, vin lebede-n cârdul lor vesel, Care, de sus, din văzduh, alungate de vulturul tare, Vin, coborând spre pământ în lung șir, și se-arată de-acuma, Ori că se-abat către – un loc, ori că-l cată deja din înalturi. Tot după cum, la întors, se mai joacă, bătând din aripe, Și ceata lor dă-mprejur, ocolind, cu cântare-ascuţită, Tot la fel navele tale și junii purtaţi pe corăbii fie că-n port au ajuns, fie vin, vele-ntinse – a pătrunde. Mergi, dar, cu bine, și pașii-ţi îndreaptă cum calea te poartă!”

Spuse: ducându-se iară, sclipitu-i-a, trandafirie, Ceafa sub pletele, râu despletite din creștetul falnic, Numai zeiască mireasmă – ambrozie. Straiul la poale. Se desfăcu, și zeiţă păși la vedere. Acela, Mama văzându-și, astfel îi grăi, cum pleca, după dânsa:

„Oare de ce-ţi amăgești și tu fiul, de ce și tu, crudă.

Cu-astfel de semne, în van? De ce dreapta-mi ˟s-o prindă a ta dreaptă Nu-ı cu putinţă, și iar să auzi sau să-mi spui adevărul?!” Astfel ei vină îi face, iar pasul spre ziduri și-îndreaptă.

Venus pe cei ce mergeau în văzduh de-ntuneric i-ascunde, Ceaţa, cu grosu-i veșmânt, împrejur îmbrăcându-i în neguri, ia să nu-ı vadă cumva, nici să-i poată opri, a

zăbavă, Vreunul, cătând să le afle pricinile căii luate.

Însăși, în Pafos purcese prin cer, spre iubite lăcașuri, Veselă totul privind, unde templul i-adastă și-i arde Scumpă tămâie de Saba – cununi pe o sută de-altare.

Drumul cei doi și-l luară pe unde îi poartă cărarea, lată-i urcând pe colina ce peste oraș se înalţă şi, dimpotriva-i, privește de sus, dezvelind cetăţuia. Stă, minunat de mărime, Eneas: pe unde colibe Odinioară erau, vede porţi, vede străzi zgomotoase.

Râvnă arată, cu foc, Tyrienii, ba ziduri să tragă la să-și dureze cetate, cărând sus, cu braţele, piatra, Ba să-și aleagă sălaș pentru case, cu brazdă-mprejuru-i.

Tocmai i-aleg pe pârgari și pe juzi și-adunarea, bătrânii. Alţii, dincoace, tot sapă la port, iar acolo-i aşază Teatrului grea temelie, când alţii înalte coloane Taie din stânca măreaţă, să aibă podoabe-ale scenei.

Tot după cum, primăvara, din câmpu-nflorit iau albine Culegătoare, trudind ca să-și crească odraslele bine, Neamul să-și ducă, iar mierea cea dulce o toarnă să curgă, Fagurii stupului strașnic umplându-i, nectar și nu alta, Ori iau celorlalţi povara, sau hoarda de trântori ai lenei, Iureș făcând, o împrăștie și o alungă din poartă, Astfel li-i truda în toi, iar mireasmă de cimbru-are mierea.

„O, fericiţi cei ce ziduri înalţă acum pentru sine!” Zise Eneas, privind de pe culme spre mândra cetate. Intră, cu nimb de văzduh, printre ei (ce minune!) – între ziduri, Prin vălmășag, printre toţi, fără vreunul să-l vadă la faţă.

Fost-a un crâng în oraș, în mijloc, fericit cu-a sa umbră.

Unde, întâi, azvârliţi de talaz și vârtejuri, ei, Punii, Locului semn i-au săpat, cum le-a spus chiar regeasca lunonă, Aprig, un cap de-armăsar, cum avea ca în veci să le fie Neamul semeţ la război și cu traiul ușor după hrană.

Templul lunonei aici, uriaș, tyriana Didonă îl înălţa, multbogat, plin de daruri și harul zeiţei, Treptele lui până-n prag din aramă erau și, asemeni, Grinzile-s prinse-n aramă, ușorii la poartă-s de-aramă.

Crângul de-aici i-a adus un prilej să-i mai treacă din

teamă, Căci l-a făcut pe Eneas, întâi, să mai prindă nădejde, Inimă dându-i, crez în ursita de-a-nvinge necazul. Iar, câtă vreme privește, în templul cel mare, la toate, Stă să aștepte regina, și-i tot uluit de norocul Care-l vădește cetatea, de meșteșugari și de trudă, Vede, la rând arătate, ce lupte-au fost date la Troia, Greul război cel vestit, cu-a sa faimă pe-ntins de pământuri, Mândrii Atrizi și pe Priam și-Ahile, pornit deopotrivă.

Locului stete, cu lacrimi: „Ce colţ oare”, zise, „Ahates, Care ţinut pe pământuri nu-i plin de-ale noastre necazuri?! Iată-l pe Priam! Aici văd răsplată spre buna lui laudă: Lacrimi la greaua-i năpastă, gândind câte duc muritorii. Fii fără teamă: și faima ţi-aduce un strop de salvare!”

Astfel grăiește și sufletu-n piept și-l hrănește cu semne, Scrise cum sunt, tot gemând și vărsând pe obraji râu de lacrimi. Căci se uita cum, luptând sub Pergam, împrejur fugeau unii, Ba dintre Greci, alungându-i de-acolo troiana oștire, Ba Frygienii, atunci când Ahile, din car, îi alungă. Nu e departe de-aici al lui Rhesus cort alb, plin de văluri Și-l recunoaşte cu lacrimi, trădat, cum ucisu-l-a-n somnu-i Mândrul Tydid, pustiind cu măcel, sângeros, toată oastea, Aprigii cai când i-abate în tabăra lui, mai înainte să fi ajuns ca să pască sub Troia, din Xanthus ˘s-adape.

Troalus, iată-l deoparte, cum fuge, pierzând mândre arme, Bietul copil neferice, cel nu deopotrivă cu Ahile:

Caii îl duc răsturnat, lângă carul cel gol cum se ţine, Frâiele încă prinzând – a sa ceafă și pletele-n tină Târâie greu, tot pe jos, iar suliţa-i zgârie-n colburi.

Iar, între timp, până-n templul lui Pallas, nedreapta, Troiene Urcă, jelind despletite, să-i ducă un strai fără seamăn, Rugănălţând cu mâhnire și pieptul cu pumnii bătându-și, Dară zeiţa-n pământ îşi ţinea ai săi ochi, abătându-i. Trei ori pe Hector, la ziduri, în jur, lângă Troia, Ahile îl alergase, iar trupul acum i-l vindea, pentru aur. Dete atunci, din rărunchi, un greu geamăt viteazul, cu jale, Spolii văzând și cu carul și soţul său drag, fără viaţă, fără pe Priam, cum mâinile goale-ntindea, rugătoare. Dar se

văzu și pe sine-ntre ţării Ahei, prins în luptă. Cum și oștirea lui Memnon cel oacheș, vestitele-i arme.

Pe Amazoane, în șir, cu-a lor scuturi, le duce în luptă Penthesilea, cu-avânt furibund, printre mii avântată, Cu cingătoarea-i de aur, legată sub sânul ei liber, O luptătoare vitează, fecioară ce-nfruntă bărbaţii.

Cât stă Dardanul Eneas, acestea privindu-le toate, Și, uluit, aţintind cu-ai să-i ochi zugrăvitele chipuri, Iată regina, frumoasa Didonă, în templu pășește cu un alai preamărit de viteji împrejur, lângă dânsa.

Tot precum lângă Eurotas, sau sus, pe a Cynthiului creste, Hora o poartă Diana, pe care-o urmează o mie De Oreade, de jur împrejur, iară dânsa pe umeri Tolba şi-o poartă, pășind, dar pe toate zeiţele-ntrece – Inima-n piept îi tresaltă, privind bucuroasă, Latonei – Astfel era și Didona, așa se purta printre dânșii, Veselă foarte, cu gândul la truda din zorii domniei.

Ea, de îndată, în pragul zeiţei, sub bolta din templu, înconjurată de arme, pe tronu-i înalt se aşază.

Dreptul și legi împărţea alor săi, iară truda, la lucru, O rânduia cu dreptate, sau sorţu-l lăsa ˇs-o aleagă.

Iată, Eneas zărește cum intră, cu mare năvală.

Antheus și – alături, Sergestus și tarele-n luptă, Cloanthus, Și pe Troienii ceilalţi, cei pe care vârtejul cel negru I-împrăștiase, purtându-i de-a valma spre alte olaturi.

Se minună fără seamăn, la fel și viteazul Ahates, Și bucuroși, și cu teamă, arzând să le strângă iar dreapta, Cum o asemenea faptă-i mirase, venind dintr-odată.

Stau însă-ascunși, iscodind, sub veșmântul din jur, cel de nour, Care-i norocul ce-i poartă și unde-și aveau a lor nave, Cum de-au sosit: căci, aleși, ei veneau de la multe corăbii, Voia ei bună ˇs-o cate, în templu să intre, cu strigăt.

După ce-ul un tru păşiră și voie-a grăi căpătară, Ilioneus, cel mai vârstnic, astfel cu blândeţe grăit-a: „O, tu, regină – căreia chiar luppiter mândră cetate A-ntemeia hărăzit-a, iar neamuri trufașe-a le ţine-n Sfântă dreptate ţi-

a dat – bieţi Troieni, alungaţi tot pe mare, Iată, cu rugă venim: cruţă focul cel crunt la corăbii, Cruţă pioasa-ne stirpe, gândind câte păsuri ne-apasă!

Nu, n-am venit pân-aici pustiire în Libya voastră sămprăștiem, sau să ducem la ţărm pradă smulsă, bogată – Nu ne stă gândul la asta, semeţ, cum înfrânţi, slabi noi suntem.

Este pe lume un loc – Hesperia-i spun Grecii pe nume – Ţară străveche, puternică-n arme, cu glie bogată.

Oenotrienii sălaș o aveau: merge vorba, urmașii

Cum că Ttalia-i spun, după-un rege de-al lor numind neamul.

Și-asta ne-a fost nouă ţinta.

Când, dintr-odată, din valuri Orion, ce nouri aduce, Sus răsărind, ne-azvârli în ananghii, sub Austruri abrașe, Pradă-n talazuri, iar, valul crescând, înspre stânci fără cale Împrăștiaţi, nu prea mulţi am ajuns ale voastre limanuri.

Ce fel de oameni pe-aici? Și ce barbară ţară-i aceasta, Astfel de datini să aibă? Nici ţărmul nu dă ospeţie: Strigă a război și opresc cineva chiar pe mal să pășească. Dacă de neamu-omenesc și de numele lui nu vă pasă, Ţineţi aminte că zeii din cer știu ce-i rău și ce-i bine!

Nouă Eneas cel drept și pios, cum nu-i altul pe lume, Rege ne-a fost, un războinic în lupta cea grea fără seamăn. Soarta de-l ţine, trăind, și suflarea i-e vie pe lume, Fără să fi pogorât printre umbrele crunte-ale morţii, Teamă n-avem: iară tu, rău să nu-ţi pară, poate, vreodată, Prima că ne-ai ajutat! Sunt cetăţi în Sicilia largă Bine-narmate, și-Acestes, vestit, cu troianul său sânge.

Flota ce-avem, zdruncinată de vânt și furtuni, să nengădui la din păduri, iar cu grinzi ˇs-o-ntărim, bune vâsle să-i dregem. Dacă-n Italia – a merge ni-i dat – cu tovarăși și rege iar lângă noi – către ea vom ţinti, ca în Laţiu ˇs-ajungem.

Iar de speranţa ˇs-a dus, iar pe tine, părinte din Troia, Libyca mare te-a prins, și ˇs-a dus și lûlus – nădejdea, Tot ne rămân și-al Şicaniei ţărm și sălașuri durate, Ce le-am lăsat, de-am ajuns pân-aici: la Acestes ne-

om duce”.

Ilioneus doar atâta grăi – fremătară cu toţii, Spusa-ntărind, Dardanizii

Scurt le răspunse Didona, cu chipul plecat către dânșii: „Teama din inimi lăsaţi, griji de-asemenea, Teucri, acuma! Starea-ne grea, noutatea domniei mă-ndeamnă acestea să le-ntreprind și cu străji să-mpânzesc până-n zare hotarul!

Cine nu știe de-a Troiei cetate, cât sunteneazii De minunaţi și viteji, ce prăpăd și pârjol îi ajunse?! Nu ne e mintea atât de închisă, ci știm și noi, Punii: Soarele caii nu-și poartă atât de departe de-aicea. Fie că vreţi în Hesperia mare, ¯n Saturnica glie, Să vă-ndreptaţi, ori spre Eryx, la regele mândru Acestes, în siguranţă, cu bun ajutor, eu vă las să vă duceţi!

Vreţi, poate, chiar lângă noi a rămâne, ¯n domnia de-aicea? Iată, cetatea aceasta-i a voastră! Doar trageţi corăbii, fără Troianul și cu Tyrianu-mi vor fi deopotrivă!

O, dacă regele însuși, de Notus purtat, de asemeni, Fi-va, Eneas, aici! De îndată la ţărmuri să meargă Buni cercetași, și să vadă-n a Libyei margini, și bine.

De nu cumva, vitregit, rătăcește-n păduri, prin orașe!” îmbărbătaţi de acestea, pe dată, și tarele-Abates.

Cum și Eneas-părinte abia de răbdau să nu iasă Iute din nor. Lui Eneas, întâiul, îi spune Abates: „Fiul al zeiţei, ce gând al tău cuget acuma-l străbate? Toate în pace le vezi, și pe soţi cu-a lor nave la ţărmuri – Unul lipsește, pe care noi înșine-n valuri, preabine, Cum se scufundă-l văzum: celelalte-s cum Mama ta spuse!”

Nu bine asta grăi, iară nouru-n jur se desparte într-o clipită, suind în văzduhul deschis din înalturi. Stete Eneas măreţ, strălucind în lumina cea vie – Chipul și statul zeiesc – căci și mama-i făcuse-a lui plete Multminunate, suflând peste el tinereţea în floare, îmbujorată, în ochi el purtând o regească tărie, Tot cum un meșter din fildeș minunea de lucru o scoate, Sau cum podoaba de aur argintul sau marmura laudă.

Neașteptat, spre regină grăiește, pe toţi uluindu-i:

„iată-mă, sunt lângă voi, eu, cel multcăutat, chiar de faţă: Eu sunt Eneas din Troia, scăpat din a Libyei valuri! O, tu, ce singură milă arăţi pentru a Troiei necazuri, Cea care nouă – a Danailor, vai, rămășiţe – a ta dreaptă Vrei să ne-ontinzi, nouă, rău pustiiţi și lipsiţi chiar de toate, Casa, cetatea să-ţi dai, nu avem cum să-ţi dăm mulţumire, Mândră Didona, nici noi, nici atâţia câţi încă se află împrăștiaţi din Dardani pe întinse meleaguri din lume!

Zeii – de este-o putere pe cei cuvioși să-i privească, Dacă dreptate se află, și-un cuget ce drept să gândească – Vrednică plată să-ţi deie! Ce veac fericit ni te aduse? Care părinţi minunaţi ţie naștere datu-ţi-au oare?

Cât către mare vor curge și râuri, și munţii în umbre Se-nveșmânta-vor mereu, cât, sus, stele văzduhul le paște, Cinstea și numele tău lăudate vor fi, totdeauna, Orice pământ m-ar chema!” El grăi și se duse pe dată, Dreapta lui Ilioneus să i-o dea, stânga sa lui Serestus.

Și pe ceilalţi salutând, Gyas, marele, mândrul Cloanthus.

Se ului, mai întâi, de-l văzu, tyriana Didonă, Greaua-i năpastă știind, și-apoi astfel grăi către dânsul: „Care năpastă, o, fiu al zeiţei, te mână-n primejdii? Ce silnicie te-aruncă pe alte și alte meleaguri?

Tu ești Eneas, acela pe care Dardanul Anhises

L-a zămislit, și cu Venus, frumoasă, pe mal de Simoeis?

Ba și de Teucer eu știu c-a venit la Sidon într-o dată Din a lui ţară fugar, căutând o domnie să-și afle: Belus i-a dat ajutor. Tatăl Belus pe-atuncea prin Cipru Tot pustiise și sta-nvingător peste-a lui bogăţie.

Încă de-atunci despre Troia și soarta-i cumplită aflat-am. Știu despre numele tău și de regii pelasgi ce veniră. Chiar și vrăjmaș, el pe Teucri cu laudă nespusă atuncea îi lăuda, amintind că și el de la Teucri și-ia viţa. Haideţi acuma, voinici, și intraţi în palatele noastre! Soarta voit-a, și eu, străbătând tot atâtea primejdii, Multzbuciumată, ˇs-ajung pân la urmă în ţara aceasta: Rău-l știu bine – și-nvăţ să-i ajut pe acei neferice!”

Astfel grăiește, și-ndată îl ia pe Eneas și-l duce Sus, în palatul regesc, iar o jertfă în temple închină. Deopotrivă, și soţilor ea le trimite, la ţărmuri, Tauri de soi, douăzeci, porci zbârliţi, îngrășaţi, bună sută, Miei sănătoși, lângă mamele lor, iar, o sută întreagă, Cinste a zilei aceleia de bucurie

Iar, înăuntru, palatul cu fală de seamă, regească, Se-orânduiește, în sala cea mare punându-se-ospăţul: Feţe de pânză-nvrâstate cu purpură mândră, semeaţă, Fără de șir e argintul pe mese bătute în aur – Faptele vechi, din străbuni, se zăresc, negrăită poveste, Ce-au săvârșit mulţi viteji, de când stirpea pe lume le este.

Ļară Eneas, cum gândul îi fu îmboldit de iubirea Ce o purta ca părinte, trimise pe Abates la nave, Iute pe Ascaniu ˚s-aducă, spunându-i de cele-ntâmplate:

Numai cu gândul la fiu sta părintele lui, plin de grijă.

Dă, iar, poruncă la el să ajungă și daruri bogate, Ce de la Troia-apucase – un strai învrâstat tot cu aur, Chipuri de soi, și un văl cu acanthul cel galben pe margini, Dar al Elenei din Argos, luat de demult din Mycene, Când a purces înspre Troia, la nunta-i cea fără de lege, Lucru nespus, minunat – i-l dăduse chiar mama ei, Leda. Și-apoi un sceptru pe care-l purtase cândva Ilione, Fata cea mare-a lui Priam, cu el, șir de mărgăritare, Cum şi-o cunună bătută în aur, cu mari nestemate. Grabnic la nave, acestea ˚s-aducă, pornit-a pe Ahates.

Însă și Venus, estimp, se gândea – măiestrie aleasă, Sfat înnoit să urzească: pe Amor la ei să-l trimită, Nu pe Ascaniu cel dulce, cu daru-i din minţi el să scoată Mândra regină, și-n măduva ei să strecoare iubirea. Teamă avea de palatul cu taine, de Punii făţarnici: Groază-i lunona cumplită, și grijile nopţii o-apasă.

Iată de ce ea lui Amor cel înaripat îi grăiește: „Fiule, tarele meu sprijin, puterea mea toată, tu singur, Ce nici de Tatăl cel Mare și fulgeru-i aprig n-ai teamă, Vin către tine grăbită și rogu-te, ¯n marea-ţi tărie: Știi tu preabine cum fratele tău tot pe-ntinsuri de mare E alungat, peste tot, de nedreapta lunonei mânie, Și cu aceeași durere ca mine-l

jelești pe Eneas.

Dară acum l-a primit, gând duios, tyriana Didonă, încă ţinându-l cu drag: dar mă tem de-ospeţia lunonei! Nu ˇs-a lăsa ea ușor, când atât de-nsemnat e prilejul! Stau, de aceasta, gândind, noi cumva ˇs-amăgim pe regină şi ˇs-o încingem cu foc, nu cumva vreo zeiască putere să nu ne-o schimbe deodat: pe Eneas mai bine iubească-l!

Cum vei putea-o-mplini, stai și-ascultă la vorbele mele: Fiul regesc se gătește, chemat de-al său tată, să meargă în tyriana cetate: el, grija mea cea mai fierbinte, Daruri va duce acolo, scăpate din foc și talazuri.

Am să-l adorm pe acesta adânc și-am să-l fur în Cythera, Sau pe Idalion, sus, unde sfânt și mărit mi-e lăcașul, la un cumva să-și dea seama și-a noastre-amăgiri să răstoarne.

Ia tu, cu bun șiretlic, chipul lui, nu mai mult de o noapte: Faţa-ale lui trăsături cunoscute ˇs-arate în lume, la, bucuroasă, Didona, când va să te prindă în poală, Vinul lui Bacchus gustând la ospăţul regesc din palate, Dând să te ţină în braţe și dulci sărutări să-ţi aștearnă, Tu să îi sufli în vine foc aprig – otrava iubirii!”

Amor ascultă de vorba iubitei lui mame, şi-şi lasă Aripi și tot, arătând și pășind, bucuros, ca lûlus.

Venus, și ea, lui Ascaniu în trup îi dă tihna plăcută şi, toropit, lin în braţe și-l ia, prin înalturi, de-acolo Până-n Idalion, unde, în crâng, măghiranul cel proaspăt – Dulcea mireasmă de flori – îl cuprinde sub blinda lui umbră.

O și pornise la drum, ascultând de-a lui Mamă iubită, Amor, ducând Tyrienilor daruri regești, cu Ahates Drept călăuză: ajunse când lângă-ale sălii perdele, Grele, sta-n mijloc regina lungită pe patul de aur, Când și Eneas-părinte și toată junimea troiană. Se așezaseră-n paturi de purpură, cina ˇs-o ieie.

Apă pe mâini toarnă slugile casei, iar coșuri cu pâine Iute alături aduc, cu ștergare de lână, pufoase.

Cincizeci de roabe acolo au grijă ca feluri la masă Lungă să înșiruie, toate, cu foc îngrijind și Penaţii. Altele încă o sută-s, și, tot atâţi, robii de-o vârstă, Care să-n[

˘arce-a lor masă și vin în pahare să dreagă.

Se așezară, la fel, Tyrienii, sosiţi veseli foarte, Mulţi, cu poruncă să șadă întinși pe-nvrâstatele paturi. Stau și privesc cu mirare la daruri, ce-aduse Eneas, Și de lûlus se miră, de chipu-i zeiesc și de vorbe, De straiul dat și de vălul brodat cu acanthul cel galben.

Nefericita regină, prăpădului jalnic sortită, Nu e în stare să-și sature ochii, cu foc tot privindu-i

Feniciană, sărmana, mișcată de fiu și de daruri.

El, după ce lui Eneas în braţe-i sări și de gâtu-i

Și-l mângâie pe-al său tată, cu dorul fierbinte din pieptu-i, Drept la regină se duce. Aceasta, cu ochi și tot pieptul, Lui i se dă și în poală-l ridică, vai, biata Didonă, Neștiutoare ce zeu i se-ascunde la sân! Dânsul, iarăși, Vorbele mamei zeiţe-amintindu-și, începe să-l scadă Din pieptul ei pe Sychaeus, în dragoste grea-nvăluind-o – Ea, care îşi și uitase că-n piept are-o inimă caldă.

După ce, dar, prima parte ˘s-a dus și tipsiile-și luară, Cinei i-aduseră vase cu vin și cu vârf le umplură. Zgomotul urcă și crește, cu glasuri ce bolţile umplu Până-n înalt; se atârnă lămpi lucii, în lanţuri de aur, Iar bezna nopţii o-adaugă făclii, cu-a lor dalbă văpaie.

Iată, regina ceru și umplut-a pocalul lui Belus – Al casei lui cea din vechi, greu de aur și mari nestemate – Vinu-nspumându-l cu vârf, iar în sală căzu grea tăcere: „luppiter”, zise, „căci Tu ospeţiei îi dai sfânta lege, Fie ca ziua aceasta ferice ˘s-o ia Tyrienii, la și Troienii, la fel, și la fel ˘s-o audă urmașii!

La bucurie se-adauge și Bacchus și buna lunonă, Iar, Tyrienilor, voi, daţi petrecere-n voia cea bună!”

Zise, și picuri închină pe masă, cu bună cinstire, Iar, închinând cea dintâi, ea atinse cu buzele cupa Și-apoi lui Bitias dete, mustrându-l: el grabnic sorbit-a, Spumele cupei prinzând și stropindu-se tot cu pocalul – Ceilalţi de frunte, apoi. Din lăută, pletosul lôpas, Liră de aur, pomi a cânta, ucenicul lui Atlas.

El glăsui despre Luna cea rătăcitoare și, iarăși, Despre al Soarelui crug, despre oameni și fiare, de unde

Toate se trag: ploaia, focul, Arcturus, Hyade și Urse; Cum de grăbesc în Ocean sorii scurţi să se-nmoaie spre iarnă şi ce zăbavă, târziu, ţine nopţile lungi pe-a lor cale.

Bat toţi olaltă din palme, voioși, Tyrieni și Troienii.

Nefericita Didonă, de vorbă, tot noaptea lungește, Dragostea ei iar sorbind-o, și iar, fără a ști încetare, 750 Ba întrebând iar de Priam, ba, iarăși, de Hector cel tare, Ce fel de arme purta, când veni, fiul drag Aurorei, Ce bidivii Diomede avea, ce tărie Abile:

„Hai dar, mai bine, drag oaspe, și spune de-a firul a părul Câte capcane Danaii întins-au, ce mari suferinţe

755 Și rătăciri v-au bătut, căci e vara a șaptea aceasta care te mână mereu, rătăcind pe uscat și pe mare!”

Ecce: autem complexa
Harebat parvumque
Si periturus abis, et nos
sin aliquam expertus
hanc primum tutare domum
cui Pater et Conjux quon
pedes in limine Conjux
Patri tendebat Julum
rape in omnia secum:
sumptis spem ponis in armis,
cui parvus Julus
dam tua dicta, relinquer.
Domino Simoni Fanshaw Equiti Aurato, Tabula merito volvua.

Eneas părăseşte Troia

CÂNTUL II

Eneas îşi începe istorisirea (1 – 12), povestind despre întocmirea calului troian (13 – 20), despre bucuria celor

din Troia la plecarea prefăcută a Grecilor (21 – 39), intervenţia hotărâtă a lui Laocoon (40 – 56). în scenă intră Sinon, iscoada Grecilor, cu povestea lui născocită, cum că l-ar fi asuprit Ulisse și Atrizii, iar calul dus în cetate ar fi un zălog al păcii (57 – 198). Șerpii uriași care-l doboară pe Laocoon par a întări spusele trădătorului (199 – 233). Calul e dus, în triumf, în cetatea care nu dă crezare spuselor Cassandrei (234 – 249). Pe când Sinon ajută pe Greci să iasă din cal (250 – 267), Hector îi apare în vis lui Eneas și-l îndeamnă să scape din prăpădul ce stă să se petreacă (268 – 297). în loc să-l asculte, Eneas grăbește la luptă, mai întâi deschisă, apoi ascunsă, în arme grecești, cu izbânzi și înfrângeri (298 – 437). Eneas asistă acum la căderea palatului și la uciderea lui Priam de către Pyrrhus, chiar lângă altarul casei (438 – 558). Dând peste Elena și vrând ˇs-o ucidă (559 – 573), eroul este oprit de Venus, care-i dezvăluie cum zeii înșiși lucrează la căderea Troiei (574 – 633). Eneas se străduie să-l decidă pe Anhises să plece din cetate (634 – 706). Plecând cu tatăl său pe umeri și cu lulus de mină, Eneas o pierde pe Creusa (706 – 748), care îi apare soţului ei, care o căuta, îl mângâie pentru pierderea ei și-l îndeamnă să plece cu ai săi spre sortita lor Hesperie (749 – 795). Eneas se ascunde pe Ida cu prietenii săi fideli, scăpaţi cu greu din măcelul cumplit de la luarea Troiei (795 – 804).

Toţi au rămas în tăcere – aţintind către el a lor chipuri, Iar de pe patu-i înalt început-a Eneas-părinte: „De negrăit e durerea aceasta, regină, pe care îmi poruncești ˇs-o-nnoiesc – cum Danaii prăpădului dară Toată-avuţia domniei troiene: la toate-am fost parte, Totu-am văzut cu-ai mei ochi. Oare cine, grăind despre asta, Din Myrmidoni, sau Dolopi, sau oștean lui Ulisse cel crâncen, Lacrimi a-i curge-ar feri?! Iată, noaptea cu rouă din ceruri Blândă se lasă, iar stelele-n cer către vise ne-mbie.

Dar, dacă dorul ţi-e aprig să afli prin câte necazuri Noi am trecut, și ˇs-auzi ce prăpăd se-abătu peste Troia, Chiar dacă sufletul se-nfricoșează și fuge de jale, Am să încep… Doborâţi de-a lor trudă, cu sorţii potrivnici, Capii

Danailor, cum ani atâţia trecuseră-n lupte, Iată, înalţă un cal cât un munte, prin arta lui Pallas, Laturi și tot, întocmit doar cu brad din cel tare, olaltă.

Ei se prefac că-i o jertfă a plecării, iar vorba se duce. Dar, înăuntru să intre, la sorţi trag vitejii de seamă: Bezna cea oarbă din pântecul lui o umplură de-a-ntregul Tot cu oșteni încercaţi, prin grozave, ascunse cotloane.

Este-un ostrov la vedere, preabine știut, lângă Troia, Tenedos, loc multbogat, câtă vreme-a lui Priam domnie Stete – acum doar liman și-adăpost nu prea bun de corăbii: înspre acolo o iau și se-ascund sub pustiile-i ţărmuri.

Noi socotim c-au plecat și că vântul i-a dus la Mycene Și-astfel a Teucrilor ţară dezbracă-nsfârșit lungu-i doliu – Porţi se deschid, vor cu toţii în tabăra Grecilor, largă, Locui pustiu ca să-l vadă, și ţărmul lăsat de corăbii: Iată, aici stau Dolopii, aici sta cumplitul Ahile, Flota aici le era, iar de-aici dau mereu către luptă.

Unii privesc uluiţi darul cel ucigaș al Minervei, Se uluiesc cât de mare e calul, și, ¯ntâiul, Thymoetes Dă între ziduri să-l ducă, îndemn, tocmai în cetăţuie.

Fie hain, fie, doar, fiind[℞ Troiei așa-i era soarta.

Capys, precum și acei căror mintea le sta sănătoasă fie ca mării să deie capcana Danailor sfat dau, Fie ca darul vrăjmaș să-l dea focului, aprig să-l ardă, Ori, poate, să-l sfredelească, văzând ce în pântec ascunde. Toată mulţimea, atuncea, în taberi, huind, se desparte.

Iată-l pe Laocoon, cum, pe dată, cu-alai, mare ceată, înfierbântat, din cetate la vale aleargă-nspre dânșii, Iar, de departe, le strigă: „Vai, bieţilor, ce vă-apucă?! Oameni, au credeţi că-s duși?! Socotiţi ale Grecilor daruri Că-s fără vreun șiretlic?! Oare-așa l-aţi știut pe Ulisse?! Fie că Aheii aicea, în lemn, se ascund, la fereală, Fie că astă nămaie să ia zidul nostru-i făcută, Să ne privească prin case, de sus să dea buzna-n cetate, Fie-i vreo altă minciună! În cal nu vă-n[˘redeţi, o, Teucri! Orice ar fi, eu de Greci tot mă tem, chiar și-atunci când dau daruri!”

Astfel grăi, cu putere-azvârlind o grea lance în coasta-i, Calul sălbatic izbindu-l în burta-i umflată, cu sete.

Stete înfiptă aceea-n greu tremur, iar golul din pântec Dete un geamăt adânc, cu răsunet de moarte cumplită: Iar, dacă sorţii zeiești o voiau, de n-aveam mintea-ntoarsă, Dat ne-ar fi fost să mânjim ascunzișul acelor din Argos, Troia-n picioare era – cetăţuie-a lui Priam, stai încă!

Iată acum că pe-un june, cu braţe la spate legate, Vin să-l aducă la rege ciobanii, cu strașnică zarvă, Dardanienii: acesta, de voia-i, ieșise în cale, la, neștiut, grea urgie ˟s-aducă, și-Aheilor Troia să le-o deschidă – om tare de înger și gata la toate, Fie otrava să-și verse, ba fie chiar moartea să-nfrunte.

Dete năvală să-l vadă, puhoi, tinerimea troiană, Jur-împrejur, care mai decât care, să-l dea de rușine. Ia și ascultă acum a Danailor curse – pe toate Doar după una-a le ști!

El, după ce, la vedere, în mijloc și făr de-apărare

Stete, cu ochii dând roată mulţimii din jur, frygiene: „Vai!” zise „care pământ, care apă mă poate cuprinde, Sau ce-mi rămâne, ca, biet, să mai fac, amărâtul de mine, Dacă nici printre Danai n-am vreun loc, iar acum de la mine, Vezi, Dardanizii purced cu-al meu sânge să-și cate răsplată?!”

Geamătul lui ne opri năvălirea cu totul, de milă, Și-l îndemnăm a grăi: din ce sânge și spiţă se trage – Spună, ce veste ne-aduce, ce-n⟦˟redere încă-l mai poartă. El, alungându-și din spaimă, la urmă astfel ne grăiește: „Toate pe dată, o, rege, și orice-o să fie, ţi-oi spune Adevărat: nu zic ba, neamul meu de la Argos se trage! Asta, întâi – iar de Soarta pe Sinon îl dete nevoii, Nu l-a huli și, haină, c-ar fi, mincinos, de nimica!

Dacă vreodată, cumva, ţi-a ajuns la urechi al său nume, Știi despre el, Palamedes, Belidul cu faimă vestită, Cel mulţilăvit – dar Pelasgii, trădat sub cumplită minciună, Nevinovat l-au dat morţii, ucis după grea judecată, Fiind⟦ɔ˜ războiu-l ura – ei acum încă-l plâng, răposatul.

Lui drept tovarăș și rudă de sânge, de-aproape, la oaste Tata, săraci cum eram, mă trimise, de-abia cu tuleie.

Cât sta la scaunul domniei, și-n sfat lângă regi avea

vorbă, Fost-a și noi să avem nume bun – de mărită cinstire Ne-am bucurat. După ce, însă, amăgitorul Ulisse, Tare urându-l (știţi bine!), îl șterse din lumea aceasta, Traiu-mi duceam, greu mâhnit, doar în jale și-n beznă ascunsă, Plin de obidă c-al meu bun prieten ˟s-a dus făr de vină.

Ca un smintit, nu tăcui, și, de-avea vreun noroc să mă scape, De mai aveam ca, vreodată, ˟s-ajung, cu izbândă, în Argos, Făgăduiam să-l răzbun, un cumplite eu astfel iscându-mi. Molima răului astfel stârnii: de atuncea Ulisse

Mă îngrozea tot cu bârfele-i noi, tot cu vini ticluite, Vorbe-n doi peri prin popor răspândind, vina bine știindu-și Arme să-și afle, cu Calhas alături, și fără hodină…

Dară de ce, în zadar, pomenesc aste lucruri străine.

Care zăbavă-o mai cât?! De-i aveţi pe Ahei deopotrivă, Toţi sub un nume, la fel, vă luaţi de la mine răsplata!! Asta-și dorește și cel din Ithaca, și-Atrizii-ar da plată!” Ne înfierbântă acestea a ști și mai bine pricina, Neștiutori de-așa fapte, de nelegiuirea pelasgă.

El dă-nainte, părând a se teme, cu inima-i neagră: „O, prea ades năzuiră Danaii să fugă din Troia, fără, lăsând-o, să scape războiului crâncen, odată! Doar de-o făceau! Prea adesea a mării asprite întinsuri, Greaua furtună și Austrul cumplit i-au făcut să nu plece. Dar, mai ales, când aici sus, pe grinzi de arţar, se-nălţase Calul cel mare, mari nouri tunară, văzduhul să-l spargă: Noi l-am trimis, îngroziţi, de îndată la altarul lui Phoebus Pe Eurypylus, iar el tristă veste de-acolo ne-aduse:

zăânge, plecând, aţi vărsat, pentru vânturi fecioara jertfind-o, Când, o, Danai, aţi purces către ţărmul de-aici, de la Troia: Sânge-a deschide și calea spre casă, cu-o jertfă-omenească, Suflet argiv secerând!” Vorba asta când ei auziră, încremenit-au cu toţi și, de gheaţă, fioru-i cuprinse Până-n rărunchi – cine-o fi hărăzit, și-l dorește Apollo.

Cel din Ithaca pe Calhas îl cată, cu strașnică larmă, ÎI și târăște-ntre noi, tot cerându-i să prorocească Vrerea zeiască – iar mie destui îmi cântau a pieire, Meșteșugirea văzând – ce se-ntâmplă priveau în tăcere!

Tace acela, întâi, zece zile, și nu vrea, și nu vrea Glas ca să deie, sortind pe vreunul pieirii cumplite. Greu, în sfârșit, smuls de răcnete scoase de cel din Ithaca, Rupe tăcerea și, tot ticluit, la altar mă trimite.

Ziseră Da, ușuraţi, toţi cei care din plin tremurat-au şi azvârliră pe mine pierzarea ce-n ceafă le stase.

Ziua grozavă dădea să înceapă – și jertfa e gata, la și prescurea sărată, și panglici pe tâmple legate.

Mărturisesc că m-am smuls morţii grele, eu lanţuri rupându-mi, Iar într-un lac plin de mâl păpurișu-l cătai, să m-ascundă.

Noaptea, cât pânze să-nalţe, de-aveau să o facă pe dată. Nu mai am nicio nădejde vreodată să-mi văd a mea ţară, Nici pe copiii iubiţi, nici părintele meu, mult doritul – Ei, cei pe care, se poate – arunca-vor năprasnica platã, Cum c-am fugit, și-a mea vină lor, bieţilor, moartea le-a-aduce!

De-asta eu ţie, pe zei și puteri ce păzesc adevărul, Cum și pe buna credinţă, de încă-o mai au muritorii, Crez nepătat, să aibi milă mă rog pentr-a mele necazuri – Milă să aibi de un suflet nevrednic de-atâta durere!”

Lacrimilor ce vărsa le dăm viaţa-i, cu milă nespusă. Regele Priam, el însuși, poruncă să-i scoată a lui lanţuri Dă, și cătușe să-i ia, lui spunându-i prietene vorbe: „Oricine-ai fi, de acum tu pe Grecii cei duși dă-i uitării! Fi-vei de-al nostru, iar mie să-mi spui, când te rog, adevărul: Dar pentru ce ei aici uriașul lor cal înălţară?

Cine-l făcu? Și ce vor? Ce credinţă, sau ce meșteșug e?”

Astfel grăi. Iar acela, hârșit în pelasga-i minciună, Sus, către stelenălţă desfăcutele-i braţe din lanţuri: „Voi, ce pe veci scăpăraţi și puterea-vă, nepângărită, Iau mărturie a voastră tărie! Voi săbii și-altare Cărora fost-a să scap, panglici dalbe, purtate ca jertfă: Drept e să pot ale Grecilor taine, jurate, acuma să le dezvălui și drept să-i urăsc și să dau tot pe faţă, Ce mai ascund: nu mă ţin nici a patriei legi, nici vreo alta, Numai făgada să-ţi ţii, și, când Troia scăpa-voi, mă scapă, De adevăr v-oi grăi și un astfel

de bine v-oi face!

Toată nădejdea Danaii, războiul să-și poarte cu bine, Pusu-și-au numai în Pallas și-al ei ajutor. Dar de-atuncea, Când, fă˟rȝ de lege, Tydidul și uneltitorul Ulisse Au cutezat (grozăvie!) să smulgă Palladiul din templu-i Cel închinat, ucigând și pe paznicii din cetăţuie, Mâinile lor prihănite-nșfăcând preasfinţita statuie, De-i pângăriră zeiţei, cumplit, feciorelnice panglici. Tot de atunci începu să le scadă Danailor, moartă.

Mândra nădejde, pierind fără vlagă, sub ciuda zeiţei.

Semne-ale vrerii ei rele Tritonia dete, grea piază: Chipul de-abia de-ajunsese în taberi, când ochii-i sclipiră învăpăiaţi, scânteind de mânie: scăldatu-i-a trupul Grea și sărată sudoare, iar ea tresăltă (ce minune!) Locului, ba de trei ori, scuturând al ei scut și-a ei lance.

Calhas, pe dată, le zice pe-a mării întinsuri să fugă, Fiind[ɔ~ Pergamul nu-l pot cuceri ale-Argivilor arme, Dacă n-o iau de la cap, luând calea din nou de la Argos, Semnul zeiesc ei primind a-l aduce pe mândre corăbii.

Ţară acum, când, sub vânt, au și-ajuns înapoi la Mycene, Armele-și strâng, zeii-mbună, drept soţi, și, bătând iarăși marea, Neașteptaţi vor sosi – astfel spuse la semne chiar Calhas: Calul acesta de lemn, ca să-mbune zeiţa, în locul Chipului cel pângărit al Palladiului, dreaptă răsplată, L-au ridicat, înălţând a lui mare povară, cum Calhas Vorbă le-a dat de-ntocmit, să-l dureze la cer, în tărie, ia să nu poată fi tras ori primit, nici pe porţi, între ziduri, Nici să nu-l ia neamul vostru și ţină cu lungă credinţă.

Căci, dacă mâinile voastre-ar fi-ajuns, poate, jertfa Minervei ˟S-o pângărească, o cruntă pieire-ar cunoaşte domnia Ţării lui Priam, de neam frygian (fie zeii ˟s-o-abată!).

Dar, dacă mâinile voastre-ar ajunge ˟s-o urce-n cetate, Asia însăși avea-va cu mare război ca să bată-n Ziduri de Pelops durate, având soarta asta nepoţii!”

Lucrul crezare află, după înșelăciunea lui Sinon, Greul sperjur ce ne prinse în laţ, vărsând calpele-i lacrimi –

Noi, cei pe care Tydidul cel tare, nici mândrul Ahile, Nici zece ani n-au putut să ne plece, nici mii de corăbii!

Însă atunci altceva, mult mai rău și cu mai mare piază, Ochilor noștri să vadă fu dat, tulburându-ne mintea: Laocoon, care preot i-era lui Neptun, precum sorţii Vruseră, dus la altar, închina, jertfă mare, un taur.

Dară din Ténedos, iată, pe-a mării oglindă de ape

(Mă îngrozesc povestind!) vin doi șerpi, doi balauri, și gemeni, Descolăciţi, uriași peste unde, grăbind către ţărmuri.

Sus, peste val, a lor piepturi se-nalţă, iar coamele crunte Zboară întins, pe când trupul pe-a apelor faţă lucește, Și șerpuiesc din spinare, nespus de măreţi la vedere.

Se-nvârtejește, sunând, spuma mării, și-ating și ei ţărmul: Ochii de pară-s aprinși, ca de foc, și cu vine de sânge, Șuierătoare-a lor limbi li se-nfurcă, din gură sunânde. Care-n[˟otro noi fugim, fără sânge-n obraz. Ei de-a dreptul către Laocoon, iată, ţintesc – mai întâi, însă, fiii Lui, cei micuţi, pe-amândoi, fiecare balaur îi prinde, încolăcindu-i grozav și-n[˟epid să le muște din trupuri.

Și-apoi pe dânsul, venind înarmat, ajutor să le deie. L-au înșfăcat, cetluindu-l cu-a lor uriașe ocoluri. De două ori la mijloc, peste gât două strașnice funii, Pline de solzi, îi petrec, ridicându-și și creștetu-n slavă.

Tot năzuiește și străduie el să desfacă a lor noduri. Greu împroșcat de-a lor bale şi-otravă pe sfintele-i panglici, Strigăte îngrozitoare ⁊nălţând pân℥⁊ la cerul de stele, Tocmai precum muge strașnic, când fuge, rănit, de altare Taurul jertfei, și-azvârle din ceafă securea pieirii.

Iarăși, lăsându-se jos, la pământ – doi balauri – spre templu, Sus, aţintesc a Tritoniei crâncenă, mândră cetate, Iar sub picioarele ei se ascund, sub egida Zeiţei.

Nouă e spaima ce-acum ni se-abate avană în piepturi şi se strecoară în inimi: toţi spun că pe drept el plătit-a, Laocoon, cum cu vârful de-aramă în lemnul cel tare Dase cu sete, și-n cal aţintise-a lui crâncenă lance. Strigă cu toţi, într-un glas, că acesta-i de tras spre lăcașuri, ia pe zeiţă

astfel ˇs-o-mbunăm

Spargem îndată din ziduri, dăm jos meterezul cetăţii, Toţi se apucă de treabă: pun roţi, ca să lunece bine, Jos, sub picioare: de gât îi trag funii și aspre odgoane. Calcă și trece de zid rău sortita unealtă a urgiei.

Grea de bărbaţi înarmaţi, iar în juru-i copii și copile Cântece sfinte îi cântă și-s veseli frânghia ˇs-atingă: Suie și suie aceea – cetăţii cu ameninţare!!

Patrie, o, Ilion, casa zeilor, ziduri slăvite A Dardanizilor tari la război! Chiar pe pragul de piatră De patru ori se opri, poticnind, iar răsunet de arme De patru ori se-auzi. Stăm ca surzi și ca orbi, în smintire, Iar nefericea nămaie o ducem în sfânta cetate.

Iat-o atunci pe Cassandra: dezvăluie soarta de mâine. Glas dând din nou, blestemata de zeu să n-o creadă vreun Teucru. Noi – noi la temple zeiești ce n-aveau altă zi să mai vadă, Bieţii de noi, ne-adunăm din verzi frunze veșmânt dând cetăţii.

Lunecă a cerului crug, din Ocean repezindu-se noaptea, învăluind și pământ și hotaru-i sub marile-i umbre, A Myrmidonilor gânduri viclene-ascunzând. Iar Troienii Au amuţit prin cetate, stăpân peste ei fiind Somnul.

Stolul Argivilor însă venea cu-narmate corăbii Din Tenedos, cu-ocrotirea prietenă a Lunii-n tăcere, Ţărmul știut aţintind. Iar când nava regească semnalul Faclei dădu, apărat de a zeilor Soartă, nedreaptă, Sinon din greaua prinsoare de lemn, pe ascunse, dă drumul Grecilor, toţi, cei din cal. Uriașa unealtă, deschisă Larg, le îngăduie liberi să iasă la aer, și veseli, Thessandrus și cu Sthenelus în frunte, și crudul Ulisse: Jos se coboară pe funii, Acamas și Thoas, asemeni, Neoptolem Peleianul și, ¯ntâiul, Mahaon cel vajnic şi Menelau, și Epeios, ce calul de lemn făurise.

Dau prin cetatea-ngropată în aburi de vin și-adormită: Străjile cad doborâte, iar porţile, largi de perete, Soţii-i primesc înăuntru, unindu-le-a cetelor gânduri.

Ceasul era când hodina dintâi muritorilor, bieţii, Liniște dă, preaiubită, în dar de la zeii din ceruri. Iată, în

vis văd cu ochii pe Hector, ce-mi pare alături, Plin de mâhnire, și lacrimi, șiroaie, pe-obraji lui curgându-i.

Tocmai cum, odinioară, târât după car, plin de sânge, Negru de colb și de tină era, jos, legat de picioare.

Vai mie, cum arăta! Și ce strașnic schimbat, decât Hector Cel ce venise purtând falnic armele date de Ahile, Cel care foc frygian aruncase în navele-ahee!

Barba-i era întinată, iar pletele – pline de sânge, Rănile-i stau sângerânde, atâtea, cât, veșnic, la ziduri Cum se lupta, le-a primit. Și, plângând, se făcea că cu însumi Vorbe-i spuneam, agrăindu-l mâhnit, cu o mare tristeţe: „Rază a Dardaniei, o, tu, nădejdea cea mare a Troiei, Ce-ai zăbovit fără șir?! Ce meleaguri, o, Hector, pe tine, Mult aşteptate, știură a te ţine?! Și-astfel tu la faţă Ni te arăţi, celor ce numai truda și moartea văzut-am, Ale-alor tăi, în greu zbucium?! Au care pricină și chipul Ţi-l urâţi în ăst fel? Ce-i cu rănile tale căscate?”

El chiar nimic n-adăstă să răspundă la vanele-mi vorbe, Ci, greu gemând, din adânc, cu durere astfel cuvântat-a: „Vai, fugi de-aici, fiul al zânei, te smulge din flăcări și jale, Fiind[ɔ dușmanii-s pe ziduri! Ruină-i, din culmea-i, și Troia, Ţării destul îi fu dat, și lui Priam la fel! De Pergamul ˇS-ar fi putut apăra, iată braţul ce-avea a o face!

Troia Penaţii și tot ce-are sfânt ţie-ţi încredinţează: l-ai soţi ai sorţii să-ţi fie – le află și ɀnalţă-o cetate, Ziduri măreţe durând, când răzbate-vei mării întinsul!”

Astfel grăi, și cu mâinile lui luă sfintele panglici, Vesta cea sfântă o luă, cu-al ei foc, din străfund de lăcașuri.

Întru aceea, se-ntinde și-n[ˇolo și-n[ˇolo, grea, jalea, Tot mai grozav: chiar de Anhise, părintele meu, la o parte Casa ferită-și avea, printre arbori și ramuri ascunsă, Tot îi ajunge răsunet de arme, și groaza-i aproape! Sar eu pe dată din somn și mă urc ca să văd, în clipită, în foișorul de sus, de pe casă, ciulindu-mi urechea – Tot cum, când dă într-o holdă, sub Austru! sălbatic, pârjolul, Sau când șuvoiul de munte, năvalnic, ogoare cuprinde.

Semănăturile cele bogate și-a boilor trudă Greu pustiind, doborând și pădurile, mut stă și-adastă De uluirea ce-i huietu-acesta, din steiu-i, păstorul.

Însă atunci, iată, fapta-i vădită și date-s pe faţă Ale Danailor planuri haine: ruină-i e casa

Lui Deifobos, cea largă, în flăcări. Alăturea arde Ucalegon, iar, de foc, până-n zare lucește Sigeul.

Strigăt de oaste și ţipăt de surle se-nalţă-n tot locul.

Armele-mi iau, scos din minţi, chiar și dacă vreun rost nu-i de arme, Tot al meu suflet se-aprinde la lupta-n război și cu soţi-mi Ceata ˇs-o strângem, uniţi, spre cetate – mânia şi-obida

Ghes ne dau, bine știind că-i frumos ca să cazi, dar sub arme.

Iată-l, scăpat de-ale-Aheilor suliţi, pe Panthus cel vajnic, Panthus, fecior al lui Othrys și preot lui Phoebus Apollo Sus, în cetate: de-acolo el zeii înfrânţi și nepotul Său mititel, cum și sculele sfinte le-aduce la mine:

„Cum cu lupta acum? în ce loc să ne tragem, o, Panthus?” Vorba de-abia mi-o grăii, când, cu geamăt adânc, el îmi spuse: „Ziua din urmă-i aceasta – a Dardaniei clipă de jale, Făˇr3 de scăpare! O, fost-am – Troienii, a fost Ilionul, Slava mărită a Teucrilor fost-a! Pe toate în Argos

Zeus cel cumplit le-a trecut, iar Danaii-s stăpâni pe cetate!

Stând, uriaș, în mijloc, varsă calul oșteni, crunte arme, Sinon izbânda şi-o strigă și faclele-ocării le-aruncă, Tot pârjolind, pe când alţii pe porţile large dau buzna, Mii și iar mii, câţi veniră cândva pân-aici din Mycene. Alţii au și stăvilit îngustimile străzilor noastre, Arme de moarte gătite, un zid ridicând de tăișuri, Fier lucitor, când, la porţi, de abia de străjerii mai cată Luptă a mai da, și se bat doar orbește, sub vrajba lui Ares”.

Astfel grăi Othryadul, și-un duh dat de zei mă îndeamnă să mă arunc între arme și foc, unde-i cruntă Erinys, Unde mă cheamă, grea, larma și strigăt se urcă la ceruri. Soţi lângă mine se-adaugă Rifeus și, vânjos, lucii arme.

Epytus – Luna-i aduce – și Hypanis, mândrul, și Dymas, Strâns lângă latura mea, și, dârz june, Coroebus cel tare, Fiul lui Mygdon: acesta de-abia de sosise la Troia, Strașnic aprins de-a Cassandrei iubire – cu-o patimă oarbă: Ginere vrând să-i ajungă, lui Priam îi da ajutorul şi alor lui, nefericele tânăr, de-a fetei preziceri

Seama nicicum neţinând

Când i-am văzut adunaţi, cutezând să purceadă la luptă, Vorbă le-adaug: „Viteji, piepturi vajnice – chiar și zadarnic – Dacă aveţi bun curaj să-nfruntaţi, și de voie, sfârșitul, Iată, vedeţi ce urmează și care ni-i stării norocul!

Toţi au plecat de aicea, altare și temple lăsându-și, Zeii ce-aici porunceau: apăraţi o cetate în flăcări! Hai, dar, la moarte, și-n arme vrăjmașe ne poarte năvala! Nu au învinșii decât o nădejde – să n-aibă nădejde!”

Sufletul, astfel, viteaz, le-am aprins: noi, ca lupii prădalnici, Cei ce-s împinși de a burţii turbare, prin beznă și ceaţă, Puii lăsându-și ˇs-aștepte cu înfometate gâtlejuri, Arme-nfruntând și vrăjmașii, porniţi către o sigură moarte, Cale tăindu-ne, aspru, prin mijlocul plin al cetăţii.

Flutură noaptea cea neagră-mprejuru-ne văluri de umbră.

Cine-ar putea să arate măcelul cumplit dat prin noapte, Crâncenu-omor, greaua trudă cu lacrimile-i să le-ajungă?! Vechea cetate se duce-n ruină, stăpâna de veacuri, Căile-s pline de trupuri căzute, zăcând nemișcate, Marile case la fel, și-ale zeilor mândre sălașuri.

Nu numai Teucrii plătesc cu-a lor sânge: o ultimă oară, Celor înfrânţi tare-n inimi le arde străbuna tărie!

Cad și Danaii-n izbânda ce-o au: peste tot, fără seamăn, Jalea cea cruntă domnește, și Spaima, și-a Morţii-arătare.

Primul ne iese în cale, cu-alai – mare ceată – cu sine, Androgeos, fără a ști că nu-i alta din cetele-ahee, Ci suntem noi, și astfel ne dă ghes cu îndemnuri în glasu-i: „Grabă, prieteni! Au cum de zăbava vă-ntârzie-acuma.

Cât de înceţi?! Alţii sunt cei ce pradă Pergamul, iar focul Sus îl întind, pe când voi de abia aţi ajuns de la

nave?!”

Zise, îndată simţind (cum răspunsuri n-avea de crezare) C-a nimerit fără vrere chiar printre vrăjmașii cei aprigi. Mâlc el tăcu, și-al său pas și-l opri, tot asemeni cu glasul.

Tot după cum cineva pe-o cărarenierbată un șarpe Calcă pe neașteptate și fuge, grăbit, de-al lui dinte, Cum, lucitor, mânios, el îşi umflă și-avântă a lui frunte, Tot așa Androgeos da să plece-arătând mare spaimă.

Iureș am dat peste ei, copleșindu-i deasupra cu arme: Locuri străine călcau și cuprinsu-i-a groaza cumplită. I-am doborât: eu suflarea-i, Fortuna-mplini prima faptă.

Prins de avântul dintâi, ameţit de izbândă, Coroebus: „Dragilor”, zise, „pe unde Norocul dintâi ne ajută Hai spre scăpare, iar dreapta ne fie de-acum călăuză! Hai, și-a Danailor scuturi și semne pe noi să le punem, Cum, la război, de-i omor sau curaj, cine stă să se-ntrebe?! Armele ei ne vor da!” Cum grăia, și luat-a la sine Coiful cu tui al lui Androgeos și-al lui scut cu însemne, fără la coapsă-și încinse și sabia tare, ahee.

Rifeus și Dymas, la fel, și la fel, toată oastea, făcură: Veseli de tot, fiecare-i despoaie de proaspete arme.

Mergem olaltă cu Grecii, cu zeii-mpotrivă dăm lupta, Iar bătălii fără număr prin noaptea cea oarbăse-n[˚neagă. Mulţi din Danai i-azvârlirăm lui Orcus cel negru, acolo: Unii spre nave o iau și aleargă la ţărm, adăpostul ia să și-l afle, păzit; altă parte, cu jalnică spaimă, Urcă din nou sus, în cal, să se-ascundă-n știutul lui pântec.

Vai, nu ne e legiuit a spera, când ni-s zeii-mpotrivă! Iată, vrăjmașii o trag după ei pe Cassandra, fecioara, Fiica lui Priam, de păr apucată, din templul Minervei, Ochii ţnălţându-și la cer, în zadar, arși de lacrimi amare – Ochii, căci mâinile ei le strângeau nemiloase cătușe.

N-a mai răbdat și aceasta, ieșindu-și din fire, Coroebus, Ci se-aruncă, ba să piară, în mijlocul cetei vrăjmașe. Noi îl urmăm, îmbulziţi, și năvală dăm, buzna, cu arme.

Tocmai acum ne doboară, din culmea de sus, val de

suliţi Ale-alor noștri, pornindu-se cruntă pieire și moarte, Armele noastre și coifuri înalte părând aheene.

Grecii, atunci, geamăt dând, de mânie, că luasem fecioara, Strânși, dau năvală în noi: Aiax, primul din toţi, și Atrizii îngemănaţi, și oștirea Dolopilor, toată, de-a valma – Tot precum vânturi grozavese-n[˟aieră-n horă turbată, Mare vârtej, iar Zefirul și Notus și Eurus cel vesel, Pe-ai Răsăritului cai, fac pădurea să urle, și-n mare Spumegă tare Nereus, cu tridentu-i străfundu-ntorcându-l.

Dar și aceia, pe care, prin bezna și noaptea adâncă, l-am alungat prin cetate, toţi împrăștiaţi, pradă fugii, lată-i întorși: cei dintâi, recunosc lănci și falsele scuturi Şi-şi aţintesc a lor suliţi spre gurile cu-altfel de sunet.

Duși suntem și copleșiţi sub mulţime: întâiul, Coroebus Jos doborât e de braţul lui Peneleos cel puternic, Chiar la altarul Zeiţei războinice. Cade și Rifeus, Cel dintre Teucri mai drept și cu dragoste pentru ce-i bine. Zeii altfel hotărâră! Cad Hypanis… cade și Dymas, Vai, de ai noștri răpuși: și nici ţie a ta pietate, Panthus, cum cazi, de folos nu ţi-a fost, nici a ta preoţie!

O, tu, cenușă a Troiei, tu, rug de pe urmă ce-avut-au Dragii mei soţi – la pieirea-vă dau, din adânc, mărturie – Nu m-am ferit de Danai și de armele lor! De vrea Soarta, Aș fi căzut lângă voi, meritat! Dar ne smulg de acolo Ifitus și cu Pelias, la mine: e Ifitus și mai în vârstă, Iar istovit e Pelias, străpuns de Ulisse cu-o rană.

Dară pe dată grea larmă ne cheamă-n palatul lui Priam, Fiind[ɔ˜ aici bătălia-i în toi, parcă n-ar fi aiurea Niciun război, și-n oraș n-ar domni doar prăpădul și moartea: Astfel arată și Marte cel crâncen și-Aheii dau iureș înspre palat, pragul lui scufundându-l sub marea de scuturi.

Scările-s sus, la pereţi, de ușori se proptesc a lor trepte, fără sub scuturi cu stânga ţinute se urcă, de creastă Dreapta prinzând, să se-aburce. Acestora-n jos, dimpotrivă, Dau Dardanizii, zvârlind mândre turnuri și acoperișuri, Ţigle și tot: cu acestea, văzând că li-i ceasul din urmă, Moartea că stă să-i prăvale, se apără – bune-s,

drept arme, Grinzile lor daurite: podoabe ce pus-au străbunii Jos le dărâmă, iar alţii, cu sabia goală în mână, Porţile încă le ţin, strânsă ceată și deasă, de strajă. Inima-n piept ne dă ghes spre palatul regesc să dăm iureș, Să-l apărăm, pe vitejii învinși întărindu-i cu vlagă.

Sta și-un alt prag, o intrare ascunsă, cu-o trecere oarbă Intre-n[˟ɔ-perile lor și-a lui Priam, lăsată-n uitare Pe dindărăt, nefericea regină pe unde, cu sine, Singură-l lua la bunicu-i pe Astyanax, când domnia Sta neclintită, iar ea, Andromaha, la socri-avea cale.

Scap pe acolo și urc până-n creasta de sus, cea de unde Teucri-aruncau, în zadar, cu-a lor arme, trudindu-se, bieţii. Noi dărâmăm de la locui, din ⸗naltul lăcaș, tumul mare Cel ridicat până-n slavă, deasupra de acoperișuri, Troia de unde, întreagă, puteai ca ˟s-o vezi, și, spre zare, Navele-ahee și tabăra lor: noi cu fieru-l dăm văii, Greu desprinzându-l de unde-a lui grinzi dau locaș a desface, Și-apoi, cu greu, îi dăm vânt – el se duce de-o dată-n ţărână, Strașnic vuind, dărâmat, și căzând pe-a Danailor cete, Larg prăbușit. Dară alţii tot urcă, și nu încetează Pietre și suliţi, zvârlite – a cădea

Chiar dinaintea intrării, pe pragul dintâi, însuși Pyrrhus Aprig se-arată, cu slavă, în armele lui de aramă, Tot precum iese luminii un șarpe, ce-n glia-ngheţată După ce-a ros mătrăgună, a stat să se umfle, pe iarnă, Dar vine-acum, piele nouă, lucind într-a lui tinereţe şi, lunecoasă, spinarea şi-o-ntoarce cu pieptul în aer, Drept către soare-aţintind, iară limba din gură-și înfurcă.

Vine cu el Perifas, cum și Automedon cel războinic – Al lui Ahile, alt dat, vizitiu – tot aici și-a lor ceată care din Scyros venea, și aruncă, din faţă, cu torţe, însuși, cu tarea-i secure, ¯între primii lovește în poartă Căreia-i sparge tăria și-i smulge din loc și ușorii Cei de aramă: o grindă crăpată dă loc printre scânduri. Iar o fereastră se cască prin poartă, cu-o lacomă gură.

Iată, ¯nlăuntru se văd și palatul și curţile-i large, Sălile mari a lui Priam și-a vechilor regi de-altădată, fără Troienii sub arme cum stau, chiar la pragul de-afară.

Dar în adâncuri de case se-amestecă larmă și geamăt, Mândre lăcașuri răsună de multă femeilor jale: Urcă la ceruri, în slăvi, al lor ţipăt și plânset din urmă, Cum îngrozitele mame tot bântuie-n sălile goale, Îmbrăţișând și ușorii înaltelor uși, sărutate.

Pyrrhus în iureș purcede, cu-a tatălui însuși tărie, Nici păzitori, nici zăvor nu-ı fac faţă: berbecele tare Bate-n canaturi, ușorii îi smulge din tocuri, fărâme. Spart e, cu sila, un drum, spartă-i poarta, pe primii-i doboară Mândrii Danai, năvălind, și-a lor oaste tot locul cuprinde.

Nu e în stare, la fel, nici șuvoiul cu unde-nspumate, Când și zăgazul și-a rupt, ca să deie și rupă din maluri, Chiar de le-nfrânge-n vârtej, de se duce-n ogoare, sălbatic, Și ia lucrări, ba cu totul, ia grajd și ia vite, la vale.

Însumi văzut-am, smintiţi de omor, pe Atrizi și pe Pyrrhus, Și pe Hecuba văzut-am, și cele o sută a lui Priam Mândre nurori, și pe dânsul, mânjind cu-al lui sânge altarul. Cincizeci de ȥnalte iatacuri – atâta nădejde a spiţei! — Mândre de aur barbar și trufaș și de spolii vrăjmașe ˇS-au prăbușit: ţin Danaii pe unde nu-ı focul, să ardă!

Poate c-ai vrea ca să știi și ce soartă-avu Priam cel mare: Când a văzut că orașu-i luat și-a palatului praguri Duse sunt, până-nlăuntru dând buzna, bulucuri, vrăjmașii, El, cel mai vârstnic, îşi pune pe umeri uitatele-i arme.

Fierul zadarnic pe sine-l încinge și astfel purcede, Singur, la moarte – el însuși să-nfrunte în faţă dușmanul.

Chiar în mijloc de palat, sub a cerului boltă deschisă, Fost-a un mare altar, uriaș, lângă-o viţă de laur Vechi și plecat peste el, cuprinzând cu-a sa umbră Penaţii. Stau așezate acolo, în braţe cu-a zeilor chipuri, Strânse-ntre ele, Hecuba și fiicele ei, la altare.

Ca porumbiţele strânse în cuib, sub cumplită furtună.

Cum îl văzu ea pe Priam luând tinerești arme, Zisu-i-a: „Biete bărbate, ce gând te-a bătut a pierzare, Armele să ţi le-n⌈ingi? încotro te repezi oare-acuma? Nu de al tău ajutor, nu de-așa apărare-i nevoie, Nici măcar dacă și Hector al meu ar mai fi iar de faţă! Vino cu noi tu acum: la

altar vom găsi ocrotire, Sau laolaltă-om muri!” Astfel spuse, și-ndat lângă sine Gârbovul moș îl cuprinse, la sfântul altar așezându-l.

Iată-l, scăpat de sub fierul lui Pyrrhus pe dragul Polites, Unul din fiii lui Priam, răzbind printre suliţi vrăjmașe, Cum da să fugă prin sălile mari, străbătându-le, goale, Dar greu rănit. După el, altă rană să-i deie, e Pyrrhus înfierbântat – l-a și prins, iară suliţa, iată-l, i-o-nfige.

Scapă de el încă o dată, sub ochii părinţilor înșiși, Dar se prăvale, vărsând negru sânge, și viaţa-i și zboară.

Priam, atunci, chiar având a-i călca pragul morţii, pe dată Nu ˇs-a putut stăpâni să nu-i dea, greu mâhnit, frâu mâniei. Strigă, dar: „Ţie să-ţi deie, cu fapta-ţi și-a ta cutezanţă, Zeii – de-n cer pietatea mai este, ce grija ne-o poartă – Ca să plătești pe măsură, răsplata să-ţi vezi, cuvenită, Tu, care-n faţă a vedea pe iubitul meu fiu cum sfârșește N-ai pregetat, pângărind al părintelui chip cu-al lui sânge!

Nu fost-a însuși Ahile, de care tu minţi că ţi-e tată, Astfel de crud către Priam: rușine-a păstrat, rugătorul când îi ceruse zălogul, iar trupul lui Hector mi-l dete, Bietul, să-l pun în mormânt, și-n domnie-napoi mă trimise!”

Astfel grăit-a bătrânul, iar suliţa-i neputincioasă Moale-o zvârli, zuruind, însă scutul cel tare de-aramă Faţă-i făcu, de-i rămase-atâmândă, sub boldul din mijloc.

Pyrrhus atunci: „Ai să-i spui, sol mergând, aste vorbe chiar tatii, Mândrul Pelid ca să afle ce fapte de-ocară-mplinit-am, Vezi, cum că Neoptolem e-un nevrednic: așa-i povestește! Dară acuma să mori!” Zise astfel, și lângă altare Tremurătorul bătrân, lunecând în al fiului sânge, Smulsu-l-a, pletele lui prinse-n stingă, iar dreapta-i voinică Sabia fulgerătoare i-o-nfipse în piept, la plăsele.

Și-astfel sfârșitu – s-a Priam, așa a vrut Soarta să fie Clipa-i din urmă, văzând pângărite, căzute-n ruină, Troia și mândrul Pergam, el, trufaș ce domnise odată-n Asia, peste ţinut și popoare: mărit zace trunchiu-i Fără de cap, lângă ţărm, doar un trup fă ˇrȝ de slavă și nume!”

Groază cumplită atunci mă cuprinse, de-a binelea, cruntă: Stăm împietrit – îmi veni chipul drag, preaiubitu-mi părinte, în amintire, când regele – lui de o seamă – văzut-am Viaţa cum îşi părăsea, greu lovit. O văzui pe Creùsa, Casa-mi văzui, jefuită, și fiul ucis, pe lùlus.

Stau și mă uit înapoi, ca să văd care-i ceata de-aproape: Toţi m-au lăsat, istoviţi, fie jos aruncându-se gliei, Fie-ntr-a focului flăcări, jertfind, greu loviţi, a lor trupuri.

Singur, eu unul eram, când, ascunsă la a Vestei altare, Iată, o văd cum, tăcută și tainică, ea, Tyndarida, Mândra Elenă din Argos, ieșea sub lumina cea vie Dată de flăcări – când, biet, rătăceam, tot cu ochii-mprejuru-mi.

Ea de Troieni se temea, cum Pergamul doar ea-l dărâmase, Dar și de Greci și de soţ, mânios, părăsit, cu căminu-i, De Eriniile îngemănate – ale casei și Troiei – Și se-ascunsese acolo, la altare, să stea nevăzută.

Inima foc mi-a luat și mânia în piept mi se-aprinse Patria a-mi răzbuna, dând răsplată la marile-i crime: „Cum, ea, anume, la Sparta întreagă ˟s-ajungă, Mycene

Iarăși ˟s-o vadă, intrând ca regină-n alai și-n triumfuri?! Casa, căminul, părinţii, copiii să-și vadă, cu-o gloată De Frygieni și Troiene, ce slugi i-or urma, laolaltă?! Piară el, Priam, sub fier?! Ardă Troia-n viitoare de flăcări?! Ţărmul dardan tot mereu năduşeală de sânge să deie?!

Nu, așa nu!! Chiar de nu-ı vreun renume, nu-ı slavă, pedeapsa Unei femei să i-o dai, iar izbânda nu vede vreo laudă, Laudă eu tot mi-oi lua, cum că stins-am nelegea, pedeapsa Dându-i-o ei, și pe drept, săturând a mea inimă, astfel, De răzbunare, cum și a ucișilor noștri cenușă!”

Astfel strigam, năvălind cu-a mea minte în plină turbare, Când se-arătă, chiar atunci, niciodată mai bine văzută, Strălucitoare și clară-n lumină, prin noaptea de beznă, Dulcea mea mamă, zeiţa vădită așa cum se-arată Celor din cer, cu mărire. Mă prinde de mână, și-aproape Ea mă păstrează, spunând cu-ale ei roșii buze-aste vorbe:

„Fiule drag, ce durere îţi iscă nestinsa mânie?

Ce te-ai aprins? Unde-i grija ce-aveai de ai noștri de-acasă? Nu vii, îndată să-l vezi pe-al tău tată – apăsat de-a

lui vârstă – Unde-i lăsat el, Anhise, trăiește Creùsa ta dragă.

Unde-i Ascaniu – al tău fiu? împrejur ale Grecilor hoarde Le rătăcesc, bântuind, și, de nu purtam, însămi, de grijă, îi răpuneau de demult flăcări aprige – ori săbii dușmane!

N-au fost pricina nici chipul cel nesuferit al Elenei, Nici vinovatul de Paris, ci numai a zeilor vrere!

Greaua nemilă a lor dărâmat-a din slăvile-i Troia!

Uite, dar, nourul greu, cel lăsat pe cetate și care înceţoșează vederea-ţi de om și le-ntunecă toate, Umed, ţi-l iau! fără tu fă pe voia-mi, supus, de îndată, Și nu te teme nicicum, ci-mplinește a noastră poruncă!

Uite, aici, unde vezi stânci de stânci dezbinate, povara lor desfăcându-se-n părţi, fum și pulbere-n ceruri, un nour însuși Neptun cu tridentu-i cel mare temeiu-l lovește, Zdruncină ziduri și toată cetatea preface-n ruină.

Iată, lunona cea crâncenă Porţile Schee le ţine Prima, și ceata vrăjmașă o-aduce, huind, de la nave: însăși o cheamă, încinsă cu fier în cetăţuia de sus stă Tritonia Pallas (te uită!): Crâncenă-i luce Gorgona și-un nimb fruntea ei încunună.

Tatăl din ceruri, el însuși, Danailor suflet le suflă, Mare tărie și-a vânt, iar pe zei peste Troia-i îndeamnă!

Fiule, fugi de aici, iară truda și lupta le lasă!

Nu-ţi voi lipsi, ci-n palat, lângă tata, cu bine te-oi duce!”

Zise, și-apoi dispăru sub a nopţii grozave, mari umbre. Iată, se-arată a zeilor crâncene chipuri, cumplite, Troiei vrăjmașe-nvrăjbite puteri

Astfel, atunci mi-a părut Ilionul că piere sub flăcări şi că Neptunia Troie se-afundă, de tot răsturnată.

Tot așa, vezi, dintr-o creastă de munte se duce la vale Frasinul vechi, retezat sub bătăile iuţi de secure.

Când se întrec să-l doboare ţăranii – el încă se lasă şi, zguduită – a lui coamă la urmă-și abate, cu vârfu-i: Rănile, zeci, pe încet l-au înfrânt, cu greu geamăt de jale, Și, jos din culme pornind, ia cu sine întreg povârnișul.

Jos mă cobor și mă duc prin vrăjmași și prin aprige flăcări Numai sub harul zeiesc, cum și flăcări și arme-mi fac cale, Iar, după ce am ajuns până-n pragul sălașului nostru – Cel părintesc, de demult – tatăl meu, cel pe care la munte, Cât mai degrabă, spre bun adăpost, cel dintâi dam a-l duce, Iată, îmi spune că nu vrea ca, Troia căzând, a lui viaţă să-și mai lungească-n surghiun: „Voi, aceia cu sângele tânăr, Nevătămaţi, în putere, ca mândrii stejari, junii falnici, Voi căutaţi a fugi!

Dacă Cerești și eu să trăiesc, încă, zile senine Ar fi voit, casa noastră-mi lăsau! Mi-e de-ajuns o cădere, Grea, a cetăţii, și-apoi să trăiesc după crunta-i ruină!!

Astfel, o, astfel plecaţi, după ce mi-aţi grăit astă vorbă, Moartea afla-mi-o-voi eu, sau m-a prinde-a vrăjmașilor milă: Să mă despoaie dorind, de mormântu-l voi pierde, nu-i jale!! încă demult, și urât de Cerești și-n zadar îmi trec anii, Biată zăbavă, de când Tatăl zeilor și-al tuturor a

Trăsnetul său și suflarea-i de foc le-abătu lângă mine!!”

Astfel grăia tot mereu, și tot neabătut sta în gându-i. Noi, numai lacrimi în jur, îl rugam, și soţia-mi, Creùsa, Casa, și-Ascaniu, la fel, ca al nostru părinte, preabunul, Toate să nu le jertfească, el Sorţii grăbindu-i menirea: Tot nu se lasă, ci stă și rămâne în locui, acolo.

Iarăși mă-ndrept către armele mele și moartea mi-o caut – Ce sfat altcum să găsesc, ce noroc mai putea să m-aștepte?! „Tată, credeai c-am să pot eu cumva să mă duc, iar pe tine să mi te las?! O atare nelege din gura-ţi să iasă?!

De Cei din ceruri voiesc ca nimic din această cetate

Să nu rămână, cumva, iar tu vrei ca la a Troiei ruină

Să ne-adăugăm, noi ai tăi, asta-i calea ce duce spre moarte!

Iată-l cum vine pe Pyrrhus, mânjit de omorul lui Priam, Fiu lângă tată-ucigând, iar pe tată la altarul din casă:

De-asta, o, dulcea mea mamă, m-ai smuls dintre

flăcări și arme, ia pe vrăjmași, chiar în mijlocul casei, să-i văd cum mi-omoară Tatăl iubit și pe Ascaniu, și – alături, pe dulcea Creùsa, Toţi prăvăliţi, iară sângele lor laolaltă cum curge?!

Arme, viteji, daţi-mi arme: căci zorii din urmă ne cheamă! Grecilor daţi-mă iar – mă lăsaţi să iau iarăși în pieptu-mi Lupta-n[˘epută, căci noi nicidecum nu pieri-vom degeaba!”

Fierul pe mine-l iau iar, și-mi prindeam iarăși scutul în stânga, Gata să ies din palat, când, pe prag, iată, dulcea-mi soţie Cade și-mi prinde genunchii-n strânsoare, cu lacrimi de jale, Tatălui său ridicându-i-l sus pe micuţul lùlus: „Dacă te duci ca să pieri, ne răpește cu tine odată!

Iar de-ţi mai pui vreo nădejde și-acuma în arme, bărbate, Casa aceasta o scapă întâi, căci gingașul lùlus.

Tatăl tău drag și cu mine, soţia – tu cui ne lași astfel?!”

Vorbele-acestea strigând, de suspine umplea casa toată.

Când o minune se-arată pe loc, mai presus de crezare: Căci între mâinile lor și sub ochii părinţilor, triștii, Iată cum chipul cel galeș, cu creștetul său, lui lûlus Nimb de lumină slăvită și blândă-i cuprinde, pe plete Moi, iar din vârf, împrejur, îi înconjură gingașe tâmple! Noi, temători, repeziţi – mare spaimă! — lui părul în flăcări 1 – 1 scuturăm, ca să stingem cu apă văpăile sfinte.

Dară Anhises-părinte, cu ochii la ceruri, și vesel, Sus, înspre slăvi, cu glas mare-și înalţă măritele-i palme: „luppiter Atotputernic, de poţi să te-nduplece-o rugă, Catănspre noi, doar atât! Și, de platã ne dă pietatea, Vino și tu-n ajutor, întărindu-ne-aceste mari semne!” Nu bine asta grăi tatăl meu, când, cu vuiet, deodată, Stânga tună, iar din cer, lunecând peste umbrele nopţii, Stea lucitoare pomi să îşi poarte, aprinsă, făclia.

Cum se ducea tot mereu peste acoperișuri și case, Iat-o, vedem cum se-ascunde-n pădurea de sus, de pe Ida, Strălucitoare, ea cale-arătând – iar urma-i cea largă încă lucește, cu totu-mprejur fumegând a pucioasă.

Astfel, învins, al meu tată de jos se ridică, și spune, Rugă spre zei înălţând și spre steaua cea sfântă din ceruri: „Nu mai rămâne zăbavă, ci vin, unde mergeţi, acolo-s! Zei strămoșești, voi păstraţi-ne casa, păstraţi și nepotul – Semnul acesta-i al vostru, puterea vă stă peste Troia! Haidem acum, fiul meu, nu adast, ci îţi vin drept tovarăș!”

Vorba-și spusese, pârjolul când, iată, se-aude la ziduri, Viu și înalt, iar aproape văpăile bat, cu greu zbucium. „Hai dară, tatăl meu drag, și te urcă la mine în spate: însumi pe umeri te iau, iară truda aceasta mi-e dulce, Orișicum totul va fi, o primejdie – aceeași – i-a noastră, Dar și scăparea la fel – lângă mine micuţul lûlus Soţ va umbla, iară soaţa să-mi vină pe urme, din spate!

Voi, slujitori, luaţi bine la cele ce-oi spune aminte: Este, când ieși din cetate, o colină cu un templu-al vechimii, Ceres din vremi de demult, cu un vechi chiparos ei alături – Bunii, mulţi ani, către case-n[ˇlunară, cu dreaptă credinţă: Către lăcașu-i și noi toţi ˇs-ajungem, din fiece parte!

Tată, tu ia cele sfinte în mâini, tot la fel și Penaţii:

Nu-i legiuit să-i ating însumi eu, din măcelul cel proaspăt Cum am ieșit, până ce în șuvoiul cu apă curată, Viu curgător, n-oi păși să mă spăl!”

Astfel grăind, sus, pe spetele late, ¯nelinându-mi grumazul, Peste un strai așternut și a leului blană-arămie, Scumpa-mi povară o urc, de-a mea dreaptă micuţul lûlus Strâns mă luă, și-apoi tatăl și-urmează cu pașii-i, mărunţii, Iar soaţa mea după noi. Căutăm ascunzișuri de umbre, fără eu însumi, ce, neînfricat, la azvârlitele suliţi Nici nu cătam, nicidecum, nici la Grecii cu desele șiruri, Iată, acum mă-nfior și de-un glas, mă-nfior de-o-adiere, Spaimă purtând pentru soţi și povara mea dragă din spate!

Gata, eram și la porţi, și-mi părea că sfârșitu-ne-am calea, Când la urechi ne veniră pași grei, îndesaţi, dintr-odată, Cum tot băteau, tropăind, iară tata atuncea, prin beznă Cum străvedea: „Fugi, copile!” mi-a zis „lată-i – sunt pe aproape! Scuturi sclipind și arama lucind le-o zăresc, nu departe!”

Astfel, un nu știu ce duh neprieten, pe dată – vai mie! — Mintea mi-o înceţoșă, și-apucai pe alături, aiurea, Alt drum luând, nu cel bun, cunoscut, iară biata Creùsa Fostu-mi-a – biet și de mine! — răpită de Soarta cea crudă: Stete pe loc, rătăcind, au căzut-a, trudită – eu nu știu!

N-am cum afla, iar cu ochii n-a fost ˇs-o mai văd – niciodată!

Dar nici n-aveam cum privi îndărăt, întorcându-mă-n cale, Cum că nu e, pân la templul lui Ceres, cel sfânt, din colină, Unde-am ajuns, în sfârșit. Doar aici, adunându-ne roată, Singură, ea ne-a lipsitfiu și soţ, cu-nșelată nădejde.

Care din zei și din oameni n-a fost să nu-l blestem, smintitul? Ce mi-a fost oare mai greu și mai crâncen în marea ruină?

Las pe Anhises-părinte, Penaţii cu el, și pe Ascaniu, încredinţaţi către soţi, și-i ascund în vâlcelul cel pașnic, însumi, o iau spre oraș, bine-n[ins cu lucindele-mi arme, Cu hotărârea ˇs-o iau de la cap, străbătând iarăși Troia, Și să înfrunt orice-o fi, aruncându-mă-n val de primejdii.

Merg mai întâi către zid și spre bezna din pragul de poartă, Pe-unde ieșisem afară, și-apoi, pas cu pas, iau tot drumul, Către napoi îl refac, tot prin noapte, din ochi cercetându-l. Spaima-al meu suflet cuprinde, ¯n tot locul tăcerea-i grozavă, Până acasă de-acolo – că, poate, ah, poate ˇs-o-ntoarce – Iarăși mă duc. Năpădiseră Grecii, stăpâni pe palaturi. Duse sunt, focul cel aprig, de vânt aţâţat, până-n creste Se-nvârtejește-n cumplite văpăi, ce se urcă în slavă.

Merg mai departe, să văd iar palatul lui Priam cel mare, însă acolo, prin goale porticuri, la templul lunonei, Străji stau, alese, și Foinix și, crâncen, avanul Ulisse, Prada păzind, avuţia troiană cea strânsă acolo, Smulsă din arse iatacuri și-altarele zeilor, sacre:

Mari zac potiruri de aur și straie bogate, ¯n prinsoare, Jur-împrejur, în picioare, stau mame-ngrozite, cu pruncii – Șir nesfârșit

Am cutezat, chiar și-acolo, să strig cu glas mare prin beznă, Străzi cu-al meu strigăt umplând, tot chemând-o,

mâhnit, pe Creùsa, Gemete dese legând, iar și iar pomenind-o pe nume.

Cum căutam, fără capăt, prin case, umblând prin cetate, Chipul ei tras, neferice, oh, umbra ei dragă, Creùsa Mi-a apărut dinainte, mai mare de cum o știusem, încremenii, păru-n cap se zburli, iară glasu-mi pierit-a.

Astfel, atunci, ea – mi grăi, a mea grijă cu vorba să-mi curme: „Ce-ţi place așa să te lași, dus de-atâta nebună pornire, Soţul meu drag?! Nu-s acestea-ntâmplări făr de-a zeilor vrere. Nu ţi-e lăsat să o iei lângă tine de-aici pe Creùsa, Nu-ı asta voia Acelui ce sus stăpânește Olympul!

Lung e surghiunul ce-așteaptă și large-s a mării întinsuri – Ai să ajungi și-a Hesperiei ţară, la urmă, ¯n meleagul

Unde, ¯n ogoare-nstărite, domol, curge-a Thybrului undă: Stare bogată, domnie, şi-o soaţă regească te-așteaptă!

Lacrimi Creùsei iubite tu nu-ı mai vărsa, ci le-alungă!

N-am a vedea a Dolopilor ţară, sau cum Myrmidonii Trufaș trăiesc, nici Grecoaicelor doamne eu nu le-oi fi slugă! Eu, Dardanida și nora lui Venus, Preasfânta

Ci Marea Mamă zeiască pe aste meleaguri mă ţine!

Mergi, dar, cu bine, și fiul ce-avem să-l iubești, fără preget!”

După ce astfel grăi, mă lăsă lăcrimând, vrând a-i spune Câte și toate, dar dusă ea fu prin văzduhul subţire.

Am năzuit de trei ori ca de gât să-i pun braţele mele – Tot de trei ori chipul ei ce-am cuprins mi-a fugit dintre palme, la adierea de vânt, sau ca umbrele visului – repezi.

Și-astfel ajung înapoi, despre zori, către ai mei buni tovarăși: Iată, aici și găsesc ceată mare de soţi cum sta strânsă, Nenumărată (mirare!): viteji, și-a lor doamne, olaltă, Lume plecând în surghiun – biată, nefericită mulţime, Ce se-adunau de oriunde, toţi gata, cu suflet și toate – Ori încotro i-aș purta, peste mări, spre ţinuturi străine.

Sus, sus, Luceafărul se ridica peste crestele Idei, Ziua cu sine-aducând, iară Grecii ţineau cu putere Praguri

și porţi – nu-i nădejde să fie-napoi vreo cale: Și-astfel lăsat-am cetatea – cu tata spre munte urcarăm”.

Eneas îşi ia rămas-bun de la Andromaha

CÂNTUL III

La poalele Idei, Eneas construiește o flotă de 20 de

nave (1 – 12), plecând în Tracia, unde începe să ridice orașul Aenus, pe care-l părăsesc apoi, în urma prevestirii lui Polydorus (13 – 68). Călătoria continuă prin Delos, unde Anhises află de la oracol că trebuie să-și caute obârșia stirpei (69 – 98), prin Creta, unde este întemeiat Pergamus (99 – 134), dar o ședere mai lungă e interzisă de o molimă grea (135 – 146), care-i face să-și amintească de prorocirea Cassandrei că au de căutat Hesperia, adică Italia (147 – 189). Calea lor mai departe, prin insulele Strofade, prilejuiește o nouă prevestire, a Harpiei Celaeno, care le spune, uimindu-i, că se vor putea așeza doar după ce-și vor fi mâncat și mesele (190 – 262). Trecând, speriaţi, mai departe, peste mare, ajung la Actium, unde organizează jocuri și petrec iarna, continuând apoi spre Buthrotus, în Epir (263 – 293), unde Helenus, noul soţ al Andromahăi, după moartea lui Neoptolemus, le face un șir de alte prevestiri (294 – 462). După un schimb solemn de daruri, pleacă spre Italia, pe care o ating, prima dată, în sud, dar, spre a evita Scylla și Charybda, trebuie să ocolească Sicilia, și ajung la coasta Cyclopilor (463 – 587). Aici dau de un tovarăș al lui Ulisse, Ahaemenides, care le spune păţaniile sale, iar ei ajung să-i și vadă la faţă pe Cyclopi (588 – 681). Cât pe-aci să o ia înapoi, spre Scylla, sunt mânaţi de vânt pe coasta Siciliei, și abordează la Drepanum, unde se stinge Anhises (682 – 715). Aici se încheie povestirea lui Eneas (716 – 718).

„După ce-a Asiei ţară și neamul lui Priam a-l pierde
Fără de vină, Cerești voit-au, zdrobind Ilionul, Și-astfel
Neptunia Troie-a ajuns fumegândă ruină, Suntem împinși
de zeiești le semne-a ne-alege surghiunul

5 Către deșerte meleaguri: trudim ca sub crestele
Idei Mari, frygiene corăbii să facem, alături de Antandros,
Fără a ști încă, Soarta au unde ne-a duce să mergem Spre
a ne-așeza – dar vitejii-i chemăm. începea primăvara, Când
Sorţii pânze-a-i întinde ne-ndeamnă Anhises-părinte.

10 Trist lăcrimând, ale patriei ţărmuri și porturi las
zării, Câmpuri doar – unde-a fost Troia! Surghiunul în larg
ne alungă, Cu fiul meu și cu soţii, Penaţii și zeii cei falnici.

În depărtări e o ţară lucrată – a lui Mavors ogoare Tracii le ară – pe unde domnise Lycurgus odată.

15 Loc de-ospeţie, din vechi, pentru Troia, asemeni, Penaţii – Cât și Fortuna zâmbi. Merg încolo sub vânt, la limanu-i. Ziduri dintâi începui a ȥnălţa – sub potrivnică Soartă – După-al meu nume chemând „Eneazf pe aceia de-acolo.

Jertfe-i făcui Mamei mele, ce-i fiica Dionei, și altor

20 Zei, ca să iau auspicii lucrării-nʗ˟epute. Lui Zeus, Regelui Mare din cer, jos, pe ţărm, îi jertfeam mare taur. Din întâmplare – un colnic sta prin preajmă, cu corni pe-al său creștet, Dese mlădiţe, și mirtul zburlit, tufăriș ca de suliţi.

Mă apropiai și-nʗ˟ercai ca să smulg din desișul pădurii 25 Mlade, și-apoi pe altar să aștern preafrumos pat de ramuri, Când, văd grozavă minune – nemaipomenită a spune! Căci, smulsă din rădăcini, din pământ, o tulpină, întâia, Lasă să curgă din ea picături – dar era negru sânge, Cu putregai mânjind glia. Pe mine-n fior de grea spaimă 30 Tare mă prinde, prin oase, iar sângele-n vine-mi îngheaţă.

Dar nu mă las, ci m-apuc să mai smulg o tulpină mlădie, ia să încerc să găsesc ce pricină-nlăuntru se-ascunde – Negru-i, iar, sângele care se scurge din scoarţa tulpinii. Multe în gând frământând, mă-nʗ˟hinam la a ogoarelor Nimfe şi la Gradivus-Părinte, stăpân peste Getica glie, Bine să-ntoarcă, cu rost, aste semne, de rele ferite.

Dar, după ce și a treia tulpină, ca suliţa, ¯n caznă şi mai cumplită, a smulge trudesc, cu genunchiu-n nisipuri, (Oare să spun, ori să tac?) din colnicul de jos aud geamăt înlăcrimat, iar un glas de acolo urechea-mi atinge: „Oare de ce, o, Eneas, pe bietul de mine mă sfâșii?! Cruţă-mi mormântul și nu-ţi pângări mâini pioase cu sânge! Troia de-al tău m-a născut, iară sângele nu-ɨ din tulpină (Vai! Fugi de aste meleaguri cumplite, de ţărmul cel lacom!): Căci Polydorus eu sunt, iar aici copleșitu-m-au, groaznic, Miriști de suliţi și fier, ce crescut-au ca lănci ascuţite!”

Ţară atunci, apăsat pe-al meu piept de o spaimă

cumplită, încremenii, păru-n cap se zburli, iară glasu-mi pierit-a: Pe Polydorus acesta, cândva, cu-o povară de aur Priam cel nefericit l-a trimis pe ascuns, ca să-l crească Regele trac – cum știa că-s mai slabe dardanele arme şi sendoia de-a orașului soartă și ziduri cuprinse.

Tracul, când Teucrii căzură, Fortuna pe ei părăsindui, Dându-se după izbândă și armele lui Agamemnon, Legea credinţei călcă: Polydor fu ucis mișelește, Aurul smuls – au la ce nu îndemni muritoarele inimi, O, sacră foame de aur! Când spaima-mi se duse din oase, Către fruntașii aleși ai poporului – primul, Anhises – Semnul zeiesc l-ară tai, să le cer ca să-și spună părerea. Toţi într-un glas asta spun: să plecăm din cumplita lor ţară, Să părăsim ospeţia mânjită, sub vânt, pe corăbii.

Lui Polydorus, astfel, îi făcurăm o îngropăciune, Peste colnic multă ţăr nă vărsând: Manii-avură altare cu chiparosul cel negru și negrele panglici, mâhnite, Și-a Ilionului fiice, din vechi obicei, despletite.

Laptele cald în ulcele-nspumate, potire cu sânge.

Iarăși, vărsăm, și-n mormânt liniștim, în sfârșit, al lui suflet, Ultima dată, eu glas înălţat, lui strigându-i pe nume.

Ţară apoi, când, întâi, ne putem iar încrede în mare, Vântul lăsând-o domoală, iar Austral ne-mbie la cale, Soţii trag mândre corăbii și ţărmul îl umplu de larmă: Nendepărtăm, lin, din port, iară ţărm și orașe dăm zării.

Este în mijlocul mării preasfântul ostrov, multiubitul, Ce-l îndrăgește Doris, Nereidelor mamă, și-asemeni şi Egeanul Neptun, iar Arcașul, pios, rătăcind ea Mării, denalta Mycônos și Gyaros bine o prinse, Astfel ca, nemișcătoare, să stea, semeaţă, în valuri. Ea, cum venirăm aici, osteniţi, ne primește-n limanu-i cu voie bună. Ieșim și-n[ˇlunare-i aducem cetăţii, Regele Anius unde domnește: jertfind lui Apollo Preot, ne iese în cale, cu panglici pe tâmple, și laur, Și-l recunoaşte pe Anhises, mai vechiu-i prieten și oaspe. Dreapta ne-o strângem cu drag și în case la el ne primește.

Mers-am la templul zeiesc să mă-n[ˇhin, pe-a lui stâncă bătrână: „Dă-ne o casă a noastră, Thymbraeus, și

ziduri, și stirpe, Dă-ne o cetate să stea! Dă-ne, altul, Pergamul din Troia, Pentru ce-a fost ca Danaii și cruntul Ahile să lase!

Ce călăuz, încotro să-l urmăm poruncești? Unde oare să ne-așezăm? Dă, Părinte, un semn, și în piept ne pătrunde!!”

Nu bine astfel grăii, și-mi păru că le prinde-un cutremur, Toate – și templul, și laurul zeiesc – și că totul se mișcă: Muntele-n jur, și cazanul cel mare din Sfânta deschisă. Cad toţi în ţăr năn genunchi, iar o voce spre noi se aude: „O, Dardanizi încercaţi, Mama Glie, ce stirpea v-o dete Dintra-n[˚eput, tot aceea la sânu-i bogat vă primește, Cu bucurie – căutaţi doar, găsiţi-vă Maica cea veche! Neamul slăvit, din Eneas, de-aici va domni peste lume, Cum și ai fiilor fii și acei ce apoi ˚s-or mai naște!”

Phoebus așa ne grăi – se iscă larmă veselă, mare, Toţi, și voioși, întrebând care-or fi, oare, marile ziduri

Unde chiar Phoebus ne cheamă, la-ntors să ne-oprim rătăcirea.

Tata, atunci, amintindu-și de spusa bătrână a vechimii, zise: „Fruntași, ascultaţi și aflaţi-vă buna nădejde! Este o insulă, Creta lui Zeus, pe întinderea mării, Unde-i și muntele Ida și leagănul neamului nostru. Are orașe o sută, mărite, bogată domnie Teucros, măritul părinte, de unde-n Rhoeteice ţărmuri (De adevărul mi-au spus) a sosit de demult, prima oară şi nou regat și-a ales. Nu se-afla înălţat Ilionul, Nu sta Pergamul, înalt: locuiau doar prin funduri de vale. Tot de acolo-i și Mama Cybele, și vin Corybanţii, Codrul din Ida, la fel – și tăcerea credinţei la jertfe, Cum și, la caru-i de slavă legaţi, ai Stăpânei lei falnici.

Haideţi dar, și încotro e zeiască poruncă, să mergem! Vânturi, pioși, să-mbunăm, și-n Cnossôs, la domnia-i, pleca-vom: Nici nu-i departe de-aici. Dacă luppiter milă purta-va, Zorii de-al treilea în Creta, la ţărm, ne-or vedea, cu corăbii!”

Astfel grăind, la altar închinat-a cinstirea dorită. Taur mărit lui Neptun, taur Ţie, frumosule-Apollo, Neagră

mioară Furtunii, Zefirilor buni una dalbă.

Faima, în zboru-i, ne spuse că, tocmai, străbuna domnie Idomeneu, rege mare – și pierduse și-a Cretei largi ţărmuri, fără palatu-i slăvit sta pustiu, fără dușmani sălașul.

Portu-i lăsăm Ortygiei, în zbor peste-ntinderea mării: Trecem de Naxos, cu via lui Bacchus, și verdea Donusa, Olearos o lăsăm și cu Paros, ca neaua, Cycladele toate Largul întins presărând, și străbatem privind mândre ţărmuri. Strigăt înalţă, cu râvnă, ¯n întrecerea mării, năierii, Soţii-și dau tare îndemn să ne-ajungem străbunii din Creta. Vântul, suflând cu putere, ne poartă cu bine pe cale, Cât, în sfârșit, ne-apropiem de-a Curenţilor znalte, vechi ţărmuri.

Prind cu nesaţ a-i porni să trudim la cetatea cu ziduri: Pergamus numele-i dau, iar poporul, voios de-acest nume, Vetre-ndrăgite să-și facă-l îndemn, ridicând cetăţuia.

Și-astfel pe ţărmul uscat erau trase-ale noastre corăbii, Iar tinerimea-și avea noi cămine și alte ogoare, Case-mpărţeam, și dreptatea – de-odată când molimă neagră Moleșitoare de trup, neferice, din putrede ceruri Cade pe arbori și holde-n[˚olţite, menindu-ne moartea: Sufletul drag și-l pierdeau, sau de-abia de-și purtau grele trupuri, Boala săpându-i, cum Sirius macină sterpe ogoare, Arșiţa iarba uscând-o – recolta-i bolnavă, a foame. Iar la oracol, la Phoebus, ţintind Ortygia cea sfântă Tata să mergem ne-ndeamnă, pe mare, să cerem răspunsuri: Care sfârșit ni-l menește urgiei, de unde poruncă Dă să cătăm ajutor, încotro să dorim bună cale?”

Noaptea venise, iar Somnul fiinţele luase la sine Jos pe pământ, când a zeilor chipuri, Penaţii din Troia Cei izbăviţi chiar de mine din flăcări, din sânul cetăţii, Mi se făcea a-i vedea, cum zăceam eu, prin vis, lângă mine: lată-i cum, strălucitori în lumină, se văd la fereastră Cum i-arăta Luna plină, sub razele-i moi, prefirate.

Astfel atunci mi-au grăit, a mea grijă cu vorba să-mi curme: „Ce ţi-ar fi spus, de mergeai până în Ortygia, Apollo Iată, aici îţi grăiește – pe noi la al tău prag ne trimite: Noi

te-am urmat, când Dardania arse, și armele tale, Noi străbăturăm pe nave, cu tine, și marea-nspumată, Noi ridică-vom la stele nepoţii ce stau ca să-ţi vină, fără cetăţii acelor domnia-i vom da pe pământuri! Tu, pentru a lor măreţie, înalţă-le ziduri măreţe, Nu te feri să tot fugi, locuţi schimbă, cum nu pe-asle ţărmuri, Nu, nu în Creta ţi-a spus să te-așezi Delianul Apollo!

Este pe lume un loc, Hesperia-i spun Grecii pe nume, Ţară străveche, puternică-n arme, bogată-i e glia – Oenotrienii sălaș o aveau: merge vorba, urmașii Cum că Italia-i spun, după-un rege de-al lor numind neamul. Dânsa ni-i nouă sălașul – de-aici vin și Dardanus-tatăl şi eu lăsius – neamul de unde, din vechi, ni se trage.

Scoală-te dar, și, voios, spune-acestea bătrânului tată, Neîndoielnice fapte: spre Ausonica ţară ţintească, Corytos caute-l, de vreme ce luppiter Diete nu-ţi lasă!” Eu, uluit de vedenia asta, de glas de la ceruri, Căci nu era toropeală, ci doar îmi părea a lor chipuri că le zăream, chiar aidoma, cum și-a lor panglici și plete, Iar, până jos, o sudoare-ngheţată-mi curgea pe tot trupul – Din așternut eu mă smulg și ridic către cer lucii palme, Glas către slăvi înălţând și-n[ˇhinând vin curat pe altare, Focului sfânt. Împlinindu-mi cinstirea, spre Anhises eu, vesel, Merg să-l vestesc, fir-a-păr, totu-n șir povestindu-i pe dată.

Recunoscu-ngemănata-ne stirpe, doi ctitori că are, Și că din nou ˇs-a neelat despre vechile noastre obârșii. Spuse apoi: „Fiul meu, tu, hârșit sub a Troiei grea soartă – Singură, astfel de fapte Cassandra-mi cântase odată, la să-nţeleg că asemenea îndatoriri neamul nostru Are: dar spre Hesperiaź – domnia Italiei zisă.

Cine ar fi bănuit cum că Teucrii vor fi-n Hesperiaź? Cine ˇs-ar fi tulburat de-a Cassandrei profetice haruri? La al lui Phoebus îndemn ne-om pleca, ascultând ce e bine!”

Astfel grăi: noi, cu toţi, într-un glas, avântaţi, dăm urmare, Iarăși, sălașul acesta-l lăsăm, ne rămân mulţi pe-acolo, Pânzenălţăm, peste marea cea largă pornim, pe corăbii. După ce-n larg au ieșit ale noastre corăbii, și-n zare Niciun pământ nu creștea, ci doar cer, pretutindeni, și

mare, Ploaie și negură grea – peste capete, iată, se-aşterne Noaptea, furtună venind, cu talazuri zorinde prin beznă. Vânturi răstoarnă întruna a mării răscoală pe-ntinderi, fără a noastre corăbii-s zvârlite prin larga genune, La întâmplare: doar nouri iau ziua cu dânșii, iar noaptea Ceru-l cuprinde, cu fulgere dese luptând prin înalturi.

Drumul ni-l pierdem, goniţi, rătăcind peste oarbele unde. Chiar Palinurus ne spune, de-i noapte, ori zi, că nu știe – Ceru-i totuna, iar calea-i pierdută, prin mijloc de valuri.

Orb întuneric ne poartă – cât trei sori prin slavă luciră, Tot rătăceam prin talazuri, iar nopţi, tot atât, far de stele: Doar în a patra zi – iată! — se-arată în zare pământul, Munţi se deschid mai departe și fumul se urcă la ceruri. Pânzele cad și ne punem la vâsle, și fă˙rʒ de zăbavă – Marea-nspumată bătând, pe căruntul val stropi răsfirară.

Cum am scăpat din talazuri, Strofadele ţărmul ni-l dară – După grecescul lor nume Strofadele-s astfel numite, Insule-n Marea Ioniei, largă, pe unde Celaeno şi celelalte Harpii locuiesc, după ce din palatul şi de la masa lui Fineus, de frică, odată, fugiră.

Nu este iasmă mai rea și mai cruntă pecingine-n lume, la astă vâlvă zeiască, ieșită din Styx și-a lui unde: Chipul îl au de-aripate fecioare, cu ghiare-s la mânuri. Varsă din pântece numai spurcată scursoare, iar faţa Pală și trasă de foame-i, mereu

Când, pân-acolo purtaţi, noi intrarăm în port, iată, ¯n faţă, Largi și frumoase cirede de vite vedem pe tot câmpul, Turme de capre prin iarba pășunii, și fără vreun paznic: Fierul îl tragem, năvală dăm toţi, glas la zei și spre Tatăl Zeus ridicând, ca, la pradă părtaș, să ne-ajute – la ţărmuri Paturi de iarbănălţăm, pregătind de-un ospăţ bun, în lege.

Când, dintr-odată, din munţi, pogorând în grozavă cădere, Harpiile-s lângă noi, scuturând cu greu ţipăt din aripi, Masa de-ospăţ ne-o mânjesc, pângărind toate, împrăștiate, Croncăne crunt, răspândind împrejur o cumplită duhoare.

Iarăși, cătând adăpost mai ferit, sub o frunte scobită,

[Încercuiţi cu mari arbori în jur, sub străfunduri de umbră,
Masa ne-o punem, și iar pe altare aprinsu-ne-am focul.
Iarăși din tainiţi de cer, ascunzișul lor orb părăsindu-l,
Ceata cea răsunătoare ne zboară-mprejur și ne pradă
Cu-n[˘ovoiatele ghiare, iar prânzul cu gura ne-ntină.

Ghes dau cu toţi să-și ia arme, în iasme să batem războiul:
Fac după cum li-i porunca, și-n iarbă-și ascund lucii săbii.

Scuturi, la fel, tăinuite, pe jos, la-ndemână ascunse.

Deci, când, din nou pogorând, croncăniră scârbav către ţărmuri,
Semn, sus, din steiul înalt, pe-al său scut răpăind, dă Misenus.
Buzna dau soţii, cu toţi, și din nou cearcă lupta ˘s-o lege
la zburătoarele scârne-ale mării cu fier să le-ntine.

Dar ele nicio lovire-n spinare nu iau, nicio rană
Spatele nu li-l crestează: cu mare iuţeală-n tărie ˘Sau
și topit, prada doar ciugulind-o, cu urme scârnave.

Singură, sus, sus, pe creasta cea-naltă se-oprește
Celaeno, Groaznic cobind, cum din piept hârâi aste aspre cuvinte:
„Mai și voiţi cu război să luptaţi, când tăiatu-ne-aţi boii,
O, Laomedontiazi, cu război cutezaţi a vă bate,
Și-astfel Harpiile, fără de vină, de-acasă-s gonite?!

Puneţi în gând și în suflet aceste a mele cuvinte,
Atotputernicul Tată pe care lui Phoebus le zise,
Phoebus Apollo spre mine, iar eu, Marea Furie, vouă:
Calea vă e spre Italia vouă – stârnindu-se vânturi,
Până-n Italia veţi și ajunge, în port vă e datul,
Dar nu veţi strânge-ntre ziduri cetatea aceea sortită,
Mai înainte ca foamea cumplită – pedeapsa de-aicea –
Să nu vă-mpingă să roadeţi cu dinţii și mesele voastre!”

Zise, și-n codru, purtată de vânturi, fugi prin văzduhuri.
Soţilor, însă, în vine, de spaimă – a lor sânge le-ngheaţă:
Mândrul curaj li se duse și nu tot la arme voiră,
Ci, în genunchi și cu rugă, mi-au spus să căutăm bună pace,
Fie zeiţe acestea, sau doar zburătoare cumplite.

Tatăl Anhises, și el, de pe ţărm, cu-a lui palme deschise,
Cheamă puterile mari și făgăduie ⁄naltă cinstire:
„Zei, astă vorbă feriţi! Zei, abateţi atare năpastă şi,

îmbunaţi, pietatea salvaţi!” De la ţărm, dă poruncă Funii să smulgem și frânghii la pânze să dăm, din catarge. Vântul în pânze se umflă: fugim peste creste-nspumate, Unde ne duce cârmaciul, spre unde ne poartă și boarea.

Din valul mării ne-apare Zacynthul cu rai de pădure.

Dulihion și cu Same și Néritos, creste-avântate – Doar cât scăpăm de-a Ithacei stânci aspre, cămin lui Laerte, Greu blestemând ţara dragă cumplitului rege Ulisse, Și-apoi vedem și Leucates, cu piscu-i în haină de nouri: Ni se deschide, temut de năieri, templul drag lui Apollo. Noi într-acolo ţintim, osteniţi, către mica-i cetate: Ancora cade la proră, pe ţărm pupa-naltă stă trasă.

Și-astfel, în fine – ajungând la pământ, parcă peste nădejde, Ne curăţăm de păcat și-n[˘hinăm către Zeus pe altare, fără la Actium, sus, rânduim ale Troiei mari jocuri.

Soţii se-ntrec, dezbrăcaţi, cu ulei din belșug pe-a lor trupuri, Luptă luptând, bucuroși că scăpară de-atâtea argive Mândre cetăţi, și-am trecut printre-atâţia vrăjmași, dar cu bine.

Soarele-n crugu-i străbate-ntre timp roata anului, toată – lama-n furtună de gheaţă se-asprește, sub Crivăţ, și marea. Eu scutul larg din aramă, purtat chiar de Abas, măritul, Porţii din templu i-l bat și-a mea faptă cu un vers o dezvălui: însuși Eneas, luată Danailor învingători, puse arma.

Portu-a-l lăsa dau porunci și la vâsle năierii să șadă. Marea-nspumată bătând, ei, zoriţi, nor de stropi răsfirară. Iute-a Feacilor mândri cetate-n văzduh le-o ascundem Ţărmul Epirului, larg, urmărindu-l și-n portul Chaonic, Iată, intrăm, ajungând la Buthrotus și ż̧nalta-i cetate.

Însă aicea un zvon, parcă peste crezare, ne-ajunge: Cum că-al lui Priam fecior, însuși Hélenus, falnic domnește Peste argive cetăţi, cum lui Pyrrhus domnia-i luase. Ca și soţia – Andromaha, luată de-un soţ chiar din ţară. Am împietrit – și pătruns până-n suflet de-o caldă iubire şi doritor ca să-l văd și să aflu de-asemenea fapte.

Plec, dar, din port, părăsind lângă ţărm toate-a noastre corăbii, Când – dau de-un mare ospăţ, luminat, și

de daruri mărite Ce le-aducea, într-un crâng, lângă nou plăsmuitul Simoeis Dragei cenuși de acasă, chemând zeii Mani, Andromaha, Lângă-al lui Hector mormânt, ridicat, gol, din iarbă și brazde.

Cum ea sfinţise alături, cu lacrimi, și două altare.

Cum mă zări că veneam, și-mprejur stau troienele mame, Gându-și pierdu, îngrozită de-asemenea mare minune, încremeni l-a privirea-i, căldura pierzându-și din oase.

Jos se prelinge, și-abia, lungă vreme apoi, poate spune:

„Cu-adevărat îmi sosești, adevăr îmi aduce solia-ţi, Fiu al zeiţei? Trăiești? Ori, de dusă ni-i raza cea scumpă, Hector al meu unde e?” Cum grăi, izbucnit-a în lacrimi, Jalea-i tot locul umplând. Greu adaug doar câteva vorbe Celei ce mintea-și pierdea, bâiguind tulburat trei cuvinte:

„Iată, sunt viu, iară traiul mi-l duc doar pe-o muchie de viaţă – Nu te-ndoi, adevăr e!

Vai, ce ananghie-a vieţii te-a luat, după soţul tău vajnic Ce l-ai pierdut, de ce soartă mai vrednică încă ai parte, Tu, Andromaha lui Hector? Ești soaţa lui Pyrrhus și-acuma?”

Chipul în jos și-l lăsă, iar cu voce scăzută îmi spuse: „O, fericită fecioara lui Priam, mai mult ca oricare, Cea greu sortită a muri sub înaltele ziduri, la Troia, Lângă mormântul vrăjmaș – ea, pe care n-o-aleseră sorţii ia să ajungă-n prinsoare, să urce în pat cu stăpânul!!

Noi, de sub ziduri ce-au ars, peste-a mării întinse talazuri Duse am fost să răbdăm semeţia-i de june de viţă Fiului drag lui Ahile, trufașul – supuse robiei!

Nunta, apoi, Hermionei cătând el, prin Lacedemona, Roabă cu un rob m-a unit, lângă Hélenus traiul a-mi duce. Dar pe acela, fierbând de mânie și dragul miresei Ce i-o răpise astfel, îmboldit de-ale crimelor Furii, însuși Oreste-l ucise, la altarul părintelui, silnic.

Moartea lui Neoptolem a făcut ca domnia-i, în parte, Hélenus ˇs-o dobândească, numindu-i Chaoni pe aceștia, Iar ţara lor Chaonia, luând al lui Chaon, Troianul, Nume

slăvit, și aici iarăși Pergamu-a pus – Ilionul.

Dar ţie-acum care ţel ţi-l dădură și Soarta și vântul? Care din zei, făr să știi, te-a adus în hotarele noastre?

Ce-i cu feciorul Ascaniu? Trăiește, mai suflă pe lume, El, cel pe care la Troia

Oare copilul mai duce, el, dorul măicuţei pierdute?

Oare-l aţâţă să aibă curaj, dovedind bărbăţie.

Tatăl Eneas cel drag și cu unchiul lui, Hector cel tare?”

Astfel grăia suspinând și vărsând șir de lacrimi amare, însă-n zadar, când de sus, de la ziduri, și Hélenus, domnul, Fiul lui Priam, cu-a sa mare ceată coboară la vale, Îi recunoaşte pe-ai săi și acasă, voios, îi aduce, Cu multe lacrimi la orice cuvânt, când o vorbă le spune.

Merg înainte, și Troiaz, cea mică o văd, și Pergamul, Asemuit cu cel mare, și-un râu istovit, numit Xanthus, Ba recunosc – și sărut – și canaturi, la Porţile Schee. Teucrii, cu mine odată, se bucură-n scumpa cetate, Cum îi primise-n porticuri, la larg, al ţinutului rege: Chiar în al Curţii mijloc închinau din potire lui Bacchus şi, pe-o tipsie de aur, și came – pocale luându-și.

Încă o zi și-nʃa una ˇs-au scurs, când o bună-adiere Pânzelor semn le dădu, iară vântu-i cu vlagă prin vele. Către proroc eu atunci mă îndrept și-l întreb cu-aste vorbe: „Viţă a Troiei, tâlmaci dinspre zei, care simţi ce vrea Phoebus, Lungu-i trepied, ca și laurul din Claros, și stelele-n ceruri, Graiuri de păsări, la fel, ca și pana ce-i piază de bine – Haide și-mi spune, căci dreapta-mi credinţă întreagă a mea cale Bună mi-o spuse, iar zeii cei mari, laolaltă, mă-ndeamnă către Italia să mă îndrept, până-n ţara vechimii, însă acum, numai ea – nouă nelegiuire! — Celaeno, Harpia, ne prorocește, vestindu-ne cruntă mânie, Cum și o foamete cruntă – ce fel de primejdii ne-așteaptă?

Ce cale am a răzbate, ¯nfruntând o asemenea trudă?”

Hélenus ia și, jertfind mai întâi, după datini, juncanii, Zeilor pacea le-o cere, cu rugă, iar, panglici scoţându-și De pe-al său creștet sfinţit, până-n pragul tău, Phoebus, m-aduce chiar cu-a sa mână, căci mult tremuram de puterea-

ţi divină.

Ļară, apoi, din zeiască lui gură grăind, îmi prezice:

„Fiu al zeiţei, cum ţie pe-a mării întinsuri a merge Neîndoios ţi-e sortit, după mari auspicii, vădite, (Astfel ursește, cu sorţii, Stăpânul pe zei, după vrerea-i, Rând după rând întocmind, și așa-i legiuit ca să fie!) Dintre atâtea, nu multe ţi-oi spune în vorbe, spre porturi ia să străbaţi mai ușor și ˚s-ajungi Ausoniei oaspe – Nu-ł lăsat restul de Parce, lunona lui Hélenus nu-ł dă:

Tu, mai întâi, în Italia, ce ţi se pare aproape, Neștiutorule, vrei să pătrunzi, în vecinele-i porturi, Dar cale lungă, departe, te-abate prin multe pământuri: Mai înainte-a Trinacriei undă a ta vâslă brăzda-va

Și Ausonica Mare-i străbate-o cu-a tale corăbii;

Ai a vedea a Infernului lacuri și insula Circei;

Numai apoi vei putea ctitori pe pământ o cetate.

Semne ţi-oi spune cum sunt – ia aminte și-ascultă-mă bine: Când vei afla, cercetând, lângă tainice unde de fluviu, Sub un stejar de la ţărm, cu treizeci de purcei albi alături, Tocmai fătaţi lângă apă, o scroafă, tot albă, și mare, Ce-și alăpta chiar acolo, întinsă – ale sale odrasle, Locul acela-i al tău, de cetate – odihna din trudă.

Nu te-ngrozi nici de mesele care aveţi a le roade: Soarta găsi-va un rost, iar, chemat, ajută-va Apollo!

Dar ţărmu-acesta de-aproape – a Italiei ţară de colo, Care se-ntinde, scăldată de largile mării talazuri – Fugi tu de ea! Peste tot locuiesc, prin cetăţi, Grecii crânceni: Și Locrienii, din Naryx veni şi, îşi durară a lor ziduri şi Sallentinele câmpuri cuprinsu-le-a, oastea ducându-și, Lyctiul Idomeneu, iar Petelia mică-i păzită De Filoctet Meliboeul, cu noile lui metereze.

Ci, când vor trece pe-acolo, pe mare, a tale corăbii, Și, ridicându-ţi altare, pe ţărm închina-vei o rugă, Îţi învelește-n pulpana de purpură pletele tale, ia să nu-ţi iasă în faţă vreun chip de vrăjmaș, să răstoarne Piaza cea bună, la focul cel sfânt, închinat către ceruri. Soţii tăi datina asta păstreze-o, și ţine-o tu însuţi, Și, tot la fel, săse-n[˚hine, de-acum până-n veci, și nepoţii!

Dar, după ce spre al Siciliei ţărm, mai departe, cu vântul Merge-vei, și ˇs-or desface strâmtorile lângă Pelorus, Ţărmul spre stânga să-l ţii și ocolul pe mare spre stânga la și-l urmează! La dreapta fereşte și ţărmul și valul!

Locul acesta, cândva, răscolit de o grea prăbușire, (Vezi cât de multe e-n stare să facă vecia de vremuri!) Spune-se c-ar fi ajuns să se caşte-n prăpastie – ţărmul chiar de odată, întruna era – dete marea un iureș şi, cu-ale sale talazuri, Sicilia și Hesperia Le-a despărţit, iar orașe și câmpuri le udă strâmtoarea.

Latura dreaptă a ei Scylla ţine, în stânga-i Charybda Cea nemiloasă, și-n fund de genune, de trei ori pe ziuă, Soarbe vârtej de talazuri și, iarăși, apoi le revarsă, Rând după rând, împroșcând pân la stele-nspumatele-i unde. Scylla-ntr-o peșteră șade, în tainică beznă și oarbă, Boturile până-și zvârle, să tragă pe stânci tari corăbii: Chipu-i de om, iară pieptul îl are de mândră fecioară, Până mai jos, unde-nˇ[epe a fi (grozăvie!) balenă, Cozi de delfin ce și-a prins sub un pântec de crudă lupoaică.

Mult e mai bine să-nˇ[onjuri Pachynul și semnu-i, departe, întârziind în ocolul prelung, abătut peste zare, Fără ˇs-ajungi ca ˇs-o vezi de sub peștera ei și pe Scylla, Largul ei hău răsunând, printre stânci, de cumplite lătraturi.

Și-apoi, de Hélenus are, proroc, buna lui prestiinţă, Ori vreun temei de crezare, și-Apollo i-a spus adevărul, Una-ţi mai spun, o, fecior al Zeiţei – mai mult decât toate şi mai presus, iar și iar ca să iei la aceasta aminte: Marii lunone întâi, și mereu, tu o rugă-i închină – Făgăduiește-i cu drag ei, lunonei, Stăpânei din ceruri, Daruri și daruri plecate, și astfel avea-vei izbândă şi vei răzbate-n hotarul Italiei, din Trinacria.

Când, tot pe mare purtat, vei ajunge la a Cumei cetate, Până la Lacul zeiesc, la Avemul ce sună-n pădure Prorociţa zănatecă-o vezi, sub o culme de stâncă Soarta cântând-o, pe frunze scriind semne multe și nume. Orice descântec ar scrie pe frunze preasfânta fecioară, Ea le

prenumără bine, și lasă în peșteră-ascunse. Ele rămân neatinse acolo și rându-și păstrează.

Dară pe ele, când ușa-n ușorii-i ˇs-a dat de perete, Vântul subţire le-alungă și-mprăștie verzile frunze, fără aceea nicicând, cum tot zboară prin peștera largă. Nu se-ngrijește-a le strânge și-așeze la loc, vreun descântec: Pleacă de-acolo destui fă ˇrʒ de sfat, dezgustaţi de oracol.

Vezi ca aici să nu ţii nicio seamă de-atare zăbavă.

Cât ţi-ar da ghes ai tăi soţi, cât spre larg vântul bun v-ar și bate, Pânze chemând, să le umfle cu tare și bună suflare, Fără la ea să te duci, prorocirea-i, cu rugă, să capeţi, Ea ca să-ţi cânte, ca glasul mărit să-l auzi chiar din gura-i!

Ea a Italiei neamuri, războaiele care-or să vină, Cum și-n ce chip vei feri sau vei duce noianul de trudă Va-nșirui cu bun rost, închinarea-ţi primind bună cale.

Asta-i ce-a fost legiuit să-ţi arăt glăsuind – ia aminte! Ia și te du, și înalţă, slăvită, din nou, marea Troie!”

Când prorocul prieten astfel ne grăise din gură, Dete poruncă să poarte la nave și aur și fildeș, Daruri, alese comori – el le-nʃˇarcă din plin al lor pântec: Fără de număr, argint și cazane bătute-n Dodona, Cum şi-o cămașă de zale, ¯ntreită, suflată în aur, Și-apoi un coif mulţiemeţ, fluturând din bogatele-i tuiuri, Arme-a lui Neoptolem. Tata ia, și el, falnice daruri.

Cai mai adaugă, și buni călăuzi

Ne întregește vâslași, iară soţii în arme-i îmbracă.

Flota, pe-atuncea, ca pânze să znalţe dăduse poruncă însuși Anhises, ca vântul cel bun să nu vadă zăbavă, Când al lui Phoebus proroc îi grăiește, cu mare cinstire: „O, tu, Anhises, erou cu-a lui Venus mărită-nsoţire, Mult-îndrăgite de zei, cel scăpat din ruinele Troiei fără și iar, iată, ¯n faţă ai Ţara Ausoniei: mergi dar, Falnic purcede, sub pânze! Dar, încă, pe-alături vei trece, Cum partea ei cea sortită-i departe, de Apollo menită! Mergi dar, o, tu, fericit de-a feciorului tău pietate! Ce să-ţi mai spun, zăbovind sub a vântului bun înălţare?!” Nu mai puţin, Andromaha, mâhnită de clipa din urmă A despărţirii, aduce veșminte cu

aur brodate şi o hlamidă troiană, cinstindu-l, mărit, pe lûlus, Căruia-i dete în dar haine scumpe, astfel cuvântându-i: „Ia și acestea, copile, ca ele să-ţi fie-amintire şi de Andromaha – de-a dânsei iubire să-ţi dea mărturie – Mândra soţie-a lui Hector! Ia daruri din urmă de-acasă, O, chip leit cu-al lui Astyanax – care poţi a-mi rămâne! Astfel și el se purta, ochii lui, a lui mâini, pașii-i mândri, fără acum – ca și tine – de-o vârstă-i era tinereţea!”

Eu, la plecare, cu lacrimi în gene, astfel le răspunsei: „Fie-vă viaţa ferice, cui Soarta norocul vă-aduse, Vouă bun dar! Noi acum – de pe-o zi pe cealaltă ni-i traiul! Pacea voi înșivă-o știţi – nicio mare n-aveţi a răzbate! Nici Ausonia, nici a ei câmpuri, ce fug tot spre zare, N-aveţi a mai căuta – voi vedeţi și pe Xanthus, și Troia, Sau chipul lor – făurit sub mai bune augurii (dea zeii!) De mâna voastră – de-ar sta mai puţin în a Grecilor cale! Dacă, vreodată, spre Thybris şi-ogoarele-i învecinate Voi fi ajuns a pătrunde, văzându-ne falnice ziduri, Fi-vor cetăţile-acestea, cândva, și-a lor neamuri, ca rude, Pentru Epir – Hesperia, trăgându-se, două, asemeni, După aceleași primejdii, din Dărdanus, deopotrivă, Troia-mpreună purtând-o, străbună – ˇs-o știe nepoţii!” înaintăm tot pe-al mării cuprins, lângă Munţii Ceraunici, Unde ni-i calea mai scurtă-n Italia, peste talazuri. Soarele-n cer asfinţește, iar munţii, umbriţi, pier în beznă.

Noi ne aşternem în poala dorită a Gliei, la ţărmuri: Străji când, la sorţi, hotărât-am, a noastre, truditele, trupuri Le odihnim pe uscat – somnul dulce ne ia-n mădulare.

Nici n-ajunseseră Orele-n crug, către miezul de noapte: Se și ridică, pe dat, Palinurus, neleneș, din patu-i, Vânturi precaut cercetează, și-ascute urechea-n văzduhuri, Stelele toate le-nseamnă, cum lunecă-n cer, somnoroase, Și pe Arcturus, Hyadele umede, Ursele două, Pe Orion, înarmat, cu centura-i de aur, îl vede.

După ce toate, în cer, le privește, seninul simţindu-l, Dă de la pupă un semn ascuţit: ne mișcăm de la corturi, Calea de-acolo luând, sub largi pânze, ca aripi întinse.

Se înroșea Aurora, ce stelele-alungă spre zare, Când, mai departe, vedem cum Italia noastră-și înalţă, Joasă, ceţoasele dealuri: „Italia!” strigă Abates, Soţii „Italia!” strigă, voioși glas z̸nălţând ˇs-o salute.

Tatăl Anhises un vas din cel mare frumos încunună, Toarnă vin bun, înspumat și curat, către zei cu-a sa rugă, Sus stând, pe pupa-i înaltă:

„Zei cu puteri peste mare și-a vremilor bună-ntocmire, Daţi-ne cale ușoară sub vânt și suflaţi cu priinţă!”

Crește suflarea dorită, și-n faţă un port se deschide, Tot mai aproape, iar sus, în cetate-i și templul Minervei. Pânzele soţii le strâng și întorc către ţărmuri corăbii. Portu-i un arc adâncit de talazuri de Eurus bătute, Stânci ascuţite, în faţă, tot spumegă-n bufnet de valuri, Portul e însă ascuns – ca un zid steiuri dau, z̸nalte turnuri, Braţe-ntinzând împrejur, iară templul în fund se retrage. Primul meu semn – am văzut pe imaș cum pășteau bidiviii, Patru la număr, ca neaua de albi, răspândiţi prin pășune.

Tatăl Anhises, atunci: „O, pământ, de-ospeţie, războiul Tu ni-l arăţi – caii lupta o poartă, război văd prin dânșii! Dar, tot aceiași, cândva, învăţaţi să se-nhame la care, Știu telegarii și frâul să-l rabde, purtând a lor juguri:

E și nădejde de pace!” ne spuse. La sfânta putere A luptătoarei Minerve z̸nălţăm rugă mare, cum dânsa Prima ne-a luat: ne-n[ˇhinăm, sub un văl frygian, mândra frunte Lângă altare, așa precum Hélenus ne poruncise, fără lunonei din Argos mărită cinstire-i aducem.

Fără zăbavă, apoi, când la rândul cerut ne-n[ˇhinasem, Vergile noastre, sub pânze, cu vârful spre mare le-ntoarcem, fără a Grecilor case și-ogoare, ¯ndoielii supuse, Le părăsim. A lui Hercule mândră cetate, Tarentul, Vede-se-acum, în liman. Dimpotriva-i, Lacinia sfântă, Loc de prăpăd, Scylacéum, Caulonia, iarăși – cetatea. Și-apoi din valuri răsare și Etna – a Trinacriei frunte, Geamătul cel uriaș al talazului – stânci zbuciumate, Tare se-aude în zare, și-un glas sfărâmându-se-n maluri: Funduri se-arată deodat, iară fierberea piere-n nisipuri.

Tatăl Anhises, atunci: „Bună seamă aicea-i Charybda! Hélenus astfel de colţuri, de stânci fioroase cântat-a – Trageţi, fârtaţi, și, la vâsle, de-aici ne scăpaţi cât mai bine!” Fac ei, precum le-a cerut, și, întâiul, spre stânga-a sa proră, Greu pârâind, şi-o întoarce spre larg Palinurus, măiastrul – Stânga o-apucă, de-asemeni, tot stolul, la vâsle, cu vântul.

Până la cer ni-i viitoarea, cu unda umflată, și, iarăși, Jos, către Mani, ne coboară, când ea îndărăt se scufundă: Trei ori dau colţii chemare-ntre stâncile pline de peșteri, Trei ori văzurăm, sus, spuma, la cer, mânios prăvălită.

Dar, între timp, osteniţi, am ieșit de sub vânt și sub Soare şi, calea orbecăind, lângă ţărmul cyclopic ne scurgem. Se-află pe-acolo liman potrivit și ferit și de vânturi, Mare și bun, dar alături de el tună Etna-n ruină, îngrozitoare, zvârlind câte-un nor până-n slavă, la ceruri, Greu fumegând, cu vârtejuri de smoală, scântei roiuri-roiuri, Volburi de flăcări fierbinţi ce se-nalţă la stele-n tărie. Din când în când, ea aruncă și stânci din al muntelui pântec, Smulsele ei măruntaie cu geamăt din greu le revarsă.

Steiuri topite la cer grămădind, din străfund de vâlvoare.

Spune-se cum că, de fulger lovit, trupul lui Encelades, Ars, zace cu-astă poruncă, iar Etna, imensă, deasupra Flăcări aruncă, suflând prin a sale crăpate cuptoare. De câte ori coasta ei, ostenind, şi-o întoarce – a cutremur, Freamăt adânc ia Trinacria toată, cu fum pân℥ la ceruri.

Noaptea aceea, întreagă, ascunși prin pădure, nămaia îngrozitoare – o răbdăm, fără a ști ce pricină-i de larmă: Stelele-n cer nu erau, scăpărând, bolta n-avea lumină Strălucitoare-n înalt, ci doar nouri domneau, cu-a lor neguri, Luna-ascunzând-o prin ceţuri o noapte de beznă, adâncă.

Se ridică, iarăși, ziua, Luceafărul, primul, vestind-o, Iar Aurora de aur din lume-alunga ude umbre, Când, dintr-odată, din codru, o spaimă de om, numai oase,

Nemaivăzută-arătare, de jale, se-apropie-n zdrenţe şi, rugător, îşi întinde-nspre ţărm descămatele-i braţe.

Stăm și-l privim: ce cumplit îi e slinul, iar barba de-o şchioapă, Pielea – arici i-e de spini! Dar a Grec el arată, de altfel, Chiar din aceia minaţi pân3ʒ la Troia, sub armele-ahee!

Când a văzut, de departe, el portul dardan și troiene Arme venind către sine, cu groază, în loc, palid, stete, Pasu-și opri – dar apoi se-azvârli, ca smintit, înspre ţărmuri, Iar, printre lacrimi și rugi, zise: „Iau mărturie înaltul, Zei și cu stele, și ziua în care mai suflu sub Soare: Luaţi-mă, Teucri, cu voi și mă duceţi în orice pământuri! Fi-va de ajuns! O, știu bine că sunt de pe-argivele nave, Unul din cei năzuind cu război spre Penaţii din Troia! Astfel – de-așa fă˟r3 de lege făcut-am, cu grea nedreptate – Mării, în large talazuri, mă daţi, sfârtecat să mă-nghită! Dacă-i să pier, bine-așa! Să mă piardă, măcar, mâini de oameni!”

Zise: – neleștat de genunchi, ni se tot zbuciuma la picioare, Drumul nicicum nu le da. îndemnăm ca pe dat să ne spună Cine să fie, din ce fel de sânge, ce soartă-l abate! însuși Anhises-părinte, și fă˟r3 de zăbavă – a lui dreaptă.

Iată, i-o dă, iar zălogul împacă al omului suflet.

El, spaima grea alungându-și, la urmă astfel ne grăiește: „Patria mea e Ithaca, și-s soţ lui Ulisse, păţitul, Ahaemenides îmi spune: mi-e tată-Adamastus – sărmanul (Soarta săracului, o, de-o păstram!) – mă luară la Troia!

Cât, îngroziţi, îi îndeamnă să lase cumplitele locuri, Soţi-mi, plecând, mă uitară Cyclopului: peșteră largă, Casă mustind de scursoare, de cina-i cea însângerată, Beznanlăuntru domnind, uriașă! Acela-i cât malul, Creștetul stelele-i bate (o, zei, ne feriţi de năpastă!), Lesne nu-ı nici de privit, nici la vorbă nu dă a-ţi răspunde. Hrană îi sunt măruntaie de oameni și negrul lor sânge.

Însumi văzut-am pe doi din ai noștri cum îi înșfăcase Laba-i grozavă, cum, jos – tolănit prin a lui văgăună, Crunt îi zdrobește de stâncă, și-noată-n scursoarea de sânge Pragul de-acolo – a lor mădulare, mânjite și crunte, Le-

nfuleca, iar sub dinţi îi scrâșneau, calde încă – a lor oase!

Nu fără a fi pedepsit – nu răbdă să-i îndure Ulisse Cazna, astfel: firea sa n-o uită cel stăpân pe Ithaca! Căci, de îndat ce sătul fu de-ospăţ, iar vinu-l învinse, Capu-i căzu, doborât, de zăcu prăvălit în bârlogu-i, Crunt, uriaș, râgâind și vărsând dumicaţii prin somnuri, Amestecate cu vinul curat. Noi, cu rugă plecată către Puterea din cer, trași la sorţi, împrejuru-i ne punem şi cu un par ascuţit îi luăm – găurindu-i lui ochiul, Singurul, cel uriaș – a vederii lumină din frunte, Ce semăna cu un scut aheean, sau cu discul lui Phoebus, Astfel că, veseli, putem răzbuna ale soţilor umbre. Însă fugiţi, o, sărmani, ci fugiţi și tăiaţi de la ţărmuri Funia navei!

Căci, tot precum Polyfem locuiește-ntr-a lui văgăună, Unde-și închide-a lui turmă miţoasă și laptele-i mulge, încă o sută de alţii trăiesc lângă ţărmul de mare, Crunţii Cyclopi, rătăcind sus, pe culme, prin creștet de munte.

Luna îşi umple, pe cer, al ei corn pentru oară a treia, Traiul de când mi-l tot trag prin adâncuri de codru, ¯între fiare, Stau și tot cât adăpost și din creste văd iarăși Cyclopii, Iar de al lor tropăit și-a lor glasuri tot tremur de spaimă.

Hrana-i amarnică – ghindă și coame ca piatra-mi dau pomii, Iarba, la fel, mă hrănește cu tot cu a ei rădăcină!

Ochi-mi spre zări aţintind, către ţărm, ale voastre corăbii Primele vin să le văd: către ele, ce-or fi, și de unde, M-am îndreptat, năzuind doar de neamul cumplit ˚s-am scăpare. Voi, mai degrabă, acum luaţi-mi viaţa, sub orice pieire!”

Doar ce grăise astfel, când vedem de prin vârful de munte Pe Polyfem, chiar ciobanul cu urieșimea-i, la turmă, Dând să coboare-ntre oi, năzuind spre știutele-i ţărmuri, Namilă cruntă, grozavă, urâtă, lipsit de vedere:

Mâinii un trunchi rupt de pin îi dă sprijin și pașii i-îndreaptă. Oile, strașnic miţoase – i ţin urma – atâta plăcere

Și mângâiere mai are din rele, [de gât atârnându-i un fluier].

După ce mai spre adânc a ajuns, unde-i marea întinsă, Sângele greu picurând și-l spălă din găvanul ce curge, Geamăt și scrâșnet din dinţi greu zdrobind: cum intrase în unde, Până-n mijloc – nici atunci nu-i ajunse la coaste talazul.

Noi, îngroziţi, o luăm, și departe, la fugă, cu dânsul, Biet rugător, răsplătit, și-apoi funii tăiem, în tăcere: Calea o-ntoarcem cu rame-opintite, vâslind pe-ntrecute. Prinse de veste Cyclopul, la glasuri el pasu-abătându-și, însă, cum dreapta-i putere n-avea, ori vreun chip să ne-ajungă, Nici să ne calce pe urme Ionicul val nu-i da cale, Scoase un strigăt cumplit, de și mare, și valuri, și toate Cutremuratu – s-au groaznic, iar ţărmul Italiei, însuși, Se-nspăimântă, și mugiră cavernele Etnei, adânce.

Sus, din păduri și din munţii înalţi dete-n grabă năvală Neamul Cyclopilor, des, de umplură limane și ţărmuri: Iată – i zărim cum se strâng, în zadar cu privirile crunte, Fraţii din Etna, ce-ajung pân la cer cu-al lor creștet, în slavă.

Sfat fioros – tot precum, cu semeaţă cunună, se-nalţă Mândrii stejari în văzduh, sau, cu conuri belșug, chiparoșii Drepţi și vânjoși, cei din codrul lui Zeus, sau din crângul Dianei.

Apriga spaimă ne-ndeamnă, degrabă, să tragem de funii şi, unde-o fi, să ne-ntindem, sub vânt, înspre larg, dalbe pânze. Spusa lui Hélenus, bună, era să ferim și de Scylla şi de Charybda – totuna, căci moartea-i aceeași oriunde, Drumul de nu ni-l păstrau – hotărât ca pânze să-ntoarcem! Iată, Borăs, repezind din înaltu-i sălaș, din Pelorus Vine trimis – și-astfel trec și de gura tăiată prin stâncă De Pantagias, de Golful Megarei și Thapsus, întinsa: Toate – amintindu-și de ele pe drumu-ndărăt, le-arătase Ahaemenides, sărmanul – ce-a fost cu Ulisse, păţitul.

Către Limanul Şicanic se-ntinde o insulă-n faţă, Spre multbătutul Plemyriu (cândva se numea Ortygia). Spune-se cum că Alféus, frumosul șuvoi din Elida, Trece pe căi neștiute și tainice-n[˚oace, sub mare: Prin gura ta, Arethusa, cu unde Siculice iese!

După poruncă, le dăm închinare Puterilor znalte Din acea ţară, și-apoi trec de smârcul bogat, la Helorus. Iar de-aici colţii ⸗nalţi și ieșindele ţancuri, Pachynus, Le-n[˟onjurăm de aproape, și-n zare vedem Camerina (Ce nu-i lăsat ˟s-o atingi, după soartă), Geloice câmpuri, Cărora datu-le-a nume năvalnicul Gelas de-acolo. Atragas cel povârnit ne arată-apoi marile-i ziduri, încă departe, ţinut ce năștea, de demult, caii mândri.

Vânturi în viu zbor venind, îţi lăsăm, Selinunt, palmierii şi ne ferim de ascunsele-ţi stânci, Lilybaeum, la tine! fără de-aici la limanul din Drépanum, până la ţărmul Nefericit, am ajuns: căci acum, după-atâtea necazuri Duse pe mare – vai mie! — îl pierd pe Anhises-părinte, Sprijin la greu și la griji: m-ai lăsat, tată bun, în nevoie, Vai, părăsit, tocmai când străbătuseși atâtea primejdii!

Nu-mi prevestise-așa jale nici Hélenus, oricât de multe

Rele-mi grăia, nici Celaeno cea cruntă aceasta nu-mi spuse! Ultima trudă-i aceasta, și grea încercare pe cale:

715 fără, plecând de acolo, chiar Zeul încoace ne-aduse!”

Astfel Eneas-părinte grăi, toţi privindu-l cu ochii Ţintă la el, la povestea cu soarta zeiască și calea-i. El amuţi-ntr-un târziu și, sfârșind, se lasă-n voia tihnei.

Mercur şi Eneas

CÂNTUL IV

Dragostea năvalnică pentru Eneas o face pe Didona să i se destăinuie surorii ei Anna, care o încurajează (1 – 53): ea i se lasă, astfel, patimii în voie (54 – 89), iar lunona

însăși vede cu ochi buni această pasiune, ajutând-o pe Venus (90 – 128). Cu prilejul unei mari vânători, surprinşi de furtună, Eneas și Didona se ascund, numai ei singuri, într-o grotă care le primește dragostea (129 – 172). Faima umple apoi, cu iuţeală, lumea toată, mâniindu-l pe larbas, regele Getulilor africani, care i se roagă lui Iuppiter pentru răzbunare (173 – 218). Mercur, trimis ca sol, îi amintește răspicat lui Eneas de porunca plecării (219 – 278), iar acesta trebuie să se pregătească (279 – 295). Didona află și-l mustră pentru trădarea iubirii lor (296 – 330). Eneas arată însă că voia destinului e alta (331 – 361). Regina nu vrea să înţeleagă și caută orice fel de zăbavă sau de împăcare cu putinţă (362 – 436), dar fără a-l putea îndupleca pe Eneas (437 – 449). Rele prevestiri și vise o fac să-și vrea moartea, păstrată încă în taină faţă de ai săi (450 – 553). Eneas se grăbește să plece chiar când să dea zorii, îndemnat din nou de o apariţie, de astă dată în vis, a lui Mercur (554 – 583). Didona vede totul din palat și îl blestemă, disperată (584 – 629), apoi se urcă pe rug și se sinucide cu sabia iubitului ei (630 – 662). Tot orașul, în frunte cu Anna, sora Didonei, dă fuga să încerce să o ajute cumva pe Regina aflată în grelele chinuri ale morţii (663 – 692). Cum zeii Infernului n-o primeau încă pe sinucigașă, lunona o trimite pe Iris să împlinească datinile cerute, iar Didona se sfârșește, în adâncă mâhnire (693 – 705).

Însă regina, demult greu rănită de-adânca-i pornire,
Rana din piept și din vine-o hrănește, și-n focu-i subţire
Arde, gândind tot mereu la a lui vitejie, și – asemeni,
Multa-i cinstire: în inimă-i stau, zugrăvite, și chipul Și-a lui cuvinte, iar tihna cea dulce nu-i leagănă trupul.

Phoebus, cu mândră făclie, a doua zi, glia-nsorește
Cum Aurora de aur din lume – alunga uda umbră, Când, către sora ei bună grăiește bolnava regină: „Sora mea Anna, ce vise mă bat, cu-al meu suflet la gură! Ce fel de oaspete nou ne sosește acum în palaturi!

Cât de mărit e la chip! Și ce piept de viteaz, și ce arme!

Cred, și pe drept, nesmintit, despre el că-i sămânţă

zeiască: Sufletul josnic îl vezi după temeri! Vai! Câte pe-acela Soarta să ducă-l făcu, ce războaie-mplinite cântat-a!

De nu ˇs-ar fi hotărât, neclintit, al meu suflet, odată, Să nu doresc să mă leg iar cuiva, împletind căsnicie, Când, copleșită sub moarte, lăsatu-m-a prima iubire, De nu-mi erau de ajuns și iatacul și facla de nuntă, Singură, vinei ce-o vezi mai puteam, numai ei, să-i cad pradă!

Anna – şi voi spune curat – după soarta ce-avut-a Sychaeus, Soţul iubit, când omorul de frate-ntinat-a Penaţii, Numai acesta în inimă-adânc mi-a pătruns, până-n suflet, Gingaș: astfel, recunosc urma scumpă a iubirii uitate!

Dar bine-aș vrea, mai degrabă, ca glia-n străfund să se caște Atotputernicul Tată, cu fulgerul său, printre umbre să mă trimită-n Erebul umbros și-a lui noapte de beznă, Mai înainte, Sfială, ca dreptul să-ţi calc, și-a ta lege!

Cel ce, dintâi, m-a luat lângă sine, acela iubirea Mi-a și răpit: aibă-o el și păstreze-o cu sine-n mormântu-i!” Astfel grăia și-al ei sân tot uda – șir de lacrimi amare.

Anna-i răspunse: „O, tu, mai iubită surorii ca ziua, Singură, oare, mereu în mâhnire-ţi vei da tinereţea, Fără să fi cunoscut nici copii preaiubiţi, nici pe Venus?!

Crezi că de asta le pasă ori dușilor Mani, ori cenușii?!

Fie așa: mai znainte nicicând vreun soţ drag nu-ţi stete, Nici Libyan, nici din Tyr – mai demult nu-ţi plăcuse larbas, Nici ceilalţi regi, cei pe care îi poartă, bogată-n triumfuri, Africa cea înstărită: lupta-vei cu-o dragă iubire?!

Nu-ţi vine-n gând în a căror ogoare tu stai așezată?! Iată Getulele obști, neamul lor, neînfrânt în războaie, Cum te încing și Numizii cei neînfrânaţi, și cu Syrta! Iată pustiile setei, întinse, și, prinși de turbare, Pe Barceeni! Ce să spun de războiul din Tyr, ce ne paște, Cum și a fratelui amenințări?!

Eu bănuiesc că de-a zeilor voie – lunona de-asemeni! — Drumul încoace-au luat, duși de vânt, ei, Troienii, pe nave. Citâ de mare cetatea-ai să-ţi vezi, sora mea, ce domnie Ni ˇs-a nălţa prin astfel de-nsoţire! Cu-a Teucrilor arme Slava-ne – a Punilor, cât de măreaţă va fi, prin ce

fapte!!

Cere, dar, zeilor, bunii, iertare, fă jertfe mărite, Lasă-te-n voie ospeţiei, găsește pricini de zăbavă: Până ce-a mării furtună se duce, cu Orion cel umed, Cum că-s stricate corăbii, că ceru-mpăcat nu se-arată. J”.

Vorbele ei peste jarul din suflet pun flacără mare – Bună nădejde-i dădu îndoielii, rușinea ștergându-i.

La început, merg la temple şi-şi cată pe lângă altare Pacea, la zei: aduc jertfe, cu bine alese mioare, După-obicei, și lui Ceres, lui Phoebus, lui Bacchus-părinte, Dar, mai presus, chiar lunonei, reginei ţinând căsnicia, însăși, în dreapta ţinând un potir, preafrumoasa Didona Varsă-ntre coamele vacii ei dalbe din vinul în spume. Sau, lângă a zeilor chipuri, pășește spre lucii altare, Ziua o-n[ˇepe cu daruri, cu piepturi de victime, late, Stă și tot cată, de zor, să privească-ntr-a lor măruntaie.

Neștiutoare, voi, minţi de proroci! Ce-i ajută smintitei Jertfe, sau mers la altare?! în măduvă-i arde văpaia şi i-o topește, cum rana ascunsă îi roade din suflet.

Arde în flăcări Didona cea nefericită, smintita, Tot bântuind prin cetate – cerboaică străpunsă de fierul Iuţii săgeţi, cea pe care, în codrul din Creta, păstorul, Neștiutoare – o lovi, iară vârfu-l lăsă, făr să știe Nici el de ea – care fuge-n pădure, ¯n adâncuri de codru, Biata, cui crunta săgeată-i stă-nfiptă, arzând-a, în coastă.

Ba-l ia cu ea pe Eneas prin toată cetatea de ziduri, la să-i arate-avuţia Sidoniei, mândră de-orașu-i, Dar, când să spună ceva, glasul ei dintr-o vorbă îi piere… Ba, ziua stând să se stingă, orânduie iarăși ospeţe şi, rătăcită, iar cere fierbinte a Troiei pieire ˇS-o mai audă, și stă ca să-i soarbă cuvântul din gură.

Când, mai apoi, el ˇs-a dus, iară Luna se lasă a culcare, întunecată, și stelele-n cer către vise îmbie, Singură stă și jelește în sala cea goală, și-n patu-i Sus se întinde apoi: chiar și dus, îl aude și-l vede, Ori îl păstrează pe Ascaniu, chip rupt și leit al său tată – Doar de-ar putea ca, astfel, să-și înșele nespusa iubire.

Nu se mai urcă la cer niciun turn, tinerimea, agale,

Arme-a lăsat, nici în port nu mai lucră, ba nici metereze Nu mai ridică, zoriţi: doar atârnă lucrările, moale, Ziduri adastă-n înalt, și semeţele schele la ceruri.

Cum a simţit că pe ea o asemenea patimă-o prinde şi că nici faimă, nici zvon nu-i oprește, nicicum, nebunia, Soaţa lui Zeus, preamărită Satumia – i zice lui Venus: „Chiar că aveţi mare laudă, și pradă grozavă luat-aţi Tu, și feciorul tău drag! Strașnic nume primiţi, pe vecie, Dacă pe-o biată femeie doi zei o înfrângeţi, viclenii! Nu-mi scapă mie – e teama ce-avut-ai de-a noastră cetate, Grea bănuială ţinând pentru casa Carthaginii z̨nalte!

Dar ce hotar vom avea, încotro cu atâta ardoare?!

Haide, mai bine, ca veșnică pace, legând căsnicie, Să dobândim! Iată, ai ce-ai dorit în aprinsa ta râvnă: Arde-n iubire Didona, pătrunsă-i de dragoste, toată!

Hai să domnim, aşadar, peste-un singur popor, deopotrivă, Sub auspicii unite: supusă – a urma Frygianul.

Zestrea-i fiind Tyrienii, sub mâna ta dreaptă, ocrotindu-i!!”

Venus, atunci (cum simţea videșugul din gândul lunonei, la înspre libyce ţărmuri ˚s-abată a Italiei mândră

Și viitoare domnie) îi spuse astfel: „Cine oare

Fi-va atât de smintit Ba să zică, ¯nfruntându-te-n luptă?! Numai, vezi, ceea ce spui ca și Soarta să-n[˚uviinţeze!

Soarta îmi este-ndoiala: au luppiter vrea-va să aibă Pe Tyrieni și pe cei de la Troia-ntr-aceeași cetate şi va vrei două neamuri și legile lor să unească?

Tu-i eşti soţie – deci tu se cuvine să-n[˚eroi al lui suflet: Mergi, te urmez!” De îndată, lunona astfel îi răspunde: „Truda aceasta-i a mea! Pe ce cale, acum, ce ne-așteaptă Poate avea împlinire, vezi dar, căci ţi-oi spune pe dată:

Cată, Eneas și – olaltă cu el, nefericea Didonă la vânătoare, în codru, să iasă, de cum or da zorii, fără măritul Titan va cuprinde sub razele-i lumea. Cât împrejur călărașii aleargă vânatul să-n[ingă, Eu le-oi trimite un nour cu grindină, mare și negru, la de deasupra să-i bată, de

tunet vuind toată slava: Soţii-or fugi, speriaţi, și-i va prinde o noapte de beznă.

Dară Didona, cu ea și Troianul, viteazul, alături, Vor nimeri într-o grotă: acolo-s și eu, iar, de vrei tu, Lui eu i-oi da-o cu totul, legând între ei căsnicie: Asta lor nunta le-a fi!” N-a zis Ba la dorinţa-i zeiţa, Ci, șiretlicul știindu-l, zâmbi Cytherea, a râde.

Între acestea, suia Aurora, Oceanul lăsându-l.

Iese pe porţi tinerimea aleasă, sub mândrul Luceafăr: Au plase rare și dese, ţepoaie cu latele vârfuri.

Iar călăreţii Massy li se reped, și adulmecă-ogarii.

Mândra regină-n iatac zăbovind, lângă prag o așteaptă Primii din Punii de neam, iar, semeţ, numai purpură-n aur, Joacă-armăsarul în pas, a lui frâie el aprig mușcându-și.

lese-n sfârșit, cu o ceată aleasă și mare-mprejuru-i, Ea, cu hlamidă sidonică, ¯n semne-nvrâstată pe margini, Poartă o tolbă de aur, cu aur și pletele-și leagă, Chiar și veșmântul de purpură-l prinde-o agrafă din aur.

Vin, tot la fel, Erygienii, buni soţi, și, voios, și lùlus, Pas către ea – dar întâiul, și cel mai frumos printre ceilalţi Vine Eneas să-i dea însoţire, unind a sa ceată – Deopotrivă cu Apollo, când Lycia lasă, spre iarnă, Mândrul șuvoi al lui Xanthus, să vadă iar Delosul mamei, Unde el hora o leagă, și-n jur, la altare, dau freamăt Vechii Cretani și Dryopii și, trupuri pictate – Agathyrșii: însuși, el urcă pe Cynthus, în creastă, iar moile-i plete şi le-n[˚unună cu frunze de laur, cu aur încinse, Arme pe umeri îi sună – asemeni sosea și Eneas, Nu mai prejos, cum așa măreţie sta scrisă pe chipu-i.

Când au ajuns până-n munţii înalţi, pe cărări nebătute, Iată, sălbatice, saltă din steiuri abrașele capre – Cum se avântă din culmi, de cea parte străbat cu iuţeală-n Câmpuri deschise ciopoare de cerbi cu-a lor ciute, în goană, Colbul în slăvi ridicând, ca să-și lasenălţimile-n urmă.

Însă feciorul Ascaniu-n vâlcele se bucură foarte De bidiviu-i semeţ, și-i întrece pe unii și pe-alţii, Rugănălţând

ca să-i vină-un mistreţ din cei aprigi în cale – Nu doar nevolnice turme – ori leul roșcat, de la munte.

Ceru, ¯între timp, se învolbură greu și răsună de tunet, Vine apoi și un nour de grindină, mare și negru, Iar Tyrienii din ceată – la fel, tinerimea troiană şi cu Dardanul, nepot al lui Venus, se-mprăștie-n câmpuri, Vreun adăpost căutând, temători, cum din nori cad pâraie.

Dară Didona, cu ea și Troianul, viteazul, alături, Dau de o grotă: întâia, chiar Glia, și luno a nunţii Semnu-l dădură – văpăi se-nălţară spre slava complice Nunţii acesteia, iară, din creste, cântară a lor Nimfe.

Ziua aceea-i fu prima a morţii – întâia pricină

Nenorocirilor ei, cum nici faima, nici grija n-o schimbă, fără Didona gândește de-acum la iubirea-i pe faţă: Ei căsnicie îi spune, și-astfel vina grea şi-o ascunde.

Faima pornește pe dată prin libyce obști, numeroase – Faima, un rău decât care nu este niciunul mai iute: Repeziciunea-i e vlaga, puterile-și crește din goană – Mică, întâi, temătoare, apoi se înalţă-n văzduhuri: Calcă pe jos, pe pământ, dară creștetu-n nouri și-ascunde.

Mama ei, Glia, se spune, stârnită de-o mare mânie Zeilor ceilalţi asupră, lui Coeus și lui Enceladus Soră le-o dete, cu iuţile-i glezne și agere aripi.

Namilă cruntă, grozavă, urâtă – pe trup câte pene Are, atâţia-s și ochii ascunși dedesubt (ce minune!), Limbi tot atâtea, și glasuri sunând, și urechi, de asemeni.

Noaptea ea zboară la mijloc, prin beznă, și croncăne tare între pământuri și cer, iară Somnul cel dulce n-o prinde. Ziua străjer stă pe culme, pe case sau falnice turnuri şi îngrozește cu zvonuri orașele mari și întinse, Bârfe-mproșcând și minciuni, dar și lucruri ce spun adevărul.

Ea, pe atunci, cu tot soiul de vorbe umplea, bucuroasă, Lumea, cântând deopotrivă și fapte făcute și vane: „Cum că venit-a Eneas, născut dintr-o stirpe troiană, Cărui viteaz ar vrei să-i ajungă Didona drept soaţă; Că iarna toată, cât este de lungă, se lasă plăcerii, Ambii domnia uitându-și, sub patima grea ce-i cuprinse.

Astfel de vorbe zeiţa cea hâdă aruncă prin lume şi, chiar pe dată-și abate-al ei drum la larbas, măritul, Sufletul lui i-l aprinde cu spuse, mânia stârnindu-i. Hammon era al lui tată, iar mamă-i era Garamantis, Nimfa răpită de zeu: în regatu-i, lui Zeus ridicase Temple o sută, cu-o sută de-altare, iar foc fă˘rʒ de moarte, Sfânt, strajă zeilor, veșnic ardea – cu al turmelor sânge Brazda-ngrășată era, iar la praguri – cununi înflorite.

Scos, el, cu totul, din minţi și aprins de-așa zvon de rușine, Spune-se că, la altare, măriţilor zei sub privire, Și-a ridicat către Zeus deschisele palme, cu rugă: „Atotputernice Zeus, căruia a Maurilor neamuri După ospăţul de cinste, pe paturi vârstate cu chipuri Cinste-ţi închină din cupe, au vezi? O, Părinte, zadarnic, Fulger când dai, ne-ngrozim?! Ale tale văpăi oare-s vorbe, Când ne-nspăimântă din nouri și tunete vane răsună?!

Vezi cum femeia aceea, ce strâmta-i cetate-n hotarul Nostru și-a pus, doar pe preţ, rătăcită fiind, iar ogoare Cum și-ale locului legi noi le-am dat – iată, mândră, respinse Nunta cu noi, ca să-l ia de bărbat pe Eneas la sine?! fără acum ăst nou Paris, cu ceata-i lălâie de fameni, Prins pe sub barbă cu mitra meonică-n părul ce-i curge Uns cu unsori, vesel stă de-a sa pradă: noi daruri la temple însă-ţi aducem și faima deșartă-ţi cuprindem în inimi!!”

Cum se ruga, a lui spuse, grăite cu-altarul în braţe, Atotputernicul Zeus le-auzi şi-şi întoarse privirea înspre cetatea regească, uitucii ibovnici să-i vadă, Și-apoi grăi spre Mercur, cu asemenea tare poruncă: „Ia și te du, fiul meu, pe Zefiri lunecând, repezi aripi, Iar spre Dardanul viteaz ce așteaptă-n Carthagina, încă, în tyriana cetate, uitând de orașele Sorţii, Date a fi, astfel spune, ducându-i porunci din înalturi: ⸗Nu cum e azi ni l-a făgăduit preafrumoasa lui Mamă şi l-a scăpat de-ale Grecilor arme mai mult de o dată, Ci domn va fi, și stăpân în Italia, maica puterii, Și, fremătând de război, dovedind și-al lui Teucer sânge, Neam preaslăvit ce va fi ca sub legi lumea toată ˘s-o ţină!

Dar, de nu-l arde nici focul atâtora fapte de slavă,

Nici nu se pune la trudă, ca lauda să-și crească pe lume, Oare-i cășună, Ascaniu să n-aibă romanele-i ziduri?! Ce plănuiește? Au care nădejde-ntre dușmani îl ţine, De Ausonia uită, cum și de-a laviniului câmpuri? Calea pe mare ˚s-o ia!” Doar atât: vorba asta-i vestește!”

Zise, și-acela Părintelui său se gătea să-i asculte: El de îndată-și legă la picioare frumoase sandale, Veșnice, de-aur, și care-l purtau pe întinderea mării şi pe întinsul uscat, laolaltă cu-a vântului boare. Îşi mai luă și vărguţa, cu care pe oameni lui Orcus, Palide suflete – i smulge din nou, sau, mâhniţi, îi aruncă, Jos, sub Tartar; somnu-l dă și-l alungă, iar ochii-i deschide şi după moarte. Cu varga el vânturi răzbate și trece Prin vălmășagul de nouri. Iar creștet și coastele drepte Ale lui Atlas cel aspru le vede, cum ceru-l atinge.

Atlas e-n[ins fără de încetare de nourii negri, Creștetu-i, pini fără șir, e bătut doar de vânt și de ploaie, Neaua adâncă i-acoperă umeri, șuvoaie în barba-i. Se prăvălesc, iar, de gheaţă, zburlite-i stau firele toate.

Astfel, aici, cu aripi larg întinse Cyllenius stete Strălucitor, mai întâi, iar apoi tot la vale se duse, Valu-aţintind, ca o pasăre-n zbor, înspre ţărmuri, în zare, Parcă zbura după pești, pe la stânci, pe-ale mării întinsuri. Nu zbura altfel, plutind între cer și întins de pământuri către al Libyei ţărm nisipos, tăind vânturi în cale, Ci cobora jos Mercur, de la ƶnaltu-i bunic după mamă.

Cum el ajunse, întâi, cu-aripatu-i călcâi, la colibe, L-a și aflat pe Eneas temei dând cetăţii, iar case Noi ridicând. El avea nouă sabie, scânteietoare-n Jasp din cel galben bătută, şi-o mantie grea, tyriană, Purpură toată, pe umeri. Lui daru-i dăduse Didona Din avuţiile-i mari, iar urzeala-nvrâstase cu aur.

Lui îi grăi, și pe dată: „Tu însuţi Carthaginei ƶnalte Piatra temeiului pui, ctitorind o frumoasă cetate, Biet măritat – ţie vai! — de-ai uitat ce domnie te-așteaptă! însuși al zeilor Domn mă trimite de sus, din Olympul Strălucitor, stăpânind și pământuri și cer cu-al său fulger – însuși, el vrea să-ţi aduc din înalt o atare poruncă: Ce

plănuiești? Au cu care nădejde câţi tihnă pe-aicea?

De nu te arde nici focul atâtora fapte de slavă, [Nici nu te-ndeamnă spre truda ca faima să-ţi crească pe lume, la la Ascaniu aminte, cum creștem la a lui moștenire, Căci i-e sortită domnia Italiei mari și a Romei!”

Astfel grăindu-i Cyllenius chiar cu-a sa gură, pe dată şi părăsi, chiar în mijloc de vorbă, vederea-ntre oameni şi se topi-n depărtare, din ochi dispărând ca prin ceaţă.

Ţară Eneas pe loc amuţi, ca pierdut din simţire:

Părul din creștet de groază-i zbârlise, și graiul pierzându-și. Arde acum ca să plece, să fugă, lăsând dulcea ţară, la împietrit sub mărita poruncă, din ceruri venită.

Vai! Ce să facă?! Și cum să îmbune aprinsa regină, Patima grea domolindu-i? Au cum să-și înceapă cuvântul? Sufletul iute se-abate ba-n[˟olo, ba-n[˟oace, săgeată, Mintea se zbuciumă toată, bătând felurită cărare.

La îndoială cum sta, mai degrabă astfel crezu bine: Cheamă la el pe Mnestheus, pe Sergestus și dârzul Serestus, Navele să le gătească-n tăcere, iar soţii la ţărmuri Ei să-i îndrume, sub arme, dar fără să spună pricina. El, între timp, cum Didona, preabuna, nimica nu știe, Nici n-are gând că iubirea-i, asemeni, ar sta să se rumpă, Va căuta poate-o cale şi-o clipă mai bună de-ai spune, Chipul mai drept de-a-mplini! Ei degrabă, voioși, la poruncă Dau ascultare și merg să-mplinească a lui îndreptare.

Însă regina simţi șiretlicul (poţi oare – o iubită Plină de dor înșela?!) și ce-avea să urmeze îndată, Liniștea însăși temând-o: mișelnica Faimă i-o spuse, înnebunită fiind că-s gătite-a lor nave de cale.

Crâncen se zbate, și fă˟rʒ de nădejde, ca-n₀ zbucium sub Bacchus, înfierbântată-n cetate – Thyiadă stârnită-n alaiuri, Sfinte odoare când ies spre ospăţul la trei ani odată, fără toţi, Bacchus!” strigând, Cithaeronul îl fac să răsune.

Până la urmă, ea însăși astfel lui Eneas îi strigă: „Oare trăgeai tu nădejde ˟s-ascunzi, multviclene, atare

Nelegiuire, să poţi în tăcere să laşi a mea ţară?! Au nici a noastră iubire, nici dreapta ce-a dat legământul Nu te mai ţin, nici Didona, ce-o paşte o crâncenă moarte?! Ba şi sub stelele iernii corăbii să-ţi plece de-aicea Tu unelteşti, şi sub Crivăţ cumplit să te-avânţi pe talazuri, Crunte bărbate?! De n-ai fi ţintind alte câmpuri şi case Necunoscute, acum, iară Troia străveche-ar fi-ntreagă, Iarăşi spre Troia, pe nave, te-ar duce întinderea mării?!

Fugi tu de mine cumva?! Ci, pe lacrimi şi, iată, pe dreapta-ţi (Cum doar atât mie, bietei – atât doar, în sprijin lăsat-am!) Chiar pe a noastră unire, pe nunta ce-abia ne-o urzirăm – Dacă vreun bine-ai primit, de-ţi fu drag orişice de la mine, Milă arată-i palatului meu, ce se năruie, milă – Rogu-te: dacă mai este vreun loc pentru rugi, schimbă-ţi gândul!

Doar pentru tine a Libyei neamuri, tiranii, Numizii, Ură îmi poartă, ba şi Tyrienii-s porniţi, pentru tine Dusă-i sfiala şi faima slăvită pe care, la stele, Mai înainte-o aveam! Ca să mor cui mă laşi oare, oaspe?! — Căci doar atâta-ţi rămâne drept nume, nu soţ, preaiubite!

Mai zăbovesc?! Oare ca al meu frate, Pygmalion, ziduri să-mi nimicească, ori, prinsă, să merg cu larbas, Getului?! O, de măcar căpătăm de la tine un fiu după datini Până să fugi, dacă-n casă-mi juca, gângurind, un Eneas Mic, mititel, ce-ai tău chip să-mi arate, zâmbind către mine, Nu mi-ar părea, cucerită a fi fost şi lăsată, deodată!!”

Astfel grăi, dar acela, porunca lui Zeus amintindu-şi, Ochi-şi ţinea neclintiţi, iar mâhnirea-şi păstra doar în suflet. Totuşi, nu multe-i grăi: „Eu de tine, ce-acum eşti în stare Lucruri atâtea-a-nşira, n-am să spun niciodată, regină, Că nu făcutu-mi-ai bine: Elissa în gând mi-a rămâne Cât şi de mine ţin minte, cât sufletu-n trup mi-a da viaţă! Mult despre fapta-mi n-oi spune: n-am vrut să-mi ascund a mea fugă, Nu plăsmui! Nici, vreodată, făclii n-am promis – căsnicia *S-o legiuim! Iar de Soarta-ar lăsa să-mi pot duce, în voie.

Viaţa, sub bune-auspicii, astfel de-ale mele văzându-

mi, Troia aș fi ridicat-o din nou, și-ntre dulci rămășiţe Alealor noștri căzuţi aș trăi: iar palatul lui Priam încă-ar mai sta, căci înfrânţilor iar le duram cu Pergamul!

Dară, acum, în Italia largă Grynéus Apollo, Tot în Italia sorţi lycieni a ne duce ne-ndeamnă: Asta-i iubirea, aceasta mi-i ţara! De tu, Fenicianã, între-a Carthaginei ziduri și-n Libya cauţi fericirea, Care ţi-i nesuferinţa ca Teucrii să meargă să șadă în Ausonia Sorţii?! Și noi putem mândră domnie în lumea largă a căta!! Chipul drag al părintelui nostru, Al lui Anhises, când noaptea acoperă lumea sub beznă Umedă, iar stele-n cer se înalţă, mă bântuie-n somnu-mi învolburat, și feciorul Ascaniu, iubitul, ce-l jefui Tocmai de-a lui Hesperie, domnia şi-ogorul răpindu-i!

Ţară acum un tâlmaci de la zei, chiar de luppiter însuși Mie trimis (mărturie iau creștetul nostru!) sosit-a Iute, în zbor, cu poruncă – în nimb de lumină, eu însumi Zeul, vădit, l-am văzut în palaturi, cu glas de la ceruri. Nu căta foc să ne dai cu-ale tale multjalnice plângeri: Nu de-a mea voie Italia caut!”

Cât îi spunea el acestea, piezișă la dânsul privit-a Mândra Didonă, rotind ai ei ochi și cătându-i în faţă, Tot pe tăcute, și-apoi, tare-aprinsă, ea lui îi grăiește: „Nu-ţi este mamă zeiţa, nici Dărdanus stirpea și viţa, O, preaviclene! Născut eşti din stânca cea tare și-abrașă Din ascuţitul Caucaz, iară tigrii hyrcani te-alăptară!

Ce-mi mai închipui acum, și ce chin mai sălbatic maşteaptă? Oare-a gemut când plângeam? Oare ochii plecata, cu jale? A lăcrimat, Da spunând, și cu milă-o privi pe iubită?

De-altfel, ce pot să mai spun? O, demult, nici lunona, mărita, Ba nici Satumiul Tată nu are ochi buni pentru mine!

Nu e credinţă, nicicum! Aruncat de talazuri, lipsitul Eu l-am primit și, nebună, domnia i-am dat-o alături!

Nave pierdute, cu soţii, i-am scos chiar din ghiarele morţii!

Vai, cum m-au prins grele Furii, cu foc! Ba, acuma,

Apollo De la oracol, și sorţi lycieni, ba, acuma, tâlmaciul Zeilor, însuși de Zeus îndreptat, dă porunci, prin văzduhuri! Vezi că aceasta li-i truda Cereștilor, tihna le-o strică Și-i necăjește cumplit! Nu te-opresc, nici dezmint ce grăit-ai: Du-te, Italia-ţi cată, și-n vânt ia-ţi, pe mare, domnia! Nădăjduiesc că-ntre stânci, dacă zeii mai știu pietatea, Greaua pedeapsă-ai să-ţi vezi pân la capăt, strigând Ó, Didona!”, Iarăși și iar, al meu nume! Cu facle cernite, din urmă, Chiar nefiind, te-oi urma, chiar când moartea cea rece m-a prinde, Suflet luându-mi – o umbră, ¯n tot locul voi fi! Ce pedeapsă, Lua-vei, tu, nerușinate! Căci ști-voi, la Mani chiar, prin Faimă!”

Vorbele-acestea îi rupseră șirul, și-n fugă se duse Din ochii lui, în neștire-alergând, și bătând, ca rănită, fără pe el îl lăsă șovăind și tot dând să mai zică Multe, cu înfiorare. O prind ale ei slujitoare şi, leșinată, o duc în iatacu-i de marmoră dalbă.

Însă piosul Eneas, cu toate că vrea ˚s-o-mblânzească Pe-ndurerată, cu dulci mângâieri și cuvinte – iar grija să i-o abată, gemând din adânc și topit de iubire, Totuși a zeilor vrere-mplinește, iar nave direge.

Teucrii, atunci, puși pe treabă, coboară să tragă la ţărmuri ¸Nalte corăbii la șir: joacă-n apă smolite carene.

Ramuri cu frunze aduc pentru vâsle, stejari din pădure Fauri tăind, astfel fuga ˚s-o prindă

Toţi, ca furnicile, ies din cetate, îi vezi cum se-adună Grabnic – cum spre furnicar poartă ele-o grămadă de grâne, Mare, de jaf, amintindu-și de iarna ce stă ca să vină, Și în cămări toate-și strâng: vin, buluc, negru șir, iară prada Pe cărăruie şi-o cară, prin câmp – parte duc grele boabe, Trudnic, în spate, iar parte îndemn dau din urmă, și tare, Orice zăbavă mustrând – fierbe toată poteca de râvnă!

Ce-i fi simţit, o, Didona, atunci când vedeai toate-aceste?!

Câte suspine, ce geamăt, când ţărmu-l vedeai, clocot mare, Tocmai din vârf de cetate, și-ntinderea mării, asemeni, Strașnic vuind, turburată, de-atâtea strigări de

plecare?!

Amor, năstrușnice, nerușinate, ce nu-mpingi pe oameni?! Merge, silită, din nou, printre lacrimi, să-nduplece, iarăși, Ori ca să-nʃˇerce, măcar – al ei suflet robit e iubirii – Și să nu lase nimic ne-nʃcreat, nu zadarnic să moară:

„Anna, vezi cum, pretutindeni, pe ţărmuri cu toţii se-adună, Jur-împrejur, iară pânzele dalbe cum vântul și-l cheamă, Și cum, la pupă, voioșii năieri mari cununi împletiră?

De m-am putut aștepta vreodat la atâta durere, Soră, voi ști ˇs-o și port! Doar un lucru te rog – pentru mine, Anna, să-l faci! — cum tu, singură, lângă vicleanul acela Stai, și plăcută-i erai: numai ţie-a lui taine îţi spune, Singură căile-i bune știai, ca și dulcile-i clipe!

Mergi dar, surată, străinul semeţ agrăiește-l, plecată: Nu, într-un gând cu Danaii, troiana sămânţă jurat-am în Aulida, cândva, să o pierd, pe corăbii – Pergamul Nu m-am pornit să-l dobor, n-am lovit în Anhises și Manii-i!

Oare de ce vorba mea nu se-nduplecă, doar ˇs-o asculte?! Unde aleargă?! Atâta în dar deie bietei iubite: Steie ˇs-aștepte o fugă ușoară și-un vânt cu priinţă!!

Nu îi mai cer căsnicia cea veche, trădată-nainte, Nici preafrumosul lui Laţiu să-i scape, domnia să-și piardă! Doar un zadarnic răgaz îi mai cer, doar puţin, rătăcirii Cât să-i mai scap, iară Soarta să-mi dea-nvăţătura durerii! Numai atâta iertare-i mai cer (tu de sora-ţi aibi milă!), Cum mi-o va da, i-o întorc, și cu bună răsplată – prin moarte!”

Astfel stătea şi-o ruga, și, tot astfel, de biete suspine Sora aceluia-i spune – și iarăși. Dar el nu se lasă Nici de suspine mișcat, nici de vorbe-abătut, când le-aude: Soarta nu vrea, iar blândeţea și-auzul un zeu i le-astupă.

Tot după cum un stejar vechi de ani, cu măreaţă tărie, Pale de Crivăţ din Alpi abătut se întrec să-l doboare.

Colo și-nʃˇoace bătând: el scrâșnește și, jos din înalturi, Frunzele-i glia o-aştern, lângă trunchiul voinic scuturate – El însă prins stă de stânci, și, pe cât suie-n nori al lui creștet, Până în slăvi, tot atât până-n Tartar îi dă

rădăcina – Tot așa glasuri – din colo, din coace – viteazu-l alungă, Sufletu-n piept frământându-i de griji, cu adâncă simţire: Gândul rămâne statornic, doar lacrimi curgându-i, deșarte.

Nefericită, atunci, îngrozită de soarta-i, Didona Moartea şi-o cheamă, iar bolta cerească nu vrea ˇs-o mai vadă, Dară, ca ţelul ˇs-atingă, lăsând dulcea vieţii lumină, O îndemnară vedenii, când daruri – tămâie pe-altare – Ea închina (grozăvie!): chiar apa cea sfântă, cernită, Se preschimba, iară vinul turnat se făcea negru sânge! — O arătare nespusă nicicui, nici măcar către sora-i.

Tot în palat se afla și un templu de marmoră dalbă Pentru iubitul ei soţ de-altădată, cu mare cinstire, împodobit, tot, cu panglici ca neaua, cu frunze sfinţite: Glasuri de-aici se-auzeau, și-i părea că a soţului voce o tot chema lângă el, când, cu beznă, e noapte pe lume, fără pe culmi de palat buha neagră și singură cântă Trist, plângător, suspinând din belșug, izbucnind parcă-n lacrimi.

Și-apoi și multele spuse ale vechilor preoţi – prorocii cu piaza lor cea grozavă – o sperie: însuși Eneas Noaptea, în vis, o-nspăimântă, smintind-o sub chipuri de groază. Singură-și pare lăsată, mereu fără soţi, tot pe cale Lungă și grea, Tyrienii cătându-i prin tristă pustie – Tot ca Pentheus, când, zănatec, a Eumenidelor ceată Vede, deodată doi sori, două Thebe, asemeni, olaltă, Sau ca Oreste al lui Agamemnon, minat de pedeapsă, Când de-a lui mamă tot fuge, cu facle arzânde-narmată şi negri șerpi, iar Cumplitele-n prag stau, voind răzbunare.

Astfel, cu Furii în ea, doborâtă de marea-i durere, Se hotărî ca să moară, prilejul cătându-l și calea, Iar către sora-i mâhnită grăi sub alese cuvinte:

„Sora mea bună, aflat-am o cale – urează-mi de bine – Ca să mi-l deie znapoi, sau de el ca să scap, de iubirea-i:

Lângă Ocean, la hotar, unde Soarele lin asfinţește, Ţărmu-Etiopilor este, la urmă, și marele Atlas Stâlpul înalt îl rotește pe umeri, bătut doar cu stele. Tocmai de-acolo-arătată, în faţă-mi veni preoteasa Dintre Massyli, păzitoare în templul de la Hesperide, Care balauru-l ţine și sfintele

ramuri păstrează – Miere ce curge turnând, ca și macul ce somnu-l îngână. Ea, cu-ale ei descântări, dă făgadă că minţi să înmoaie ştie, dureri domolind, iară altora griji le menește, Ape-n șuvoaie oprește și-a stelelor cale o-ntoarnă, Ba și pe Manii noptateci îi iscă: vedea-vei cum urlă Glia de jos, sub picioare, și frasini din munţi cum pogoară!

Martoră-mi fii, soră bună, și zeii din cer lângă tine, Dulcea mea dragă, că fără de voie cu farmece umblu! Tainică, ia și-mi înalţă, în curtea dint un tru a casei, Rugul înalt, iară armele lui, ce-a lăsat în iatacuri, Rău, nepios, ca și toate-a lui haine, și patul de nuntă, Ce m-a pierdut, să le pui tu deasupra: mai bine să piară Tot de la omul acela, precum ne-a-ndemnat preoteasa!” Astfel grăind, amuţi, ca de ceară la faţă și trasă.

Anna n-avu cum să creadă că jertfa cea nouă i-ascunde Moartea, ci sora-și crezu, neintrându-i în minte-așa Furii: Teamă n-avu ca mai rău să nu iasă, decât cu Sychaeus, Când l-a pierdut, iar porunca-mplini

Însă regina, în curte-nlăuntru un rug înălţându-și, Sus, pânʒ↯ la cer, uriaș, din ștejar și din pin, ca să ardă, Locuși așterne cu mândre ghirlande și totu-n[ˣunună Doar cu frunziș funerar, iar deasupra – lăsata lui pală, Haine, și-un chip, lui leit, știind bine ce-avea să umneze. Jur împrejur sunt altare: cu păr despletit, preoteasa, Glasuri tunând, zei trei sute îi cheamă, Erebul, pe Haos, Pe întreita Hecate – Diana, fecioară-ntreită.

Împrăștiase și stropi, plăsmuind din Avem a fi apa, Cată și ierburi mai fragede, ce doar pe lună tăiat-a Coasa-i de-aramă, mustinde a lapte cu negre otrăvuri, Cată și cornul din frunte de mânz ce se naște, și-l smulge, Drag mamei lui și răpit

Ea, cu făina în mâini ne-ntinate – i pe lângă altare, Gol e picioru-i cel scos din nojiţe, și-n straie descinse, Martori ia zeii – cum sta ea să moară – și stelele-n ceruri, Multștiutoare: apoi ea se roagă puterilor drepte Ce-și amintesc de iubiţii lăsaţi, ocrotindu-le chinul.

Noapte era, iară somnul cel dulce-nmuia frânte

trupuri Din lumea largă: păduri și cu crâncene-ntinderi de mare ˇS-au domolit, pe la ceasul când stele-s în crucea din boltă, Când tac ogoarele toate, și turme, și păsări pestriţe – Și ale lacului lin și întins, și acelea din câmpul Larg și zburlit de hăţișuri – cuprinse de somn, în tăcere – [îşi domoleau a lor griji și-a lor inimi, uitate de trudă.]

Nu tot așa, neferice, regina din Tyr – nicio clipă Somnului nu i se dă, nici nu soarbe în piept sau cu ochii Noaptea de tihnă: durerea-i mai grea și din nou năvălește Dragostea-i grea, zbuciumată-n talazul cel mare-al mâniei.

Stăruie-astfel și, în sine, frământă din greu astă grijă: Ce să mă fac? Vai, din nou să încerc peţitorii de-alt dată, Batjocorită cum sunt, și-nspre nunta Numizilor barbari să mă închin, când mereu mirii-aceia de sus alungat-am?!

Oare troienele nave și ultima Teucrilor vorbă

Să le urmez? Pentru că li-i pe plac și-mi ţin minte-ajutorul, Iar, buna-mi voie-amintind, mai găsi-voi eu recunoștinţă!? Dar cine oare, să vreau, m-ar lăsa, ori pe trufașe nave M-ar și primi?! Mă urăsc! Cum, nu știi, neferice – vai ţie! — Nu-ţi e sperjurul vădit, nu cunoști stirpea lui Laomedon?!

Ei, și atunci?! Să mă duc, numai eu, cu năierii cei veseli? Ori să purced, laolaltă cu toţi Tyrienii, grămadă, Și pe aceia ce-abia i-am scăpat din Sidonica urbe

Iar să-i dau mării, în larg, cu poruncă în piept să ia vântul? Mai bine mori, cum ţi-e dat, și cu fierul ţi-alungă durerea!

Tu, cea înfrântă de-a mele suspine, tu, prima, ¯n smintirea-mi, Soră, la rele m-ai dus, și vrăjmașilor datu-m-ai pradă!

Nu mi-a fost dat ca și fără de nuntă și fără de vină

Viaţa să-mi duc, ca-n, păduri, și de-asemenea griji să n-am parte Cum n-am păstrat eu credinţa ce-am dat lui Sycheu și cenușii-i! Astfel de plângeri amare veneau ca să-i rumpă fiinţa.

Sus, pe-a sa pupă înaltă, Eneas, cu gândul plecării, Somnului bun i se dase, cum toate-s cu rost rânduite.

I se-arătă, tot la fel, chipul zeului, cel dinainte:

Parcă, prin vis, se făcea că-i dădea, iar, o tare poruncă Tocmai Mercur, dar leit, și la glas și la faţa-i nurlie şi la bălanele-i plete, la trupul vădind tinereţe:

„Fiu al zeiţei, cum poţi ca să dormi pe asemenea vreme? Oare nu vezi ce primejdii năvală dau, cum te-n[˚onjoară? Nesocotite – n-auzi cum Zefirii îţi suflă, prielnici?

Ea pune-acuma la cale o nelegiuire vicleană.

Moartea știind c-o așteaptă, ¯n viitoarea mâniei cumplite!

Nu fugi odată de-aicea, și grabnic, cât este scăpare?

Marea-ai ˚s-o vezi năpădită de nave, făclii arzătoare Cum se aprind, scăpărând, cum tot ţărmul e doar vâlvătaie, De le ajunge aici Aurora, cătând noi răgazuri!

Haide, zăbava ţi-o rumpe! Femeia-i doar clipă-n schimbare şi nestatornică, pururi!” Și-apoi se topi iar prin beznă.

L-a-nfiorat pe Eneas năluca ivită în faţa-i.

Scoală grăbit pe-ai lui soţi și-i îndeamnă cu mare tărie: „Iute vegheaţi, voi, viteji, luaţi locuri pe bănci și la vâsle, Pânzele-n grabă lăsaţi! Pogorât din înalturi, chiar zeul Ghes ne dă iar ca, tăind bune funii, pe dat să purcedem! Noi te urmăm, sfânt, zeiesc călăuz, iar mărita-ţi poruncă, Oricine-ai fi, o urmăm, bucuroși și de data aceasta!

Fii lângă noi de-ajutor, îmbunat, iară stelele-n ceruri Fă ca priinţă să poarte!” Cum zise, din teacă îşi trase

Sabia-i fulgerătoare: cu ea reteză strânse funii.

Toţi sunt cuprinși de același avânt, dau năvală, pun mina, Ţărmul în urmă îl lasă – întinsul nu-l vezi sub corăbii: Marea-nspumată bătând, pe căruntul val stropi răsfirară.

Dar Aurora din mândru-i culcuș ca șofranul se ⸗nalţă De lângă Tithonos, domnul, iar Gliei ˚s-aducă lumina. Când și regina văzu, sus, din turn, dalba ziuă cum vine, Dar și că flota se duce cu pânzele toate umflate, fără din ţărmuri și porturi simţi cum pierit-au vâslașii, Pieptul frumos și-l bătu, trei și patru ori, tare, cu pumnii, Iar a ei plete bălaie smulgând, zise: „luppiter, oare Dus va fi – un venetic – ca să-și bată de-a noastră domnie Joc, chiar cum vrea?! Nu

iau arme, nu merg din cetate și nu scot Mândre corăbii din port, să-i ia urma?! Ci mergeţi odată, Grabnic luaţi și săgeţi și făclii, tare trageţi la rame!!…

Dară ce spun?! Unde sunt? Ce smintire avană te prinde, Nefericită Didonă?! Acum, doar, zărești fă˟r3 de legea?! Ba chiar atunci trebuia, când domnia-i dădeai!! lată-i dreapta, Iată credinţa acelui ce-și poartă în spate Penaţii Cei strămoșești, ce și-a dus pe-ai lui umeri bătrânul părinte!

Cum nu putut-am ca trupul să-i sfârtec, în valuri zvârlindu-l, Cum de-ai lui soţi nu-ı tăiai, pe Ascaniu nu-l pusei sub fieru-mi, fără apoi să-l fi dat chiar pe-a tatălui masă, drept cină?! Vezi, dar, că lupta-ar fi fost cu primejdii! Și ce, doar să fie!! Ce mă mai tem, dacă mor?! Cu făclii dam năvală în taberi, Punţi și cu bănci le ardeam, iar pe fiu și pe tată, tot neamul, Li-l nimiceam, iar pe mine deasupra aveam să mă dărui!!

Soare, ce toate pe lume cu razele tale le lûmini, Și tu, lunonă – tâlmace cu bună ştiinţă acestor Crâncene griji, și Hecate ce noaptea-ţi primești închinarea Pe la răspântii, cu urlet, Cumplite, și voi, Răzbunării Crunte zeiţe, și zei ai Elissei ce moare, cu milă Luaţi și vă-abateţi mânia, și ruganălţată primiţi-mi!!

Dacă mișelnica-i frunte în port și la ţărm va ajunge.

De-astfel e dat, și o cere și Zeus și cu Soarta, și-i vremea, Fie măcar, bântuit de război și bătut și cu arme De-un neam viteaz, alungat și răpit lui lûlus din braţe, Milă să ceară – ajutor, și să-i vadă pe-ai săi în mormânturi! Iar când o pace nedreaptă, cu legea-i, el singur primi-va, Să nu-și ajungă domnia, nici ziua voioasă a izbânzii, Ci, înainte de ea, el să cadă-n nisip, fă˟r3 de groapă!! Asta vă rog, asta-i vorba-mi din urmă, în sânge-necată!

Voi, Tyrieni, neamul lor, toată stirpea ce va să coboare ˟S-o împilaţi sub grea ură, ca dar pentru a noastră cenușă: Nici dragi a voastre popoare, nici bune ˟s-aveţi legăminte!

Nască-se să mă răzbune cândva din a noastre-oseminte Mândru viteaz, să-i alunge cu fier pe-ai Dardaniei

oameni, Fie acum, ori cândva, când va fi ˇs-o îngăduie vremea! Ţărmul potrivnic spre ţărm, spre talazuri duşmane talazuri Blestem, iar arme spre arme: să lupte, în veac, și nepoţii!!”

Astfel grăi, iară sufletul ei se zbătea-n necurmare, Raza luminii, cu ură, dorind să şi-o stingă mai iute.

Iar către Barce, bătrâna lui doică, ce-avuse Sychaeus (Căci pe a sa vechea-i ţară – cenușă doar, neagră – o primise): „Draga mea doică, fă bine și-adu-o pe sora mea Anna! Spune-i, ea trupul să-și spele cu apă de râu, din cea vie, Victime, iar, să gătească, și cele ce-aduc ispășirea! Astfel să vină: cu panglici încinge-ţi pioasele tâmple! Jertfe lui Zeus Stygianul, cu șart rostuite, gătit-am; Sufletu-ndeamnă cu rost să le-n[ˇhei și cu totul să mântui, Iar al Dardanului chip să-l arunc, să-l înghită văpaia!” Astfel grăi, iar băbuţa iuţitu-și-a pașii cei gârbovi.

Dară Didona cea înfiorată pornită-i pe fapta Cea-ngrozitoare, cu ochii de sânge și pete pe faţă. Pală, cu-obraji tremurând de sosirea năprasnică a morţii, Vine, furtună, din casă, dint un tru, călcând peste praguri, Și pe înaltul ei rug, furibundă, se urcă, trăgându-și Pala Dardanului, mare, cea nu pentru fapta-i făcută.

Ļară aici, după ce ea troienele straie și patul Cel preaștiut le privi, zăbovind printre gânduri și lacrimi, Sus se urcă, în culcuș, și grăi pentru oară din urmă: „Straie mult dragi, cât și Soarta și zeii o vrură, asemeni, Sufletu-acesta-l primiţi și de griji și-apăsări mă desfaceri! Am încheiat de trăit și-a Norocului cale mi-e gata-Astfel, acum, sub pământ mă voi duce-ntr-un chip plin de slavă: Am înălţat un oraș preavestit, mi-am văzut z̨nalte ziduri, Mi-am răzbunat dragul soţ, pedepsind pe-al meu frate, vrăjmașul. O, fericită – vai, ce fericită! — eram, despre ţărmuri N-ar fi sosit nicidecum a Danailor, nalte corăbii!”

Zise, și faţa-ngropându-și în straie: „Muri-vom, o, Doamne, Nerăzbunate! Și-așa, să murim! Da, păși-vom sub umbre! Soarbă din ochi rugu-acesta Dardanul din largu-i de mare, Crudul bărbat, și să poarte cu sine doar pieze-ale morţii!”

Astfel grăi, când, în mijlocul vorbei, o văd cum se duce Soaţele – ea – i prăbușită în fier și-i de sânge scăldată, Valuri, cu spume, pe mâini. Bolta casei răsună de strigăt, Faima-n cetatea în zdruncin se zbuciumă ca o Bacchantă, Casele-n larmă sunt toate, cu plânset și *vai!* de femeie. Jalea dă zvon pân la ceruri, adâncă, sub mii de suspine, Parcă, de tot în ruină, Carthagina, Tyrul cel antic. Se prăbușeau sub năvala dușmanilor, prinse de flăcări ⁊Naltele culmi și palaturi fiind, și la zei și la oameni!

Sora-i aude și, firea pierzându-și, în goană dă buzna înspăimântată, obrajii cu unghii și pieptul cu pumnii Tare lovindu-și, prin toţi năvălind, moarta soră strigând-o: „Asta-i aceea ce-ai vrut, sora mea?! Videșug fost-a vorba spre mine? Asta mi-a fost al tău rug?! Astea-s focuri aprinse pe-altare?! Ce să jelesc mai întâi, părăsită?! Dispreţ arătat-ai să te-nsoţească a ta soră? La soarta aceeași, mai bine, M-ai fi chemat, pe-amândouă aceeași durere și oră ia să ne ia!! Cu-aste mâini făcui rugul și zeii de-acasă cu glasul meu i-am chemat, ca astfel să rămân, fără tine?!

Ne-ai prăpădit laolaltă, o, soră, pe tine, pe mine, Dar și poporul, senatul sidonic, cetatea – deodată!!

Daţi-mi, daţi apă curată, să-i spăl crunte răni, iar suflarea Cea de pe urmă pe buze să-i prind!!” Cu-aste vorbe pe trepte. Se avântă, iar în braţe-o cuprinse pe sora-i murindă, Geamăt adânc suspinând și ștergând cu-al ei strai cruntul sânge.

Ea, ochii grei încercând să-i deschidă, din nou se prăvale: Șuieră rana-i adâncă din piept: de trei ori se ridică, Tot de trei ori sprijinitu-s-a-n cot, de trei ori iar la locui Cade, întinsă pe pat, iar, cu ochi rătăciţi, spre înalturi Cată, spre cer, de-i lumină, și geme, când vede că-i încă.

Atotputernica luno, atunci, miluindu-i durerea Lungă și greul sfârșit, din Olymp o trimise pe Iris ia să dezlege-al ei suflet trudit și-ale ei mădulare Dar, fiind⸢ɔ- nu după Soartă și nu după moartea-i lăsată Ea se ducea, ci-nainte de clipa-i, de Furii aprinsă, Nu-ı desprinsese din creștet bălaiul ei smoc Proserpina, Iar capul ei încă nu-l închinase

spre al Styxului Orcus.

Astfel că Iris, pe-aripi ca șofranul, ea, trandafirie, Se pogorî iute-n zbor prin văzduh, strălucindă sub Soare-n Mii de culori sclipitoare, și-i stete la creștet: „Pe-acesta Eu către Dis îl închin, la poruncă, și-ţi dau dezlegarea!” Astfel grăi, și cu dreapta ea firu-i tăie: totodată Dusă-i căldura din trup și pe-o boare zbură a ei viaţă.

Eneas şi Acestes

CÂNTUL V

Fără a înţelege prea bine ce puteau fi focurile văzute

la Carthagina, și purtat din nou până în Sicilia de vânturi potrivnice, Eneas ajunge la regele Acestes (1 – 41). împlinindu-se anul de la moartea lui Anhises, el dedică jocuri funebre, printr-o jertfă (42 – 103), la care încep să vină feluriţi aliaţi (104 – 113). Nouă zile mai târziu, au loc mari întreceri de tot felul: navale (114 – 285), de alergare (286 – 361), de pugilat (362 – 484), de tras la ţintă cu arcul (485 – 544), de dresură călare (545 – 604), cu variate peripeţii și lupte de bravură ale eroilor troieni și localnici. Troienele, care nu asistau la jocuri, sunt aţâţate de Iris, trimisă de lunona, ca să pună foc la corăbii (605 – 663). Bărbaţii izbutesc să stingă pârjolul, dar cu pierderea câtorva nave (664 – 699). Nautes îl sfătuiește pe Eneas să nu ia cu sine mai departe decât pe cei teferi (700 – 718), iar Anhises îi apare în vis și-i spune că mai are de coborât în Infern, înainte să ajungă în Latium (719 – 745). Eneas se supune și-i lasă pe cei istoviţi în nou întemeiatul oraș Aceste, unde îi ridică lui Venus un templu, orânduind un rit și pentru Anhises, adorat ca un erou (746 – 761). Ei pleacă apoi mai departe, pe când Venus îl roagă pe Neptun să nu-i mai urgisească pe Troieni, prigonindu-i întruna pe mare (762 – 871).

Dar, între timp, calea sa o păstra cu tărie Eneas, Tot înainte, prin negre talazuri, bătute de Crivăţ Dar cu privirea-ndărăt, către ziduri – cetatea Elissei, Nefericitei, sclipind sub văpaie: Ce flăcări, atâtea, ˝S-au înălţat?” – nu știa. Dar dureri nesfârșite-s, iubirea când prihănești – și se știe ce poate-o femeie-n smintirea-i: Toate pe-a Teucrilor inimi se-abat, cât să creadă-n rea piază.

După ce-n larg au ieșit a Troienilor nave, și-n zare Nu mai era vreun pământ – numai cer pretutindeni, și mare Ploaie și negură, doar, peste capete li se așterne, Noapte-n furtună-aducând, cu talazuri vuinde prin beznă.

Însuși cârmaciul, din pupa-i înaltă, grăi, Palinurus: „Vai! Oare cum nouri negri încins-au văzduhul și-naltul? Ce ne așteaptă, Neptune Părinte?” Cu astfel de vorbe Ghes dă să strângă din pânze, să dea voinicește la vâsle, Iar către vânt, dar pieziș, mersul lor îl abate, și spune:

„O, preamărite Eneas, de luppiter însuși mi-ar spune, Tot n-aș spera să ajung în Italia pe-asifel de vreme! Vânturi schimbate ne bat împotrivă, urcând spre Apusuri Negre ca smoala: văzduhul tot fierbe, suind turn de nouri! Nu putem fi noi în stare-mpotriva furtunii stârnite să ne-opintim! Cum Norocul ne-nfrânge, pe urma-i – Ori încotro el ne cheamă, pe calea-i să mergem! Departe Nu văd să fie nici ţărmul frăţesc al lui Eryx, cinstitul, Portul şican – de ţin minte știutele stele, urmate!”

Ļară piosul Eneas: „Și eu văd că vântul o cere, încă demult, și-n zadar i te lupţi și iar lupţi împotrivă! Schimbă a ta cale, sub pânze! Au poate vreo ţară să-mi fie Mai apropiată și unde să vreau ostenite corăbii la să-mi îndrept, decât cea păstorită de Acestes Dardanul, Cea care-n sânu-i păstrează și oasele tatii Anhises?!”

Astfel grăind, ei ţintiră-nspre port, iar Zefirul le-ntinse Pânzele, tot cu priinţă: genunea degrabă-o străbate

Flota, și-ajung, bucuroși, ca să vadă știute nisipuri.

Iar de la pânda din vârful de munte văzându-i, Acestes, Toţi cum soseau, cu prietene nave, le iese în cale Suliţi luând, ca și ţepii, și-n pielea ursoaicei numide: El era fiul Troienei cu Crinisus, râul – născându-l Mumă-sa bună – și nu îşi uitase strămoșii din veacuri, Ci-i omeni pe întorși și-i primi cu comori de-ale ţării, Bun-bucuros mângâindu-le truda cu dar de prieten.

Ziua a doua când stelele-n cer cu-ai ei zori alungase, Strălucitoare, pe soţi întrunindu-i, pe toţi, de pe ţărmuri, însuși Eneas astfel le grăiește, din vârf de movilă: „Tari Dardanizi, neam din zeii cei mari după sângele vostru, Anulse-n[ˇheie-n al lumilor crug, dus la capăt, întregul. Din ziua-n care-ale tatălui meu oseminte sfinţite, Dragi rămășiţe, le-am pus în pământ, sub cernite altare.

Iată și ziua, de nu mă înșel, ce-mi aduce doar jale, Dar și de cinste îmi e, și-mi va fi, prin a zeilor vrere. Chiar de-n surghiun m-aș afla, spre Getuli sau sub Syrte, departe, Ori prins pe mare-nspre Argos, sau chiar prin cetatea Mycenei, Totuși, în fiece an, închinare-aș aduce, cu-alaiuri Mari și semeţe, și-aș pune pe-altar cuvenitele

daruri!

Ļară acum, noi fiind la cenușa-i și-a lui oseminte, Suntem aici, precum cred, sigur nu făr de-a zeilor vrere, Făr de-al lor gând, ci ajunși la liman, lângă-ai noștri prieteni.

Haideţi dar, toţi să serbăm, bucuroși – dându-i mândră cinstire, Vânt cu priinţă i-om cere – iar, ca să voiască, eu însumi An după an îi închin, doar în temple ce-i stau ridicate Jertfele sfinte-n cetăţi ctitorite! Acestes Troianul Câte doi boi la o navă ne-a dat: să ne-aduceţi Penaţii, Și cei de-acasă, la falnic ospăţ, și pe ai lui Acestes!

Iar mai apoi, când a opta-Auroră aduce-va ziua la muritori, fericită, sub razele-i lumea vădind-o, Teucrii avea-vor, dintâi, lupta mândrelor nave-ale flotei. Dar și cel iute la fugă și cel plin de vlagă, puternic.

Cel ce-i la suliţă tare sau bun la ţintit cu săgeata, Ori se încrede cu pumnii să bată, în crâncenă luptă, Toţi să se înfăţișeze, să-și ia cuvenita răsplată!

Sfânta tăcere-o păstraţi și la tâmple cu ramuri vă-n[ingeţi!”

Astfel grăind, încunună și tâmplele sale cu mirtul Mamei slăvite, și Hélymus, iar, și, la fel, și Acestes, Vârstnicul domn, și Ascaniu feciorul, urmaţi de tot neamul. Iar, de la sfat, o porni, cu mii multe cu el, la mormântul Mândru, din mijloc, slăvit, cu alaiul cel lung, mare ceată.

Ļară acolo jertfi două cupe adânci cu vin tare, Jos răspândite, și două cu lapte, și două cu sânge Sfânt, aşternând roșii flori și astfel către el cuvântat-a: „Iarăși, părinte, ¯nehinare-ţi aduc! închinare, cenușă, Suflet și umbră a tatălui meu, ce zadarnic scăpaseși, Vai, căci lăsat nu ne-a fost să ajungem hotarul italic, Brazdele Sorţii, cu tine, aflând Ausonicul Thybris!”

Astfel grăise, când din ascunzișul mormântului, tainic, Iată un șarpe grozav, lunecând cu-a lui șapte colace: Șapte ocoale mormântului dând, șerpui sub altare.

Spetele-i large, verzui, împroșcate-s cumva și cu aur, Iar ai lui solzi sclipitori străluceau, cum, prin nori, curcubeul Mii de culori dă sub soare, când bate-nspre el,

vălurindu-l.

Încremenit-a Eneas, văzând: iar acela-n lungimea-i Printre tipsii și pocalele lucii, de jertfe se-atinse, Șarpele sfânt, și ˇs-a dus sub pământ, neatins lăsând totul, După ce astfel cinstise altarele, jertfa-nˇepid-o.

Și mai plecat, el închină părintelui marea cinstire, Chiar neștiind de n-o fi Geniul locului sau vreun tovarăș, Paznic al tatălui său: îi închină berbeci, doi, pe dată, Porci, doi, la fel, tot atâţia juncani, toţi cu spetele negre, Vin îi turnă din pocale și sufletu-i, tare, chemat-a – Al lui Anhises cel mare, și Manii-i, lăsând Aheronul.

Soţii, la fel, după cum fiecare putea, ¯n voie bună Daruri aduc, pe altare le pun și juncanii-i doboară.

Alţii așază mari vase de-aramă, și-n iarba bătută Jar frigăruilor dau, iar deasupra le frig măruntaie.

Ziua cea mult aşteptată sosi, cea de-a opta-Aurora – Sus, în senin, o purtau caii lui Faethon, năravașii: Faima pe cei din vecini, cum și-Acestes și bunu-i renume, Îi aţâţase-a veni, iar tot ţărmul era plin de lume şi ca să-i vadă pe ai lui Eneas, și, unii, să lupte.

Daruri slăvite sunt puse la mijloc, sub ochi, mai la frunte, Sfinte trepieduri, în cerc, și cununi înverzite cu frunze De palmieri, ca mândrie-a izbânzii, și arme, și straie – Purpură mândră, bogată, talanţi de argint și de aur. Trâmbiţa zării pomi să-i vestească mărite întreceri.

Prima-nfruntare purced să o poarte corăbii de-o seamă – Vâsle de soi, patru nave alese din flota întreagă:

Iute, Rechinul îl poartă Mnestheus, cu vâslașii-i de vază – Nu peste mult vor fi Memmii italici din neamul lui Mnestheus; Gyas ducea uriașa Himeră – grozava-i povară, Cât o cetate de mare, pe care, trei rânduri, vâslașii Dardanieni o împing, căci trei rânduri de vâsle o poartă;

Ţară Sergestus – de unde-și ia numele-a Sergiilor casă – Dus e de-un mare Centaur, Cloanthus de Scylla, verzuia – El, cel de unde se trage-a ta stirpe, romane Cluenţiu!”

E mai departe, pe mare, o stâncă la ţărmul în spume, Unde se sparg, înecând-o din veac, mari, vuinde talazuri,

Iama, când stelele-n ceruri le-ascunde sub nouri Mistralul, însă, pe liniște, tace și-ntinsă se-nalţă din unde, la o câmpie, și-i casă-ndrăgită, sorind pescărușii.

Dintr-un stejar înfrunzit, puse-acolo o creangă Eneas, Ocrotitor, ca un semn spre năieri – ei să știe să-ntoarcă, Dar pe departe ˟s-abată, pornind îndărăt pe-a lor cale.

Sorţii le-aleg a lor locuri și, înșiși, la pupă mai-marii Stau, strălucind și de aur și-n purpură mândră, spre ceilalţi. Restul junimii și-încing a lor frunte cu-a plopului frunze, fără pe umerii goi le lucește, în soare, uleiul.

Loc iau pe băncile tari cu-a lor braţe-n[˟ordate pe rame şi, toţi atenţi, stau și-așteaptă la semn, dar cu inimi bătânde: Teamă și-încânt i-a cuprins, ca și dorul cel aprig de slavă.

Trâmbiţa znalt dete semn, ascuţit, și, cu toţi, de la locuri, Fără zăbavă, ţâșniră de-ndat: pân la cer li-i strigarea De pe corăbii, cum spumegă valul din vâsle-opintite.

Brazde de apă ei ară, la fel, și se cască, asemeni, Largul întins, jos, sub rame-nspumat, cel tăiat de etrave.

Carele-n goana cea mare, când scapă în câmp, de la capăt învârtejite, nu bat tot la fel, când, perechi, armăsarii. Se năpustesc, iar, cu frâie lăsate, nu vin vizitiii Către ai lor cai aplecaţi, dând din bice cu șfichiuri ce zboară – Bat și din palme și strigă pe ţărm lumea toată, bărbaţii, Iar codrul tot viu răsună de chiot, vuind până-n maluri, Dând nou răspuns, și colinele-n zare de strigăt sunt pline.

Scapă-nainte de ceilalţi şi-o ia cu avânt prin talazuri Gyas, din învălmășeală și glasuri, urmat de Cloanthus, Care-i mai tare la vâsle, dar pinul, încet sub povară, încă-l întârzie, greu. După el, deopotrivă, Rechinul şi cu Centaurul dau să răzbată-nspre locul din frunte, Unde ba primul ajunge, ba, iarăși, al doilea-l învinge şi, uriaș, îl întrece, ba, iar, amândoi, deopotrivă, Frunte la frunte se duc, brăzdând aprig sărate talazuri.

Se apropiau de-acel stei, dând ˟s-ajungă și primii să-ntoarcă, Gyas când, primul, prin val și vârtej căutându-și izbânda, Strigă la al navei cârmaci, la Menoetes, cu glas ca

de tunet: „Unde-mi abaţi către dreapta, atâta? încoace cârmește, Ţărmu-l ai drag și, spre stâncă să-ţi bată din vâsle, vezi, lasă! Largu-l urmeze ceilalţi!” Dar Menoetes de oarbele steiuri Teamă având, către mare și-abate-a lui proră, spre unde.

„Unde-ntr-aiurea te duci?” strigă iarăși. „Spre stâncă, Menoetes! Gyas răcnește-ndărăt și se uită cum, iată, Cloanthus Vine din urmă, năvalnic, și-i suflă în ceafă, în spate, Ba, între nava lui Gyas și stâncile răsunătoare

Șterge cărarea din stânga, print un tru, și-ndată-i în faţă, Iar, cum trecut-a, răzbate, cu stâncă în urmă, spre larguri.

Până în măduvă-l arde pe tânăr cumplita obidă, Lacrimi îi curg pe obraji, și, îndată, pe-n[˟etul Menoetes, Fără să ţină la cinstea-i, uitând și de soţi, de scăpare, la și-l azvârle în mare, cu capu-nainte, din pupă, însuși la cârmă se pune, ˟s-o-ndrume cu rost înainte, Ţării viteji și-i îndeamnă și rama-nspre ţărm şi-o abate.

Îngreunat, când de-abia din străfunduri putu să mai iasă, Vârstnic fiind și cu straiele pline de apă, Menoetes Sus pe-acel stei se abur[a, șezând să se usce pe vârfu-i. Teucrii la el, cum căzuse și cum înota, chicotiră – Râseră tare și când da afară din piept sarea mării.

Astfel, acelor din urmă crescutu-le-a strașnic nădejdea, Și lui Mnestheus, lui Sergestus, să-l bată pe Gyas, începetul. Iese în faţă Sergestus și taie pe-aproape de stâncă, Dar nu cu toată a lui navă putuse ˟s-o ia înainte, Ci-i mai în frunte cu prora, din spate-însă-l strânge Rechinul·.

Iată-l venind între soţi, până-n mijlocul navei: de-alături Tare-i îndeamnă Mnestheus: „Hai, acuma pe vâsle vă puneţi, Soţi ai lui Hector, aceia pe care-n a Troiei ruină Mi i-am ales drept tovarăși! Acum arătaţi-vă vlaga, Mândrul curaj ce-aţi vădit pe aici, la Getuli și prin Syrte, Cum și-n Ionica Mare și-n valuri, pe lângă Mateia!

Nu mai ţintesc primul loc, eu, Mnestheus, să atingem izbânda, Chiar dacă – o, dar să-nvingă, Neptune, acei – cum ţi-e vrerea! Fie-ne însă rușine la urmă ˟s-ajungem!

Aceasta

Nu o răbdaţi, oameni huni, ci înfrânged asemenea faptă!”

Ei se-opintesc cu avânt: se cutremură nava de-aramă, Marea fugind de sub ea – deasă, gâfâie-adânc răsuflarea, Guri li se uscă gemând, iar sudoarea se scurge, șuvoaie.

Iar întâmplarea-i ajută atunci, mult dorită, pe dânșii: Căci, furibund, cum corabia-i strâns către stâncă se-abate, Tare, dar nepotrivit, dă Sergestus ˚s-o ia prin strâmtoare

Și neferice se-nfige și stă-n ascuţitele colţuri: Au zdruncinat steiul tare și-n scoici nimeriră, tăioase, Vâslele, ce, pârâind, agăţară corabia-n stâncă.

Sus se sculară năierii, pe loc stând, cu mare strigare: Căngi scot, cu vârfuri de fier, și prăjini, ciocuri încovoiate, la să-și agaţe-n vârtej și culeagă sfăr matele vâsle.

Dară Mnestheus, bucuros, aţâţat și de-a sa izbutire, Iute la vâsle trăgând și chemând de-ajutor și pe Vânturi, Ţintă-nspre marea din faţă o ia, largul ei năvălindu-l.

Cum porumbiţa gingașă și-ia zborul din steiul de stâncă Unde îşi are sălașul și cuibul cel tainic și dulce: Iute ea zboară, purtată spre câmpuri, bătând din aripe, La început fâlfâind, mai apoi, însă, lin se pogoară Prin liniștitul văzduh, către apă, cu-aripi nemișcate, Tot și Mnestheus, cu „Rechinul·, degrabă talazu-l răzbate, Cel de pe urmă – așa-l poartă mândru-i avânt către ţintă.

El, mai întâi, sus, pe stâncă îl lasă, luptând, pe Sergestus în fundul jos rău înfipt, și strigând, și chemând ajutoare, Dar în zadar, necăjind să se-nveţe-a avea scurte rame. Prinde din urmă, apoi, și pe Câyas, cu marea-i „Himeră”, Care a-i face lui faţă nu poate, cum dus i-e cârmaciul.

Singur, la urmă, spre ţel, rămăsese în frunte Cloanthus: Către acesta se-abate, se-avântă cu toată tăria, Strigătul mării se îngemănează și, toţi, înfruntarea cu mare patimă-ndeamnă, văzduhul sunând de chemare. Cei dinainte cinstirea să-și ţină și buna onoare Năzuie tare, mai bine-a lor viaţă să-și dea pentru laudă, Dar pe ceilalţi îi îndeamnă putinţa: căci pot, de se-ndeamnă.

Poate răsplata, aceeași, luau, cu-a lor vârfuri deodată, De nu-ntindea către mare-a lui palme Cloanthus, cu rugă, Și se pleca-n închinare, chemându-i pe zei cu-aste vorbe: „Zei ce domniţi peste mare, pe undele cărora suntem, Cu bucurie, pe ţărm, un alb taur vă-n[ˇhin de îndată, Lângă altare adus, de-mpliniţi astă rugă și-n valuri

Bunii rărunchi am să-i las, vin de soi revărsând pe deasupra!” Astfel grăi. Din străfund l-auziră cu toate, olaltă.

A Nereidelor horă și Forcus, și cu Panopeia, Mândra fecioară, iar Tatăl Portunus cu marea lui mână Nava mergândă o-mpinse: ea, iute ca Notus, săgeată, Grabnic la ţărm a și-ajuns, să se-ascundă-n adânc de limanuri.

Al lui Anhises fecior, adunându-i pe toţi laolaltă, Cum e lăsat, printr-un carinic slăvit pe Cloanthus îl strigă învingător, și cu laurul verde-a lui tâmple încinge, Iar pentru fiece navă dă-n dar trei juncani și cu vin bun, Cum și-un talant greu de-argint, ca să-l aibă. Mai-marii acelor, Iarăși, cu mare cinstire-i adaugă: acelui ce-nvinse Datu-i-a mare hlamidă-aurită, cu purpură-n juru-i, Fir preamărit – șiroiau, meliboeice, două meandre, Iar, învrâstat, se vedea, ¯n Ida verde, feciorul de rege, Cum iuţii cerbi, alergând, îi ţintea cu-ascuţitele-i suliţi: Ager stătea, aţâţatcând, deodată, căzând de pe Ida, Vulturul mare-al lui Zeus îl răpi, sus purtându-l în ghiare: Palme la cer în zadar mai înalţă bătrânii săi paznici, fără lătratul de câini urcă până-n tărie, la ceruri.

Iar cel de-al doilea din locuri luase cu-a sa bărbăţie – Lui îi dădu, și drept semn de cinstire, și sprijin în luptă, Bună cămașă de zale, ¯ntreită, în aur suflată – Ceea pe care lui Demoleos. i-o luase, odată, învingător, lângă mândrul Simoeis, sub Troia înaltă. Fegeus și Săgaris, slugile lui, de abia de-s în stare Greaua povară-nvârstată ˇs-o ducă – și-acela, pe vremuri, Ţi-i alerga pe Troienii mânaţi cu grămada, din fugă!

Darul de-al treilea îl pune – o pereche, cazane de-aramă, Cum și pocale mărite de-argint, încrustate cu semne.

Iată, cu toţi, dăruiţi, plini de fală la mândra răsplată,
Se și duceau, cu-a lor tâmple încinse cu purpură-n panglici,
Când, de pe stânca haină, cu mult meșteșug iarăși smulsă,
Fără de vâsle – un șir de vâslași nava mare pierzându-și –
Vine Sergestus ȝnapoi, fără nicio cinstire, sub râset.

Tot ca un șarpe ce-i prins, sus, pe drumul cel ȝnalt
sub o roată care cu talpa de-aramă îl calcă pieziș, ori drumeţul,
Când, greu lovit, sfâșiat, îl aruncă departe de cale,
Iar, ca să fugă, zadarnic el cată colacii să-și tragă,
încă sălbatic, cu ochii de foc și gâtlejul în șuier,
Dând să senalţe avan, dară partea din urmă-i oloagă,
Bălăbănind din bucăţi şi strângându-se, biet, laolaltă,
Tot așa nava-i, înceată, de-abia de mișca, dar, sub pânze,
Iarăși pornește apoi și în port vine-adusă de boare.

Și pe Sergestus Eneas cu un dar preaslăvit dăruiește,
Pentru că nava-și scăpase, și vesel că soţii i-a teferi.

Lui îi dădu mândră roabă, purtând iscusinţa Minervei
– Neam de Cretani, Foloè, cu doi gemeni sugând lângă sânu-i.

Astfel, piosul Eneas, sfârșind cu această nfruntare,
Merge la iarbă, în câmp, unde, jur-împrejur, stau coline
înconjurând cu pădure o vale-n mijloc, drept arenă,
Iar într-acolo, cu-alai, multe mii după sine, viteazul.
Se așează în mijloc, mai întâi înălţând o tribună.

Ļară aici el poftește pe cei ce-ar dori la alergare
Să se întreacă, răsplăţi preaslăvite-al lor suflet chemându-l.
De peste tot se adună și Teucri, și – olaltă, Şicanii.

Nisus și Euryalus, cei dintâi

Euryalus cel frumos îi călca tinereţii doar pragul –
Nisus, de drag, și pios, lângă mândrul băiat; după dânșii,
Vine regescul, din stirpea înaltă a lui Priam, Diores:
Salius, și-apoi și Patron, al doilea de neam acamanic,
Fără întâiu-n Tegeea cu stupea, de Arcadică viţă.

Din Trinacria doi tineri vin: Hélymus și cu Panopes,
Obișnuiţi tot prin codri, tovarăși cu domnul Acestes,
Mulţi, mai apoi, dar pe care și faima-n uitare-i ascunde.

Țară Eneas spre ei, stând în mijloc, astfel glăsuit-a: „Sufletu-n[˚oace vă-abateţi și, veseli, aici luaţi aminte! Nimeni din toţi cei de faţă n-a fi fără dar ca să-mi plece.

Căci două suliţi de Conossos, cu fierul lor neted și luciu, Cum şi-o secure cu două tăișuri le-oi da, măiestrită: Toţi deopotrivă avea-vor aceeași cinstire, dar primii Trei, mari răsplăţi pe deasupra vor lua, şi-o bălaie cunună Din a măslinului ramuri. Întâiul, un cal cu podoabe, Falnic; al doilea, o tolbă sunând de săgeţi. Amazoana Ce-o mânui, vârfuri tracice, cu prinzătoare de aur şi încheiată mai jos de-o agrafă cu mari nestemate;

Iar cel de-al treilea-mi va merge voios cu o cască din Argos!” Cum el acestea grăi, locuși iau și, la semn, ei pe dată Calea o-apucă, lăsând trasul prag, ca un nour, spre zare Ţinta privind: primul Nisus ȝnainte ţâșnește – un fulger, Ba-i mai ușor decât vântul, mai repede chiar ca un trăsnet; Iar, după el, nu aproape, ci după răstimp şi-o postată, Salius vine, și, iar, după-o vreme le vine din urmă Euryalus, cel de-al treilea

Euryalus după sine pe Hélymus l-are, și-n spate, Iute ca-n zbor și călcând pe călcâie, îi vine Diores, Umărul lui atingând – de avea loc mai mult să răzbată, Lui înainte-i lua, sau măcar deopotrivă-ar ajunge.

Gata, aproape de ţintă soseau, osteniţi, către capăt, Nisus când, iată, alunecă, nefericitul, pe iarba Cruntă de sânge vărsat, răspândit, cum juncanii-i tăiase, fără pământul întins și cu iarba cea verde-o udase.

Tânărul, învingător, în urale sosind, mândru tare, Pasul mai drept nu-și ţinuse, zburând către ţinta din faţă, Ci drept în faţa-i căzu, prin tizicuri cu sânge de jertfă.

Dar nu uită nicidecum de Euryalus, de draga-i iubire, Ci i se puse în faţă lui Salius, dând să se scoale, fără acela, și el, năruitu-s-a-n grele nisipuri.

Iese-naintea-i, vârtej, Euryalus, izbânda prinzând-o, De al său soţ ajutat, în aplauze și strigăt de Ura!”; Hélymus vine al doilea, și-a treia cunună – Diores.

Salius însă, atunci, toată valea cea mare, mulţimea.

Cum și obrazele celor în vârstă le-mproașcă dând

strigăt Mare, răcnind că răpită-i fu cinstea – şi-o cere ˟s-o aibă. Dar pe Euryalus îl vrea lumea toată, sub gingașe lacrimi. Chipeș cum e – bărbăţia lui zveltă tot trupu-mbrăcându-i.

Îl mai ajută, la ceruri izbânda strigându-i, Diores, Care-a urcat la cunună, și-n dam la a treia răsplată Ar fi ajuns, dacă Salius iarăși cinstirea-și primește.

Însă Eneas-părinte: „A voastre răsplăţi nemișcate

Stau, şi-or rămâne, copii, iar cununa-vă nimeni n-o schimbă! Fie-mi doar mie lăsat să mă-ndur de-un necaz de prieten!”

Astfel grăind, el îi dete o blană de leu, uriașă – Fiară getulă – lui Salius – coamă în vânt, ghiare de-aur.

Nisus atunci: „Dacă astfel de daruri apucă înfrânţii, Iar de căzuţi milă ţi-este, ce fel de răsplată lui Nisus, Vrednică tu îi vei da, când aveam chiar și prima cunună, De nu mă da jos Fortuna vrăjmașă – ce Salius are?!” Și, totodată, cu vorba, și chipul și-a lui mădulare Le arătă, tot mânjit de tizic. Râse bunul părinte şi porunci să-i aducă un scut preamărit – Didymaon îl făurise măiastru, luat de Danai chiar din templul Dat lui Neptun: cu acesta-l cinstește pe tânăr – răsplată.

Și-apoi, cum daruri dăduse alergării cu rost împlinite: „Haideţi, de inima-n piept vă îndeamnă și sufletul ager – Vină în faţă aceia ce braţele-n luptă-și lega-vor!”

Zise, și două răsplăţi puse-acolo – dar luptei voinice: învingătorului – mândru juncan – coame-n aur suflate, Celui învins (mângâiere) – un jungher și un coif, dar de seamă.

Fă˟rȝ de zăbavă, pe dată, în faţă-i, cu marea sa vlagă, Dares, sculându-se-acolo prin freamătul scos de mulţime, Singurul care cu Paris dădea să se-nfrunte vreodată. El la movila sub care zăcea dârzul Hector cel mare, Pe-nvingătorul sosit din Bebrycia, vajnicul care, cu ifos, Tare și sus se fălea a se trage din neamul cel strașnic Al lui Amycus, îl dase-n nisipuri, trăgând ca să moară.

Astfel, la prima-nfruntare, și Dares ȥnălţă a sa frunte, Umerii largi și-îndreptă și, ba unul, ba pe-altul, în faţă,

Braţele-i tari îşi jucă, biciuind cu bătaia lor vântul. Cată tot omul acestuia vreunul de-o seamă prin gloată, Dar nu cutează niciunul să-și tragă-mpotriva-i curele Aspre pe mâini, iar acela, trufaș, stete-n faţă, cinstirea Lui că-i ajunge crezând – la Eneas se și-înfăţișează Fără zăbavă, ia taurul de-un com și astfel le grăiește:

„Fiu al zeiţei, de n-are curaj chiar niciunul să lupte, Ce să mai stăm noi atât? Până când se cuvine-a mă ţine? Dă tu poruncă răsplata să-mi iau!” Dardanizii, pe-alături, Făgăduita cinstire să-i deie șopteau, toţi, din gură.

Însă Acestes, atunci, pe Entellus cu-o vorbă de-ocară-l Mustră-apăsat, cum stătea, lângă el chiar, pe patul de iarbă: O, multvestite Entellus, zadarnic mai tare pe vremuri, îngădui-vei tu oare, răbdând, cum ca fără de luptă Astfel de daruri să ia? Unde ni-i zeul nostru, măiastrul Eryx, mereu pomenit în zadar? Și-apoi bunu-ţi renume Prin Trinacria purtat, și măreţele spolii de-acasă?”

Spuse acela pe dată: „Nu teama făcu să îmi piară Dorul de faimă, ori vechea mea slavă – dar sângele-mi, veșted, Sub bătrâneţe înceată-mi îngheaţă tot trupul cel vajnic.

O, de aveam chiar și-acuma, cum nerușinatul acesta Laudă-se și-i încrezut – tinereţea bogată și-n floare, Nu numai preţul de soi, ori juncanul frumos de aicea Ghes mi-ar fi dat, căci nu-mi pasă de daruri!” Grăindu-le-acestea, îşi azvârli la mijloc amândouă curelele grele, Cele cu care și Eryx venea de-obicei la-nfruntare, Pumnii cu ele-și lega, pân la braţele-i gata de luptă.

Încremeniră cu toţii – atât de grozave acestea, Din șapte piei de mari vite, cu plumb și cu fier căptușite. Se arătau! Se-nfioară și Dares, cam dând îndărătu-i. Al lui Anhises fecior, preamăritul, le ia și se uită Câtu-s de mari și de tari, cu-a lor zale în piele cusute.

Dară Entellus cel vârstnic astfel către ei cuvântat-a: „Ei, dacă, înseși, lui Hercul, curelele luptei, pe-atuncea, Sta cineva ca să-i vadă, și lupta cea cruntă, la ţărmuri!! Armele-acestea chiar Eryx, cândva le purtase – al tău frate, Cum le și vezi, de greu sânge mânjite, cu urme de creieri!

Stele cu ele să-nfrunte pe Alcid: dar și eu tot cu ele
Obișnuiam să mă lupt, când și sângele-n vine-mi da vlagă,
Iar pe la tâmplele-mi sure nu mă-mpresura bătrâneţea.
Dar, dacă Dares Troianul se teme de armele-acestea.
Ļară piosul Eneas așa vrea, o vrea și Acestes, Lupta ne fie
la fel: nu te teme, las arma lui Eryx, Tu, iar, desfă, dacă
vrei, de pe pumnii-ţi cureaua troiană!”
Astfel grăind, de pe umeri hlamida şi-o lasă, vădindu-
și Mari mădulare și oase și braţele – toţi să le vadă – Stând,
uriaș, chiar în mijloc de-arenă, ¯n nisipu-i cel galben. Și-al
lui Anhises fecior scoase, iarăși, curele de-o seamă Palmele
amândurora legându-le-n arme, asemeni.
Unul și altul, pe vârfuri, atenţi, se-nfruntară pe dată,
Braţele fără de frică z̸nălţând dinainte, în aer, Frunţile
însă-napoi și le-au tras, de loviri mai ferite: Pumnii-ntre ei
mestecând, hărţuiala de luptă-n[˙epură.
Cela-i mai bun de picioare, temeiu-n iuţeală fiindu-i,
Cesta, mai strașnic și mare, dar tremură tare genunchii-i,
Grea, răsuflarea l-abate și-l scutură din mădulare.
Pumni fără număr, degeaba, ei schimbă-ntre ei, cu
tărie, Mulţi și-i ţintesc și în coaste și-n piept, de tot locul
răsună: Către urechi și spre tâmple mai cade, adesea,
vreunul, fără obrajii plesnesc sub bătaia ce tare-i lovește.
Sta, greu, Entellus, pe loc sprijinit, tot acolo, ¯n
călcâie – Pumnii-i ferește, din trup, doar cu ochii-aţintiţi, să
vegheze. Celz̸Ialt, ca unul ce-atacă o z̸naltă cetate, cu
diguri, Sau bate-asediu, sub arme, prin munţi, ca să ia
forţăreaţa, Tot încerca ba pe-aici, ba pe colo, să afle
intrare, Cu meșteșug și dând deasă năvală, dar încă
zadarnic.
Iar se ridică Entellus, și dreapta mai sus şi-o înalţă:
Cela de pumnul ce vine din slavă, grăbit, se ferește, Căci l-
a văzut și, trăgându-se iute – al său trup și-l ascunde. Însă
Entellus în vânt doar lovi și, bătând peste ţintă, Cade pe
loc, greu bufnind și izbind, cu povara-i, pământul, Tocmai
precum pinul cel scorburos, scuturând Erymanthul, Sau
marea Idă, se duce, căzând, din a lui rădăcină.
Teucrii și, din Trinacria, poporul se scoală-n picioare,

Cerului strigăt îi znalţă, și, ¯ntâiul, sosește Acestes la să-l ridice de jos, milostiv, pe bătrânu-i prieten. Dară, și nentârziat, fără frică de-aceasta, viteazul şi mai abraș se întoarce la luptă, cuprins de mânie. Marea tărie i-o-aprinde rușinea și-a sa bărbăţie, fără pe Dares, fierbând, îl alungă prin toată arena: Ba mi-l lovește cu dreapta, ba stingă îi dă lovitura, Fără zăbavă, ori paos – cum grindina cade din nouri, Din slava lor, răpăind, tot așa, greu lovind, și voinicul, Iute, cu ambele mâini, îl abate și-alungă pe Dares.

Însă Eneas-părinte nu-ngăduie ca mai departe să se încrâncene, tare, Entellus, în marea lui vlagă: Lupta oprește pe dată și-l trage de-acolo pe Dares, Greu ostenit, iar cu vorba-l mângâie, astfel glăsuindu-i: „Nefericite; ce fel de smintire te mușcă de suflet?! Nu simţi altfel de putere și zeii cum bat spre cea parte?! Zeului lupta îi lasă!!” A zis, și-a oprit înfruntarea.

Iar pe acela-ai lui soli, tineri toţi, târșâind el picioare, Bălăbănind al lui cap și vărsând sânge gros pe-a lui gură, Ba și bucăţi mari de dinţi, îl apucă, la nave să-l poarte, Și-apoi, chemaţi, se întorc ca să-i ia și jungherul și coiful. Dară cununa și taurul le lasă pe loc – lui Entellus.

Învingător, el, semeţ, plin de fală și pentru al lui taur: „Fiu al zeiţei, și voi, o, Troieni!” zise „Luaţi, dar, aminte şi ce puteri am avut când în trupu-mi domnea tinereţea, Și cum scăpat-aţi acuma, smuls morţii-ndărăt, pe-acest Dares!”

Zise, și bine se puse, în faţa juncanului zdravăn – Darul ce-avea după luptă, şi-şi trase-a lui dreaptă-ndărătu-i, Dând ca un mai, între coame, la mijloc, cu aspre curele, Strașnic, spărgându-i aceluia osul, ba până în creieri. Jos se așterne, pierit, tremurând, la pământ, boul zdravăn, fără acela, apoi, îl închină, cu-așa cuvântare:

„Ţie, o, Eryx, o astfel de jertfă-ţi închin, și mai bună la a lui Dares pieire: aici las cureaua și lupta!”

Și-apoi Eneas, pe dată, poftește cu iuţea săgeată să i se-nfrunte aceia ce vreau, aşternând și răsplată: Mâini de voinici au luat, ridicând de pe nava cea tare A lui Serestus, înaltul catarg, iar în vârfu-i legară o turturică, în iutele-i

zbor cu săgeţi ˇs-aţintească.

Se adunară vitejii, iar coiful primi să le-arunce Sorţii, afară, pe rând; cel dintâi îi sări – mare strigăt! — Lui Hippocôon, feciorul lui Hyrtacus – el să ţintească; După – venit-a Mnestheus, cel ce-abia câştigase cu nava – Mândrul Mnestheus, prin cununa lui verde fălindu-l măslinul; Eurytion, cel de-al treilea – frâţâne-tău, o, preaslăvite Pândarus, care, odată, poruncă să rupi împăcarea Ai căpătat, aţintind spre Ahei, primul, tarea săgeată! Ultimul – fundul de coif – a rămas ca să fie Acestes, încumetându-se el să se-alăture celor mai tineri.

Astfel, vitejii, cu mare putere, ¯neordară a lor arcuri, Când fiecare îşi scoase din tolbă o tare săgeată.

Prima porni prin văzduh, șuierând, cea a lui Hippocôon, Vajnicul tânăr făcând-o să zboare pe boarea cea iute şi să se-nfigă… în arbore doar, în catargul cel falnic.

Tremură lemnul de tot, spăimântând zburătoarea – să zboare, Cu fluturare din aripi – iar toţi îi bătură din palme.

După aceea, Mnestheus se opri, când îşi trase și arcul, înspre înalt aţintind ai săi ochi și săgeata, de-odată. Nu fu în stare, sărmanul, ca pasărea ˇs-o nimerească Ci doar cât rupse-al ei nod și cu firul de în ce-o ţinuse

Strânsă, legată de-o gleznă de vârful ce-mpunge la ceruri: Ea și fugi tot spre nourii negri, pe aripi de vânturi.

Iute de tot, cu săgeata în arc – şi-o ţinuse de-a gata – Eurytion pe-al său frate-l chemă, cu adâncă-nʃˇlunare: Când o zări în tărie, cum, liberă, bate din aripi, Chiar sub o geană de nor nimeri turturica zburândă. Se prăbuși făˇrʒ de viaţă, suflarea la stele urcându-i, Sus, până-n slava tăriei, și-aduse, căzând, și săgeata.

Singur, Acestes avea să mai tragă, cununa pierzând-o: Totuși, în zări de văzduhuri săgeata măiastră şi-o trase, Și arătând meșteșugu-i, înaltul părinte, și arcul. Iată, deodată sub ochi li se-arată o mare minune, Semn pentru ce va veni: învăţatu-i-a fapta, pe urmă şi, mai târziu, au cântat prorocii ce-o piază fusese: Căci, tot zburând printre nouri, prin ceaţă, săgeata se-aprinse, Calea-nsemnându-și

cu flăcări, și-apoi se făcu nevăzută, Dusă de vânt, tot precum se abate din cer stea cu coamă Și-n al ei zbor ea tot lasă în urmă scântei despletite.

Ca împietriţi au rămas, rugă mare la zei înălţându-și, Trinacrienii, cu Teucrii viteji – iar Eneas primit-a, Bun-bucuros, a ei piază. El, vesel, pe Acestes în braţe L-a și luat, și, cu daruri mărite, spre el cuvântat-a: „ia-le, părinte! Căci marele Rege ce-Olympul îl ţine Vrut-a, sub aste-auspicii, să-ţi ai, peste rând, tu cinstirea! Astfel, avea-vei acest scump odor ce-l avuse Anhises – Cupa cea mare, frumos zugrăvită, pe care, odată, Cisseus din Tracia tatălui meu, ca bun dar și de cinste, Datu-i-o-a, ca ˟s-o ţină-amintire, și-n semn de iubire!”

Astfel grăind, îi încinge-a lui tâmple cu laurul verde şi, cel dintâi dintre toţi, cum și biruitor, iese-Acestes. Eurytion cel preabun nu ţinut-a de rău proslăvirea-i, Chiar dacă, singur, din cer doborâse doar el turturica, fără apoi, pentru dar, mai sosi cel ce firu-l rupsese – Ultimul, cel ce-a lovit cu săgeata lui iute… catargul.

Însă Eneas-părinte, de-abia ce-n[˟heiase-nfruntarea, Pe Epytidul ce soţ, cum și paznic, îi sta lui lûlus, Până la sine îl cheamă și vorbă îi dă la ureche: „Haide, te du lui Ascaniu să-i spui, dacă-i sunt gata bine Dragii băieţi cu-al lor șir, și-ntocmitu-și-a roata călare, Scoată-i bunicului ceata și-arate-se, falnic, sub arme! Spune-i, dar!” zise. El însuși îndeamnă să iasă poporul Până departe din cercul arenei, la larg să stea câmpul.

Ies, dar, băieţii, cu fală, în faţa părinţilor mândri: Strălucitori vin, pe cai înfrânaţi, cu mirare privindu-i Trinacriana junime și ceata din Troia slăvită. Toţi, după bun obicei, au pe creștet o tunsă cunună, Au două suliţi de corn ce-s bătute cu fier la tăișuri, Parte-s cu tolbe ușoare pe umeri, pe piept au colane Multmăiestrite, de gât atârnate, din zale de aur. Trei pâlcuri vin călăreţii, cu trei căpetenii în frunte, Și câte șase ori doi sunt băieţii ce, mândri-i urmează, Toţi sclipitori – două șiruri, cu meșterii lor dinainte.

Unul e pâlcul de juni ce și-l poartă, mărit, în urale,

Priam, cu-al bùnului nume, mlădiţa ta, mare Polites, Ce i-a spori pe Italici: pe-un cal dus din Tracia vine, Bun pintenog, după petele dalbe ce poartă pe dreptul, la și pe fruntea-i semeaţă ce-o ţine în vânt, cu mândrie.

Cel de al doilea e Atys, de unde-și trag neamul latinii Aţii – e Atys, copilul, iubit de copilul lûlus.

Ultimul vine, frumos între toţi cei de-o seamă, lûlus, Sus pe un cal fenician, ce-i dăduse lui blinda Didonă, la să-i aducă de dânsa aminte, și-n semn de iubire.

Restul din ceată pe caii trinacrici aduși de Acestes, Vârstnicul domn, vin în tropot

Tunet de-aplauze-i primește pe ei, temători, bucuroșii, Iar Dardanizii sunt veseli, văzând a părinţilor chipuri. După ce toată-așezarea pe cai străbătură, sub ochii Celor iubiţi, Epytides dădu semn din bici, să se-ntoarcă, Până departe sunând, și de ei așteptat – să-l audă. Ei se-abătură, un zid, piept la piept, și pe trei se-așezară, Hora lor iar desfăcură, și, iarăși, la semn, cale-ntoarsă Dară cu-avânt, aţintind lucii suliţi, vrăjmaș, dimpotrivă.

Alte-alergări iar se leagă și alte-ocolișuri măiestre – Cerc împotrivă și cerc de-altă parte întoarnă-ntre dânșii, Se stăvilesc și arată și-alt chip, măiestrit, de-nfruntare: Ba fug în goana cea mare, ba suliţi vrăjmașe-și înalţă, fără apoi – bună pace! — se duc deopotrivă de-acolo.

Tot după cum Labyrinthul din Creta înaltă, odată, întortocheat (oarbă cale) cu ziduri întoarse-ndoielnic, Zice-se, mii de-ascunzișuri viclene ţinându-le – semnul Căii să-l pierzi (rătăcire ne-ntoarsă și fă˘r3 de scăpare) Tot de asemeni copiii troieni ai lor pași îi încurcă, Fuga-mpletesc şi-o desfac, o-ntreţes cu-nfruntare, în joacă, Parcă-s delfini, ce pe marea de valuri în voie înoată, Taie Carpathica, Libyca mare, [și-n valuri tot zburdă].

Datina aceasta de joc și cu lupta frumoasă, întâiul, Când a încins Alba Longa-ntre ziduri înalte, Ascaniu Fu cel ce-o-aduse, pe Vechii Latini învăţându-i ˘s-o joace, Cum o făcuse, copil, laolaltă cu ceata Troiană – fără Albanii pe-ai lor i-învăţară – de-aici marea Romă Dusu-le-a și mai departe – păstrând strămoșeasca onoare: Jocul e Troiaz

acum, iar copiii sunt Ceata Troiană.

Până aici îl serbară, cu jocuri, pe sfântul părinte.

Însă acuma Fortuna schimbat-a credinţa cea veche: Cât ei la marea movilă serbează a lor jertfe prin jocuri, Iarăşi Saturnia luno pe Iris din cer o trimite, Vânt cu priinţă suflându-i la drum, pân la flota Troiană, Multe punând ea la cale – mereu nesătulă de ura-i.

Iris grăbește-a ei cale prin arcul cel plin de culoare şi, nevăzută de nimeni, fecioara degrabă pogoară, Vede-adunarea cea mare și ţărmul din ochi îl cuprinde, Porturi zărind – părăsite – și flota, la fel – ca uitată – însă, departe, în taină, Troienele, sus, pe-o colină însingurată, pe Anhise-l jeleau, tot privind către largul Plin de străfunduri, adânc, printre lacrimi: „Oh, vai, câtă mare încă mai este de tras, osteniţi!” – într-un glas erau toate.

Roagă cetate să-și aibă – le-ajungă noian de talazuri!

Ea, aşadar, printre ele, știind, bună seamă, ce strică, Iris, se-aruncă, lăsând și-al ei strai și-al ei chip de zeiţă – Parcă Beroe-ar fi fost, lui Doryclus bătrâna soţie – Celui din Tmarus, ce-avuse şi ne-am și copii, și-un renume.

Ea, din mijloc, Dardanidelor astfel, spre mame, cuvântă: „Biete sărmane, pe care nu mina Aheilor, cruntă, Smulsu-v-a-n luptă, la moarte, sub ziduri înalte-ale Troiei! O, neam adânc neferice – Fortuna spre ce chin te-aruncă?! Iată, e vara a șaptea, de când Troia, vai, nu mai este, Iar noi mereu rătăcim pe pământuri, oriunde, prin steiuri Neprimitoare, bătuţi tot sub stele, cât Marea cea Mare către Italia iar o urmăm, dar… ea fuge sub unde!

Iată-al lui Eryx hotar, cel frăţesc, și e gazdă – Acestes! Cine ne-oprește să tragem noi ziduri, ˟s-avem o cetate?! O, ţara noastră, Penaţi în zadar mult purtaţi de acasă!! Oare niciunde n-or fi pentru Troia noi turnuri?! Niciunde N-am să mai văd pe Simoeis și Xanthus, cei dragi pentru Hector?!

Haideţi, mai bine, cu mine, să ardem aceste corăbii Nefericite – căci mie Cassandra, în vis, prorociţa, Mi se-arăta cum făclii le aruncă: Aici vă e Troia!

Asta vă e casa voastră!” zicea. Este vremea de faptă!

Nu e zăbavă la astă minune: uitaţi patru-altare Pentru Neptun – zeul însuși vă dă și făclii, și curajul!”

Astfel grăind, cea dintâi, azvârli focul viu, ucigașul, Cu mâna dreaptă, prin vânt, cu-opintire, departe să meargă. Minţile lor le fură, aţintite, și – inimi străpunse De uluire – Troienele dară. Din multe – o bătrână, Pyrgo, ce doică regească le fu multor fii de-ai lui Priam:

„Nu e Beroe aceasta, nu ni-i Rhoeteeana, voi, mame.

A lui Doryclus soţie! Vedeţi a cinstirii ei semne, Ochii, sclipind arzători – ce suflare pe dânsa o poartă, Ce fel de chip și de glas tunător, cât de mândră pășește!

Însămi, demult, pe Beroe, plecând, am lăsat-o, aparte, Foarte bolnavă, mâhnită că, singură, nu poate-aduce Pentru Anhises, cu rost, cuvenita-i cinstire, din datini!” Astfel grăind

Doamnele însă, întâi îndoite și-apoi cu obidă, Tot mai pieziș, cu ochi răi, către nave cătau, încercate şi de biet, dorul de ţara de-aici, și de-a Sorţii domnie, Când, pe-a ei aripi întinse, zeiţa în slavă se duse Și-n ai ei fugă brăzdă prin tărie, cu arcu-i, sub nouri.

Iată, atunci, la minune-mpietrite, orbite de Furii, Strigăt înalţă olaltă și focul îl smulg de pe vetre, De la Penaţi: parte-altare despoaie, iar frunze și ramuri încă deasupra le-aruncă – Vulcan, ne nfrânat, se avântă Tot printre bănci și-ntre vâsle, pe navele viu zugrăvite.

Eumelus duse solia că navele-s prinse de flăcări Pân la movila cea pentru Anhises, și-ntinsul arenei. Ţară aceia la nouri văd, valuri, scântei cum se-avântă. Primul, Ascaniu, așa cum era, bucuros de-alergarea Care-o ducea, de îndată – și aprig – cu calul ajunse Până în tabăra lor, turburată – nu-s maiștri să-l ţină!

„Ce-i astă nouă smintire?! Și voi, încotro apucarăţi.

O, mândre mame-a cetăţii?! Voi nu pe vrăjmași, și-a lor taberi, Ale Argivilor, ardeţi, ci-a voastră nădejde!! Căci eu sunt, iată-mă, eu sunt Ascaniu!!” El coiful pe jos și-l aruncă, Cel ce pe cap îl purtase chemând la războiul în joacă.

Grabnic sosește Eneas, cu el și-ale Teucrilor cete,

Mamele însă, de frică, prin colţuri, la ţărm, se urcară, Și peste tot bat a fugă-n păduri și, pe-ascunse, prin grote. Mare-i rușinea – de faptă, de mândra lumină, de dânșii, Care-i cunosc, când din piept li ˇs-a dus, scuturată, lunona.

Dară pârjolul cumplit nu pierdu nicidecum, de îndată.

Marea tărie ce-avea – sub udatele scânduri viiază, Fum revărsând din belșug, câlţi înceţi, iară abur statornic Roade-n carene, la nave – o molimă grea se întinde, Iar a vitejilor trudă, chiar râuri de ape, n-ajută!

Însă piosul Eneas atunci al său strai și-l sfâșie, Zeii îi cheamă să dea ajutor, cu-a lui palme la ceruri: „luppiter Atotputernic, de nu-ı ai urâţi, pân la unul, Mândrii Troieni, pietatea din vechi de mai ţine-acum seama De-a muritorilor trudă, fă iar să scăpăm dintre flăcări, Tată, și-acum, și-ale Teucrilor bunuri le smulge pieirii! Ori, dacă nu – și atât – cu-al tău trăsnet grozav mă dă Morţii, De-am meritat-o, și-astfel nimicească-mă-aici a ta dreaptă!

Nu bine astfel grăi, când, rupându-se norii, furtună Neagră și-a vană pe dată pomi, iar, sub tunet, pământuri, Crește și tot, se cutremură crunt, peste câmpuri văzduhul Cel necuprins se revarsă-n potop, șiroind neagră ploaie, Austrul cum bate cumplit, de se umplu, la margini, corăbii: Grinzi ce ardeau încă-s ude, iar fumul mocnind li se stinge, Navele-s toate scăpate urgiei – doar patru-s pierdute.

Însă Eneas-părinte, cumplit zdruncinat de-ntâmplare, Griji fără număr, imense, în pieptu-i frământă, cu gândul Ori să rămână-n sicilice câmpuri, uitând de-a lui Soartă, Ori să purceadă statornic, pornind spre a Italiei ţărmuri.

Nautes atunci, mai în vârstă – pe care Tritonia Pallas îl învăţase a bine, făcându-l vestit și măiastru, Dând tot răspunsuri – ce-aduse a zeilor cruntă mânie, Ori, care lucru-l ţintește a Sorţii adâncă-ntocmire – El spre Eneas, să-i dea mângâiere, astfel glăsuit-a:

„Fiu al zeiţei, spre unde ne duce ea, Soarta, să mergem, Unde ne-abate mereu: orice-o fi, baţi Fortuna, răbdând-o! Ai pe Acestes, Dardanul din stirpe zeiască, alături – Ia-l soţ la gânduri și griji, lângă tine, de buna lui voie – Lasă-i pe-acei ce-s prea mulţi, cum corăbii pierdut-ai

aicea, Cei ce de ajuns au avut și de-al tău mare ţel și de truda-i – Moșii bătrâni și femeile-n vârstă, zdrobite de mare! Toţi cei ce nu-s în putere și de-orice primejdii au teamă, la și-i alege: rămână aici – lasă-i bine-ntre ziduri!

Astă cetate să aibă, cu voia-ţi, drept nume Aceste!”

Vorbele bune-ale soţului drag și bătrân ajutară Dar, încă, sufletu-i falnic bătut era, tare, de gânduri. Noaptea cea neagră, urcând cu-al său car, sus în ceruri ajunse, Parcă din slăvi îi păru că pogoară a părintelui faţă, A lui Anhises, grăindu-i pe dată, cu-astfel de cuvinte:

„Fiule, mie mai drag decât viaţa, cât viaţă avut-am, Fiu drag și mult încercat în a Troiei năprasnică soartă, Vin la porunca lui Zeus încoace: el focul la nave L-a alungat, și-n sfârșit te privește cu milă din ceruri.

Însă ascultă acum de preabunele sfaturi ce Nautes Vârstnicul sfetnic, ţi-a dat: du-n Italia junii, vitejii, Inimi de-aramă – în Laţiu vei bate cu aspre, tari neamuri, Greul război, pân la capăt. Dar mergi mai ȝnainte-n palatul Cel dedesubt, al lui Dis: străbătând și Avemul, genunea-i, Caută la mine ˟s-ajungi, fiul meu! Nu-s în Tartarul groaznic, Lângă mâhnitele-i umbre, ci-s într-a pioșilor horă Dulce, și în Elyseu. într-acolo Sibylla curată Duce-te-a, când vei jertfi sânge mult de la negrele turme. Fi-va atunci să-ţi cunoști neamul tău, și ce ziduri dura-vei!

Dară cu bine acum! îșI abate-a sa cale, cu rouă, Noaptea-n mijloc, iară Zorii cei crunţi cu-ai lor cai mă-mpresoară!”

Astfel grăi și fugi, ca un fum subţiratic, spre slavă, însă Eneas spre el: „Unde fugi prea degrabă?!” îi zise, Unde te-abaţi, cui mă lași?! Cine braţelor noastre te smulge?!”

Cu-aste cuvinte, el focu-adormit i-l deșteaptă cenușii, Și se închină spre Larii Pergamului – Vesta căruntă – Rugă cu turta pioasă și pline căţui de tămâie.

Soţii îndată și-i cheamă, iar primul sosește Acestes. Lor le arată porunca lui Zeus și-a tatălui sfaturi, Care-i e gândul și lui – hotărârea-i în suflet luată.

Fă˟rȝ de zăbavă-s și ei, iar Acestes nu pune tăgadă:

Trec în cetate, de drept, și femei și acei ce doar asta, Numai atât și-au dorit: nu vreo slavă, ci numai o viaţă, înșiși, a vâslelor bănci înnoiesc, ca și grinzile arse, Roase de foc, rame bune și frânghii la loc întocmindu-și, Nu mulţi la număr, dar buni, și-n război arătând bărbăţie.

Ţară Eneas, estimp, trage brazdă cetăţii cu plugul Casele trage la sorţi: să le fie aici Ilionul – Troia le fie, dă vorbă – se bucură-Acestes Troianul, Foru-l așază-n mijloc, și-apoi legi senatorilor spune, Iar sus, pe Eryx, în vârf, în a stelelor vecinătate, întemeiază sălaș pentru Venus Idalica, dar și Preot, iar crângul cel sfânt la movilă-l sădește, spre Anhises.

Ţară opt zile-n ospăţ toată stirpea trecu, la altare cu preamărită cinstire – pe-ntinsuri mai blândele vânturi Pace-au lăsat, și din nou bate Austrul, să-i cheme în larguri. Mare suspin, lăcrimând, pe tot ţărmul boltit se înalţă: îmbrăţișaţi între ei, zăbovesc încă-o zi și-încă-o noapte, înseși matroanele toate și cei pentru care năpastă Aspră părușe-a fi marea, cu chipuri și nume de groază, Tare-ar mai vrea ca să plece, iar fuga și truda ˚s-o ducă.

Bunul Eneas pe ei îi mângâie cu blândele-i vorbe, încredinţându-i, prin lacrimi, acelui de-un sânge – Acestes. Dă, iar, poruncă, spre Eryx viţei, trei la număr, şi-o mială Vremilor să le jertfească, și-apoi să se taie odgoane, însuși, cu creștetu-n[ins cu măslin, într-o tunsă cunună, Sus, stând la prora-i înaltă, pocal și rărunchi el închină, Undelor vinul vărsând, din cel bun, picurat lângă navă. Vântul, suflând de la pupă, i-urmează cu bine pe cale: Marea-nspumată bătând, soţii buni stropi de nori răsfirară.

Venus, estimp, lui Neptun îi grăiește, cuprinsă de grijă, Din pieptul ei cel frumos glăsuindu-i cu-asemenea plângeri: „Rugi fără număr, Neptune, mă face să-ţi plec, o, Stăpâne, Ura cea grea a lunonei și-adânc nesătula-i mânie.

Cum nici noianuri de zile, nici chiar pietatea n-o-mbună! Vezi, nici porunca lui Zeus, nici Soarta cea grea n-o doboară!

Nu-ı fu de ajuns, pentru ura-i, să mân ce de vie cetatea Mândră din Frygia Mare, nici rele să sufere, toate,

Troia, și ce-au mai rămas – ba cenușa și bietele-i oase Le mai abate și-acum! Știe dânsa de ce-atâta ură!!

Însuţi, tu martor îmi eşti, de curând, lângă a Libyei ţărmuri Ce mai noian de talazuri stârnit-a: și cerul și marea Le-a-nvălmășit, în zadar ea temei pe Eol și-a lui vânturi Astfel punând – îndrăzneaţă-n domnia-ţi!

Tot așa, iată, pe doamnele Troiei – ce crimă! — stârnite, Pusu-le-a nave ˟s-aprindă, cumplit, iar, pierzând a lor flotă, l-a și silit ca să-și lase tovarășii-n ţară străină.

Ce-a mai rămas, fie-ţi milă, te rog, tu lor peste talazuri Pânze și cale în pace le dă, să ajungă la Thybris, Laurentianul: nu cer eu prea mult, de-o îngăduie Parca!”

Ļară Satumiul Neptun, cel stăpân peste Marea cea Mare: „E legiuit, Cytherea, în marea-mi putere crezarea Tu să ţi-o pui, de-unde vii! Și pe drept: prea adesea turbarea Mare și grea domolit-am – și-a mării, și-a cerului aprig.

Nu mi-e mai mică-n uscaturi – pe Xanthus ca și pe Simoeis Jur – grija pentru Eneas, ce-o port. Când, la Troia, Ahile Șiruri de-oșteni fără vlagă sub ziduri bătea cu tărie, Mii nesfârșite pieirii dădea, și gemeau, covârșite, Râuri întregi, iară Xanthus spre mare n-avea a lui cale Cum să-și mai afle – atunci eu Pelidului tare, deodată, I l-am răpit pe Eneas, ce nu-ı făcea faţă nici singur, Ba nici de zei apărat, într-un nor, pe ascuns – chiar de Troia, Necredincioasa, voiam ca ˟s-o smulg din a ei rădăcină.

Încă și-acum gândul meu e același: alungă-ţi, dar, teama! Căci străjuit va sosi la Avem și limanu-i, doritul! Unul, doar unul, și-atât, îl vei pierde-n genunea adâncă, Unul doar capu-și va pune, pierind pentru toţi”.

După ce pieptul zeiţei cu astfel de vorbe-l alină.

Tatăl în aur și-înjugă-ai să-i cai, iar cu frâie-nspumate, Cât de sălbatici, îi ţine, dar mersul li-l lasă în voie. Zboară pe-al mării întins, purtând carul verzui și măiastru, Undele-și pleacă-al lor creștet, și-ntinderea toată se pleacă Fă˟rȝ de trufie, sub osia greu huruind: prin văzduhuri Nourii fug, alungaţi. Însoţirea-i bogată: balene Hora bătrânului Glaucus, Palaemon, feciorul lui Ino, Iuţii Tritoni și oștirea întreagă de Forcus domnită, fără din

stânga vin Thetis, Melite și cu Panopeia, Cum și Nesaie, Speio și Thalia și cu Cymodoce.

Iar pe Eneas-părinte îl prinde acum voioșia, Blând domolind a lui griji fără număr. Poruncă dă, iute: „Sus cu catargele toate și-ntindeţi a pânzelor verge!” Toţi deopotrivă legară a lor scote, dând drumul ba-n stânga, Ba mai la dreapta, la pânze: olaltă abat ei, și iarăși, Vârfuri de vergă, olaltă le-ntorc. Vânt bun flota o poartă. Țară, în frunte – al lor șir închegat Palinurus l-îndrumă, Ceilalţi poruncă având după el a lor cale să-și ţină.

Noaptea cu rouă aproape-ajunsese spre miezu-i, adâncul, fără, sub liniștea-i lină-și destinseră a lor mădulare, împrăștiaţi pe sub vâsle, pe băncile tari, toţi năierii, Când din văzduhuri de stele, venind neștiut, se pogoară Somnul, prin bezna din aer, și-alungă, în jur, marea umbră, Dând să te-ajungă pe tine cu picurii-i grei, Palinure, Nevinovat, cu mâhnire: stă zeul la pupa înaltă, Forbas la chip, și grăind către tine-n aceste cuvinte:

„Laşide Palinure, vezi, undele singure poartă Flota, iar boarea-i la fel: este ceasul lăsat pentru tihnă! Pune-al tău cap, iară trudei mai fură-ostenita-ţi privire! însumi acum, pentru tine, lua-voi să ţin tarea cârmă!”

Lui, de abia ridicând grele gene – i grăi Palinurus: „Oare mă-ndemni ca să las unda mării, ce-arată a hodină, Fără a privi – să mă-n[˙red, liniștit, în atare jivină?!

Eu pe Eneas (sau cum?!) să-l încred multviclenelor vânturi.

Cerul când tot m-a-nșelat – șiretenia-i ⸗naltă, senină?!” Astfel de vorbe spunea, iară cârma-și ţinea cu tărie.

Nu-i dădea drumul nicicum, tot cu ochii-aţintiţi către stele. Dar, iată, zeul un ram înmuiat în a Lethei miresme, Adormitor, cu putere din Styx, pe lăsatele-i tâmple Scutură lin, și-ai lui ochi șovăielnici pe dată-i închide.

Nu bine prima-aţipire-i muiase a lui mădulare, Când, peste el aplecat, cu o parte din pupă, sfărmând-o. Ba și cu cârmă cu tot, zeu-n unde-l azvârle, în valuri, Soţii chemându-și zadarnic, căzut peste cap de pe navă. Somnul

atunci, ca o pasăre-n zbor, dus e-n fir de văzduhuri.

Calea-și aleargă ea, totuși, pe-ntins, larga flotă troiană, Şi fă˘rʒ de griji și de gând se tot duce, Neptun cum spusese: Iat-o, trecea pe la Stâncă Sirenelor, dusă de vânturi – Grea altă dată și-albită de tot, sub morman de-oseminte. Dară acum răsunau până-n zări stânci bătute de valuri – Când tatăl bun a simţit a lui navă cum tot rătăcește Fă˘rʒ de cârmaciul pierdut, şi-o îndreaptă pe undele lucii, Nu fără geamăt ades, mult mișcat de a soţului soartă: „O, Palinure, prea mult ai crezut în seninul din ceruri Și-n lin întins – gol zăcea-vei pe-aici, prin uitate nisipuri!”

Eneas şi Caron

CÂNTUL VI

După ce a tras la mal la Cumae, lăsându-şi soţii să vadă de tabără, Eneas merge la templul lui Apollo, să o caute pe Sibyllă, prin gura căreia zeul îi face grele

prevestiri: războaie purtate cu un nou Ahile, o mireasă hărăzită din partea locului, un ajutor venit de la o așezare grecească (1 – 97). Apoi Sibylla îi spune și cum să ajungă la gura Infernului, dar abia după ce-și va curăţi flota de prihana unui mort (98 – 155). întors la nave, Eneas poruncește căutarea mortului, Misenus (156 – 174), pleacă în codru, cât timp se pregăteau funeraliile, să afle creanga de aur – cheia străbaterii înăuntrul Lumii de jos (175 – 211), iar apoi se întoarce spre a aduce jertfa funebră (212 – 235). După o nouă jertfă adusă pentru Cei de jos, el pogoară, tot împreună cu Sibylla, mai și mai jos, printre năluci și monștri, până la Cocytus, râul lui Haron (236 – 336). Le iese aici în cale Palinurus, mort încă neîngropat, care nu-și va afla odihna decât mai târziu, printr-un cult adus de Italici (337 – 383). Odată trecuţi de Haron peste râu, Eneas este apărat de Sibyllă, care-l adoarme pe Cerber (384 – 425), și ajunge la scaunul de judecată al lui Minos, pe lângă care îi reîntâlneşte, pe rând, pe Didona și pe Deifobus (426 – 547). Eneas află de la Sibyllă și despre pedepsele din Tartar, loc pe lângă care poate doar trece (548 – 627). Ajunși la palatul Stăpânilor Infernului, ei pun creanga de aur la prag, spre a putea pătrunde în Câmpurile Elysee (628 – 677), unde dau de Anhises, care le lămurește misterul migraţiei sufletelor (678 – 751), iar apoi le arată duhurile celor ce vor alcătui, prin veacuri, lungul șir al glorioșilor lor urmași (752 – 885). îmbărbătat de cele văzute, Eneas iese din Infern, părăsind-o apoi și pe Sibyllă, spre a-și trece flota la Caieta (886 – 901).

Astfel grăind printre lacrimi, el flotei iar finul i-l lasă
Și-astfel ajunge, grăbit, lângă-al Cumei ţinut euboic. Prora
spre larg şi-o întorc, iar apoi al ei dinte robace Ancora-n
fund și-l înfige, iar ţărmu-n șiraguri de pupe îl rânduiesc.
Tinerimea-nfocată năvală dă, iute, Ţărmu-mpânzind
Hesperiei: o parte cu-amnare și cremeni Caută să scoată
sămânţă de foc, altă parte-n pădure Pradă fac printre
bârloguri de fiare, și râuri descopăr.

Însă piosul Eneas cetatea în care Apollo
Cel preaînalt este domnul – și-n preajmă, în taină – i

Sibylla, Cu a ei peșteră-adâncă – ţintește: ei gând și cu suflet îi stăpânește Prorocul din Delos, ce-a fi arătându-i, Și-astfel ei trec și prin crângul Dianei, sub templu-i de aur.

Spune povestea, Daedalus, fugind de-a lui Minos domnie, Căsc-n[˚rezu, cu-a lui aripi zburând, să se ʒnalţe-n văzduhuri, Și către Ursă bătu, înspre Ger, luând căi neștiute. Dar, mai apoi, prin înalt, pogorî spre cetatea din Cumae.

Cum se văzu pe uscat înapoi, ţie, Phoebus, îţi dete Drept închinare aripile-i mari, înălţând templu falnic. Ƚară pe poartă stă scris cum pieri Androgeus, ca și soarta, Biata, ce-aveau Cecropizii, să dea din copii câte șapte-n Fiece an: iată urna, când trași din lăuntru sunt sorţii. Dincolo, scoasă din mare, se vede și Gnosia Cretă, Taurul crud, și-n iubirea-i ascunsă, pe jos, Pasifae, Dând Minotaurul – neam în cruciș, o corcită odraslă – Monstru ieșit drept dovadă a dragostei lor necurate, Și-apoi lucrarea palatului, cu rătăcirea-i adâncă. însă, din milă de-a micii regine iubire și patimi, Daedalus însuși îi dezvălui a palatului taine, Pașii orbești îndrumându-i cu un fir. Ba și tu-ţi aveai partea într-o atare lucrare, Icarus – dar mare-i durerea!

De două ori încercă să-ţi arate căderea, în aur, De două ori părinteștile mâini n-ascultară! — Ei totul îl prefirau din priviri, de ʒnapoi nu sosea iar Abates: E lângă el preoteasa lui Phoebus, precum și-a Dianei, Deifobe a lui Glaucus ce regelui astfel îi spune:

„Nu este clipa acum să te-oprești pentru aste priveliști! Șapte juncani tu îi ia și-i jertfește, din turma întreagă, Dară și oi tot atâtea, pe-alese, alături, le pune!” Astfel grăind spre Eneas – iar ei ascultară cu toţii, Feţii, porunca, pe dată – sus Teucrii, la templu, îi cheamă.

Coasta cea mare-a colinei din Cumae o peșteră-ascunde: Ea, uriașă – are-o sută de căi, cum și guri are-o sută De-unde se-aud voci o sută cum tună-al Sibyllei descântec. Pragu-l ajunseră ei, când fecioara le zise: „E vremea Soarta ˚s-o știţi – iată zeul, e zeul!” Cu vorbele-acestea chiar înainte de porţi, al ei chip se-nfioară, îi piere

Sângele tot din obraji, se zburlește, iar pieptul îi bate Greu gâfâind, ca turbată se umflă; mai mare se-arată Glasul i-e nemuritor când puterea zeiască-o ajunge, Cuprinzătoare suflare: „Încet ești în rugă și-n spuse, O, tu, troiene Eneas?! încet? Dară nu ˇs-or desface Mai înainte uimitele porţi spre sălașul acesta!!”

Astfel grăind, ea tăcu, iară Teucrilor gerul prin oase Le străbătu, a cutremur, iar regele, ¯n rugă din suflet: „Phoebus, tu milă avut-ai de Troia, în marea ei trudă, Ale lui Paris săgeţi îndreptat-ai cândva spre Ahile, Chiar până-n trupu-i slăvit! Eu atâtea pământuri, și marea, Tu călăuzu-mi fiind, străbătut-am, la neamuri ascunse Ale Messapilor aprigi, și-n Syrte cu mândre ogoare.

Iată, acum am ajuns pân la ţărmul Italiei noastre, Ce tot fugea, pân-aici să ne steie Fortuna troiană! Dar legiuit vă e vouă ca neamul Pergamului falnic, Zei și zeiţe, cărora vă stete în ochi Ilionul.

Fala Dardaniei, mare, acum să-l cruţaţi! Tu, preasfântă Prorociţă, ce știi viitorul (nu-ţi cer vreo domnie Necuvenită!), ne spune că Teucrii în Laţiu sălașul

Pot să-și așeze, cu zeii din Troia, pe cale, de-o vreme!

Ļară atunci ţie, Phoebus – Dianei, la fel – eu un templu Voi ridica, și serbări minunate, purtând al tău nume! Căci și pe tine te-așteaptă-n domnia-ne sfântă răsplată: Astfel, acolo și tainele tale și sorţii-așeza-voi, Tot ce-alor noștri le spui, consfinţind pentru tine și preoţi Bine aleși, preaslăvită! Doar cântul nu-l scrie pe frunze, ia să nu zboare pe vânt și, de-a valma, de noi el să-și râdă! Rogu-te, cântă cu glas!” Doar atâta el spuse din gură.

Dar, neputând să-l mai rabde pe Phoebus, grozav, înăuntru-i, la o Bacchantă se zbate, sărmana, din pieptu-i să-l scoată, Marele zeu: cu atâta mai tare-i dă zbucium acela, Gura-i cuprinde-n turbare și pieptul sălbatic i-l prinde. Porţile mari ˇs-au deschis, cele-o sută de guri de asemenea, Iar, de la sine, aruncă-n văzduh a Sibyllei cuvinte:

„O, tu, ce-acum, în sfârșit, ai scăpat chiar din ghiarele Mării, Vezi, și mai grele-ale Gliei ţi-s date:

Laviniul, domnia-i Pe Dardanizi îi așteaptă! (Tu grija aceasta ţi-o lasă!), Dar nu-i va și ferici! Căci războaie, cumplite războaie văd cum vă bat, ba și Thybris cum spumegă-n valuri de sânge! Nu-ţi vor lipsi nici Simoeis, nici Xanthus, nici taberi ahee, fără din Laţiu-i ivit pentru voi un al doilea Ahile, Tot de-o zeiţă născut, iar lunona pe Teucrii-i așteaptă, De nicăieri nelipsind, când tu, biet rugător, printre lipsuri, Câte-a Italiei neamuri, sau câte cetăţi nu vei bate?!

Răul, pricina, vor fi o soţie-ntre voi nou venită – Iarăși o nuntă străină

Nu te lăsa tu la rău, dimpotrivă, să-ţi crești îndrăzneala, Mai curajos decât vrea chiar Norocul – iar calea scăpării (Nu-ţi va veni ca să crezi!) de-o grecească cetate atârnă!”

Din sfânt lăcaș ea grăind, zbuciumata Sibyllă din Cumae Cântă grozavele-i taine, prin peșteri mugind, zdruncinată, Și adevăr și ciudate grăiri vălmășind – frâu-i bate Strașnic, Apollo în piept strămurarea sucindu-i, cumplită.

Când mai scăzură din furii, turbarea ei lin potolind-o, zise viteazul Eneas: „Nu mi-i, o, fecioară, vreo trudă Al cărei chip să nu-l știu, nevăzut să-mi mai iasă-nainte! Toate-nfruntat-am cândva, și-al meu suflet de toate văzut-a! Una te rog: cum aicea se află a Regelui poartă, Spre Cel de jos, iară mlaștina-i din Aheron, spre afară, Fă să pot merge să-mi văd tatăl drag, să ajung până-n faţa-i, Calea încolo-mi deschide, intrarea cea sfântă mi-arată!

Eu pe-ai mei umeri, aceștia, l-am scos din vrăjmași, de la Troia, Printre văpăi arzătoare și mii de săgeţi aruncate.

El al meu drum l-însoţi, străbătând toate mărileolaltă, Și, tot cu mine, el truda adus-o, și marea și cerul, Slab cum era, peste soartă, și ce-a mai răbdat bătrâneţea.

Ba, să ajung pân3ʒ la tine, la prag, închinare cu rugă Eu să-ţi aduc, îmi spunea. Tu aibi milă, slăvită, de tată, la și de fiu – căci pe toate le poţi: nu degeaba pe tine Marea Hecate a vrut să te pună Avem ului doamnă.

Dacă putut-a Orfeu să aducă iar Manii soţiei, Tracica liră și mândra-alăută temeiul fiindu-i, Dacă răpitu-l-a Pollux pe fratele-i, moartea schimbându-i, Astfel că, iară și iar, calea-l poartă… Thescu, ce să spunem, Dar despre-Alcidul cel mare?! Iar neamul mi-e tot de la Zeus!!”

Cu-astfel de vorbe-o ruga, mâini punându-și pe sfintele-altare, Când preoteasa pomi să-i grăiască: „O, sânge-al Zeiţei, Anhisiade Troian – prea ușoară-i spre Avern coborârea!

Zile și nopţi poarta negrului Dis stă întruna deschisă, Doar că urcarea-ndărăt și ieșirea din nou la lumină… Asta e truda, aici e povara! Puţini sunt aceia, luppiter să-i fi iubit sau bărbata-le fire să-i scoată Iarăși sub cer: doar ai zeilor fii!! Codrul vechi stăpânește Totul, iar Cocytus strânge în jur laţu-i negru de unde.

Dar, de atât ţi-e de drag, de atâta dorinţă te prinde, Iar și-apoi iar ca să treci peste-al Styxului lac, către Tartar, fără și iar să privești către beznă, cu-o trudă nebună.

Află întâi ce te-așteaptă! Se află ascuns în înalturi, într-un copac neștiut, doar o creangă de aur, cu frunze, Către lunona de jos închinată – în crâng stă pitită – Tainice umbre-o ascund între întunecoase vâlcele.

Nu-i este încă lăsat să cobori în străfund de pământuri Celui ce n-ar fi cules ram de aur din vârful cununii.

Darul acesta și-l vrea, doar pe el Proserpina-l dorește, Dus ca să-i fie-n palat. Când îl rupi, de îndată un altul Crește, de aur, la loc și-nfrunzește, de aur, asemeni.

Ia și privește – aşadar, cu-ai tăi ochi prin înalt – de găsi-vei Mâna-ţi culeagă-l, ușor, căci veni-va la tine, prealesne, Dacă-i sortit ţi-i să-l iei: dar, de altfel, cu nicio putere Nu l-ai putea dovedi, ori lua, nici cu fierul cel tare!

Dar, pe deasupra, îţi zace, lipsit de-a lui viaţă – un prieten (Vai, nici nu știi!), prihănind cu-al său trup toată flota de-acolo, Cât stai aici să mă-ntrebi și te afli la mine-n sălașuri. Poartă-l pe el în lăcașu-i sortit, îl așază-n mormântu-i!

Du două oi, negre toate – să cauţi astfel ispășire –

fără apoi tu păşeşte spre al Styxului crâng, la domnia Fără de drum celor vii!” Spuse atâta, şi buzele-şi strânse.

Dară Eneas, cu ochii plecaţi şi cu chipul mâhnirii, Iese, lăsând marea grotă şi-n gând tot frământă, în sine, întunecatele ştiri – vine şi credinciosul Ahates: Pas, chiar alături îi stă, îngrijat ca şi el, la plecare.

Multe-ntre ei cuvântară, vorbind ba de una, de alta, Care din soţi preoteasa, ce trup le spusese că are Gliei să-i fie-aşezat: iar la ţărmul uscat pe Misenus, Cum au ajuns, îl văzură, pierdut pentru toţi sub grea moarte – Tocmai Misenus, cel drag lui Eol, decât care nu-i altul Mai priceput ca să cheme vitejii cu surla şi cântu-i – Marte aprins: el lui Hector i-era soţ de seamă, cu Hector Falnic păşea, trâmbiţând şi luptându-se aprig cu lancea, învingător, când aceluia viaţa-i luase Ahile. Lângă Eneas, Dardanul, viteazul cel straşnic venise

Soţ ca să-i fie, de vază, şi nu mai prejos ca ⸗naintе.

Dară atunci, cum sufla cu tărie din comu-i, pe mare, Nesocotitul, cu cântu-i chemând la întrecere zeii, Triton, prinzându-l rival – dacă e de crezare aceasta – întrenspumatele stânci pe viteaz îl trăsese, sub valuri.

Toţi, aşadar, împrejur fremătau, şi cu mare strigare, Primul, Eneas, cu ei: ci, pe dată, porunca Sibyllei, Fără zăbavă, grăbesc, printre lacrimi, ˟s-o facă: altarul înmormântării din lemne-l ridică, ţintind pân⅔ la ceruri.

Merg până-n codrul cel vechi, în bârlogul adânc, plin de fiare, Pini şi cu tisă doboară, gorunii răsună-n topoare, Taie şi grindă de frasin, stejarii cu icuri despică, Dau jos din culmile mari ulmi înalţi şi îi trag până-n vale.

Ţară Eneas, întâiul, cu ei deopotrivă se-apucă, Soţii-i îndeamnă la trudă, la arme cu ei, tot alături, însă în sufletu-i tainic cu mare mâhnire frământă Multe, privind înspre codrul adânc şînălţând a sa rugă: „O, de ni ˟s-ar arăta nouă azi sfânta creangă de aur, Tainic, în funduri de codru! Căci, iată, acea preoteasă Vai, ba prea mult, o, Misenus, de tine-adevărul grăit-a!”

Nu bine astfel grăi, ia, când, o porumbiţă – ba două – Chiar sub privirea-i, acolo, zburând pogorâră din ceruri şi

se-așezară pe iarbă. Atunci multviteazul, cu rugă, Cum cunoscuse a mamei solie, voios, dar, grăit-a: „Fiţi călăuzele mele, o, dacă-i vreo cale, și-acolo Pașii mi-i duceţi, pe unde întunecă ramul, bogatul, Glia cu roade! Iar tu, o, Zeiţă și Mamă, alături, Nu mă lăsa la nevoie!” Grăind, el grăbi după ele, Bine-aţintind care semn i-l dădeau, încotro bătea zborul.

Ele atâta se duc, ciugulind, și iar zboară-nainte, Doar cât cu ochii să vadă spre ele puteau cei din urmă. Ţară apoi, când ajuns-au Avemul, la greaua duhoare, Greu-i gâtlej, se-nălţară și, iuţi, cum ˇs-au șters prin văzduhuri, Sus se-așezară-n sălașul dorit dintr-un arbore, unde.

Altfel, mai pal, strălucește… o creangă de aur, prin frunze.

Tot după cum în pădure, spre iarnă, și vâscu-nverzește iar, și, arbori prinzând, venetic le înconjură trunchiul – El, o străină sămânţă – cu frunzele-i pale, de aur, Tot așa se-nfăţișa, în stejarul umbros, galben, ramul, Frunza lui grea zuruind adierii încete și blânde.

Ţară Eneas în clipă-l și rumpe, cu dornică mână, Cât mai ţinea, și-l și poartă-n sălașul Sibyllei din Cumae. Până atunci, pe Misenus la ţărm îl plânseseră Teucrii, Daruri – cinstirea din urmă – aducând spre ingrata cenușă.

Ei, mai întâi, ridicatu-i-au rug uriaș din stejarii Cum și din pinii tăiaţi, și în jur negre frunze-aşternură, Iar dinainte și-a morţilor ramuri, ce dau chiparoșii, Împodobindu-l și sus cu mărite, lucindele-i arme.

Unii au grijă de apa cea caldă fierbând în cazane Ce dau în foc: trupul lui îngheţat ei îl spală, și-ndată-l Ung cu uleiuri, jelind. Când l-au plâns, îl aşază pe patu-i, Straie de purpură-aştern pe deasupra, știutele-i haine.

Alţii ridică pe umeri a lui năsălie măreaţă – Tristă povară! Cu ei duc – din datini – întoarsele facle, Chipul deoparte ţinând: daruri multe ei ard pe deasupra, Carnea de jertfă, tămâie și-ulei din frumoasele vase.

După ce rugul căzu în cenușă, văpăi domolindu-și, Tot ce-a rămas ei spălară cu vin, chiar și spuza-nsetată, Iar ale lui oseminte-adunate Corynaeus le strânge în vasul

tare de-aramă. Tot el dă ocol pe la soţii-i, Apă curată purtând și stropind cu-a măslinului ramuri, Cel purtător de noroc. Curăţindu-i, cuvinte din urmă Spuse. Piosul Eneas, deasupra, dă vorbă, movilă Mare cu toţi să-i ridice, cu armele, vâsla și surla, Jos, sub un deal până-n slăvi, care-acuma Misenus se cheamă, După-al lui nume, pe care prin veacuri de veci îl tot poartă. Totu-mplinit, de îndată ei fac ce le spune Sibylla.

O uriașă genune se-afla, stâncărie, doar colţuri.

Hău fără fund, dar păzit de un lac, în străfunduri de codru. Iar pe deasupra-i nicio zburătoare n-avea drumul teafăr, Aripi nicicând nu-l treceau – căci asemenea hâdă duhoare. Se răspândea din gâtlejul adânc, răzbătând către ceruri! [Grecii chemară apoi acest loc, pe-al său nume, Aomos.]

Patru juncani, negri toţi, așează, mai întâi, preoteasa Lângă intrare, aici – a lor frunţi ea cu vin le stropise – Și, retezând dintre coame un smoc, perii cei de pe frunte, îi prefiră pe altar, între flăcări – o primă-n[˚lunare – Glas înălţând spre Hecate, puternică-n cer și-n străfunduri.

Alţii gâtlejul li-l iau cu cuţitul, și-n talgere large Sângele cald îl primesc. Iar Eneas, el însuși, o mială Neagră spre Noapte (-Eumenidelor maică) și Gliei, surorii, Iute jertfește cu sabia sa, iară spre Proserpina – Stearpă, o vacă. Apoi către Regele Styxului, iarăși, Pune pe-altarul noptatic rărunchii de taur, în flăcări, Grasul ulei revărsând peste tot ce frigea – măruntaie.

Iată, spre zori, când se crapă de ziuă, și Soarele-apare, Muget de jos se aude, iar crestele freamătă-n zare, Codri, și tot – iar căţelele urlă prin umbra ce fuge, Mersul zeiţei simţind: „Ci fugiţi de aici, voi, mirenii!” Strigă atunci preoteasa: „Ci crângul lăsaţi-l odată!

Du-te pe calea-ţi, și iute, cu sabia trasă din teacă, Prinde curaj, o, Eneas, acum fii cu inimă tare!”

Numai atât ce grăi, și, zănatecă, ¯n peșteră intră – El, după ea o-apucă, tot cu pas îndrăzneţ, cum pornise.

Zei, stăpânire ce-aveţi peste suflete, Umbre tăcute, Haos și tu, Flegethon, și Meleaguri ursite tăcerii, Fie-mi

menit ca să spun ce-auzii! Lase-a voastră putere ia să vestesc ce se află ascuns prin afunduri de beznă!

Întunecaţi ei mergeau pe sub noaptea pustie, prin beznă, Unde stau goale palaturi, la Dis, și deșarta-i domnie – Cum, sub părelnica Lună, cu răutăcioasele-i raze, Calea-n păduri se deschide, iar Zeus ascuns-a tot cerul

Sub înaltă umbră, cum Noaptea răpit-a din lume culoarea.

Chiar dinaintea intrării, cum dai spre gâtlejul lui Orcus, Grijile răzbunătoare şi făcură culcușul, cu Jalea Casa şi-o au gălbejitele Boli, Bătrâneţea mâhnită, Frica și Foamea ce-ndeamnă la rele – rânjind, Sărăcia, Chipuri urâte, grozave – și Moartea și Truda – Fratele Morţii cel bun, care-i Somnul, și – relele minţii – Rânjetul, Pizma cea grea – iar Războiul stă-n prag, ucigașul. Uite iatacul de fier care-l ţin despletitele Furii, la și smintita Discordie, în păru-i cu șerpi – crunte panglici.

Chiar în mijloc îşi întinde-a lui ramuri, ca braţe bătrâne, Ulmul umbros, uriaș, ce-i sălașul sortit pentru Vise – Spune-se – a celor deșarte, ascunse sub fiece frunză. Sunt, mai apoi, fel de fel de jivine ce stau, fioroase Fiare: Centauri și Scylla cu trup felurit stau prin curte, Stă Briareu cel cu-o sută de braţe, stă Fiara din Lema, Stă și Himera, ţipând și scrâșnind și vărsând numai flăcări. Stau și Gorgone și Harpii și Groaza-n trei trupuri a Umbrei.

Smulge deodată din teacă-al său fier, prins de spaimă, Eneas, Luciu, tăișul l-arată acelor ce vin către sine.

Iar, dacă a lui călăuză-nţeleaptă n-ar spune că-i zboară Jur-împrejur numai chipuri subţiri, doar o goală-oglindire Fără de trup, năpusti-s-ar cu fierul să hăcuie-n umbre.

Iară, de-aici, duce calea-nspre râu – Aheronul la Tartar: El e, cu larga-i genune – un vârtej fioros de nămoluri, Ce clocotește, turbat, și-n Cocytus îşi varsă a lui tină. Apele-acestea, șuvoaie, le are sub strajă brudarul, Haron, cu jegu-i grozav, cu-a lui barbă-atârnând, încâlcită, Lungă și nepieptănată, cu ochii – jăratic ce arde: Lui de pe

umeri i-atâmă, ţinută-ntr-un nod, doar o ţoală, Dar a lui luntre şi-o-mpinge cu un par, sau şi-o duce din pânze, Vârstnic cum e, ca un zeu, cu-a lui verde, ¯n puteri, bătrâneţe, Astfel că poate să treacă în barca-i de fier multe trupuri.

Tocmai aici năvălea toată gloata, grămadă, spre ţărmuri.

Mame de casă, bărbaţi, mândre trupuri – acum fă˟rȝ de viaţă – Ale vitejilor celor slăviţi, și copii, și fecioare, Tineri ce, puși sus, pe rug, au ajuns ca să-i vadă părinţii, Mulţi – câte-n codri, când dă primul frig peste-o toamnă grăbită, Frunzele cad, lung covor, câte păsări se-adună câmpiei De pe întinsele mări, când de-acolo le-alungă, cu gerul, Anul ce bate a iarnă, și-n ţară, ¯n ogoare le mână.

Stau, rugători, cei dintâi, ca să treacă pe ţărmul din faţă, Mâini întinzând, prinși de dorul ˟s-ajungă mai iute-ntr-acolo, însă cernitul năier îi primește – ba unii, ba alţii – Dar în nisip îi alungă pe ceilalţi, departe gonindu-i.

Cum se mira-nduioșat și privea-ngrămădirea, Eneas Zise: „Ci spune-mi, fecioară, ce-i astă mulţime ce-aleargă, Ce vor la râu aste umbre? Au cum de se face că ţărmul Unele-l lasă-alungate, iar altele trec râul palid?”

Lui preoteasa bătrână nu multe-i grăi, cu-aste vorbe: „Tu, din Anhises născute, mărită, zeiască, mlădiţă, Vezi chiar Cocytul adânc și-ale Styxului groaznice mlaștini, Zeii pe care se tem ca să jure, călcându-și cuvântul! Toată mulţimea ce-o vezi e a celor ce-s fără mormânturi, fără brudarul e Haron – aceia ce trec – răposaţii! Nu e lăsat ca să treci râpa grea, peste râul ce curge, Mai înainte-n sălaș ca să-și afle cenușa hodină: Ceilalţi o sută de ani rătăci-vor la ţărmul acesta şi doar apoi vin, primiţi, ca să-și vadă doritele smârcuri.

Al lui Anhises fecior stele locului, pasul ţinându-și, Greu frământat, cu durere de soarta ce sufletu-așteaptă. Vede acolo, mâhniţi și lipsiţi de a morţii cinstire şi pe Leucaspis, ca și pe Orontes din Lycia, care Nava purtându-și pe mări și prin vânturi, pe drum, de la Troia Fură cuprinși de vântoasă, talazul cu nava-înecându-i.

Dar și cârmaciul lor bun, Palinurus, umbla pe acolo, Cel ce, pe cale, din Libya, stelele-n cer tot privindu-și, De pe înalta lui pupă căzut, se pierduse prin unde.

Cum pe acesta-l văzu, cunoscându-l de-abia, pal, prin umbră, Primul, Eneas grăi către el: „Palinurus, au cine, Care din zei le răpi și-n al mării adânc te închise?

Spune-mi, căci numai aceasta – mereu altă dat adevărul Dezvăluind – mi-a ascuns-o, lăsat fă˟rȝ de veste, Apollo, Care părea a ne spune că teafăr scăpa-vei tu mării, Până-n Ausonia. Oare să-și lase astfel crezământul?”

Ļară acela: „Nu, nici al lui Phoebus trepied nu minţit-a, O, tu, fecior lui Anhises, nu Zeul nu mă trase în mare! Căci eu și cârma, ce-am smuls-o cu mare tărie, cu mine Jos am luat-o, cu toate că paznic i-eram pentru cale!

Jur pe grozave talazuri că n-am mai simţit eu vreo teamă, Nici pentru mine, cândva, cât, acum, pentru tine-n[˟creat-am, la un cumva, fă˟rȝ de arme, cu cârma pierdută – a ta navă să nu se piardă sub val, dacă da să se-nvolbure marea!

Notus purtatu-m-a-n calea-i trei nopţi peste large adâncuri, Valul și vântul vuind – de abia către ziua a patra Fost-a Italia eu ˟s-o zăresc de pe-o creastă de unde.

Și-apoi cu-n[˟etul, încet, înotam spre uscat, gata-gata

Teafăr să scap, când un neam de tâlhari, cum aveam ude haine Ce-ngreunau și eram agăţat doar în unghii de-o stâncă, Deteră iureș cu fierul, zicându-și, netoţii, că-s pradă: Valul acuma mă poartă și vântul mă bate la ţărmuri!

De-asta, pe raza cea vie din cer și pe draga-adiere Ce te-n[˟onjoară, pe tatăl iubit, pe nădejdea-n lùlus, Rogu-te, o, neînfrânte, mă scapă din greu! Ori te du tu Până-n al Veliei port (fiind[ɔ poţi) și-mi aruncă deasupra fie şi-o mână de ţăr nă, ori, dacă îţi e mai cu cale, Dacă zeiască ta Mamă o vrea (cum, desigur, aicea Nu făr de-a zeilor vrere tu râul îl treci, văzând Styxul), Dreapta mi-o dă mie, biet, și mă ia după tine pe valuri, Și în sălaș liniștit eu măcar odihni-voi, în moarte!”

Astfel sărmanul grăia, când rosti către el preoteasa: „Cum te-a cuprins, Palinure, o-atât de sălbatică poftă?!

Făr7 de mormânt, vrei să vezi ale Styxului unde și râul Eumenidelor, crunt, fă˟r3 de voie să treci pe-a lor ţărmuri?! Ci încetează să crezi că, rugându-te, Soarta vei frânge!

Ţine tu minte acum și-aste vorbe, să-ţi dea alinare: Cei dimprejur, lung și-n lat, prin cetăţi, duși de-o mare minune, Care din cer i-a lovi, rămășiţelor grea ispășire

Îţi vor plăti, și movilă durând și mari jertfe-aducându-ţi, Și-astfel, în veci, locuacesta-al tău nume-a păstra, Palinurus!”

Vorbele ei alungară a lui jale din inima-i tristă, Greaua durere o vreme lăsându-l – voios de pământu-i.

Calea-n[˟epută şi-o duc și se-apropie-ndată de apă. Cum de la a Styxului undă văzutu-i-a bine brudarul, Ei cum ieșeau din tăcerea pădurii, pășind către ţărmuri, Primul, la ei se răstește, cu vorbă de-ocară să-i mustre:

„Oricine-ai fi, dacă-n arme la râul de-aicea ajuns-ai, Hai și ne spune de ce ne-ai sosit – tu în loc te oprește! Umbrele aici au tărâm, unde-s Somnul și Noaptea, cu tihnă: Nu mi-e lăsat trupuri vii ca să port într-a Styxului barcă! Nici de Alcidul slăvit eu n-am fost bucuros, de sosirea-i, la să-l primesc peste lac – nici Thescu și-al lui soţ, Pirithous, Cât erau ei de mlădiţe de zei și ne nfrânţi în vreo luptă. Primul pe-al locului Paznic în lanţuri l-a strâns cu-a sa mână Și-apoi l-a smuls, tremurând, din a Regelui nostru palaturi, Ceilalţi Stăpâna voiau să ne-o ia, de la Dis din iatacuri!”

Lui dimpotrivă-i grăi prorociţa Amfysică, astfel: „Nu-s niciun fel de haine capcane – să n-aibi nicio frică! Armele nu-s pentru vreo silnicie: Străjerul cel mare Latre în veci, speriind pale umbre-nlăuntrul genunii, Iar Proserpina curată rămâie la Unchi în palaturi!

Iată, Eneas din Troia, pios, cu slăvitele-i arme Dă să coboare la tatăl iubit, și-a Erebului umbre! Dar, de a lui pietate nu poate mișca al tău suflet, Creanga aceasta, măcar” – și i-o scoate din sân, unde-i stete – „Ia și cunoaşte-o acum!”: a lui furie-n suflet o-alină.

Numai atât: el, mirat de-așa dar, ce ades nu prea

vede – Ramul Ursitei, demult și uitat, minunata lui creangă – Trage-ntr-acolo coclita sa luntre, o-aduce la ţărmur. Alte din suflete, care ședeau jos pe băncile lunge, Iute le-alungă și puntea-și golește, primindu-l în un tru Pe uriașul Eneas – gemut-a sub el luntrea toată, Cea cârpăcită, și ia prin a ei crăpături tină deasă. Dar, în sfârșit, peste râu el îi lasă, viteazul și baba, Prorocită, ¯n nămolul cel gros, printre papura verde.

Dară tărâmul acesta Cerberul cel mare îl umple De uriașu-i lătrat din trei gâturi, prin colţu-i de peșteri. Dar preoteasa, văzând cum de șerpi se zbârlește-a lui coamă, lute-i aruncă o turtă – în ea – i somnoroasă cu miere, Ierburi de leac – iară dânsul, căscând trei gâtlejuri deodată, Hăpăie grabnic şi-o prinde – apoi toată marea-i făptură, Namilă grea, se prăvale, umplând toată peștera largă. Paznicu-i lat – dă Eneas năvală și-i calcă intrarea, Iute scăpând de la malul cel fără de-ntors pentru oameni.

Se auziră, pe dată, vii glasuri și vaier și scâncet, Prunci, sufleţele plângând, părăsite, la pragul de-afară – Cei făr de-a lor dulce viaţă răpiţi de micuţi de la sânuri, Ziua cea neagră luându-i, în moartea cea grea să-i cufunde.

Iată – s și cei doborâţi, fă˟rȝ de vină, de-a morţii pedeapsă, Dar nu-ı tărâmul acesta nici fără juraţi, ori de jude: Minos o trage la sorţi, lângă sine – adunarea tăcută, El tuturor cercetându-le viaţa și vinile toate.

Triști, mai apoi, stau alături aceia ce, singuri, pieirea Și-au căutat, fă˟rȝ de price, lumina lăsând cu-a lor mână, Sufletul jos alungându-şi ar vrea ei sub ȥnalte văzduhuri Iarăși să-și rabde acum sărăcia și truda cumplită!

Dar nu-ı lăsat, iară smârcul mâhnit, mohorâta lui undă, Calea le-o ia, și îi leagă și Styxul cu nouă meandre.

Nu prea departe de-aici se arată, oriunde-mprejuru-i, Câmpuri de Jale: așa-și poartă numele ele de-a pururi.

Stau pe aici cei pe care iubirea preacrudă-i înfrânse, Tainice căi îi ascund și pădurea de mirt, cea din preajmă, învăluiţi, îi primește – durerea și-n moarte-o păstrează.

Iată, pe Fedra o vede, pe Procris și, tristă – Erifyle,

Care-i arată a fiului răni, cu cruzime făcute. Uite, Euadne-i, cum și Pasifae! Și Laodamia Soaţă cu ele-i și Caeneus, ba fată, ba fiu, cât trăise, Fată acuma din nou, căci primitu-și-a chipul, dintâiul.

Tot printre ele, Didona cea feniciană, cu rana-i Proaspătă-n codru umbla – cum văzut-a viteazul din Troia Stând lângă ea ˟s-o cunoască, nelimpede-n umbrele grele – Tot după cum vede Luna, sau crede c-o vede prin nouri, Când se ridică dinţii, iar, în crugu-i, și-i nouă pe ceruri – Lacrimi vărsă și grăi către dânsa, cu dulce iubire:

„Nefericită Didonă, venit-a, vezi, dreaptă, solia Cum că te-ai stins și că fierul ţi-aduse, cumplită, pieirea! Vai, însumi eu sunt pricina! Pe stele mă jur și pe ceruri, Pe Cei de sus, pe credinţa ce, poate – o mai fi sub pământuri, Fără de voia-mi, regină, lăsat-am a tale meleaguri! Dusu-m-a greaua poruncă trimisă de zeii din ceruri – Tot cum mă poartă și-acuma să iau calea asta-ntre umbre, Mucede, triste paragini bătând, tot prin noapte adâncă – Nici n-am crezut că atât ţi-e de grea suferinţa plecării! Stai, dar, în loc, nu-mi fugi, să te poată cuprinde privirea! De cine fugi?! Soarta grea doar aceste cuvinte-mi mai lasă!!” Astfel Eneas pe dânsa – aprinsă, cu strâmbă privire – Tot căuta ˟s-o aline din vorbe, ca lacrimi să verse, Ea însă ochii-n pământ și-i ţinea, de la dânsul întoarsă, Chipul la fel rămânându-i, cu toate frumoasele-i spuse, Parcă din cremene tare tăiat, ori din stâncă de Paros.

Până la urmă, în fire-și veni și fugi, dușmănoasă, Până în codrul de umbră, la soţu-i de odinioară, Ce-o îngrijește cu drag, cum Sychaeus la fel o iubește. Ļară Eneas, cu ochii în lacrimi la soarta-i nedreaptă.

Lung o privește, plecând, plin de-o dulce mâhnire și milă.

Calea-n⟦˟epută o urmează apoi, cum băteau să ajungă Unde-i sălașul în care se află vitejii-n războaie.

Iese în calea-i Tydeus, iată-l, iese și Parthenopaeus Cel mulţilăvit, și Adrastus – o palidă faţă a mâhnirii.

Tot aici stau, plânși cândva pe pământ, Dardanizii de seamă, Toţi cei răpuși la război: el, văzându-i, un șir fă˟r⟆

de capăt, Greu mai gemu – e și Glaucus și Medon, e și Thersilohus, Ai lui Antenor trei fii, și, de Ceres iubit, Polyboetes, Și-apoi Idaeus, aflat tot în caru-i, purtând încă arme.

Stau și în dreapta și-n stânga lui suflete multe, grămadă, Neajungându-le lor ca să-l vadă o dată doar – place să zăbovească, să-i umble alături, de dânsul să afle.

Dar ai Danailor capi și oștenii ce-avea Agamemnon, Cum l-au văzut pe viteaz, cu-a lui arme, prin beznă lucinde, înspăimântaţi, fug de-a valma – o parte dau dosul, în goană, Cum, de demult, se-ndreptau la corăbii, şi-o parte dau strigăt Biet, subţirel – ce firav chiţăit lor le iese din gură!

Tot acum, iată, îl vede, la trup sfâșiat, iar la faţă Crunt ciopârţit, pângărit – Deifob este, oare, acesta? — Mâini fără degete, toate, la tâmple urechile-s duse, Nasu-i cumplit, fioros înjosit, cu-a lui nări sfârtecate! Doar de putu să-l cunoască din nou – temător da să-și ţină Hâdele răni mai ascunse – și-astfel către el glăsuit-a:

„O, Deifob, preaviteze, din sânge-al lui Teucer, slăvitul, Cine a vrut să-și răzbune atât de cumplit peste tine? Cine-a putut chiar așa? Mie veste ajunse să-mi spună Cum că în noaptea din urmă pe-a Grecilor mare grămadă, Crunt ostenit de măcel, ai căzut și tu pradă pieirii. însumi, atunci, sus, pe capul Rhoeteus, movilă, dar goală, Ţi-am ridicat, lângă ţărm, de trei ori Manii tare strigându-i: Nume și arme acolo-ţi rămân – dar, prietene, trupul N-am izbutit să-ţi găsesc și să-l pun în străbuna-ne glie!”

Fiul lui Priam, atunci: „N-ai lăsat, o, prieten de seamă.

Niciun prinos neadus – toate lui Deifob închinat-ai! însă pe mine-a mea soartă și crâncena-mi soaţă din Sparta M-au cufundat în prăpădul acesta – ea – mi dete-aste semne!

Căci știi în ce bucurie deșartă-am trecut lunga noapte, Ultima, știi tu preabine – cu toţii vom ţine, doar, minte! Calul când, sus, rău ursitul, năvală dădu, și Pergamul, Vârful înalt, cucerindu-l, ne-aduse oștirea-n

cetate, Ea – cum că hora ducea – le purta pe femei prin tot locul, ia pe Bacchante-n orgii, și ţinea, chiar în mijloc, făclia Mare: ea dete, din tumul de sus, spre Danai o chemare.

Mie, estimp, doborât de-osteneli, într-un somn ca de piatră, Nefericitul, iatacu-mi dădea dulce tihnă-n culcușuri, Prins de-o hodină adâncă – asemeni cu liniștea morţii.

Scumpa-mi soţie, atunci, scoate armele toate din casă, Trage ușor, de sub cap, chiar și sabia mea credincioasă, Iute, apoi, înăuntru pe-ai lui Menelau îi poftește, Uși deschizând, ca și cum i-ar fi dat mare semn de iubire – Astfel trăgând ea nădejde-a mai șterge din răul ei nume!

Ce să mai spun?! Dau năvală-n iatac, soţ, alături, le vine Capul în fără-de-legi, Eolidul – o, zei, daţi răsplată Grecilor, bob după bob, când v-o cer cu pioase cuvinte!

Hai dară, spune-mi și tu, cum de viu, și prin ce întâmplare Până aici ai venit? Vrut-au zeii? Ce soartă te-alungă, ia să ajungi în sălaș fă˘rʒ de Soare – în Ţara durerii?”

Cum stau așa, glăsuind, Aurora, în trandafiriu-i

Car și trecuse, pe calea-i, de culmea văzduhului, z̨naltă: Poate că vremea lăsată pe toată o treceau cu-aste vorbe, Dar soaţa lui îl opri – căci astfel cuvântat-a Sibylla: „Noaptea dă ghes, o, Eneas, iar noi ceasuri pierdem cu lacrimi! Locui acesta, chiar unde desface-se calea în două: Dreapta e cea care duce la Dis, spre măreaţa-i cetate – Spre Elyseu noi pe-acolo umblăm – stânga, rea, dă pedeapsă Răilor, toţi – ea trimite spre Tartarul – înjositorul!”

Iar Deifob, către ea: „Nu fi crâncenă, o, preoteasă!

Plec de îndat, printre ceilalţi mă pierd și cuprinde-m-a bezna! Mergi, mândră cinste a noastră, te du! Fie-ţi bună a ta soartă!” Numai atât el grăi, și, pe loc, pașii săi și-i întoarse.

Cată la stânga Eneas, iar jos, în prăpastie, vede Ziduri măreţe și large, cu trei metereze de-a rândul, înconjurate-n vârtej, numai flăcări, cu valuri de pară: Râu

din Tartar, Flegethônul e cel ce se-nvolbură-n steiuri, Poarta din faţă-i ca-n, slavă, uşorii ei tari – diamanturi, Astfel ca nicio tărie de oameni să n-o poată sparge, Nici Cei din cer să n-o poată: un turn ca de fier suie-n slavă, Iar Tisifone, şezând cu-a ei poală sumeasă, şi cruntă, Stă să păzească, mereu fără somn, de e zi, ori de-i noapte. Iar din lăuntru se-aud lovituri cum răsună, cumplite, Gemete lungi şi icniri – fier scrâşneşte şi zuruie lanţuri.

Stete Eneas în loc, să audă ce-i zgomotu-acela: „Ce fel de crime-s acestea? îmi spune, fecioară, mi-o spune! Care pedepse-i lovesc? Ce-i cu-atâta plânsoare-n văzduhuri?” Iar preoteasa purcese-a grăi: „Doamne-al Teucrilor, falnic, Nici unui om ce-i curat nu-i lăsat ca să calce-aste praguri! Dar, mie, însăşi Hecate, când crângul Avem ului vrut-a să-l priveghez, mi-arătă ce pedepse dau zeii, spunându-mi:

Gnosicul Domn, Rhadamanthus, stăpân e în astă domnie Crâncenă – el pedepseşte şi-ascultă şi vrea ispăşire, Mărturisite voind – ce-a făcut fiecare pe lume, Vana hoţie ascunsă primind cazna-i grea după moarte. Ţară, pe dat, Tisifone pe cei vinovaţi îi plesneşte, Răzbunătoare, cu biciul din brâu, ocărându-i, iar stânga şerpii i-asmute pe ei, când surorile crâncene-şi cheamă.

Numai atunci se deschid sfinte porţi, greu scrâşnind, ca un tunet îngrozitor: nu vezi oare ce pază pe-acolo se-aţine Lângă intrări, şi ce chip străjuieşte la praguri, acolo? Cincizeci de fălci şi gâtlejuri se cască – e Hydra cumplită care salăşu-nlăuntru şi-l are. în urma-i, Tartarul. Se prăbuşeşte în hău, două ori adâncindu-se-n beznă.

Cât se înalţă de mult în văzduhuri Olympul cel mare.

Se-află aici neamul vechi, fiii Gliei, Titanii cei straşnici, Ce, doborâţi jos, sub fulger, se rostogolesc în străfunduri. Tot aici, jos, i-am văzul pe Aloizi, uriaşi la făptură, Ei cutezând să dea buzna să sfâşie Cerul cel mare cu sceleratele mâini, să-l alunge pe Zeus din domnie.

Ba l-am văzut pe Salmoneus luându-şi pedeapsa lui crudă, Flacăra mare-a lui Zeus prefăcând, şi-al Olympului tunet: Dus în caleaşca-i cu patru-armăsari, scuturând o

făclie, Ţanţoș umbla pe la Greci, în urale, prin obștea Elidei Și-astfel mulţimii-i cerea ca pe zeii din cer să-l cinstească, Nesocotitul! Credea că un fulger din slavă și-un tunet Poate preface, bătând în aramă cu trap de copite! Atotputernicul Tată din nourii deși scuturat-a Arma lui grea, nu făclii fumegoase, părelnic lucinde, Și-l azvârli peste cap, năruindu-l cuprins de vârtejuri îl mai vedeai, tot acolo, pe Tityos, fiul drag Gliei Rodnice: iugăre nouă-i e trupul zăcând jos, în brazdă, fără un vultur grozav cu-al lui cioc coroiat stă și-i rupe Nemuritorii ficaţi și rărunchii crescuţi drept pedeapsă, Cum măruntaie-i sfâșie, făcându-și din pieptu-i sălașul, Fără ca tihnă, vreodată – al lui trup să mai poată cunoaşte.

Ce să mai spun de Lapiţi, de Ixion și de Pirithous?! Unii tot rostogolesc câte-o stâncă imensă, iar alţii Stau atârnând de pe roată – aici șade nefericitul, Șade Thescu, și pe veci – lângă el, Flegvăs, care spune, Nenorocit între toţi, mărturie-aducând către umbre: „O, învăţaţi și păstraţi ce e drept, către zei cu-n[˚lunare!” fără deasupra-i o cremene neagră ce stă ca să cadă, Mai-mai, acum parcă vine… Lucesc la un pat de paradă Mândre speteze de aur – în faţă-i ospăţ ca de nuntă, Fală regească – dar, chiar lângă ei, cea mai mare din Furii Stă, tot la masă întinsă, iar feluri să atingă nu-i lasă, Ci se ridică, ţinând o făclie, cu glas ca de tunet.

Sunt tot aici cei ce fraţii-și urau, cât erau încă-n viaţă, Cei ce părinţii-și loveau, ce lucrau să-și înșele clienţii, Cei ce-au zăcut pe comorile-aflate, ei singuri, și, lacomi, Parte spre ai lor n-au făcut – o mulţime de-aceștia-s pe lume – Cei ce-s uciși preacurvind și acei ce, luând crunte arme, N-au pregetat să înșele ce domnului lor ei jurat-au: Toţi stau închiși, spre pedeapsă. Nu sta să mai cauţi ce caznă o să-i înșface, nici vinei vreun chip – ce noroc i-afundase!

Ásta vândutu-și-a Ţara pe aur, și-un domn samavolnic îi înălţă, legi îi dete pe bani, desfăcându-le iarăși – Celz‹Ialt dă buzna-n iatac la a lui fată – oprită-nsoţire! — Toţi cutezară vreo fărădelege, folosul căutându-și.

Nici de aveam chiar şi-o sută de guri și o sută de glasuri, Toate de fier, nu puteam să cuprind eu atâtea păcate, Nici grele cazne – pedeapsa a le-o spune pe nume!”

De-i povesti, adăugă preoteasa lui Phoebus, bătrâna: „Hai dară, calea-ţi urmează, ca fapta la capăt ˇs-o ducem! Haidem mai iute, acum: căci zăresc făuritele ziduri în a Cyclopilor vetre, și-n faţă, sub boltă, e poarta Unde poruncă avem să-n[ˇhinăm aste daruri, cu rugă!”

Zise, și ei, de îndată, păşind pe sub umbrele căii, Drumu-l sfârșesc pân3ʒ la capăt, sosind la intrarea cea mare. Merge Eneas spre dânsa, iar trupul cu apă curată El peste tot și-l clătește, și creanga la prag o înfige.

Toate-mplinind și-aducând și Zeiţei minunea-n[ˇhinării, lată-i ajunși spre mai vesele locuri – plăcutele crânguri Ale dumbrăvilor unde îşi au Fericiţii sălașul: Mult e eterul mai larg pe aici și îmbracă-n lumină Roșie, lin ce prefiră pe câmpuri – alt Soare-i, noi stele Ei îşi cunosc – parte-n iarba cea deasă se luptă, în joacă, Și se înfruntă-ntre ei, întrecându-se-n pale nisipuri, Parte bat hora-n călcâie și-i zic o frumoasă cântare. Iată și preotul trac, care-n lungu-i veșmânt, până-n ţăr nă, Tonul li-l dă, străbătând, tot la rând, urcător, șapte glasuri.

Ce le tot scoate pe strune din degete, sau cu-al lui pană.

lată-i aici și pe Teucrii din vechi, stirpea mândră, frumoasă, Marii viteji de demult, ce născuseră-n vremuri mai bune – Ilus și cu Assaracus, și Dardanus – Troiei părinte.

Stă și se miră Eneas de care și arme – alene

Cum stau înfipte-n ţărână a lor suliţi, iar caii, prin preajmă, Pasc peste tot prin câmpie: ce grijă de care avut-au şi de-a lor arme, în viaţă, ce bine-și păscuseră caii Dragi, lucitori – tot așa îi urmează și duși de pe lume.

Iată, pe alţii îi vede de-a dreapta și stânga, prin iarbă, Stând şi-ospătând, și cântând un Paean bucuros, cum șed roată-n Crângul de lauri, cel înmiresmat, și pe unde se duce, Moale şoptind a lui unde – Eridanul bogat, prin

pădure.

Sunt pe aici, mare ceată, acei ce-au căzut pentru Ţară, Preoţi curaţi, de asemeni, atunci cât erau încă-n viaţă, Și-apoi și barzii pioși, ce-au cântat după vrerea lui Phoebus; Iarăși, acei ce, pe lume, urzit-au cu rost meșteșuguri Vieţii de mare folos, toţi ce n-au fost pierduţi în uitare: Lor, tuturor a, pe tâmple încinsă li-i dalba cunună.

Iar către ei, împrejur răsfiraţi, glăsuit-a Sibylla – Către Musaeus, ales (ce se-afla la mijloc, în mulţime), Și către el, dar în sus, ea – i grăi, către umerii-i – munte: „Spuneţi, o, suflete, voi, fericite, și tu, cântăreţe, Care-i ţinutul pe unde-i Anhises? Noi pentru acela lată-am sosit, străbătând râuri mari, în Erebul cel veșnic!”

Ei preamăritul îi dete răspuns, doar în câteva vorbe: „N-are niciunul sălaș neschimbat: locuim printre crânguri Pline de umbră, pe creste de mai și-n pășuni înierbate, Lângă pâraie ce curg. Dară voi, dacă asta vi-i vrerea, Treceţi de culmea aceasta – v-arăt o cărare ușoară!”

Zise, şi-o luă înainte, pășind, iar de sus, peste câmpuri Zarea le-arată – apoi ei coboară, lăsând înălţimea.

Tatăl Anhises, mai jos, în vâlcelu-nverzit, la o parte, Multele suflete stând ca să plece de-acolo în lume

Tot le privea, cu mult dor, socotind câţi de-ai să-i luau calea, Mulţi după număr – ai lui dragi nepoţi: soarta lor și norocul Le cântărea: obiceiuri și fapte de braţe viteze.

El, de-l văzu cum venea aţintit prin pășune spre dânsul chiar pe Eneas cel drag, vesel tot, către el a lui palme şi le întinse, cu lacrimi în ochi, și astfel cuvântat-a: „iată-te, drag, în sfârșit! Pietatea, știută de mine, Drumul cel greu l-a învins! Mi-este dat să te văd iar la faţă, Fiule, glasul știut să-ţi aud, să ne-aflăm dimpreună! Eu chiar așa socoteam și credeam că avea ca să fie, Clipele doar prefirând – iar dorinţa mi-a fost împlinită. Câte pământuri bătând, câte mări, am aflat, străbătut-ai! Câte, feciorul meu drag, cât de multe primejdii trecute! Cât m-am temut, nu cumva Libyana domnie să-ţi strice!”

El, mai apoi: „Chipul tău, o, părinte, mâhnita-ţi

făptură, Ce mi-apăru prea ades, dete-ndemn ca să iau calea-n[˚oace! Navele-mi stau la Tyrrhenica Mare. Dar dă-mi mâna dreaptă, Dă-mi-o, părinte, și nu te feri din a mea-mbrăţișare!”

Astfel grăind, șir de lacrimi din plin îi brăzdau a lui faţă şi năzui de trei ori ca de gât să îi pună a lui braţe – Tot de trei ori chipul lui, lunecând, îi pieri dinainte, la adierea de vânt, sau ca umbrele visului, repezi.

Dar, între timp, în vâlcelul ascuns a văzut și Eneas Crângul pitit, cu tufișuri ce freamătă-n cântul pădurii, Cum și al Lethei pârâu, care curge-nspre line sălașuri. Pe lângă el parcă zboară, roind, multe ginţi, multe neamuri – Tot cum, pe-o vară senină, prin pajiști cu flori minunate Vin să se-așeze, pe rând, albinuţe prin crinii cei mândri, Se răspândesc peste tot, iară câmpu-i un zumzet și-un murmur.

Se înspăimântă atunci de ce vede, și-i cată pricina Neștiutorul Eneas – ce-o fi apa asta din faţă, Cine să fie vitejii ce ţărmul, roind, îl acopăr.

Tatăl Anhises, atunci: „Ei sunt suflete cărora Soarta Trupuri din nou le menește: la al Lethei pârâu, sfinte unde.

Apa negrijei o beau și, prin ea, o prelungă uitare, încă demult eu doream să-ţi grăiesc, prefirând câte toate, Șir după șir, ale tale mlădiţe din stirpea troiană, Noi laolaltă să fim bucuroși de Italia noastră!”

„Tată, dar e de crezut că de-aicea mai urcă sub ceruri Suflete-n zbor, către sus, să îmbrace iar trupuri încete? Bieţii, au cum de lumină-i mai prinse-o sălbatică poftă?”

„Fiule, iată, îţi spun de îndat, nu te las îndoielii!” Zice Anhises, și-apoi, după rând, el pe toate le-arată:

„La început, și pământuri, și cer, și întinderi de ape, Globul cel luciu al Lunii și Soarele, astrul titanic, Suflul dint un tru le crește: prin marea povară a Lumii, Gândul, pătruns până-n măduva ei, îi străbate tot trupul. Iar de aici nasc și oameni și fiare și toate ce zboară, Cum și atâtea jivine ce-ascunde în pântecu-i marea: Toate au vlagă de foc, iar sămânţa le este cerească Din obârșie, pe cât nu sunt încetinite de trupuri, De mădulare de lut, care-s,

toate, sortite pieirii. Astfel, se tem și doresc, bucuroși sunt și suferă foarte, Cerul văzduhul l-ascunde, cu-a sa închisoare de beznă.

Ba, când, la urmă, lumina și viaţa cea dulce îi lasă, Nu-i părăsește de tot orice rău, orice tină trupească, Bieţii de ei, copleșiţi, ci-i nevoie de vreme și vreme, Până să scape de cele vârâte-n rărunchi, cât n-ai crede.

Astfel, ei stau și plătesc învechitele rele, sub cazne Care-i muncesc negrăit: a lor umbre atârnă-n furtună, Suflete, altele – și spală-n genunea adâncă păcatul Ce le întină, sau focul li-l arde, să-i ia rădăcina. Manii ne dau, fiecărui, răsplată pe drept: Elyseul Larg ne primește – nu mulţi suntem cei din cântatele pajiști, Până ce ziua cea lungă, sfârșindu-se crugul, la capăt, Toată-ntinarea ne-o șterge și limpede simţul ni-l lasă, Doar cel eteric, doar focul curat ce din ceruri pogoară.

Toate acestea, când anii, o mie, roti-se-vor, iarăși

Zeul le cheamă la apa lui Lethe – bogată urdie – Astfel ca ele să urce, de tot uitătoare, sub Soare şi să înceapă din nou a dori să pătrundă în trupuri”.

Astfel Anhises grăi, iar pe fiu și Sibyllă-i cuprinde şi lângă sine îi ia prin mulţimea ce freamătă toată, Dând ca să urce movila de unde tot șirul să-l poată Bine privi – cei ce vin, și-a lor chipuri cu șart să le vadă.

„Haide, acum am să-ţi spun în cuvinte Dardanica stirpe care din tine-a veni, și-a ei slavă – nepoţii ce-or crește Din al tău neam, în Italia toţi rămânând peste veacuri, Suflete nobile – numele nostru, și soarta-ţi aparte!

Vezi pe acela, un tânăr ce stă sprijinit pe-a lui lance – Primu-i sortit ca să urce spre ţărmul luminii, sub ceruri şi sub eter – o mlădiţă din sânge troian și italic, Silvius, nume alban, fiul tău, după moartea-ţi născutul, Cel ce-ţi va da, tu bătrân, doar la urmă, Lavinia, soaţa – într-o pădure născut: fi-va rege și stirpe regească, fără, din el, neamul nostru domni-va și în Alba Longa.

Vezi, după el vine Procas, o slavă a ginţii troiene, Capys apoi, Numitor, și acel ce purta-va-al tău nume, Silviu Eneas, și prin pietate vestit și prin arme Deosebit, dar

atuncea când scaunu-i va fi-n Alba Longa.

Doamne, ce tineri! Privește ce piepturi, ce vlagă-i într-înșii! Tâmplele poartă cununi adumbrindu-le civice fapte: Ei ridică-vor Nomentum și Gabii și mândra Fidenă, Ei înălţa-vor apoi, sus, pe creste, cetăţi Collatine – Pomeţii, și cu Castrum Inùi, și Boia, și Cora.

Nume avea-vor cândva – sunt acuma pământ fă˘r3 de nume!

Iar la domnie alături bunicului Romulus sta-va, Cel ce lui Marte-l născu a sa mamă: ea din Assaracus, Ilia, spiţa-și trăgea – vezi cum creștetu-i prind două creste, Lui Tatăl însuși din cer hărăzindu-i zeiască mărire?

Iată, cu-a lui auspicii, slăvită cetate a Romei, Fiule – o lume-n puterea-i, suind spre Olymp cu tăria.

Ţine-va: șapte coline-mprejur cuprinzând cu-a ei ziduri, Multfericita ei stirpe – precum Berecynthia Mamă Este purtată prin Frygia-n caru-i, cu turnuri pe creștet, Mult bucuroasă de mulţii-i nepoţi, de zeiască ei spiţă, Toţi cei din cer, ce, olaltă, stăpâni sunt pe-nalta domnie.

Uite și-n[˘oace acum și privește-al tău neam de la Roma – Da, pe Romanii tăi dragi: iată, Caesar, și toată mlădiţa Ce va veni din lûlus sub bolta de slavă din ceruri.

Uite, acesta-i viteazul de care auzi că te-așteaptă: Caesar Augustus, vlăstarul zeiesc, ctitori-va, de aur, Veacul ce iar va întoarce în Laţiu, pe-ntinse ogoare, Vârsta domniei ce-avut-a Saturn, Garamanţii și Inzii El ajungând să-i supună: se-ntinde și-afară de stele Glia, afară de-al Soarelui crug și de căi, unde Atlas Până la cer poartă axa pe umăr, bătută cu stele. Stând să-l aștepte, de-acuma, și Caspica și Maeotida. Se înspăimântă – domnii depărtate – de-a zeilor glasuri, Și ale Nilului guri, șapte, și-îngemănează fiorul.

Nici chiar Alcidul cel mare atâta pământ nu bătut-a, Când a străpuns ciuta-i iute de-aramă, sau în Erymanthus Codrul sub pace-l feri, ori în Lema, vârtej, suna arcu-i, Nici cel ce-și poartă ușor, cu-al lui frâu cu ciorchini, caru-i mare, Liber cel învingător, poposind iar în Nyssa-ai să-i tigri! Oare mai stăm, îndoiţi, bărbăţia să-nvingă prin

fapte?!

Oare vreo teamă avem Ausonia noastră ˇs-o ţinem?!

Cine-i acela, întrebi, cu măslin pe-a sa frunte, cunună, Jertfe-aducând? Recunosc a lui plete și barba-i căruntă: Rege-al Romanilor este – întâiul, sub legi ctitori-va Marea-i cetate, trimis într-acolo din Cures, sărmană Ţară, să urce-n domnia măreaţă… Și lui, iar, pe urme, Tullus i-a sta, ce va rumpe hodina și-aduce sub arme Mult prea tihniţii viteji, mult prea mult ce-au uitat de triumful Patriei lor. După el, iar, urmează, mai ţanţoș chiar, Ancus, încă de-acum prea voios să asculte-a poporului vorbe.

Vrei să-i mai vezi pe Tarquinii, pe regii cei trufași ai ţării Și-apoi pe Brutus cel răzbunător, care smulsu-le-a fascii? El va primi, cel dintâi, fiind consul, puterea, și-alături Crude securi, pedepsind, chiar și tată, pe fiii-i, semeţii Ce-au cutezat a mișca: libertatea cea dragă-apăra-va Nefericitul părinte – oricum socoti-vor urmașii – Dragostea lui pentru Ţară va-nvinge, și pofta de laudă! Ba și pe Decii și Drusi, mai departe, privește-i – Torquatus Crâncenu-l vezi cu securea-i, pe Cămillus oastea strunind-o.

Suflete, vezi colo, două ce-n arme lucesc deopotrivă, Ce se-nţeleg încă – aici, câtă vreme deasupra li-i bezna – Vai, ce război vor stârni între ele, odată ce-a vieţii Sfântă lumină-or vedea, și ce lupte, și câte măceluri! Socrul va fi coborând de pe-a Alpilor culme – Monoecus, Mândra cetate îl vede – iar ginerele Răsăritul I ˇI va porni – o, copii, nu luaţi a războiului datini, Nu, să n-aveţi obicei să vă-abateţi spre Ţară puterea!! Tu, cel dintâi, cruţător fii, tu ce din Olymp îţi tragi spiţa, Lasă din mâini a ta armă, o, sânge al meu!

Celtalt Corintu-l va-nfrânge și în Capitoliu pe caru-i învingător va veni, doborând sub măcel pe toţi Grecii. Altul distruge-va Argos, Mycene a lui Agamemnon, Pe Eacid răzbunându-se – neamul venind din Ahile, Pentru străbunii din Troia și-altarul mânjit al Minervei.

Cato cel Mare, de tine, de Crassus tăcea-va vreunul?! Dar de a Gracchilor spiţă?! De ambii, ce fulgeră-n lupte,

De Scipiazi, de prăpădul din Libya, ori de Fabriciu, Cel, din puţinu-i, puternic, de tine Serranus, cu brazda-ţi?! Unde mă duceţi, voi, Fabii, sleit?! Tu ești Maximus, omul Singurul care ne poţi, cu zăbava, mări iar puterea!!

Alţii tuma-vor mai moale arama ce parcă respiră, Ști-vor cu șart să cuvinte și-al cerului crug îl vor trage Mai priceput cu compasul, spunând câte stele se-nalţă: Tu ţine minte, Romane, popoare să ţii sub domnie – Asta îţi este menirea – și păcii să-i dai bune datini: Cruţă-i pe cei ce-s supuși și zdrobește-i pe cei care-s trufași!” Astfel grăit-a Anhises – cum stau să se mire, mai spuse: „Vezi și cum intră Marcellus – izbândă cu spolii bogate Vine purtând, și-ntre toţi, peste oaste, se-nalţă viteazul! însuși a Romei putere, prin mijloc de mare furtună o va-ndrepta, călăreţ, nimicindu-i pe Puni și pe Gallii Cei răsculaţi, lui Quirinus a treia dobândă-aducându-i” însă Eneas, atunci – cum vedea că se-apropieolaltă încă un tânăr frumos și purtând strălucitele-i arme, Dar cu un chip întristat și cu ochii plecaţi în ţărână: „Cine e, tată, acela ce vine alături de dânsul?

Fiu-i să fie, ori vreunul din stirpea nepoţilor, lungă? Câte urale-ntre soţi! Și ce port minunat el arată!

Dar noaptea neagră pe creștet îi fâlfâie – umbră cernită!!”

Tatăl Anhises, atunci, izbucnind, șir de lacrimi amare: „Fiule, nu sta să vezi jalea grea ce pe-ai tăi îi lovește: Soarta pe dânsul, o clipă doar, lumii-l va face ˇs-apară, Dar nu-l lăsa-va mai mult!! O, voi, zei, poate, viţa romană Prea v-ar părea că-i semeaţă, primind ea și darul acesta!! Câte suspine pe-acela în Câmpul lui Marte, ¯n cetate, Nu-l vor purta la mormânt?! Ce alai, Tiberine, vedea-vei, Când la movila lui, nouă, vei curge, la înmormântare!! Niciun vlăstar din troiana mlădiţă nu fi-va vreodată ia pe Latini să-i încânte-n nădejdi, pe bunicii lui, veseli, Glia lui Romulus, însăși, nicicând nu slăvi-va pe-un altul! O, pietate! O, crez din bătrâni, și tu, braţ, neînfrânte în vreun război! Căci în faţa-i nu fi-va niciunul să iasă Arme purtând, fie el pedestraș că a porni către luptă, Fie dând pinteni de-

aramă, strunind, înspumat, bidiviul!

O, tu, copile, ce milă! De-ar fi să pot rumpe-a ta soartă!! Tu, tu Marcellus vei fi! Daţi în mâinile-mi, pline, voi crinii, Roșii lui flori să-i împrăștii, ca astfel nepotu-mi de vază să-l dăruiesc, și-al lui suflet, lăsându-i, zadarnic, cinstirea!!”

Astfel merg ei, rătăcind, tot ţinutul, prin câmpuri, prin ceaţă, Larg străbătând, să le vadă pe toate, prin val de văzduhuri. Iar, după ce pe feciorul său drag însoţitu-l-a-Anhises, la al lui suflet să fiarbă de dorul măritei lor slave, Iată că-i spune pe larg ce războaie purta-vor vreodată, Despre Laurentum și neamu-i, cetatea de unde-i Latinus, Și în ce chip fiecare-a lui trudă ˇs-alunge, ori poarte.

Sunt două porţi ale Somnului: una din ele-i deschisă – Numai din corn întocmită – spre visele adevărate;

Cealaltă, strălucitoare, din fildeșul dalb rostuită, Manii spre ceruri îi lasă, și dă mincinoasele vise.

Până aicea Anhises pe fiu și Sibyllă-i aduce, Vorbe de drag le grăiește și-i lasă prin poarta de fildeș.

Astfel, viteazul îşi taie-al său drum către soţi, pân la nave, fără, cu ţărmul de-a dreapta, purced către portul Caietei: Ancora cade la proră, pe ţărm pupe-nalte stau trase.

Æneas primique duces, & pulcher Iulus,
Corpora sub humo deponunt arborea alta,
Instituuntque dapes, & adorea liba per herbas
Subiciunt epulis (sic Iuppiter ipse monebat)
Et Cereale solum pomis alcentibus onerant
Consumpto hoc forte alios ad vertere morsu
Exiguum in Cererem penuria adcogit edendi,
Et rigidam manu mahlique audacibus orbem,
Fatalis crusti patulos nec parcere quadris,
Heus etiam mensas consumimus inquit Iulus
Dño Henrico Puckring Newton de
Tabula
Charleton in Com Cantiæ Baronetto

Prezentarea gintei Iulia

CÂNTUL VII

După ce și-a îngropat doica la Caieta, scăpând de Circe, Eneas ajunge la vărsarea Tibrului (1 – 35). Invocând

iarăși Muza, poetul cântă despre Lavinia, fiica regelui Latinus, peţită de eroul Tumus, dar hărăzită de sorţi unei căsătorii cu un prinţ străin (36 – 106). Troienii, înfometaţi, ajung să mănânce, după prevestire, și mesele de sub hrana lor (107 – 147). Solii trimiși la regele Latinus sunt bine primiţi, cu mari făgăduieli pentru viitor (148 – 285), dar lunona, mereu mânioasă, o trimite pe Furia Allecto ca ˝s-o înflăcăreze pe regina Amata (286 – 405), și-l aţâţă pe Turnus la arme (406 – 474). lasma îl face pe lulus să ucidă un cerb sacru, ceea ce-i stârnește pe toţi localnicii (475 – 522). Cum sângele începe să curgă, Latinus se retrage (523 – 600). lunona deschide templul lui Ianus, iar Italia se pregătește de luptă (601 – 640). Poetul cheamă iarăși Muzele în ajutor (641 – 646), spre a cânta șirul războinicilor italici care vin la război cu căpeteniile lor: Mezentius, cu o parte din Etrusci (647 – 654), Aventinus cu Sabellii (655 – 669), Catillus și Coras din Tibur (670 – 677), Caeculus din Praeneşte (678 – 690), Messapus cu alţi Etrusci (691 – 705), Clausus și Sabinii săi (706 – 722), Halaesus cu Auruncii și Oscii (723 – 732), Oebalus cu alţi Campani (733 – 743), Ufens cu Aequii (744 – 749), Umbro cu Marsii (750 – 760), Vorbius din Ancia (760 – 782), în sfârşit, marele Turnus, cu ai săi Rutuli (783 – 802) și cutezătoarea regină a Volscilor, Camilla (803 – 817).

Tu pentru ţărmul de-aicea, Caieta, o, doică-ndrăgită
A lui Eneas, lăsat-ai, murind, a ta veșnică slavă!

Încă și-acuma sălașul acesta-ţi păstrează cinstirea,
Oasele încă-al tău nume-l mai poartă-n Hesperia mare!

Însă piosul Eneas, cu bine-mplinind cele date, Doicii movilănălţând (cită slavă-i aceasta), purcese Peste tihnitele unde, cu pânze, lăsându-i limanul. Boarea răsuflă a noapte, iar Luna, lucind, a lor cale Nu le-o ascunde, ci marea le tremură-n clară lumină.

Cel mai aproape, ei șterg ale Circei coline și ţărmuri, Unde a Soarelui fiică, bogata, prin crânguri ferite Cântu-și înalţă, prelung, iar în mari și semeţe palaturi Arde-nspre stelele nopţii mireasma înaltă de cedru, Pieptenii ei sunători ciripind prin urzeala subţire. Iar de aici se-auzeau

lei gemând, prinși de furii, în lanţuri Ce le cad grele, și-n noaptea senină dau răget, departe, Cum și mistreţii zburliţi, ca și urșii greoi, la zaplazuri Carese-n[˚râncenă, când umbre mari ale lupilor urlă – Toţi fiind oameni, zeiţa-i schimbase, cu ierburi măiestre, Farmece tari ale Circei legându-i sub chipuri de fiare.

Nu cumva astfel să pară pioșii Troieni pe acolo, Fie aduși până-n port, fie, poate – azvârliţi către maluri, Vânturi prielnice datu-le-a zeul Neptun, ca părinte, Fuga să-și poată urma, ci i-adus peste rupte talazuri.

Iată, ¯proșitu – s-a marea de-o geană: din ¿nalte văzduhuri Când Aurora gălbuie, ¯n caleașca-i de raze lucește, Vântul atunci se lăsă și pierit-a de tot orice boare, Astfel că vâslele greu opintesc pe-un întins ca de piatră.

Tocmai acuma, Eneas zărit-a din larg uriașul Crâng de pe ţărm: Tiberinus prin el, într-o curgere lină, Râu-și aruncă în mare, nu fără bogate vârtejuri, Galben de-atâtea nisipuri. În jur și deasupra, tot zboară Feluri și feluri de păsări a ţărmului – sus, peste ape.

Cântul văzduhul îl umple și jos spre dumbravă se lasă. Dânsul poruncă le dă să se-abată și tragă spre ţărmuri Prorele lor, bucuros să pătrundă spre fluviu, sub umbre.

Haide acum, Erato, spune-mi care-au fost regii, ce vremuri – Laţiul din vechi cum era, când oștirea venită pe nave Pe-a Ausoniei meleaguri sosit-a și tras-a la maluri! Astfel putea-voi să cânt, amintind cum stârnitu – s-au lupte, Numai dă-mi sfat, tu, zeiţă, ca bardul cu noimă să-ţi zică! zice-voi crunte războaie, și regi pomeni-voi, și moarte, Crunta mânie, și oastea tyrrhenă, și, toată, sub arme, Cum Hesperia pomi! Mă îndrept către mai mândre fapte – Mai mare-i cântul ce-l cânt despre – un rege, Latinus, ce-n pace Lungă, bătrân de acum, liniștite cetăţi stăpânise.

Faunus pe el l-a născut dintr-o Nimfă, Mari ca, ¯n Lauren turn; Tatăl lui Faunus fu Picus: părintele lui, tu, Satumus, Zice că fost-ai cândva, primul începător astei spiţe! însă Latinus, prin Soarta zeiască, n-avuse odraslă –

Fiu, pe niciunul, căci, cum se năşteau, şi piereau, încă tineri.

Şi-astfel, acasă, la scaun, avea lângă el doar o fiică, Ce adăsta măritiş, împlinită, ¯într-a anilor floare. Mulţi de prin Laţiul mănos şi din toată-Ausonia bogată Mâna-i doreau – dar o cere, dintâiul, frumos ca un soare, Tumus, din viţă străbună, puternică: soaţa regească Strașnică vrere-arăta ca pe el mire-n casa-i să-l vadă – Numai, grozave minuni de la zei se abat, stând în cale.

Chiar în palat; înăuntru, în curte, creştea ocrotitul Laur, cel sfânt, iar cununa-i cu teamă-o păstrau, de-o vecie: înşuşi Latinus-părinte, aflând, l-închinase lui Phoebus, Tocmai pe vremuri – pe-atunci când durase Laurentum-cetate – Iar, de atunci, tot Laurentes se cheamă şi locuitorii.

În al lui vârf (ce minune!) se strânse un roi de albine, Cu bâzâit uriaş pogorând din văzduh şi seninu-i, De se-aşezară, noian, lănţuindu-se bine-ntre sine – Roiul grozav rămânând atârnat în frunzişul din ramuri.

Spune prorocul, ce-apare pe dată: „Vedem cum sosește Mare viteaz, ce se-ndreaptă aici de prin părţile-aceleaşi, Tot către mare tânjind şi stăpân ajungând în cetate!”

Iar, mai apoi, când altaru-ngrijeşte cu torţele-i caste, Iar lângă tatăl iubit stă Lavinia, mândra fecioară, Pare (ce nelegiuire!) că focu-a ei plete cuprinde şi că podoabele-i toate sunt arse de flăcări aprinse – Totul îi arde, şi plete regeşti şi cununa măiastră în nestemate bătută – şi-apoi, fumegândă, cuprinsă-i De o gălbuie lumină, văpăi strălucind până-n boltă. Lucrul acesta de groază, nespus de văzut, zvon se face, Că-i hărăzită, spuneau, Cosânzeana cea chipeşă, fata însăşi, dar pentru popor că aduce-va crunte războaie!

Regele, dar, îngrijat de minuni, la al lui Faunus oracol, La grăitoru-i părinte se duce, ¯n dumbrava de-acolo, ia să întrebe-Albunéa preasfântă, ce sună – cascadă-n Codru, izvor preaînalt ce împrăştie nor de pucioasă. Vin neamuri multe, italice toate, din toată-Oenotria ia să

primească răspuns la-ntrebări: preoteasa când daruri Dusa aici, și pe piei de la jertfe de oi le-aşternuse, Jos, sub a nopţii tăcere, cătând ce aduce-va Somnul, Vede o mie de chipuri ce fluturã-n juru-i prin beznă, Voci felurite aude și parte de-a zeilor glasuri Are, vorbind și putând Aheronul să-ntrebe și-Avernul.

Tot aici vine Latinus-părinte, răspunsuri să cate, Și, după datini, jertfește o sută de oi, lână groasă, Iar, cu-a lor piei peste sine, se-ntinde-a dormi chiar acolo, Când, din adânc de dumbravă, un glas se înalţă deodată: „O, nu dori vreo nuntire fecioarei, latin soţ cătându-i, Mândră mlădiţă a mea – nu te-nˇrede în cea pregătită! Gineri de vază din lume-or sosi, al lor sânge, odată, Numele nostru la ceruri purtând – strănepoţii acestor Crai sub picioare pământul avea-vor, și, cât sfântul Soare Vede-n Ocean, deoparte și de-alta, vor ţine-n domnie!”

Vorbele-acestea, ce Faunus-părinte le spuse – poruncă-n Noaptea supusă tăcerii – Latinus nu sieși le ţine: Faima, zburând împrejur, peste tot, prin cetăţile toate, Veste le da Ausoniei, atunci când Troiana oștire Lângă un mal plin de ierburi legase smolite corăbii.

Primii – Eneas, frumosul lûlus și mari căpetenii – Merg să se-ntindă pe ţărm sub un arbore-nalt, plin de ramuri Și-ntemeiază ospăţ, jos, pe iarbă punând multe turte – Peste acestea și restul de hrană (cum Zeus i-îndemnase), Și-astfel pe talger de grâne aşază sărace bucate.

Roadele când le-au mâncat, a lor foame-i împinse, asemeni, Din necăjitele turte să muște, ce stau dedesubturi – Mâinile lor pângărind, și măselele mult prea-ndrăzneţe Bietele turte cu zgrunţuri – măsuţe pătrate, întinse. „Vai, ne mâncăm pân și mesele noastre!” le spune lûlus, Numai în glumă, și-atât. Vorba lui puse trudei sfârșitul.

Dar, de-auzi ce spusese din gură, Eneas-părinte Prinse cuvântu-i din zbor și-l opri, uluit de-a lui noimă, Astfel că: „O, închinare” el spuse „sortita mea Ţară! Vouă-nˇlunare, la fel, o, ai Troiei Penaţi, de nădejde! Asta ni-i Ţara și casa! Părintele meu aste vorbe (Mi le-am intesc)

îmi spunea, taina mare-arătându-mi Anhises:

Fiule, când, bine-ajuns lângă ţărm neștiut, mare foame Te-a fi silit, lângă hrana știută, să-ţi rozi pân și masa Ce-o aşternurăţi, atunci aibi nădejde de casă, și-acolo Minte să ţii a dura prima-ţi tabără, sub adăposturi!" Asta era foamea noastră! Doar ea rămânea să mai vină, Capăt să pună la a noastre dureri!

Astfel că, hai, de cu zorii de ziuă, sub Soarele mândru, Știre să prindem ce locuri, ce oameni pe-aici cu cetatea-s. În orice parte de-aicea pornind, solii noștri să afle.

Ļară acum către luppiter voi închinaţi din pocale, Și pe Anhises-părinte-l chemaţi, și turnaţi iarăși vinul!"

Astfel când el le grăi, ram cu frunze pe tâmple-și încinse.

Ļară spre Duhul sălașului lor rugă-nalţă, smerită, Gliei, întâia din zei, apoi Nimfelor, cum și spre Râuri, Lui încă necunoscute, și Nopţii, cu multele-i stele; Cheamă pe Zeus de pe Ida și Mama din Frygia, Sfânta, Cum și părinţii săi, doi – Cea din cer și cu cel de sub Glie.

Tatăl cel Atotputernic atunci din înalturi tunat-a, Trei ori, din ceru-i senin, de stârni cu-a sa mină un nour Multarzător și cu raze de aur lucind dinspre slavă. Suie din oastea troiană pe dată un zvon fără seamăn, Cum că sositu-le-a ziua în care să-și ẓnalţe cetatea.

Gata, se-ntrec să așeze ospăţ, și sub piaza cea bună Umplu pocale cu vârf și cu vinu-nspumat le-n[˟unună.

Ziua a doua, cu zorii dintâi, strălucea pe pământuri, Când, care unde pornind, cercetau spre cetate și ţărmuri, Prin ale-acelor hotare: acesta-i izvorul Numicus, Iată și-al Tibrului râu, pe aici locuiesc și Latinii.

Al lui Anhises fecior, alegându-i din fiece stare, la și trimite solie, o sută de oameni, la Rege, Până la ziduri, cu toţii purtând a Minervei cunună, Daruri să-i ducă măritului domn, și-apoi pace să-i ceară.

Fără zăbavă, grăbesc la poruncă și, iute-nainte Calea urmându-și, ajung. Iar Eneas cu-o brazdă sfioasă Ziduri înseamnă și locul aşază, la ţărmuri sălașul Taberei ca să-l

încingă cu un val și-ale lui metereze.

Calea-și sfârșeau, și-a Latinilor turnuri și acoperișuri ȥNalte oștenii vedeau, cum dădeau să ajungă sub ziduri, Iar dinaintea cetăţii copii și-nflorita junime

Văd, telegari cum îndeamnă, ¯învăţându-i la care să tragă, Aprige arcuri întind, suliţi scutură-n zbor, mlădioase, Din braţe tari și-n[˘ordate, la harţ învăţând să se lupte.

Iată, cu frâie lăsate, și-un sol la bătrânul lor rege Merge să ducă de știre că-n straie ciudate sosit-au Marii viteji, luptători. Iar acela poruncă să-i cheme Dă, înăuntru-n palat, și se-aşază în scaun de domnie.

Sala cea mare, solemnă, cu-nalte coloane o sută, Sta sus, în vârf de cetate, în templul lui Ficus de-acolo, înconjurat de-o dumbravă, păzit de credinţa străveche. Sceptrul, dintâi, a-l lua și securile-n slavă a scoate Bun semn era pentru regi: de aceea în templu-aveau sfatul şi tot aici ospătau – căci, jertfind un berbec, totdeauna Bunii părinţi din senat se-așezau să închine la mese.

Ba mai aveau, tot la rând, șir de chipuri a bûnilor falnici, Din cedru vechi – și pe Italus și pe Sabinus-părinte, Via ce-aduse, păstrând sub statuie-ndoita lui coasă, Cum și bătrânul Saturn și cu Ianus, cu frunţile-i două: Toţi se aflau în pridvor, ca și ceilalţi stăpâni din vechime, Care, luptând pentru Ţară, primiseră răni, vitejește. Stâlpi consfinţiţi mai purtau multe arme luate, dușmane, Care de sus atârnate, securile încovoiate, Creste semeţe de coif și canaturi de porţi, uriașe, Suliţi și scuturi și ciocuri de vârf, cucerite din nave.

Picus, stăpân peste cai, cu-a lui cârjă de augur în mină şi cu-a lui scurtă tunică, ţinea scutul mic, dar cu stânga – Picus, cel care de Circe, poftind a lui soaţă să fie, Când l-a atins cu vărguţa, turnându-i și grele otrăvuri, Fuse schimbat, cu aripi smălţuite, în ciocănitoare.

Stând înăuntru, în templu, Latinus, în scaunul vechimii, Cel părintesc, îi chemă către sine, la faţă, pe Teucri, Iar, de intrară, spre ei glăsui, cel dintâi, cu blândeţe: „Spuneţi, o, voi, Dardanizi (căci vă știu și cetatea

și neamul, Și nu veni ţi pân-aici, depărtări străbătând fă˟r3 de știre), Care vi-i voia? Și care pricină, ori, poate, vreo lipsă v-au îndemnat peste-atâtea întinderi la ţărmu-ausonic? Fie că v-aţi rătăcit, fie, poate, v-aduse furtuna – Lucruri pe care adesea năierii le pat, duși în larguri – De aţi intrat sus, pe râu, între maluri, pierzându-i limanul, Nu ne feriţi ospeţia, nu treceţi uitând de Latinii – Neam din Saturn coborât, de nu știe de lanţuri și lege.

Ci de dreptatea cea bună, păstrând doar a lui obiceiuri!

Încă ţin minte și-acum (deși faima o-ntunecă anii), Cum că Auruncii bătrâni așa spun, că născut pe aicea, Dardanus ar fi pătruns până-n Frygia, până sub Ida şi până-n Samosul Trac, ce se cheamă acum Samothrace. Cum că, plecat de pe-aici, din tyrrhenu-i sălaș, din Corythus, Stă el acum așezat într-un jilţ în palatul din ceruri Cel înstelat, și sporește cu-altarele-i, zeii, la număr".

Astfel grăi, și-a lui spuse curând i le-a-ntors Ilioneus: „Rege, slăvită mlădiţă a lui Faunus, nu, nu ne-aduse Neagră furtună prin valuri, ˟s-ajungem a voastre pământuri, Nici înșelatu-ne-a steaua, ori ţărmul, greșindu-l, cu calea. Ci dinadins, cu bun suflet și vrere spre această cetate Toţi am ajuns, alungaţi cum am fost din domnia-ne mare, Cea mai vestită ce-o vede, venind din Olymp, mândrul Soare.

Stirpea ne-n[˟epe cu Zeus – Dardanului neam Zeus i-este Mare strămoș – iar Eneas ni-i rege din spiţa lui Zeus: însuși Eneas din Troia la pragul ce-l ţii ne trimise!

Cât de cumplită furtună, pornită din crunta Mycene A năvălit peste câmpuri, sub Ida, și care-a fost Soarta Ce-a hotărât să se-nfrunte cu Asia marea Europă, Totul putu ca să afle și cel ce Oceanu-l ascunde şi cel aflat la mijloc și bătut de a Soarelui raze, între meleaguri ce bat patru zări, către capăt de lume.

Din tot prăpădul acela, purtaţi pe întinderi de mare, Suntem aici să rugăm de-un sălaș și de-un ţărm fă˟r3 de patimi Pentru Penaţii de-acasă – un cer și o apă deschise.

Nu vă vom fi noi, domniei, prejos, nici n-a fi fără

nume Faima ce-a veţi, de acum, pentru un semn de așa bunătate, Nici Ausonii n-avea-vor căinţă că Troia primit-au!

Jur pe Eneas, pe soarta-i și dreapta puternică-n luptă, Tot după cum cineva ne-a-n[˚creat în război, sau la pace: Multe popoare pe noi – să nu ai vreun dispreţ că acuma Noi îţi aducem în mâini rugătoarele panglici, cu vorbe – Multe-s măritele neamuri ce-alături ne-au vrut, în unire, Dar Soarta zeilor, însăși, voit-a a voastre pământuri Noi să le-ajungem, cu tare poruncă. Și Dardanus, craiul, Tot de aici e născut, iar, sub vorbe de spaimă, Apollo Spune la Thybris, Tyrrhenul, ˚s-ajungem, la sfântul Numicus.

Ļară Eneas trimite un dar, semn din vechea-avuţie, Nu prea bogat – rămășiţe-adunate din Troia în flăcări: Tatăl Anhises din vasul acesta da jertfă la altare; Asta, iar, Priam purta, când popoarelor larg întrunite Buna dreptate o-mpărţea – sceptrul mare, tiara cea sfântă, Cum și veșmintele scumpe, de mâini de Troiene [lucrate]”.

Ilioneus cât grăia, către el aţintită privirea, în nemișcare, Latinus ţinea, stând pe tron cu mărire şi urmărind totul, bine – dar purpura însăși pe rege, Cea învrâstată, nu-l mișcă, nici sceptrul lui Priam cel mare, Cât zăbovește cu gândul la nunta iubitei lui fiice şi socotește în sine, gândind la vestirea lui Faunus: Poate acesta-i va fi mândrul mire, venit de departe să se arate aici și, sub bune-auspicii, domnia Lui hărăzită să-i fie, ducând mai târziu marea-i stirpe, Tare, de vază, și care cuprinde-va-n pumn lumea toată!

Cu bucurie, ¯n sfârşit, el grăi: „Fie zeii să deie Bun început, bună piază! Avea-vei, Troiene, dorinţa! Daruri frumoase-om primi! Nu lipsi-va ˚s-aveţi sub domnia-mi Mare belșug din bogatul ogor, nici a Troiei mărire!

Numai Eneas să vie, de-atâta de drag ni se-arată, De se grăbește cu noi să se lege în strânsă – ospeţie, Să ni se-arate la faţă, de chipu-mi prieten aproape! Parte a păcii legate-mi va fi domnul dreapta-i să-mi deie!

Voi, deopotrivă, la rege vă duceţi cu astă vorbire: Am o frumoasă copilă, pe care cu un soţ tot din neamul Nostru

˟s-o căsătorim nu ni-i dat de preziceri – nici Cerul, Multe minuni arătând, nu ne lasă: din ţărmuri străine Gineri de vază-or sosi – cântă sorţii – cu-al lor sânge-odată

Numele nostru la ceruri purtând – asta Laţiul așteaptă Cred că așa e sortit, şi-o doresc: al meu gând nu mă-nşală!”

Astfel grăind, tatăl-rege din toţi telegarii și-alese: Trei sute, unul și unul, avea, străluciţi, în ocoale. Tare poruncă împarte ca Teucrilor soli, tuturor a, Cai să le ducă, la rând, înșeuaţi tot cu scoarţe și prapuri, fără pieptare de aur le-atâmă pe piepturi, mărite: Toţi, parcă-n aur muiaţi, iar în guri au zăbale din aur.

Car lui Eneas, slăvitul, îi duc, amândoi, telegarii – Spiţă din ʑnaltul văzduh, ei aruncă pe nări numai pară – Cei care Circe, măiastră, din iapă de soi și-i scosese, Dată sub mare-armăsar al Părintelui-Soare – șireata! Cu-astfel de daruri și vorbe regești ei purced spre Eneas, ʑNalţi pe ai lor bidivii, aducând bună pace în taberi.

Dar iată, însă, din Argos, cetatea lui Inachos, sfânta, Crunta soţie-a lui Zeus se-ntorcea, lung plutind sus, în slavă, Iar din văzduhul înalt pe Eneas cel vesel și flota Îi urmări, pe Dardani cum veneau tocmai de pe Pachynus: Vede cum case-și durează, cum ţăriise-n[˟red, și, în voie, Navele cum și-au lăsat. Stete-mpunsă de-adâncă obidă, fără, apoi, clătinând al ei creștet, din sine glas smulse:

„Oh, neam urât și potrivnic, cu soarta-ţi, dorinţelor noastre – Soartă de neam Frygian! N-au putut ca să cadă-n Sigeum! Prinși, n-au putut ca să-i prindă! Și Troia arzând-a pe dânșii Nu-ı pârjoli la un loc! Ba, prin oști și prin flăcări aprinsă, Cale-au aflat de scăpare!! Zic eu că puterea-mi scăzut-a, Jos doborâtă – de nu, poate, ura-mi sătulă-i și stinsă!!

Ba, scuturaţi de prin ţară, cu mare mânie, prin valuri Am cutezat să-i alung și pe marea întreagă să-i bântui: Cerul și Marea, puterile lor, ostenitu-le-au Teucrii! Ce-au folosit, oare, Syrte și Scylla și marea Charybdă?! lată-i, se-așază-n dorita lor casă, la Thybris, acolo, Fără de grijă de mare – au de mine!! Putut-a el, Marte, Neamul Lapiţilor,

groaznic, să-l piardă! Lăsă Calydona

Fiicei Diana, el, însuși Părintele zeilor, dusă! Ce făptuit-au Lapiţii, sau ce Calydona – să piară?!

Iar însămi eu, marea soaţă a lui Zeus, ce toate-ndrăznit-am, Nefericirea-mi purtând, care-n toate vârâtu-m-am, însămi, Sunt de Eneas înfrântă?! O, dacă puterea nu-mi este Mare-ndestul, șovăi-voi – nicicum! — ca să cer ajutoare?! Dacă nu pot să înduplec Cereștii, pornesc Aheronul!!

Nu mi-e lăsat – fie-așa! — să-l opresc din domnia-i Latină, Soarta – vrea ea – i-o așază-n temei pe Lavinia soaţă: Dar tot am cum zăbovi, amânare-aducându-le-acestor Fapte măreţe – popoarele regilor dându-le morţii! Fie-mpreună și socru și mire, dar deie-astă platã: Zestrea să-ţi fie, fecioară, Troian și Rutului lor sânge, Fie Bellona ca nună să-ţi vină! Nu doar Cisseida, îngreunată de-o torţă, născut-a pârjolul domniei, Ci și-a lui Venus odraslă, un altfel de Paris, aduce Iarăși Pergamului nou prăbușirea sub facle cernite!!”

Nu bine astfel grăi, și purcese, grozavă, spre ţărmuri. Cheamă din bezna de iad, din sălașul Zeiţelor Rele Pe Allecto cea cumplită, a jalei, ce are la suflet Cruntul război și mânia haină și crâncena crimă.

Ură îi poartă și Pluton-părinte, ba chiar pe Cumplită chiar și surorile ei o urăsc, cum în chipuri nespuse, Groaznice, ea se preschimbă, zbârlită de vipere-o mie!

Ei ghes îi dete lunona, grăindu-i în aste cuvinte: „Treaba aceasta, fecioară a Nopţii, o vajnică trudă, Mie mi-o fă și-mplinește, iar cinstea-mi rămână întreagă, Faima să nu mi se stingă: cu nuntă ei vor pe Latinus, Mândrii-Eneazi, să-l înșele – Italia ei să n-o aibă!

Tu ești în stare pe fraţii cei buni să-narmezi pentru luptă, Poţi răsturna, cu-a ta ură, și case – te du, biciuindu-i, Flăcări și facle de foc fă-i să facă! Tu nume o mie, Mii de haine mijloace cunoști: ia din pieptu-ţi, adâncul, Pacea le-o-mprăștie, crunt, și războiului varsă-i sămânţa!

Arme să vrea și să ceară și-ndată să smulgă junimea!” Iar Allecto, străbătută de ale Gorgonei otrăvuri,

Laţiul îl ia mai întâi, și-n Laurentum domnești le case Le aţintește din slăvi, așezându-se-n pragul Amatei, încă tăcut: ea de nunta lui Tumus și-a Teucrilor știre Griji și mânii răscocea cu-arzătoare pripiri de femeie.

Zâna din păru-i verzui scoase-un șarpe și ei i-l ascunse Până sub sânu-i, adânc, lângă inimă, strâns, strecurându-l, la, ¯nnebunită de el, să răstoarne întreaga-le casă. Șarpele lin lunecă printre straie, sub pieptu-i cel neted, Făr ˇs-o atingă – colac el se face și firea-i întoarce, Suflet suflând de năpârcă – ba mândru colan pe la gâtu-i, Mare colubră de aur, ba panglică lungă-nspre creștet, Pletele-i înlănţuind, iar apoi furișat pe tot trupul.

Iar, cum întâia-ntinare, scurgându-se-n sân cu otrava, Simţurile-i ameţește și focul prin măduvă-i iscă, Dar al ei suflet nu prinse atunci încă a arde-n văpaie, Ea glăsui, încă blând, cum o face iubirea de mamă, Greu lăcrimând, din belșug, pentru fiica-i și nunta străină:

„Oare Lavinia noastră-i de dat surghiuniţilor Teucri, O, drag părinte?! Nu-ţi e, oare, milă de fată, de tine?! Nu-ţi este milă de mamă, pe care, la primul lui Crivăţ, Hoţul acela viclean o ˇs-o lase, fugind cu fecioara?! Nu tot la fel Frygianul păstor strecuratu-s-a-n Sparta şi pe Elena a Ledei răpit-o-a-n Troia-cetate?!

Ce-i cu al tău legământ?! Ce-i cu grija cea veche de casa-ţi şi cu-a ta dreaptă, mereu arătată nepotului Turnus?!

Dacă un mire tu vrei dintr-un neam care nu-i cu Latinii, Asta-i lăsat, și te-apasă poruncile date de Faunus, Bunul părinte, atunci orice ţară ce nu-ţi stă sub sceptru Liberă e și străină, cum cred, și așa spun și zeii: fără lui Tumus, de câţi ca să-i vezi obârșia cea veche, Inachus și cu Acrisius moși i-au stătut, din Mycene!”

Când ea văzu că-n[ˇercarea-n zadar i-e și vorbele toate, Cum că-mpotrivă-i Latinus, iar șarpele-i roade rărunchii – Răul șerpesc, plin de Furii, pătruns-o-a toată, răpind-o – Nefericita, atunci, aţâţată de crunte vedenii, Fără de sine, zănatecă fuge, nebună, ¯n cetate.

Tot cum, plesnită sub bici, o sfârlează se tot

răsucește, Când o aleargă băieţii prin curtea din casă, în cercuri – Ei aţintiţi sunt la joc – ea se-nvârte în cercuri rotite, Iar copilașii mărunţi stau cu gura căscată la joacă, Fără să știe cum lemnul ușor se învârte atâta, însufleţit sub lovire – tot astfel și ea, prin cătune, Nu mai încet decât el, tot aleargă ˇs-aţâţe, prin gloată.

Ba și-n păduri, prefăcându-se-n marea putere-a lui Bacchus, Grabnic se-avântă, mai mare nelege, mai mare smintire Ea făptuind, să-și ascundă copila-n desișuri de munte, la ˇs-o ferească de-a Teucrilor nuntă, cu-alaiu-i de torţe, „Euhoe, Bacche!” răcnind „Numai tu vrednic ești de copilă, Mândra-mi fecioară! Doar ţie lua-va ea thyrsul, mlădiul, Ţie să-ţi joace în horă, doar ţie-a ei plete să-n[ˇhine!”

Zboară și Faima, iar mumele-n[inse de Furii în inimi Toate-s purtate de-aceeași ardoare să-și ia noi sălașuri: Casele și le-au lăsat și-au plecat doar cu vântul în plete, Iar celelalte văzduhul de lungi auituri îl umplu – Suliţi cu struguri-ciorchini duc cu sine, în blănuri încinse.

Înfierbântată, regina, în mijloc, cu un pin care arde Merge, cântând hymenaeul lui Tumus cu draga-i copilă, Ochii, de sânge-nvrâstaţi, tot rotind și cu-avană strigare: „Mame latine – Io! — auziţi, de prin loc, fiecare – Dacă, în inimi pioase, purtaţi voi Amatei iubire, Nefericitei de ea, de vă pasă de dreptul de mamă, Panglici din păr vă desfaceţi, orgii să serbaţi după mine!”

Astfel, prin dese păduri, prin bârloguri de fiare, ascunse, Chiar Allecto pe regină o-mpinge, ghes dându-i, ca Bacchus.

După ce i se păru că-i aprinsă-ndeajuns nebunia, Rău încâlcind hotărârea din casă și gând lui Latinus.

Zâna cea rea și cernită znălţatu-s-a-ndată din aripi întunecate, zburând spre cetatea Rutulului vajnic, Cea despre care se spune Danae că o-ntemeiase, A lui Acrisius fiică, purtată de Notus prin valuri: Ardea vechiul ei nume era, și-astăzi marele-i nume Ardea este, la fel, dar norocu-i ˇs-a dus. Peste dânsa Tumus, în casa-i înaltă, a nopţii odihnă prinsese.

Dar Allecto, dezbrăcând mădulare de Furie-avană, Chipu-și preschimbă-ntr-o babă, lăsându-și privirea cea cruntă, Faţa cu brazde şi-o ară, ¯njosind-o, iar plete ca neaua, ¯n Panglici legate, și-adaugă, și-un ram de măslin, ca ˚s-ajungă însăși Calybe, bătrâna lunonei, demult, preoteasă, fără viteazului, lungă nălucă, astfel îi grăiește:

„Tumus, zadarnic lăsa-vei să-ţi piară așa osteneală, Iar sceptrul tău să le-ajungă Dardanilor fără de ţară?! Regele ţie-ţi răpește nuntirea și zestrea, cu sânge Agonisite, cătând venetic drept urmaș la domnie! Mergi dar, te-aruncă, multbatjocorite, primejdii înfruntă! Mergi și doboară Tyrrhenii, lungi șiruri! Latinii-i ferește! Asta trimisu-m-a a-ţi spune, când noaptea te-aşterni la hodină, însăși Satumia luno, cea Atotputernică-n ceruri!

Hai dar, și-nalţă porunca la arme, oștirea să plece cu bucurie-n război, Frygienii, la râu, și-a lor taberi Ce-s așezate acolo, cu capi și corăbii, le arde!

Tarea poruncă, zeiască, o vrea – iar Latinus, de-i rege, Și soaţă-a-ţi da, ascultând de-astă spusă, nu scoate făgadă, la să și-l simtă pe Tumus și-n arme să-l aibă-mpotrivă!”

Dară voinicul cel tânăr, râzând, prorociţei îi spune Astfel din gură: „O, știu, nu, cum crezi, mi-e scăpată solia, Cum că la apa lui Thybris intrat-au smolite corăbii! Nu-mi plăsmui aste temeri! La fel, nici regeasca lunonă Nu m-a uitat pe-aslă lume

Dar, istovită de ani și sub grea bătrâneţe pierdută, Maică – ba făr de-adevăr – te apasă doar grijile grele:

Spaima-n zadar, preoteasă, te prinde-ntre-a regilor arme! Vezi grija ta ˚s-o păzești – ale zeilor chipuri și-altare:

Pace-au război, doar vitejii vor ști și doar ei le purta-vor!”

Dar Allecto la aste vorbe pe loc scăpără de mânie, Iar pe viteazul grăind îl cuprinse pe dat un cutremur, Ochii-i de sticlă-au rămas: câte hidre vădea Erinia, Ce fel de chip se ivi! Căci rotind ai ei globi ca de pară, Cum zăbovea și căta care vorbe acum să-i mai zică, Datu-i-a brânci șinălţă cei doi șerpi din colacul din creștet, Plesnet de bici

răsunând, iar din gură grăi cu turbare: „iată-mă-s, greu istovită de ani, bătrâneţe pierdută, Biată și făr de-adevăr, ce mă sperie-a regilor arme! Uite-mă-aici: am venit din sălașul surorilor mele, Dintre Cumplite – războiul și moartea le-aduc”.

Astfel grăind, către tânăr o torţă zvârli, fumegândă, Care, cu neagra-i lumină, păru a se-nfige în pieptu-i. Spaima nespusă lui Tumus avan alungatu-i-a somnul, Iar năduşeala cumplită tot trupu-i muie, năclăindu-l.

Strigă, pierdut, după arme, la arme prin casă se-aruncă, Crâncen el fierul și-l cată, nebun de-a războiului poftă şi mânios fă˟rʒ de margini: cum focul de vreascuri dă-n flăcări, Tare trosnind, grămădite sub vasul de-aramă, cu apă, Iar clocotindele unde se umflă și dau dinafară, la din izbuc, fumegând, în vârtejuri bogate, cu spumă, Val necuprins înăuntru, cu aburi ce urcă-n văzduhuri.

Cale deschide astfel spre Latinus – călcată că-i pacea – Celor dintâi din oșteni poruncindu-le: Arme să-și ieie! Au, doar, Italia lor de-apărat – jos vrăjmașii din Ţară! Sunt, și de ajuns, pe măsură Latinii și Teucrii să-nfrunte!”

Astfel grăind, către zei închinat-a, chemându-i cu rugă, fără la arme Rutulii se-ndeamnă-ntre ei, pe-ntrecute: Unu-i privește frumoasa juneţe – mai mândru-ntre ceilalţi – Altul la regii străbuni, iară altul la fapte gândește.

Cât pe Rutuli și a lor bărbăţie stârnitu-i-a Tumus.

Zboară grăbită spre Teucri-Allecto, aripi negre-ntinzându-și, Alt meșteșug iscodind, cum zărise-n ce locuri frumosul Tânăr lûlus, la ţărm, vânătoarea – hăitașii-și dusese, lasma din iad, dintr-odată, în câini azvârlit-a turbare Grea, când în nări ei au prins, cu adulmec, duhoare de fiară, Cerbul cel mare să-l prindă: de-aici toată trudase-n⌈inse, Pricină rea de război, de ţăranii-n răscoală pornit-au.

Căci lângă case un cerb uriaș ei ţineau, rămurosul, Cei ai lui Tyrrhus-părinte: luat de la ciuta lui mamă, Mic, pe la ei la ocoale-l hrăniseră, lângă saivane, Turmele mari și regești cum păzeau, pe tot câmpul de-acolo.

Silvia, sora, cu grijă, cum el asculta de cuvântu-i,

Coamele-i împodobea, împletite cu-o mare cunună, Fiara cu drag netezea şi-o ducea la spălat, la izvoare. El mâna ei o răbda şi venea la a stăpânului masă Şi-apoi mergea să preumble prin codru, și, iarăși, acasă Pragul știut îl căta, cât de noapte târzie ˇs-ajungă.

Tocmai departe umbla, când stârnitu-l-au câinii-n turbare, Ai lui lûlus, purces la vânat: cerbul, leneș, în unde chiar se-mbăiase, și-acum sta, tihnit, pe pășune – a hodină. Iată, Ascanius însuși, vrând laudă să-și dobândească, Arcul de com l-aţinti și-i trimise o iute săgeată – fără zeiţa pe dat ajută ca, zburând, șuierândă, Ea să-i pătrundă în pântec și iasă cu vârful prin șale. Bietul de el, greu rănit, a fugit la știuta lui casă, Jalnic gemând ˇs-a târât până-n staul, cu sânge și muget, Parcă tot milă cerând, de suna casa toată-n durerea-i.

Silvia, sora, dintâi, peste braţe plesnindu-se tare, Cheamă-ajutor, mare strigăt, ţăranii din jur asmuţindu-i. Ei – în pădure, mereu, cum se-ascunde năpasta cumplită – Sar dintr-odată, pe loc – unul parul și-l ia, ars în flăcări, Altul ciomagul cu noduri, și care ce-avea la-ndemână Armă-și găsește, pe dat – laolaltă-i adună și Tyrrhus, Care sosește, așa cum crăpa tocmaz, n patru stejarul

Icuri bătându-i, din greu – și îşi ia, gâfâind, și securea.

Din ascunziș, prinse iarăși zeiţa prilej de năpastă şi, repezită-n înalt, până-n crucea din vârful de staul, Cornul cel încovoiat și-l ridică, și dă până-n zare Semnul ciobanilor – glasu-i de iad face codrii-n afunduri Cutremuraţi să vuiască – pădurile-s aprig răsunet: Lacul Dianei, departe, vui, auzind-o, și vuiet Dete și N-ar cu pucioasa-i, izvoarele toate, ¯n Velinus – Pruncii, la piepturi, de teamă adâncă, și-i strâng multe mame.

Glasu-auzindu-l, departe, cumplita-i chemarenălţată, Vin într-o goană, luându-și degrab a lor arme, de-oriunde, Toţi – ţărănimea pornită: dar iată și oastea troiană, în ajutor lui Ascaniu, pe porţi năvălind de la taberi.

lată-i, la rând, faţă-n faţă: acum nu mai dau ca ţăranii, Doar cu măciuci și ciomege, cu parii lor tari, arși la

vârfuri, Ci se încaieră tare cu fierul, şi-o holdă cernită Toată-i zbârlită de vârfuri, de smulsele săbii, și-arama Fulgeră-n soare, bătută puternic, lucind până-n nouri – Tocmai precum și talazul întâi se ridică pe mare, înspumegat, iară largul se umflă și crește din valuri, Astfel că, greu, din străfund, se înalţă vuind pân la ceruri.

Cum înainte de rânduri ieși, o săgeată, cu șuier, îl și străpunse pe fiul lui Tyrrhus, cel mare, pe Almo, Și-l doborî: sub gâtlej i se-nfipse săgeata – de sânge Glasu-i opri, horcăind, iar a vieţii suflare pierit-a. Cad împrejur mulţi viteji, printre ei și bătrânul Galaesus, Ce căuta calea păcii, la mijloc – un om ai dreptăţii – Cel ce era, ¯ntre-Ausonii de-atuncea, bogat în ogoare: Cinci turme mari mai avea, de mioare, și cinci mari, de vite, Pluguri, o sută-i arau, răsturnând mândra brazdă a gliei.

Cât se petrec toate astea și Marte pe ambii-i ajută, Reaua zeiţă, făgada ţinându-și, de sânge pământul Tot înmuindu-l și dând primii morţi, într-o grea bătălie, Iute lăsă Hesperia și-n cerul înalt luându-și zborul, învingătoare, grăi spre lunona cu glasul trufiei:

„Lată-ţi acum împlinită grozava războiului faptă! Zi-le, de vrei, să se-mpace și legi deopotrivă să-și pună, Dacă sunt Teucrii acum împroșcaţi cu-ausonicul sânge! Pot să mai fac și-altceva, dacă știu că aceasta ţi-i vrerea: Zvonuri pot duce, să umplu cu ele-orice obște vecină, Suflete tari să aprind, a lui Marte, nebunul, sminteală: Toţi de-ajutor vor veni – peste tot pe ogoare-aduc arme!” Însă-mpotrivă lunona: „Ajunge” îi zise „cu groaza! Înșelăciunea-i destul! A războiului pricini ni-s gata, Lupta-i legată și-n toi – sânge proaspăt, ursit, e pe arme! Astfel de nuntă și astfel de-alai să-și serbeze olaltă Spiţa de soi a lui Venus și regele însuși, Latinus!

Dar să mai bântui pe-aicea, semeaţă, pe sus, prin văzduhuri, N-ar vrea nicicum Preaînaltul Părinte – al Olympului Rege. Du-te de-aici, iar eu, de vreo trudă mai este sortită, însămi o voi rându-i!” Aste vorbe Satumia zise, fără aceea, ca iasma, ¸nălţatu-și-a aripi în șuier, Șerpi sunători, și Cocytu-l ţinti, părăsind lumea largă.

Este-n Italia toată un loc, pe sub creste de munte, Tocmai în mijlocul ei, loc vestit peste multe meleaguri. A lui Ampsanctus genuni: frunze dese-a lui maluri îmbracă, înveșmântat primprejur, chiar în mijloc de codru, dar huiet Dă răsunând printre stânci, prăvăliș duruind peste praguri.

Toţi îşi arată pe-aici răsuflarea lui Dis cea spurcată. Groaznică peșteră-n jos, uriașul vârtej, Aheronul Unde-și deschide gâtlejul ciumat: Erinia pe-aicea Neagra-i putere-și prelinge – iar cer și pământ slobozește.

Ļară Satumia luno atunci vrea să-și desăvârșească Greul război și urgia: năvală dau toţi în cetate la să-și aducă păstorii din luptă, pe cei ce căzură – Almo, feciorul cel tânăr, Galaesus, cu faţa zdrobită: Zeilor li se închină și-l iau pe Latinus drept martor.

Tumus, și el, vără groaza, când toţi foc și moarte îşi strigă.

Vine și el cu-aspră vorbă: Că Teucrii-s poftiţi la domnie, Viţa din Frygia crește, iar el e-alungat de la praguri!”

Ba și acei căror Bacchus luatu-le-a-n codru, de-acasă, Mame, surori bântuite, ¯n alai (laolaltă cu Amata) Toţi se adună olaltă și strigă-ntr-un glas după Marte: Haide, cu toţi să pornească grozavul război, nedoritul, Fără de piază și soartă – îl cer, răsturnând prevestirea, Iar, pe-ntrecute, palatul i-l iau cu asalt lui Latinus.

El, ca o stâncă a mării, rămâne, înalt făcând faţă – Chiar ca o stâncă a mării, când, groaznic, se sparge talazul: Ea, oricât urlă de tare-nspumatele valuri în juru-i, Mândra povară şi-o poartă semeţ – se cutremur zadarnic Colţii-ascuţiţi primprejur, și-astfel alge bufnesc către larguri.

Dară, cum nu-ı cu putinţă să-nfrângă nebuna-le vrere, Oarbă cum e, iară totul se-aşază pe voia lunonei, Regele-tată, luându-i drept martori pe zei și văzduhul: „Vai!” zice „Iată că Soarta ne dă și ne-azvârle furtunii! Singuri sălbatice fapte plăti-veţi cu sângele crimei, Nefericiţii de voi! Iar pe tine, o, Tumus, te-așteaptă Crunta pieire, căci zeilor rugă, târziu, închina-vei! Mie mi-era tihna dată, și,

când doar în port dam a trage, Mă despuiaţi de-un sfârșit liniștit!” Doar atâta le spuse, Casa spre afară-și închise, și-a faptelor frâie lăsat-a.

Sta obiceiul în Laţiu – ţinut cu sfinţenie-n toate Obștile-Albane apoi, iar acum îl păstrează mărita Romă-cetate – când Marte le vine cu grea bătălie – Fie că pleacă-nspre Geţi să stârnească războiul cel jalnic, Ori la Hyrcani sau Arabi, ori să meargă la Inzi, către Soare, ia să ajungă Aurora, iar acvile Părţii să deie:

Sunt două gemene Porţi ce-ai Războiului nume-l primiră, Sfinte, un semn de la cer, și păzite de spaima lui Marte; Ivăre-o sută le-n[ˇhid, de aramă, de fier au canaturi, Veșnice, tari, iară paznic, în prag, nemișcat le stă Ianus: Consulul însuși, aici, când senatul la luptă ne cheamă

Neîndoios, vine falnic, cu scurta-i tunică, în portul Cel de la Gabii, și, greu, el deschide strigânde canaturi, însuși la luptă el cheamă – pe urme-i sosește oștirea – Cornuri de-aramă, suflând ascuţit, dau încuviinţare.

Iar pe Latinus, atunci, ei voiau, după datini, să-l pună Tristele porţi să deschidă, războieneazilor dând el, Dară părintele-rege nu vru să le-atingă, ci-nluntru Grabnic pomi, de la slujba cea hâdă, ștergându-se-n umbre.

Însă Regina din ceruri, din slăvi pogorându-se-ndată, Porţile, însăși, cu mâna-i, le-a scos din zăbavă: ușorii-i Rumpe Satumia – fierul Războiului – drugii trăgându-i.

Ia Ausonia foc, nemișcată, pe loc, mai-nainte: Parte pe jos vin în câmp, parte, încălăraţi, armăsarii Tare, prin colburi, strunesc – toţi la arme se-ntrec să alerge. Alţii iau scuturi ușoare și suliţi de-aramă fac lucii, Dau cu osânză pe ele și-ascut și pe cute securea: Surlele-aud bucuroși și sub steaguri se strâng cu-avântare.

Cinci sunt orașele care pe mari nicovale bat fierul, Armele să le-nnoiască: Atina, puternica, Tibur, Ardea și Crustumeri și-Antennae cu turnuri de piatră. Coifuri ei, strașnice, fac, pentru capete, alţii la scuturi Leasă cu vârf împletesc, iară alţii pieptare de-aramă, Sau bat cu moale argint pe deasupra frumoase pulpare – Uită astfel și de

brazdă, de plug și de coasa la câmpuri: Patima-i toată aici, când călesc din cuptoare-a lor săbii. Trâmbiţe sună înalt, iară semnul de ordine-i gata. Unul de-acasă-și ia casca, iar altul, strunind telegarii, Tare-i înhamă, sub freamăt, iar scutul și platoșa-apucă, Arme în aur muiate, și sabia-n[ing, credincioasă.

Voi Heliconul, zeiţe – 1 deschideţi și cântu-l începeţi: Care-au fost regii porniţi la război, care cete-i urmară, Câmpuri umplând din belșug, ce viteji a Italiei ţară, Toţi, fii în floare, creștea, roditoare, ce arme purces-au! Voi v-am intiţi, o, zeiţe, și nouă puteţi a ne spune.

Căci pân la noi de abia mai ajunge a faimei suflare!

Primul la luptă purcede, de fel din Tyrrhenia largă, Asprul Mezenţiu: de zei lui nu-i pasă – doar cete-narmează. Lausus, fecioru-i, alături pășește, frumos cum nu-i altul, Nimeni pe lume, la trup, în afară de Tumus din Laurens – Lausus, stăpân peste cai, și mai falnic stăpân peste fiare, Care conduce, zadarnică ceată din tarea Agylla, Mia-i de strașnici viteji – merita să asculte-o poruncă Mai fericită ca-a tatii – Mezenţiu de nu-i sta părinte!

Iar, după ei, se arată în carul ce-aleargă-n câmpie, Cu palmier drept cunună și caii-i de soi, preafrumosul, Os din multchipeșul Hercul, cu scutul purtând semnul falnic, El, Aventinus – o sută de șerpi, strânși, înconjură Hydra:

Rhéa pe dealu-Aventin, preoteasa, pe el, în pădure Doar pe ascuns îl născuse, adus pe-a luminii tărâmuri, Mândra femeie – cu un zeu, după ce pe Geryon ucis-a Și-nvingător ajunsese, viteaz din Tirynth, până-n Laurens, Iar vite mari din Iberia-n Fluviul Tyrrhen îşi scăldase. Ceata-i se luptă cu lăncii și crunte junghere-ascuţite, Vârfuri prelungi, șlefuite, şi-o ţeapă sabellică, mare.

Însuși, el vine pe jos, cu o blană de leu, uriașă Peste-a lui umeri, cu coama zburlită și dinţii, rânjiţii, Sus, clănţănind pe-al lui creștet: astfel în palaturi intrat-a, Groaznic de tot la vedere, cu straiul lui Hercul pe sine.

Și-apoi, doi fraţi vin din Tibur, lăsându-i înaltele ziduri, Stirpe de-un neam cu Tiburtus, ce numele viţei îl dete: Coras cel aprig, cu el și Catillus, Argivă juneţe, Ce

înainte de șiruri răzbat printre desele arme – Tot precum și doi Centauri, veniţi dintr-o creastă de munte, Fii dintr-un nour iscaţi, din Homole și Othrys, cu neaua-i, Jos se reped, într-o fugă, iar codrul cel larg se deschide, Cale să dea, cum tufișuri răzbat cu greu trosnet și huiet.

Nu le lipsea nici acela ce ctitor fusese-n Praeneşte, Fiu din Vulcan zămislit, ajuns rege-ntre multele turme.

După ce-n focul din vatră fusese aflat – spune lumea – Caeculus – el, dimprejur, e-nsoţit de-a lui ceată sătească:

Cei din înalta Praeneşte, vitejii lunonei Sabine, Cei de pe Anio, râul de gheaţă, din stâncile-n rouă Ale Hemicilor, cu-ape bogate, și-Anagnia-i are, Cei ce-s ai tăi, Amasenus-părinte! Nu toţi sunt cu arme, Nici nu le zuruie scuturi și care – cei mulţi bat din praștii Bulzi grei de plumb vineţiu, alţii suliţi au, două, în mână, Capul li-i acoperit cu roșcatele cușme din piele, încă zbârlite, de lup: calcă toţi pe piciorul din stânga, Fără-n[ˇaltare, dar dreptul l-încalţă o crudă ciubotă.

Însă Messapus, stăpân peste cai, din Neptun mândră viţă – Cel ce nu-i nimeni lăsat să-l doboare cu foc sau cu fierul – Cheamă la arme și el, ca ˇs-apuce, iar, fierul, olaltă, Mari, liniștite noroade, demult ce uitat-au războiul:

Ei ţin, tăioși, Fescenninii, și-alături Faliscii, preabunii, Cu cetăţuia Soracte și brazdele Flaviniene, Lacul Ciminius, cel de sub munte, cu crângul Capenei.

Toţi, ei în pas numărat purcedeau pe-al lor rege slăvindu-l: Tot precum, sus, printre nourii umezi, dau lebede albe – Vin din pășune-nspre casă și zboară, cu gâturi prelunge, Glas mlădios trimiţând, de răsună și valea, departe, Și ale Asiei smârcuri

N-ai fi crezut întocmite că-s șiruri cu-aramă-nzăuate într-un așa vălmășag, ci un nour înalt, din văzduhuri Ce se pogoară, greu stol abătut – fremătândele păsări.

Iată, din sângele vechi al Sabinilor, Clausus sosește, Șir nesfârșit aducând cu el însuși – cât mândra-i oștire, Cel din a căruia stirpe sunt Claudii, tribul și neamul Laţiului larg răspândit, după ce-n Roma fost-au Sabinii.

Din Amitemum o mare cohortă și vechii Quirites,

Ceata de soi din Eretum și cea din măslinii Mutuscei, Cei din Nomentum-cetate și Rosea, câmp la Velinus, Cei de la râpele groaznice-a Tétricei, dealul Severus.

Cei din Caspéria și cei din Fôruli, de pe Himella, Cei ce din Tibru și Făbaris beau, cei din Nursia rece, Cete venind din Hortina și alte popoare Latine, Cum și acei care Allia-i scaldă, cu tristul ei nume – Câte talazuri răstoarnă a Libyiei Mare întinsă, Când nemilosul Orion se lasă-n iernatice unde, Sau câte spice-s zbârlite sub Soarele nou al căldurii, Dese, în câmpul lui Hermus și-n blondele Lyciei lanuri, Scuturi răsună și-i tropot și vuiet, pământu-ngrozindu-l.

Ļară acum îşi încură Halaesus și caii și carul, Lui Agamemnon părtaș și vrăjmaș spre al Troienilor nume, Tumus primind de la el multe neamuri lui Bacchus iubite, Care lucrează Colinele Massice, și de pe măguri Jos le-au trimis Auruncii, părinţii, cum și Sidicine Câmpuri întinse, și Cales le lasă, vecini cu Voltumus, Râu plin de vaduri, alături de ceata Saticulă, aspră, Și de a Oscilor oaste: ciomege-ndoite, măiestre, De aruncat, au cu ei, strânse-n laţuri cu tari prinzătoare: Stânga-i în scutul de piele, și-n dreapta îşi ţin iataganul.

Nici tu nu fi-vei lăsat la o parte din cântu-mi, Oebalus, Cel ce se spune că Telon născutu-l-a, Nimfa Sebethis Mamă fiindu-i, pe când tatăl lui în Capréae domnia la bătrâneţe-o avea, Teleboilor domn – dară fiul, Nemulţumit cu ogoarele-i large, ţinute, străbune, Și pe Sarrești i-apăsa – neamuri multe la apa lui Samus, Cei care Rufrae le ţin și cu Batulum și cu Celemnae, Cum și acei ce privesc spre livezi și-n cetatea Abellei: Ca și Teutonii, învârt bumeranguri cotinde prin aer, Creștetul li-i apărat cu un ciubăr scos din trunchiul de salce, Scuturi de-aramă sclipesc, și lucesc, la fel, săbii de-aramă.

Dar și pe tine, mărite, din Nersa muntoasă, te-aduse Ufens, în grea bătălie vestit, faima-ţi mare la arme! Tu, neamul căruia, cel fioros, obiceiul prin codri Tot să vâneze îl are – ea, ginta aequiculă a brazdei: Ară pământul sub arme și-s tot bucuroși ca să smulgă

Pradă, ˟s-o care-n alai și din jaful ei traiul să-și tragă.

Ba și, din neamul marruvic, venit-a măritul lor preot, Umbro, puternicul domn, cel trimis de-al lor rege, Arhippus, Coif cu-al măslinului ram, norocit, el purtând drept cunună: Marele meșter știa al năpârcilor neam, șuierânde Vipere, să domolească, în somn cufundate, cu mâna-i Furia lor potolind-o, și-a lor mușcătură ˟s-o spele. Dar nu i-a fost de ajuns și ca vârful dardanicei arme, Tămăduit, să-l ferească, nu-ɨ fură descântece-a somnuri De vreun folos pentru rană, nici ierburi din marsice creste. O, cum te plânse Angitia, codru-i, și Lacul Fucinus, Limpede undă, curat străvezie!

Tot la război purcedea și mlădiţa ce-avea Hippolytus, Vorbius cel preafrumos și trimis de Ancia, mama, Strălucitor cum venea din dumbrava Egériei – lacul, Umede ţărmuri, pe unde-i altarul mai blând al Dianei.

Faima grăiește că el, Hippolytus, fu-ucis de haina-i Maștеră, astfel plătind ce-ai său iată-i dăduse pedeapsă, Crunt sfârtecat de-ai lui cai în turbare, dar către văzduhul Stelelor, iar, către slavă și cer ˟s-a întors după-aceea, Ierburi din a lui Paiéon sculându-l, sub harul Dianei.

Atotputernicul Tată, stârnit de-așa faptă grozavă – Cum că din bezna de jos muritorul la viaţa luminii Iarăși l-aduse – pe Vindecător, cu-a sa mare știinţă – Chiar și-al lui Phoebus fecior el fiind, până-n Styx îl trăsnise.

Trivia însă, de drag, prin sălașuri ascunse, iubitul, Pe Hippolyt, și-l ascunse, la Nimfa Egeria-n crânguri, Unde, de toţi neștiut, prin Italicii codri, el singur, Traiul să-și ducă, ferit, iară Vorbius nume să-i fie.

Astfel, de-al Triviei templu și crângul cel sacru departe Toţi telegarii în tropot și-i ţin – fiind[ɔ˜ tot bidiviii Carul de ţărm l-au zdrobit, speriaţi de-ale mării vedenii. Dară feciorul acesta și-așa pe-ale câmpului larguri Caii și-i tot încura, șfichiuindu-i sub carul de luptă.

Dar, întrentâii mai falnic, măreţ și la trup, însuși Tumus – Iată-l venind înzăuat și cu un cap mai presus decât preajma-i. Coiful slăvit, întreit cu-a lui tuiuri, înalţă Himera, Chiar cum sufla din gâtlej ale Etnei vârtejuri de

pară: Tot pe atât ea mugește și-azvârle cernitele-i flăcări, Cum se înmoaie de sânge pământul în cruntele lupte, însă pe scutul cel neted, cu coamele-n sus, însăși Io, Toată în aur suflată – are piele și peri de junincă – Este-o poveste întreagă: și paznicul fetei, și Argus, Ba chiar și Inachus-tatăl, vărsându-și din urnă izvorul.

Vin pe-a lui urme, un nour, pedeștrii, noiane de scuturi, Toată lărgimea prinzând, și Argiva oștire, și ceata De Aurunci, de Rutuli și, din vechea lor spiţă, Şicanii, Cum și Sacranele oști și Labicii cu scuturi pictate; Cei ce îţi ară-n hotar, Tiberinus-părinte, ¯n dumbravă, fără lui Nùmicus malul cel sfânt și-n coline Rutule Dau sub brăzdar, până-n creasta Circaeei, la luppiter Anxur Și-a lui ogoare, pe unde Feronia-i veselă-n crângu-i, Unde se-ntinde a Săturei mlaștină neagră, iar Ufens, Apă-ngheţată, îşi caută calea-n vâlcele, spre mare.

Iar după ei, din al Volscilor neam, se arată Camilla, Ceata călare ducându-și, mulţime-nflorată-n aramă, Mândra războinică, tare, nu-n caier și-n fusul Minervei Mâinile ei deprinzând, ci, voinică fecioară, prin lupte, Aspră ţinându-și viaţa, ca vântul de iute, din goană! De alerga peste holda întreagă, cu vârfuri de spice, Gingașe vârfuri ea nici n-atingea, să le rupă din fugă, Ori, de-și căta a ei cale pe-a mării crescânde talazuri, Iuţile-i tălpi n-atingeau nicidecum toată-ntinderea mării.

Toată junimea pe câmpuri și ziduri, pe sus, răspândită, Gloata, la fel, multe mame-o privesc și se miră cum merge, Mâna la gură ducând, uluite, cum netezii umeri Purpura cinstei i-mbracă, regească, și-agrafa de aur Pletele-i prinde olaltă, iar ea Lyciana sa tolbă Mândru şi-o poartă, cu ghioaga ciobanilor, greu ghintuită.

Venus îi aduce lui Eneas armele

CÂNTUL VIII

Turnus dă semnalul luptei, iar Mezenţiu i se alătură, ei căutând şi ajutorul lui Diomede împotriva Troienilor (1 –

17). Eneas, prevenit de chipul Tibrului, caută și el ajutorul Arcadianului Evandru, așezat pe colina Pallanteum din viitoarea Romă (18 – 80). La plecare, el găsește scroafa din prevestire și, jertfind-o, împreună cu purceii ei, urcă pe Tibru până la Evandru (81 – 106), cu care-și înnoiește legăturile de ospeţie (107 – 183), povestind totodată despre obârșia jertfei aduse acum lui Hercule – celebrarea izbânzii acestuia asupra lui Cacus (184 – 279). După sacrificiu, Evandru îi arată lui Eneas locurile viitoarei Rome (280 – 368). în decursul nopţii, Venus merge la Vulcan și obţine ca el să-i facă lui Eneas noi arme, zeiești (369 – 406), pe care le făuresc Cyclopii (407 – 453). De cu zori, Evandru îl sfătuiește pe Eneas cu cine să se mai alieze: cu Tarchon și cu Etruscii răsculaţi împotriva tiraniei lui Mezenţiu, alături de care va veni și fiul său, Pallas, cu patru sute de călăreţi (454 – 519). O minune arătată de Venus îi îmbărbătează, iar Eneas trimite în tabăra sa, pe apă, o parte din oaste (520 – 584). El însuși merge în tabăra lui Tarchon (585 – 607). Venus îl găsește singur și-i aduce armele făurite de Vulcan, pe care viteazul le privește îndelung, cu uimire, fără a înţelege pe deplin tâlcul imaginilor gravate pe ele (608 – 731).

Când al războiului semn ridicatu-l-a-n vârf cetăţuii
Tumus, iar surle și corni înălţatu-și-au aspra cântare,
Când telegarii-i făcu să dea tropot, iar armele sunet,
Suflete tari se stârniră: tot Laţiul, cu mare pornire,
E într-un gând să purceadă și aprigă-i e tinerimea.

Ufens, Messapus și cel cui de zeii din cer nici nu-i pasă,
Trufaș, Mezenţiu, sunt primii ce-aduc, rânduind,
ajutoare şi peste late ogoare ei trec, pustiind până-n zare.

Venulus este trimis cu solie spre mândra cetate
A lui Tydid Diomede, măritul, să ceară-ajutoare:
„Cum că sunt Teucrii în Laţiu, Eneas cu flota, și-aduce
Zeii Penaţi, cei înfrânţi, cum că Soarta ursitu-l-a rege –
Asta să-i spună, și multe că-s neamuri ce-ajută viteazul
Cel din Dardania, numele lui răspândindu-se-n Laţiu:
Ce va urma la acest început, ce va scoate prin luptă,
Dacă Fortuna i-o dă, şti-vă

limpede însuși Tydide, Mai bine chiar decât Tumus, ori regele vârstnic, Latinus!”

Astfel prin Laţiu era. Toate-acestea al lui Laomedon Falnic urmaș le vedea, frământat sub a grijilor mare, Iar al lui suflet se-abate avan, ba încolo, ba-n[˘oace, Toate-n[˘ercând să le simtă și totul cătând să străvadă – Tot precum raza cea tremurătoare, sclipind din oglinda Apei din vasul de-aramă, bătută de Soare sau Lună, Aprig străfulgeră-n jur și se-nalţă, lucind, spre tot locul, Sus ajungând să atingă podoaba tavanului casei.

Noaptea căzuse, pe-ntregul pământ stăpânind, ostenite, Vieţuitoarele toate, ce zboară sau umblă, iar Somnul Greu le ţinea, când Eneas-părinte, pe mal, chiar sub ceruri, Frigul uitând, se culcă, trupul său istovit odihnindu-l, Chiar și târziu, tulburat cum era de-a războiului umbră.

Lui zeul însuși de-acolo, din mari și plăcutele-i unde I se-arătă, Tiberinus, ivit printre ramuri de sake, Vârstnic, cu straiu-i verzui peste umeri – de în mândră pânză – Pletele-i largi ascunzând pe sub stuful umbros, în cunună.

Astfel atunci îi grăi, a lui grijă cu vorba să-i curme: „Sânge-al zeiescului neam ce ne-aduci iar a Troiei cetate, Dintre vrăjmași dobândită, și porţi spre vecie Pergamul, Mult aşteptate-n pământul Laurentului, până în Laţiu, Asta ţi-e casa ursită, aceștia Penaţii – n-aibi grijă!

Nu te lăsa îngrozit de război – căci urgia cerească Cum și mânia-le ˘s-au potolit!

Ļară acum – să nu crezi că-i, prin somn, o deșartă-amăgire – Chiar pe aici vei găsi, sub stejari, lângă ţărm, uriașă, Albă, o scroafă întinsă, ce, treizeci, născut-a purceii-i, Dalbi ca și ea, dimprejur dând să sugă cu toţi de la mamă.

Ásta ţi-e locul cetăţii, aceasta ţi-e tihna din trudă! Iar, de acum, de trei ori câte zece, în crug trecând anii, întemeia-va Ascaniu cetatea-i vestită – tot Albă!

Nu cânt deșarte preziceri! Acum însă cum împlini-vei, învingător, ce te-așteaptă, ascultă puţin ce-ţi voi spune:

Loc pe aceste meleaguri Arcazii din neamul lui

Pallas, Soţi lui Evandru, măritul lor rege, purtându-i emblema, Și-au însemnat și ales, ctitorindu-și pe dealuri cetate, Dându-i, străbunului Pallas în dar, nume bun – Pallanteum.

Ei însă, neîncetat, duc război cu Latinele neamuri: ia-ţi-i în taberi drept soţi și cu ei lege tare-ţi așază! însumi spre ei, și de-a dreptul, cu râu-ntre maluri, te-oi duce, Astfel ca vâslele tale să-i poată răzbate-mpotrivă.

Hai, te ridică, fecior al zeiţei, când stelele-n ceruri Jos ˇs-or lăsa, fă-i lunonei plecată-nˇlunare, mânia Ea să şi-o lase, iar ruga ˇs-o-nduplece! fără și mie, învingător, eu cinstire să-mi vii! Sunt acel ce-ntre maluri Vezi cum cu apele mele tai mari și-ngrijite ogoare, Thybris cu unda-albăstruie, râu drag și cu apă din ceruri: Casa mea mare-i aici, dar izvoarele-mi vin din înalturi!”

Zise, și-apoi în adânc cufundatu – s-a Râu-n străfunduri, Casa-i de ape cătând: somnul nopţii-l lăsă pe Eneas.

Sus se sculă și, privind către razele Soarelui, znaltul, Zorii suind, după dat, cu-ale sale căuşe de palme Apă din unde luă și astfel glăsui spre văzduhuri:

„Nimfe, voi, Nimfe-n Laurentum, de unde-s atâtea izvoare, Thybris, și tu, drag Părinte, cu râul tău, sfânt-curgătorul, Voi să-l primiţi pe Eneas, dar teafăr, scăpat din primejdii! Orice genune îţi este izvorul, de-avut-ai tu milă, De ale noastre necazuri, din orice pământ vine unda-ţi Cea preafrumoasă, mereu cu cinstire și daruri veni-voi să mă închin, o, Stăpâne al apelor din Hesperia, Ce purtător ești de corn, numai dă-mi ajutor, cu tărie!” Astfel grăi, și se duse ˇs-aleagă din flotă corăbii, Două, luând și vâslași, două șiruri – cu vâsle și pânze.

Însă, deodată, în faţă îi iese – o nespusă minune: Iată că-n codru el vede, cu pruncii, din tălpi până-n creștet Albă, o scroafă, ce-acolo sta-ntinsă-n pășunea cea verde. Astfel, piosul Eneas o-nˇlună de-ndată spre tine, luno mărită, ca jertfă, cu-odrasle și tot, la altare.

Cât fuse noaptea de lungă, șuvoiul umflat domolise Thybris, făcând să se tragă a lui unde, tăcute, și astfel,

Blând, ca o baltă întinsă, ori cum e o mlaștină mare, Apa-i rămase-aşternută, ca vâslele trudă să n-aibă.

Calea-n[˟epută, astfel, şi-o grăbiră cu-avânt și plăcere: Curg lin smolite corăbii de lemn peste ape – a mirare, Codrul se miră și el cum îi trec dinainte sclipinde Scuturi, vitejii mânându-și pe râu zugrăvitele nave. Ei, zi și noapte, la vâsle cu spor ostenesc, deopotrivă Trec, rând pe rând, coturi largi, străbătând, când și and, pe sub arbori şi pe tăcutele ape, în tihnă, brăzdează pădurea.

Soarele înflăcărat sus, pe boltă, urcase, la ceruri, Când ei zăresc, nu departe, cetatea cu ziduri și case, Acoperișuri, nu dese, acolo, la cer unde-acuma Roma puternică-și ⸗nalţă tăria: Evandru pe-atuncea Strâmtu-i sălaș îl avea – și se-abat într-acolo, la maluri.

Tocmai în ziua aceea Arcadul solemnă cinstire către Amfitryonidul slăvit aducea, și celorlalţi Zei, lângă ziduri, în crâng. Lângă el, fiu-i, Pallas, olaltă cu ceilalţi tineri, și-alături senatul sărac și mai-marii, Sfântă arzându-și tămâia, și fum înălţând de pe-altare.

Când nave-nalte zăriră ivindu-se-n codrul cel negru, Cum lunecau pe tăcute, aduse de vâslele mute, Se îngrozesc de ce văd dintr-odată și masa şi-o lasă, Iute din jilţuri sculaţi: însă Pallas îndemnuri le dete, Cutezător, jertfa lor ˟s-o urmeze, cu arme-mpotrivă El iureș dând, și, din creasta movilei: „O, juni, ce nevoie, Ce v-a împins pe-aslă cale ascunsă? Ce ţintă vă mână? Neamul și casa de unde? Cu pace veniţi, sau cu arme?”

Însă Eneas-părinte din pupa înaltă-i răspunse Astfel, cu mâna-ntinzându-i măslinul ce pacea o-arată: „Vezi neamul nostru din Troia, Latinilor arme dușmane, Căci ne-alungară de-acolo, războiul trufaș răsculându-l: Noi pe Evandru-l cătăm. Duceţi vorbă și spuneţi mai-marii Noștri Dardani c-au sosit și se roagă el soţ să le fie!”

Încremeni la asemenea nume de vază-atunci Pallas: „Hai și coboară!” el spuse „Oricine vei fi, însuţi vorba către părintele meu să ţi-o porţi – fii Penaţilor oaspe!” Mâna i-o prinse cu dreapta și-n braţe-l primi ca pe-un frate, Astfel că, înaintând, până-n crâng au ajuns de la maluri.

Ļară Eneas spre rege grăi cu prietene vorbe:

„O, cel mai bun dintre Greci, către care Fortuna voita să mă închin și cu rugă să-ntind ram cu sfintele panglici, Nu m-am temut eu prea mult că erai al Danailor rege, Stirpea ta arcadiană și rudă de-aproape cu Atrizii: Mândrami tărie și sfinte, zeiești prevestiri, și părinţii, Rude din moșii-strămoși, ca și glia-ţi cu vechea ei faimă Pusu-m-au ţie aproape și, vrând, îndemnatu-m-a Soarta!

Dardanus, primul părinte și ctitor de seamă al Troiei – Grecii o spun – ˇs-a născut din Electra, din fiica lui Atlas:

El către Teucri-a venit. Pe Electra născut-o-a Atlas, Cel ce pe umerii-i mari ţinea cerului boltă din slavă. Vouă Mercur vi-i părinte, acela ce, dalbă, ¯n Cyllene, Maia-l născu, zămislit sus, pe vârful cu rece zăpadă. Ļară pe Maia, de credem cumva ce se spune, chiar Atlas – Atlas, tot el, o născu, cel ce ţine tărâmul cu stele – Astfel că neamul ni-i unul, dar sângele-n două se-mparte.

Întemeiat pe acestea, nu soli, nici măiastră-nſˇercare Eu către tine-am trimis, ci pe mine – pe mine, și capul Meu mi l-am pus, rugător ca la prag să-ţi ajung, lângă tine!

Daunicul neam, tot așa ca pe tine, cu crâncenă luptă Mă izgonește – de-a fi să ne-alunge, nu văd vreo zăbavă la Hesperia cea mare sub jug ei ˇs-o ţină, întreagă, Marea de sus ˇs-o cuprindă, la fel și pe cea dedesubtu-i. Dă-mi și primește-mi cuvântul: noi suflete tari în războaie Toţi arătat-am și-avem tinerime de soi, încercată!”

Zise Eneas. Acela și chipul și ochii și vorba I le căta ne-nſetat și privea pe-ndelete la boiu-i, fără apoi, scurtă vorbă: „Cu drag te primesc eu pe tine, O, preamărite-ntre ai tăi! Te cunosc și-mi aduc bine-aminte Glasul și vorbele – chipul măritului tată Anhises!

Căci mi-am intesc cum venea ca să-i vadă surorii domnia, A Hesionei, el, Priam, a lui Laomedon mlădiţă, Și-n Salamina mergea, cum văzut-a și-Arcadia rece. Florile primei juneţi înfloreau pe obraji-mi atuncea: Mă minunasem de Teucri, ce domni – minunat era dânsul, Laomedontiadul! Dar înalt, peste toţi, i-era portul, Drept, lui Anhises-părinte. Ardeam de o vie dorinţă Lui să-i

grăiesc și-a mea dreaptă pe-a lui să o strângă, prieten. M-am apropiat și, cu drag, l-am luat la Feneus în cetate. El dăruitu-mi-a-atunci tolba-i bună, săgeţi lyciene, Iar, la plecare – o hlamidă cu fir doar de aur lucrată şi două frâie de aur, pe care le mânuie Pallas.

Dreapta legată îmi este de-al nostru cuvânt de atuncea.

Și-astfel, când zorii de mâine spori-vor pământul acesta, Ajutoraţi, și cu drag, v-oi trimite – ce-aveţi trebuinţă! Dar, pân-atunci, cum prieteni venit-aţi, la jertfa aceasta Care-i odată pe an (nu-i lăsată-amânarea!), alături, Staţi și serbaţi lângă noi, puși la masă de soţi și prieteni!”

Nu bine asta grăi, că ospăţu-l pornește, pocale Noi rânduiește – vitejii pe jeţuri de brazde îi pune şi, cel dintâi, pe Eneas, mai sus, pe o treaptă-l așază, Jilţul de frasin lui dându-l, cu-o piele de leu pe deasupra. Tineri aleși, pe-ntrecute, cu preotul de la altare Iau și aduc măruntaie de vită și umplu în coșuri Daruri din ale lui Ceres, turnându-l pe Bacchus în spume. Ia și mănâncă Eneas, și-alături junimea troiană, Mușchiul cel lung al spinării și din măruntaiele sfinte.

Foamea când și-au potolit, ei de saţ ajungând să-și ia hrană, Regele-Evandru grăi: „Nu-s solemnele datini degeaba, Mândrul ospăţ moștenit – nu-i zadarnic eres la altare Marii puteri de-i venim, nu uităm vechii zei de pe-aicea, Căci, oaspe drag de la Troia, scăpaţi din cumplite primejdii, Datina ne-o împlinim și-nnoim meritata cinstire!

Tu, mai întâi, ia privește la râpa aceasta de steiuri care atârnă, cu stânci prăbușite, și-n munte, pustie, Iată şi-o casă, așa cum ruină-o lăsă stâncăria: Fost-a aicea o peșteră mare cu-adâncul ei pântec, Unde stăpân era chipul – Jumate-de-om – al lui Cacus. Soarele-ul un tru nu bate, iar tina pe-acolo, întruna, Moale de sânge şi-omor, se-adâncea, cum la poarta-i trufașă Capete multe de oameni înfipte stăteau, putrezinde.

Tatăl jivinei Vulcanus era: focul lui, crâncen tare, El îl vărsa și pe nări și pe gură – o cumplită nămaie. Dar, la fierbinte dorinţă, ne-aduse, odată, ea, vremea Zeul – venit

de-ajutor! Căci Alcidul, el, răzbunătorul, Trufaș de moartea cu care-l răpuse, ucis, pe Geryon Cel întreit, pe aicea trecea şi-şi mâna marea turmă, învingător: boii lui, uriași, ţineau râul și valea.

Dar, în sminteala lui neagră, tâlharul de Cacus, atuncea, ia să nu lase nici fapte haine, nici mari videșuguri Necutezate, uitării – i luă din ocoale lui Hercul Patru din taurii mari și cu patru frumoase juncane: Vitele, ca să nu lase vreo urmă-nainte, de coadă Tot înapoi și le-a tras până-n peșteră, calea ˟s-o-nșele, Urmele astfel să șteargă – și-n grota de beznă le-ascunse: Oricât cătai, niciun semn nu ducea către peștera-aceea!

Dară, estimp, rumegândele-i turme cum iar din ocoale Amfitryoniadul îşi scotea, ˟s-o pornească pe cale, Boii mugind i-auzi, la plecare, și codrii-mprejuru-i Cum îi umpleau de-al lor huiet, coline-auind, părăsite. Dar o junincă dint un tru, din peșteră, glas le întoarse, Tare mugind, iară Cacus, cu toată a lui pază, ¯neelat fu.

Însă Alcidul atunci se aprinse de furie: fierea Neagră într-însul zbucni – arme prinde și greaua-i măciucă, Cea noduroasă, o-apucă, luând prăvălișul în pieptu-i. Cacus atunci fu văzut, prima dată, cum groaza-l cuprinde, Ochii-mprejuru-i rotind: fuga-ndată, mai iute ca vântul, El se vârî-n văgăună, cu aripi la glezne, de spaimă.

Cum se târăște în un tru, din lanţuri el stânca prăvale, Grea, uriașă, pe care, în fiare, cu-a Tatii priceperi o afumase la prag, ca ușorii să-i ferece porţii.

Iată-l, Tirynthiul însuși, de Furii cuprins, cum sosise şi toată calea privea, ba încolo, ba-n[˟oace, cu ochii, Scrâșnet în dinţi mestecând. De trei ori, cu fierbândă mânie, Dealu-Aventin cercetează, de trei ori încearcă intrarea – Steiul de stânci, în zadar – de trei ori se așază din vale.

Cremenea sta nemișcată, de colţuri de stânci străjuită, Sus, peste peșteră, dând spre înalturi, cât cerul de mare, Cuib potrivit doar cernitelor păsări de hoituri, cumplite. Creasta, spre stânga, în josu-i, cum da către râul din vale, Hercul smucit-a din dreapta, cu icnet poprindu-

se-ntr-însă: Din rădăcini el o smulse, și-apoi brânci îi dete, cu sete, De răsună tot văzduhul înalt când pomi ea de-a dura, Maluri făcând ca să tune și râul pe-afară să deie.

Iată și peștera mare, cu casa-n adânc, a lui Cacus, Cu văgăuni de-ntuneric, ce-acum i-au ieșit la lumină. Tot cum, sub mare putere, pământul ar sta să se caște şi să deschidă a Iadului temniţi, domnia de umbră, Ce și pe zei înfioară – genunea cea pală ˚s-o vadă – Cum, uriașă, deschisă-i, lumina pe Mani îngrozindu-i.

Neașteptata lumină prinzându-l deodată-nlăuntru, Sub stânca lui cea boltită, mugi, deznădejdea luându-l, fără Alcidul asupra-i aruncă ţu tot ce-mprejur e: Totul în armă preface, și trunchiuri, și pietre de moară. Însă acela, cum fugă nu este – a scăpa din primejdii, Fum fără seamăn revarsă – un nor din gâtlej (ce mirare!), Tot cuprinzând, cu sălașu-i în negură oarbă, cumplită, Orice vedere luând: noapte neagră se-nghesuie-n peșteri, Fumegătoare ca Iadul, cum focul și bezna-s totuna.

Nu-l mai răbdă el, Alcidul, ci-nfuntru sări, peste dânsul, însuși, prin foc, chiar acolo pe unde mai gros era fumul, Nourul cel uriaș clocotind parcă-n neagra genune.

Iată-l, pe Cacus, zadarnic vărsându-și pârjolul cel groaznic, ÎI și cuprinde, prin beznă, cu un nod nedesprins, și-l sugrumă, Până ce ochii din cap i-au ieșit și-n gâtleju-i nu-ı sânge.

Casa pe dat se deschide-nafară, cu porţile smulse, Vitele-s scoase-n liman, iară jaful pedeapsa şi-o află, Cerul dreptatea văzând – cum, un leș târât de picioare, Cel ticălos e-azvârlit. Nu se satură ochii, vrăjmașul să și-l privească – ce chip fioros și ce blană pe faţa, Ba și pe pieptul jivinei, cum piere-n gâtleju-i văpaia!

Iar de atunci îi serbează cinstirea – voioși, toţi urmașii Ziua aceasta păstrează – întâiul, Potitius însuși şi a Pinarilor casă, ce-i strajă la jertfa lui Hercul: El și altarul acesta din crâng l-așează: Cel mai Mare

Numele lui l-om păstra – Cel mai Mare ne-a fi el de-a pururi!

Haideţi, voi juni, și la jertfa cu-atâta mărită cinstire

Plete vă-nſingeţi cu ramuri, pocale în mână să se-nalţe, Zeul de obște chemaţi-l și vin închinaţi – bunăvoie!”

Astfel grăi, și-apoi fruntea sub plopul lui Hercul şi-onſinse, Frunzele-n două culori, atârnând, a lui plete-adumbrit-au, fără în dreapta, pocalul cel sfânt și-l umplu – toţi, degrabă, Varsă spre masă, cu rugă, voioși, și la zei se închină.

Seara se-apropie lină, Olympul cel mare rotindu-l, Iar sacerdoţii – cu, primul, Potitius – șiru-și luară, îndătinat, doar cu brâie din piei și cu facle purtate: Mare, se-ntinde-un ospăţ și aduc, pentru slujba a doua, Daruri plăcute, umplând cu tipsii încărcate altarul. Iată și Sălii, în jur, la cântări, lângă vatra aprinsă Cum se alătură – tâmplele lor tot cu plop sunt încinse. Hora de juni e deoparte – a bătrânilor e de cealaltă, Toţi lăudându-l pe Hercul și marile-i fapte: cum dânsul şerpii de mașteră-aduși cu mânuţele-i mici îi ucise; Cum, în război, nimicit-a slăvite, semeţe orașe, Troia și-apoi Oihalia; cum mii de necazuri răbdat-a Sub Eurystheus și domnia-i, bătut de lunona-n rea piază:

„Tu, Neînfrânte, Centaurii, firi îmbinate, din nour Marii născuţi, pe Hylaeus și Folus ucis-ai cu braţul, Tu și pe fiara din Creta, și leul, sub stei, la Nemea, Tu apa Styxului ai îngrozit, tu și paznicu-n Hades, Cel ce, zăcând, îşi păzea, în bârlogu-i, neroase ciolane! Spaimă nici chipuri de groază, nici însuși Tyfoeus nu-ţi dete, Namila cu-arme la cer, nici curajul al Lemei balaur Nu ţi-l răpi, ¯neonjurat, cum erai, de-a lui fălci fără număr! Fii fericit, tu, mlădiţă a lui Zeus, cinstire zeiască, Vino din dreapta spre noi, și spre jertfă cu dreptul pășește!”

Astfel cântau ei cu toţi, adăugând la acestea pe Cacus, Peștera lui și văpaia cu flăcări de iad, revărsate: Sună întreaga pădure, și dealuri, și codrul răsună.

Ļară de-aicea cu toţii, când jertfa-nſ˟hinat-au cu bine, Merg în cetate: în frunte era – împovărat de vechime, Regele lor, cu Eneas alături și fiul cel tânăr, Cum se urcau, făcând drumul ușor cu frumoasele-i vorbe. Stă și se miră, privind împrejur, să le vadă pe toate, Mândrul Eneas, răpit

de-așa loc, bucuros ca să afle Tot ce întreabă și ce făptuit-au vitejii de seamă.

Țară Evandru – al lor rege și ctitor al Romei înalte: „Codrii aceștia-i aveau ale locului Nimfe și Fauni, Cum și un neam ce-i născut din adânc de stejari și de trunchiuri, Fără de creșteri și datini: nici vite-a-njuga n-avea știre, Nici să-și așeze avutul, nici bunul câștig să-l păstreze, Ci doar din pomi se hrăneau, din vânatul cel trudnic prin codru.

Primul, Saturnus veni din Olympul ceresc către dânșii, Arma lui Zeus ferind-o, ¯n surghiun, alungat din domnie. El rânduit-a, din munţii înalţi, neamul lor, risipitul, Ascultători către legi i-a făcut, iară ţara lor Laţiuz, Vrut-a să fie, în laturaz, ei cum și-află adăpostul.

Veacul de aur spun ei că le-a fost sub această domnie, Astfel, în pace, cum el cârmuia peste-a sale popoare, Dar, mai apoi, pe încet, vârsta vieţii mai ștearsă ajunse, Când ˚s-a ntronat a războiului ură şi-o grea lăcomie.

Dete năvală atunci Ausonica ceată – cu dânsa

Neamuri Șicane – şi-şi schimbă a Satumiei glie-al său nume. Regi au venit, cum e Thybris, cu trupu-i grozav, fiorosul, Cel de la care Italicii fluviul tot Thybris numit-au, Și l-a pierdut pe cel vechi, care Albulaz, fost-a odată.

Țară pe mine, din ţară-alungat și bătut tot pe mare, Atotputernica Soartă, Fortuna cea neîmblânzită M-au așezat pe aici, împlinind prevestirea de spaimă Spusă de Nimfa Carmenta – a mea mamă, glas dându-i Apollo”.

Nu bine astfel grăi, că, de-aici el mergând, arătat-a Bunul altar și cu Poarta Carmenta, așa cum Romanii Astăzi le spun, tot la fel, drept cinstire spre vechea Carmenta.

Prorocită ursită, ce-ntâia cântă că sosi-vor

Marieneazi și că fi-va vestit peste tot Pallantéum. Iar de aici îi arată și crângul cel mare – Adăpostul Romulus unde-așezat-a – și-apoi Lupercalul·, sub coasta Rece, numit, după-arcadicul rit, al lui Pan, cel Lycaeus.

Țară apoi îi arată pădurea-Argiletum, cea sfântă, Locui vădește și moartea lui Argus, acolo, fost oaspe. Iar la

Tarpeia îl duce-n sălaș, Capitoliul să-l vadă – Astăzi de aur, pe-atunci îmbrăcat în zburlite tufișuri, încă de-atunci pe ţărani o cumplită credinţă-n puterea-i Îi copleșea, iară ei se-ngrozeau de pădurea din creastă.

„Vezi, în această pădure” îi zise, n frunzar, pe colină, Stă, mare – un zeu (care zeu, nu se știe!): Arcazii pe însuși Zeus socotesc că-l văzură – adesea egida prin neguri Cum el şi-o scutură-avan, și cu dreapta cum nourii-adună.

Iar, mai departe, mai vezi două mici cetăţui ruinate, Doar amintiri, rămășiţe ce spun de viteji de-altădată: Pe-una durat-o-a Ianus, pe cealaltă însuși Saturnus – Uneia-i spun lanicùl, iar Satumiaz fost-a cealaltă”.

Astfel grăind între ei, se urcau către simple sălașuri, Pe la Evandru cel multcumpătat: se vedeau multe turme, Care mugeau – unde-i Forul Roman și-s luxoase Carinae. Când au ajuns în sălaș: „Pragu-acesta călcatu-l-a Hercul, învingător, îi grăi, și-n palatul acesta intrat-a! — Binevoiește, o, oaspe, dispreţ să-i arăţi avuţiei, Ci ca un zeu tu te poartă, și nu-mi înjosi sărăcia!”

Astfel îi spuse, și-apoi sub tavanul cel jos din lăuntru Pe uriașul Eneas îl duse – așezându-l pe scoarţe, Moale pe frunze să stea, pe-o blană de Libycă ursă.

Noaptea se lasă, pământul prinzându-l sub negrele-i aripi, Dar, nu degeaba-ngrijată în sufletu-i gingaș de mamă, Venus, mișcată de zarva menind a urgie-n Laurentum, Către Vulcan astfel spuse, grăind în iatacul de aur, Vorbe de dragoste-aprinsă, zeiască, pe soţu-i să-l prindă:

„Cât pustiit-au Pergamul din Troia-n războiul lor crâncen Regii Argivi, dărâmând cetăţuia menită pieirii, Nu te-am rugat să trimiţi ajutor, nici ca, faur de arme, Marele tău meșteșug să-l arăţi, prelubite bărbate, Nici n-am voit în zadar truda ta să o pun la-n[ˇercare, Chiar de lui Priam și-ai să-i datoram ca, la rându-mi, cinstire să le arăt – lui Eneas plângându-i noian de necazuri.

Dar el acum, cu-a lui Zeus poruncă, Rutulii-ajunge: Tot eu vin, dar, să te rog, o, zeiască, preasfântă putere, Arme să-mi faci, unei mame, ca fiul să-mi apăr! Pe tine

Fiica lui Nereus putut-a, cu lacrimi, și soaţa lui Tithon să te înduplece-odată: te uită ce neamuri se-adună, Câte cetăţi fieru-l bat, porţi închise, pe-ai mei să-i răpună!”

Astfel grăi, iar zeiţa în braţe de marmoră-l prinse Pe cel ce sta șovăind, încălzindu-l sub îmbrăţișare. Flacăra bineștiută pe el îl cuprinse-n dogoarea-i: Iute, fierbinte fior l-a pătruns, jar prin măduva toată, Tot precum dira de pară cea ruptă de-un tunet năprasnic Sfâșie, greu scăpărând, norii negri-n înalt străpungându-i.

Bine-l simţi a lui soaţă, frumoasă, urzind al ei farmec, fără Vulcanus-părinte grăi, cetluit sub iubirea-i: „Care pricini câţi, departe?! Încrederea-n mine pierdut-ai, Zână frumoasă, cumva?! De aveai tot atâta tu grijă, Poate lăsat îmi era și pe Teucri să-i ferec în arme, Și-astfel Puternicul Tată și soarta dădeau, cu-a lor vrere, Troia lui Priam să stea încă alţi zece ani, neclintită!

Ļară acum de vrei luptă, și-acesta e gândul ce-ţi pasă, Orice eu pot făuri îţi făgădui ˇs-o fac, și cu grijă, Tot ce se poate lucra – fier și aur, și-argintul ce curge – Tot ce sub foale-n cuptoare se face: oprește-a ta rugă, Nu te-ndoi de ce poţi!” Aste vorbe nu bine le spuse, Şi-o-mbrăţișă, doritoare, lăsându-se tihnei în voie, Somnul prinzându-l curând în gingașele soaţei lui braţe.

Dar, după ce aţipirea dintâi, miezul nopţii, trecuse.

Somnu-l lăsă a fugi – când femeia din casă, întâia, Cea care-și duce-al ei trai doar cu fusul și tortul Minervei, Focu-adormit din cenușă-l aţâţă, ca noaptea la lucru, Biata de ea, ˇs-o adauge, cu slugile toate la caier, Casa curată, cinstită, să-i ţie bărbatului, și-astfel Dragii copii, încă mici, să și-i poatănălţa din necazuri – Tot așa Meșterul Mare al Focului, iute, neleneș, Truda din făurărie şi-o ia, jos din pat, de cu noapte.

Este la Coasta Șicană, la Lipara a lui Aeolus Stâncă semeaţă, o insulă-naltă ce fumegă-n ceruri, fără sub ea e genunea de vetre-a Cyclopului, roasă, Unde-ale Etnei căminuri răsună, sub vuiete grele, De nicovale izbite, cu geamăt scrâșnind văgăuna, Și ai Chalybilor bulgări de fier, sub văpaia din vetre: Casa e a lui Vulcan, și zvulcania-i ţara

aceea. Marele Meșter încoace din cer coborî, din înalturi.

Colo Cyclopii băteau cu baroasele fierul din peșteri, Brontes și cu Steropes și, cu braţele goale, Pyracmon. Tocmai că-n mâini ei aveau, plăsmuit, șlefuit doar în parte, Trăsnetul tare – din care Părintele nostru din ceruri Jos, spre pământ, ni le-aruncă – dar parte el încă nu-i gata.

Puseră-adaos trei raze – de ploaie, trei – nori de furtună, Trei – roșiatice flăcări și trei – ale Austrului aripi: fără acum fulgerări ale spaimei, cu vuiet și groază Amestecau în lucrare – mânie cu nor de văpaie.

Car pentru Marte-n alt colţ, cu-a lui roţi aripate, sta gata, Cel care și pe viteji, dar și mari cetăţui înspăimântă, Dar și egida grozavă a lui Pallas, cea tare în luptă, O șlefuiau, daurind pe-ntrecute a șerpilor solzuri, Trupuri cumplit înnodate și, chiar către pieptul zeiţei, Marea Gorgonă, cu gâtul tăiat, dar cu ochii de pară.

„Toate luaţi de pe-aici!” el le zise „lucrări începute, O, voi, ai Etnei Cyclopi, și încoace luaţi bine-aminte: Arme avem de făcut unui mare viteaz! De putere

Și braţe iuţi e nevoie – vădiţi-vă, dar, măiestria! Fă˙rȝ de zăbavă lucraţi!” Doar atâta le zise, iar dânșii. Se repeziră la treabă, pe dată-mpărţindu-și lucrarea. Curge arama în valuri și aurul curge, asemeni, Iar în cazanul fierbinte oţelul încins dă în clocot.

Trag ei o pavăză mare, să bată în ea toţi Latinii, Iar șapte cercuri îi prind, rotunjite, olaltă legate. Alţii bat foalele mari, care suflă ca vântul de tare, Bat și iar bat, deopotrivă, când alţii călesc ţipătoare Foi de metal în hârdău: geme peștera-n hang de ilăuri. Urcă și cad, între ei, braţe tari cu baroase cât maiul, Tactul ţinând, cât sentoarce din clești trunchiul fierului, greul.

Cât se grăbește-a-mplini fapta sa Lemnianul Părinte, Zorii luminii slăvite din casa-i de jos pe Evandru L-au și trezit, iar sub streșini se-aud ciripind păsărele. Scoală bătrânul şi-şi trage tunica pe sine, să iasă, Gleznele-și prinde-n tyrrhene nojiţe, la bune sandale, Și-apoi pe umeri, alături, îşi prinde-un jungher din Tegeea, Iar peste stânga și-aruncă o blană de panteră, largă.

Lui, de pe pragul înalt, îi ieșiră-nainte, doi gemeni, Clinii de pază, grozavi, pasul domnului lor să-nsoţească, Și-astfel pomi spre sălașul dint un tru, primit de Eneas, Oaspe mărit, ţinând minte cuvântul – ce-i făgăduise.

Dar și Eneas, din zori, purcesese spre el ca să vină – Fiul lui, Pallas, cu primul era – cu acesta, Ahates: Cum se-ntâlnesc, dreapta-și strâng și se-așază în mijloc de casă, Astfel ca vorba plăcută acum să şi-o lege în voie.

Regele, primul, grăi

„O, preamărită a Teucrilor frunte, cât fi-vei pe lume, Troia nicicând n-oi vădi că-i înfrântă, pierzându-și domnia! Noi însă, ca ajutor să aducem spre – un astfel de nume, Vai, prea puţină putere avem: ne încinge, de-o parte, Râul Etrusc, de cealaltă Rutului, ce-și zuruie arme.

Dar necuprinse popoare-ţi găsesc să se-alăture-n taberi, îmbelșugate, domniei slăvite – o piază scăparea Neașteptată, ţi-aduce: chiar Soarta încoace te poartă!

Căci, nu departe de-aicea, pe-o vechenălţime durată, Este Agylla-cetate, ce Lydica gintă, odată, Cea multvestită-n război, pe-a Etruriei creste-o zidise: Mulţi ani la rând, înflorită, apoi însă-n grea despoţie, Rege Mezenţiu i-a fost, stăpânind-o sub crâncene arme.

Ce să mai spun de măceluri cumplite?! Dar faptele crunte Ale tiranului rău?! Bată-l zeii precum făptuit-a!

Morţi și cu vii el lega la un loc, trupuri moarte și-n viaţă, Mâini lângă moartele mâini și cu chipuri la moartele chipuri, îngemănate olaltă, scursoarea să-ntindă coptura – Chinuri grozave pe ei într-o moarte înceată să-i stingă.

Dar cetăţenii, la urmă, sfârșiţi, pentru a lui nebunie, Arme-și luară, pe el și palatul înalt să-mpresoare: Soţii la rele-i ucid, foc înalţă, cât casa-i de mare.

Dară acela, ¯n măcel, pe furiș, spre a Rutulilor câmpuri Iute fugi, pe ascuns, ca să-l apere oaspele-i, Tumus.

De-asta, Etruria toată stârnitu-s-a-n furie dreaptă, Iar pe-al lor rege și-l cer spre pedeapsă, cu Marte-n răscoală.

Miilor lor eu pe tine, Eneas, drept cap li te-oi pune, Cum, îndesindu-se alături, tot ţărmul de nave e-n freamăt,

Steaguri cum vor, la război: doar că-i ţine bătrânul lor preot, Sorţii cântându-i astfel: „Tinerime-a Maeoniei, mândră, Floare și vârf al vitejilor vechi, ce o dreaptă durere Simte, vrăjmașul cătând, pe Mezenţiu, cu-aprinsă mânie, Niciun Italic lăsat nu-i asemenea ginţi să supună, Ci vă alegeţi un cap din străini!” Auzind ei acestea, Mândra Etruscilor oaste din câmp se retrase, cu spaimă.

Astfel, la mine trimise-n solie cununa regească Tarchon, odată cu sceptrul și-nsemnele toate-a puterii, ia să purced înspre taberi, Etrusca domnie ˟s-o capăt. Dar, îngheţată de ani și înceată, a mea bătrâneţe Nu-mi lasă mie-a poruncilor frâie, spre fapte măreţe.

Fiul ar fi să-mi îndemn, de n-ar fi dintr-o mamă Sabellă, Și-astfel, al ţării fecior. însă tu, cui și anii și neamul Cele sortite-ţi menesc, și te cer și te-ngăduie zeii, Mergi către ei, Doamne tare al Teucrilor, și spre Italici!

Ļară pe el, deopotrivă, nădejdea și-a mea mângâiere, Fiul meu, Pallas, ţi-l dau: să deprindă sub mâna-ţi măiastră la la război și oștire-a lui Marte lucrare ˟s-o-nveţe, Fapte măreţe văzând, cu mirare spre tine, acuma!

Și călăreţi, două sute, Arcazi, îţi mai dau din oștirea-mi, Care-s mai tari și vânjoși, tot atâţia, cu sine, și Pallas!”

Nu bine astfel grăi, când cu feţe-mpietrite rămas-au Anhisiadul Eneas și multeredinciosul Ahates, Ce tot stăteau, judecând multe lucruri, mâhnite, în sine, De nu dădea Cytherea un semn din seninul din ceruri. Căci, din văzduhul cel neașteptat, fulgerând, tare trăsnet cu bubuit și cu tunet căzu, de părură-n ruină Toate-mprejur, cum mugea și-al Etruscilor sunet de trâmbiţi. Sus ei privesc: iar și iar se abate măreaţa chemare, Vuiet și arme prin nori li se pare că văd, prin seninuri, Cum, fără ploaie, sclipesc și cum tună – a bătaie de clopot.

Ceilalţi au și-n⌈˟remenit, dar viteazul din Troia, pe dată, Sunet știut cunoscu și a Mamei Zeiţe făgadă, Și-astfel grăi: „Scumpă gazdă, să nu stai să vrei cercetare, Ce fel de lucru minunea arată – Olympul mă cheamă! Semnul acesta ni-l spuse n oracol zeiască mea Mamă, Că va veni, a război, când aduce-va, bun, ajutorul Armelor noi, de Vulcan făurite

Vai, ce măcel îi așteaptă pe-acei din Laurentum, sărmanii! Cum pedepsi-te-voi, Tumus! Ce multe sub unde ˟s-or pierde, Scuturi viteze și coifuri, și trupuri voinice purta-vei Thybris-Părinte, cu tine! Doar lupte să vrea, legea rumpă!”

Astfel grăind el acestea, sculatu – s-a iute din jilțul Mare și ⸗nalt, și, întâi, înteţi pe-a lui Her cui altare Focuaţipit, iar spre Larii de ieri și Penaţii cei pașnici

Cu veselie pomi – aduc, jertfe lăsate, din turme Capete-alese, Evandru și ţării Troieni din oștire. După aceasta, la nave pășește, ca soţii să-și vadă: Dintre aceștia, pe-acei ce-n virtute erau mai de seamă Bine-i alege, să meargă-n război – iar pe ceilalţi la vale Apa îi duce, domoală, și râul în voie îi poartă, la să-l vestească pe Ascaniu de tata și cele-ntâmplate.

Cai li se dau celor care, din Teucri, pornesc peste câmpuri: Fără de sorţi, lui Eneas în faţă i-aduc armăsarul Ce-i învelit cu o piele de leu, ghiare de-aur lucindu-i.

Faima-și ia zborul, vestind toată obștea lor mică, îndată, Cum că ai regelui cai au purces spre Tyrrhenice ţărmuri. Rugi și-îndoiesc temătoarele mame, iar teama seascute, Când vine val de primejdii, iar chipul lui Marte tot crește.

Însă Evandru-părinte, cum pleacă, prinzând a lui dreaptă, Tare-l cuprinde și lacrimi revarsă, acestea spunându-i: „O, de mi-ar da înapoi Zeus însuși ce ani îmi zburară, Tot cum eram, când vrăjmașii, atuncea, sub mândra Praeneşte, îi doborâi la pământ, când mormane de scuturi aprins-am, învingător, și cu dreapta-mi pe Erulus-rege în Tartar, Jos, l-am trimis, chiar de lui, la născare, Feronia, muma-i, Suflete trei îi dădu (grozăvie!), trei arme să poarte – Morţii de trei ori avea a-i fi dat – dară toate-a lui inimi Dreapta aceasta-i răpi, tot atâtea-i luă și-a lui arme!

N-ar fi acum să mă smulg eu nicicum din a tambrăţișare, Fiule drag – de-aș putea! Nici Mezenţiu vecinului, astfel, Creștet cărunt nu-i râdea, nu avea cu-al său fier cum să-mi deie, Crâncene – atâtea dureri, pustiind

de-ai mei oameni cetatea!

Voi, însă, Zei din înalt, și tu, Doamne Puternic din ceruri, Iuppiter, milă-arătaţi pentru regele-Arcazilor, bietul, Rugi părintești ascultând: dacă a voastră putere pe Pallas Teafăr ❧napoi mi-l aduce, iar Soarta vrea asta să-mi deie, Dacă trăiesc să-l mai văd și ˟s-ajung iar în faţă să-mi steie, Viaţă-ţi mai cer: am să rabd să mai duc orice trudă – astă vreme!

Dar, de Fortuna, tu vrei și amenințţi ˟s-abaţi grea urgie, O, chiar acum, chiar pe dat, fie viaţa cea crudă să-mi piară, Cât nu știi grija cum e, cât nu-i limpede ziua de mâine, Cât, preaiubite copil, tu, plăcerea mea, singur, târzie, încă în braţe te ţin! Fie sol de cernită mâhnire la la auz să nu-mi vie!” Părintele astfel de vorbe, Ultime – i spuse atunci: prăbușit, slujitorii-l luară.

Tocmai ieșise pe porţi călărimea, deschise în faţă, în cei dintâi și Eneas și multeredinciosul Ahates, Și-apoi fruntașii Troieni – chiar cu șirul din mijloc și Pallas, Falnic hlamida purtând și cu armele lui zugrăvite – Tocmai precum, înmuiat, și Luceafărul, sus, către ceruri, Dă din Ocean ca să iasă, iubit, între stele, de Venus, Sfânta lui faţă şi-o urcă în slăvi și-ntunericu-alungă.

Stau temătoare la ziduri, numindu-i cu ochii, dragi mame, Norul de colburi privind și-a lor cete lucind în aramă. Ei prin desișuri purced, pe-unde-i calea mai iute-a străbate, Arme pe umeri purtând – se întinde chemarea: în șiruri Câmpul în tropot mărunt bat copite, de piatră lovite.

Este un crâng uriaș, răcoros, lângă râul lui Caieris, Sfânt peste tot, prin credinţa din vechi: peste tot doar coline Vin să-l încingă-mprejur, iară codrul de brazi îl astupă. Vechii Pelasgi, spune Faima, cândva lui Silvan l-închinară, Zeului turmelor mici și-al pășunilor – crâng și serbare – Ei, ce-altădat, cei dintâi, stăpânit-au Latine hotare.

Nu prea departe de-aici, la adăpost cu-al lor Tarchon, Tyrrhenii Taberi ţineau, iar din vârf de colină putea să se vadă Toată oștirea-așezată pe largile câmpuri din vale.

Tot într-acolo Eneas cu-aleasa și mândra-i junime Vin

să se-oprească – osteniţi, ca de cai și de sine să vadă.

Venus atunci, printre nori, în văzduh, dalbă zână se-arată, Daruri venind să aducă: pe fiu-i în valea ascunsă când îl văzu, mai în taină, alături de râu și răcoarea-i, Astfel pomi să-i grăiască, venind lângă dânsul, olaltă:

„Lată-mplinită dorinţa de-a Soţului meu măiestrie, la, mai apoi, pe acei din Laurentum, războinici, trufașii, Să nu-i ferești, iar pe Tumus cel aprig să-nfrunţi în grea luptă!”

Astfel grăi, și, cu drag, Cytherea pe fiu și-l cuprinse, Armele-alături lăsând, lucitoare, sub trunchiul cel falnic.

El, bucuros și de daruri, dar și de-a zeiţei cinstire, Nu-și mai putea sătura ai săi ochi, frumuseţea privind-o, Tot răsucind între mâini, chiar în faţă, și coiful cel mândru, Coamă grozavă, și sabia strașnică, flăcări lucindu-i, Soarta de parcă sclipea, ca și platoșa tare de-aramă, Ce, sângeriu, uriașă, sta, tot cum a Soarelui raze Fac ca să ardă un nour de-azur, până-n zare, departe. Ia el apoi și pulparele netezi, bătute în aur, Suliţa-i grea și cu scutul, cu-a lui, de nespus, lucrătură.

Stau zugrăvite acolo-a Italiei fapte – triumfuri Ale Romanilor mândri – cum, bine știind ce-o să fie, Marele Meșter le scrise – tot neamul cu spiţă din veacuri De la Ascaniu-n[ˇepid, și războaie, în șir, înfruntate.

Mai plăsmuise lupoaica lui Marte, pe jos în bârlogu-i, Chiar cum pe iarbă născuse: la pieptu-i, doi gemeni, alături Cum se jucau fără teamă, sugând de la dânsa-mpreună, Iar ea îi linge, întoarsă de tot, îmblânzită, spre dânșii, Îi ogoiește pe rând și cu limba tot trupu-l dezmiardă.

Nu mai departe-i și Roma, Sabinele aprig răpite, Circul adânc, la Serbarea cea Mare, abia împlinită. Le adăugase – cum iarăși, din nou, se aţâţă războiul între Romani, vechiul Taţiu și asprii războinci din Cures. Ţară, când lupta lăsat-au, vezi regii sub arme, lui Zeus Cum la altar ise-n[ˇlună și ţin dinainte pocale, Cum înţelegeri încheagă, drept jertfă purcica-aducând-o.

Nu prea departe, mânate, cvadrige te rup, repezite, Mettus, pe tine – Albane, de n-ai vrut cuvântul a-ţi ţine! — Tullus cu-a lui măruntaie-n copaci se abate, minciuna ˇS-o

pedepsească – tufișuri stropind cu o rouă de sânge.

Dar și Porsenna poruncă dădea să și-l ia pe Tarquiniu iar înapoi, ca-ntr-un cleşte de fier el cetatea strângând-o: Chiar în tăiș îi dau buzna, spre a lor libertate –eneazii! Parcă-l și vezi cum se-aţâţă și tot amenință acela, Podul că-l vrea, dar cutează să-l rupă, ¯naintea lui, Codes şi cum, rupând a ei lanţuri, înoată Cluilia-n valuri!

Tocmai în vârf, păzitor stete Manlius stâncii Tarpeia, Templului strajă, ţinând Capitoliul și mândra lui frunte, fără Palatul regesc e zbârlit de-a lui Romulus stufuri. Gâște de-argint bat din aripi prin de-aur porticuri, când Gallii Dau ca să intre, și strigă că-n praguri stătut-au vrăjmașii: Gallii prin tufe-au urcat și dăduseră în cetăţuie, Bezna având de-adăpost, și-ajutorul de taină al nopţii; Plete de aur aveau și veșminte de aur, asemeni, Sarici vărgate lucind – la grumaji ca laptele, dalbe, Mândre colane de aur: cu suliţi din Alpi, scuturate, Greu se abur⌈a, iar scuturi prelunge le apără trupul.

Uite-i aici și pe Sălii, Lupercii cei goi cum mai joacă, Cum plăsmuise flaminii cu scufe și scuturi din ceruri. Caste matroane odoare-n caleștile moi și le poartă, Toată cetatea străbat. Mai la vale adaugă, la fine, Tartarul, jos, în străfund, cu înalte – a lui Dis, porţi de groază, Și, Catilina, pe tine, cum crima-ţi plătești doar sub cazne, Crunt atârnând de un stei clătinat, bântuit și de Furii, Iar, la o parte, pioșii, al cărora jude stă Cato.

Între acestea se-aşterne, umflată, o mare de aur, Largă, cu-nalte talazuri cărunte pe-ntinsuri albastre, Iar împrejur, argintaţi, joacă-n cerc zbenguit, mulţi, delfinii, Apa din coadă brăzdând și tăind ale mării cuprinsuri.

Chiar în mijloc, bat războiul la Actium flote de-aramă, Fierbe Leucates, de tot sub vârtejul lui Marte – a vedere, Iar ale mării talazuri dau fulgere, parcă-s de aur.

Iată-l pe Augustus, de-aici pe Italici ducându-i, el, Caesar, Cu senatori și poporul roman, cu Penaţii și zeii.

Sus stând, pe pupa-i înaltă, iar tâmpla de-un nimb i-e cuprinsă, Flăcări aprinse, când sus, tocma n slavă, i-e steaua străbună. Vântul îl poartă, din colo, cu zeii alături,

pe Agrippa, Șir necuprins aducând – lui pe tâmple-i străluce însemnul Falnic, războinic vestit – mândra luptei navale cunună.

Dincoace, barbari-având, și-ntre arme ce nu-s de o seamă, Vine Antoniu, ce-a-nfrânt Aurora și Roșia Mare – Duce Egiptul cu sine și răsăriteană urdie, Bactria cea de pe urmă… și-a lui Egipteancă – soţie!

Dau toţi năvală olaltă și spumegă large întinsuri, Vâsle bătând, fără preget, și pinteni lovind, întreiţii. Dau către larg: parcă-ai crede că-n mare vin, smulse, Cyclade, Ori că se bat cap în cap munţi cu munţi și înalt cu înalturi – Cu-astfel de mare tărie vitejii se bat de pe pupe! Flăcări din câlţi se împrăștie-avan, cu săgeţi aruncate, De peste tot – iar Neptun vede brazde-nroșite de sânge. Iată, regina, acum, din bătaie cu sistrul îl cheamă, Dar îndărăt nu se uită, la vipere, să le mai vadă.

Hâdele chipuri de zei de tot felul și-Anubis ce latră Arme ridică, să lupte cu Venus, Neptun și Minerva, Martese-n[˟râncenă-n mijloc de luptă, în fier înzăuatul, Iar, lângă el, din văzduh se abat și Cumplitele-avane; Straiul în zdrenţe având, bucuroasă, Discordia bate Pas de omor, iar Bellona pe urme-i, cu biciul de sânge!

Arcu-și întinde Apollo din Actium, văzând toate-acestea, Sus, din înalt: îngroziţi, tot Egiptul, și Inzii, grămadă Fug, toţi Arabii, și dosul îl dau, cu grăbire, Sabaeii.

Iată, se vede regina, ce pânze ridică, spre Vânturi Lungă chemarenălţând, dând, la drum, ca să lunece funii. Iar pe aceea, cum, pală, văzând, prin măcel, moartea însăși, Marele Meșter o-arată purtată de val, sub lăpyx, Și, dimpotrivă, cu trupu-i măreţ, Nilul larg cum jelește, Sânu-și desface și straiul, chemând-o la sine pe dată, la să-și ascundă, în poala-i verzuie și-n taină, înfrânţii.

Caesar, intrând iar în Roma cu-a sale-ntreite triumfuri, Nemuritoare-n[˟lunare spre zeii Italici aduce – Trei ori o sută de temple măreţe prin toată cetatea. Căile toate de joc și aplauze și râs ni-s sub freamăt, Cor de matroane în templele toate, la orice altare, Iar dinainte-

aşternură juncani, la măritele jertfe.

Însuși Augustus, șezând sus, pe pragul cel dalb al lui Phoebus, Stă să primească sub ochi a popoarelor daruri, acolo, Porţilor sus atârnând – vin, în șir nesfârșit, toţi învinșii, Neamuri cu limbi felurite, cu arme și straie pestriţe.

I-a plăsmuit pe Nomazi, pe Africanii, descinșii, Fierarul, Și pe Lelegi și pe care și Gelonii ce trag cu săgeata – Mult mai domol Eufratul acum îşi purta a lui unde, la și Morinii din margini de lume și Rinul cu coame, Dahae cei neîmblânziţi și Araxes, ce poduri nu rabdă.

Astfel se miră viteazul, privind ce Vulcan făurit-a, Dar scump al Mamei – îl bucură tot, chiar de tâlcul nu-l știe, Și-apoi pe umeri îşi ia a urmașilor faimă și soartă.

Turnus îl ucide pe Pandarus

CÂNTUL
IX

Iunona o îndeamnă pe Iris să-l aţâţe pe Turnus să ia tabăra Troienilor, care, în lipsa lui Eneas, nu ies la luptă,

lăsând navele în primejdie (1 – 76). Dar Cybele preschimbă vasele în lebede (77 – 122). Atunci Turnus trece, cu ai săi, la asediul taberei (123 – 167). Cei din tabără se gândesc cum să se apere, iar Nisus și cu Euryalus vor să meargă să-l vestească pe Eneas, sub acoperirea nopţii (168 – 313). Ieșind printre dușmani, îi măcelăresc pe mulţi dintre ei, dar sunt văzuţi de călărimea latină, când să scape în câmpie (314 – 378). Mai întâi Euryalus, neprevăzător, apoi, din iubire faţă de el, și Nisus, ajung să fie prinși și uciși, dar mor acoperiţi de slava faptelor lor și deplânși cu jale adâncă de ai lor (379 – 502). Mai apoi, pe lumină, Turnus hotărăște să ia cu asalt tabăra troiană, făcând să se prăbușească unul din turnurile ei de apărare (503 – 568). în lupta care se înteţește (569 – 589), Ascanius îl ucide el însuși pe mult semeţul Numanus (590 – 637), dar este retras din luptă de capii taberei sale (638 – 663). Vine rândul vitejilor Pândarus și Bitias, dintre Troieni, să se fetească și să deschidă porţile taberei spre a-și înfrunta dușmanii (664 – 682), dar Turnus intră și-l ucide pe Bitias (683 – 721), apoi, rămas înăuntru, îl omoară și pe Pândarus, laolaltă cu alţi Troieni (722 – 777). Când Mnestheus și cu Serestus îl încolţesc, părăsit fiind și de îndemnul și ajutorul lunonei, Turnus trebuie să sară de pe ziduri, așa înarmat cum era, în apa Tibrului, care-l salvează (778 – 818).

Cât toate astea se-ntâmplă departe, pe alte meleaguri, Iarăși Satumia luno pe Iris din cer o trimite către viteazul ei Tumus: acesta pe-atunci rămăsese la străbunicul Pilumnus în crâng, într-o vale sfinţită.

Thaumantiada-i grăi lui, gingașa, cu roșia-i gură:

„Tumus – ce chiar niciun zeu nu-ndrăznea ca să-ţi deie făgadă, Iată, acum se-mplini şi-o aduse doar crugul de zile: Obștea Eneas lăsând, pe-ai săi soţi, la smolitele nave, Dus e, la sceptru și scaun, chiar la Palatinul Evandru.

Nu doar atât: a pătruns spre cetăţile de sub Corythus şi înarmează a Lydilor cete, strângând toţi ţăranii.

Cum de mai șovăi?! Acum este clipa – ia-ţi caii și

carul, Rumpe oricare zăbavă și tabăra-i prinde – uitată!” Astfel grăi, și spre cer se-nălţă cu întinse aripe

Și-n a să fugă brăzdă prin tărie, sub nouri, cu arcu-i.

O cunoscuse viteazul, spre stele-a lui mâini înălţându-și

Și, cum se tot înălţa, de pe urmă-i grăi aste vorbe:

„Iris, a cerului fală, au cine din nouri încoace Sol te trimise la mine? De unde-așa limpede-i cerul? Văd cum înaltul și slava măreţ se deschid către boltă, Stele-arătând, călătoare! Urmez, dar, auguriul acesta, Oricine-n arme mă cheamă!” Grăi, și se duse spre unde şi de la a râului faţă sorbi stropi de apă curată, Rugă la zei înălţând, multe doruri spre cer închinate.

Iată oștirea întreagă ieșind la lărgime, în câmpuri, Cu bogăţie de cai, bogăţie de straie și aur:

Șirul dintâi cu Messapus, la urmă-s cei doi, căpetenii, Junii Tyrrhizi, iar la mijloc e Tumus, mai mare-ntre dânșii. Iată-l venind înzăuat și cu un cap mai presus decât preajma, Tot cum, adânc și-n tăcere, coboară din șapte izvoare Gangele lin, sau cum Nilul, șuvoi aducând bogăţie, Dă înapoi din câmpii și se lasă în albia-i largă.

Și-astfel, văd Teucrii deodată un nour de colb cum se-adună, Negru venind și-ntinzând peste câmpuri o beznă cumplită. Primul, de sus, de pe zid, dă chemare spre dânșii Caicus: „Ce fel de ceată, voi, oameni, ne vine-n vârtejul cel negru? Fieru-l luaţi, și degrabă, la arme, urcaţi sus, pe ziduri! Iată vrăjmașii! Oho!” Toţi Troienii, ¯n grozavă strigare, Vin și se trag după porţi, întocmindu-se grabnic la ziduri.

Căci, la plecare, astfel le spusese măritul războinic, însuși Eneas: cumva de Fortuna venea cu-n[˚ercare, Nici să nu dea bătălie, nici câmpului nu se încreadă, Ci doar în taberi să stea și, teferi, la ziduri de strajă.

Astfel ei, chiar de rușinea şi-obida ca-n luptă să intre Tare-i îndeamnă, de tot porţi închid și-i ascultă porunca, Iar din lăuntru de turnuri și-așteaptă, sub arme, vrăjmașii.

Tumus, cum, iute zburând, înainte-o luase de șiruri, Cu ai săi soţi călăreţi, douăzeci de aleși, spre cetate, Iată,

deodată apare, pe-un trac armăsar cu-albe pete, Bun pintenog, iar pe creștet i-e coiful de aur, cu tuiuri: „Oare – ai mei juni, e vreunu-ntre voi, ce-n vrăjmași, cel dintâiul

Iată!” strigă: scuturând tare lancea, zvârlit-o-a-n aer, Luptei să-i facă-n[˟eput, și se-avântă pe câmp cu-nfocare.

Strigătul soţii i-l duc mai departe, stârnind mare huiet, îngrozitor – și se miră de Teucrii cei leneși la suflet, Cum nu se-aruncă în luptă, nu vin cu-a lor arme-mpotrivă, Ci doar în tabără șed. Dară el, înfocat, se repede, Colo și-n[˟oace cu calul dă buzna şi-şi caută cale, Tot pe de lături, ca lupul, târcoale la pline saivane Dând, pe la ţarcuri urlând, cel bătut și de ploi și de vânturi. Miezul de noapte trecând – iar, sub mamele lor, mieii fragezi Dau mehăitul să-nveţe – el, aspru și plin de-ndârjire, Crâncen de furii, în lipsuri, îşi strânge cumplita-i turbare Din îndelunge răbdări și din sângele dus din gâtleju-i.

Tot așa, ziduri și taberi privind, pe Rutul îl cuprinde Arşiţa grea a mâniei: în măduva ţarilor oase

Arde o furie-adâncă – să cate intrare și cale, Teucrii ascunși să-i alunge și valul să-l spulbere-n câmpuri.

Flota, ce sta la o parte, în latura taberei trasă, înconjurată de diguri, de râu și șuvoi apărată, Ţintă o ia – pară-n flăcări la soţi, în urale, el cere. Toate-a lor mâini el le umple, fierbând, cu făclii arzătoare. Toţi dau năvală-nainte – cum Tumus, el însuși, i-împinge – Și toată ceata pornește cu torţe cumplit fumegânde: Focul din vetre-l prădară, făclia cu smoala cea neagră Fum din belșug înălţând, pe Vulcan, cu scântei, să-l vădească.

Care fu zeul, o, Muze, pe ei de pârjol să-i ferească, Teucrii, de focul cumplit? De la nave au cine-l alungă? Spuneţi-mi: veche fu lupta, dar faima ei pururi rămâne!

Încă pe vremea când flota prin frygica Idă Eneas Și-alcătuia, plănuind să purceadă spre larguri de mare, însăși a zeilor Mamă grăi, Berecynthia, către luppiter Marele, cu-aste cuvinte: „Dă-mi, fiule, ruga să se-mplinească – aceea ce mama ţi-o cere, Olympul Cum stăpânești. O pădure de pini, multiubită și veche, Crâng preaslăvit am avut sus, în vârf, unde slujbele sfinte Mi le-aduceau – codru negru-al

răşinii şi-arţari plini de umbră. Eu i le-am dat pentru flotă viteazului mândru, Dardanul, Cu bucurie – mi-i drag! Dar o teamă cumplită m-apasă: Scapă-mă, dară, de ea, şi fă asta – ca Maica să poată, Ele nicicând să nu-i piară, zdrobite pe cale, nici vânturi să nu le-nfrângă cumva – aibă-n dar că-s la mine născute!”

Fiul astfel i-a răspuns, Cel ce stelele-n cer le roteşte: „O, Maica mea, care soartă o chemi? Ce prin asta se cere? Oare să fie lăsate ˇs-ajungă – de oameni făcute – Navele… nemuritoare? Şi, teafăr, primejdii nespuse Numai Eneas să treacă? Ce zeu are-atâta putere?!

Ba, mult mai bine, când ţinta-şi ating şi sunt trase-n limanul Din Ausonia largă, cândva – cele mării scăpate, Ce pe Dardanul viteaz l-or lăsa Laurentinelor câmpuri.

Eu măritorul lor chip am să-l iau, şi poruncă vădi-voi Zâne-ale mării ˇs-ajungă, cum este Doto a lui Nereus, Ori Galateea, ce taie cu pieptul a mării talazuri!”

Astfel grăi, iar cu fruntea lui, Da, întări, jurământul Dând, pe şuvoiul din Styx al Frăţânelui său, şi pe ţărmul Negru, cu smoală – n vârtej – tot Olympu-n cutremur stârnindu-l.

Iată, venise acum ziua dată, iar Parcele clipa Cea hărăzită o meneau, când ocara lui Tumus pe Mamă o îndemnă ca făclii de la navele sfinte ˇs-abată.

Nouă lumină acum străluci peste toţi, nour mare, Sus, uriaş, străbătu, parcă cerul, din câmpu-Aurorei, Cu ale Idei mari hore. Şi-o voce grozavă-n văzduhuri. Se auzi, ca de tunet, Troieni şi Rutuli cuprinzându-i:

„Nu vă grăbiţi, o, Troieni, ˇs-apăraţi ale mele corăbii, Armele-n mâini nu luaţi – mai degrabă să ardă el marea, Tumus, putea-va, decât ai mei pini! Ci voi mergeţi în voie, Zâne, voi, dragi, ale mării, la a Mamei poruncă!” Iar ele Funii, pe dată, din pupe îşi rup, se desprind de la maluri şi, ca delfinii, cu vârfuri în apă adânc scufundate, Fundul îl cată – şi-apoi ca fecioare (grozavă minune!), Câte znainte stau prore de-aramă, la ţărmuri aduse, Tot pe atâtea se schimbă la faţă, şi mării-s purcese!

Încremeniră a Rutulilor inimi: de spaimă, el însuşi

Scapă din frâie-ai să-i cai, chiar Messapus, iar fluviul se-abate, Viu murmurând – înapoi Tiberinus îşi trage viitoarea.

Dar nu și Tumus viteazul – el nu-și pierde-n[ˇrederea-n sine, Sufletul tare și-l înalţă, cu glas de semeaţă mustrare: „Ba pe Troieni îi ţintește minunea: lor luppiter însuși Marele său ajutor li-l luă – nici săgeţi și nici flăcări Nu ne-am eninţă – Rutuli! Ci ei, Teucrii, pe mare n-au cale, Nici vreo nădejde spre fugă! Tăria-au pierdut, jumătate, fără pământu-i al nostru, în mâini – câte mii, câte neamuri Ale Italiei arme-au luat!! Nu mă tem de răspunsuri De la oracol, chiar Teucrii de spun cum că zeii li-l dară:

Fie de ajuns pentru Venus, Troienii ogoarele noastre De le-au atins, cu belșugu-ausonic! Şi eu am o soartă, Ba dimpotrivă, cu fier ca să tai neamul lor fă ˇr3 de lege, Dacă mireasa mi-o vor! Nu Atrizii sunt singurii care Astă durere-au simţit, nu Mycene, doar dânsa, și-ia arme!

Zice-veţi: Moartea le-ajungă!” Mai bine era, zic eu bine, Alte păcate să n-aibă, cum nu-n[ˇap să prindă vreo pică Pe femeia-scă mlădiţă! Vezi, prins-au curaj că-și au valul, Mare, la mijloc, și șanţuri – măruntă a morţii zăbavă! Dar nu văzut-au, odată, cum Troia cu ziduri măreţe chiar de Neptun înălţate, căzu – numai foc și ruină?!

Care din voi, mai întâi, vă gătiţi, o, aleși-mi tovarăși, Valu-a-l tăia, și, cu mine, a intra în fricoasele taberi? N-am eu nevoie de arme ce însuși Vulcan făurit-a, Nici de o mie de nave, pe Teucri să-i bat! Vină, iarăși, Toţi din Etrusci, de-ajutor! Nu se teamă că sfântul Palladiu Li l-om răpi-n videșug, ori ucide-vom straja cetăţii! Nici nu va fi ca-ntr-un cal, ca în oarba-i, de lemn, văgăună, Să ne ascundem cumva!! La lumină, da, da, cu văpaia Ziduri le-om arde, de tot: nu Danai și nici ceată Pelasgă Ne-or socoti – să ne ţină, ca Hector, ani zece-n zăbavă!

Ļară acum, pentru că ˇs-a și dus mare parte a zilei, Ce-a mai rămas, dragii mei, aveţi grijă de voi și de trupuri, Veseli că bine-aţi lucrat, cu nădejdea în lupta de mâine!”

Străjilor grija fu dată ca porţile-n clește să ţie, Cu-a lui Messapus poruncă, iar focuri să-n[ˇonjure zidul. De

două ori câte șapte, Rutuli sunt aleși să păzească Ziduri, cu mândri oșteni – câte-o sută ei duc, fiecare, Junii cu tuiuri roșcate și toţi sclipitori – fir de aur. Care-n[˘otro se împart și pe iarbă se-ntind, cu plăcere Vinului parte făcând, cum pe gât dau pocale de-aramă. Focuri se văd scăpărând, iară straja-și petrece, întruna, Noaptea, la joc, fără somn

Toate acestea, de sus, de pe val, le privesc și Troienii.

Creasta sub arme ţinând, merg să vadă și porţile, bine, Punţile, iar, temători, cercetează, legând metereze, Suliţi gătesc și le ţin. Capi le sunt și Mnestheus și Serestus, Cei ce-s meniţi de Eneas-părinte, la ceas de nevoie Tinerii să-i rânduiască și fapta măiastru ˘s-o-ndrume.

Toată oștirea sortită pe ziduri primejdia-nfruntă, Paza o ţine pe rând, cu tărie – ce-i dat fiecărui.

Nisus era din străjerii de poartă mai tare în luptă, El, Hyrtacidul, pe care drept soţ lui Eneas i-l dase Ida cea vânătoriţă – și bun suliţaș, și arcaș bun. Iar, lângă el, Euryalus, soţ drag, mai frumos decât care Dineneazi nu era niciun altul, ce arme să poarte – Tânăr fiind, cu tuleie netunse, în floarea juniei: Dragostea lor era una şiolaltă-n război se-avântară, Cum chiar și-atunci, împreună, de strajă la poartă stau, strașnici.

Nisus grăi: „Oare-s zeii cei care astfel ne-nfierbântă, O, Euryalus? Sau, poate, doar pofta-ne-un zeu ni se pare?! Stau, și demult mă îndeamnă-al meu suflet, de-o faptă măreaţă – Luptă – ori ceva – să m-apuc, iară tihna pe plac nu-mi mai este! Vezi pe Rutuli – ce trufași! — nu le pasă, de-atâta ce-s siguri: Doar câte-un foc stă aprins – adormiţi și-n ai vinului aburi ˘S-au prăbușit – mut e locun tăcere! Ia, deci, și ascultă care mi-i gândul și ce hotărâre în mine se-aprinde:

Toţi, și popor și senat, cer cu mare avânt pe Eneas la să-l chemăm și viteji să trimitem, lui veste să-i poarte. Dacă făgadă îţi dau la ce-oi cere – cum mie doar faima Mi-i de ajuns – mi se pare că văd pe sub măgura-aceea Cale ce duce de-aici către mândra cetate-a lui Pallas!”

Încremeni Euryalus, împuns de-a renumelui fală,
Lauda chemându-l – și-atunci spre nfocatu-i prieten grăit-a:
„Oare nu vrei să mă iei și pe mine drept soţ la-n[ˇercarea
Grea, ce-o urzești, scumpe Nisus? Doar tu să te-arund în
primejdii?! Nu m-a învăţat el așa, multrăzboinicu-mi tată,
Ofeltes, Ce m-a crescut prin a Troiei grea trudă, sub
groaza argivă.

Nici, lângă tine, așa n-am deprins, ca să nu-mi ţin
onoarea, De când luat-am, sub Soartă, tot calea deschisă
de Eneas! Sufletu-n piept tare-mi bate – nu-i pasă de
dulcea lumină, Iar cinstea mare, aceasta, o crede mai sus
decât viaţa!”

Nisus spre el: „N-aveam grijă, știam cine-mi ești tu,
viteze, Astfel e drept! Tot așa să m-aducă-ndărăt, sub
urale, luppiter, sau cine-o sta să ne vadă-n lumina
dreptăţii! Dar de va fi – poţi vedea câte lucruri în astfel de
faptă! — De cineva m-a lăsa ca să pier, întâmplarea sau
zeul, Tu aș dori să-mi rămâi – ai tăi ani vrednici sunt de
viaţă!

Fie ca cel ce m-o lua, doborât jos în luptă, cu plată
Gliei apoi să mă deie, în datini, iar dacă Fortuna Nu va
vrei, și în lipsă, prinos să-mi aducă, și groapă! N-am cum
să fiu, o, copile, pricină de jale adâncă, Mamei ce, singură-
acum, dintre mame atâtea, venit-a, Cutezătoare, cu noi, și
n-a stat la Acestes, ferită!”

Dară acela atunci: „În zadar legi doar pricini deșarte,
Căci hotărârea-mi, luată, nu dă nici cu un pas la o parte!
Hai şi-om grăbi, dar!” grăi. Pe străjeri îi deșteaptă, și-aceia
Trec și-al lor loc îl apucă, la rând. Ei, lăsând a lor pază,
Nisus cu soţu-i, se duc ca pe tânărul rege să-l vadă.

Alte făpturi de pe faţa pământului, toate, ¯n
culcușuri, îşi domoleau a lor griji și-a lor inimi, de trudă
uitate – Capii dintâi dintre Teucri, oștimea de vază, aleasă,
Stau încă-n sfat, ca să vadă ce treburi domnia o-nfruntă,
Ce-au de făcut și pe cine drept sol lui Eneas să-ndrepte:
Stau sprijiniţi de-a lor suliţi înalte, cu scuturi la sine,
Tocmai în mijlocul taberei lor. Iată, Nisus sosește Cu
Euryalus alături și cer ca pe dată să-i cheme, Lucru-

nsemnat ei purtând, cum și vrednic de-o scurtă zăbavă.

Cum zor aveau, îi primește lûlus, lui Nisus, să spună, Dându-i poruncă. Atunci Hyrtacidul: „Cu dreptele inimi, Ne ascultaţi, eneazi, iară veștile noastre nu anii fie a le judeca! Cum Rutulii-adormiţi și sub aburi

Grei, de la vin, amorţiră, noi loc furișat de ieșire Am și găsit: o răspântie este la poarta-nspre mare, Focuri stau stinse pe-acolo, și fumul se ȝnalţă la ceruri, Negru și gros: de norocul lăsaţi ca să-l prindem, acesta, la să-l aflăm pe Eneas, cum și a lui Pallas cetate, Ne veţi vedea cum venim înapoi cu bogata-ne pradă, După măcel prin vrăjmași. Nu avem cum greși astă cale: Capul cetăţii văzut-am, umblând prin umbroase vâlcele, Tot la vânat, zi de zi, când bătut-am tot râul, de-a-ntregul!” împovărat de-ai lui ani și cu mintea lui coaptă, Aletes:

„Zei strămoșești, ce sub straja-vă Troia mărită o ţineţi, N-aveţi voi suflet pe Teucri nicicum ca să-i ștergeţi din lume, Dacă atâta de buni și viteji i-aţi născut pe aceștia!!”

Astfel grăind, îi cuprinse de umeri, le strânse-a lor dreaptă, Amândurora, iar lacrimi tot chipul şi-obrajii-i brăzdară: „Oare, viteji, ce răsplăţi, care-anume sunt vrednice, poate, Astfel de gând să-mplinească? Întâi zeii înșiși și-a voastre Bune purtări vă vor da răsplătirea! apoi și-altă plată Ne-ntârziat vă va da și piosul Eneas și, tânăr, Regele-Ascaniu, ce nu va uita niciodată-așa faptă!”

„Ba chiar eu însumi, ce nu văd scăpare, decât când sosi-va Tata-ndărăt, zise Ascaniu, pe marii Penaţi, dragă Nisus, Pe zeul L-ar al lui Assaracus și pe Vesta, cărunta, Martori mi-i iau: tot norocul și-al meu crezământ ce-mi rămâne Vouă vi-l pun pe genunchi: doar chemaţi-l pe-al nostru părinte, Faceţi ca-n faţă să-l văd – de atunci, ˟s-a sfârșit cu mâhnirea!

Două pocale de-argint, încrustate cu semne, frumoase, Am să vă dau, cele ce tatăl meu le-a luat din Arisbe, Gemene, două trepieduri, și-apoi doi talanţi, grei, de aur, Și-un vas de vin de-altădată, cel dat de Sidonia Dido.

Iar, de va fi, biruind, să luăm al Italiei sceptru, Și-astfel și prada luată ˇs-o-avem a-mpărţi după voie, Chiar ai văzut, cu ce cal, cu ce arme din aur, el, Tumus, Se tot fălea primprejur: scutul lui și roșcatele-i tuiuri

Am să le scot de la sorţi, pentru tine răsplată, o, Nisus! După aceea, de două ori șase, buni robi, dar și roabe

Tata-ţi va da, pe ales, ba cu tot cu-ale lor bune arme: Iar, pe deasupra, ogorul ce-l are-al lor rege, Latinus!

Ļară pe tine, pe care-a ta viaţă, în crugu-i, aproape Mi te aduce, copile de vază, te iau lângă mine, îmbrăţișat – și cu drag – ca pe-un soţ la aceste necazuri. N-am să ţintesc nicio slavă, de nu ești alături de mine – Pace de-a fi, sau război, lângă tine avea-voi crezarea şi în cuvânt, și în fapte!” Iar lui, Euryalus îi zise:

„Nu fi-va ziua, vreodată, când, altfel ca astăzi, pe mine, Ori, mai prejos, să mă mustre vreunul! Mă-ajute Fortuna Fără-mpotrivă să-mi stea! Dar, la toate frumoasele daruri, Una-ţi mai cer: a mea mamă, din neamul cel vechi al lui Priam, E lângă mine – pe ea n-a păstrat-o nici ţăr na din Troia, Când am plecat de acolo, nici a lui Acestes cetate.

Eu, cum mă duc de aici, fără a ști ce primejdii m-așteaptă, Iată, o las – zbun rămas nu-i mai spun (a ta dreaptă și noaptea Știu deopotrivă), căci lacrimi de mamă nu pot a mai duce – Tu, însă, dă-i mângâiere și-i fii de-ajutor părăsitei!

Lasă-mă astă nădejde în tine să-mi pun – mai cu suflet Merge-voi până-n primejdii!” Cu inimi pătrunse de jale, Lacrimi au dat Dardanizii – și, primul, frumosul lûlus, Iar al lui suflet se strânse la gândul pios spre părinte. Ļară apoi îi grăi:

„Făgăduiește-ţi acum lucruri vrednice de-aste-n[ˇeputuri! Căci ea – mi va fi ca o mamă, chiar numele dragei Creùsa De-i va lipsi, iară ei, pentru un astfel de fiu, îi rămâne Trecerea-ntreagă a mea! Fie orice va fi pe-aslă lume, Jur pe ăst cap, cel pe care și tata, cândva, sta să jure: Ce îţi dau ţie făgadă, întors și cu bună-mplinire, Asta-i

voi da mamei tale, iar neamului tău va rămâne!”

Astfel grăi lăcrimând; de pe umeri desprinse jungherul Cel daurit, minunat, de măiastrul Lycăon din Cnossos

Cu meșteșug făurit, pentru teaca-i de fildeș făcutul. Ţară lui Nisus, Mnestheus îi dădu blana lui uriașă De pe un leu despuiată – iar coifu-și schimbă cu Aletes.

Arme luând, și porniră – pe ei toţi fruntașii-i urmează Până la porţi, și bătrâni, cum și tineri, cu rugi de izbândă. Vine și însuși lûlus, frumos ca un zeu, lângă dânșii, Suflet bărbat arătând, mai presus decât vârsta, cu grijă Multe cuvinte – solie – el dând către tata – dar vântul Toate în slavă le suflă – doar nourii-n dar le primiră.

Trec, la ieșire, de șanţ și prin bezna adâncă a nopţii Merg spre dușmanele taberi, având să le-aducă pieirea Multor de-acolo: – n tot locul văd trupuri prin iarbă trântite, Somnul și vinul domnind; care cu-oiștile-n sus ridicate, Iar, printre frâie și roţi, pe oșteni, cum și arme-azvârlite; Vase cu vin, tot la fel. Hyrtacidul atunci glăsuit-a:

„O, Euryalus, sus dreapta, la treabă! Acum ne e clipa! Asta ni-i calea: tu vezi, nu cumva de la spate vreunul să ne-asuprească! Păzește și ai chibzuinţă-mprejuru-ţi! Eu pustii-voi pe-aici și deschide-voi larga-ne cale!”

Astfel grăind, și-amuţi, iar cu sabia, strașnic, pornește către trufașul de Rhamnes, ce, sus, pe înaltele scoarţe, la și clădit, din străfund de gâtlej îşi sufla, surlă, somnul – Rege-ntre-ai săi, iar lui Turnus iubit și de-n[˟redere augur – Numai că nici cu auguriul pieirea n-avu să-și abată!

La nimereală, pe trei dintre ei, ce zăceau printre arme – Pe scutierul lui Remus, și – odată cu el, vizitiul – Prinde sub caru-i, la cai, și le taie lăsate gâtlejuri.

Capul apoi și stăpânului taie, lăsându-i doar trupul: Sângele curge, năvalnic, iar, crunte, de tot împroșcate, Patul și glia sunt ude. Pe Lămyrus ia și pe Ianus şi pe Serranus cel tânăr, ce multe în noaptea aceea Jocuri jucase – un chipeș băiat, iar acuma, de Bacchus împovărat, doar zăcea: fericit era, dacă și jocul Cât toată noaptea-l ţinea,

hohotind până-n zorii de ziuă!

Nisus, ca leul cel înfometat, nărăvit la ocoale, Came demult nevăzând și turbat, mușcă, sfâșie, rupe, la dintr-o lâncedă turmă, ce-i mută de spaimă sub răget.

Nu-i mai ușor nici măcelul lui Euryalus: cu-ardoare, Buzna el dete în gloata din mijloc, cea fără de nume, Fadus și Hérbesus, Rhoetus și Abaris – fără să știe Nici ce păţesc – numai Rhoetus veghea și vedea câte toate: Prins de o spaimă grozavă, pitit sta sub vasul cel mare, Iar, când dădu să se scoale, în pieptu-i el sabia toată Şi-o scufundă, la plăsele, de-aproape, iar moartea-l cuprinse: Valuri de sânge, tot sufletu-și varsă – cu sânge și vinul, Moartea luându-l – și-acela, fierbând, calcă mortul sub dânsul.

Se repezea, de acum, la Messapus și soţii-i – acolo Focul stingându-se-n jar îl vedea și, la rându-le, caii, împiedicaţi, cum pășteau, când spre dânsul, trei vorbe doar, Nisus Astfel grăi, cum simţea că măcelu-i prea mult, și-a lui poftă: „Hai să-n[ˇetăm! Vezi, se-apropie-acum zorii zilei, vrăjmașii! îndeajuns pedepsirăm – ni-i liberă calea din faţă!”

Multe odoare bogate de-argint, a vitejilor, lasă, Arme și vase cu vin și cu scoarţe de preţ, preafrumoase. Euryal ia lui Rhamnes falere și-a lui cingătoare Mândră, cu ţinte de aur, ce – odată, chiar mult-înstăritul Caedicus, daruri, lui Remulus, domnul din Tibur, trimis-a, la, de departe, să-i lege – la moarte, acela le dete ia să le aibă nepotul: Rutulii-n război le luară. Pradă acela le ia și-n zadar și le pune pe umeri, Iar, mai apoi, lui Messapus, măritul lui coif, preafrumosu-l Luă și pe creștet și-l puse. Ieșiră din taberi, la larguri.

Dar, între timp, călăreţii trimiși din cetatea latină, Cât, încă, oastea cealaltă mai sta încă-n câmp așezată, Calea-și urmau, ca să-i ducă lui Tumus, măritul, răspunsuri, Trei ori o sută, sub scuturi cu toţii, cu Volcens în frunte. Ei se-ndreptau spre a lor taberi, aproape ˇs-ajungă sub ziduri, Când, mai încolo – i văzură pe-aceia, bătând către stânga:

Coiful pe Euryalus, umblând prin a nopţii mari

umbre, Fără să știe, pe faţă îl dete, lucind cu vii raze.

Nu le păru fă˟rʒ de rost, ci strigă, de la șir, spre ei, Volcens: „Staţi, voi, oșteni! încotro? Ce pricină vă mână sub arme? Cine și unde umblaţi?” Dar aceia n-au scos nicio vorbă, Ci-au tot fugit și mai iute-n pădure, dând nopţii nădejde. Ies călăreţii în cale şi-o iau spre răspântii știute: Orice ieșire, pe-aici și pe-aici, cu străjeri o apucă.

Fost-a întinsă pădure, hăţișuri și, negri, stejarii, Codru stufos, mărăcini năpădind peste tot, fă˟rʒ de capăt: Ici, doar, și colo, ¯n ascunse poiene, ducea vreo cărare. Pe Euryalus crăci grele, prin beznă, și prada, povară, îl tot opresc, iară teama i-ascunde ce cale ˟s-apuce. Nisus ʑnainte pornește, cât, neștiutor, și scăpase De la vrăjmași și din Crângul Alban – mai târziu după Alba Nume luând – pe atunci, doar ocoale ţinuse Latinus.

Când se opri, în zadar mai privea, pe prieten să-l vadă: „Nefericite-Euryalus, pe unde-am putut a te pierde? Unde ˟s-o iau, descâlcind iarăși calea-n[˟urcată a pădurii, înșelătoare, ʑnapoi?” Dar, pe dată, o ia tot pe urme, Și, cercetând, se întoarce-n hăţișul tăcut, rătăcitul: Cai el aude, copite, și-s semne că vin poterașii!

Vreme nu multă trecu, când i-ajunge urechea un strigăt: Pe Euryalus îl vede, cuprins de o ceată întreagă, împresurat și-apucat, în zadarnica-i împotrivire – Iureș ei dând, chiot lung – înșelat și de loc și de noapte. Ce putea face?! Cu care putere sau arme pe tânăr El să-l fi smuls, cutezând? Să se-arunce la moarte-ntre dânșii, Printre vrăjmași, să-și grăbească pieirea, sub rană slăvită?!

lute-aducând, ˟s-o arunce – a lui suliţă, până la umăr, Sus, către Lună privind, se-n[˟lună, cuvântându-i cu rugă: „O, tu, zeiţă, ne-ajută acum, sub această năpastă, Mândră cinstire a slavei, Latonia, straja din codru! Dacă, vreodată, spre tine-al meu tată a adus la altare.

Hyrtacus, daruri slăvite, de însumi, vânatu-l adusei la să-l atârn de-a ta boltă, de creasta din templu, înaltă, Dă-mi a lor ceată ˟s-o-mprăștii și arma-mi ţintește, cum zboară

Astfel grăi, și-azvârlitu-și-a fierul, cu mare putere:

Suliţa umbrele nopţii le sfâșie-n zbor, șuierândă, Și-

astfel pe Sulmo-l lovește în spate și-acolo se rupe, Dar, și cu lemnul ei frânt, tot pătrunde în inimă, cruntă. Se prăvălește acela, vărsând cald șuvoi pe-a lui gură, Rece deja, din rărunchi dând sughiţuri adânci și prelunge.

Stau și se uită-mprejur, fiecare. El, și mai năprasnic, Iată cum suliţa-i grea cumpănește, de lângă ureche: Până se-nvârt între ei, merge fierul lui Tagus prin tâmplă-i Intră și iese, vuind, și-i rămâne, de creieri mânjită.

Se îndârjește, cumplit, făr să vadă au cine-i acela, Volcens – cu toată ardoarea, nu știe-n⌈˟otro să se-arunce: „Dar îmi plăti-vei, acum, tu, măcar, cu-al tău sânge fierbinte Pentru aceștia-amândoi!” zice el, și, cu sabia trasă, Da pe Euryalus să-l taie. De groază, ieșit ca din fire, Nisus, de strigăt nebun, neputând să se-ascundă prin beznă, încă mai mult, doborât de-o asemenea cruntă durere:

„Eu, ba pe mine, sunt eu, doar, făptașul! În mine cu fierul Daţi, o, Rutuli, toată vina-i a mea! N-a făcut el nimica, Nici nu putea! Iau drept martori și stele și cerul ce știe! Numai că, nefericitul, prea mult și-a iubit un prieten!”

Astfel spre ei glăsuia – dară sabia, tare împunsă

Îi și pătrunde sub coaste, iar pieptul cel dalb i-l străpunge. Morţii se duce, ucis, Euryalus, frumoasele-i braţe Sângele, totul, umplând, iară ceafa pe spate îi cade – Tot cum o roșie floare, sub plug, de brăzdar retezată, Se ofilește murind, sau cum macii, cu gâturi plecate şi ostenite, la vale se-abat sub a ploii povară.

Nisus, atunci, printre ei se repede și numai spre Volcens, Chiar dintre toţi, doar pe el îl ţintește – doar Volcens i-e ţelul – Dară vrăjmașii, în juru-i legaţi, îl azvârlu de-aproape.

Tot îndărăt – și de-aici, și de-aici – el, cu sabia roată, Fulger atunci se repede și-i dă chiar în gura ce strigă Marelui comis Rutul, chiar și-n moarte dușmanul luându-și, Iar, la pământ doborât, se aruncă-nspre bunu-i prieten, Și, domolit, pogorâtu – s-a morţii-mpăcatul lui suflet.

O, fericiţi amândoi! De puteri au a mele poeme, Nu va fi zi să v-alunge din veac amintirii ce vine,

Nestrămutată, cât stânca din vârf Capitoliul va ţine, Casa ce-o-aduse Eneas și Tatăl Roman frâne ţine!

Învingători și cu prada luată, cu spolii, Rutulii Dau să-l aducă în taberi pe Volcens, cu jale adâncă. Nu li-i mai mică mâhnirea, acolo găsindu-l pe Rhamnes însângerat, și alături fruntașii uciși – tot măcelul – Și pe Serranus și Numa. Mulţime grozavă se strânse la a lor trupuri, la cei ce mureau, la tot lacul de sânge care pământu-l udase – pâraie curgând, înspumate. Spolii luate cunosc, arătând între ei coiful luciu Al lui Messapus, și mândre podoabe, cu greu câştigate.

Dar Aurora, din mândru-i culcuș ca șofranul se-nalţă, De lângă Tithonos, domnul, iar Gliei să-i poarte lumina. Soarele sus strălucind, raze dulci lumea toată vădind-o, Tumus vitejii la arme și-i cheamă, în zale și dânsul, Iar fiecare-nzăuatele cete le scoale la luptă – Aspru-alor săi le ascute mânia, sub zvonuri aparte.

Ba mai înfig și în suliţi (priveliște grea!), retezate, Capete-a celor uciși, preumblate cu mare strigare – Nisus, și, biet, Euryalus

Asprii-Eneazi așezară spre partea din stânga, la ziduri Linia lor de bătaie – din dreapta doar râu-i cuprinde – Șanţul adânc străjuiesc și-n înaltul de turnuri semeţe Stau, apăsaţi de mâhnire, adânc tulburaţi de vederea Chipurilor cunoscute, mânjite de-o cruntă scursoare.

Dar, între timp, prin cetatea de spaimă cuprinsă, pe aripi Iuţi, Faima-sol dă năvală și-ajunge ˇs-audă și mama

Bietului Euryalus. Sărmana, din trupu-i căldura I se topi, iară fusu-i căzu și tot ghemul seduse.

Grabnic ea zboară apoi, neferice, cu *vai!* de femeie.

Părul smulgându-și, dând buzna la ziduri, smintită, în frunte, Unde-i oștirea în arme, uitând de oșteni, de primejdii.

Ba și de suliţi, și tot – cerul însuși umplându-l de bocet:

„Astfel te văd, Euryalus?! Tu, sprijinul drag bătrâneţii, Anilor mei cei târzii – cum putut-ai așa, o, cruzime, Singură a mă lăsa?! fără, când ai purces în

primejdii Nu mi-a fost dat mie, mama, nici vorba să-ţi spun de pe urmă?

Vai, în pământ din străini, dat în pradă la câini și la păsări, Zaci, prin Latini, iară eu, mama ta, nu ţi-am dus nici alaiul De-ngropăciune, nici ochi ţi-am închis, nici spălatu-ţi-am rana, Straiul punându-l pe tine, pe cel ce grăbeam, zi și noapte, Să ţi-l închei, la război și ţesut mângâind bătrâneţea-mi!!

Unde să merg după tine?! Ce glie acuma-ţi ascunde-un Trup sfârtecat, mădulare – a ta pângărită frum seţe?!

Asta mi-aduci înapoi, drag fecior?! De-asta mări și uscaturi Am străbătut pân-aici?! Mă străpungeţi, cu milă, spre mine Armele toate-aruncaţi, o, Rutuli!! Mă ucideţi cu fierul

Prima – ori tu, Tatăl Zeilor, Domnul, aibi milă, cu un trăsnet la și-mi prăvale-al meu creștet, ursitul, sub Tartarul negru, Dacă altfel nu mai pot să-mi sfârșesc a mea crâncenă viaţă!!”

Cutremură al ei bocet pe toţi, iar un geamăt se-aude De pretutindeni din jur: a lor vlagă spre luptă-i înfrântă. Cum se-aprindea a lor jale, Idaeus și Actor ieșiră, Ilioneus dând porunca, la fel și lûlus – ce plânge: Sus o luară cu ei, ca ˇs-o ducă pe braţe în casă.

Surla înalta-i chemare-și strigă, ţipăt lung, până-n zare, Din sunătoarea aramă: un strigăt răspunde, iar cerul Vuiet răspunde și el. Carapacea de scuturi se leagă, Volscii bătând, iute, șanţuri să umple, iar valul să-l spargă. Caută o parte intrare, cu scări să se urce pe ziduri, Unde mai rar pare șirul, și locuri se văd prin cununa

Celor ce luptă la zid. Dimpotrivă, le varsă deasupra Teucrii tot soiul de arme și-i dau jos, cu parii, la vale, Obișnuiţi de demult, din război, ca să apere ziduri.

Stânci azvârleau, de asemeni, poveri ucigașe, ca astfel, Poate, să fie în stare să spargă tavanul de scuturi – însă aceia, cu toţii, îşi duc, bucuroși, carapacea – Cât o mai duc, poate nu – căci pe unde dă ceata mai tare, Teucrii mai mare dau steiul grozav, uriaș, năruindu-l:

El pe Rutuli îi doboară pe jos și desface, de-a latul,

Acoperișul de scuturi. Acum nu mai au, îndrăzneţii, Grijă să lupte orbește, ca Marte, ci cată Rutulii la de pe val să-i doboare-n săgeţi

Partea cealaltă, grozav la vedere, Mezentius torţa-i – Cât suie-un pin din Etruria – scutură-avan – fum și pară: fără Messapus, stăpân peste cai, din Neptun mândră viţă, Valul să-l taie se-apucă și scări pentru ziduri înșfacă.

Voi, Calliope, o, Muze, vă rog, inspiraţi-mi cântarea: Ce fel de moarte cu fierul, măceluri cumplite, el, Turnus, A prăvălit peste ei, pe vitejii trimiși către Orcus – Voi prefiraţi a războiului large meleaguri prin mine: [Voi v-am intiţi, o, zeiţe, și nouă puteţi a ne spune!]

Sta turn înalt și semeţ și cu poduri înalte spre dânsul, Bine-așezat într-un loc unde toţi năzuiau cu putere, Cei din Italia largă, să-l far me, cu orice strădanii: Cum se-ntreceau între ei, și Troienii dădeau să-i alunge, Stânci azvârlind, ca și suliţi pe-a lui adâncite ferestre.

Primul în el azvârli torţa lui arzătoarea chiar Turnus, Flacără-n latura lui aprinzând: vântul scândura tare l-o pârjoli mai departe și stâlpii înalţi i-i cuprinse. Înspăimântaţi, cei dint un tru zadarnic cătară să iasă, Fuga de-acolo cătând – cât se-nghesuie toţi într-o parte, Unde nu-i focul avan, tumul greu se lăsă pe o coastă, Se prăbuși, cât la cer se-nălţă necuprinsul lui huiet.

Cad, dau să moară, zdrobiţi, cu povara cea grea peste dânșii, Cei de-a lor arme străpunși și de așchii de lemn, ascuţite, Tari, ucigașe. Doar unul de-acolo să scape, Helenor Poate, Helenor, cu Lycus alături: din ei, pe firavul Helenor Roaba Licymnia, care-l născuse, pe-alăturea, tatii, Regelui din Maeonia, la Troia oprită-l trimise, Doar cu-a lui sabie, goală, și scutul cel alb, fără nume.

El, când în multele mii a lui Tumus, doar unul, ajunse şi se văzu că-l înconjură – aici, ba și acolo, Latinii – Tot cum o fiară, pe care cei duși la vânat o-mpresoară, Se-ngrămădește-n tăișuri și morţii, cu bună știinţă, I se aruncă-mpotrivă, sărind peste vârfuri, de-a dreptul – Tot așa aprigul tânăr, știind c-o să moară, vrăjmașii Dârz și-i înfruntă, dând iureș pe unde-s mai desele suliţi.

Lycus, mai iute ca dânsul, cu mult, între dușmani și ziduri Ţine să fugă, de creastă se-apucă și caută ˚s-o prindă Bine de tot cu-a lui mână, tovarășii dreapta să-i tragă.

Tumus spre el, urmărindu-l de-o dată, din fugă, cu arma, învingător, îl și mustră: „Smintite, crezut-ai a noastre Mâini să te lase să scapi?!” Și-l și smulge pe dată la vale, Cum atârna, dar cu tot cu o parte a zidului falnic. Tot așa fuge și-un vultur, prinzând ori o lebădă albă, Ori vreun iepure-n ghiare, luându-l la Zeus în tărie, Sau lupul tare-al lui Marte, ce smulse din staul cu sine Mielul ce-i mehăie mamei, grozav. Strigăt mare se urcă Până în slăvi: dau năvală și șanţul îl umplu Tot cu pământ aruncat, iar făclii peste creastă aruncă.

Ilioneus cu o stâncă, de zici că-i o creastă de munte, îl doborî pe Luceţiu, la poartă ajuns, ˚s-o aprindă, Liger pe Emathion, iar Asilas dădu-n Corynaeus, Unul cu suliţa-i bună, celtalt cu-o vicleană săgeată; Caeneus pe Ortygius, dar lui mândra izbândă-i ia Tumus – Tumus pe Itys, apoi și pe Clonius, pe Dioxippus, Sagaris și cu Promotus și Idas, ce sta sus, la turnuri, îi doborî. Dară Capys lovi pe Privemus: pe-acesta

Ștersu-l-a al lui Themillas tăiș: de durere, el scutul ÎI azvârli, rana-și strânse – și-așa, o ușoară săgeată Mâna-i străpunse și coasta lui stângă, intrând pân la pene, Iar răsuflarea vieţii-i răpi cu adânca ei rană.

Fiul lui Arcens stătea, îmbrăcat în frumoasele-i zale, Şi cu-o hlamidă-nvrâstată-n gherghef, ruginie, iberă, Chipeș de tot: al său iată-l trimise de-acasă, chiar Arcens, Scos din a Mamei dumbravă, la râul Symaethus cel iute, Unde se află altarul deschis, închinat lui Palicus, însă Mezenţiu, lăsând suliţi două, ¯nvârti pe deasupra-i Praștia tare, cu șuier: de trei ori rotindu-i cureaua, Sparge cu plumbul muiat tâmpla-n mijloc dușmanului leneș şi îl doboară, întins, pe nisipu-aşternut la picioare.

Fu prima oară, se spune, războiului când o săgeată îi închină și Ascaniu – cel care ȥnainte doar fiare Mai hăituise-n păduri – dându-l jos pe Numanus cel zdravăn:

Remulus îi mai spuneau, şi-o ţinea pe mezina lui Tumus Soră – cu nuntă frumoasă pe ea nu demult o luase.

El, chiar în faţă de șiruri, striga fel de fel de ocară, Vrednică, și mai puţin, de grăit – și, fălos de domnia-i Proaspătă, se grozăvea tot răcnind și foindu-se ţanţoș: „Nu vi-i rușine, ci staţi iar pitiţi într-o împresur are, Voi, Frygieni, prinși din nou, după ziduri ferindu-vă moartea?! Uite ce inși vin să ceară nuntire cu noi, la războaie!!

Oare-n Italia care din zei, ce smintire v-aduse?!

Nu sunt pe-aici nici Atrizii, nici hoţul din vorbe, Ulisse!

Aspre ni-s neamul și stirpea, noi pruncii la râu închinămu-i, Din prima clipă, iar gerul și-adâncul le dau vânjoșia;

La vânătoare, copii, stau de veghe, și bat doar pădurea: Joaca li-i cai să-mblânzească, săgeţi și-arc de corn să încoarde. Dar tinerimea-n răbdare – puţinul ce-avem să-i ajungă – Știe brăzdatul în glie să-ntoarcă și lupte să bată.

Viaţa ni-i toată cu fierul, iar boul, cu suliţa-ntoarsă, Tot l-îndemnăm, ostenind. Nici măcar bătrâneţea înceată Nu vlăguiește la suflet, nu vine, răpindu-ne snaga, Ci căruntеţea sub coif ne-o-ndesăm și mereu, fără preget, Prada cărăm în alai și din jafuri ne ducem și traiul!

Vouă vi-i straiul boit cu șofran și cu purpură scumpă, Firea vă este trândavă, vi-i dor tot de joc să vă ţineţi, Are tunica-vă mâneci, pe cap purtaţi mitre cu panglici! O, voi, așa, Frygience, iar nu Frygieni, ba vă duceţi Dindyma sus să vedeţi, unde cântă-ndoitu-vă fluier! Tobe și flaute vă cheamă la Mama din Ida, acolo, la a Berecynthiei scule: lăsaţi, dar, bărbaţilor fierul!”

Cum azvârlea el acestea din gură, în crâncen descântec, Și prevestiri, nu răbdat-a Ascaniu, ci coarda întinsă, Părul de cal l-încordă între braţele tari și vânjoase, Stele și-adâncse-n[ˇlună către Zeus, cu rugă smerită:

„Atotputernice Zeus, fă *Da* către a mele-n[ˇeputuri Cutezătoare, iar eu daruri mari ţi-oi aduce în templul Cel pentru tine durat: un juncan tot cu coarne-aurite, Dalb, la

altar – deopotrivă el fruntea cu mama-i şi-o poartă, Bate abraș cu-al său com și împroașcă nisipu-n copite!”

Îl auzi Preaînaltul Părinte din cer – din seninuri Tunet din stânga-i sună – răsună, umbra Sorţii, și arcul: îngrozitor șuierând, doar pornit-a din strună săgeata, Că-i și pătrunse prin ţeastă lui Remulus, tâmpla spărgându-i şi străbătând-o avan: „Mergi, mai bate-ţi tu joc de virtute! Vezi, Frygienii, iar prinși, spre Rutuli astă veste trimis-au!” Numai atât zise Ascaniu, dar Teucrii de bine strigară, Preabucuroși fremătând și cu sufletul până la ceruri.

Chiar pe atunci, din văzduhul înalt, scuturându-și Apollo Pletele-i lungi, către oastea Ausoniei și-nspre cetate, Sta pe un nor și privea către învingătorul lûlus, Astfel grăind: „Bravo ţie, cu-a ta bărbăţie, copile, Astfel se-ajunge la stele, odraslă din stirpea zeiască! Drept ca orice război sub a lui Assaracus mlădiţă, Cum și sortit, săse-n[ˇheie – nu fu pentru tine doar Troia!”

Astfel grăind, se lăsă din văzduh printre pale de vânturi şi la Ascaniu sosi: îşi schimba, către ţărmuri, jos, chipul, Parcă-ar fi Butes, bătrânul: acesta pe Anhises, Dardanul, Multeredincios îl slujea și, sub arme, păzea a lui praguri, Iar, mai apoi, lui Ascaniu părintele-l dase. Apollo, Iată, veni, ca bătrânul – la fel și la glas și la faţă, Cum și la dalbele-i plete și mulţiunătoarele arme – Iar spre lûlus cel înflăcărat el astfel glăsuit-a:

„Fie-ţi de ajuns, Eneade, că, teafăr, loveai pe Numanus cu ale tale săgeţi – e întâia ta laudă, Apollo

Ce-ţi hărăzește, măritul, asemenea arme lăsându-ţi! Restul, copile, războiului lasă!” Astfel zise Apollo, Vorba lăsând-o-n mijloc, părăsind muritoare meleaguri, Să se topească departe, în zare, din ochii acelor

L-au cunoscut că-i un zeu cei din frunte, și armele-i sfinte Toţi Dardanizii-auziră cum sună, în spatele i, tolba.

Iar, de îndat, pe Ascaniu, ce tare dorea să mai lupte, ÎI și opriră pe loc, la porunca lui Phoebus – iar dânșii Iarăși la luptă purced, să-și arunce-n primejdii-a lor suflet.

Merge strigarea-n înconjur, cuprinde, pe rând, metereze. Arcuri avane-și întind și azvârl, cu curelele,

suliţi: Cad peste glie – covor, iar, asemeni, și scuturi și coifuri Sună și sună, dând zvon, pe când lupta cea grea iarse-nſinge, Tot cum sub Iezii cu ploaie sosește furtună, și-Apusul Greu îl întunecă-n ropotul gliei, iar grindini din nouri Jos se prăvale pe mare, când luppiter, plin de mânie, Austru-l încordează, spre iarna cea udă, și cerul îl rumpe.

Pândarus și cu Bitias, cei dragi lui Alcanor, din Ida, Cei ce-ntr-un crâng al lui Zeus i-a născut, în pădure, laira – Tineri cât brazii de-acasă, ori munţii înalţi cu-a lor coaste – Iau și deschid a lor poartă, ce-aveau a păzi sub poruncă: Plini de curaj, cu-a lor arme, în un tru vrăjmașii ei cheamă.

Înșiși, de-a dreapta şi stânga, ca turnuri de strajă, se-nalţă, Numai în fier înzăuaţi și sclipind al lor creștet cu tuiuri.

Cum doi stejari înfrăţiţi se ridică-n văzduh, lângă fluviu, Fie pe-al Fadului mal, sau la Athesis, râu plin de farmec, Sus, mulţiemeţi, și la cer îşi înalță a lor plete rotate, Mândră cununã-amândoi – amândoi clătinând al lor creștet.

Cum îşi zăriră Rutulii intrare deschisă, dau iureș: fără, pe dată, și Quercens și-Aquiculus, arme frumoase, Tmarus cel prea repezit, și, ca Marte, viteaz, însuși Haemon, Dosul, cu ceată cu tot, îl dădură, să fugă de-acolo, Ori, chiar la porţi, lângă prag, le zbură și pieri mândrul suflet.

Astfel, mai tare se-aprind şi se-nſing furibundele inimi: Vin și Troienii, noian, să se strângă la luptă-ntr-acolo, Cutezători, săse-nſ˟aiere-n plin și să iasă în faţă.

Dar către Tumus, în frunte, de cealaltă parte dând buzna, Veste se duce, când oști dobora, că dușmanul e-n clocot, Mare măcel cutezând și că porţile-s large, deschise. Lasă deoparte-a lui ţintă și, prins de grozavă mânie, Iureș spre poarta Dardanilor dă, către fraţii cei trufași.

Dar, mai întâi, el pe Antifates, care, primul, sta-n frunte – El, dintr-o mamă din Theba născut, pe alături, din domnul Dârz, Şarpedôn, cel mărit – îl doboară cu lancea în zboru-i – Com din Italia, tare: pătrunde, prin aer, grumazul, Până sub pieptu-i adânc, iar găvanul greu sânge revarsă,

Spume, un val, iară fierul fu cald când plămânu-l pătrunse.

Dă și în Merops, apoi și-n Erymas, doboară pe Afidnus, fără apoi în Bitias, cu ochii-arzători, și când urlă, Nu cu o lance – căci lancea pe-acela n-avea să-l doboare – Ci cu-o falărică grea, șuierândă, dădu, scuturată – Parcă-i un fulger din cer: nu putură nici scutul de taur, în două straturi, nici platoșa, solzi peste solzi, daurită, la izbitura ˟s-o ţină – căzu la pământ uriașul.

Geme pământul sub el, iară scutul, căzut, groaznic sună, Tot cum la Baiae, pe ţărmu-Euboic, vreodată, se-aruncă Greul de stâncă pilon, ce, legat dinainte, pe diguri, Iau și-l azvârlu-n adânc, iară el se prăvale – ruină

Ce se tot duce sub valuri, la fund odihnindu-se-ajunsă – Mările-n jur se învolbură greu, urcă negre nisipuri – Tremură, tare sunând, și Prochyta și aspra odaie, Inarime, cea de Zeus poruncită tavan lui Tyfôeus.

Iată-l pe Marte, războinic, acum că Latinii-i îndeamnă, încurajându-i abraș, strămurare-ascuţită în piepturi, Și totodată și Fuga și Spaima-nspre Teucri le-asmute. Buzna-s olaltă aceia, odată ce lupta stă-n faţă, Iar luptătorul lor zeu le pătrunde în inimi

Pândarus, când îl zări doborât jos pe fratele-i geamăn – Care-i era nenorocul, ce soartă cumplită-l ajunse – Poarta, cu mare putere, o-ntoarse-n ușori, închizând-o, Greu opintit cu-ai să-i umeri puternici – pe mulţi dintre Teucri Astfel afară de ziduri i-închise, pieirii lăsându-i, însă pe alţii-nlăuntru, cu sine, în iureș îi prinse, Nesăbuitul – căci, printre Rutuli și-a lor gloată, pe rege Nu l-a văzut năvălind, ci-l închise chiar el în cetate, Tocmai cum tigrul cel aprig l-ai da la nevolnica turmă.

Cum se văzu înăuntru, doar ochii-i sclipiră, și-n arme îngrozitor zurui – tremurară pe creștetu-i tuiuri însângerate, iar scutul săgeţi scăpără, ca de fulger.

Chipul cel nesuferit i-l cunosc, uriașele-i braţe, Greu tulburaţi, eneazii. Dar Pândarus, ca o cetate. Se ridică, scăpărând, și, fierbând de al fratelui doliu, Astfel grăi: „Nu-i pe-aici nici palatul Amatei, de zestre, Ardea nu e, cea care să-l ţină acasă pe Tumus!

Taberi vrăjmașe privești – de aicea nu-i nicio scăpare!”

Dar, surâzând către el, îi răspunse cu liniște Tumus: „Ia și începe, de ai înăuntru tărie – te luptă!

Apoi lui Priam povestea-ai să-i spui, c-ai găsit un Ahile!”

Astfel grăi – iar acela-azvârli necioplita lui lance şi noduroasă, cu toată puterea, pe el să-l străpungă, însă doar vântu-l lovi – căci, pe dată, Satumia luno o abătu, cum venea, de în poartă izbi a lui lance.

„Tu însă nu ai să scapi de-astă armă, ce braţu-mi aruncă! Nu-s eu acela ce arma şi-o ia, să lovească degeaba!” Astfel grăind, până-n slăvi a lui sabie trasă şi-o-nalţă şi, cu-al lui fier, chiar în mijloc de tâmple, îi sparge-a lui frunte şi îi înfundă obrajii cei tineri sub rana cumplită. Vuiet se-aude, pământul izbit răsunând sub căderea-i: Braţe, picioare ce bat și-a lui arme le-aşterne, jos, gliei, însângerate, cu creieri – iar capul i-atâmă, sărmanul, Și de o parte, și de-alta, cumplit despicat, către umeri.

Care-n[˟otro fug Troienii, de groază cuprinși, alungaţii, Și, dacă învingătorul, chiar Turnus, avea astă grijă – Ivăre ca să le spargă și soţii pe porţi să și-i cheme – Ultima zi de război ar fi fost, cea din urmă și-a Troiei, Numai că furia lui și nebuna lui poftă de sânge Doar înspre aceia îl mână

Primul, pe Faleris prinse, și-apoi și pe Gyges, genunchiu-i Crunt retezând: de aici dă cu suliţi răpite, din urmă, Celor fugind, să-i străpungă – lunona-i dă suflet și vlagă. Lor drept tovarăș pe Halys li-l dă, și pe Fegeus, cu scutu-i, fără apoi, neștiind, și pe Marte strigându-l, la ziduri, Și pe Alcandru, pe Hălius, Prytanis și pe Noémon. Ļară lui Lynceus, ce da să-l înfrunte, chemându-și și soţii, Cu al său paloș, în șuier, lovind de pe val și din dreapta, Iute znainte i-o ia, de-i azvârle cât colo lui capul, Coiful și tot, retezatiar apoi doborî pe Amycus, Ucigătorul de fiare, mai bun între toţi ca să-și dreagă Arme cu iuţea otravă, cu mâna-i ungându-le fierul; Dar și pe Clytius, al lui Eol, și pe Cretheus – acesta Muzelor veșnic prieten, ce-avea numai

cântul la suflet, Cetera și melodia ˇs-o-nſˇoarde pe dulcile-i strune: Caii, vitejii, și arme mereu el cântase – și lupte.

Cei mai de frunte, atunci, auzind de măcelul de-acolo, Teucrii, se-adună-n sfârșit, cu Mnestheus și Serestus cel aprig: Soţii și-i văd rătăcind, ameţiţi, iar vrăjmașu-i în taberi.

Ļară Mnestheus: „Încotro mai fugiţi, încotro bateţi oare?!” Zise „Ce altfel de ziduri, ce altă apărare v-așteaptă?! Unu-i vrăjmașul, și-i prins, cetăţeni, în a voastră cetate şi între străjile ei – el pe-aici să împrăștie groaza, Cruntu-i măcel?! Către Orcus atâţia oșteni să trimită?! Nu vi-i rușine și milă de biata-vă ţară, de zeii Cei de demult și de mândrul Eneas, lăsându-vă lenei?” Înfierbântaţi de acestea, în ceată mai deasă se-adună şi faţă-i fac, să se lupte, iar Tumus, începutul cu-nſˇetul, Trebuie pasul să-l deie spre râu – unde curge șuvoiul. Strigăt dau Teucrii, mai aprig, mai tare dau iureș spre dânsul şi se îndeamnă cu toţi. Cum o gloată spre leul cel crâncen Dă tot cu vârfuri vrăjmașe, și-acela, ferindu-se-a teamă, Dârz, cu priviri oţelite, se dă îndărăt – cu tăria Dosul să-l dea, și mânia-i nu-l lasă, dar nici înainte să mai pășească nu poate, dorind-o, prin arme viteze:

Tot așa, dând îndărăt, îndoit, dar cu pași fără grabă, Tumus dă locul spre ei, însă gândul i-i plin de mânie. Ba, chiar și-așa, două ori repezitu – să intre vrăjmașii-i, Iar a lor șiruri, la fel, două ori pân la zid fugărit-a.

Dar toată ceata din taberi degrabă se-adună olaltă, Iar, dimpotrivă puterii, Satumia luno n-ajunge ta, îndrăzneaţă, să prindă a mai sta, cum pe Iris, din ceruri, luppiter jos o trimise-n văzduh, dându-i vorbă surorii, Nicidecum blândă – de nu pleacă Tumus pe dată din taberi.

El, copleșit de săgeţi și de suliţi, nu poate să stea, Cât de viteaz, nici cu scutul, nici dreapta nu-l poate ajunge: Coiful cel mare-i răsună, lovit ne-nſetat pe-a lui tâmple. Ļară arama cea tare-ostenește, și ea, sub pietroaie, Tuiuri din creștet ˇs-au dus, iar buricul din scut nu-și dă rândul Sub lovituri, cum dau ropot Troienii și Mnestheus, viteazul, Cel ca un trăsnet de tare. Tot trupu-i scăldat în

sudoare, Curge-un șuvoi ca de smoală – suflarea din piept i se curmă. Gâfâie greu, mădularele lui șovăind, istovite.

Astfel, atunci, înainte, în salt, cu-a lui arme pe sine, Jos se aruncă, în râu. Iar acela, cu unda-i bălaie, la și-l primește, venind, și îl poartă prin blândele-i volburi. Vesel la soţii-i lăsându-l, de sânge spălat și măceluri.

Venus îl ocroteşte pe Eneas

CÂNTUL X

Într-un sfat al zeilor, strâns de luppiter (1 – 15), Venus deplânge soarta Troienilor (16 – 63), dar lunona îi răspunde cu asprime, dând vina pe Eneas și pe ai săi (64 –

95). Tatăl zeilor cere ca nimeni să nu mai intervină, de o parte sau de alta (96 – 117). Pe pământ, Troienii sunt greu asaltaţi de Rutuli (118 – 145), iar Eneas, încheind pacea cu Tarchon, ia îndărăt calea mării (146 – 162). Invocând din nou Muzele, poetul îi înfăţişează pe cei ce vin cu Eneas: Massicus din Clusium (166 – 169), Abas din Populonia (170 – 174), Asylas din Pisa (175 – 180), Astru din care (181 – 184), Cupavo din Liguria (185 – 197), Ocnus din Mantua (198 – 206), Aulestes din Peruşia (207 – 214). Eneas primește vești noi, pe mare, de la Nimfele născute din vasele flotei sale (215 – 259). Ajuns acasă, el intră în luptă (260 – 361). Este rândul lui Pallas să caute faima, atacându-l pe Lausus, fiul lui Mezentius (362 – 444). Turnus, întors la îndemnul luturnei, îl ucide, însă, pe Pallas, despuindu-l de arme (445 – 509), dar Eneas îi răzbună crunt moartea (510 – 601). După un iureș troian, lunona îl abate pe Tumus din luptă, făcându-l să urmărească o năluca asemeni lui Eneas, până pe un vas care-l ia în largul mării (602 – 688). Mezentius, care-i ia locul în luptă, e rănit de Eneas (689 – 795): când Lausus, fiul lui, încearcă să-l apere, Eneas îl ucide în luptă pe tânăr (796 – 832). Atunci Mezentius, copleșit de ură și de mânie, reintră și el în luptă, dar cade și el, ucis de măritul Eneas (833 – 908).

Dar se deschide, estimp, casa-naltă a Olympului falnic, Atotputernicul Tată al zeilor și-al tuturor a

Sfat adunând în sălașu-nstelat din a căruia slavă Vede și ţări și-a Dardanilor taberi și neamuri latine.

Șed ei cu toţii-n întinse palaturi, când dânsul începe: „O, Mari Cerești, au de ce voi întorsu-v-aţi gândul cu totul, Iar cu asemenea suflete aspre ţintiţi înfruntarea?! Teucrilor nu mai voiam ca Italia luptă să deie!! Care-i zâzania voastră-mpotrivă? Ce teamă vă-mpinse Unii sau alţii cu fier să-i stârniţi, ei doar arme să vadă? N-o căutaţi, va veni ea și vremea sortită de luptă, Când spre a Romei cetate, sălbatică, da-va Carthago cu nesfârșitu-i prăpăd și va trece de Alpi, deschizându-i: Ura atunci să v-o văd, doar atunci înfruntaţi-vă crâncen! Însă, acuma, lăsaţi – cu gând

vesel cătaţi legăminte!”

luppiter numai atât le grăi – Venus, zâna de aur, Nu doar atât de puţine-i răspunde:

„O, Tată, veșnic puternic, stăpân peste fapte și oameni! — Altul pe cine, acum, am putea să-l rugăm de-mplinire?! — însuţi, îi vezi pe Rutuli cum dau buzna, cu Tumus în mijloc, Cum se preumblă în caru-i, dă iureș, cu Marte alături?! Teucrii nu au de-apărare, acum, nici măcar a lor ziduri, Ba înăuntru de porţi și de ziduri înalte – nlăuntru, Dau săse-n[˚aiere crud, iară șanţul se umple de sânge!

Nu e Eneas acolo – nu știe! Nu-i scapi de năpastă, De-mpresurare, odată?! Spre ziduri vrăjmașul dă iarăși, Peste o Troie născândă, cum nici nu-i vreo altă oștire, Ci peste Teucri, din nou, va veni din Etolica Arpi însuși Tydidul: așa mi se pare, rănită rămas-am – Eu, viţa ta – mai aștept încă, iar, muritoarele-i arme!

De făr de-o pace de tine voită, cu zeii-mpotrivă, Teucrii cumva în Italia sunt, să-și plătească păcatul – Nu le mai da ajutor! Dar, de-atâtea oracole-avură.

Câte le-au dat Cei de Sus și de Jos, cum de-a ta îndreptare Poate ˚s-o schimbe vreunul, cum poate-altă soartă ˚s-așeze?

Ce să mai spun de-a lor flotă, la Eryx de flăcări cuprinsă?! Dar despre-al Vremilor Rege și-a sale, nebunele, Vânturi, Din Eolia stârnite?! Dar Iris, prin nouri trimisă?!

Ţară acuma și Manii (atât rămânea să mai facă, Neîncercat pe-aslă lume!) îi mișcă: la cei de pe glie Pe Allecto o trimite, Bacchantă-n Italice târguri!

Nici că-mi mai pasă de marea putere, cea nădăjduită, Cât fu alături Fortuna: învingă, cum vrei să învingă! Dacă n-au Teucrii meleaguri pe care mărita-ţi soţie, Aspră, să vrea să le dea, pe ruinele Troiei slăvite, Duse-n prăpăd, fumegânde, Părinte, fă doar ca Ascaniu, El din năpastă să scape, nepotul, ferit de sub arme! Fie, Eneas se zbată departe, prin valuri străine, Și neștiute, pe calea ce-o dete Fortuna: urmeze-o!

Nu-l mai acopăr pe-acesta, să-l scot din cumplita-le luptă!

Am Amathuntul, am Pafos, înaltul, la fel și Cythera, Și-a Idaliei palaturi: chiar fără de slavă, acolo, Fără de arme, trăiască-și el viaţa! Poruncă atuncea Dă, și Carthagina mare să-nfrângă Ausonia: totul Celor din Tyr să le fie pe plac! Dar, la ce, din războaie cu a lor molimă grea, au scăpat, tot prin flăcări argive, Și, peste mări și uscaturi, fugit-au prin large primejdii, Până ce Teucrii ˚s-ajungă în Laţiu, fundând iar Pergamul?!

Nu mai tihnit le era să fi stat la cenușa străbună, Tot așezaţi unde Troia le-a fost? Pe Simoeis și Xanthus Dă-le-napoi, rog, sărmanilor Teucri, din nou să aibă parte, Tată, de-ai lor Ilion!!” Dară luno, Regina din ceruri, Dusă de grea-nflăcărare: „De ce mă silești tu acuma Marea-mi tăcere ˚s-o rump, să dezvălui ascunsa-mi durere?

Au pe Eneas fu cine-ntre oameni și zei să-l împingă la la război să purceadă, vrăjmaș lui Latinus, un rege?! Fie, ¯n Italia, lui călăuză-i fu Soarta – așa e! — Sub nălucirea Cassandrei: dar pusu-l-am noi ca să plece, Taberi lăsând, a lui viaţă lăsând-o la vânturi în pradă, la un copil lui să-i bată războiul și ziduri să ţină, Doar pe Tyrrheni să-i momească și neamuri tihnite să-n[˚urce? Ce zeu i-a dat videșugul/ ce duh de la noi să-l pornească Fost-a, și unde-i lunona sau Iris, prin nouri trimisă?!

Da, e nevrednic, Italicii înșiși ca Troia ˚s-aprindă, Care le naște sub ochi, și ca Tumus să-și ţină a sa ţară, El, cu Pilumnus-bunic și născut din Venilia, mamă, Dară cum ca Troienii cu facle cernite prin Laţiu Câmpuri străine să bată și pradă de-acolo să fure?!

Cum, să-și aleagă ei socrii, mirese să-și fure, din poală, Făgăduite, cu pacea în mâini, dar cu arme la nave?!

Poţi pe Eneas oricând ca să-l scoţi din a Grecilor mână şi, pentru un om, să le-arăţi neguri dese și pale deșarte, Poţi ca o flotă de nave ˚s-o schimbi tot în Nimfe atâtea: Noi spre Rutuli să venim cu ceva de-ajutor e-o nelege?!

Nu e Eneas – nu știe! Ci steie departe-n neștire!!

Ai Idalion și Pafos, ai tu și înalta Cytheră!

Ce vrei atunci cu-o cetate ce-i grea de războaie și furii??

Noi căutăm ca a Frygiei stare, becisnică, poate.

S-o răsturnăm, din adânc? Oare noi?? Cine Grecii la Troia, O, bieţi Troieni, i-a adus? Ce pricină la arme stârnit-a Asia și Europa, rupând înţelegeri, prin pradă??

Eu pe Dardan l-am pornit către Sparta, să-și ia adulterul, Eu arme-n mână i-am pus și prin Amor iscat-am războaie?? încă de-atunci trebuia pentru a-i tăi să te temi – căci acuma Este târziu să le plângi mincinos și să-mi vii cu ocară!!” luno astfel cuvântat-a. Cereștii, cu toţi, fremătară, Unii și alţii altfel socotind – cum, sub primele pale, Codrul, surd, murmură-ntâi, și-n orbească-adiere răzbate Prima suflare, spunând corăbierilor vântul că vine.

Atotputernicul Tată, dintâi peste toate Stăpânul, Dete-a grăi – când vorbește, tăcerea se lasă-n palaturi.

Tac zeii toţi, se cutremură Glia, tăcut e Văzduhul, fără Zefirii pogoară, și Marea-și domoale-a ei valuri:

„Puneţi în gând și în suflet aceste a mele cuvinte: Dacă-Ausonii cu Teucrii a-i uni nu-ı lăsat dimpreună Sub legământul temeinic, zâzania voastră oprindu-i, Fără de capăt și rost, fiecare – noroc și nădejde – Fie Rutul sau Troian, ce-și doresc, deopotrivă să-mi fie! Fie că taberi Italicii ţin, sub rea soartă cuprinse, Fie, din grea rătăcire troiană, sub greaua-le piază (Dar pe Rutuli eu nu-ı scap) fiecare să-și poarte ursita, Truda ce-i este menită: li-i luppiter rege, asemeni, Fiecăruia din ei – fie Soarta să-și afle, și calea!”

Fruntea-și plecă, jurământ dând pe Styxul frăţesc și pe ţărmu-i Negru, de smoală vârtej, tot Olympu-n cutremur stârnindu-l, fără cuvântu-și sfârși: de la jilţu-i de aur purcese luppiter, iară Cereștii, în juru-i, alai fac, spre praguri.

Însă Rutulii, estimp, către porţile toate dau iureș la să-i doboare-n măcel și-a lor ziduri cu flăcări să-n[ingă, Iareneazii, cu ceata-le toată, sunt prinși înăuntru, Făr de-a scăpării nădejde. Stau, bieţii, ¯n înaltele turnuri, însă

degeaba, iar zidu-l mai ţin doar cu-o rară cunună: Asius Imbrasides și cu-al lui Hicetăon, Thymoetes, Doi Assaraci și, alături cu Castor, mai vârstnicul Thymbris Primii se luptă, cu-ai lui Şarpedon gemeni fraţi lângă dânșii, Clarus și Thaemon, veniţi lângă ei chiar din Lycia ⁊naltă.

Cară, cu trupu-i întreg încordat, steiul mare de stâncă – Nu o măruntă bucată de munte – Lymesicul Acmon, Nu mai prejos ca părintele-i Clytius, ori ca Menestheus, Fratele-i bun. Dau cu suliţi, iar alţii cu pietre azvârlă, Foc dau să aprindă și-apoi să-nstruneze săgeţile repezi.

Chiar între ei, a lui Venus iubire și grijă de suflet, Cu capul gol, frunte mândră – i copilul dardan, iată-l colo: El strălucește precum nestemata, în aur sclipindă – Fie-o podoabă la gât, sau pe creștet – sau colţul de fildeș

Ce, meșterit, l-a cuprins merișorul sau chiar terebinthul Cel din Oricus, cu luciu-i – pe ceafa cea dalbă, a lapte, Pletele-s larg răsfirate, mai sus prinse-n cercul de aur.

Ba și pe tine, Ismărus, văzutu-te-au falnice neamuri Răni împărţind peste tot și veninul ungându-l săgeţii, Tu, din Maeonica-ţi lume venit, unde grase ogoare Locuitorii le ară, Pactolul vărsându-le aur.

Mnestheus, și el, tot acolo era, ce-l înfrânse pe Turnus – Slava, că-l dase din ziduri pe-acela, la ceruri suindu-i, Capys, la fel: de la el prinse nume-a Campaniei urbe.

Ei, laolaltă-n război, se legaseră-n grea înfruntare: încă Eneas brăzda valul mării, în miezul de noapte. Căci, dus în taberi etrusce, plecat de la bunul Evandru, Merge la regele lor, neam și numele său i le spune, Și-apoi ce vrea și ce-aduce, Mezenţiu ce arme-apucase la lângă sine să aibă, iar Tumus ce suflet de fiară Are, îi spune cu șart. Dar și-n[˟rederea-n ce ni-i pe lume Dat, oameni doar, să trăim, i-am intește, rugându-l – pe dată Tarchon se-alătură lui – soţ să-i fie: scăpată de soartă, Lydica gintă purcede-n corăbii, porunca zeiască Ei ascultând, sub un cap din străini, iar Aeneas, pe nava-i, Vârful coloanei îl ţine, cu lei frygieni la a

ei frunte şi, sus, la pupă, cu Ida, iubită de Teucri, fugarii.

Șade aicea Eneas, și gându-i prefiră întruna Tot ce războiul aduce, la fel – lângă dânsul și Pallas şi, de la stânga, privind către stele, ba drumu-l întreabă, Calea prin umbrele nopţii, ba câte-a-ndurat pe întinsuri.

Voi Heliconul acum mi-l deschideţi, zeiţe, iar cântul Vi-l înălţaţi, să vedem care cete sosesc de la ţărmuri Ale Etruriei – mândri vâslași, cu Eneas, pe mare!

Massicus valul îl taie în frunte, cu Tigrul de-aramă – Are sub el și o mie de-oșteni, cei din Clusiu și Cosa, Ziduri de-acasă lăsând, cu-a lor arme: săgeţi și cu tolbe Poartă pe umeri, ușoare, și arcul ce moartea o-mparte.

Abas cel șui, lângă el, cu-a lui ceată în arme slăvite, Iar la a lui pupă, înalt, strălucea un Apollo de aur: Lui șase sute de tineri îi da Populonia, maica, Toţi încercaţi la război, iară Ilva trei sute, și dânsa, Insula mărinimoasă, Chalybică, damică-n mine.

Cel de al treilea, tâlmaci între zei și-ntre oameni, Asilas, Cui îi dădeau ascultare rărunchii din vite, și zodii, Graiuri de păsări, la fel, ca și focul și semnul de fulger, fără cu el vin o mie, un șir înţesat, aspre suliţi: Pisa, Alfeică din obârșie, pe ei îi trimise la să-l asculte – cetatea etruscă. Apoi vine Astyr – Astyr cel chipeș de tot, călăreţul cu arme măiestre: Lui doar trei sute alături i-au dat – tot cu gândul la luptă – Cei de acasă, din care, și cei cu ogoare spre Minio, Vechea cetate din Pyrgi și, nesănătoase, Graviscae.

N-am să te uit nici pe tine, fruntaș al Ligurilor, tare, Cinyre cel luptător la războiu, nici pe tine, Cupavo, Cu mica-ţi ceată – pe creștet tu porţi ale lebedei pene: Vină, iubire de neam, cum și chipul luat de-al tău tată!

Căci ni se spune cum Cycnus, jelind pe iubitul Faéthon, Când printre șoapte de plop și la umbra surorilor drage, Sta și cântă, a lui Muză venind să-i mângâie durerea, Și-ar fi văzut căruntețea bătrână schimbată, cu pene, Dalbe și moi, înălţându-se-n cer cu-al său glas, către stele.

Fiul lui drag, însoţind juni de-o vârstă cu el, cu-a sa navă, Poartă, cu vâslele-i lungi, uriașul Centaur: acela Ape-

amenințǎ cu-o stâncă grozavă-n înalturi ţinută şi cu prelungul lui trup taie-n valul adânc grea cărare.

Vine și-acela, din ţara-i de-acasă cu ostile, Ocnus, Fiul născut din Manto, prorociţa, și Tibrul, etrusc râu: El ţie-ţi dete și ziduri, și, Mantua, numele mamei – Mantua, cea din strămbuni, dară nu și de-o viţă cu toţii: Are-ntreită mlădiţă, cu patru-a ei clanuri oricare, însă ea capul le este, și sânge etrusc are-n vine.

Arme să ia către el pe cinci sute Mezenţiu-i făcuse, Iar – din părinte Benăcus născut și-n verzuile papuri înfășurat – îi purta, pe corabia mărilor, Mincio.

Merge greoi și Aulestes, cu-o sută de vâsle talazul Tare bătând și spărgând, spumegat cum lăsa tot întinsul. Triton năvalnic îl poartă și verdele-adânc l-înspăimântă cu scoica lui sunătoare. El până la brâu, rău zbârlită, Faţă de om ne arată, dar partea de jos – chit al mării: Spumegă valul, adânc murmurând sub grozava-i făptură.

Mândrii fruntași aduceau de trei ori câte zece corăbii în ajutor pentru Troia, brăzdând câmpul mării cu-arama.

Ziua din cer se dusese demult și în caru-i noptatec Foebe cea mângâietoare făcea să răsune Olympul, însă Aeneas – cum grijile-n tihnă-al lui trup nu i-l lasă – Șade la cârmă el însuși, spre pânze luând bine-aminte.

Iată că lui i se-arată, în horă, prin mijloc de cale, Stol adunate – a lui soaţe: sunt Nimfele, care Cybele Le hărăzise să aibă putere pe mare, și Nimfe, Iar nu corăbii, să fie: jucau deopotrivă prin valuri, Câte ⸗naninte stau prore de-aramă, la ţărmuri aduse: Ele-l cunosc pe-al lor rege și joacă-mprejuru-i, horindu-l.

Iar dintre ele, cu haru-i, mai gureșă, Cymodocea, Vin din urma-i, cu dreapta ia pupa, se-nalţă din valuri, fără cu stânga vâslește sub luciul tăcutelor unde Și-astfel spre neștiutor ea grăi: „Stai de veghe, o, rege, Viţă din zei, tu, Eneas?! Veghează, dar vintrele-ntinde-ţi! Noi suntem pinii de odinioară din creștetul Idei, Zâne, acum, ale mării – a tale corăbii, pe vremuri. Fiind⸢ɔ- hainul Rutul ne bătea cu-al său fier și sub flăcări, Rupserăm funii, dar fără de voie, și-acuma pe-ntinsuri Te căutam ne-n⸢etat. Marea Mamă, în

mila-i, schimbat-a Chipul ce-avem și ne-a dat să trăim tot sub unde – zeiţe.

Dară copilul Ascaniu-i ferit doar de zid și de șanţuri, Prins între armele vii și Latinii stârniţi, crunt sub Marte.

Gata-i de-acum călărimea Arcadă, la locul poruncii, Ţării Etrusci deopotrivă: la mijloc să-și pună a lui cete, la să-i oprească la taberi – acesta-i e gândul lui Tumus!

Haide, te scoală, când vine-Aurora pe soţi tu îi cheamă, Primul îi rânduie-n arme și scutul cel mare, ne nfrântul, Ce Făurarul ţi-a dat, tu îl ia – cel cu buza de aur! Ziua de mâine, de nu te-ndoiești de-ale mele cuvinte, Munţi de Rutuli doborâţi va vedea, și măceluri cumplite!”

Astfel grăi, iar, cu dreapta, plecând, ea împinse Nava cea-naltă, ţnainte – iar ea alergă peste valuri, Ba chiar mai iute ca suliţa, ori ca săgeata – ca vântul, Iar celelalte corăbii aleargă și ele: uimit fu Anhisiadul Troian – dară semnul îi crește curajul.

Nu-n multe vorbe, privind către bolta cerească, se roagă: „Rodnică Mamă Idaea a zeilor, Dindyma cărei Tare la inimă-ţi sunt, și cetăţi, cu-a lor turnuri, și leii Carului tău – călăuză-mi fii-n luptă – împlinește vestirea Semnului dat, Frygienii, zeiţă – ajutându-i, bun reazim!”

Numai atâta grăi – și, estimp, reîntoarsă, grăbise, Zorii luminii-aducând. Ziua clară, cu Noaptea pe fugă. El, mai întâi, către soli dă poruncă la semn să ia seama, Urmăritori, fie gata la arme, cu gând doar la luptă.

Iată că-i vede în faţă pe Teucri și tabăra dragă, Cum sta la pupă-n picioare: pe dată, el scutul cu stânga Și-l înălţă, sclipitor. O strigare la ceruri ridică Sus, de pe zid, Dardanizii – nădejdea le-aprinde mânia, Suliţi din mâini ei azvârlă, precum pe sub nourii negri Semn trâmbiţează cocorii din Strymon, când taie văzduhul, Tare dând glas și fugind peste vânturi, cu strigăt a bine.

Însă Rutulului Rege și capilor parcă-o minune Pentru Ausonici le-apare, cum văd pupe trase la ţărmuri şi, dinapoi, li ˚s-arată o flotă ce-ntinsu-l cuprinde.

Arde pe creștetu-i vârful, văpăi ca un nimb se revarsă şi peste tuiuri, iar scutul de aur împrăștie flăcări.

Tot precum arde-o cometă prin noaptea ce-n zări se străvede, Carul de sânge-nroșind, ori se-aprinde-a lui Sirius rază: El, aducând muritorilor, bieţii, și setea și boala
Sus se ridică, iar cerul cu reaua-i lumină-ntristează.
Însă lui Turnus din piept nu-i fugi cutezanţa vitează, Cât să nu fugă-nspre ţărm, să-și alunge vrăjmașii din ţară. [Sufletul tare și-l ⸗nalţă, cu glas de semeaţă mustrare: l „Ce v-aţi dorit și rugat, iată-aici, doborî-veţi cu dreapta, Marte în faţa vitejilor stă: dar căminul de-acasă, Draga soţie în gând ˇs-o aveţi – fiecare, cu slavă, Faptele mari, din străbuni, înnoind! Către valuri, spre dânșii Iureș să dăm, cât mai șovăie încă, le lunecă pasul!
Pe îndrăzneţi și Norocul i-ajută!”
Astfel grăi, și stătu cugetând, au pe care să-i ieie, Dând împotrivă, pe care să-i lase, spre ziduri să bată.
Însă Eneas, estimp, pe-ai săi soţi îi coboară din nave, Punţi jos lăsând – dară mulţi iau aminte că marea se trage, Lâncedă, fără tărie, și jos sar, în vaduri să calce, Alţii pe vâsle se lasă. Privind către ţărmuri și Tarchon, Unde nu bate talazul, nu urlă zdrobit lângă maluri, Ci doar întinsul se duce, scăldat de o moale bătaie, Prorele-ndată le-abate și-i roagă pe soţi, cu îndemnuri:
„Haideţi, aleasa mea ceată, și trageţi la zdravene vâsle, Sus cu-ale noastre corăbii, la ţărm – și, cu vârful, daţi brazdă Ţării vrăjmașe de-aici, trageţi șanţ cu a voastră carenă! Nu-mi pasă nici de vom frânge corabia noastră, sfăr mată, Când dăm la mal, doar să prindem pământ!” Când acestea le spuse Tarchon, pe dată și soţii la vâslese-n⁅înseră a trage, Iar înspumatele nave le-nfipseră-n Ţara Latină, Până ce vârfuri urcară-n uscat şi-şi opriră corăbii, Tefere toate, pe mal: nu și nava-ţi, măritule Tarchon!
Căci, repezită prin vad, ea se-nfipse-n nisip, pe-o spinare, Stete și stele pe loc, tot bătută sub valuri și valuri, Coastele până-și desface, vitejii-n talazuri pierzându-i – Vâslele rupte și bănci plutitoare pe ei îi încurcă, Piedici le pun, de picioare-i târăsc, ba și valul îi suge.
Tumus, nici el, n-are preget: nelenеș, ci aprig, dă iureș, Ceata lui mare luând-o-nspre Teucri, pe ţărm

rânduită: Surlele sună înalt, iar, întâiul, în cetele ţării Iureș Eneas dădu, piază bună în luptă, pe dânșii Jos, pe Latini, ca să-i dea, ucigându-l pe Theron, fruntașul Ce spre Eneas zorea – dară zalele lui de aramă Pala le taie, prin solzii de aur intrându-i în coaste.

Iarăși, pe Lichas îl culcă, cel scos din mărita lui mamă şi închinat ţie, Phoebus, cum fost-a lăsat ca micuţul Fierului crunt să îi scape. Apoi dă în Cisseus cel tare, Jos îl doboară pe marele Gyas – ei dau cu ciomagul – Morţii, în jos, trimiţându-i: n-a fost ca măciuca lui Hercul Nici a lor braţe să-i scape, voinice, nici tatăl, Melampus, Ce-l însoţise pe Alcid, câtă vreme pe glie-mplinise Faptele-i grele și mari. Iar lui Farus, zadarnic cum strigă, Suliţa lui scuturând-o, i-o-nfige în gura prea mare.

Tu, iară, florile primei juneţi înflorindu-ţi, bălaie, Dragului Clytius ce-l urmăreai, Cydon, nefericite, Ai fi căzut doborât de-al Dardanului braţ, mai uitându-ţi De-a tinereţii aprinse amoruri, și, bietul de tine, Mort erai, de nu ieșea, deasă ceată, mlădiţa lui Forcus:

Șapte la număr, viteji, șapte suliţe-aruncă odată – Parte, bătând și în coif și în scut, sar, zadarnic zvârlite, Parte, ce trupu-amenință, le-abate pe-alăturea Venus, Apărătoare. Atuncea Eneas spre bunul Ahates Zise: „Tu arme-mi adună – să nu dea zadarnic niciuna Braţu-mi, zvârlind-o-n Rutuli! — din acelea înfipte la Troia Numai în trupuri de Greci!” Apucă, dar, o lance mai lungă Şi-o aruncă: ea zbură, străpungând, tare, scutul de-aramă Cel al lui Maeon, iar platoșa lui i-o pătrunse, și pieptul.

Vine și-l ia pe-al lui frate căzut, de sub braţ ridicându-l, Mândrul Alcanor, dar, iarăși, o suliţă grea dă prin dreapta-i şi i-o străpunge de tot, încruntată de sânge ieșindu-i, Astfel că braţul din umăr rămase-atâmat, fără viaţă. Numitor însă, smulgând din al fratelui piept greaua lance, Drept spre Eneas pomi – însă nu-l putu nicicum răzbate, Nu-i fu lăsat – ci în coapsă-l izbi pe măritul Abates.

Clausus din Cures, acum, cu temeiul în trupul său tânăr, Vine să bată în Dryops, zvârlind de departe cu

lancea, Drept sub bărbie lovind – de-i luă deopotrivă și graiul şi dulcea viaţă din piept, străbătându-i grumazul: acela Bate cu fruntea pământul și varsă pe gură greu sânge.

Gliei apoi îi așterne pe trei coborând din Boreas, Traciei, tustrei, dragi lui Idas-părinte, din Ismara-ţară: Cad felurit doborâţi. Dar, în goană, sosește Halaesus Cu Auruncele-i cete: pe urma-i – Neptun i-era viţa – Vine Messapus cu caii-i vestiţi – dau ba unii, ba alţii să se grăbească din loc: se dă lupta pe Ausonice praguri, Chiar lângă ţărm, tot precum se înfruntă-ntre ele, nebune, învârtejitele vânturi, văzduhul furtunii, olaltă, Dând deopotrivă – și ei și mari nouri și marea-i asemeni. Lupta durează, avană, stând toate-n[ˇordate-mpotrivă: Tot așa vin și Troienele șiruri și cele Latine, Bat deopotrivă, picior la picior, și-n viteaz dă viteazul.

Dară din partea cealaltă, pe unde-aruncase șuvoiul Rostogoliţi bolovani, peste tot, prăvălind și tufișuri, Pallas îi vede pe Arcazii ce nu știu pe jos să se lupte Cum dau la fugă ˇs-o ieie, când Laţiul pe urme le vine – Care și cum i-a împins locul anevoios, reaua fire, Caii să-și lase de tot. El, atunci (cât rămâne-n nevoie!), Ba cu o rugă, ba, iar, cu ocară, le-aprinde curajul:

„Unde fugiţi, soţii mei?! Vă conjur și pe voi și pe fapte Mari, împlinite, pe regele-Evandru, cu nume-n războaie, Și pe nădejdea ce-o am de-a cuprinde a tatălui slavă, Nu vă încredeţi în fugă! Cu fierul noi drum ne tăia-vom, Rumpe-vom cale pe-acolo pe unde-s mai deși toţi vrăjmașii:

Patria uite pe unde ne cheamă, pe voi, și pe Pallas!

Nu ne stau zeii-mpotrivă, vrăjmași muritori ne înfruntă, Tot muritori, ca și noi: tot atâtea au inimi și braţe!

Stavila mării, imensă, cu-ntinderea-i largă, ne-n[ˇhide, N-avem pământ de fugit – au ţinti-vom, pe mare, la Troia?!”

Astfel grăind, el, întâiul, în mijloc, vrăjmașii-i înfruntă. Primul în cale îi iese, adus de nedreapta lui

soartă, Lagus: pe-acesta, cum da ca să smulgă o piatră cât roata, Pallas, din dos, îl străpunge cu suliţa-n coaste, la spate, Unde-i e șira, la mijloc, și trage și lancea afară, Cum se-mplântase-ntre oase. Dar nu poate Hisbo să-l prindă Cât şi-o dorise de mult, fiind[ɚ Pallas pe dânsul, năvalnic, Cum peste el fă˟rʒ de grijă venea, furios pentru soţu-i, Iute-l și prinde cu sabia-n plin și plămânii-i străpunge.

Și-apoi la Sthénius ţintă o ia, și, din neamul lui Rhoeteus, Vechiul, pe Anhemolus îl apucă – ce maștera-și luase Şi-o prihănise-n iatac. Iar Landes și Thymber, doi gemeni, Voi aţi căzut, la Rutuli, fii lui Daucus, unul ca altul, Fără vreun semn între voi – și părinţilor dulce-nșelare! Însă acuma vă dete el, Pallas, o grea osebire – Thymber, cum capu-ţi tăie al lui paloș, cel dat de Evandru, fără pe tine, tăiată, Landes – a ta dreaptă, din colburi încă te cată, cu degete-n salt, dând ca fierul ˟s-apuce!

Iar pe Arcazii, aprinși sub porunci și văzând și mari fapte Ale viteazului lor, și rușinea și sila-i armează înspre vrăjmași, pe când Pallas pe Rhoeteus, ce fuge pe-alături, încă în car, l-a străpuns. Doar atâta zăbavă lui Ilus l-a mai lăsat, cum în el aţintise-a lui suliţă mare.

Dar, de departe, și-n Rhoeteus ajunge, cum, bunule Teuthras, Tocmai de tine fugea și de fratele-ţi Tyres: bufnește El jos din car, cu călcâiele moi bate-n brazdele gliei.

Ļară precum către vara dorită, sub vânturi źnălţate, Focuri păstorul împrăștie-n pajiști de codru și-n tufe, Iar, izbucnind din mijloc, se întinde și-ntinde, spre laturi.

Focul lăţit, cel încins de Vulcan, până-n câmp, la lărgime – Biruitor, el, de sus, stă privind jos cum pârâie focul – Tocmai așa bărbăţia din jur se adună olaltă

Să te ajute, o, Pallas! Dar, aprig în lupte, Halaesus Bate spre dânșii cu sârg și-mprejuru-i pe-ai săi fi armează.

Taie pe Ladon, pe Feres, și pe Demodocus doboară, Iar lui Strymoniu-i reţează a lui dreaptă, cu luciul paloș, Cum i-o pusese în gât – cu o stâncă lui Thoas îi sparge Chipul, cu oasele frânte și pline de sânge și creieri.

Soarta știindu-i, părintele lui pe Halaesus în codri Și-l

ascunsese: când moartea-i închise bătrânului ochii Săi ghicitori, iată, Parcele-l iau de grumaz, să-l jertfească Cu-al lui Evandru-ascuţiș. Astfel Pallas, ţintindu-l, se roagă:

„Dă-mi, tată Thybris, acum ca Fortuna să-mi poarte tăișul Ce îl încord și-l arunc, dar de-a dreptul, prin piept, lui Halaesus! Armele ce-am să-i despoi ţi le-atăm în stejarul ce sfânt ţi-e!”

Zeul atunci l-auzi și – apărând pe Imaon, Halaesus, Pieptul lui gol, neferice, rămase spre suliţa-arcadă.

Lausus, și totuși, nu lasă-ngrozitele șiruri să deie Pas îndărăt, sub măcelul grozav: stâlp al luptei, pe Abas El, cel dintâi, îl doboară din faţă, grea stavilă-n luptă. Cade zdrobită a Arcadiei viţă, cad jos și Etruscii, Vă prăbușiţi și voi, Teucrii scăpaţi de-nfruntarea cu Grecii!

Șiruri se bat cu-nfocare, cu capi și putere asemeni, Cei de pe urmă se-ndeasă-nainte, iar gloata nu lasă Arme sau mâini a mișca. De o parte dă Pallas, urgie, Lausus, și el, de cea parte – nici vârsta nu li-i osebită Ambii sunt chipeși, frumoși, dar Fortuna pe ambii-i oprește să mai ajungă acasă vreodată. Ca, înșiși, să lupte Nu-ngădui, între ei, chiar Stăpânul Olympului mare: Soarta-i așteaptă, apoi, un vrăjmaș mai vestit să-i doboare.

Sora lui bună, estimp, îl îndeamnă pe Tumus, lui Lausus în ajutor ca să-i vină – iar el, cu-al său car, taie oastea.

Cum îi văzu pe-ai lui soţi: „Este vremea să-i dăm luptei capăt!

Numai eu singur spre Pallas purced, numai mie el, Pallas, Mi-e cuvenit! Și aș vrea ca părintele-i să ne privească!” Astfel grăi, iară soţii se dară, întinsul lăsându-i.

Tânărul, astfel, se miră că duși sunt Rutulii, la semnu-i Trufaș: pe Turnus – ce trup uriaș! — se minună să-l vadă Ochii-l cuprind cu uimire, privindu-l abraș, de departe, Și cu asemenea vorbe spre domn el se pune-mpotrivă: „Fie că m-or lăuda, despuindu-ţi bogata dobândă, Fie de-o moarte vitează – părintele-i bun de-amândouă! Ţine-ţi, dar, vorba cea rea!” Și, grăind, el ieși mai la larguri: Sângele, rece ca gheaţa, se strânge-n

arcadice inimi.

Turnus sărit-a din car, pregătindu-se-a merge pedestru, ia să se lupte de-aproape – ca leul, zărind de la pândă Taurul mare, în câmp, jos, departe, tot dând să se lupte, Zboară spre el – căci nu altfel arată făptura lui Turnus.

Când la bătaie de lance-aruncată socoate că-l vede, Pallas o ia dinaintea-i, gândind – poate, Soarta-l ajută! — Chiar și mai slab în puteri, șinălţă în văzduh aste vorbe: „Tu, pe-a părintelui masă întinsă, cu dragă-ospeţie, Ce ai simţit-o la noi, tu, Alcide, ajută-mi mari fapte! Vadă, murind, cum îi iau de pe sine-a lui arme, de sânge Crunte, el, Turnus – când, învingător, ai lui ochi mă vedea-vor!” îl auzi el, Alcidul, pe tânăr, și-n pieptul lui mare

Geamătul greu și-l opri, revărsând în zadar calde lacrimi.

Ļară Părintele lui îi grăi cu prietene vorbe:

„Ziua sortită pe toţi îi așteaptă, căci scurtă, nentoarsă-i Clipa cât viaţa-și petrec – însă faima din fapte-i bogată – Asta-i vitejilor slava! Sub Troia cu ziduri înalte Câţi din feciorii de zei n-au căzut?! Ba ucis fu, olaltă, Și Şarpedon, viţa mea!! îl așteaptă pe Turnus, asemeni, Soarta cea grea, căci ajuns i-e aproape vieţii hotarul!” Astfel grăi, iară ochii-și lăsă spre Rutula câmpie.

Pallas, atunci, azvârli cu putere sporită a lui lance, fără din teaca adâncă îşi trase-a lui lucie pală.

Suliţa-n zbor nimeri unde platoșa-i prinsă la umeri – Dete prin scut, înainte, cu greu, cale-având pe la margini, Dar trupul cel uriaș doar i-l șterse pe-aproape lui Tumus.

Tumus, atunci, a lui lance cu vârful de fier, ascuţitul, Lung scuturând-o în pumn, către Pallas astfel cuvântat-a: „Ia vezi de nu e mai grea și pătrunde mai bine-a mea lance!” Astfel grăi, iară scutul din straturi de fier și de-aramă, încercuit cu atâtea piei mari, întărite, de taur, Vârful cel tare-i răzbate prin mijloc, puternic cutremur, Dar și a platoșei stavilă bună și pieptu-i cel mare. Smulge acela din rană, zadarnic, fierbintea lui lance, Căci calea-i una, urmată de sânge și suflet, deodată.

Se prăbușește lovit – zuruiră pe el grele zale – Și spre vrăjmașul pământ el căzu, jos, cu faţa în sânge.

Tumus, de sus, peste el, semeţit:

„O, voi, Arcazi, zise, vorba-mi pe dată ˚s-o daţi lui Evandru! Bine-amintiţi-i astfel: ce-a cătat, așa-i dau eu pe Pallas! Cum îi e cinstea movilei, de groapa-i mai dă mângâiere, Aibă, i-o dau! Dar nu-i iese prea ieftin a lui ospeţie, A lui Eneas, în dar!” Cu călcâiul lui stâng pe ucisul Tare-l călcă de pământ, și-i răpi cingătoarea bogată cu zugrăvită nelege: în noaptea de nuntă, olaltă, Tineri, o ceată întreagă, uciși cu cruzime-n iatacuri. Clonus, lui Eurytus fiu, încrustase belșugu-i de aur – Tumus, acum, în urale – 1 despoaie, luând bucurie.

O, gând al omului, neștiutor nici ce soartă te-așteaptă, Nici să-ţi prenumeri măsura, când bine norocu-ţi surâde! Tumus cunoaşte-va clipa când tare-ar dori ca pe Pallas Teafăr să-l dea, cu răsplată, iar spolii luate, și ziua, Chiar, a uciderii lui va urî-o! Iar soţii, cu geamăt, Lacrimi vărsând, sus, pe scut îl ridică și-l poartă pe Pallas: Câtă durere n-aduci, câtă cinste, părintelui, astăzi! Ziua-ţi dintâi la război fu aceasta – și cea de pe urmă, Tu, ce Rutulilor lași nesfârșite mormane de leșuri!

Nu numai zvonul acestui prăpăd, ci solie curată Vine în zbor la Eneas – ai săi că se află-n hotarul Tare subţire-al pieirii, că-i vremea pe Teucri să-i scape!” Seceră totumprejur cu-al său paloș și-n largă cărare, înflăcărat, snopi clădește pe margini, trufașule Tumus, Când, prin măcel, el te caută: Evandra și Pallas în faţa-i, Toate sub ochi i sentorc: masa, oaspe când, prima, primit-a, El, venetic, cum și strânsele drepte. Pe cei ce-s din Sulmo, Patru tari fii, vii îi prinde, tot patru, crescuţii de Ufens, la, mai apoi, să-i jertfească drept victime umbrelor morţii Și-n înrobitul lor sânge să scalde-ale rugului flăcări.

Și-apoi spre Magus el lancea, vrăjmașă, o-ndrumă, departe. Magus, viclean, jos se lasă, iar suliţa vâjâie-n zboru-i – Astfel, genunchii prinzându-i, spre el glăsui cu-aste vorbe: „Pe părinteștii tăi Mani, pe nădejdea ce-o naște lûlus Sufletu-mi lasă, te rog, mi-l păstrează: am fiu și-am

un tată! Mare mi-e casa și-naltă, ascunși am în groapă talanţii şi de argint meșterit și, belșug, o mulţime de aur, Parte lucrat, parte nu! Iar a Teucrilor mare izbândă Nu stă aici, nu se schimbă, un suflet ˟s-o deosebească!”

Astfel grăi, dar Eneas îi spuse, pe dat, dimpotrivă: „Mulţi, toţi talanţii de aur și-argint, ce mi-i lauzi atâta, Cruţă-i copiilor tăi! Târguieli la război, din acestea, Tumus le-a scos din fiinţă, de-atunci, când pe Pallas ucis-a! Manii și-Anhises-părinte așa-mi spun, la fel și lûlus!”

Zise: de coif el cu stânga-l luă, capul dându-i pe spate, Cum se ruga, iară pala i-o-nfipse în piept, la plăsele. Nici Haemonid nu-i departe, lui Phoebus și Triviei preot, Banda cu sfintele panglici purtând-o cinstită, pe tâmple, Tot strălucit în veșmântu-i, cu dalbe însemne deasupra: Dând înfruntare, l-aleargă pe câmp și, deasupra-ajungându-i, Cum sta căzut, îl jertfește sub umbra sa grea: iar Serestus Armele-alese le ia drept trofeu pentru tine, Gradivus!

Lupta o-ndreaptă din nou cel ce fu zămislit de Vulcanus.

Caeculus și cel venit din colinele Marşilor – Umbro; Iar Dardanidul dă iureș: lui Anxur, cu sabia, stânga I-o reteză, al lui fier azvârlindu-i și scutul, rotundul. Vorbă grozavă zisese acela, și-a vorbei putere o și credea împlinită, cu sufletul până la ceruri, Făgăduindu-și ani lungi, căruntețea ˟s-o aibă tihnită.

Tarquitus, iarăși, năvalnic venind, dârz, cu armele-i lucii – Cel de Dryope născut, mândra Nimfă, lui Faunus din codri – Iese în calea turbatului domn, dar acela, trăgându-și Suliţa tare, străpunge și scutul și platoșa-i mare, fără, apoi, capul lui, mai grăind încă, dând să rostească, Dară zadarnic, i-l taie ţărânii, și trunchiul, ce cald e – 1 Rostogolește, căzut, cu vrăjmașul lui suflet zicându-i:

„Ba tu, temute, aicea să-mi zaci! Nici preabuna ta mamă N-o să te culce-n pământ, punând ţăr na în groapa străbună, Ci doar, uitat, păsări rele te-or paște – azvârlit în vârtejuri, Valul te-a lua, iară peștii flămânzi au să-ţi ciugule rana!”

Însă, pe dată, pe Anteu și pe Lucas, de frunte-ai lui Tumus Îi și gonește, pe tarele Numa și Camers cel roșu – Ce-l zămisli însuși Volcens, măritul, bogat în ogoare Intre-Ausonii de-atunci și domnise-n tăcutele-Amyclae.

Tot cum Aeageon, ce spun că avea chiar o sută de braţe, Mâini tot o sută, cândva, și că, flăcări, cincizeci a lui piepturi, Cincizeci de guri revărsau, când spre Zeus, către fulgeru-i, dase, Greu zuruind scuturi mari, tot atâtea cât tarile-i săbii, Tot așa, învingător, și Eneas se-abate pe-ntinsuri Dacă tăișul în sânge-și muie: uite-l, vine spre Nifeus, Ce patru cai la al său car îşi mâna, și spre piepturi vrăjmașe: Cum îl zăriră aceia, voinic cum pășea – foc și pară – Groaza mi-i prinse și dară ˇs-azvârle, bătând spre ndărături, Domnu-și aruncă din car, repezindu-se ţărmul ˇs-apuce.

Lùcagus vine-ntre timp cu-al său car, pe bălanii-i mânându-i, Doi, prin mulţime, iar fratele-i, Liger, el ţine de frâie şi îi strunește, iar Lùcagus sabia trasă-și rotește.

Nu-ı mai răbdă și Eneas pe cei bântuind ca smintiţii, Ci iureș dete spre ei, uriaș răsărind cu-a sa lance.

Liger spre el:

„Nu-s ai Tydidului cai, nu Ahile-i în carul acesta, Nu-s în al Frygiei câmp! Astăzi lupta și viaţa sfârși-vei Tocmai pe-aceste pământuri!” Se-mprăștie larg late vorbe Ale smintitului Liger – Troianul viteaz nu se-apucă Vorbe să-i spună-mpotrivă: vrăjmaș numai suliţa-și zvârle.

Lùcagus, cum se-apleca spre nainte, ţinând – strămurare – Suliţa, caii să-ndemne, cu stângul în faţă călcase, Să se gătească de luptă, dar lancea lui scutul, măreţul, Jos i-l străpunge, la margini, și-n vintre, la stânga – 1 răzbate: Se prăbușește din car, iară moartea-l prăvale-n ţărână.

Iară piosul Eneas îi spuse cu vorbe de-ocară: „Lùcagus, nici leneși cai, trădători, nu-ţi fugiră din luptă, Carul luând după sine, nici vanele umbre nu-ı dară! însuţi, sărind peste soţi, i-ai lăsat!” Cu aceste cuvinte, Prinse și caii-înhămaţi. Frate-său înălţa, fără arme, Braţele nefericite, căzut deopotrivă din caru-i: „Pe capul tău, pe

părinţii ce-atât de mărit te născură, Mare, viteze troian, lasă-mi viaţa, ai milă de ruga-mi!”

Cum da mai multe să-l roage, Eneas: „Abia mai acuma Nu aste vorbe spuneai: mori, mai bine, nu-ţi pierde-al tău frate!” Iar ascunzișul de suflet, el, pieptul, cu vârfu-i deschide.

Astfel dardanicul domn semăna peste câmpuri doar moarte, Iureș – șuvoi de la munte – năvalnic venind cu vârteju-i.

Până la urmă ieșiră, lăsând tot în spate-a lor taberi, Fiul Ascaniu cu-oștirea, ¯între ziduri degeaba-ngrădită.

Iuppiter însă, acum, pe lunona cu vorba o-nţeapă: „Sora mea bună și – asemenea, tu, preaiubită soţie, Cum socoteai, iată, Venus – nu, nu, al tău gând nu te-nșală! — Dă ajutor, da, Troienelor șiruri: nu dreaptă vânjoasă, Vie-n război, au vitejii, cu sufletul aprig, la luptă!”

Ļară lunona, supusă: „De ce, soţ mai chipeș ca nimeni.

Mă necăjești, amărâtă cum sunt, temătoare la vorba-ţi?! De-aș fi avut, ca atunci, cum ședea, să-mi rămână de-a pururi Dragostea ta cea dintâi, nu-mi stăteai tu acum cu tăgadă, Atotputernice soţ, ci puteam să mi-l scot și pe Tumus, Luptei luându-l, să-l duc pân la Daunus-părinte, dar teafăr! Piară acum, dând Troienilor sânge pios, drept răsplată!

Totuși, el numele-și trage din însăși obârșia noastră: Moș i-e, de-al treilea, Pilumnus bătrânul, și-ades larga-i mână Pragul cu vârf l-a-n[˚ɔ-reat la al tău templu, cu falnice daruri!”

Regele ȥnalt din văzduh, cel stăpân pe Olymp, îi răspunse: „Dacă zăbavă acuma îi ceri, doar o clipă, din moarte, Tânărul cel pierilor să mai vadă, și astfel mai pot eu, Scapă-l pe Tumus cu fuga și smulge-l tu Sorţii avane: Numai atât i-e lăsat! Dar, de ruga-ţi, vicleană, ascunde Și-altă iertare, adâncă – de crezi că războiul, cu totul, Poţi amâna sau schimba, tu hrănești o deșartă nădejde!”

Ļară lunona-ntre lacrimi: „Ce-ar fi, de tăgada din vorbe N-ai mai păstra-o și-n gând, ci lui Tumus lăsa-vei

viaţa? Fără de vină-l așteaptă pieirea cea grea, ori eu însămi Nu stăpânesc adevărul! De-ar fi ca, ¯neelată de spaimă, Doar să glumești și-a ta vorbă (căci poţi) să o schimbi prin noi fapte!

Nu bine astfel grăi, și din cerul înalt ea, pe dată, Se și lăsă – o furtună în nouri încinsă – prin aer şi pogorî către oastea troiană, ¯n Lauren turn, în taberi.

Și-apoi, zeiţa, ¯într-un nour scobit, umbră fără de vlagă, la și Eneas la chip (ce minune grozavă a vedere!) O-mpodobește cu arme dardane, cu scut și cu tuiuri, închipuite pe capu-i zeiesc: cu deșarte cuvinte, Glas ei îi dă, fără gând, și-i preface și mersul, în umblet – Tot după cum umblă vorba că serbede chipuri, în moarte, Zburătăcesc, sau cum visele-nşală, prin somn, adormiţii.

Însă se-avântă în frunte-acest chip, vesel foarte, și-n iureș îl hăituiește pe mândrul viteaz, arme vântură, strigă – Tumus la el se repede și-azvârle cu lancea, în șuier

Răsunător – chipul fuge, dând dosul, din nou, îndărătu-i.

Cum i se pare lui Tumus că-l vede fugind pe Eneas, Crede așa, iar în suflet nădejdea şi-o soarbe, zadarnic: „Unde alergi, o, Eneas?! Iatacul jurat îl lăsa-vei?!

Dreapta-mi ţărâna-ţi va da, căutată demult, prin talazuri!” Astfel strigând, mare glas, îl urmează și-i scapără vârful Sabiei trase, dar nu-nţelegea cum că vântul ia chipul.

Sta-ntâmplător lângă-o creastă de stei o corabie trasă, încă având a ei trepte și puntea-nspre mal pregătită, Cea aducând pe Osinius, regele-n Clusiu, încoace. Tocmai aici se ascunse-n unghere-acel chip de Eneas, Parcă fugind îngrozit, iară Tumus pe urme îi calcă: Viu, nerăbdând vreo zăbavă, el sare din salt peste punte.

Numai ce nava atinse, și rumpe Satumia funii, fără corabia smulge, răpind-o pe valuri întoarse, Tocmai atunci, când Eneas îl caută, lipsindu-i din luptă, Și-astfel noianuri de trupuri viteze el Morţii i-aruncă.

Face-se însă acum chipu-acela că nu prin cotloane Cată-ascunziș, ci în slăvi, zburător, el se pierde prin

neguri, fără pe Turnus spre mijlocul mării îl trage vârtejul. Cată-ndărăt, fără a ști ce și cum, nedând preţ pe scăpare, Ci, cu glas mare, la cer amândouă el mâinile „nalţă:

„Atotputernice Tată, de-asemenea fărădelege Vrednic mă vezi, și asemeni voit-ai să sufăr pedeapsă?! Unde mă porţi? De-unde vin? De ce fug și au cum m-oi întoarce? Oare vedea-voi eu iarăși Laurentum și ziduri și taberi?

Ce-i cu-a mea ceată vitează, cu cei ce-mi urmară chemarea, Sau cei pe care (nelege!) pe toţi îi lăsai pradă Morţii? — lată-i, acum rătăcind îi zăresc și aud al lor geamăt, Cum, doborâţi, cad uciși!! Dar ce fac? Dacă-ar fi să mă-nghită Ţăr na-n adânca-i genune!! O, Vânturi, de mine-aveţi milă!! Duceţi corabia-n stânci, înspre steiuri (eu, Tumus, de voia-mi, Asta vă rog!) și în grele nisipuri, în Syrte-afundaţi-o, Unde nici mândrii Rutuli și nici Faima, știind, să n-ajungă!”

Astfel grăind, el se zbuciumă-ntruna, încolo și-n[˟oace, Ori să se-arunce în fieru-i, nebun, după-atâta rușine, Cât să-i răzbată prin coaste a lui sabie, încrâncenată, Ori să se-azvârle în mijloc de valuri, să-noate la ţărmuri – Unde-s în arc îndoit – și să bată-n a Teucrilor arme.

Trei ori, ba una, ba alta încearcă: de trei ori lunona, Marea zeiţă – 1 ţinu pe viteaz și, cu milă – 1 întoarse. Lunecă nava prin larg și, sub vânt și talaz cu priinţă, Este purtat pân la Daunus-părinte, acasă-n cetate.

Dar, la îndemnul lui Zeus, se aruncă-n bătaie Mezenţiu, înflăcărat, dând năvală-nspre Teucrii porniţi pe urale. Bat dimpotrivă Tyrrhenele șiruri, iar toţi doar spre unul, Unuia-i dau, plini de ură, cu suliţi noian, să-l doboare.

Însă acela (ca steiul înalt ce se iscă din valuri, împotrivindu-se-n vânturi vuinde și mării muginde, Totuși, cum rabdă puterea și sila – că-i cerul sau marea – Dar nemișcat tot rămâne) pe Hebrus al lui Dulichion Ţăr noi îl dă, la pământ, și pe Lătagus, ca și pe Palmus: Latagus ia drept în frunte și-n gură un stei cât un munte, Un uriaș bolovan, cum venea, iar, pe Palmus, genunchiul Cum i-l tăiase – 1 lăsă prăvălit, dăruindu-l lui Lausus, Moale, așa,

cu-a lui arme, să-i ia pe-al lui creștet și coiful.

Și pe Euanthos din Frygia, Mimas, la fel, al lui Paris Soţ și de-o vârstă cu el – ce-l născu Theano într-aceeași Noapte: pe Amycus iată-l făcu, când regina Cisséis, Grea cu o torţă, pe Paris născu: Paris zace la Troia, Mimas, rămas neștiut, ˇs-a pierdut lângă ţărm, în Laurentum.

Și, tot precum e mușcat de ogari și minat din înalturi, Mare, mistreţul la vale, ce pinii din Vesulus, negrii, L-au apărat ani la rând, sau pădurea cum mlaștini, Laurentum, L-a ospătat prin stufișuri, atunci când ajuns-a-ntre plase, Stete în loc, fremătând și sălbatic, cu spete zbârlite, Cât nu-i mânie să-l bată, nici inimă-n piept să-l înfrunte, Ci doar la harţ îl stârnesc și-l asmuţă cu hait, de departe.

Tot așa cei ce Mezenţiu-i sculase, cu dreaptă mânie, Nu mai au vlagă în ei, să se-abată cu sabia trasă, Ci doar cu largi urmăriri și cu largă strigare-l asmute – El însă, neînfricat, doar se face-a porni dinspre laturi, Mai peste tot, dinţi scrâșnind și din circă îşi scutură suliţi.

Acron venise din Côrythus, vechea cetate, ¯într-acolo, Grec el de neam, și fugind de la nunta ce baltă o lăsase: Când îl văzu pe acesta cum bate de-a valma prin gloată, Pene cu purpură-n creștet purtând și veșmântul logodnei, Tot precum leul cel înfometat dă târcoale-n bârloguri – Foamea turbată-l împinge – că, poate, o capră abrașă Vede pe-acolo, sau cerbul ce ź̨nalţă a lui mândre coame, Și-astfel se bucură, vajnic căscând, cu-a lui coamă zburlită, în măruntaie-aplecat, până-n gât, prelingându-se sânge Crunt de pe botu-i cumplit.

Tot așa cade Mezenţiu, năvală-n dușmani, la grămadă: Acron, sărmanul, e jos doborât, bate ţăr na-n călcâie Des, dându-și sufletul drag – umple lancea lui, ruptă, de sânge.

Tot el nici nu se-njosi pe Orodes, fugar, să-l doboare, Nici să-și azvârle-a sa lance, o rană orbească să-i deie, Ci îi ieși, pe din faţă, în goană, dând piept drept spre pieptu-i, la un bărbat, mai presus, nu furiș, și cu arme viteze.

Ļară apoi, pe căzut punând talpa și suliţa – sprijin: „Nu mică parte-n război, feţii mei, zave marele-Orodes!”

Strigă în cor ai lui soţi și îi cântă lui, veseli, Paeanul.

Însă acela, murind: „Tu, oricine ai fi, lungă vreme învingător n-ai să ai bucurie din asta – căci Soarta Pipăie plată să-ţi dea: ba mușca-vei aceeași ţărână!”

Dară Mezenţiu, cu crâncen surâs, împletit cu mânie: „Mori tu acum! Iar Părintele zeilor și-al tuturor a ştie el singur ce-o vrea!” Și, zicând, trage lancea dintr-însul, Ochii lui tihna cea grea și cu somnul, ca fierul de tare, lute-i închid, prăvălindu-l îndată-ntr-a nopţii vecie.

Caedicus dă-n Alcathôus, Sacrator, la fel, în Hydaspes.

Rapo-n Parthénius, iarăși, și-n Or sos cel zdravăn și tare; Cronius și Erichaetes cel din Lycaonia largă – însuși Messapus îi taie, pe-acela din car cum căzuse, Iar pe acesta, pe jos. Pedestrașul din Lycia, Agis, Da înainte, când Vălerus, cu vitejia-i străbună, Jos îl doboară. Pe Thronius Saliu, pe Saliu Nealces, Unul, ascuns, cu o lance, celz Ialt cu-o vicleană săgeată.

Greu bătea Marte acum, jalea-adâncă făcând-o aceeași Morţii, la fel – se tăiau deopotrivă, la fel dau năvală învingători și învinși – fuga nici ei, nici ceilalţi n-o-nvaţă!

Zeii, la Zeus în palaturi, cu milă spre a amândurora Multoreadeșartă mânie privesc, muritoarea-le trudă – Venus de-aici, iar Satumia luno de colo se uită Searbădă cum Tisifone tot bântuie-n mii de măceluri.

Însă, acum, tot Mezenţiu, cu suliţa lui uriașă, Greu scuturând-o, vârtej, dă în câmpuri, ca însuși Orion, Marele, când, pedestraș, calcă bine prin unda lui Nereus, Cale îşi taie pe-ntins, iar, cu umerii sus, peste ape, Sau când pe creste de munte aduce un frasin, străvechiul, Calcă pe jos, pe pământ, dară creștetu-n nouri și-ascunde – Astfel se-abate Mezenţiu, cu fală, sub marile-i arme.

Ļară Eneas, de-aproape, privește-a dușmanilor șiruri Lungi, dă să vină, vrăjmaș – stă în loc, ne nfricat și acela, Pe preamări tul dușman așteptând, ca o namilă-n cale. Ļară, din ochi socotind cât i-ajunge cu lancea ˟s-arunce: „Dreapta ce-mi e mie zeu, cum și lancea pe care o scutur

Fie-mi bun sprijin! Pe tine, o, Lausus, trofeu te voi face Astfel închin – îmbrăcat cu ce l-oi despuia pe tâlharul Asta, Eneas!” Grăi și-azvârlitu-și-a lancea, cu șuier Mare – pe-aceea, zburând, abătut-o-a scutul în lături şi, mai departe, pe Antores străpunse la vintre, sub coaste – Soţul lui Hercul·, Antores, cel care, trimisul din Argos, Lângă Evandru rămase, șezând în italica-i obște: Cade, multnefericitul, și-a altuia rană primind-o.

Ceru-l privește și moare cu gândul la dulcele-i Argos.

Iată, piosul Eneas aruncă a sa lance – și-aceea Trece prin cerc întreit de aramă boltită, prin pânza Ce-l căptușea și prin trei piei de taur, legate: pătrunde Vintrele-i, jos, însă fără putere. Degrabă, Eneas, Multbucuros ca să vadă cum curge tyrrhenicul sânge, Sabia-și trage din teacă și, înfierbântat, dă năvală.

Tare gemu, de-l văzu, pentru scumpul părinte iubire Nemăsurată având, și cu lacrimi pe chip, dragul Lausus. Crâncena-ţi moarte, acum, ca și faptele tale măreţe N-am să le trec sub tăcere, preanobile tânăr, nici faima, Dacă adânca vechime mai poate vădi vitejia-ţi!

Cela, cu pas înapoi, înmuiat și legat în de sine, Da îndărăt să se tragă, trăgând și, cu scutul, vrăjmașul. Se repezi mândrul tânăr, intrând între ei și-ntre arme, Astfel că dânsul primi lovitura ce, gata să cadă, Sta, din z̨nălţata lui dreaptă – el vârfu-l opri, stăvilindu-l, Cum da Eneas spre el – soţii vin, cu grozavă strigare, Până ce tatăl se trase, cu-al fiului scut de-apărare. Arme-i aruncă, și-n șpăngi îl împing pe vrăjmaș de acolo, Tot împungând:se-n[ˇleștează Eneas și are-a se ţine.

Iar, tot precum din grei nouri o pală de grindină cade învârtejită – plugarul, oricare, din câmp ia și-aleargă şi tot ţăranul la fel, călătoru-adăpost căutându-și fie sub streșini de mai, ori sub steiul din stâncă cea z̨naltă, Cât șiroiește pe glie și până, cu Soarele-n ceruri, Iarăși pot ziua să-și lucre – așa, copleșit, pretutindeni, De-arme și arme, Eneas mai ţine-al războiului nour, Până să tune-n sfârșit, tot strigând şi-ocărând, înspre Lausus:

„Unde dai buzna să mori, fapta peste puteri

cutezându-ţi?! Te-ai amăgit, în evlavia ta!” Dar acela, totuna, încă dă iureș, nebun: astfel tot mai cumplită mânie, Iată – 1 cuprinde pe domnul dardan, iară Parcele firul Cel de pe urmă lui Lausus i-l torc – cum Eneas, năprasnic.

Sabia-i tare de-a dreptul şi-o vâră în tânăr, cu totul. Vârful răzbate și scutul – firavele bietului arme – Și straiu-i moale, pe care-a lui mamă-l ţesuse cu aur, Și pieptul tot, lac de sânge. Se duse, mâhnită, ¯n văzduhuri Viaţa-i, spre Mani, fluturând, și-al lui trup îl lăsă, pe vecie.

Dară când astfel văzu chipul mortului, faţa-i pierindă, Chipul pălind, de mirare-a vedere, gemu din adâncuri Anhisiadul, cu milă, și dreapta şi-o-ntinse spre dânsul, Iar al lui suflet se strânse la gândul pios, de părinte:

„Ce poate-acum, neferice copile, cu ce să-ţi cinstească Firea piosul Eneas și-a tale mari fapte de laudă?!

Armele – te-au bucurat! — ţi le ţine-ale tale, iar trupul Manilor tăi părintești și cenușii li-l dau, de-asta-i grija! Fie-ţi aceasta, sărmane, a ta mângâiere în moarte:

Cazi prin Eneas, sub dreapta-mi mărită!” Apoi şi-ocărăște Soţii, ce stau șovăind, și-l ridică el însuși din ţăr nă, Sângele negru pătând a lui plete, frumos împletite.

Tatăl acestuia sta, între timp, lângă a Tibrului unde, Răni și-îngrijea și ștergea, iar în valul curat spăla trupu-i, înviorat, sprijinit de un trunchi. Mai alături și coiful Stă și atârnă de-un ram, iar în pajiște-s marile-i arme. Sunt împrejuru-i doar tineri aleși – gâfâind, el tânjește, Pleacă grumazul în piept, răspândind împrejur lunga-i barbă. Multe se roagă să afle de Lausus și tot îşi trimite Soli ca să-l cheme-ndărăt și să-l ia la mâhnitu-i părinte, însă pe Lausus soţii pe scut l-aduceau, fără viaţă, Tare jelind preamărită-i făptură, cu rana-i grozavă. Gândul, sub rea prevestire – al lor geamăt știu de departe: Colb din belșug pe căruntul său creștet presară, spre ceruri Mâini amândouănălţând, și se-aruncă pe trupul ce zace:

„Oare atâta, copile, fu pofta ce-n viaţă mă ţine, Cât pentru mine să las ca să cadă vrăjmașului pradă Cel ce mi-e fiu?! O, vai mie! Acum, abia, greaua pieire, Bietul de

mine – am aflat! Iată rana, adâncă, pătrunsă!

Tot eu, o, fiule drag, ţi-am pătat al tău nume-n nelege, De mă-alungară din tron, de la sceptrul străbun, sub grea ură! Patria ˇs-ar fi căzut ca să-mi deie pedeapsă, ¯n obida-i, Iar prihănitul meu suflet o mie de morţi să-l cuprindă! Dară acum mai trăiesc printre oameni și calc sub lumină… Însă mă duc, vin și eu!” Cum grăi, se ridică-n picioru-i Cel vătămat și, cu toate că nu poartă-n rana-i tărie, Neabătut, calu-și cere – acesta era a lui cinste, Și mângâiere-i era – la războaiele toate cu-acesta învingător purcedea. Ci grăi spre, mâhnit, telegaru-i:

„Rhaebe, destul – muritorilor lucru destul pe-aslă lume Dacă le este ceva – am trăit: fie azi îl despoi, sub crunt sânge, învingător, pe Eneas, și capul i-l porţi – iar lui Lausus Răzbunători îi vom fi amândoi – ori, de nu-ı nicio cale Sila-ne ca să-l învingă – om cădea dimpreună, mărite Căci nu socot că poruncă străină răbda-vei, ori Teucri!”

Astfel grăind, și-aburcă mădularele lui cunoscute, Sus, de-a călare, în mâini amândouă cu bunele-i suliţi: Capu-i lucea sub aramă, cu tuiul zbârlit, sus, în creștet. Iute ca vântul prin mijloc el iureș dădu. îl frământă Neabătut și rușinea și jalea, cu mare mânie, Cum și, în suflet, iubirea nebună și-a sa bărbăţie.

Iată cum el pe Eneas de trei ori, glas mare, l-îndeamnă, fără Eneas îl vede și, multbucuros, el se roagă: „Astfel să deie al zeilor Tată și ȥnaltul Apollo, Doar să te-apuci să te baţi!”

Numai atâta grăi, și-i ieși, să-l doboare cu lancea. Celălalt, iar: „Ce mă mai îngrozești, o, multerâncene – acuma, Când pe fecior l-ai ucis?! Doar așa m-ai pierdut cel mai bine! Nu ne e frică de moarte, de zei nici atât nu ne pasă!

Lasă-te – căci am venit ca să mor: ăsta-i darul de cinste Ce ţi-l aduc, mai întâi!” Cum grăi, lancea-și dete spre dușman, Una, și alta, și alta, le-aruncă, și zboară, în juru-i Roată cum da – dar le-oprește boltita lui pavăză de-aur.

Cum sta Eneas în loc, de trei ori călări împrejuru-i,

Suliţi cu braţul zvârlind – de trei ori și viteazul din Troia
Toată pădurea de suliţi o-abate cu scutu-i de-aramă. Ļară
apoi, cum zăbava-i de ajuns și-i sătul să-și mai tragă
Vârfuri din scut, ba-l apasă și lupta ce nu-ɨ deloc dreaptă,
Tot căutând, frământat, pân la urmă dă iureș, și-n capul
Calului cel luptător, printre tâmple – i înfige-a sa lance.

Sus se înalţă, în două picioare, lovit, telegarul, Bate-n
deșert din copite și cade, prinzând călăreţul chiar
dedesubt, cum se duce în cap și se frânge din umeri.

Ceru-n văpaie de strigăt l-aprind și Troieni, și Latinii:
Zboară Eneas spre el și îşi trage din teacă jungherul, Iar,
de deasupra: „Au unde-i Mezenţiu cel aprig, cu toată
Crunta-i tărie de suflet?!” Spre el și Tyrrhenul, când cerul
iar îl zări, sus privind, şi-şi veni, cât de cât, mai în fire:
„Crâncen vrăjmaș, ce ocară-mi mai dai și m-ameninţi cu
moartea?! Nu-ɨ vreo nelege-n omor – nu așa am intrat eu în
luptă, Nici legământ n-a făcut, pentru mine, cu tine-al meu
Lausus! Una, de e vreo iertare înfrânţilor dușmani, mi-e
ruga: Rabdă ea trupu-mi ţărâna să-l ia! Știu, cumplită li-i
ura, Rău mă-n[˟onjoară le-ai mei – dar te rog, le ferește
smintirea şi cu-al meu fiu în mormânt tu mă lasă părtaș a
ajunge!”

Astfel grăind, el primi, cu știinţă, ¯n gâtleju-i
jungherul, fără, cu valuri de sânge, vărsă și-al lui suflet
dintr-însul.

Camilla îl ucide pe Aunus

CÂNTUL XI

Închinând drept trofeu armele lui Mezenţiu, Eneas rânduieşte cele cuvenite lui Pallas şi apoi îi trimite trupul acasă, la Evandru (1 – 99). Cele două tabere hotărăsc

douăsprezece zile de pace spre a-și îngropa morţii (100 – 224). întorși de la Diomede, solii lui Latinus spun că acesta nu vrea să li se alăture, ci le dă sfat să facă pace cu Troienii (225 – 295). Latinus, susţinut cu tărie și de Drances, astfel îşi îndeamnă sfetnicii (296 – 375), însă Tumus, întors la luptă, cere cu înverșunare războiul (376 – 444). Dar vestea apropierii oștilor lui Eneas rupe sfatul și grăbește reluarea bătăliei, făcându-l pe Turnus, care pleacă să oprească dușmanul într-o trecătoare, să lase aici comanda către Volusus, Messapus și Camilla (445 – 531). Diana o trimite jos, pe pământ, pe Opis, să răzbune viitoarea cădere a Camillei, pe care o și vestește, după ce i-a istorisit viaţa (532 – 596). în luptele dintre Etrusci și Troieni, de o parte, și Rutuli și Latini, de cealaltă, se vădește curajul Camillei (597 – 724). Dar, în vreme ce Tarchon luptă vitejește, ea se lasă ademenită de podoabele lui Chloreus, după care aleargă, ca fetele, și ajunge să cadă ucisă de suliţa lui Arruns (725 – 835). După poruncă, Opis îl doboară și ea pe Arruns cu o săgeată fermecată (836 – 867), dar toţi Rutulii fug înspre cetate, aducând panica în oraș (868 – 895), astfel că Turnus, după aflarea unor asemenea știri, se retrage treptat, tot urmărit de Eneas, iar căderea nopţii aduce cu sine întreruperea bătăliei, sub zidurile cetăţii Laurentum (896 – 915).

Între acestea, sui Aurora, Oceanul lăsându-l, fără Eneas, adânc turburat de atâtea măceluri – Griji de nespus îl apasă, ca soţii să-și aibă-ngroparea – învingător, mai întâi, închina către zei, spre Luceafăr:

Mare stejar, dezbrăcat de-a lui ramuri stufoase, movilei Sus i-l înfipse, în creștet, iar lucii pe el trase arme, Cele luate acum lui Mezenţiu, trofeu pentru tine, Mare Stăpân în război! Pune creasta în sânge muiată, Suliţi ciuntite-ale lui și cu platoșa-i rău găurită – De două ori câte șase izbiri – și-apoi scutul de-aramă-l Pune în stânga, iar sabia, ¯n fildeș, de gâtu-i atârnă.

Astfel, apoi, pe tovarăși – cum sta-n[˚onjurat dimprejuru De ceata mare de capi – îi îndeamnă, grăind, sub urale: „Mare ni-i fapta-mplinită, viteji! Orice teamă se

ducă, Piară, de-acum înainte! Căci iată ce spolii luarăm Regelui trufaș, ce pârgă-n război: pe Mezenţiu aicea cu a mea mână l-am pus! Cale-acum către rege, ¯n cetatea-i! Arme cu suflet vă puneţi, războiului dându-i nădejdea, Nicio zăbavă să nu vă încurce, de-ndată Cereștii Ce-or hotărî mândre steaguri să luăm, și oștirea din taberi, Ori să vă-ntârzie gândul, bătut de vreo spaimă deșartă!

Dară, estimp, și pe soţi, ne ngropatele trupuri, ţărânei să-n[˚redinţăm – dacă asta-i cinstirea ce-n Hades au morţii! Mergeţi și nobile inimi, ce patria aceasta ne-o dară, Sânge vărsând, le slujiţi, închinându-le darul din urmă, Iar, cel dintâi, la-ntristata-i cetate să-l duceţi pe Pallas, Pân℥ la Evandru-părinte: pe el, strălucind bărbăţia-i, Ziua cea neagră-l luă, azvârlindu-l în moartea cumplită!”

Astfel grăi lăcrimând și spre casă el pasu-și îndreaptă, Unde Acoetes, bătrânul, păzea trupu-ntins al lui Pallas Cel răposat – el fusese, cândva, pentru Arcadul Evandru Omul de strajă în arme, dar nu tot sub piaza cea bună Soţ și acuma-i venise feciorului drag, să-l păzească.

Toţi împrejur stau, din casă, și toată mulţimea troiană Și-a Ilionului fiice, din vechi obicei, despletite.

Dară, de cum pe sub naltele porţi lin pășit-a Eneas, Geamăt adânc înălţară la ceruri, bătând a lor piepturi, Iar încăperea regească răsună de greaua-le jale, însuși, pe perne când capul lui Pallas, ca neaua – 1 zărește, fără, în pieptul cel neted căscându-se larg cruda-i rană Cea din tăiș ausonic, grăi, revărsând șir de lacrimi:

„Oare pe tine, sărmane copile, când sta să-ţi zâmbească, Tocmai atuneca Fortuna răpitu-te-a nouă, domnia să nu mi-o vezi răsărind și izbânda să n-o porţi acasă?! Doar nu aceasta, atunci, lui Evandru-mi fusese făgada, Când, la plecare, mă îmbrăţișase, cu gând să mă-ndemne Marea putere ˚s-o iau, și cu grijă-mi da sfat cu priinţă, Tari să se-arate vitejii în lupta cu un neam fără milă!

Iată-l acum pe acela – amăgit de-o deșartă nădejde, Cum, poate, rugi mai înalţă și umple cu daruri altare! Noi,

însă, tânăru-i fiu, răposat, și, Cereștilor rugă Nemaiputând închina, i-l aducem, cu tristă cinstire! Nefericite – a fiului tău îngropare vedea-vei!

Oare acestea-s alaiuri ce-am vrut și-așteptate triumfuri?! Asta-i al meu crezământ?! Dar, Evandru, măcar nu-l vedea-vei Sub rușinoasă lovire căzut, nici nu vrea-vei ca moartea Grea să te ia, fiind⸢ᵊ fiul ţi-e viu! O, ce strajă pierdut-ai Tu, Ausonie largă, și cită pierzi tu, o, lûlus!!”

După ce-l plânse astfel, dă poruncă, ei trupul să-l ieie, Biet, și să-l poarte-n alai doar aleși, unul și-unul, vitejii care să-i fie-nsoţirea din urmă și-a tatălui lacrimi. O, prea puţină, de soi, mângâiere-n adânca lui jale, Dar datorată din plin nefericelui tată de-acasă! Unii, neleneși, adună o leasă din tinere ramuri, ˟S-o împletească ⸢u crengi de stejar mlădios și de cinste. Iar înălţatul lui pat i-l ascund sub a frunzelor umbră.

Iată, aicea pe tânăr îl pun, preamărit, pe-aşternutu-i.

Tot ca pe-o floare aleasă, culeasă de-o mână fecioară, O viorea delicată, sau, poate, o-ntristată zambilă, Căreia nu i-au pierit strălucirea și mândra frum seţe, Dar Maica Glie nu are cum via ei viaţă ˟s-o ţină.

Ⱡară Eneas, apoi, scoase două veșminte lucrate Numai cu purpură și-aur, pe care, ferice de trudă, însăși, cândva, le ţesuse, cu mâna-i, Sidonia Dido. Ⱡară urzeala cea fină-o-nvrâstase – n fireturi de aur. Unu-l îmbracă pe tânăr, să-i deie cinstirea din urmă, Celălalt, văl, îi cuprinde-a lui plete, având ca să ardă.

Și-apoi adaugă, mulţime, răsplăţi pentru lupta de-acolo, De la Laurentum – iar prada-n alai să i-o poarte-i porunca. Cai mai trimite, și arme, luate vrăjmașilor înșiși.

Mâini, iar, la spate legase acelor ce, umbrelor jertfe, îi va jertfi, cu-a lor sânge să-mproaște a rugului flăcări. Trunchiuri de lemn, îmbrăcate-nvrăjmașele arme, vor duce Capii, ei înșiși, pe ele stând scrise dușmanele nume.

Dus e de braţe Acoetes, bătrânul, topit, neferice: Ba al lui piept el și-l bate cu pumnii, ba-și zgârie faţa – Cade întins la pământ, iar tot trupul cu ţăr năși presară. Poartă și carul mânjit doar de sânge rutul pe-a lui oiște, Calul

războinic, apoi, iară frâie de aur, pe Acthon: Merge, cu lacrimi, șiroaie, grei picuri obrajii îi udă.

Alţii îi poartă a sa lance și coiful – cum restul doar Tumus, învingător, le-a luat. Vine oastea, mâhnită, cu Teucrii, Vin toţi Tyrrhenii pe urmă, și-Arcazii, cu arme întoarse.

După ce șirul întreg, soţii toţi, se scurseseră-n rânduri, Stete Eneas în loc și, cu geamăt adânc, le adaugă: „Soarta războiului, grea și cumplită, de-aicea ne cheamă, Tot ea, aiurea: cu bine, pe veci, preamăritule Pallas, Veșnic cu bine te du!” Doar atât, și-ai lui pași și-i întoarse, Iar, către ziduri înalte, în taberi degrabă ˇs-ajungă.

Iată că vin soli de pace din marea cetate latină, încununaţi cu măslin și rugându-se-adânc de iertare:

Trupuri să poată lua de pe câmp, unde stau prăvălite, Cei doborâţi jos, sub fier, să îngăduie-a-i pune ţărânii. Lupta-nˇeteze cu-nfrânţii și cei care-s duși de pe lume, Cruţe-i pe cei ce-i numise el gazde și socri, odată!”

Bunul Eneas, văzând că se roagă doar lucruri de bine, îngăduinţa le-o dă și astfel le adaugă-n cuvinte: „Care nevrednică soartă, Latini, v-aruncă în războiul Mare și greu, hotărând ca prieteni cu noi să n-ajungeţi? Pacea mi-o cereţi acum pentru morţi, cei ce Marte-i ucise?! O, și-încă cum aș dori să le-o dau și acelora-n viaţă!!

Nici nu veneam, dacă Soarta sălaș nu-mi dădea și-așezare, Nici n-am război cu un neam: însă regele-a noastre-nţelegeri şi ospeţie-a lăsat, încrezându-se-n Tumus și-n arme. Se cuvenea, mai degrabă, ca Tumus să-nfrunte în faţă Moartea aceasta! De vrea să-și încheie războiul, pe Teucri El de aici alungind, șade bine cu mine să lupte! Viaţă să aibă acela cui zeul și dreapta i-o da-vor! Mergeţi acum și pe rug așezaţi-vă oamenii voștri!”

Astfel Eneas grăi. Ei stătură ca muţi, în tăcere, Ochii-ntre ei aţintind și cu feţe olaltă, plecate. Ļară apoi mai bătrânul, pe Tumus cel tânăr pornitul, Drances, cu ură și pică, la rându-i, astfel glăsuit-a: „O, tu, bărbate din Troia, viteze cu faimă slăvită, Dar preaslăvit și prin arme, la ceruri ce laudă-ţi e-ntâia? Au că ești drept, mai presus, sau

război și fapta-ţi mai mare? Noi le vom duce, acestea, voioși, în cetatea de-acasă, fără pe tine, de-a fi ca Fortuna să-ţi deie vreo cale, Lângă Latinus, ce-i rege, te-om pune – să-și cate el, Tumus, Altă nsoţire! Ba chiar și sortitele ziduri ⁊nălţa-vom, Stânci mari pe umeri ducând pentru o nouă a Troiei cetate!”

Astfel grăi, iară toţi, deopotrivă-ntr-un glas, fremătară. Zile de două ori șase-au legat, cu zălog pentru pace. Deci, tot la fel, în pădure și Teucrii, precum și Latinii, Amestecaţi, bântuiră-nspre creste. Răsună sub fierul

Greu al securii și frasini înalţi, cade pinul din ceruri, Nu încetează nici icuri stejari să despice, nici cedri înmiresmaţi, iară carele poartă al codrilor geamăt.

Faima, în zbor, se dusese de-acum, vestitoare de jale, ia pe Evandru și-a sale palaturi și ziduri să umple: Ea, care-abia pomenea către Laţiu cum Pallas învinge.

Dară năvală Arcazii la porţi și, din vechile datini, Facle cernite-și luară: lucește, lung șir, sub văpaie Calea-n cetate și-n jur licuri scapără-n toată câmpia. Vin Frygenii-mpotrivă, alai, și se-alătură celor care jeleau ne-n⌈etat. Când văzură cum intră-ntre case, Mamele umplu orașul mâhnit de-o prelungă strigare.

Dar pe Evandru nu este putere să-l ţină departe, Ci până-n mijloc pătrunde: se-azvârle deasupra lui Pallas, Pe năsălie-așezat și se ţine cu lacrimi și geamăt, fără de-abia dacă glasul găsește-n⌈a drum să mai iasă:

„O, nu acestea tu, Pallas, le făgăduiseși, odată, Tatălui tău – ci cu grijă c-aveai să te-avânţi către Marte! Nu eram neștiutor ce putere-ar avea noua slavă şi cât de dulce-i cinstirea în lupta cea grea dobândită! O, neferice ţi-e pârga și grea-nvăţătura-n războaie, Tânăr fiind, cea dintâi! O, niciunul din zei nu voit-a Glasul și ruga-mi ˟s-asculte! O, biata-mi soţie, ferice Fost-ai: prin moarte-ai scăpat să nu guști din paharul acesta!

Eu, dimpotrivă, trăind, chiar și soarta-mi înfrânsei, pe lume să mai rămân – eu, părinte! De-aveau ei, Rutulii, pe mine să mă străpungă avan, soţ Troienilor dus până-n luptă! Sufletul mi l-aș fi dat, și alaiul pe mine acasă M-ar fi

adus, nu pe Pallas! Nu, Teucri, nu voi aveţi vină, Nici legământul, ori dreapta cea dată: sortit bătrâneţii Asta ni-era – pentru noi! fără, dacă o moarte pripită Fiul meu drag l-aștepta, ucigând mii de Volsci mai ⸗nainte şi aducând pe Troieni către Laţiu – iubită i-i moartea!

Nici n-aș putea eu mai bine, o, Pallas, să-ţi caut mormântul, la Frygienii măriţi, ca piosul Eneas, și-alături Capii Tyrrheni și, cu ei, și oștirea Tyrrhenilor, toată: Mândre trofee aduc – pe acei ce sortitu-i-ai Morţii. Ba chiar și tu trunchi stăteai, uriaș, și cu arme pe tine, Turnus, de ani și puterea-ţi erau pe potriva lui Pallas!

Dar, biet de mine, de ce îi mai ţin eu pe Teucri din luptă?! Mergeţi și-aminte luaţi, vorbă duceţi slăvitului rege: „Dacă trăiesc și mai rabd, când iubitul meu Pallas se duse, Doar dreapta ta m-a făcut, ce-i datoare spre fiu și spre tată Tumus să piară ucis! Doar aceasta e fapta ce-așteaptă Laudelor tale adaos să dea! Nu mai caut plăcerea Vieţii (nu-i drept!) ci doar veste lui Pallas să-i duc, jos, în Moarte!”

Dar Aurora, estimp, aducea muritorilor, bieţii, Draga lumină din zori, amintindu-le lucrul și truda. Ļară Eneas-părinte și Tarchon pe margini de maluri Ruguri ⸗nălţară. Acolo și-au dus, fiecare, să pună Trupuri ucise, în datini: când puseră focul cel negru, Cerul înalt se-nveli într-o beznă, de neguri cernită.

Trei ori, în fulger de arme-nzăuaţi, alergară la ruguri, Jur împrejur de trei ori dară-n[˟onjur, cu cai și cu care, Focului trist ce urca, bocitoare ⸗nălţând mare strigăt: Ţăr na e udă de lacrimi, sunt ude și armele toate. Cerului strigăt îi urcă, viteaz, ca și-al trâmbiţei ţipăt.

Unii aruncă în flăcări ce pradă-au luat, despuind-o De pe Latini – coifuri bune și săbii măiastru lucrate, Frâie și roţi fierbântate. O parte și daruri știute – Scuturi ce înșiși purtară și armele nefericite – Trupuri de vite, mulţime, căzură jertfite-n dar Morţii, Dară și porcii zbârliţi, ca și turme-n ogoare luate, De peste tot, înjunghiate la rug. Iar, apoi, pe tot ţărmul, Stau și privesc le-ai lor soţi cum se duc și se-aştern lângă ruguri încă arzând-e și nu pot fi smulși,

până ce Noaptea, ¯n rouă, Nu și-a rotit al ei cer plin de stele ce scapără-n slavă.

Nu mai puţin, mai departe, Latinii, bătuţi de-a lor jale.

Ruguri, la rând, fără număr, durară, și trupuri, o parte, Deteră ţăr noi, vitejii, şi-o parte le iau, să le ducă, Unii spre ntinsele-ogoare, pe alţii-ndărăt, în cetate. Mulţi însă, gloată de-a valma, grămada măcelului groaznic, Fără cinstiri, fă˘rʒ de număr, îi ard, pe-ntrecute, pe-ntinsuri, Zările largi licăresc de văpăi și de foc, pretutindeni.

Zorii spre ziua a treia din cer alungau recea umbră, Când, întristaţi, dărâmau grea cenușă, cu dragi oseminte, Amestecate, din rug, și turnau caldă ţăr nă deasupra, însă prin case, ¯n cetatea bogatului rege Latinus Bocet se-nalţă, grozav, iară jalea e cea mai adâncă. Mame și biete nurori, iubitoarele inimi de soră, Vaier și vaiet vuind, și copiii orfani de-al lor tată Blestemă greu ce războiș și ce nuntă poftitu-și-a Tumus. Zic să se bată cu fier chiar el însuși, în lupta cea dreaptă, Dacă-al Italiei scaun și-întâia cinstire-o dorește.

Crâncen adaugă Drances acestea și dă mărturie Singur că el e chemat, numai Tumus la luptă să iasă! Dar, dimpotrivă, la fel, prea adesea-s păreri pentru Tumus, Multe de tot, iar regina cu numele-i mare dă sprijin, Faima îl laudă mult pentru atâtea ƶnălţate trofee.

Printre așa frământări, cât tot fierbe orașu-n răscoală, Iată că lor, greu mâhniţi, le vin soli, să le deie răspunsuri De la Tydidul, din marea-i cetate: nimic nu făcură chiar și cu-atâtea strădanii și trudă – nici daruri, nici aur N-au cântărit, ba nici rugi preaplecate: Latinii să-și cate Arme aiurea-mprejur, ori să-i ceară Troianului pacea.

Greu copleșit e de jale și regele însuși, Latinus: Iată, vădește mânia cerească, vădesc și morminte Cum că Eneas sortit și adus e de-a zeilor vrere! Cheamă la sfatul cel mare pe-ai săi, cei dintâi și de vază, Tare poruncă-mpărţind ca să vie-n palatu-i, măritul.

Ei se adună olaltă și vin, mare lume, ¯n palaturi,

Căile large umplând. Șade-n mijloc, bătrân, între dânșii.

Primul cu sceptru din ei, dar nu vesel, slăvitul Latinus, fără poruncă le dă ca să spună îndată, pe faţă, Solii din urbea Etolă ce-aveau, și le cere răspunsuri, Toate la șir și cu rost. Se lăsase o mută tăcere, Astfel că Vénulus, ascultător, începu să cuvinte:

„Fost-am și noi, oameni buni, până-n tabăra-argivă, departe, La Diomede, luând cale lungă, trecuţi prin primejdii, însă răzbit-am prin toate – ajungând pân la mâna vestită Ce-a doborât Ilionul. Aici Argyripe durat-a, După porecla de-acasă, luând el Gargănul lapygic. După ce-ul un tru păşirăm și voie-a grăi căpătarăm, Puserăm marile-odoare, spunându-ne ţară și nume, Și-apoi vădirăm război și vrăjmași și de ce stăm în Arpi.

Când auzit-a acestea, cu grai potolit ne răspunse: O, fericite, voi, neamuri, cândva, când Saturn vă domnise, Vechi Ausoni – ce noroc vă luă, hărţuindu-vă, pacea şi vă îndeamnă, avan, să intraţi în războaie străine?!

Noi, ce intrarăm cu fier, siluind Ilionului ţara (Nici nu grăiesc lângă ziduri înalte ce fapte-n[ˇlunarăm, Nici câţi Simoeis ascunde, viteji!), negrăită durere Am ispășit, pretutindeni, luând grea răsplată de crime, Milă chiar Priam să aibă! O știe și steaua Minervei Cea încruntată, și Steiul Euboic și-avanul Cafereus, Răzbunător! Către ţărmuri străine ajuns-au, oștirea, Care și cum: Menelau al lui Atreus la Proteus ajunse, Pân la coloanele lui, iar Ulisse văzut-a Cyclopii Etnei, grozavi! Să mai spun de domnia lui Neoptolemus?! Idomeneu, cel gonit cu Penaţii?! Sau Locrii cei libyci?!

Însuși măritul Aheilor rege, cu scaunu-n Mycene, Moartea-și văzu, chiar în prag, doborât de cumplita lui soaţă, Cum ˇs-a întors: un ibovnic înfrântu-l-a – Asia-nfrântă!!

O, cum de zeii-mi luară, ca, ¸ntors la străbune altare, Soaţa mea dragă ˇs-o văd și, frumoasă ca-n¸ vis, Calydona!!

Încă și-acum tot mă bântuie rău negrăite vedenii, îngrozitoare, iar soţii pierduţi se topiră-n văzduhuri, înaripaţi, rătăcind, biete păsări pe râuri – grozavă Oh, alor

mei le e cazna! — se tânguie-n vaier prin steiuri! Asta aveam de-așteptat chiar din vremea de-atunci, când, nebunul, M-am repezit cu-al meu fier către trupuri de zei, care-s sfinte, Și-am cutezat ca pe Venus la mână ˇs-o-nţep cu-a mea lance.

O, nu voiţi, nu mă-mpingeţi la astfel de lupte pe mine! Nu mai am lupte a da cu Troienii, odată ce fost-a însuși Pergamu-n ruină căzut! De vechi patimi nu-s vesel, Nici amintirea cu drag n-o păstrez! Iar ce daruri de-acasă Iată – aţi adus, i le daţi lui Eneas: stăturăm în faţă, Arme și braţe-nˇercând – știu, mă credeţi că știu, cât de tare Scutu-și înalţă, mărit, ce vârtej i-este suliţa-n aer!

Dacă era ca din Ida și ţara-i să nască, asemeni, Doi încă, mândri viteji, și venea spre a lui Inachus spiţă Dârzul Dardan, însăși Greda-avan plângea soarta-i, întoarsă! Tot ce-a mai fost vreo zăbavă la Troia cea aspră, sub ziduri, Mâna lui Mector și, a lui Eneas făcură – să stea încă izbânda grecească, răbdând zece ani de-amânare. Suflet ei doi, tot ei doi, mari în arme, vitejii de seamă, Dară acesta pios, mai presus! Dreapta daţi-vă-n pace, Cât mai puteţi – iară armele-n arme a bate să nu vreţi!”

Iată răspunsu-i cum stă, rege bun, ţi l-a dat tot un rege: L-ai auzit, cum i-e gândul asupra războiului crâncen!”

Solii de-abia cuvântară, că murmuru-n jur se-nteţise, Nu tot la fel, între-Ausoni – tot cum stâncile ferecă râul, Iar în genunea închisă, ¯n șuvoiul cel iute-i un vuiet Viu, viforâtele maluri avan volburând, vad sub valuri.

Dar, când ˇs-au mai domolit și tăcut-au cu toţii din gură, Zeilor dând închinare, din scaunu-i înalt grăi domnul: „Chiar mai ȥnainte-aș fi vrut să-nˇheiem, o, Latini, cu pricina Cea mai de seamă de-aici, și așa ne-ar fi stat și mai bine, Nu sfat acum să luăm, când sub ziduri dușmanul adastă! Greu și zadarnic război, oameni buni, noi purtăm cu vitejii Cei neînfrânţi, neam de zei, și cei care nu simt osteneala Prin bătălii, și nu pot să se lase, învinși, de la arme!

Dacă nutreaţi vreo nădejde-a Etolilor, c-au să v-ajute,

˘S-o părăsiţi! Fiecare-i nădejdea, prin sine, nu mare, Cum și vedeţi! Iată, restul prăpăd e și zace-n ruină, Ochii cum pot să vă vadă și mâinile-atinge, în faţă.

Nu stau vreo vină să caut cuiva: ce-a putut bărbăţia Fost-a văzut – ˘s-a dat lupta cu toată puterea domniei, însă acum, de stă gândul și șovăie, pus la-ndoială, Am să prefir și pe scurt – luaţi aminte! — v-oi spune pe dată:

Am un ogor din strămoși lângă Râul Etrusc, pe-a lui maluri, Lung spre Apus și întins până chiar în hotar cu Şicanii.

Ară Aurunci și Rutulii, lucrează cu plugul coline Aspre și tari, la păscut și păstrând ce-i mai sterp de pe ele. Toată întinderea-aceea și până în pinii din munte Meargă, cu bun prieteșug, către Teucri, cu legea aceeași, Sub legământul de soţi, să-i avem de acum în domnie: Steie în ţară, de-atâta-i de drag, ziduri znalte dureze-și!

Ţară, de alte hotare-au în gând, alte neamuri să prindă şi la-ndemână le este să plece din ţara-ne-aceasta, Nave, de două ori zece, stejari din cei mândri, italici, Le-om întocmi, sau mai multe, de pot a le umple: sunt lemne, Ba câte vrei, lângă râu – doar să spună, și nave avea-vor Câte și cum le doresc! Noi le dăm braţe, loc și aramă!

Ba, mai presus, hotărâm să se ducă, din neamuri de frunte, ia să ne poarte cuvântul, cu rost întărind legăminte, Soli, chiar o sută la număr, în mână cu ramuri de pace, Daruri ducând și talanţii de aur și fildeșul mândru, Scaun de domn și veșmântul de rege – însemnele noastre. Sfatul vi-l daţi, dimpreună, cu bun ajutor la nevoie!”

Drances atuncea, tot el, mânios – cel pe care cu slava-i Tumus l-umplea de-o piezișă obidă, doar ghimpi și amaruri, Larg la avut și destoinic la vorbă, dar nu și-n războaie Braţ priceput – însă-n sfat socotit nu de proastă părere.

Tare în vremi de răscoală (el, nobil de neam, după mamă, Trufaș, la fel – însă tatăl, de tot neștiut, nu-ı da pace) Sus se ridică și vorbe-i aruncă, cum ura-l aprinde:

„Nu e deloc lucru tainic, nici nu duce lipsă de glasul Nostru la sfat, bune rege! Cu toţi îşi arată ştiinţa Care-i

poporului faptul de bine, dar pregetă a spune. Numai să-mi deie-a grăi ca om liber, și ifosul lase-și Cel ce sub rele-auspicii și pieze, cu strâmbe moravuri – Căci voi grăi răspicat, chiar de arme și moarte-ameninţă – Dete lumina din frunte-a vitejilor noștri să cadă, fără întreaga cetate în jale-o zvârli, cum încearcă Tabăra Troiei, cu crezul în fugă, iar ceru-l aţâţă.

Dă încă-un dar la acelea ce, multe, socoţi a trimite La Dardanizi, bune rege, și-a spune tu dat-ai poruncă! Nu te lăsa-nfricoșat de-a nici unuia grea silnicie, Ci fiica ta unui ginere vrednic, cu nuntă slăvită Dă-i-o, părinte, iar pacea cu veșnice fire o leagă!

Iar, de atât ni-i de mare și groaza ce gându-l cuprinde, Să-l îndemnăm chiar pe el și să-i cerem atâta iertare: Voia din veac să i-o lese și Domnului ei, cum și ţării! Ce-i tot arunci în primejdii, atâtea și-atâtea, pe oameni, Tu, cap și pricină grea pentru Laţiu, de-asemenea rele?! Nu e scăpare-n război: de la tine noi toţi cerem pacea, Tumus, precum și zălogul cel singur, ce păcii i-e reazim!

Eu, cel dintâi, pentru care-ţi închipui că ura-i menită (Fie, ce-mi pasă, așa!), iată vin și mă-n[ˇhin cu-a mea rugă, Milă arată! — te du, alungat, și trufia ţi-o lasă!

Prea am văzut noi, înfrânţi, numai moarte, ogoarele arse! Sau, dacă faima te-ndeamnă, și-atâta-i tăria din pieptu-ţi, Dacă în suflet atât ţi-s de dragi și palaturi și zestre, Haide, cutează și ieși, pieptul tău pe vrăjmaș să-l înfrunte!

Oare, ca Turnus să ia și să-și ducă regeasca mireasă, Noi, mai de rând, gloată doar, ne ngropată, neplânsă mulţime, Trebuie câmpuri ˇs-aşternem?! Ba tu, dacă asta ţi-i pofta.

Dacă din Marte, străbunul, mai ai doar ceva – îl privește, Iată, te cheamă în faţă!”

Firea avană a lui Tumus se-aprinse la aste cuvinte – Geme şi-şi smulge din piept, din adânc, glas de mare mânie: „Largă ţi-a fost totdeauna, o, Drances, fântâna de vorbe! mai când de braţe-n război e nevoie, întâiul te-n[

˘umeţi Dintre bătrâni a vorbi, când i-adună! Ci nu doar cu vorbe Aula ai a o-aşterne, măreţe, cum zboară, vrăjmaşul Până ce valu-l opreşte, iar sângele şanţul nu-l umple!

Hai dar şi tună din glas (cum tot faci) şi fricos tu mă cheamă, Drances, de vreme ce-atâtea căpiţe de trupuri făcut-a Dreapta-ţi, din Teucri, slăvite, oriunde-mprejur, peste câmpuri, Mândră trufienălţând! Tot ce poate doar via virtute N-ai decât, poţi încerca – nu departe de-aicea-s duşmanii, Nici nu sunt greu de găsit, pretutindeni ei zidu-n[˘onjoară!

Mergem, dar, şi-i înfruntăm? Ce te tragi? Oare Marte îţi este Vorbă în vânt, doar pe limbă îţi stă, şi-n genunchii nevolnici Fuga-i, ce dau ˘s-o apuce?!

EU să mă duc, alungat?! Ci pe drept, o, netrebnice, oare Mie alungat îmi va zice vreunul, văzând cum şi Thybris Creşte-necat de mult sânge troian, şi-a vedea cum Evandru, Stirpea lui toată, palatul, ˘s-au dus, pe Arcazi fără arme?!

Nu aşa m-au încercat şi Bitias şi Pândarus, falnic, Nici cei pe care, o mie-ntr-o zi, în Tartar îi trimisei, Morţi, când m-au prins între ziduri, cu valul vrăjmaş – închisoare!

Nu e scăpare-n război?! Cântă-i asta, ˘s-audă Dardanul Biete smintit, şi-alor tale-nvârteliü Ci mai lasă pe toate A le întoarce, în spaima-ţi cumplită, slăvindu-i pe-aceia, Marii viteji ce-s înfrânţi, iar şi iar, şi-njosind pe Lalinus! Iată că şi Myrmidonii de frunte de-a Frygilor arme Iau şi se tem, şi Tydide, ba şi Larisaeul Ahile, Vezi şi pe Amficlus, râul, cum fuge de-a Hadriei unde!

Ba şi cum el se preface a frică de-a noastră ocară, Scârba de meşter în crime şi vina mi-o creşte prin groază!

Nu, n-ai să-ţi pierzi niciodată de mâna-mi (mai lasă a ta schimă!) Capul netot şi-al tău suflet: dospească otrava în tine!!

Ţară acum către tine, Părinte, mă-ntorc, către sfatu-ţi Mare de-aici: dacă n-ai tu nădejde în armele mele încă şi-acum, dacă sunt părăsit şi o-ntoarcere-odată la şi ucişi ne-a lăsat, şi pe veci, cu Noroc fără-ntoarceri, Pacea ˘s-o cerem cu rugă şi dreapta ˘s-o-ntindem, uscată!

Totuși, o, dacă aveam și ceva din știuta virtute!

Preafericit mi-e acela-ntre toţi, norocit pentru truda-i, Suflet ales, mai presus, care, asta nicicând să n-o vadă, Moartea-și alese, căzând și pământul cu dinţii mușcat-a!! Iar, de mijloace avem, tinerimea fiindu-ne-ntreagă, Și de-ajutor ne mai vin și-a Italiei obști și popoare, Dar și Troienilor slava le fu drămuită cu sânge, Multul vărsat (căci și ei au morminte și clipa-i aceeași şi vremuiește la toţi), cum de fără obraz, chiar în praguri, Ne-am prăvăli?! Care tremur ne-apucă ȥnainte de surle?!

Doar într-o zi truda cea schimbătoare a traiului, altfel, Multe în bine-a schimbat – și pe mulţi, schimbătoare, Fortuna Pașii-ntorcându-și, în joc, așezatu-i-a tare, temeinic!!

Ei, nu vor fi de-ajutor nici Etolii, nici Arpi – mai bine!

Dar și Messapus ne-a fi, și Tolumnius, veșnic ferice, Mari căpetenii, trimiși de popoare cu nu mică slavă, Iar, pentru aceia din Laţiu, aleși, din Laurentum şi-ogoare! Vine și ea, de la Volsci, neam vestit, preamărită Camilla, Cu a ei ceată, călări, mândre pâlcuri lucind în aramă.

Iar dacă, singur, pe mine ei, Teucrii, mă vor la-nfruntare Și-asta voiţi, și atât eu de mult stăvilesc bunul obștei, Mâinile-acestea Izbânda n-a fost să le lase, cu ură, Cât să nu vreau a-n[˟erca ce se cade, cu tare nădejde!

Sufletu-mi încă-mpotrivă-i, de-ar fi să-l arate pe Ahile, Ori dacă-ar fi să îmbrace el arme la fel, deopotrivă, Cum făurise Vulcanus! Eu, Tumus, mai jos ca niciunul Dintre cei vechi și viteji, vă închin vouă sufletu-acesta

Și lui Latinus, bun socru!! Pe mine Eneas mă strigă?! Strige-mă chiar, eu îl rog!! N-are Drances să moară, de zeii ˟S-au mâniat, nici să ia ce-i virtute și slavă, la mijloc!!”

Astfel stăteau între ei, cumpănind șovăielnice gânduri, Colo și-n[˟oace trăgând: dar Eneas din taberi pornise.

Sol se ivește deodată-n palat, cu năvală și larmă, Buzna dă, toată cetatea umplând-o de groază și freamăt: Teucrii, el zice, tot vin, rânduiţi, de la a Tibrului unde, Iar a Tyrrhenilor cete coboară și umplu largi câmpuri.

Suflete-s turburi pe dată și inima-n piepturi zvâcnește
Gloatei, cu mare mânie, de-atâtea pricine stârnită. Grabnic
ei armele cer, tinerimea la arme poftește, Dar plini de jale-
s și preget bătrânii – de-oriunde dau strigăt învălmășit,
necuprins, felurit până-n slavă, ¯n văzduhuri, Tot cum în
crângul adânc se-așezară noianuri de păsări, Ori, poate, ¯n
râul Padusei, cu balta de pește, și strigăt Dau, răgușite,
prin gureșe smârcuri și lebede dalbe.

„Ba, oameni buni – spuse Tumus, prinzând pentru
asta prilejul – „Ţineţi voi sfat, și, șezând, lăudaţi-vă pacea,
agale, Ei cât cu armele-apucă domnia!” Atâta mai zise, Se
repezi și, pe dată, ieși din slăvite palaturi.

„Vezi tu, Volusus, și spune spre a Volscilor cete sub
arme Toţi ca să iasă, și ia-i pe Rutuli! Călărimea,
Messapus, Ia-o, cu frate-său, Coras, și ˇs-o-mprăștiaţi peste
câmpuri! Parte să ţină intrarea-n cetate și turnuri ˇs-
apuce, Restul pe unde le-oi spune, cu mine să-și poarte-a
lor steaguri!”

Astfel, pe dată, la ziduri se-aleargă din toată cetatea.

Sfatul părintele-nˇhide, iar tot ce-nˇepuse Latinus
Lasă uitării, adânc tulburat de-așa vremuri mâhnite, Vini
asuprindu-și, nespuse, că nu l-a primit mai din vreme,
Ginere bun, pe Dardanul Eneas – câștig al cetăţii.

Unii trag șanţuri la porţi, alţii pietre și pari la palancă
Iau și aduc – semn de luptă, iar, crâncen, dă surla înaltă
Grai răgușit, și, pe ziduri, pestriţă cunună, deasupra-s

Mame și fragezi băieţi: căci pe toţi pân la urmă-i vrea
ruda! Ba și la templul de sus, până și-n cetăţuia lui Pallas,
Dusă-i, furtună, regina, cu doamne, ¯într-o mare mulţime,
Daruri purtând – iar alături fecioara Lavinia-i merge,
Blinda pricină a atâtor necazuri, privirea plecându-și. Vin
după ele mari doamne și templu-l afumă-n tămâie, fără, cu
glasuri mâhnite, dau glas de la „naltele praguri: „O,
luptătoare, Stăpână-n război, tu, Tritonia, rupe-i Lancea cu
mână, Fecioară, și dă-n Frygianul cel lotru, los să-l dobori,
la pământ, prăvălit chiar sub porţile-nalte!” Tumus, el
însuși, se-nˇinge, turbat, și, degrabă, la luptă

Iată-l, cu platoșa-i mare, roșcată – mbrăcat, zuruindu-

i Solzii de-aramă pe el, iar la glezne, de aur, pulpare, Dar fără coif, încă, ¯n cap, cum de-abia-și încinsese-al lui paloș. Fulger venea, alergând din înalta, de sus, cetăţuie, Prins de avântul dintâi, pe vrăjmaș doborându-l cu gândul, Tot cum un mândru-armăsar hamu-și smulge şi-o rupe la goană, Liber, ah, liber acum, și se-aşterne prin largul câmpiei, Fie că-apucă-n păşune, la iepele-i dragi și sirepe, Fie, pe-al lui obicei, unde merge să-l spele-n șuvoaie, Falnic, cu creștetul sus, iară coama îi flutură-n spate, Strălucitor, fremătând, scuturând și din gât și din pieptu-i.

Lui, iată, ¯n cale-i ieși, cu-ale Volscilor pâlcuri alături, Fata Camilla, regina, sărind jos din şa, chiar la poartă, fără întreaga ei ceată, ca ea, jos din şa se prelinge, încremenind lângă cai. însă ea către el glăsuit-a: „Tumus, de braţul viteaz se încrede pe drept în tăria-i, Uite, cutez, dau făgadă să bat în Troienele cete, Singură eu ca să lupt, înfruntând călărimea Tyrrhenă! Lasă-mă, eu, cea dintâi, să m-arunc în vâltorile luptei – Tu, pe picioare, la zid mai rămâi, apărarea ne-o ţine!”

Tumus spre ea, aţintind ai săi ochi spre grozava fecioară: Fală a Italiei, fată, ce pot mulţumire-a-ţi aduce, Ce fel răsplată să-ţi dau?! Dar acum, dacă sufletu-ţi tare

E mai presus de orice, hai și-mparte cu mine-a mea trudă!

Faima-acum merge – apăsată, precum cei trimiși vin cu știre, Toţi cei plecaţi cercetași, că Eneas, cu mare-ndârjire, Câmpuri să hărţuie-a pus călărimea ușoară. El însuși Crestele znalte de munte, pustii, le-a trecut, peste culme: Iată-l, sosește-n oraș! O capcană-i întind în pădure, Pe un drumeag ocolit, să-i închid cu oștire strâmtoarea.

Steaguri luând, prinde tu călărimea Tyrrhenă şi-o-nfruntă! Fi-vor cu tine Messapus cel aprig și pâlcuri Latine, Cum și Tiburtus cu ceata-i: tu însăţi porunci ai pe mină!”

Astfel grăi, și, asemeni, îndeamnă-n război pe Messapus, Vorbă el soţilor dând, iar apoi spre vrăjmași și purcede.

Este o vale cotită, cu multe-ocolișuri, capcanei Și-

nșelăciunii-narmate făcută, ce prinsă-ntre laturi Negre, cu dese frunzare, pe unde-i firavă cărarea, Până-n strâmtoarea îngustă cu rău hărăzită intrare. Sus, peste ea, și la pândă, pe plaiuri semeţe de munte, Este-un podiș neștiut și cu bun ascunziș și-adăposturi, Ori că din dreapta sau stânga ai vrea să te-azvârli în luptă, Ori să rămâi doar pe culme, zvârlind cu pietroaie cât casa.

Taie-ntr-acolo viteazul cel tânăr, pe urme știute, Locul cuprinde și șade prin codrii vrăjmași pentru alţii.

Dară, estimp, în sălașul din cer, către repedea Opis – Una din soaţele-i drage, fecioare, din sfânta ei ceată – Astfel Latonia vorbă grăi, cu-ntristată durere: „Iată, purcede Camilla spre cruntul război ce-o așteaptă, O, fată dragă, și-acum în zadar prinde armele noastre!” Dragă mi-i ea, printre toate! Nu-i nouă Dianei iubirea Asta, nici doar dintr-odată-al meu suflet dulceaţa-i îl prinse!

Căci, alungat din domnia-i urâtă și silnică, foarte, Métabus, când părăsea vechea-i urbe, Privemum, cu sine, Chiar cum fugea, strecurat printre lupte, ¯n războiul cel crâncen, Luat-a-n surghiun, ș-o-ndrăgească, cu numele mamei, Caşmilla, Și pe fetiţă, o pruncă, spunându-i pe-aproape, Camillaz. însuși, la sânu-i purtând-o, ţintea către crestele lunge, Codrilor negri-n domnie. De-oriunde tot arme și pietre Se-nvârtejeau, și-ale Volscilor cete-mprejur dădeau roată.

Iată, în mijlocul fugii, ¯nspumat, Amasenus, la maluri, Mare, umflat și pornit, îl oprea – cită ploaie din nouri Cerul rupsese, cumplit! Dând să-noate, de dragul fetiţei Incă-n zăbavă mai stă și-i e teamă, cu scumpa-i povară. Toate și câte gândind, dintr-odată o lumină-l străbate: Suliţa grea și grozavă pe care-o purta-n a sa mână, Strașnic războinic fiind – tare-n noduri și-n vână, stejarul – Leagă de ea pe copilă, închisă-ntr-un leagăn din scoarţă Și-astfel, dibaci, chiar în mijloc, o prinde de suliţa-i mare.

Scutură tare cu dreapta și-aruncă, grăind spre văzduhuri: „Mângâietoare Stăpână a pădurii, Latonia sfântă, Ţie, fecioară, ţi-închin, tatăl ei, roaba ta: căci prin aer, Armele tale ţinând, a scăpat de vrăjmaș. Ci, la ruga-

mi, Tu o primește, zeiţă, luând-o din calea-i ce zboară!”

Astfel grăi, și – opintit, aruncă scuturata lui lance Zării: doar valul sună și ajunse, ţipând neferice, Sus, peste râu, de-a lui lance purtată, micuţa Camilla. Métabus însă, cum gloata, aproape – i dă ghes chiar în coastă, Sare-n șuvoaie și, iarăși, cu draga fetiţă, din iarbă, învingător se ridică, luându-i și Triviei darul.

Nu l-a primit între ziduri, să-i dea adăpost, vreo cetate, Dară nici el a lui mâini, cu supunere, n-ar fi dat păcii: Doar ca păstorii, prin munţii pustii el purtatu-și-a traiul.

Fiica-și ţinea prin ciulini, în bârloguri grozave, ascunse, Doar de la ţâţă de iepe sălbatice hrana găsindu-i, Lapte de fiare mulgându-i de-a dreptul în gingașe buze. Ļară, de când, copăcel, prunca lui se ţinu pe picioare, Micile-i palme-narmă cu o suliţă tare – ascuţită, fără pe umeri micuţei îi dete și tolba și arcul.

Aur în plete n-avea, nici prelungul ei strai de femeie, Ci doar o piele de tigru-i acoperă umeri și spate.

Arme mai fragede-ntâi scutură cu-a ei mâini de copilă, Praștia netedă tot învârtind-o de șnur peste creștet, ia să doboare vreun stârc de la Strymon, sau lebede albe.

Multe, ¯n Tyrrhene cetăţi, fost-au mame ce-au vrut-o, zadarnic, Noră ˚s-o aibă, slăvită: ea, doar după legea Dianei, Poartă iubire nestinsă doar armelor și fecioriei, Neprihănită cum e! Tare-aș vrea să nu fi apucat-o Drag de-o atare oștire, ţintind să-i alunge pe Teucri!

Dragă mi-ar fi, încă, mie și soaţă-ntre soaţele mele!

Hai dar, odată ce Soarta-și abate urgia, cumplită, Lasă-te, Nimfă, la vale din cer în Latine hotare, Vezi unde lupta cernită se-nfruntă, cu reaua ei piază! Ia și acestea cu tine și scoate-n răzbun o săgeată: Cine va fi, cu prihană, să dea-n sfântu-i trup, menit mie, Fie Troian sau Italic, plătească pedeapsă cu sânge, fără, apoi, în căuşe de nour lua-voi eu bietei

Trup și ascunsele-i arme, ¯n movila de-acasă a le pune”.

Astfel grăi, iar aceea, pierind prin ușoare văzduhuri,

Vuiet dădu, în vârtej pogorând, printre neguri și nouri.

Ceata din Troia, estimp, către ziduri se-apropie, iute, Capii Etrusci și întreaga oștire călare, olaltă, Orânduiţi după șir, după pâlcuri: pe-ntinsul câmpiei Tropotă-n trap telegarii și luptă cu strânsele frâie, Dând ba încolo, ba-n[ˇoace – de suliţi și fier geme câmpul, Toate-mpungând către cer și cu vârfuri de fulger spre nouri.

Dar și Messapus, cu ceilalţi din soţii latini, iuţi ca vântul, Coras, cu fratele său și cu ceata fecioarei Camilla.

Ies dimpotrivă în câmp, lănci întind, cu-a lor braţe-n[ˇordate Până departe-mpungând, și le zumzăie suliţi prin aer, Iar al vitejilor iureș și-al cailor freamăt ca jaru-i.

lată-i acum la bătaie de arc: al lor pas fiecare Și-l domolește, o clipă, și-n iute năvală, cu strigăt, Toţi, ca turbaţi, bidiviii-și încură, cu suliţi aruncă De peste tot, ca un vifor de nea, de se-ntunecă cerul.

Astfel, pe dată, se-nfruntă cu dușmane suliţi Tyrrhenus şi cu Aconteus cel aprig, cu mare-opintire, și, primii, Se prăbușesc zuruind și cu bufnet, iar caii, de-o dată, Piepturi de piepturi îşi sparg. Azvârlitul Aconteus se-abate, Dând ca un trăsnet din cer, ori ca stâncă venind din balistă Și-i prăvălit în ţărână, viaţa-n văzduh risipindu-și.

Se turburară lungi șiruri și dosul îl dară Latinii, Scuturi zvârlind călărașii, cu caii întorși spre cetate. Însă Troienii dau ghes – cel dintâi îi îndeamnă Asilas.

Se apropiau chiar de porţi, când, deodată, dădură Latinii Strigăt de luptă, din nou, şi-şi întorc spre bătaie fugarii Svelţi: fug aceia-ndărăt, lasă frâie și-ajung în câmpie-Tot precum marea dă iureș cu viu-i vârtej ce se-abate Ba către ţărm, peste stânci, iară valul se-azvârle deasupra, înspumegat, și, ocol el pătrunde adânc în nisipuri, Ba, iute, iarăși se trage și, bolborosind, plin de volburi, Fuge din stânci, de la ţărmul ce-l lasă, de fundu-l străvede.

De două ori pe Rutuli îi mânară Etruscii la ziduri, De două ori, alungaţi, cată-n spate să-și apere urma. Dar, când, de-al treilea, se-nfruntă în aprigă luptă, olaltă, înverșunatele valuri, viteaz pe viteaz alegându-l, Clipa-i

când gem cei pe moarte și arme și trupuri cad ţăr noi, învălmășite-n greu sânge, talaz, iară cai se răstoarnă Fă˟r3 de suflare, ¯n măcel de viteji: luptă aspărse-n[inge.

Orsilohus, cum de dânsul grozav se temea, să-l înfrunte, Calul lui Remulus tare-l lovi sub ureche cu fierul:

Dă telegarul, nebun, din picioare-n înalt, ca sub streche, Rana arzându-l cumplit, și cu pieptu-i voinic îl ridică – Rostogolește-se-acela pe jos. Pe lolas Catillus şi pe Herminius jos îi aruncă – pe zdravănul tânăr, Cutezător și voinic, cui din creștet o coamă bălaie-i Curge pe umerii goi – el de arme și răni n-are teamă, Astfel de-avan se arată! Prin umăru-i lat trece lancea, Viu zbârnâind și, înfiptă, ca ramul îndoaie viteazul: Curge năvalnic șuvoiul de sânge, oriunde – cu fierul Moarte ei seamănă toţi, căutându-și slăvită lor moarte.

Dar, prin măceluri, prin ei, se avântă-Amazoana-ndrăzneaţă: Sânul din dreapta i-e gol, cum dă iureș cu tolba-i Camilla, Ba cu-a ei mină zvârlind dese suliţi, în zbor, mlădioase, Ba înșfăcând cu-a ei dreaptă securea cu două tăișuri – Arcul de aur pe umeri îi sună și tolba Dianei – Ba, când, vreodată, ¯ndărăt dă, fiind de vrăjmași alungată, Trage din arcul întors zburătoare săgeţi, să-i străpungă.

Jur împrejuru-i alesele soaţe-s, Larina fecioara, Tulla și, harnic, Tarpeia, cu barda ei tare de-aramă, Fete italice, mândru alai, cel ales de Camilla, Zâna-ntre fete, să aibă și sfat la război și la pace, Tot precum peste Thermodon bat greu luptătoare-Amazoane Tracice, roi luptător și cu armele lor zugrăvite, Sau, împrejur, Hippolytei, sau când a lui Marte fiică, Penthesilea, în caru-i se-aruncă, iar gloata urlândă, Ceata de fete, dă iureș, bătându-și lunatele scuturi.

Care întâi, care-apoi fu zvârlit jos de tine, fecioară Aprigă-n luptă? Sau câţi îi așterni, dând să moară, doar leșuri? Primu-i Eunéus cel din Clytiu născut, cum deschisa lui coastă l-o și străpunge, din faţă, cu suliţa bradului, lungă: Râuri de sânge vărsând, prăbușit e acela-n ţărână – Glia o mușcă, a moarte, și-n rouă îşi dă zvârcolirea.

Liris apoi și cu Păgasus, jos: primul frâiele dase A și

le prinde – aruncat de pe cal, iară celtalt, pe-alături Trece, și dreapta-i întinde, să-l ia din cădere, dar goală: Ei deopotrivă se duc peste cap. Lângă ei pe Amastrus, Pe Hippotades, îl dar-mă; i-alungă, plecată, din urmă, Suliţa ei pe Tereus, pe Harpălycus, pe Demofoon, Chromis, la fel: câte suliţi din mână-azvârlit-a fecioara, Tot atâţi au și căzut din Troieni. Mai departe grăbește Omytus cel vânător, cu-arme stranii pe calu-i lapygic.

Umerii-i lăţi îi ascunde o piele de taur – luată

Când se-nfruntase cu el – capu-i prinde, căscată genune, Lupu-ntre fălcile lui cu colţi albi (îl vânase odată), fără în mâini un ţăpoi îi e arma: prin gloatăse-n[ˇură Tocmai prin mijlocul ei, și cu un cap mai presus decât preajma-i.

Dă peste el (fără trudă, cum ceata-i întoarsă pe fugă), la să-l străpungă, și-i zice, cu dușmană inimă-n pieptu-i: „Dar ce credeai tu, Tyrrhene, că bine vânezi prin vreun codru?! Iată și ziua în care-o femeie, cu armele gata, Fala v-o vâră pe gât! Dar renume cu tine lua-vei, Nu mic, la Manii tăi vechi, cum căzut-ai sub mâna Camillei!”

Ţară pe dată-i străpunge pe Orsilochus și pe Butes, Doi din măreţii Troieni: ci pe Butes, din spate, cu vârful, Intre-al lui coif și-a lui zale, pe unde lucește grumazul Celui călare pe cal, când în stânga lui scutul stă vajnic; Pe-Orsilochus ea, fugind și făcând un ocol pe departe, ÎI amăgește, pe cercul mai mic ea căzându-i în spate, fără apoi îi izbește, de două ori, arme și trupul, Sus înălţată, cu tarea-i secure, oricât el se roagă şi ise-n[ˇlună plecat: capu-i crapă și creierii-i varsă.

Dă peste ea și rămâne-mpietrit de-a ei groază, pe dată, Fiul lui Aunus, războinic, al celui ce ară-Appenninul, Nu-ntre Liguri cel din urmă, cât Soarta-l lăsase-n minciuna-i. Când el văzu că nicicum, doar fugind, poate luptei să-i scape şi că regina din ceafa-i nu are de gând să se-abată, Gând să mai ţeasă-o-nșelare având, cu-ale lui videșuguri, Prinde a-i spune așa: „Ce-i atât de grozav, de femeie, Pui tot temeiu-ntr-un cal?! Lasă fuga și vino aproape, Drept să luptăm, pe pământ – aibi curaj, și pe jos

vino-n luptă!! Astfel vedea-vei cum slava pe vânt doar prăpădu-l stârnește!!”

Astfel grăi, însă ea, turburată de-aprinsa-i mânie, Calul spre o soaţă îl lasă și-nfruntă viteazul sub arme, Deopotrivă, pe jos – goală, sabia-n mână, și scutul. Tânărul însă, crezând c-a-nșelat-o cu vorba-i șireată, Iar bidiviul și-l bate cu pinteni de foc, să-l încure.

„O, mult deșerte Ligùr, ce zadarnic trufia-ţi vădit ai! Chiar pe degeaba ai vrut să-ţi încerci părinteștile curse, Iar amăgirea nicicum nu te-a da mincinosului Aunus!” Astfel grăit-a fecioara și, fulger de foc, cu-a ei glezne Iuţi, îi întrece și calul și-l prinde din faţă de frâie: Tare-l înfruntă, vrăjmașu-necându-și, pedeapsă, în sânge – Tot cât de iute un șoim, sfântă pasăre, cade din slavă, Prinde din zbor porumbelul urcat până-n nouri, la ceruri, Și nu și-l scapă deloc, ci-l sfâșie cu ghiare-ascuţite, Iar din văzduh cad plutind stropi de sânge și pufuri de pene.

Nu scapă asta din ochi Tatăl zeilor și-al tuturor a, Stând să privească de sus, din înaltul Olympului veșnic, Ci îl aţâţă pe Tarchon, Tyrrhenul, în lupta cumplită ȼNaltul Părinte, făcând un îmbold de mânie să-l ardă.

Astfel, prin cruntul măcel, printre șiruri fuginde, el, Tarchon, Vine călare și-ndemn apăsat, cu glas mare, ¯aspre cete Dă, fiecărui pe nume spunându-i, la luptă să-ntoarcă:

„Ce fel de teamă, Tyrrheni, cum nu pus-aţi acuma un capăt Trândavei voastre răbdări?! Care lene în suflet vă zace?!

Oare – o femeie vă mână, ca turma, și pâlcuri vă-ntoamă?! Au la ce bun mai purtăm fier și arme, în dreapta, degeaba?! Nu sunteţi leneși deloc voi la Venus, război bătând noaptea, Sau unde fluierul cel arcuit al lui Bacchus vă cheamă, Joc să întindeţi, ospăţ ˟s-așteptaţi, cu pocalele pline (Asta, ei da, și chemare și râvnă!) când bunul părinte Jertfe vestește și victima grasă vă cheamă, prin crânguri!”

Astfel grăind, îşi aţâţă el calul, zorind către moarte, Și către Vénulus dă, împotrivă, vârtej fără seamăn, Smulge vrăjmașul din şa, cuprinzându-l de mijloc cu dreapta, Și după sine-l prăvale, luându-l cu strașnică silă.

Urcă la ceruri strigare, Latinii se uită cu toţii Numai la ei, cum aleargă, săgeată de foc pe întinsuri, Tarchon, cu arme şi-oștean, cum, rupându-i, sus, vârful de lance, Fierul apucă și vrea să găsească portiţa deschisă.

Unde să-i deie împunsul din urmă: acelase-n[˟oardă Tare-mpotrivă, departe de gât a lui dreaptă i-o ţine.

Tot cum o pajură poartă în zboru-i, roșcată, ¯n înalturi, Prins între ghiarele-i tari, strâns la sine – un balaur de șarpe, fără acesta, rănit, zvârcolește-a lui grele inele, Solzii și-înfoaie, suit, și-i cu șuier șerpesc din gâtleju-i Groaznic z̧nălţat – însă-aceea îl ciocăne-n creștet cu ciocul, Luptă din greu și văzduhul îl vântură-n vuiet de aripi – Tot așa Tarchon le smulge-a sa pradă Tiburţilor vajnici şi în urale şi-o ia. Dau năvală, la fel, Maeonizii, După a fruntașului pildă, urmând-o, cu gând de izbândă.

Arruns, atunci, cel sortit, pe Camilla cea iute, cu lancea, Tot o înconjură-n[˟el, cum norocu-și încearcă, și calea-i. Unde se-azvârle, turbată, prin șiruri, viteaza fecioară, Tot pe acolo-i și Arruns, pe urme, tăcut, el călcându-i: Pe-unde se-ntoarce-n izbândă, vrăjmașu-ndărătu-i lăsându-l, Tot pe acolo oșteanul furișete-i frâie-și întoarnă.

Ba calea asta, ba ceea străbate pe-aici și pe-acolo Cercuri și cercuri făcând, aţintind a lui suliţă, vajnic.

Tocmai Chloreus, închinat lui Cybelus, cândva însuși preot, Jur-împrejur strălucind, fulgera-n frygienele-i arme, Calul în spume purtându-l, pe care valtrapu-i de-aramă Aur în solzi învrâstat, îl ferea, în veșmânt ca de pene, însuși, în purpură întunecată, străină, slăvitul Arc lycian cu săgeţi din Gortyna purta-n a sa mână, Tolba de aur pe umeri i-era, cum și coiful de aur;

Mândra-i hlamidă, cu fald ca șolranul, căzând foșnitoare – În din cel bun – o prinsese-ntr-un nod împletit doar cu aur, fără tunica și, barbari, iţarii-i sunt cu-alesătură.

Fata pe el, fie ca să-i atârne în templu, ofrandă, Arme troiene, sau ca să se poată făli cu-al lui aur, La vânătoare, pe el, doar pe dânsul, prin toată viitoarea 11 urmărea,

nebunește și fă˘r3 de fereală, prin oaste, înverșunată, cu dorul femeii, aprins de podoabe.

Ca să-l despoaie, când suliţa lui, cum prilejul prinsese, Şi-o aţintește și Arruns, furiș, dar cu rugă spre ceruri:

„Zeu preaînalt, Păzitor al Soractelui sfânt, tu, Apollo – Cel între toţi multiubit, cui o vatră de pini i se-aprinde, fără prin mijlocul ei, pietatea păstrând, chiar prin jaru-i, închinătorii călcăm cu picioarele goale, prin pară – Dă-ne, Părinte, această rușine-a o șterge pe arme, Atotputernice, tu! Eu nu cer nici trofeu și nici spolii Ale ucisei fecioare, înfrânte, căci, doar, alte fapte, Mari, mie lauda mi-or da! Câtă vreme eu molima asta Voi doborî-o cu spor, fă˘r3 de slavă pot acasă merge!”

Îl auzi și, în parte, el ruga să-și aibă, Apollo îngădui, dară parte-i suflă, risipită de vânturi: Dete ˘s-o-arunce în dar morţii grabnice, el, pe Camilla, Cum îl rugase cu foc, dar nu-ı dete-a lui ţară să-și vadă, Munţii înalţi – astă rugă-i lăsă spulberată de vânturi.

Când șuieră prin înalt a lui suliţă, dată din mână, Toţi se uitară, ţintind ai lor ochi spre regină, cu grijă, Volscii – dar dânsa nicicum nu luat-a la șuier aminte, Nici la ascuţișul venind, zumzet greu către ea prin văzduhuri, Până ce suliţa nu i se-nfipse sub sânul ca neaua şi nu bău cu-nsetare, adânc, feciorelnicu-i sânge.

Vin alergând a ei soaţe-nspăimate şı-o prind pe-a lor doamnă, Cum se ducea. Fuge primul de-acolo, cu groază, și Arruns, Frica-mpletind bucuria-i și necutezând săse-n[˘readă în a lui suliţă, ori să-i înfrunte fecioarei vreo armă.

Și, tot precum lupul sur, înainte să-i vină pe urme Arme vrăjmașe, pe dată se-ascunde-n înalturi de munte, După ce a sugușat vreun păstor sau un taur de seamă, Bine știind el ce faptă făcu, și-a lui coadă și-ascunde, înfricoșată, sub pântec și fuge-n adâncuri de codru, Tot așa ia și se șterge, vedem, plin de teamă, și Arruns, Prea mulţumit să dispară, pierdut prin mulţimea de arme.

Ea, cu o mână murindă, îşi trage tăișul din rană.

Dar vârful lui ascuţit stă-ntre coaste, pătruns în

străfunduri. Se prăvălește, sfârșită, iar ochii se sting pradă Morţii, Rumenii-obraji de-altădată se pierd, iară faţa-i pălește, Sufletul dându-și, spre Acea, spre una din soaţele-i bune, Care-i era mai aproape, ea singură, dragei Camilla, Grijile ei împărţind, se întoarce și-astfel glăsuiește:

„Până aicea mi-a fost, soră Acea! Vezi, rana cumplită Mă istovește și toate-mprejur sunt doar negură neagră! Scapă cu fuga și du-i tu lui Tumus aceste cuvinte: zlupta ˇs-o deie chiar el și Troienii ˇs-alunge cetăţii!! Și, bun rămas!” De-abia spuse acestea și frâiele-și pierde, Către pământ lunecând, nu de voia-i, și-apoi se topește, Trupul răcindu-se-nˇel, iar grumazul mlădiu cum înclină, Capul în moarte și-l lasă și armele toate le scapă, Iar a ei viaţă fugi, greu gemând, cu obidă, sub umbre.

Strigăt imens, nesfârșit, merge stelelor de-aur din ceruri, fără, Camilla murind, se încrâncenă lupta, mai tare: Iureș dau, deși, totodată, oștirea-nˇleștată de Teucri, Capii Tyrrheni și mari cete: Arcazii trimiși de Evandru. Opis, a Triviei strajă, demult adăsta prin înalturi, Sus, tocma n piscul de munte, privind nemișcată-nspre luptă. Și, cum zări-n depărtare, în valma turbată a oștirii, Că doborâtă e-n moartea cernită iubita Camilla, Geamăt dădu și grăi din adâncul ei piept aste vorbe:

„Vai! Cât de crud, o, fecioară, a fost să-ţi plătești rătăcirea, Cum că-ai putut cuteza pe Troieni să-i lovești cu războiul! Nu-ţi folosi nici, uitată-n pustiu, închinarea Dianei, Nici c-ai purtat tu pe umeri săgeţile-n tolba slăvită!

Dar nu lăsatu-te-a fără de faimă Regina din ceruri, Chiar și la capătul morţii, pieirea nu-ţi e făˇr3 de nume Printre popoarele toate, nici făˇr3 de răzbun nu-i rămâne! Căci, orișicare-i acel ce-a fi dat cu prihană în tine, Moartea sortită-și va lua!” Sub un munte înalt fuse-odată Marea movilă, drept rug ridicată, ce-avuse Dercennus.

Rege mărit – mai apoi îmbrăcată-n stejari, în Laurentum.

Vine și șade zeiţa, frumoasă, prin cer cum se-avântă, Sus, pe-al lui vârf, iar spre Arruns privește din creasta movilei. Când îl văzu cum sclipește sub arme, cu fala-i

deșartă: „Oare de ce mi te-ai dus?” zise „Haide încoace, odată, Vino încoace, să pieri, și răsplata Camillei ˇs-o capeţi!!

Meriţi tu, oare, să pieri de săgeata preasfântă a Dianei?!”

Zise, și iutea-i săgeată și-întinse-aurita Threissă, Scoasă din tolbă, în arcul de com, cu sporită mânie, Tare trăgând, până ce, încordate-a lui capete, două, Să se adune-mpreună, cu mâinile ei deopotrivă, Stânga la vârful de fier, iară dreapta la sânu-i, pe strună.

Iar, dintr-odată, și șuierul ei și-al văzduhului zumzet Arruns ajunse ˇs-audă, când fierul în trupu-i pătrunse. Sufletul cum și-l dădea, lunecându-i suspinul din urmă, Soţii-l uitară, lăsat neștiutului colb de pe câmpuri, Opis când, aripi spre cer, fu purtată-n Olymp, prin văzduhuri.

Cum îşi pierduse stăpâna, fugi a Camillei oștire, Iuţea ei ceată călare – Rutulii fug, fuge și-Atinas. Împrăștiaţi se duc capii, iar însinguratele cete Caută sigure locuri, spre ziduri ei caii-și întoarnă, Nimeni în stare fiind ca pe Teucrii cei aprigi să-i ţină, Moartea cum dau ˇs-o aducă, nici arme să ţină-mpotrivă, Ci doar destinsele arcuri le duc istoviţii lor umeri: Cai cu copitele-n tropot mărunt bat câmpia-ntristată.

Pulberea-n valuri spre ziduri se-abate-ntr-o negură neagră şi, de pe străji, mame bune, bătând al lor piept, urcă strigăt znalt, femeiesc, până-n slavă, să bată-nspre stele, la ceruri. Cei ce, dintâi, năvăliră pe porţile-n faţă deschise Tare îi mână vrăjmașele cete, cu ei în amestec, De nu mai scapă de biata-le moarte, ci chiar peste praguri, între străbunele ziduri, ba chiar într-a caselor pază Sufletu-și dau, greu străpunși. Iar o parte dau porţi să închidă, Fără a mai ţine vreo cale spre soţi, ca ˇs-ajungă-ntre ziduri.

Cât ˇs-ar ruga ei de tare: se naște-un măcel fără seamăn între acei ce intrarea o ţin și acei în năvală – Cei părăsiţi, chiar sub ochi de părinţi, lângă chipuri în lacrimi, Parte se duc peste cap până-n fundul de șanţ, cu grămada, Parte, orbește bătând și cu frâie în voie lăsate, Dau ca

berbecii în porţi și-n ușorii-ntăriţi cu zăvoare.

Mamele înseși, de sus, de pe ziduri, cu mare-nfruntare (Dragostea ţării vădindu-le cale, văzând pe Camilla) Înfierbântate aruncă din mină cu suliţi, cu parii Tari, din stejar, prefăcându-l a fier, și cu arsele ţepe, Grabnic zorind și arzând ca să moară în faţă, la ziduri.

Solul cel crâncen pe Turnus în codrii cei negri l-ajunge Și-l copleșește, când Acca-i aduce răscoala cea mare: zduse-s a Volscilor cete, căzută-i și biata Camilla, Buzna dau crunţii vrăjmași, și pe toate, cu Marte alături, Le-au și-nșfăcat: bate groaza la ziduri, cumplită.

El, ca turbat (cum așa o cerea a lui luppiter vrere) Lasă ţinutele culmi, părăsește și codrii sălbatici – Numai ce iar se zărește vederii și câmpu-l cuprinde, Când și Eneas-părinte, intrând prin deschisele păsuri, Trece de creste și iese din negre bungeturi de codru.

Astfel, ei doi, cu iuţeală, ajung cu-a lor cete la ziduri, Fără să fie departe, prea mult, între unul și altul. Iar, de îndat ce Eneas zări fumegândele-ntinsuri Colb ridicând și, în zare, văzu Laurentinele șiruri, Iar pe Eneas cel crâncen zăritu-l-a Turnus sub arme, Pași tropăind auzi și, înalt sforăind, armăsarii.

Poate pe dată luptau și-n[ˇleștau între ei bătălie, Dacă-n genunea Iberă, de-acum osteniţi, telegarii Phoebus, roșcat, nu-și mâna, aducând, după ziuă, iar, noaptea. Șed, dar, în taberi, în faţa cetăţii, cu zid de-apărare.

Namque diu luctans, lentoque in stirpe
Viribus hunc illic valuit dilcludere morsus
Roberis Æneas, dum utitur acer, & infixit
Rursus in auratæ faciem mutata. Metlosci
Procurrit fratrique ensem dea Daunia reddit
Quod Veneris audaci triumpho indignata Iuere
Accessit, telumque alta ab radice revellit,
Thomæ Meade de Wendon Ioste in Com. Ef. Arun. Tabula merito votiva.

Ultima luptă dintre Eneas şi Turnus

CÂNTUL XII

Deși Latinus și Amata se străduie să-l oprească, Turnus e hotărât să-l înfrunte pe Eneas în luptă dreaptă (1 – 112). Cât li se pregătește lor înfruntarea, lunona o aţâţă

pe Nimfa luturna să-și ajute fratele, dezlănțuind o nouă și grea bătălie (113 – 160). între timp, Eneas și Latinus leagă jurăminte, care, după ducl, să întemeieze pacea (161 – 215). La venirea lui Turnus, mila născută de tinereţea lui o face pe luturna să-i poată ușor stârni pe Rutuli, iar un semn îl îndeamnă pe augurul Tolumnius să dea primul în Troieni (216 – 276). învălmășeala duce la reluarea bătăliei generale, Latinus fuge, iar Eneas, neînarmat, primește o lașă rană (277 – 323). Turnus prinde prilejul, și-i atacă îndârjit pe Troieni (324 – 382). Dar Venus l-a tămăduit pe Eneas, care se întoarce la luptă, după Turnus (383 – 467). Atunci luturna îl ia cu sine, cât mai departe, pe Turnus, astfel că ambii eroi fac mare măcel în câmpul de luptă (468 – 553). îndemnat de Venus, Eneas atacă cetatea, pradă panicii, astfel că regina Amata, înspăimântată, îşi ia viaţa (554 – 613). Turnus trebuie să se întoarcă iarăși la luptă (669 – 724). în luptă, sabia mai slabă, pe care o avea Turnus, se rupe, dar și Eneas trebuie să-și smulgă lancea dintr-o rădăcină, unde se prinsese, astfel că luturna îi poate da fratelui buna lui spadă (725 – 790). luppiter o oprește pe lunona, arătând că Latinii și cu Troienii sunt sortiţi să închege un singur popor, purtând numele celui pământean (791 – 842). Una din Furii e trimisă la luturna, care, deznădăjduită, se scufundă în șuvoiul ei (843 – 886). Rămas singur, Turnus îşi pierde vlaga și este străpuns de Eneas cu lancea și apoi jertfit amintirii lui Pallas, el fiind astfel ultima victimă sortită să cadă în acest război, întemeietor al unei noi lumi (887 – 952).

Turnus, văzându-i înfrânţi pe Latini, împotrivă cu Marte, Și doborâţi, așteptând ca făgada să-și ţină acuma, Cum către el toţi privesc, se aprinde de-o neostoită, Cruntă mânie, ¯ndârjit: precum leul, prin Punice-ogoare, Când, greu lovit chiar în piept, cum rănitu-l-au greu vânătorii, Doar de acum se pornește la luptă şi-şi scutură strașnic Coama și gâtul voinic, de îi rupe și lotrului lancea, Neînfricat că-i înfiptă, și rage cu gura căscată, Tot așa, silnic, se-aprinde și Tumus cel aprig, la luptă.

Ţară apoi către rege grăiește, strigând furtunatic: „Nare el, Turnus, zăbavă! Nu au a-și călca lor vorbă Leneșii deeneazi, părăsind ce legat-au a face! Am și purces – jertfă adu, Părinte, și vezi legământul! Fie acum pe Dardan cu-astă dreaptă sub Tartar zvârli-voi, Asia cum și-a trădat (să se-așeze să vadă Latinii!), Și-astfel, cu fierul eu singur spăla-voi obștească rușine, Fie să-i aibă pe-nvinși și urmeze-l Lavinia, soaţă!”

Dar, către glasu-i înalt, liniștit îi răspunde Latinus: „O, suflet vajnic și tânăr, tot cât cu a ta bărbăţie, Aprigă, baţi, și pornită, se cade cu-atâta mai bine Eu ca să chibzui adânc și, ferindu-ne, totul să cuget! Tu ai domnia părintelui Daunus, ai, luate cu braţul, Multe vestite cetăţi – iar Latinus și suflet și aur! Sunt și în Laţiu, ¯n Laurentum, destule copile, fecioare De măritiș și de neam: ci mă lasă acestea a-ţi spune, Nu lucruri blânde, și făr7 de-ocoliș – tu le ia și gândește!

Nu-mi era mie iertat ca pe fată ˘s-o dau după gineri Din cei de-aicea din vechi: zei și oameni așa-mi descântară! Dară, înfrânt de-al tău drag și înfrânt și de-a noastră-nrudire, Ba și de lacrimi de soaţa-mi vărsate, am rupt legământul: Făgăduita soţie luatu-i-am, luat-am și arme Nelegiuite! De-atunci ce necazuri ne-acoperă, Tumus, Câte războaie, tu vezi – câtă trudă tu primunfruntat-ai!

De două ori, noi, înfrânţi în grea luptă, abia de-n cetate Soarta Italiei ţinem – fierbinte-i de sângele nostru Thybris cu undele lui, iară oase znălbite-aștern câmpul!

Unde mă-mpingeţi mereu?! Ce smintire schimbatu-v-a gândul? Dacă sunt gata ca soţi să iau, noi, după moartea lui Tumus, Cum de mai bine, cu lupta n-o curm, cât în viaţă ni-i încă?! Rudele noastre, Rutuli, ce vor zice – Italia toată

Ce va gândi, dacă tu cazi în moarte (O, Soartă, ferește!), Tocmai de mine trădat, când pe fiica-mi cu nuntă-ai voit-o?! Vezi, schimbătoarele sorţi din război, de părinte aibi milă, Bietul bătrân, ce acum stă departe, în Ardea, jalnic!!”

Nu potoli a lui Tumus pornire cu bunele-i vorbe, Ba

nicidecum, ci mai tare l-încrâncenă tămăduirea.

Cum apucă a grăi, cu asemenea glas îi răspunse: „Lasă, tu, rogu-te, Tată preabun, grija asta de mine, Ce mi-o arăţi tu astfel: eu vreau moartea prin laudă a o-ajunge! Arme și noi, ascuţite – aruncăm, fier dibaci vajnic zvârle Dreapta-ne, iară din răni ce făcut-am curg valuri de sânge! Nu-i va fi-n preajmă zeiţa lui mamă, ca-n nouri să-l steargă cu femeia-scă-amăgire, să-l ia și pitească prin neguri!”

Însă regina, ¯ngrozită de noile sorţi ale luptei.

Tare plângea, pe-al ei ginere drag, parcă-n moarte, ţinându-l: „Tumus, doar una te rog, pe-asle lacrimi, pe cinstea Amatei, Dacă la suflet îţi este – nădejde-i rămâi bătrâneţii.

Singură, tu, tihna bietei de mine: puterea și cinstea Tu lui Latinus îi ești, toată casa pe tine-are reazim! Lasă-nfruntarea cu Teucrii! Ferește de rele-a ta mână! Orice necaz te așteaptă pe tine în astă-n˚leștare.

Tot și pe mine m-așteaptă: și eu, chiar și-a Soarelui raze Mie urâte – oi lăsa – pe Eneas să nu-l văd drept rudă!”

Lacrimi vărsa și Lavinia dragă la a mamei cuvinte, Viu curgătoare pe-obrajii-i ca focul: roșeaţa-i e-n flăcări, Buna sfială o-aprinde și chipul ei blând rumenește. Dacă-ar întinde vreun meșter pe fildeșul indic, ca-n sânge.

Purpura grea, zugrăvindu-l, sau crinii cei albi înroși-i-ar Cu-amestecaţi trandafiri – tot așa sta și chipul fecioarei.

Dragostea vie-l cuprinde, spre ea aţintindu-și privirea, Arde ca arme să ieie – nu multe Amatei îi spune: „Rogu-te, nu doar cu lacrimi și piaza aceasta alături Tu mă condu către luptele grele ale asprului Marte, Mamă iubită! Nu-i este lui Tumus zăbava sortită!

Idmon, te du sol să fii, Frygianului tu poartă-i vorba-mi, Nu ca să-i plac ce-i spun: de îndată ce mâine, pe ceruri, ˚S-a înroși Aurora, suindă, cea trandafirie.

Nu-și ducă Teucrii-n Rutuli – lese-a Teucrilor arme să doarmă Și-ale Rutulilor mei: noi războiul cu sângele nostru să-l hotărâm: soţ să-i fie Laviniei cine-a învinge!”

Astfel grăind, el pe dată purcese-a intra iar în casă, Caii și-i cere și-i vesel să-i vadă în faţă, turbaţii – Caii pe

care-Oreithyia-i dădu lui Pilumnus, cinstire – Cei decât neaua mai albi, decât vântul mai iuţi la alergare. Stau împrejur, slugi de soi, vizitiii, bătând a lor piepturi, Cu-a lor căuşe de palme și piaptănă coame pe gâturi.

Însuși, el platoșa-i mare, cu solzii de aur și dalbul Strălucitor orihalc o îmbracă pe umeri: dibace, Sabia-și prinde – apoi scutul și coiful cu tuiuri roșcate – Sabia ce i-o făcuse lui Daunus chiar Meșterul Mare, Tatălui său, şi-o călise, încinsă, ¯n-a Styxului undă.

Și-apoi puternica-i lance o smulge cu mare-avântare, Cum ea stătea sprijinită, în sală, de stâlpul cel mare – Spolii luate-Auruncului Actor – şi-o scutură strașnic, Glas mare dând: „Lance, tu, ce nicicând nu-nșelat-ai chemarea-mi, Clipa cea mare-a sosit! Te-a purtat însuși marele Actor, Tumus te poartă în dreapta-i: fă trupul ˚s-aştern în ţărână, Platoșa lui străpungând cu-al meu braţ sănătos, sfâșiată, Famenului Frygian, prihănind a lui plete prin colburi, Celen[˚reţite cu fierul fierbinte și-n smirnă muiate!”

Astfel de Furii îl mână, iar chipu-i, aprins de mânie.

Scapără numai scântei, iară agerii-i ochi i-a văpaie, Tot cum, la primele-i lupte, un taur dă mugete-avane, îngrozitoare, și-n[˚earcă mânia din coame ˚s-o-arate, Tare-opintit înspre – un trunchi, și în vânt dă, cu harţ, să-l izbească, Și, prin nisipul vărsat pe întins, se gătește de luptă.

Nu mai puţin, între timp, cu-ale Mamei multerâncene arme, Lupta lui Marte o-ascute Eneas, mânia stârnindu-și, Multbucuros că războiu-l sfârșește acum legământul.

Ba și pe soţii-i, mâhniţi, și pe trist-temătorul lùlus Bine-i mângâie – a lor soartă vădind, iar răspuns lui Latinus, Sigur, i-l dă, și-l trimite prin soli – să-ntocmească de pace.

Nu bine zorii de ziuă cu raze-mpânzeau, sus, în munte, Crestele mari, când, suindu-se-n slavă, ¯n genunile-nalte – ai Soarelui cai tare suflă pe nări, falnic, zi și lumină.

Teucrii viteji și Rutulii măsoară, spre marea-nfruntare-n Câmp, la cetatea cea mare, sub ziduri, la mijloc, olaltă, Vetre de foc și altare pe brazde, spre zei,

dimpreună. Alţii scot apă curată-n fântâne, și-a focului pară, înveșmântaţi doar în șorţuri, o-aduc, cu verbină la tâmple.

Înaintează oștirea latină, iar șiruri cu suliţi Porţile varsă, deschise. Troienii, cu toţi, și Tyrrhenii Vin, mare oaste, hârșită, sub arme, în fier înzăuată, Parcă pe dată-ar porni către asprele lupte-a lui Marte. Ţară, în mijloc de oști, și fruntașii-s, în mândră, semeaţă, Purpură cu-aur, cum caii-și încură, cu fală, măriţii, însuși Mnestheus, cel al lui Assaracus, și tarele-Asilas, Cum și Messapus, stăpân peste cai, din Neptun mândră viţă. Și-apoi, la semn, fiecare, trăgându-se-n locuri prescrise, Suliţi în ţăr năși înfig și alături proptesc a lor scuturi.

Dară și mame dau buzna, cu râvnă, și gloata golașă, Moși gârboviţi dau năvală pe turnuri și culmi de pe case, Și-alţii se suie și stau sus, pe porţile înalte de-afară.

Însă lunona, din vârful ce astăzi se cheamă Albanus – Dar pe atuncea nici urme n-avea și nici slavă-acel munte – Stând să privească de-acolo și câmpul și oștile, două, Cea din Laurentum, dar și cea troiană, și mândră cetate A lui Latinus-părinte, deodată spre sora lui Turnus Astfel grăi, o zeiţă-nspre-o zână, ce-n smârcuri și-n râuri Lin șoptitoare domnește (aici al Eterului Rege luppiter cel Preaînalt, pentru a ei feciorie – o sfinţise): „Nimfă, podoabă-ntre râuri, iubită a inimii noastre, Știi cât de mult doar pe tine, din toate latinele fete Ce îi pășiră măritului Zeus în culcuș și în patu-i, Mie urât, de primitu-te-am drag printre cele din ceruri, Află-ţi acum, o, lutuma, durerea, să nu-mi porţi grea pică!

Cât a lăsat-o Fortuna și Parcele îngăduit-au Laţiul să aibă-nţa bine, pe Turnus și zidu-ocrotit-am, însă acum pe voinic eu îl văd dând de-o soartă nedreaptă, Căci de a Parcelor ziuă prin sila dușmană-i aproape!

Nu pot privi eu cu ochii o luptă ca asta, nici pacea: Tu, dacă pentru al tău frate cutezi vreo faptă mai mare, Haide, se cade, te du! Poate bieţii vor da de vreun bine!” Nu bine-o spuse, și lacrimi lutuma din ochii-i vărsat-a, Pieptu-i, cinstitul, bătând, trei și patru ori, tare, cu

pumnul: „Nu-i asta vremea de lacrimi!” grăit-a Saturnia luno, „Iute te du și pe frate, de poţi, cată Morţii a-l smulge, Ori strigă tare-a război și le rupe îndat legământul: Fapta eu însămi o-ndemn!” Dându-i ghes, o lăsă, îndoită, Și greu mâhnită-n adânc, turburată de-a minţii durere.

Regii, estimp, fiecare – cu mare putere Latinus Vine în carul cu patru-armăsari, iar pe tâmplele sale, Jur-împrejur, strălucind sunt de două ori șase cunune, Raze de aur, în dar de la Soare, bunic după mamă; Tumus, doi albi telegari, două suliţe-n mâna-i voinică; Și-apoi Eneas-părinte – obârșia Stirpei Romane – Strălucitor cu-al său scut, o văpaie, ¯n cereștile-i arme, Cum și Ascaniu, alături, cealaltă a Romei nădejde, Pas vin din taberi – cu ei și un preot în dalbe veșminte.

Către altarele sale arzând-e venind cu godacul şi cu-o ne tunsă mioară, pe care-i mâna tot cu sine.

Ei, către Soarele ce răsărea întorcându-și privirea, Pun și săratele turte și creștetu-nseamnă cu fierul, Jertfe gătind, și libaţii din cupe aduc pe altare.

Ļară piosul Eneas, cu sabia trasă, se roagă: „Fie-mi, dar, Soarele martor acuma și Glia aceasta, Care o chem – ea, aceea căreia-i știui duce truda, Atotputernice Tată, și tu, și Satumia, soaţa – Bună ne fii tu, mai bună de-acum – și tu, Marte, slăvite, Care, Părinte, războiul sub marea-ţi putere îl mânui! Chem și Izvoare și Râuri și orice tărie-n Eterul Cel Preaînalt este sus, și puterile Mării albastre:

De va fi dat ca izbândă să-i vină lui Tumus, Ausonul, Noi se cuvine, înfrânţi, la Evandru-n cetate să mergem: Lese lûlus ogoare – dar fă˟rʒ de răscoală și arme – Ducă-se ei, eneazii, domnia prin fier nesmintind-o!

Dacă a noastră Izbândă pe Marte doar nouă ni-l da-va (Cum mai degrabă eu cred și-mplinească-mi și zeii cuvântul!) N-am să-i silesc pe Italici cumva să-i slujească pe Teucri, Nici nu-mi căta-voi domnie doar mie: cu legi deopotrivă Ambele neamuri, ne nfrânte, pe veci vor păstra legământul. Zei și cu rituri le-oi da: tatăl-socru, Latinus, el, arme, Cum și mărirea domniei ˟s-o aibă – iar mie-ai mei Teucri Ziduri să-i ȥnalţe cetăţii – Lavinia numele dându-i!”

Astfel Eneas, întâi. Îl urmează apoi și Latinus.

Sus, către ceruri privind și-ntinzând către slăvi a lui dreaptă: „Tot așa eu, o, Eneas, pe Glie, pe Mare și Stele

Jur, și pe viţa-ndoită a Latonei, pe Ianus cel dublu, Pe ai Infernului zei cu putere și Dis cel sălbatic, Și să audă acestea Părintele, Domn peste fulger!

Iată, altare ating, focul sfânt, cu Tăriile – martori: Pacea aceasta și-al ei legământ n-o va rupe vreodată Zi pe pământ la Italici, oricum fi-va lucrul să cadă:

Sila nicicum a mea voie n-abate, nici Glia de-n Mare Groaznic potop scufunda-va, iar Cerul Tartăru-l deschide, Tot precum sceptrul acesta (pe care în dreapta-l purta el) N-are nici ramuri cu frunze-a mai da și nici umbră, de-a pururi, Dacă odată din codru tăiat fu, din grea rădăcină, Făr de-a lui mumă – tulpină și fără de ram și de coamă, Arbore-odată – ci-acum, sub o meșteră mână, frumoasă, Mândra aramă-l cuprinse și-l dete la juzii Italici!”

Cu-astfel de vorbe ei doi întăreau între ei legământul, Chiar în mijloc, la vederea fruntașilor toţi. Iar, sfinţite După tipic, taie jertfele-n foc și le scot măruntaie Vii, grămădindu-le, multe, în tăvi încărcate, pe-altare.

Însă Rutulilor lupta-nſ˙epuse să nu le mai pară Deopotrivă, demult, cu-a lor inimi adânc tulburate, Cum, mai ales, se vedea, de aproape, că nu sunt de-o seamă: Îi mai stârnește și Tumus, cu mersu-i tăcut spre altare şi închinarea-i plecată, cu ochi coborâţi în ţărână, Mândrii obraji de flăcău și cu boiul lui, palid și tânăr.

Vorba aceasta lutuma – a lui soră, când vede cum crește şi se împrăștie-n gloata cu inimi de fel liniștite.

Chipul lui Camers luându-l, în mijloc de vajnice șiruri – Cel cui din marii-i străbuni slava-i falnică, iar al lui tată Strașnic renume-al virtuţii lăsase, iar el și-l sporise – Zic, tocma n mijloc de șiruri se vâră, știind ea ce-i păsul, Zvonuri ţesând, felurite, și astfel spre dânșii grăiește:

„Nu vi-i rușine, Rutuli, pentru voi, cei asemeni și-atâţia, Sufletul singur să-și piardă?! Nu suntem, tărie și număr, Cu cei de colo de-o seamă?! Troieni și Arcazi, doar atâţia-s Cetele-aduse de Soartă, Etruscii cu ură pe Tumus:

Dușman abia de-am avea fiecare, din doi, unu-n luptă!

Ţară acela spre zeii cerești cumse-nʃˇlună la altare, Faimă nespusă având, va ajunge, din viaţă – renume: Noi însă, ţara pierzând, ne-or sili să slujim stăpânirii, Domnilor trufași de-aici, cum tot stăm, lâncezind ca ţăranii!”

Graiul acesta-a aprins ca de flăcări viteaza oștime, fără prin șiruri se urcă, mai mult și mai mult, freamăt mare – Cei din Laurentum sunt alţii, la fel sunt și alţii Latinii: Cei care-abia-și așteptau a lor tihnă, din luptă scăparea Nădăjduiau, iată-i, arme-și doresc și ar vrea legământul Neîmplinit să rămână, cum plâng a lui Tumus grea soartă.

Altceva, iarăși, lutuma scornește, din cerul cel mare Semn spre ei dând, decât care nu-ɨ altul mai vajnic, să-l creadă, Minţi de Italici să-nșele, văzând mult dibacea-arătare: Pajura mândră a lui Zeus, cea roșcată, prin roșu, eterul Din înălţimi zburătoare, făcea să se-mprăștie păsări De lângă ţărm, sunătoarea-le gloată – aripată, când cade El, îndârjit, către unde și prinde o lebădă-n ghiare.

Sufletul crește-n Italici, când fuga-și abat deopotrivă Toate-aripatele-n strigăt înalt (lucru demn de mirare!): Aripi văzduhu-l întunecă, sus, iar vrăjmașul prin aer Nour se strâng și-l gonesc, până ce, asuprit și el însuși, Iar de povară-apăsat, lasă prada din ghiare-ascuţite Pajura, ¯n râu o aruncă și fuge-n adâncuri de nouri.

Semnul acesta de-auguriu Rutulii-l salută cu strigăt, Braţe-și gătesc la iuţeală și, primul, augurul Tolumniu: „Asta, chiar asta-mi doream!” zise „Asta ţinteam eu adesea! Semnu-l primesc, văd pe zei! După mine, la mine cu fierul, ÎI apucaţi, voi, nevolnici, pe care, mult dârz, veneticul Tot vă-asuprește-n război, ca pe gâște netrebnice, ţărmul Vostru avan pustiind: ba, și-n goană, pomi-va acela, Pânze-nspre larg ridicând! Voi, cu toţii, vă strângeţi pe cete Și-l apăraţi, prin grea luptă, pe regele vostru, răpitul!”

Astfel grăi și, în faţă-alergând, azvârli către dușmani Suliţa-i grea: șuieră ţipător cornul tare prin aer, Sigur zburând. De aici și de colo înaltă-i strigarea, Ostile toate se-aprind și-s fierbinţi iarăși inimi și-n valmă. Suliţa

zboară, iar cum dimpotrivă-i sunt falnice trupuri, Nouă mari fraţi – ce-i născuse Arcadului Gylippus soaţa

Lui credincioasă, Tyrrhena – în mijloc pe unu-l rănește, Brâul frumos unde-n[ins e, spre moale, ţesut cu aramă, Și se cuprinde, la margini întinse ţinut de-o agrafă, Chipeșul tânăr izbindu-l, și-n armele lui lucitoare, Iar, străpungându-l sub coaste, l-întinde nisipului galben.

Fraţii, o aprigă ceată și înfierbântată sub jalea-i.

Parte trag săbii în pumni, parte fier smulg, să-l zvârle pe dată, Iureș orbesc apucând. Dimpotrivă se-aruncă mari șiruri, Cei din Laurentum: de colo, grămadă, vin iarăși spre dânșii Cei din Agylla, Troienii și-Arcazii cu arme pictate: Una li-i pofta, oricui, să se-nfrunte cu fierul în mână.

Împrăștiat-au altare – cum urcă, furtună, la ceruri o vijelie de suliţi și plouă doar fier, groaznic ropot – Vase și vetre înșfacă. Ci fuge de-acolo Latinus, Zeii loviţi apărând, cum călcat lor le fu jurământul. Alţii pun frâie la care, sau, sus, mlădioși, saltă-n şale, încălecând dintr-un zbor, și, cu sabia trasă – s și gata.

Iar pe Tyrrhenul Aulestes, ce-i rege și poartă însemne Ale domniei, Messapus, poftind a zdrobi legământul, Dă ca să-l calce-n copite: se dar-mă acela pe spate, fără pe bietul de el îl acoperă spartele-altare, Dând peste el, cap și umeri. Fierbând, se repede cu lancea-i, Grea ca o grindă, Messapus, și, znalt, cum acela se roagă, Dă și-l străpunge adânc și astfel către el glăsuiește: „Asta e – uite așa e mai bună a zeilor jertfă!” Buzna Italicii dau să-i despoaie lui, cald încă, trupul.

Iese în calea-i, cu pară-n tăciune, și dă Corynaeus, Luată din vatră, spre Ebusus, care venea să-l lovească, Faţa i-o umple de flăcări – aprinsu-i-a barba cea lungă Ce scăpăra sub pârleală și, dând după el, cum fugise, Prinde cu stânga de plete vrăjmașul, de tot zăpăcitul, Jos, sub genunchiu-i vârtos îl apasă ţărânei, pe dânsul, Și-astfel cu sabia-i tare-l străpunge. La fel, Podaliriu, Cum da și Alsus, ciobanul, năvală în faţă, prin arme, îl amenință cu sabia goală, din urmă: acela, Fruntea și barba prin mijloc îi crapă, întors cu securea, fără cu sângele-i mult îi

împroașcă măritele arme. Ochii lui tihna cea grea și cu somnul, ca fierul de tare, lute-i închid, prăvălindu-l îndată-ntr-a nopţii vecie.

Însă piosul Eneas spre ceruri și fără de arme, Dreapta-și înalţă, cu creștetul gol și strigând cu glas mare: „Unde daţi iureș?! Ce vrajbă v-apucă acuma, deodată?! O, vă opriţi voi mânia! A fost încheiat legământul, Legile-s toate sortite – doar eu pot lupta pe dreptate, Mie lăsaţi-mi războiul, și fără vreo teamă: eu legea Voi întări-o cu braţul. Pe Tumus mi-l dă jertfa asta!”

Cum sta strigând el acestea, în mijloc de vorbă – o săgeată Vine pe aripi zorite, sunând, să lovească viteazul, Nu știu din ce fel de mină, pe ce fel de vânturi adusă, Care Rutul și-avea lauda – cumva întâmplarea, ori zeul: Slava aceasta a faptei mărite-a rămas neștiută, Nimeni n-având să ia fală de rana mușcând din Eneas.

Turnus, văzând pe Eneas că iese din rânduri, spre spate, Și pe fruntași turburaţi, se-nfierbântă de-o nouă nădejde: Caii și-i cere și arme, trufaș, și se-avântă pe dată, Sus, drept în car, și în mână îşi prinde iar frâiele, strânse. Multe el trupuri voinice le-azvârle, din goană, dar Morţii, lute-i zdrobește pe mulţi, dând să moară-i răstoarnă cu carul, Suliţe, smulse acelor ce fug, el aruncă-n grămadă.

Tot precum Marte cel crunt îngheţatului Hebru șuvoiul iar i-l aţâţă și scutul și-l bate și caii și-încură.

Parcă turbaţi, la război – zboară-aceia pe largele-ntinsuri, Notus l-întrec și Zefirul – iar Tracia, până-n hotare.

Geme cumplit de-al lor tropot, cu Groaza cea neagră alături, Crunta Mânie și Vrajba – cu-a lui însoţire zeiască – Tot așa caii în luptă și-i mână – ce aprig e! — Tumus, Bieţii – aburind de sudoare, călcând cu nespusă trufie Peste căzuţii vrăjmași: bat copitele iuţi cu-al lor tropot

Rouă de sânge – nisipu-i tot umed: o baltă-ntinată.

Morţii-l dăduse pe Sthénelus și pe Thamyris și Folus, Ultimii mai de aproape, pe-ntâiul chiar din depărtare, Tot așa, iar și pe Glaucus și Lades, pe care-i crescuse Imbrasus-tatăl în Lycia largă, cu arme – podoabă, Au

înfruntarea ˇs-o-nˇerce, au caii să-i fugă ca vântul.

Cealaltă parte, Eumedes se-avântă în lupte, la mijloc, Mândra mlădiţă vestită-n război a lui Dolon din Troia – Nume-al bunicului, mare, purtând și-al părintelui suflet: Tatăl, cândva, ca să ajungă iscoadă-n Argivele taberi chiar îndrăznise a-și cere, răsplată – a Pelidului care, însă Tydidul pe el, cum atâta de mult cutezase, Cu-altă răsplată-l plăti: n-a mai vrut ce-avusese Ahile!

Turnus, de cum îl văzu pe acesta pe largele-ntinsuri, Suliţa lui cea ușoară-l și prinse pe-acela, prin aer, Și-apoi el caii-și opri, amândoi, și sări jos din caru-i, Celui murind, jos căzut, pe grumaz îi propti cu călcâiul, fără cu dreapta îşi trase-a lui pală, și fulgeru-i aprig 1 – 1 înmuie-n beregată, grăindu-i în aste cuvinte:

„Iată și câmpul și ţara pe care, Troiene, ţi-ai vrut-o, Ia Hesperia, măsoar-o zăcând! Asta-i buna răsplată Celor ce fieru-mpotrivă mi-l iau – vezi ce ziduri ridică!”

Soţ lui i-l dete pe Asbytes, cu vârful de lance ţintindu-l, Chloreus și Sybaris, Dares și Thersilochus cad asemeni, la și Thymoetes, căzut armăsarului său jos din coamă.

Ţară, precum Boreas cel Edon suflă vaier de vifor Peste adânca Egee și sparge la ţărmuri talazuri, fără pe unde-i vârtejul pornit fug ai cerului nouri, Tot așa Turnus pe unde îşi taie-a lui cale, oștenii Fug, se abat și se macină șiruri – îl poartă-al lui iureș, Creasta pe creștet zburându-i, pe vânt când se-avântă în caru-i.

Nu l-a răbdat pe el Fegeus, să vină, turbat, peste dânșii, Ci înspre car îi pomi și, din faţă, de frâie-abătut-a Caii-nspumaţi, repeziţi, întorcându-i cu dreapta, să stea.

Până-l târăsc şi se ţine de jug, îl străpunge sub coastă Lata lui lance, rupându-i cămașa de zale-ndoită, Până la trup ajungând, cât din came să-i guste: acela Scutul în faţă trăgându-l, pornea cu-a lui sabie-n luptă, Trasă din șold, de-ajutor ca să-i vină, vrăjmașul cătându-l, Când vine roata și-l dă peste cap, rău de osii izbindu-l, Cât la pământ să-l aștearnă, iar Tumus pe dat se repede şi între coif și-ntre marginea platoșei bune, de zale, Capul cu pala-i reţează și-i lasă nisipului leșul.

Cât pe întinsuri, tot învingător, Tumus moartea o-
aşterne, Mnestheus îl ia pe Eneas, și cu credinciosul
Abates, Și, cu Ascaniu alături, îl poartă, rănit, înspre
taberi.

Tot şchiopătând la doi pași, doar cu sprijinul lungii lui
suliţi, încrâncenat e acela și, lemnul rupându-i, săgeata
Luptă să-și scoată, și cere de-ndată-ajutorului cale: Taie
aceia cu sabia lată prin rană, ascunsul

Fier ca să-l afle-nlăuntru, și-apoi la război să-l trimită.

Iată-l acum pe lăpyx, cel foarte iubit de Apollo – Pe
laşidul pe care, ¯ndrăgindu-l cu mare iubire, Vesel, Apollo
voia să-l deprindă cu haru-i măiastru Prorocirea și lira lui
dându-i, și iuţea săgeată.

El, ca părintelui, Gliei lăsat, să-i lungească viaţa,
Vrut-a mai bine-a deprinde-ale ierbulor haruri ascunse,
Arta de-a ști vindeca, făr de slavă, ¯n tăcere, pe oameni.

Sta și scrâșnea-ngrozitor el, proptit în slăvită lui
lance. Jur împrejur lui Eneas ţinând, cu oștire, lûlus
Lacrimi vărsa, nemișcat. Iar acela, cu haina sumeasă, Sus
suflecată, ca Paeon, bătrânul, cu mâna-i dibace,
Vindecătoare, degeaba amestecă-ntruna tari ierburi, Sfinte
lui Phoebus, degeaba cu dreapta tot trage și trage Vârful
săgeţii, prinzând și cu cleștele, fierul să-l scoată.

Nu-ı dă Fortuna vreo cale, nimic nici Stăpânul Apollo
Nu-ı dă, de leac – iar pe câmpuri tot crește și bântuie
Groaza, Iar mai aproape și-aproape e răul. De pulbere
cerul

Parcă stă drept, în picioare: năvală pătrund călăreţii,
Cad până-n mijloc de taberi săgeţi, suie până-n văzduhuri
Strigăt cernit de războinici, loviţi sub multerâncenul
Marte.

Venus, atunci, mâniată că fiu-i de-atâta durere Stă
copleșit, ca o mamă, ia Idei din Creta dictamnul, Frunzele-i
proaspete pe-o rămurică-nflorită ca focul, Purpură toată
(şi-o știu, de asemeni, sălbatice capre, Când li se-nfipseră-n
spate săgeţi, șuierând aripate): Venus, cu un nour ferit
peste chip și-mprejuru-i, l-aduse, ÎI înmuie de îndată-ntr-un
vas strălucit, ce primise Apă de tot ne-n⌈epută, pe-ascuns,

iar, ca vracii, deasupra Suc de ambrozie-i toarnă, și, aromitor, nedurerea.

Dă apoi moșul lăpyx cu apa aceea pe rană, Fără să știe ce-i ea: dintr-odată, din trup și fugit-a Orice durere, de leac, se opri și tot sângele-n rană, fără săgeata, ba chiar de la sine – a lui mână urmat-a, Jos zăngăni și, din nou, i sentoarse puterea cea veche.

„Iute, viteazului arme! ce staţi?!” strigă-ndată lăpyx, Dând mare glas, și, întâiul, curajul spre dușmani leaprinde: „Nu se întâmplă acestea cu mână de om, nu cu arta Vindecătorului sunt, nu, Eneas, nu mâna-mi dă leacul! Este un zeu mai presus și te-ndreaptă spre și mai mari fapte!

Lacom de luptă, acela-și încinge la glezne pulpare Mândre, de aur, zăbava-și urăște, din suliţă bate.

După ce platoșa-n spate îi stă, iar, dibaci, scutu-l prinde, Strânge pe Ascaniu la piept, cuprinzându-l cu braţele-n arme şi îl sărută pe creștet, sub coifu-n[˚linat, cuaste vorbe:

„Ia și învaţă, băiete, curajul, ca mine, și truda Adevărată de tot – iar Norocul ţi-l ia de la alţii! Dreapta-mi te va apăra cu război și-n mărire te-a duce, Tu vezi și fă, dar atunci când și vârsta-ţi va crește, bărbată, Asta să ţi-o amintești și să chemi a părinţilor pildă, De la Eneas-părinte, dar și de la unchiul tău, Hector!”

Nu bine astfel grăi, uriaș, și ieșit-a pe poartă.

Suliţa-i grea scuturând, iar cu dânsul, în ceată-adunată, Iureș dau, roată, Antheus și Mnestheus, lăsând goale taberi, Toată mulţimea e-n mers. Colb orbesc umplentinsul cu totul, învârtejit, iară glia se zguduie-n tropotul gloatei.

Vede și Tumus, din faţă, din culmea de val, ce-l așteaptă, Văd și-Ausonii, și-n oase le intră-un fior ca de gheaţă.

Prima, lutuma, mai iute ca orice Latin, auzit-a, Greu, răpăitul îl prinse, şi-o luă, îngrozită, la goană.

Zboară Eneas pe câmp, poartă negrele șiruri în iureș – Tot precum nourul greu se abate pe mare-nspre ţărmuri,

Cerul surpându-se, sus (Vai! Ţăranilor, în depărtare, Inimi în piept li se frâng, bănuind că acela prăpădul şi pustiirea-n livezi și ogoare le-aduce năpasta), Iar mai-nainte, în zbor, vuie vânturi, cu vifor spre ţărmuri, Tot așa către vrăjmași și Rhoeteicul falnic răzbate, Ceata şi-o duce, cu dese șiraguri spre lupte-ntocmite, Care se strâng a lovi. Iar Thymbraeus pe Osiris l-izbește, Și-apoi Mnestheus pe Arceţiu, în Epulo bate Abates, Gyas în Ufens: ba cade Tolumniu, augurul, grămadă, Primul ce suliţa lui și-aruncase-n dușmani, cu rea vrajbă.

Urcă strigarea la cer și, la rându-le, ¯n rupte șiraguri Fug pe întins și Rutulii, dând dosul prin colburi, departe, însuși Eneas nu scade, pe bieţii fugari să-i dea Morţii, Nici pe aceia veniţi cu tărie, cu arme și silnic, Nu-i urmărește, ci numai pe Tumus, prin negura deasă, Cu cerbicie îl cată – pe el, doar, în luptă-l dorește.

Înspăimântată de asta, lutuma, fecioara voinică, Jos pe Metiscus din car, vizitiul lui Tumus, îl zvârle Și-l părăsește departe, căzut de pe oiște, prin colburi, însăși, ea suie și-n mâini prinde-a strânge bătândele frâie, Tocmai la fel – și la arme și trup și la glas – cu Metiscus.

Tot cum prin largile case-nstărite-a stăpânului mare Zboară cu negrele-i pene, ţipând prin înalta-n[˘ɔ˘pere, O rândunică, fărâme-adunând, la micuţii ei hrană.

Ba prin lăsate porticuri, ba, iarăși, spre limpezi havuzuri, Tare strigând – tot la fel și lutuma, prin mijloc de valmă, Printre vrăjmași caii-și poartă, zburând cu-al ei car ca vântoasa, Fratele drag și-l arată ba-aici, ba pe colo, ¯n urale, Dară să lupte nu-l lasă, ci zboară, iar toiul lăsându-l.

Însă Eneas îl cată, păscându-i ocolul cu totul.

Pas după pas îl urmează și-n șiruri întoarse-l tot cheamă, Glasul înalt ridicând. Câte dăţi îl zări pe vrăjmașu-i, Iar aripaţii lui cai încercară din zbor ca să-l prindă, Iarăși lutuma, și ea, caru-i tare-l întoarse, la fugă.

Vai! Ce să facă?! Zadarnic îl mină fierbintea-i mânie, Sufletul său îl încearcă-n zadar feluritele-i gânduri! Iată, Messapus, acum, dintre cele ce-n stânga-i purtase, Suliţi mlădii, amândouă, cu vârfuri de fier bine-nfipte, Tare

sărind, îl ţintește, doar una-azvârlind, cu-opintire. însă Eneas se lasă, strângându-se-n armele-i bune, Pune genunchiul mai jos: totuși vârful de coif i-l reţează Suliţa-n zbor, cum trecea și luat-a și tuiul cu dânsa.

Oh, ce mânie se-aprinde, astfel cum, viclean, îl pândise: Când a simţit cum acela, cu car și cu cai, rupe fuga, Martor luându-l pe Zeus și, asemeni, altă ru-nfrăţirii, Dete năvală cu sârg, prăpădindu-i în mijloc, cu Marte, Mare măcel începând, la grămadă, o mare de groază, Iar a mâniilor frâie le pierde, de-atuncea, cu totul.

Care din zei ar putea mie-atât de cumplite, acuma, Fapte-a-mi cântă și măceluri și morţile capilor mândri Pe tot întinsu-mplinite de Tumus, dar și de Troianul Mare erou și viteaz? Oare-atât hotărât-ai să fie, luppiter, marea-nfruntare-ntre neamuri ce-aveau să-și dea pacea?

Iată, Eneas pe Sucro, Rutului, îl ia dintr-o parte, Cum nu avea vreo zăbavă – la prima oprire din luptă întâmpinată de Teucri pe loc – și pe unde-i pieirea Iute și crudă – 1 străbate, ¯între coaste, cu sabia-n pieptu-i.

Tumus pe Amycus, căzut de pe cal, pe-al lui frate, Diores.

Ca pedestraș înfruntându-i – pe unul cu suliţa-l dete, Pe celălalt cu-al său paloș, și-n care duce, ca să le-atâme, Chiar picurânde de sânge – a lor capete, două, tăiate.

Iarăși, Eneas pe Tăios, pe Tănais și pe Cethegus, Trei dintr-o singură dată-i dă Morţii, cu tristul Onites, Nume purtând de Ehioniad, iar Peridia maică-i.

Tumus pe fraţii din Lycia scoși, din moșia lui Phoebus, Taie, cum și pe un june, Menoetes – zadarnic urâse Arcadianul războaiele, de la a Lemei șuvoaie Pline de pește venit – un pescar, om sărac, nu puternic, Ori de vreun cin – doar ara în arendă ogoare, ca tatăl.

Iar, tot precum două focuri aprinse-s din laturi aparte către pădurea uscată, făcând să trosnească desișuri – Laurii toţi – sau cum râuri de spumă se-azvârlu în unde, Iute dând vuiet voios, repezindu-se-n larga câmpie, Câte-un șuvoi pustiind pe-a sa parte – la fel, fără preget, Bat către luptă Eneas și Tumus: încolo și-n[˚olo Urlă mânia din

ei, li se sparg preamăritele piepturi, Neștiutoare de-nfrângeri, lovind ei cu-ntreaga tărie.

Dă în Murranus Eneas, acela-n[˟ercând să-și fălească Moșii-strămoși de demult, neam venind din toţi regii din Laţiu, Dar cu o stâncă-l dă jos, repezită, vârtej, cu tărie, Și îl așterne ţărânei, de-l macină roţile-n colburi, Jos, pe sub juguri și frâie, bătut sub copite de caii întărâtaţi, ce nu vor nici stăpânul cel drag să-și cunoască.

Tumus dă buzna spre Hyllus ce vine-ndrăzneţ și, cu răcnet, Calea i-o taie și arma-i ţintește prin tâmplele de-aur: Suliţa-adânc îi rămase înfiptă în creieri, prin coifu-i.

Nici dreapta ta, o, Cretheus, cel tare-ntre Greci, nu te scapă De a lui Tumus mânie. Nici zeii nu-l scot pe Lupercus, Preotul lor, de Eneas ferindu-l – el pieptul spre fieru-i Gol și-l uită, iară scutul de-aramă nu-i fu apărare.

Aeolus, ba și pe tine câmpia-n Laurentum te vede Jos prăvălit și întins pe-al tău spate, cât colo de mare.

Zaci tu ucis, cel pe care Argivii, cu ostile toate, Nu au putut să îl taie, nici însuși Ahile, pe Priam Ce-l doborî, cu cetatea-i: aici ţi-a fost capătul vieţii! Casa-ţi înaltă-i sub Ida, și-n Lymessus alta: – n Laurentum Șade mormântu-ţi slăvii. Astfel luptă cu toţii – Latinii, Și Dardanizii – Mnestheus și voinicul Serestus, alături, Dar și Messapus, stăpân peste cai, și viteazul Asilas, Tuscii, cu mare șirag, și Arcazii trimiși de Evandru, Orice viteaz pentru sine se bate, cu toată puterea, Fă˟rʒ de răgaz ori zăbavă: se-nfruntă pe-ntins cu tărie.

Mama-i slăvită, Frumoasă, îi puse în gând lui Eneas, El să purceadă spre ziduri, ˟s-abată cetăţii oștirea, Cât mai curând, să-ngrozească, cu mare măcel, toţi Latinii.

El, cercetând peste tot, printre șiruri, pe Tumus să-l vadă, Ochii încolo și-n[˟oace-aruncând, zări astfel cetatea Nevătămată-ntr-atâta război, pe nedrept stând tihnită, fără, pe dată, prin gând îi dădu chip de luptă mai tare: Cheamă la el pe Mnestheus, pe Sergestus și dragul Serestus, Mari căpitani, și apucă movila-nspre unde toţi Teucrii, Toată oștirea se-adună – nu lasă nici suliţi, nici scuturi, Deși, laolaltă. Le spune, din mijloc, din vârf de

movilă:

„Nu zăboviţi voi la vorba-mi (cum luppiter, iată, i-al nostru!), Nici nu purceadă vreunul cu preget, căci totul e graba! Astăzi orașul Domniei Latine, a vrajbei pricină, Am să-l dărâm, fumegândele-i culmi jos călcându-le-n ţăr nă, De nu-și primește căpăstrul și nu se-mblânzesc să asculte!

Am, oare, eu de-așteptat până Tumus, de buna lui voie, Lupta cu mine-a răbda, să se-ntreacă și cadă, odată?! Asta e, o, oameni buni, capul, miezul războiului silnic!! Torţe aduceţi, degrabă, și pacea din flăcări v-o scoateţi!” Astfel grăi, iar, cu toţii, ei strâng cete mari, pe-ntrecute, Toţi deopotrivă, și-aleargă spre ziduri, noian de șiraguri. Scări apărură deodată și foc, din pământ, se aprinse. Unii aleargă la porţi și îi taie pe cei mai de-aproape.

Alţii înstrună săgeţi și văzduhu-l înnegură cu-arme.

Însuși Eneas, cu primii, la dreapta se duce, la ziduri, Și, cu glas mare, de vină îl face pe rege, Latinus, Zeii drept martori luând cum din nou fu silit să se lupte, Iarăși Italii-s vrăjmași, iarăși sunt legămintele rupte!

Mare zâzanie-n[˘epe acum între cei ai cetăţii, înspăimântaţi: unii cer ca cetatea să-și lase deschise Porţile către Dardani, și îl trag către ziduri pe rege, Alţii-și ridică a lor arme și merg să se bată la ziduri.

Tot așa-n tuful cu scorburi ascunsele-albine le cată şi năzuiește păstorul cu fumul amar să le-nece, fără acelea, ¯nlăuntru, ¯ngrozite, prin taberi de ceară, Bâzâie, învălmășite, și-ascut cu strigare mânia, Dar izul negru pătrunde-n sălașuri, de zumzăie aspru Oarbele stânci prin lăuntru, iar fumul se „nalţă la ceruri.

Se mai adaugă la cele ce-au dus, istoviţi, toţi Latinii Și-alt nenoroc, ce răstoarnă în jale întreaga cetate: Când fu să vadă regina vrăjmașul că vine-n talazuri, Ziduri că-s ameninţate și flăcări cum prind mândre case, Iar nicăieri nu-s Rutulii, niciunde nu-ı Turnus cu ceata-i, Crede, vai, nefericita, că-n luptă căzut e viteazul şi că-i pierdut, iar, pe dată, pierzând a ei fire-n durere, Ea că-i pricina, jelește, și vina și capăt de rele, Iar, nesfârșite-aste vorbe vărsându-le-n trista-i smintire, Mâna-i, rupând a ei straie, de purpură

toate, a moarte, Sus îi atârnă, în grinda înaltă, pieirii ei, laţul.

Jalea aceasta de-o-aflară săracele, biete, Latine, Fiica Lavinia, prima, ¯nfloritele-i plete din creștet Smulsu-le-a, iară obrajii ei roșii-i sfâșie, și-n juru-i Toate femeile-s gata: răsună de plânsete casa.

Iar de aici merge zvonul, mâhnind-o, prin toată cetatea: Pierd toţi curajul – se duce cu hainele rupte Latinus, la împietrit de a soaţei lui soartă, de jalea cetăţii, Colb întinat el turnând pe căruntele-i plete, mânjite.

[Vini asuprindu-și, nespuse, că nu l-a primit mai devreme Ginere bun pe Dardanul Eneas, de buna sa voie.]

Dar, între timp, pe întinsuri i-alungă pe unii, pierduţii, Tumus, războinicul domn, mai încet el mânând de acum, Tot mai puţin bucuros de avântul ce-l luau telegarii.

Strigătu-acela-i ajunse-n amestec cu-o oarbă teroare, Doar pe-o aripă de vânt, și-abătut-a-n urechea-i ciulită, Glasul cetăţii, ca-n ceţuri, cu freamăt adânc și de doliu:

„Vai mie, vai! Care-i vina ce-aruncă cetatea în jale?

Care strigare dă buzna și-ajunge din ziduri, departe?” Astfel grăind, fără sine se-opri, strângând hăţuri în mână.

Lui însă, chiar cum era, a lui soră, sub chip de Metiscus, De vizitiu ce-ndemna al lui car și-i mâna telegarii, Astfel grăi către el: „Pe aicea, hai, Tumus, şi-om merge, Tot pe Troieni fugărind – calea bună ce-aduce izbândă! Sunt ei și alţii ce case-s în stare să apere bine!

Bine, Eneas dă iureș și bate-n Italici, ba silnic – Dară și noi pe-ai lui Teucri să-i dăm cu tărie dar Morţii!

N-ai să rămâi mai prejos nici la număr, nici mică-i cinstirea-ţi!” Tumus la asta-i răspunse:

„O, sora mea, căci demult te-am știut, când, dintâi, legământul L-ai tulburat și-ai purces să ridici iar războiul acesta şi nici acum nu mă-nșeli tu, zeiţă! Au cine din slavă Vrut-a să-mi vii, din Olymp, și să rabzi truda asta cumplită? Oare să-l vezi pe-al tău frate murind, și cât piere de crâncen? Căci eu acuma ce fac?! Ce Noroc îmi menește scăparea?!

Chiar cu-ai mei ochi l-am văzut pe Murranus, viteazul, cum cade, Cum mă striga îngrozit, el, mai drag mie chiar ca oricare Dintre cei vii, uriașul erou – uriaș doborâtul!

Mort este, nefericitul, și Ufens, a noastră rușine

Ca să n-o vadă în ochi – îi iau Teucrii și trupul și arme!

Oare-am să rabd încă eu (doar atâta mai am dintre toate!) Casa-n mină să-mi văd?! Și să nu-i tai cu dreapta lui Drances Vorbele lui de ocară?! Să fug și pe Tumus, cum fuge.

Ţara să-l vadă aici?! Chiar atâta de rea mi-este moartea?! Mani, fiţi-mi buni, eu vă rog, cum cereștii îmi stau împotrivă: Sfânt fie sufletul meu și lipsit de-o asemenea vină, Când către voi eu cobor, nu nevrednic de buni și străbuni-mi!!”

Nu bine astfel grăi: zboară, iată-l, prin mijlocul oştii, Printre vrăjmași, pe-al lui cal înspumat, cu-o săgeată în rană, Saces, în faţă lovit, dă năvală și-l roagă pe Tumus: „Tumus, în tine-i scăparea: aibi milă de-ai tăi, și te bate! Fulgeră însuși Eneas în arme și-amenințţă tare Vârful cetăţii să-l dar me, Italicii morţii-aruncându-i! Zboară spre case și ard torţe grele. Spre tine Latinii Feţe și ochi și-aţintesc – stă și pregetă însuși Latinus care să-i fie lui gineri, spre ce legământ să se-aplece!

Și-apoi regina, credinţa cea tare – și luă chiar ea viaţa, Singură-n moarte plecă și-i fugi, ¯nspăimântată, luminii! Numai Messapus și-Atinas cel dârz mai ţin porţile bune, Șiruri făcând să stea-n faţă – spre ei dau aprinsele cete, Jur-împrejur, în grea valmă, cu-o holdă de vârfuri ţintite, Fier fioros – iară tu te preumbli cu carul prin pajiști!” încremeni, ¯neeţoșat, feluritele-i gânduri fierbându-l, Tumus, și mut a rămas, ca o stană: frământă-l, nespusă, Neabătut, și rușinea și jalea, cu mare mânie, Dar și, în suflet, iubirea nebună și-a sa bărbăţie. Când scutură grele umbre și mintea-i sui spre lumină, Ochi arzători el întoarse, pe dată, spre znaltele ziduri şi, răvășit, chiar din car, el privi către marea cetate.

Iată vârtejul cel mare de flăcări urcând peste caturi,
Până la cer unduind și-ajungând să cuprindă tot tumul –
Tocmai pe tumul acela ce însuși din grinzi îl durase
Și-i adăugase, jos, roţi, aşternându-i și punţile-nalte.
„Soră, Ursita învinge! Zăbava ţi-o lasă de-acuma!
Unde ne cheamă și Zeul, precum și Fortuna, să mergem!
Vreau să-l înfrunt pe Eneas și tot ce-i mai rău cu putinţă,
Moartea ˇs-o văd! Dragă soră, n-ai cum să mă vezi tu de-acuma
Fără de-a slavei mărire! Mă lasă să-mi port nebunia!" Astfel grăi și sări jos din car, cât mai iute, pe
câmpuri, Iar prin vrăjmași și prin arme pomi, lăsând sora-i
mâhnită, Și-apoi, prin mijloc de oaste, în goană-o luă
înainte.
Tot precum stâncă din munte se duce la vale, pornită,
Și se prăvale, sub vânt sau sub ploaia ce-o bate năvalnic,
Jos cât ˇs-o spele, ori anii de vreme îi sapă vechimea –
Muntele pleacă de vale, în râpă, cu mare putere, Dârz
bubuind până-n fund, rupând codri și turme și oameni, Și-
astfel îi cară cu ea – tot așa, risipind câte-s șiruri, Tumus
spre zidul cetăţii se-aruncă, pe unde mult sânge Ţăr na o
udă, și zboară, vuind, grele suliţi prin aer, Semn face,
mare, din mână și strigă deodată din gură:
„Staţi și cruţaţi, o, Rutuli! Vă opriţi bune arme,
Latinii! Care va fi ea, Fortuna, a mea e! mai drept ca
însumi Tot legământul călcat să-l plătesc și să lupt eu cu
fierul!" Toţi, aşadar, se dădură din mijloc și loc îi făcură.
Iată, Eneas-părinte de Tumus aude pe nume, Lasă și
ziduri și tot, laolaltă cu vârful cetăţii, Calcă prin orice
zăbavă și rupe lucrările toate, Prins de a lui bucurie, și
groaznic el zuruie-n arme, Tot precum Atlas sau Hryx,
înaltul, sau chiar Appenninul însuși, Părintele mare,
stejarii-și frământă, dând freamăt, Și se înalţă în slăvi,
bucuros, cu zăpada-i din creștet.
Pe întrecute, Rutulii, la fel cu Troienii, olaltă, Și toţi
Italicii ochii-și întorc, cum și din metereze, Dar și acei ce
băteau cu berbecele tare în ziduri, Arme lăsând de pe
umeri. Se miră grozav și Latinus, Când uriașii, născuţi,
fiecare, de-o parte a lumii, ˇS-au întâlnit, doi viteji, și sunt

gata cu fierul să lupte.

Dară aceia, cum câmpu-i golit, pe întinderea-i mare, Din alergare grăbită, de-acolo, și-aruncă a lor suliţi, Iureș ei dând cu-a lor scuturi, de zuruie-arama și sună. Geme pământul sub dânșii, din greu ei, în săbii, bat tare.

Strașnic lovind, iar și iar: vitejia-i norocului soaţă!

Tot precum Sila din slăvi, ori Tabumus, cu vârfu-i de munte, Adăpostesc bătălia ce-o dau doi mari tauri, vrăjmașii – Bat cu-a lor frunţi dimpotrivă, de teamă iau câmpul ciobanii, Stă turma toată, de frică, și pregetă, mute, junince, Cine-o fi domn să rămână, pe care-or urma toate câte – Ei se rănesc cu putere, bătând între ei cu tărie, Coame-și înfig, opintit, și îşi spală grumazele-n sânge, Umerii largi, tot la lei, iară codrul răsună de muget – Astfel Eneas, Troianul, și Dauniul erou se înfruntă, Scuturi împing între ei, iar văzduhul îl umple-al lor clocot.

luppiter însuși cântarul în cumpănă-l pune, cu taler, la și așază-n el sorţii ce-i au amândoi – fiecare: Cine-i sub trudă-osândit, și pe care-l dă Morţii povara.

Se răzvrătește acesta, zicând că-i va merge, și, vajnic, Trupu-și înalţă cu paloșu-n slăvi, opintindu-se, Tumus, Și-apoi izbi: strigă tare Troienii, ¯ngroziţi și Latinii, Șiruri, și unii și alţii – rupietriţi. Dar vicleana lui pală Ruptă-i din chiar lovitura, lăsându-l aprins de mânie – Numai scăparea prin fugă-a-și căta. Zboară iute ca Eurus, Cum îşi văzu între mâini un miner ce-i străin, fără vlagă.

Vorba-apoi merse că, ¯n grabă, când caii-și lua la-n[ˇeputuri, ia să purceadă la luptă, uitând părintească lui pală, Fierul ce-avea vizitiul Meniscus l-a luat, din iuţeală, Iar că acela, mai slab, cât fugeau pe câmpie toţi Teucrii Fost-a de-ajuns: când lovi însă-n arme Vulcanii, din ceruri, Doar muritoru-i tăiș, ca un ţurţur de gheaţă, zadarnic, Se sfărâmă când izbi – așchii slabe îi zboară-n nisipuri.

Înnebunit, spre lărgime-o apucă-atunci Tumus la fugă: El ba încolo, ba-n[ˇoace-și învârte-ameţite ocoluri, Cum pretutindenea Teucrii-n[ingeau o închisă cunună iar de cea parte-i un smârc, de cealaltă stau marile ziduri.

Însă Eneas, oricum, chiar săgeata de-i da-n[ˇetineală,

fără genunchii mai moi i-a și nu prea mai ţin să alerge.

Calcă pe urme, fierbând, și-l amenință, pas după pasu-i – Tot după cum cerbul mare, ¯ngrădit de șuvoiul ce curge, Ori îngrozit, în zadar, de-o paiaţă cu penele-i roșii, ÎI hărţuiește ogarul cu salturi și dese lătraturi – fără acela, smintit de-amăgiri și de mai, cu înaltu-i, Fuge și fuge-n ocoluri o mie – dar Umber, copoiul, Nici nu se lasă de el, parcă-l prinde și cum că l-ar prinde, Bate din fălci și, mușcând, nu rămâne, ci-n gol mușcătura-i – Însă atuncea strigare se-nalţă spre ţărmuri și ape, Ce dau răspuns înapoi, de tot cerul de sunet răsună.

Astfel și Tumus, fugind, pe Rutuli cu ocară îi cheamă, Ba chiar pe nume zicând fiecărui, și sabia-și cere. Dar, dimpotrivă, Eneas amenință a moarte, pe dată, Cum că pieirea-l așteaptă pe cel care-i vine, și-i ţine, Groaza vârând că orașu-l dărâmă, rănit cum adastă.

Fac cinci înconjururi mari, tot în goană, și iarăși întorsuri, Colo și-n[˘oace, cum nu mai e joacă, ori mică răsplată, Ci este-acuma la mijloc chiar Tumus – pe viaţă și moarte.

Tocmai acolo era un măslin închinat, al lui Faunus, Frunze amare având, pom iubit, venerat de năierii care, scăpaţi din talazuri, de el atârnau a lor danii, Insă-al lui trunchi, fără seamă a mai ţine – 1 tăiaseră Teucrii, ia să se poată-nfrunta mai ușor într-un câmp la vedere.

Sta-nfiptă-n el lancea mare ce-avuse Eneas: într-însul Marele-avânt i-o-nfipsese și ţeapăn stătea-n rădăcină. Se opinti Dardanidul, voind ca să-și smulgă cu braţul Fierul înfipt, iar apoi iar să-l bată cu suliţa-n mână, Poate l-a prinde așa, nu cu fuga. De groază, atunci, Tumus: „Faunus, le rog, fie-ţi milă – tu ţine-al lui fier în pământul Tău milostiv – dacă eu îngrijit-am cinstirea-ţi mărită, Cea împotriva căreia adus-au războieneazii!”

Astfel grăi, și-ajutorul zeiesc nu zadarnic chemat-a: Căci, războindu-se lung, zăbovind rădăcina ˘s-o crape, Nu fu nicicum el în stare, Eneas, să caște strânsoarea

Lemnului greu de măslin. Câtse-n[˘oardă și aprig el trage, Iarăși luturna, sub chipul ce-avea vizitiul Metiscus,

Daunia zână sosi și spre frate-său paloșu-ntinse.

Venus, atunci, aţâţată că Nimfa-ndrăzneaţă-o făcuse, Jos pogorî, și-a lui lance-o și smulse din grea buturugă.

Astfel, ei doi, înălţaţi, cu-arme iar și cu suflet în piepturi, Unul cu paloșu-i bun, celălalt cu temeiul în lance, Aprigi se-apucă din nou de-nfruntarea cumplitului Marte.

Către lunona, estimp, Zeus, Rege-n Olympul cel mare, Astfel grăia, cum stătea să privească din nouri spre lupte: „Care să-ţi fie, dar, ţelul, o, soaţă? Ce-ar fi să mai vină?

Știi și tu însăţi că-i dat – și așa mărturie dai însăţi – Zeu pământean lui Eneas sortit i-e ˇs-ajungă, în ceruri.

Ce mai urzești? Ce mai stai încă-n nourii reci, așteptându-ţi?! Cade-se, oare, prihană-omenească pe-un zeu să-l rănească, Ori părăsitul lui paloș lui Tumus să-i deie luturna – Ce era ea fără tine?! — și-nfrânţii să prindă putere?!

Capăt tu pune acuma, te-nduplecă rugilor noastre.

De nu te roade cumva, în tăcere, atâta durere.

Și-mi va fi dat tot ˇs-aud griji mâhnite din dulcea ta gură!

Iată, sfârșitu-i aproape! Putut-ai pe glie și mare să-i tot alungi pe Troieni, să stârnești, cu urgia-i, războiul, Casa să le-o pângărești și, la nuntă, să arunci numai doliu, Dară mai mult nu-ţi îngădui!” Atât îi grăi Zeus cel Mare.

Astfel grăi, dimpotrivă, Saturnia luno, supusă: „Tocmai fiindu-mi știută a ta vrere, mărite Părinte, luppiter, fără de voie, lăsat-am pe Tumus și ţara-i! Nu m-ai vedea tu astfel în sălașul văzduhului, una, Stând ca să rabd ce se cade și nu, ci încinsă în flăcări, Chiar între șiruri aș fi, ca să-i scot iar la luptă pe Teucri!

Da, pe luturna trimis-am ca bietului frate să-i deie Drag și frăţesc ajutor lăudând tot ce ea cutezat-a, Nu însă arc și săgeţi ca să-ntindă, vrăjmașă – împotrivă – Jur pe izvorul cel nestrămutat și pe-a Styxului unde.

Singurul greu jurământ care-l au și Aceia din ceruri!

Iată, acum încetez, părăsind lupta grea – mi-i urâtă! Dară un lucru te rog, care nu-i stăvilit de vreo soartă,

Pentru al lor mândru Laţiu și-acelor ai tăi maiestate: Când încheia-vor ei pacea cu-o nuntă ferice, la urmă – Fie așa! — când uni-vor prin legi ale lor legăminte, Nu-ngădui ca Latinii pământului nume să-și schimbe, Nu da poruncă Troieni ei sau Teucri de-acum să se cheme, Ori a lor limbă ˇs-o uite, și portul ce-l dară străbunii! Fie tot Laţiuz să fie, Albani regii, veacuri de veacuri, Fie vlăstarul Roman preaslăvit în Italica-i stirpe: Dusă e, las-o, dar, dusă, cu nume cu tot, marea Troie!”

Ei, surâzând, îi răspunse Acela ce oameni și lucruri Le-alcătui: „Da, așa e! Ești soră cu Zeus și mlădiţă Tot din Saturn: ce mânie, ¯n talazuri, îţi zguduie pieptul! Hai dar, și furia-ţi grea și zadarnică las-o acuma:

Dau ce-ţi dorești și mă las, de-a mea voie, înfrânt, cum ţi-e gândul! Graiu-și vor ţine-Ausonii, cel vechi, și străbune-obiceiuri Numele stând tot la fel: iar, uniţi doar trupește cu dânșii, Teucrii-or rămâne aici – doar tipicul le-oi da pentru jertfe, Sfânt obicei, iar pe ei, într-un glas, tot Latini îi lăsa-voi!

Iar, de aici, noul neam ce-a urca-n Ausonicul sânge şi peste oameni și zei arăta-va evlavie-n lume: Niciun popor, tot la fel, nu-ţi va da o mărită cinstire!”

Da arătă și lunona, iar gându-și schimbă, bucuroasă, fără pe dată plecă sus, în cer, şi-şi lăsă negrul nour.

Asta-mplinind, altceva cugetă Tatăl însuși în sine, Iar pe luturna găti ˇs-o despartă de-a fratelui arme.

Sunt două gemene iasme, Cumplite pe nume le spune: Noaptea adâncă pe ele, olaltă cu neagra Megeră – Cea din Tartar – le născu deopotrivă, cu șerpi prinși în plete, Șuierători, grei colaci, și le dete și aripi de vifor.

Ele la jilţul lui Zeus și-n pragul Stăpânului Crâncen Straja şi-o ţin și le-asmut muritorilor bieţi marea Groază, Dacă vreodată o moarte, ori boală năprasnică Zeul, Regele zeilor, pune la cale, sau znalţă războiul.

Una din ele, degrab o trimise din slăvi de văzduhuri luppiter, semn ea lutumei să-i poarte, în faţă ieșindu-i. Zboară aceea și-ajunge, vârtej viforos, pe pământuri, Tot precum zboară din strună, prin negura grea avântată,

Iuţea săgeată ce Partul şi-o unse cu fierea otrăvii – Partul sau Cydonianul – aceea ce-mprăștie moartea Fără de leac, șuierând cum străbate prin ceaţa cea deasă: Tot la fel și fiica Nopţii pomi aţintit spre pământuri.

Când ea zări Iliaca oștire și ceata lui Tumus, Se micșoră la făptura mai scundă a paserii care Șade-n adâncul de seară, spre noapte și cântă prin umbre, Tot câteodată, a cobe, pe case pustii și morminte.

Chipul acesta luându-l, în faţa lui Tumus se-arată lasma, și flutură des și-i tot toacă în scut, dând din aripi. Groaza îi dă moleșeală în trup, neștiută, pe dată: încremeni, păru-n cap se zburli, iară glasu-i pierit-a.

Dar, de departe-auzind pe Cumplită, în șuier de aripi, Smulge-a ei plete lutuma, cernit despletite, cu jale, fără obrazul cu unghii-și sfâșie și pieptul și-l bate: „Ce te mai poate-ajuta sora-ţi bună, o, Tumus, acuma?! Ce-mi mai rămâne – rupietrita de mine?! Cu ce meșteșuguri Ziua a-ţi ţine-aș putea?! Pot Cumplitei să-i stau împotrivă?!

Lupta, oh, lupta o las! îmi luaţi groaza voastră din faţă, Păsări de piază cumplită: vă știu biciuirea din aripi, Sunetul ucigător – nu îmi scapă semeaţa poruncă A preamăritului Zeus: așa-mi răsplăti fecioria?! Veșnica-mi viaţă la ce?! Și la ce m-a ferit el de moarte?! O, de-aș putea săvârși suferinţa aceasta cumplită-n Clipa aceasta, mergând către umbre cu bietul meu frate!! Nemuritoare să fiu?! Au mai poate ca dulce să-mi fie Orice pe lume, trăind fă˟rʒ de tine – al meu frate?! Mă-nghită Glia-n afunda-i genune, mă-arunce la Mani – pe-o zeiţă!!”

Numai atâta grăind, ea și-ascunse-n verzuia ei haină Capul, gemând din rărunchi, și-n șuvoiul adânc se scufundă.

Dară Eneas, din faţă, îşi scutură lancea-i măreaţă, Sus, cât un trunchi de înaltă, și-i spune, cu crâncenă vorbă: „Ce-mi zăbovești, iar, atât?! Ce te tragi și te tragi iarăși, Tumus? Nu pe fugite ni-i lupta cu cruntele arme, ci-aproape!! Schimbă-te-n câte făpturi ai vrei și adună-ţi în tine Tot ce poţi ști și-mplini: ori dorește-ţi cu aripi la stele, Sus, ca să zbori, ori, pitit, să te-ascundă pământul în

sine!!”

Tumus, din cap clătinând: „Nu mă tem eu de vorbele tale, Crunte vrăjmaș, ci de zei mă-nspăimânt, cum că Zeus mi-e dușman!” Numai atâta grăind, el zări chiar alături o stâncă Veche, un stei uriaș, care tocmai zăcea pe acolo, Semn de hotar la ogor, fără ceartă la haturi și brazde.

De două ori câte șase, aleși, de puteau ˟s-o ridice Sus, pe cerbice, așa cum nasc oamenii azi pe pământuri!

Tumus, cu braţul luându-l, degrabă-și ţintise dușmanul, Sus înălţându-se, tare, și-n fugă spre acela venise, Dară viteazul nu-și vede-alergarea, nu-și știe nici mersul, Nici înălţarea din braţe, nici stânca cea mare-n zvârlire, Ci doar că-l lasă genunchii, iar sângele-nghiaţă în vine: Astfel, bărbata lui stâncă, zburând prin zadarnicul aer, Crugul nici tot nu-și urmă, ba nici ţinta n-ajunse ˟s-o bată.

Iar, cum, în vis, ochii grei, după ce ni-i închise hodina Nopţii-n adânc, și-n zadar mai poftim ˟s-apucăm alergarea, Doar ni se pare că vrem și cădem, istoviţi, din mișcare, Tot încercând, dar nici limba nu strigă, nici trupul nu-i vladnic Iarăși tărie ˟s-arate, nici glas ori cuvinte nu sună – Tot așa Tumus, pe oricare cale, viteaz, dă ˟s-apuce, lasma Cumplită-l dă-n loc. Al lui cuget îi flutură strașnic, Gânduri și gânduri zbătând: pe Rutuli el îi vede, cetatea, Și șovăiește cu teamă și tremură, lancea văzând-o, Nu știe unde să fugă, nici cum cu tărie să lupte, Nu-și vede carul niciunde, nici sora cu frâiele-n mână.

Cum șovăia el așa, ucigașa sa lance Eneas Tare şi-o scutură, soarta prinzând-o, și, greu opintită, O și azvârle-nspre el: din balistă, la zid, nicio stâncă Nu dă asemenea șuier, nu bate vreun fulger din ceruri, Tare, la fel, ci ea zboară ca-n vânt vijelia de vifor, Neagră, purtând neagra moarte cu sine, și-n platoșă bate, Tare-o pătrunde, răzbind și, prin margine, scutul în șapte. Astfel ea, groaznic scrâșnind, îl străpunge prin coapsă, și-n ţăr nă Cade lovit, uriaș, cu genunchii sub sine, și Tumus.

Sus sunt Rutulii, cu toţii, gemând, iar cu geamăt răspunde Muntele mare-mprejur și dau glas codrii înalţi,

din străfunduri.

Tumus, de jos, rugător, ochi și mâna lui dreaptă-aţintindu-i, Spune spre el: „Mi se cade, nu cer îndurare, așa e, Bunul noroc tu ţi-l ia! Dar, de grija de-un jalnic părinte Poate cumva să te-atingă (așa cum și tu pe Anhises L-ai îndrăgit, tată bun) tu de Daunus și-a lui bătrâneţe Milă arată, pe mine – ori trupu-mi, de tot despuindu-1Dă-mă ţnapoi alor mei! M-ai învins și văzură-Ausonii, Palma spre tine că-ntind: e a ta și Lavinia, soaţă, Ura n-o-aprinde mai mult!” Aprig stete Eneas, în arme. Ochii deasupra-i rotind și-a sa dreaptă a lovi şi-o oprește.

Vorba aceluia, astfel, mereu și mereu începuse A-l domoli, când zărit-a pe umăru-i, sus înălţatul, Nefericita curea a lui Pallas, știuţii lui ciucuri Copilărește-atâmaţi, ce-i răpise, înfrântului, Tumus, Când doborâtu-l-a jos și-i luase vrăjmașele-nsemnuri.

El, după ce îşi sorbi amintirea durerii cumplite, Jaful văzându-l în ochi, se aprinse de-o furie oarbă, îngrozitor la mânie: „Au tu, îmbrăcatule-n spolii Mult-îndrăgite, să-mi scapi?! Oh, e Pallas, da, Pallas e-acela Ce te jertfește acum și, cu sânge, pedeapsa-ţi trimite!!”

Astfel grăind, el în pieptu-i vrăjmaș îşi scufundă-al său paloș înfierbântat – iar lui Tumus în trup îi pătrunde-ngheţatul Morţii fior – viaţa-i fuge, cu geamăt de-obidă, sub umbre.

MARELE IMN HOMERIC CĂTRE AFRODITA

Muză, grăiește-mi ce fapte-mplini Afrodita de aur, Cypris, aceea ce zeilor înșiși dorinţa cea dulce Pusu-le-a-n piept, îmblânzind neamuri mari, muritoare, de oameni, Dară și păsări înalt zburătoare și fiarele toate, Câte le crește și Glia de multe, și tot câte Marea – Cum tuturor a le pasă de ce-a împlinit Cythereia.

Trei însă, minţi preaînalte, nu poate-amăgi și învinge: Fiica lui Zeus cu egidă, Athena cu ochii ca marea, Căreia nici că îi pasă de vraja-Afroditei de aur, Ci doar războaiele-i plac și-n[ˇercarea lui Ares cel crâncen, Lupte și grele-nfruntări și-mplinirea de fapte slăvite: Prima bărbaţii cei meșteri pe lume știut-a să-nveţe Carele grele să facă și

care de luptă, cu-arama. Tot ea pe gingașe fete în tinda de-acasă le-nvaţă Lucru slăvit să-mplinească, punându-l în gând fiecărei.

Dar nici pe Artemis, zâna cu fusul de aur, cu glasu-i Nu o doboară-n iubire-Afrodita cu drag pentru zâmbet. Ei numai arc și săgeată îi plac, vânătoarea de fiare, Hore și dulci alăute și răzbătătorul ei strigăt, Crânguri cu umbre adânci și cetăţi cu bărbaţi ai dreptăţii.

Nu-i plac nici fetei curate, Hestia, ce fapte-Afrodita Știe-mplini: prima fu ea născută de Cronos, vicleanul, Dară-i și cea mai voinică în sfatul lui Zeus cu egidă, Marea Stăpână, peţită de Poseidon și Apollon-Dar nu voit-a nicicum, ci întorsu – s-a făr de-nʃˇetare, Iar jurământu-l jură, cel mai mare – și-așa împlinit e – Mâna punându-i pe creștet lui Zeus, Stăpân cu egidă, Că va rămâne fecioară de-a pururi, zeiţă-ntre zâne. Ei Tatăl Zeus dăruitu-i-a-n schimb pentru nuntă mari daruri şi o-așează chiar în mijlocul casei, cinstirea primind-o: Are-nʃˇlunare, în temple, la zei, pretutindeni, slăvită, Iar pentru toţi muritorii e cea mai presus din zeiţe.

Nu poate gândul acestora a-l amăgi sau învinge, însă al altora n-are a-i scăpa în vreun fel Afroditei, Fie ei zei fericiţi, fie oameni, făpturi muritoare. Căci și lui Zeus Tunătorul răpitu-i-a cugetul falnic, Cât e de mare-ntre toţi, iar cinstirea-i e cea mai înaltă: Până și lui, când o vrea, amăgindu-i gândirea-ascuţită, Lesne de tot l-împreună cu-atâtea femei muritoare, Fără ca Hera să știe – soţia și sora lui bună, Care-i, la chip, mai presus din zeiţele nemuritoare, Cea mai slăvită, odată născând-o el, Cronos, vicleanul, Din Mama Rhea, iar Zeus cu gândul de-a pururea vajnic Bună, sfioasă nevastă o luă, și cu grijă la toate.

Dară și ei Zeus însuși în suflet dorinţa-i sădise să sempreune cu un bun muritor, ca nici ea, mai degrabă, Să nu rămână departe de-un om și de patu-i fierbinte, Și-apoi, văzându-și lucrarea-mplinită, cu zâmbet pe buze, Să nu grăiască spre zei, Afrodita cu drag pentru zâmbet, Cum că pe zei i-a-nʃˇurcat cu atâtea femei muritoare, Ce le

născură doar fii muritori Celor fără de moarte, Dar și zeiţe-a-nʃ˟urcat cu atâţi muritori dintre oameni. Astfel că pentru Anhises trezitu-i-a dulcea dorinţă, Pentru acel ce pe creste de munţi, pe-a izvoarelor Idă, Sta păstorind turme mari, și la chip și la trup precum zeii. Și-astfel, pe el de-l văzu, Afrodita cu drag pentru zâmbet Se-ndrăgosti, iar în piept i se-aprinse o fierbinte dorinţă.

Merse în Cipru, la ea, și intră în miresme, la templu-i, Tocmai în Pafos (pe unde-i moșia și templu-n miresme), fără, ajunsă, ea – și trase măritele-i porţi, sclipitoare: Mândre Harite-o spălară, ungând-o cu scumpe uleiuri, Nemuritoare și care la zeii din ceruri dau farmec, Buna ambrozie, care acolo-i era închinată.

Ḷară, pe sine punând doar veșminte alese, frumoase, Toată în aur bogat, Afrodita cu drag pentru zâmbet, Dusu-s-a-n Troia, îndată, din înmiresmatul ei Cipru, Iute, prin nouri înalţi ea tăind a ei cale, degrabă.

Iat-o în Ida izvoarelor, maică de fiare, ajunsă – Pas de trecu peste munte, de-a dreptul la stână: cu dânsa Lupii cei suri, guduraţi, și cu leii cei crânceni alături, Urși și cu pardosii iuţi, nesătui de fugarele ciute, Se arătau – ea, văzându-i, prindea bucurie în suflet, fără acelora-n piept le sădi grea, dorinţa: cu toţii, Doi câte doi, se culcară prin umbrele din vizuine.

Însăși, sosit-a la casele bine durate de-acolo. Ḷară pe el îl află încă stând la ocoale, el singur – Mândrul Anhises, viteazul, frumos ca un zeu la vedere. Ceilalţi la vite umblau, prin pășunile grase de iarbă Toţi, numai el mai era, unul singur, lăsat la ocoale, Se preumbla pe acolo, cu cetera-i dragă, sunând-o.

Stele ⸗naintea-i, pe dat, Afrodita – a lui Zeus fiică – Dar și la stat și la chip, unei fete fecioare asemeni, ia să nu-l sperie, doar, când în ochi dintr-odat o cuprinde. Ḷară Anhises, văzând-o, mirat fu și stete pe gânduri, Chipul și statul văzându-i, și straiele ei sclipitoare – Haina-i era orbitoare, lucind mai grozav ca văpaia: Sta cu brăţări rotunjite și mândri cercei, ca o floare, Cu preafrumoase colane la gâtul ei gingaș, în juru-i, Aur frumos lucitor, să-ţi

ia văzul – ca Luna din slavă Ea strălucea – cu-al ei piept, o minune de fraged, în faţă.

Iar pe Anhises iubirea-l străpunse, și-astfel glăsuit-a: „Ţie, Stăpână, ¯nehinare, din preafericite palaturi fie că Artemis ești, sau Leto, Afrodita de aur, Themis cea binenăscută, Athena cu ochii ca marea, Ori din Harite vreuna tu vii, cele ce lângă zeii Mari se alătură, soaţe, și ʒNemuritoare se cheamă, Ori dintre Nimfe, acelea ce sălăşluiesc tot prin crânguri – Poate din Nimfele care sălăș au prin muntele-acesta, Pe la izvoare de râuri, prin pajiști cu iarba cea grasă.

Ţie, la loc de vedere, de unde-i în zare privirea, Am să-ţi ridic un altar, împlinindu-i frumoasele jertfe.

La cuvenitele vremi – iară tu, cu slăvita-ţi voinţă, Fă-mă să fiu, la Troieni, un viteaz dintre cei mai de vază! Dă-mi de acum înainte o viţă-nflorită, iar mie Bine, ¯ndelung, să trăiesc și să văd ale Soarelui raze, Multfericit între neamuri, ajuns până-n prag bătrâneţii!”

Lui îi răspunse atunci Atrodita – a lui Zeus fiică: „O, preaslăvite Anhises, mărit între oameni pe lume, Nu sunt zeiţă, de fel: au de ce crezi că-s nemuritoare?! Doar muritoare eu sunt, și femeie născutu-m-a muma: Tată mi-e mult preaslăvitul Otreus, de-auzit-ai de dânsul, Cel ce e domnul din Frygia Mare, cea bine durată. Graiul, și-al vostru și-al nostru, îl știu fără greș, doar se cade, Căci doica mea cea troiană acasă crescutu-m-a, mică Doar o copilă-atâtuca, primindu-mă-n sân de la mama, Și-astfel se vede că știu, foarte bine – a vorbi graiul vostru.

Însă acum m-a răpit Călăuzul mai tare ca Argos, Chiar din sălașul lui Artemis, fusul de aur, cu glasu-i: Multe, și Nimfe, și fete ce-aduce-vor zestre bogată Stăm și jucam, și-mprejur ne-nʃingea lume multă, cunună, Dar și de-acolo mă luă Călăuzul mai tare ca Argos şi mă purtă peste multe ogoare ce ţin muritorii, Peste pustia lăsată-n paragini, pe unde doar fiare Bântuie însângerate spre umbrele din vizuine, Dar nu-mi păru nici c-ating cu piciorul multrodnica Glie.

Spusu-mi-a că mi-a fost dat la Anhises ˟s-ajung, lângă

dânsul Soaţa lui dragă, dintâi – și să-ţi nasc fericite odrasle.

Iar, după ce mă-ndreptă cu îndemn, de îndată, acela Către ale zeilor neamuri ˇs-a dus, Cel mai tare ca Argos, iată-mă, dar, că-s aici, și-s supusă nevoii cumplite!

Dară, pe Zeus, mă închin către tine, pe-ai tăi fără seamăn, Bunii părinţicăci de râd nu-s aceia ce mi te născură! ia-mă și du-mă, fecioară șine știutoare-n iubire, Tatălui tău mă arată și mamei cu grijă la toate, Fraţilor tăi care-i ai și-s născuţi deopotrivă cu tine:

N-am să le fiu noră proastă, ci cum se cuvine pe lume!

Ia și trimite degrabă un sol până-n Frygia Mare, Tatii să-i spună și mamei, ce-i plină de-o jale nespusă, fără aceia și aur și straie, belșug, învrâstate, Au să-ţi trimită, iar tu le primește nespusele-odoare! Fă tu aceasta întâi, iar apoi z̨nalţă nuntă cu farmec, Cinste să ai între oameni, dar și printre zeii din ceruri!”

Astfel grăindu-i, zeiţa dorinţa cea dulce-i sădise, Iar pe Anhises iubirea-l cuprinse, și-astfel glăsuit-a: „De muritoare tu ești și femeie născutu-te-a muma, Tată ţi-e multoreaslăvitul Otreus, cum grăit-ai z̨nainte, Și te-a adus Călăuzul cel Nemuritor până-n[ˇoace, însuși Hermès, ca soţie să-mi fii de acuma de-a pururi, N-ar ști să fie din zei ori din cei muritori de pe lume Cine să poată a mă ţine să nu ne unim în iubire, Iată, acum! Și de-ar fi ca Arcașul Apollon, el însuși, Arc să-și înstrune, trăgând o adâne-suspinândă săgeată, Chiar și atunci, o, femeie ca zeii de mândră, mai bine Patul cu tine să-mpart și apoi să pogor și la Hades!”

Astfel grăind, mâna-i ia: Afrodita cu drag pentru zâmbet Numai întoarsă pășea, tot cu ochii-n pământ aplecată, Până la patul frumos ce-l avea dinainte stăpânul, Tot cu velinţele-i moi așternut, peste care, deasupra, Blăni și de urs și de lei răgușiţi se aflau aruncate – Cei prin pădurile-adânci doborâţi de viteaz cu-a lui mână.

Cum se urcară în patul cel bine-ntocmit dimpreună, Toată podoaba-i lucindă îndat o luă de pe dânsa, Mândre

agrafe, brăţări rotunjite, cercei și colane, Iar cingătoarea-i descinse, luându-i și mândrele straie, De le-așează, nu departe, pe-un jilţ argintat și măiastru, însuși Anhisesiar el prin a zeilor vrere și soartă, Doar muritor, cu-o zeiţă culcatu – s-a făr de-a lui știre.

Până ce iarăși la stână ˇs-ajungă păstorii cu vite şi cu voinicele turme de oi din pășunile-n floare.

Până atunci lui Anhises turnatu-i-a somnul cel dulce, Fără de griji, iară ea se-mbrăcă iar în straiele-i lucii. Ļară, de cum se-mbrăcă preaslăvita zeiţă-ntre zâne, Stete la pat, doar alături, dar creștetu-i până în grindă în așezarea frumoasă-i urca, pe obraji frumuseţea, Nemuritoare văpaie, sclipind, cum îi stă Cythereiei.

Astfel din somn îl trezi și îi spuse o vorbă anume: „Scoală, o, tu, Dardanide! Ce somn neîntors te cuprinde?! Ia spune, încă-ţi mai par eu a fi tot la fel ca ʒnainte, Cum mă văzuseși cu ochii, uitându-te tu către mine?!”

Astfel grăi: el din somn chiar pe dată trezitu – s-a foarte, Iar după ce îi văzu și făptura și chipu-Afroditei, Senspăimântă, și-ai să-i ochi abătutu-i-a numai în lături. Numaidecât chipul său cel frumos și-l ascunse în straie, fără, cu rugă-nspre dânsa, grăitu-i-a vorbe-aripate:

„Chiar de îndată, zeiţă, de cum te-am zărit eu cu ochii, Bine știut-am ce ești! însă tu adevăr nu grăit-ai!

Și-astfel mă-nʃˇhin eu spre tine, pe Zeus Purtător de egidă: Nu mă lăsa să trăiesc biet nevolnic de-acum printre oameni, Rogu-te, milă-mi arată, căci viaţa și vlaga îi piere Celui ce-ajunge alături zeiţelor nemuritoare!”

Lui îi răspunse atunci Afrodita – a lui Zeus fiică: „O, preaslăvite Anhises, mărit între oameni pe lume, Prinde curaj, lasă frica din sufletul tău, cea grozavă! N-ai a te teme cumva să păţești vreun rău de la mine, Nici de la alţi fericiţi, căci mult drag te ţin zeii pe tine! Fiu vei avea, preaiubit, care domn la Troieni va ajunge, fără copii din copii vei avea, zămisliţi de a pururi: Nume-i va fi lui Eneas cum, ei, neagră jale mă prinse Fiindʃɔ-am căzut până-n patul cuiva muritor de pe lume!

Dar mai aproape de zei dintre toţi muritorii voi

sunteţi, Voi, și la chip și la trup, cei din neamul de-acasă al vostru. Pe Ganymedes, bălaiul, chiar Zeus Cugetatul, odată, Tot l-a răpit, pentru a lui frumuseţe, să-l aibă în ceruri.

Nemuritor, și-i paharnic la zei, sus, la Zeus în palaturi, Foarte cu cinste-ntre nemuritori – o minune-a vedere! — Cum stă și toarnă din vasul de aur nectarul cel roșu.

Însă pe Tros îl cuprinse o jale adâncă, de fiu-i El neștiind chiar nimica, răpit de-o vrăjită furtună – Astfel că sta și-l jelea ne-n[etat, șir de zile și zile.

Milă atuncea îi fu, și-i dădu Zeus o bună răsplată Pentru al lui fiu – telegarii cei iuţi ce pe zei tot îi poartă. Darul acesta-i dădu și de-a firul a părul îi spuse Toate, prin voia lui Zeus, Călăuzul mai tare ca Argos: Fiul i-e nemuritor, fără de bătrâneţe, ca zeii!”

Cum auzit-a astfel a lui Zeus solie din ceruri, Nu-l mai jeli, ci în suflet cuprinsu-l-a iar bucuria, Iar telegarii cei repezi luatu-i-a drag, să-l tot poarte.

Tot așa și pe Tithônos Aurora cu tronul de aur, Tot neam cu voi, l-a văzut, căci era ca un zeu la făptură. Pas de se duse la Zeus, Negurosul Cronion să-i deie Nemuritor să-i rămână, trăind șir de zile și zile: Da făcu Zeus din cap și-i dădu ca să-și aibă dorinţa. Nesăbuita de ea – nu știu Aurora, Stăpâna, Și tinereţe să-i ceară, să n-aibă a vedea bătrâneţea!

Și-astfel, cât fostu-i-a lui tinereţea cea dragă alături, Cu Aurora, a Zorilor fiică, la tronu-i de aur. Se bucura, la Ocean și șuvoiu-i, la margini de lume.

Dar, după ce, mai întâi, o șuviţă și alta, cărunte, Lui i-au ieșit, presărate pe creștet și-n barba-i bogată, Sendepărta de-al lui pat prea adesea Stăpâna-Auroră, Dar îl hrănea în palat, îngrijindu-l cu hrana-i slăvită, Nemuritoare ambrozie, haine frumoase-mbrăcându-i.

Dară și când îl ajunse cu totul, urât, bătrâneţea, De nu putea să mai miște ori scoale a lui mădulare, Iată ce sfat, cel mai bun, îi păru de ales, pentru dânsa: Sus îl culcă, în iatac, și-i închise-a lui porţi lucitoare. Glasu-i

curgea tot întruna, așa e, dar nu avea vlagă

Nici pe departe, precum o avuse-ntr-a lui mădulare.

N-aș vrea nicicum să te iau printre nemuritori, tot asemeni, Nemuritor să-mi rămâi, să-mi trăiești șir de zile și zile!

Dacă ar fi să rămâi tot la fel și la chip și la firea-ţi şi să-mi trăiești, al meu soţ te-ai chema rămânând pe vecie, Ei, neagră jale sau vai nu mi-ar prinde nicicând al meu suflet. Dară pe tine te-așteaptă curând, și urât, bătrâneţea Cea nemiloasă, ce pururi pe oameni i-ajunge, urgie, Greaua povară din spate, cea care pe zei i-înfioară.

Astfel, ar fi să am parte de pică – toţi nemuritorii Zei ocărându-mă veșnic, întruna, din astă pricină – Ei, ce de șoaptele mele și sfaturi viclene, cu care Nemuritorii, pe toţi, i-am culcat cu femei muritoare, Tot se temeau, cum pe toţi doborâtu-i-a mea uneltire.

Dar, de acum, gura mea n-a grăi vreodată anume, N-oi mai deschide-o-ntre zei, cum greșit-am atâta de tare, Groaznic și de negrăit: m-am pierdut într-atâta cu firea, De zămislește-al meu pântec un prunc după-un om supus morţii.

Iar pe acesta, îndată ce-a fi ca spre Soare să cate, Nimfele dragi de prin codri, la sânuri adânci l-or cuprinde, Crește-l-or unde prin Muntele sfânt de aici au sălașul. Ele nu umblă cu zei, nici cu oameni, tot timpul, ci traiul Lung și-l petrec doar pe-aici cu-a lor hrană, cea fără de moarte, Sau cu zeiţele-n horă frumoasă petrec câteodată: Doar cu Silenii, ori cu Călăuzul mai tare ca Argos. Se împreună-n iubire, prin funduri de peșteri plăcute.

Ţară, cu ele, doar brazi și stejari cu înaltă cunună. Se răsădesc, când se nasc pe întinsa și rodnica Glie, Arbori frumos înverziţi, tot prin creste semeţe de munte: Drepţi stau, înalţi, și se cheamă A Zeilor crânguri slăvite, Iar muritorii pe-acolo nicicând nu pătruns-au cu fierul. Dar când le-ajunge să vină lor moartea și-a sorţii-n[˘heiere, Doar se usucă întâi, pe pământ, în picioare, copacii: Scoarţa-mprejur li ˘s-a stins, iară ramuri le cad jos, în ţăr nă.

Astfel că sufletul lor părăsește a Soarelui raze.

Ele acolo-l vor crește pe fiul meu drag, lângă sine: [Iar, după ce, mai întâi, va ajunge la draga-i junie, Ţi-l vor aduce încoace zeiţele, pruncul ˇs-arate.] Eu însă ca să ţi-o spun pe-ndelete, acum, și aceasta, Doar într-al cincilea an am să vin să-ţi arăt feciorașul. Numai atunci ai să-l vezi, ce mlădiţă frumoasă-i, cu ochii, Și ai să fii bucuros – căci va fi ca un zeu la vedere! — Iar de îndată-l vei duce la Troia bătută de vânturi.

Iar, de va fi să te-ntrebe de prin muritorii din lume care să fie-a lui mamă, ce-n pântece dus-a copilul, Tu să ţii minte să-i spui precum însămi acum îţi voi zice: zăpune-se-a fi el vlăstar dintr-o Nimfă ca floarea gingașă, Dintre acelea ce-n munte-au sălașul, prin funduri de codri!”

Iar, de cumva, fără minte, vei spune, cu gândul la fală, Că împreună mi-ai fost în iubire, chiar cu Cythereia, Zeus, cu grozavă mânie, te-a bate cu un trăsnet ce arde! Asta e tot ce-i de spus: ia aminte, păstreaz-o în cuget, Nu da pe faţă vreun nume, cu gândul la a zeilor ură!” Astfel grăind, ea se duse spre ceruri deschis către vânturi.

Ţie-nˇlunare, zeiţă, tu, Doamna din Ciprul cel falnic! Iar, de la tine-nˇepid, eu purcede-voi și-altă cântare!

CĂTRE AFRODITA (ÎI)

Pe mulţilăvita, cunună de aur, frumoasa-Afrodită o voi cântă – ea, cea care-i stăpână în Ciprul din mare cu a lui culmi, unde-o duse Zefirul cel umed, puternic, Vlaga-i pe val aducând-o din marea cea multzbuciumată, Pe o cunună de spumă: luat-o-au Horele, ¯n panglici, Și au purtat-o voios, îmbrăcând-o în veșnice straie.

Sus, pe-al ei creștet, i-au pus o cunună măiastru făcută, Multoreafrumoasă, de aur: i-au prins în urechi și cerceii Din orihalc, o podoabă de aur, cu mare cinstire, fără pe sinea-i gingașă, pe pieptul ei dalb ca argintul O-mpodobiră cu salbe de aur, de care și ele Horele, poartă cu drag, mândre panglici, atunci când la hora Cea minunată a zeilor merg, în palat, sus, la Tatăl.

Iar, după ce-i așezară pe sine podoabe, cu totul,

Nemuritorilor toţi le-au purtat-o: primit-o-au bine, Mâinile-i dară, văzând-o, și tare-o doreau, pe-ntrecute, Soaţă dintâi ca ˇs-o aibă, oricare, acasă ˇs-o poarte, Stând uluiţi ˇs-o tot vadă, frumoasa de ea – Cythereia.

Ţie-n[ˇlunare, ochi galeși, mieroși – dă-mi izbânda-n întreceri, Vesel să pot ˇs-o cuprind, înstrunându-mi acum al meu cântec, fără eu însumi de tine-aminti-voi și-n altă cântare!

CĂTRE AFRODITA (III)

voi cânta pe născuta în Cipru, zeiasca-Afrodită, Daruri de aur cum dă pentru oameni, pe chipu-i, doritul, Zâmbet purtând tot mereu și-aducând și dorita ei floare.

Ţie-n[ˇlunare, Zeiţă, Cea în Salamina Stăpână

Și-n Ciprul, Mării cuprins: dă-mi acuma plăcutul meu cântec, fără eu însumi de tine-aminti-voi și-n altă cântare!

BIBLIOGRAFIE ESENŢIALĂ

EDIŢII DE TEXT

H. Goelzer (text critic) – A. Bellessort (traducere și note), Paris, Leↄ Belles Lettres, I, [1925]; II, [1936].

Th. Ladewig – C. Schaper – P. Deuticke, Berlin, Weidmann, 1,190212, II, 19049.

R. A.B. Mynors, Oxford, UP, 19722.

J. Perret, Paris, Leↄ Belles Lettres, I-III, 1981 – 1987.

Plessis – P. Lejay, Paris, Hachette, 1931.

O. Ribbeck, Leipzig, Teubner, 1910.

R. D. Williams, Glasgow, Mˇ𝐴ˇ𝐶ˇMillan, MI, 1972 – 1973.

Pentru Cântul al VI-lea: E. Norden (text și amplu comentariu), Leipzig-Berlin, Teubner, 19263; Stuttgart, Teubner, 19949.

Pentru *Comentariul* lui Servius: G. Thilo – H. Hagen, Leipzig, Teubner, I-III, 1881 – 1902; 19612.

TRADUCERI ROMÂNEȘTI COMPLETE

(în ediţiile recente)

Coșbuc (în hexametri), București, 1896; reeditare îngrijită, Prefaţă și note de Stella Petecel, București, 19805.

N. Ionel (în hexametri calchiaţi după topica latină),

Iași, 1997.

Lovinescu (în proză), București, 1938; reeditare îngrijită de E. Cizek, cu Prefaţă de E. Papu, București, 19642; cu Prefaţă proprie, 19673. O antologie comentată din această ediţie, întocmită *ad usum scholarum,* cu Prefaţă, note, bibliografie, de G. Creţia, București, 1978.

Murărașu (în hexametri, cu o Introducere de H. Mihăescu), București, 1956.

N. Pandelea (în proză), București, 1913 (retipărită până în 19435).

G. I. Tohăneanu (în hendecasilabi, cu note și glosar de I. Leric), Timișoara, 1994.

STUDII GENERALE

P. Boyancé, *La religion de Virgile,* Paris, 1963.

K. Büchner, *P. Vergilius Maro, der Dichter der Romer,* Stuttgart, 1955.

Idem, *P. Vergilius Maro,* RE, 8 A, 1,1955,1021 – 1264; 8 A, 2,1958,1265 – 1486.

Burck (ed.), *Vergils* Acneis, Darmstadt, 1979.

W. A. Camps, *An Introduction to Vergil3s* Acneid, Oxford, 1969.

J. Carcopino, *Virgile et les origines d⁊Ostie,* Paris, 1968.

Della Corte (ed.). *Enciclopedia Virgiliana,* Roma, I-III, 1984 – 1990.

A. M. Guillemin, *Virgile poète, artiste et penseur,* Paris, 1952.

Guţu, *Publius Vergilius Maro. Studiu literar,* București, 1970.

Hardie, *Virgils* Acneid. *Cosmos and Imp˟erium,* Oxford, 1986.

Idem. *The Epic Succesors of Virgil. A Study în the Dynamics of a Tradiţion,* Cambridge, 1993.

N. Horsfall (ed.), *A Companion to the Study of Vergil,* Leyda, 1995.

N. Knauer, *Die* Acneis *und Homer,* Gottingen, 1964.

E. Pârâtoare, *Virgilio,* Florenţa, 19542.

J. Perret, *Virgile,* Paris, 19652.

R. D. Williams, *The* Acneid, Londra, 1987.

STUDII DE LIMBĂ, METRICĂ, STILISTICĂ, STRUCTURĂ A POEMULUI

A. Cartault, *L3art de Virgile dans /* Enéide, Paris, I-II, 1926.

G. E. Duckworth, *Structural Pattems and Proporţions în Vergil3s* Acneid, Ann Arbor, 1962.

R. Heinze, *Vergils epische Technik,* Berlin, 1902; Leipzig, 19153; Stuttgart, 19894.

Lana, *La poesia di Virgilio,* Torino, 1974.

R. Lesueur, L3Enéide *de Virgile. Étude sur la compoaition rythmique d3une épopée,* Toulouse, 1975.

Poschl, *Die Dichtkunst Vergils. Bild und Symbol în der* Acneis, Innsbruck – Viena, 1950; Berlin – New York, 19773.

K. Quinn, *Virgil3s* Acneid. *A Critical Descripţion,* Londra, 1968.

BIBLIOGRAFIE

A. G. M℃˟Cay, în *Vergilius,* începând eu 35,1989,89 – 120 (pentru 1988 – 1989), cu continuare anuală.

W. Suerbaum et al., în *ANRW,* 2,31,1 – 2,1980 – 1981 (pentru 1875 – 1975).

A. Wlosok, în *Gymnasium,* 80,1973,129 – 151 (vedere de ansamblu).

GNOMON Bibliographische Datenbank, München, Beck, 1996.

INDICI

Indici de nume proprii, în ediţiile Ribbeck, Plessis-Lejay, Goelzer-Bellessort, Mynors, Perret. Ediţia Williams are indici doar pentru numele tratate în Note.

Utilă este și lucrarea lui D.C. Swanson, *The Names în Roman Verse. A Lexicon and Reverse Index of all Proper Names of History, Mythology, and Geography found în the Classical Roman Poets,* Madison – Milwaukee – Londra, 1967.

Indici compleţi:

Aen. Koch, Hanovra, 18755; Hildesheim, 19726; are și o ediţie revăzută și adăugită de K.E. Georges, Hanovra, 1885.

Merguet, Leipzig, 1912; Hildesheim, 19692.

M. N. Wetmore, New Haven, 19302; Hildesheim, 19613.

H. Warwick, Minneapolis, 1975.

Indice în vers (util pentru analizele metrice și stilistice):

W. Ott, Tübingen, 1974.

INDICE DE NUME DE PERSOANE

Numele urmate de un asterisc (*) sunt ale unor personaje pomenite numai aluziv în text, identificarea lor fiind însă de folos Cititorului.

Abaris, Rutul: 9,344.

Abas, 1. Troian: 1,121.2. Grec, rege în Argos: 3,286.3. Etrusc: 10,170; probabil același, 10,427.

Acamas, Grec: 2,262.

Acaman, de neam din Acamania Epirului (= Patron): 5,298.

Acea, însoţitoare a Camillei: 11,820,828,897.

Acestes, Troian, rege în Sicilia: 1,195,550 – 570; 5 *passim,* 9,218,286.

Acidalia (Mater), epitet aluziv pentru Venus (v. ˇşi sub Locuri): 1,720.

Acmon, Troian: 10,128.

Acoetes, Arcad: 11,30,85.

Aconteus, Latin: 11,612 – 15.

Acrisius, rege în Argos: 7,372; pomenit și prin adj. *Acrisioneus,* dat locuitorilor cetăţii Ardea, fondate, după mit, de Danae: 7,410.

Acron, Etrusc: 10,719 – 31.

Aclius, supranume al lui Apollo: 8,704 (v. ˇşi sub Actium*, la Locuri).

Actor: 1. Troian: 9,500.2. Aurunc: 12,94 – 96.

Adamaştus, Grec, tatăl lui Ahaemenides: 3,614.

Adrastus, rege în Argos: 6,480.

AEcel mai adesea sub E –, cu specificarea acomodării încetăţenite, ca în *Aeneas,* v. Eneas: excepţie ˇs-a făcut pentru numele foarte rare, ca: Aeaea (< gr. hom. Αἰαίη), supranume al Circei: 3,386.

Aegaeon (< gr. Αιγαίων), alt nume al lui Briareus: 10,565.

Aegialeia*, soţia lui Diomede, pomenită indirect: 11,270.

Aeolus, Troian: 12,542. Pentru Stăpânul Vânturilor, v. sub Eol.

Aequicula, ginta: 7,747.

Acthon (gr. Αϊθων, „Strălucitorul”), calul de luptă al lui Pallas: 11,89.

Actoli, v. sub Etoli (era).

Afri (cani): 8,724.

Africus, Vânt de SV: 1,86. V. Vânturi, Eurus, Notus, Zefirul et[.

Agamemnon*, în original numai prin adj. *Agamemnonius*| 1. pentru tabăra lui (lat. *res, phalanges, Mycenae Agaimemnoniae)*: 3,54; 6,489,838.
pentru Oreste (s): 4,471.3. pentru Halaesus *(q.v.)*: 7,423. Aluzie la el și în 11,266 *(Mycenaeus ductor).* V. ˇtotuși și sub Atrizi.

Agalhyrși (lat. *Agathyrsi)*: 4,146.

Agenor, rege și simbol al Tyrului: 1,338.

Agis, Lycian: 10,751.

Alcathous, Troian: 10,747.

Agrippa, generalul roman, mâna dreaptă a lui Augustus: 8,682.

Agyllini, locuitorii din Agylla (v. sub Locuri): 12,281.

Ah = lat. *Ach.*

Ahaemenides (lat. *Achaemenides),* Grec, soţ al lui Ulisse: 3,590 – 691.

Ahaic, Aheu, Aheean: 1. lat. *Achaicus*: 2,462; 5,623.2. lat. *Achiuus*: 1,242,488; 2,45,60,102,318; 5,497; 6,837; 10,89; 11,266. V. Argiv (i), Danai, Grec (i).

Ahates (lat. *Achates),* Troian, soţ credincios al lui Eneas: 1,120,174 – 188,312,459,513,579 – 81,644 – 96; 3,523; 6,34,158; 8,466,521,586; 10,332 – 44; 12,384,459.

Ahile (lat. *Achilles),* mare erou Grec, simbol al vitejiei: 1,30,458 – 484,752; 2,29,197,275,476,540; 3,87; 5,804; 6,89,168,839; 9,742; 10,581; 11,404,438;

12,352,545. Numit și prin adj. *Achilleus,* cu referire la stirpea lui: 3,326. V. ˇși Eacid (ul) 1.

Aiax – acis, eroul Grec (gr. Αϊας – ντος), fiul lui Telămon: 1,41; 2,414.

Albanus, locuitor din Alba (Longa): A. ˇsubst. 1. sg.: (= Medius sau Mettius Fufetius, *q.v.)*: 8,643.2. pl.: 5,600. B. ˇadj.: 1,7 (*patres); 6,763 (nomen)*; 7,602 *(urbes* – ca obști); 12,826 *(reges).* Dar cf. ˇşi *Albani loci*: 9,388 și *Albanus* (se *mons)*: 12,134. V. ˇși la Locuri, sub Alba Longa.

Alcander, Troian: 9,767.

Alcides, supranume al lui Hercule, fiu prezumtiv al lui Amphitryon, la rândul său, fiu al lui Alceus: 5,414; 6,123,392,801; 8,203 – 256,363; 10,321,461 – 464. V. Hercule.

Aletes, Troian bătrân: 1,121; 9,246 – 56,307.

Allecto, una dintre Furii sau Cumplite *(Dirae)*: 7,324 – 476; 10,41. Prin aluzie: 9,39 – 40.

Almo, Umbrian, unul dintre fiii lui Tyrrhus: 7,532,575.

Aloizi (lat. *Aloidae),* Otus și Efialtes, fii prezumtivi ai lui Aloeus, soţul Ifimedeiei: 6,582 – 4 (cf. *Georg.,* 1,28 – 286).

Alsus, Latin: 12,304 – 10.

Amasenus, râu italic personificat: 7,685; 11,547.

Amastrus, Troian, fiul lui Hippotes: 11,673.

Amata, regina, soţia lui Latinus și mama Laviniei: 7,341 – 405,581; 9,737; 12,54 – 71 și, indirect, 593 – 613 și 659 – 60.

Amazoană (lat. *Amazon – onis)*; 1. sg., pentru Camilla: 11,648.2. pl., luptătoarele legendare: 11,660. Numite și *Amazonides*: 1,490. Cf. ˇşi adj. *Amazonia (pharetra =* tolbă (cu săgeţi): 5,311.

Amfitryoniadul, patronimic pentru Hercule: 8,103,214.

Amor, zeul: 1,657 – 698; 4,412; 10,188. V. ˇși Cupido (n).

Alcanor: 1. Troian: 9,672.2. Rutul: Amfrysia *(uates),*

supranume al
33g Sibyllei din Cumae, datorat celui al zeului ei protector, Apollo, cândva păstor pe malul Amfrysului, râu din Thessalia: 6,398 (cf. *Georg.,* 3,2). V. ˇși sub Locuri.
Amycus: 1. Troian: 1,221; 9,772; 10,704; 12,509.2. Trac din neamul Bebrycilor din Bithynia: 5,373.
Ancus, regele Romei: 6,815.
Androgeos: 1. fiul lui Minos: 6,20.2. Troian: 2,371 – 392.
Andromaha (gr. lat. *Andromache):* 2,456; 3,297 – 344,482 – 92.
Angitia, zeiţă a Marşilor: 7,759.
Anhemolus, din neamul Marruviilor *(q.v.)*: 10,389.
Anhises (lat. *Închises),* tatăl lui Eneas: [. 3,5 și 6 *passim*; numele și în 1,617; 2,300,597,687,747; 4,351,427; 135,152,245; 8,156,163; 9,647; 10,534; 12,934. Pomenit adesea prin adjective: *Anchisaeus*: 5,761 și mai ales, ca patronimic pentru Eneas*, închişiades: 5,407*; 6,126,348; 8,521; 10,250,822. Indirect: 7,140.
Anius, fiul lui Apollo, rege în Delos: 3,80.
Anna, sora Didonei: 4,8 – 55,410 – 37,500 – 3,634 – 7; indirect: 672 – 87.
Anteu (lat. *Antaeus),* Latin: 10,561.
Antenor, bătrân sfetnic Troian: 1,242; pomenit și prin patronimicul *Antenoridae,* dat fiilor săi: 6,484.
Antheus, Troian: 1,181,510; 12,443.
Antifates, Troian: 9,696.
Antonius, triumvirul: 8,685.
Antores, Arcad: 10,778 – 82.
Anubis, zeu egiptean: 8,698.
Anxur, Rutul: 10,545.
Anxurus, supranume al lui Iuppiter: 7,799.
Afidnus, Troian: 9,702.
Apollo: 1. marele zeu olympian, de 30 de ori pomenit direct, și, mai adesea chiar, drept Phoebus *(q.v.).* Apare ca atare numai în 9,638 – 58. Cf., de ex., și 1,121; 3,275; 4,376; 6,9,101,344; 8,704; 10,875; 11,785; 12,393,405,516. Invocat drept Tată: 3,89 și 11,789;

Atotputernic: 11,790; Cel mai mare dintre zei: 11,785. Alte supranume: Actius, Clarius, Delius, Gryneus, Arcașul *(Arquitenens*: 3,75; v. ˚şi Amfrysia). Caracterizat alteori prin *altus*: 6,9; 10,875; *augur*: 4,376; *crinitus*: 9,638; *pulcher*: 3,119. Aluziv: 3,89; 11,785 – 90; 12,198 (împreună cu Diana). 2. Statuie protectoare, dând numele unei corăbii: 10,171.

Appenninicolae, locuitorii Appenninului: 11,700.

Appenninus, muntele, văzut ca divinitate și adorat ca *Pater*: 12,703.

Aquiculus, Rutul: 9,684.

Aquilo (n) (lat. *Aquilo – onis),* vânt de NE (= Bor (e) as, rom. Crivăţ): 1,102; 5,2; 7,361 (sg.), 1,391; 3,285; 4,310 (pl.).

Arab (i): 1. sg. (lat. *Arabs – is)*: 8,706 (Cf. *Georg.,* 2,115). 2. pl. (lat. *Arabi – orum)*: 7,605).

Arcad (lat. *Areas – dis)*: 1. subst.: a. sg. 8,129; 12,518. b. pl. 8,51,352; 10,364,397,452; 491; 11,93,142,395; 12,231,281.2. adj., cu var. metrice: a. *Areas – dis*: 8,102,518; 10,239; 11,835; 12,551. b. *Arcadius* – îi 5,299; 8,573;

10,425; 12,272.

Arcens, Sicilian: 1. Tatăl: 9,581 – 5.2. Fiul, probabil omonim: 9.581 – 9.

Arcetius, Rutul: 12,459.

Arhippus, regele Marruviilor: 7,752.

Arcașul, supranume al lui Apollo *(q.v.)*: 3,75.

Aretos, Ursele, Carul Mare și cel Mic *(q.v.),* adică Nordul: 6,16 (pl.). V. ˚și Triones.

Arcturus, Bouarul, steaua și constelaţia: 1,744 = 3,516.

Arethusa, zâna izvorului vestit de la Syracusa: 3,696.

Argiv = Aheu, Grec: 1. subst. pl.
40; 5,672.2. adj., adesea sg.: 1,650; 2,254,393; 3,547; 7,672,794; 11,243;
V. Danai.

Argolic, adj., var. metrică pentru precedentul: 2,55,78,119,177; 3,283,637; 5,52,314; 8,374; 9,202; 10,56.

Argus: 1. Atotvăzătorul străjer al lui Io: 7,791.2. Oaspele trădător al lui Evandru (eponimul mitic al cartierului Argiletum din Roma): 8,346.

Ancia, mama lui Vorbius (Hippolytus italic): *1761… N.* ˟și sub Locuri.

Arruns, Etrusc, ucigașul Camillei:
759 – 867.

Asbytes, Troian: 12,362.

Ascanius, fiul lui Eneas, numit și lûlus (í/.ʊ.): de 41 de ori, de ex.: 1,267,645 – 691; 2,598 – 666; 3,339,484; 4,84,234 – 274,354,602; 5,74,548,667 – 673; 7,497,522; 8,48,550,629; 9,256 – 80,590 – 663; 10,47,236,605; 12,168,385,433.

Asilas: 1. Etrusc: 9,571; 10,175; 12,127,550.2. Troian: 11,620.

Asius, fiul lui Imbrasus, Troian:
10,123.

Assaracus: 1. vechi rege troian, străbun al lui Eneas: 1,284; 6,250,778; 9,259,643; 10,124; 12,127.2. nume purtat de doi luptători troieni (pl.): 10,124.

Astyanax, fiul lui Hector: 2,457; 3,489.

Astyr, Etrusc: 10,180 – 2.

Aţii, gintă latină provenind din Atys: 5,568.

Atinas, Rutul: 11,869; 12,661.

Atlantidă (lat. *Atlantis – idos),* Electra, fiica lui Atlas: 8,135.

Atlas, fiul Titanului Iapetus, cel care poartă Cerul pe umeri, ca o *axis mundi,* cunoscător al astrelor și al legăturilor între tărâmuri: 1,741; 4,247 – 8,481; 6,796; 8,136 – 141.

Atotputernic (lat. *Omnipotens),* supranume, cel mai adesea legat de *Pater* (LIT – aţă) și atribuit îndeobște lui luppiter: de ex. 10,100; 12,128, dar câteodată, cu vreun ţel anume, și altui mare zeu, de pildă lui Apollo: 11,790.

Atrizi (lat. *Atridae – arum),* fraţii Agamemnon și Menelau: 1. pl.: 1,458; 2,104,415,500; 8,130; 9,138,602.2. sg. = Menelau: 11,262.

Atys, Troian, socotit strămoșul ginţiiaţiilor: 5,568 – 9.

Augustus, principele: 6,792; 8,678. V. ˇși sub Iulius și sub Caesar.
Aulestes, rege etrusc: 10,207 – 12; 12,290 – 7.
Aunus: 1. rege în Appenin: 11,700,717.2. Fiul lui, probabil omonim: 11,699 – 724.
Aurora, Zâna Zorilor, soţia lui Tithon (us), semn al unei noi zile: 1,751; 3,521,589; 4,7,129,568,585; 5,65,105; 6,535; 7,26,606; 8,686; 9,111,460; 10,241; 11,1,182; 12,77. Aluziv: 8,384. V. Vesper.
Aurunci, populaţie italică: 11,318. Mai des prin adj.: 7,206,727,795; 10,353; 12,94.
Ausoni (lat. *Ausonii),* nume arhaizant al Italicilor: 1. subst.: 7,233; 10,205; 11,253; 12,447,834,937.2. mai des, adj. (20 x): de ex. 3,171,378,385; 4,236,349; 5,83; 6,346; 7,39,537 – 547; 8,328; 9,99,639; 10,268; 11,41; 12,838. La sg. îl poate reprezenta pe Tumus: 12,183 (mai des numit Rutului, *q.v.).*
Ausonizi (lat. *Ausonidae),* pseudopatronimic al Italicilor (cf. ani.): 10,564; 11,297; 12,121.
Austrul (lat. *Auster – tri),* vântul de Sud: 1,536 (pl!). V. ˇsub Vânturi, Africus, Notus.
Automedon, vizitiul lui Ahile: 2,477.
Aventinus, eroul eponim al colinei de la Roma: 7,657. V. ˇsub Locuri.
Bacchantă*, Menadă*: indirect, 6,78,577 – 8; 7,345 – 405. V. ˇși Thyias.
Bacchus, zeul orgiastic, adesea = vinul: 1,215,734; 3,354; 4,302; 5,77; 7,385 – 405,580,725; 8,181; 11,737. Aluziv: 9,336 – 7. Supranume al lui: Lenaeus, Liber, Lyaeus.
Barcaei, locuitori fenicieni din Syrte: 4,43.
Barce, doica tyrianului Sychaeus: 4,632.
Bebryx*, din neamul tracic al Bithynilor din Asia Mică, indirect, prin sintagma *Bebrycia (gens)*: 5,373.
Belides = Palamedes, coborâtor din Belus, rege al Egiptului: 2,82.
Bellona, întruchipare a Războiului (= gr. Ενυώ), paredră a lui Marte: 7,319; 8,703.

Bellum, Războiul personificat: 1,294; 6,279; 7,607,622.
Belus, rege al Sidonului: 1,621,729 – 30.
Berecynt (h) ia (Mater), denumire statornică a Cybelei: 6,784; 9,82,619.
Beroe, solia lui Doryclus din Tmarus, sub chipul căreia vine Iris la navele troiene: 5,620 – 50.
Bitias: 1. Carthaginez: 1,738.2. Troian: 9,672 – 721; 11,396.
Bor (e) as, Vântul de NE, Crivăţul: 1. sg.: 3,687; 10,350; 12,365 (numit aici Edonul = Trac (ic) ul). 2. pl. (!): 4,442 (Alpini). V. ˇși sub Vânturi, Aquilo (n), Eurus, Notus, Zefirul et[.
Briareu (s), uriașul numit și Aegaeon: 6,287.
Brontes, unul din Cyclopii făurari ai lui Vulcan (us): 8,425.
Brutus, întemeietorul Republicii romane: 6,818.
Butes: 1. Trac dintre Bebryci: 5,372.2. Troian, vechi slujitor al lui Anhises: 9.647.3. Alt (?) Troian, ucis de Camilla: 11,690 – 3.
Cacus, tâlharul italic, monstruos de puternic: 8,190 – 267.
Caeculus, fiul lui Vulcan (us): 7,681;
10,544.
Caedicus: 1. bogat Italic: 9,362.2. Luptător etrusc: 10,747.
Caeneus: 1. Lapit, ba fată, ba tânăr: 6,448 – 9.2. Troian: 9,573.
Caesar: 1. C. ˇIulius*, dictatorul, doar aluziv: 6,826 – 36.2. Octavianus, principele: 1,286 – 96; 6,789 – 600; 8,678 – 728. V. ˇși sub Iulius și Augustus.
Caicus, Troian: 1,183; 9,35.
Caieta, doica lui Eneas: 7,2 (v. ˇşi sub Locuri).
Calhas (lat. *Calchas* e gr. Κάλχας), prorocul Grec: 2,100 – 185.
Calliope, Muza: 9,525. V. ˇși Erato, Muze.
Calybe, bătrâna preoteasă a lunonei, chip luat de Allecto: 7,419.

Camers, Rutul: 10,562; 12,224.
Camilla, căpetenia Volscilor: 7,803 – 817; 11,432 – 900.
Camillus, eroul roman: 6,825.
Capys, tatăl lui Anhises: 1. Troian: 1,183; 2,35; 9,576; 10,145.2. rege în Alba: 6,768.
Carieni (lat. *Cares – um)*: 8,725.
Carmentis (alteori numită și Carmenta), Nimfă prorociţă, mama regelui Evandru, Arcadul așezat pe Palatin: 8,336 – 342.
Caşmilla, numele, arhaic, al mamei Camillei *(q.v.)*: 11,543.
Cassandra, fiica lui Priam, prorociţă nefericită, pângărită de Aiax al lui Oileus, luată roabă de Agamemnon și ucisă de Clytaemestra: 2,246,343 – 6,403 – 6; 3,183 – 7; 5,636; 10,68.
Castor: 1. fratele lui Pollux, numai indirect, aluziv: 6,121.2. Troian:
10,124.
Catilina, răzvrătitul împotriva Statului roman: 8,668.
Catillus, frate cu Coras din Tibur: 7,672; 11,640. Aluziv: 11,465,604.
Cato: 1. Maior: 6,841.2. Viicensis: 8,670.
laurus sau Corus = Mistralul, Vânt de NV: 5,126. V. ˇsub Vânturi, Aquilo (n), Boreas, Eurus, Notus, Zefirul et[.
Cecropizi (lat. *Cecropidae)* = Atenienii: 6,21.
Cei de Jos, v. Mani: 10,34.
Cei de Sus, Cereștii (lat. *Superi, Caelestes, Caelicolae): passim,* de ex. 1,388,543; 2,592,641,659; 10,6,34,97,117; 11,20,784; 12,234.
Celaeno, Harpie (aici = Furie): 3,209 – 368,713.
Centaur, numele unei nave: 1. Nava lui Sergestus, Troianul: 5,122 – 157.2. Nava lui Cupavo, Ligurul: 10,195.
Centauri, neam legendar din Thessalia: 6,286; 7,675.
Asia Mică: 3,360.
Cerberul, păzitorul Infernului: 6,417 – 25. Indirect: 6,395,400 – 1; 8,296.
Ceres, zeiţa roadelor, adesea = hrana, plinea,

belșugul: 1,177,701; 2,714,742; 4,58; 6,484; 7,113; 8,181. Adj. *Cerealis – e:* \, *Y7T,* 8,111.

Cethegus, Rutul: 12,513.

Ch –, v. ˇși sub H –, cu specificare expresă, afară de:

Chalybi (lat. *Chalybes – um),* populaţie din Asia Mică, inventatoarea topirii și prelucrării fierului: 8,421; 10,174.

Chaon, Troianul, după care a fost numită Chaonia Epirului: 3,335.

Charybda (lat. *Charybdis)*: 3,420,558,684; 7,302.

Chloreus: 1. Troian, preot închinat lui Cybelus *(q.v.* ˇsub Locuri): 11,768.2. Alt Troian: 12,363.

Chromis, Troian: 11,675.

Cinyrus, Ligur: lecţiune incertă a mss., 10,186, adoptată adesea de editori: Pôlter și Lejay preferau fomna Cycnus *(q.v.).*

Circe, zâna magiciană: 7,20,191,282. Și adj. *Circaeus*: 7,10,799.

Cisseida (lat. *Cisseis – idis),* patronimic al Hecubei *(q.v.),* fiica regelui trac Cisseus, după tradiţia urmată de Virgiliu: 7,320; 10,705.

Cisseus: 1. rege în Tracia: 5,537.2. Rutul: 10,317.

Clarius, supranume al lui Apollo, după templul său din Clarus*, în

Clarus, Lycian: 10,126.

Claudia, ginta romană de origine sabină: 7,708 (v. urm.).

Clausus, Sabin, strămoșul ginţii Claudia: 7,707; 10,345.

Cleopatra*, regina Egiptului, doar aluziv și peiorativ, prin *Aegypţia coniunx*: 8,688 și prin *regina*: 8,696,707 – 13.

Cloanthus, Troian: 1,222,510,612; 5,122,152,167,225 – 245.

Cloelia, eroina romană: 8,651.

Clonius, Troian: 9,574; 10,749.

Clonus, fiul lui Eurytus, meșteșugar vestit: 10,499.

Cluentius, nume al celor din ginta coborâtoare din Cloanthus: 5,123.

Clytaemestra*, soţia ucigașă a lui Agamemnon, aluziv și peiorativ: 4,472 (mama ucisă de Oreste); 11,267 *(coniunx infanda).*

Clytius, Troian: 9,774; 10,129,325; 11,666.

Codes, Horatius, eroul roman: 8,650.

Cocytia *(uirgo),* perifrază pentru Furia Allecto: 7,479. V. ˇsub Cocytus, la Numele de Locuri.

Coeus, Titan, fiu al Terrei: 4,179.

Coras, frate cu Catillus din Tibur: 7,672; 11,465,604.

Coroebus, Troian: 2,341 – 441.

Corybanţi*, preoţi ai lui Zeus, aluziv, prin *Corybantia aera*: 3,111.

Corynaeus: 1. Troian: 6,228; 9,571.2. Alt Troian: 12,298.

Corythus, întemeietorul eponim al cetăţii Corythus = Cortona etruscă: 9,10 (v. sub Locuri).

Cossus, erou roman, învingătorul lui Tolumnius, rege în Veii: 6,841.

Cretană (lat. *Cressa) =* Foloe *(q.v.):* 5,285.

Cretani (lat. *Cretes)*: 4,146.

Cretheus: 1. Troian, iubit de Muze: 9,774 – 7.2. Grec: 12,538.

Creùsa, soţia lui Eneas: 2,562 – 784; 9,297.

Crinisus, râu din Sicilia, personificat, tatăl lui Acestes: 5,38.

Crivăţ, corespondentul rom. pentru Vântul de NE, lat. *Aquilo – onis:* 4,310; 7,361 (v. ˇşi 588), sau *Boreas – se:* 4,442 (pl!).

Cupavo, Ligur, aliat al lui Eneas: 10,186.

Cumplitele (lat. *Dirae = Furiae, Eumenides, q.v.)*: 1. pl.: 4,473,610; 7,324 – 372,454 – 58,520; 8,701; 12,845 – 86.2. sg.: 12,869,914.

Cupencus, Rutul: 12,539.

Cupidon (lat. *Cupido – inis),* zeul Amor (gr Ερως): 1,658,695; 10,93.

Curae, Grijile, ≠Necazurile personificate, în Infern: 6,274.

Curetes, divinităţi din Ida cretană, legate de cultul lui

Zeus: 3,131.

Cybebe, Marea Mamă (Berecynt (h) ia): 10,220. În *Eneida* nu apare numele Cybele (ci doar al Muntelui Cybelus, v. sub Locuri), dar se face adesea referire la ea prin *Berecynt (h) ia (Mater), Magna Mater, deum Mater* (v. sub Marea Mamă, Mama zeilor).

Cyclopi (v. ˇşi Etnei = lat. *Actnaei):* 1. Uriașii canibali de lângă Etna: a. pl. 3,569 – 675; 11,263. b. sg. = Polyfem*: 3,617. [. adj. *Cyclopeus*: 1,201.2. Meșterii făurari ai lui Vulcan (us): 8,418 – 453.

Cycnus, tatăl lui Cupavo, Ligurul: 10, *186 (conjectură), 189 (cert).

Cydon: 1. sg., Troian: 10,325.2. pl., popor din Creta: 12,858.

Cyllenius, supranume al lui Mercur, născut în Cyllene: 4,252 – 278.

Cymodoce, Nereidă: 5,826.

Cymodocea, Nimfă a Mării, dintr-o fostă corabie a lui Eneas: 10,225.

Cymothoe, Nereidă: 1,144.

Cytherea, supranume al lui Venus, stăpână în Cythera (v. sub Locuri): 1,257,667; 4,128; 5,800; 8,523,615.

Daedalus, marele meșter, părintele lui Icar: 6,14 – 33.

Dahae, populaţie scitică de la Răsărit de Caspica: 8,728.

Danae, iubita lui Zeus, fiica regelui Acrisius *(q.v.)*: 7,410.

Danai, nume epic = Ahei, Argivi, Greci: 1,30,96,598,754; 2, *passim* (32 x); 3,87,288; 4,425; 5,360; 6,489,519; 8,129; 9,154; 12,349. Și adj. *Danaus – a*: 3,602.

Dardani, nume poetic = Troieni: 1. prin adj. *Dardanus*: 2,618 (*arma)*; 5,119 și 12,363 *(pubes); 6,57 (tela)*. 2. Prin, adj. ˇşi subst. *Dardanius* (de 30 x), de ex.: 1,494,617; 2,582; 3,596; 4,163,658; 5,30,711; 6,169,756; 7,189,756; 8,14; 9,88,695; 10,92,814; 11,400,472; 12,613.

Dardan, sg. (lat. *Dardanius – îi) =* Eneas: 12,14.

Dardanid, sg. (lat. *Dardanides – se) =* Eneas: 10,545; 12,775.

Dardanidă, sg. (lat. *Dardans – idis) =* Creusa: 2,787.

Dardanizi, poetic (lat. *Dardanidae) =* Troieni, urmași ai lui Dardanus (de 21 x), de ex.: 1,560; 2,59,445; 3,94; 5,45,622; 6,85,482; 7,195; 9,293,660; 10,4,263; 11,353; 12,549,585.

Dardanus, fiul lui Zeus, strămoșul casei lui Priam și a lui Anhises, înaintemergătorul Troienilor: 3,167,501; 4,365,662; 6,650; 7,207,240; 8,134; 11,287.

Dares, Troian: 5,369 – 483; 12,363.

Daucus*, Rutul, tatăl lui Landes și Thymber, numit numai indirect, prin *Daucia proles·.* 10,391.

Daunia: 1. zeiţă = luturna: 12,785.2. gintă: 8,146.

Daunus, tatăl lui Turnus: 10,616,688; 12,22,90,934. Numit și prin adj. *Daunius =* Tumus: 12,723. Cf. ˇşi Daunia.

Decii, ginta romană: 6,824.

Deifobe = Sibylla, prorociţa din Cumae: 6,36.

Deifob (us), fiul lui Priam: 2,310;

6,495 – 544.

Deiopea, Nimfă: 1,72.

Delius, supranume al lui Apollo, născut în Delos: 3,162; 6,12.

Demodocus, Troian: 10,413.

Demoleos, Grec: 5,258 – 67.

Demofoon, Troian: 11,675.

Dercennus, rege străvechi italic: 11,850.

Deus, sg. (și *Numen) =* Divinitatea, *passim*: cf. de ex., mai ales alături de Destin și în opoziţie cu oamenii sau cu întâmplarea: 1,603 – 5; 2,54,396; 3,715; 4,574; 9,209 – 11; 12,321,677. La pl. *passim.*

Deus loci = Tiberinus: 8,31 – 63. Cf. ˇşi Genius (loci).

Diana, zeiţa, fiica Latonei, sora lui Apollo: 1,499; 3,681; 4,511; 7,306,764 – 9; 11,537 – 82,652,843 – 57. Aluziv:
329 *(Phoebi soror)*; 11,534,557 *(Latonia)*; 845 *(Regina)*; 12,198 (*Latonae genus).* V. ˇși Hecate, Luna, Trivia.

Dido (na) din Tyr, regina Carthaginei: [. 1 și 4 *passim* (29 x în ambele); 5,571; 6,450 – 6; 9,266; 11,74. Numită și

Elissa, *q.v.*

Didymăon, meșter vestit: 5,359.

Diomede (s), fiul lui Tydeus, căpetenie a Grecilor: 1,752; 8,9; 10,581;
226 – 243. Mai des numit, și pentru comoditate metrică, Tydidul (lat. *Tydides), q.v.*

Dione*, mama lui Venus, numită doar prin *Dionaea mater*: 3,19.

Diores, Troian: 5,297 – 345; 12,509.

Dioxippus, Troian: 9,574.

Dira (e), v. Cumplite.

Dis (lat. *Dis – tis) =* Pluton, zeul Infernului: 4,702; 5,731; 6,127 – 541; 7,568; 8,687; invocat: 12,199. V. ˇși Orcus.

Discordia (= gr Ερίς): 6,280; 8,702. V. ˇși Insidiae.

Dolihăon, Troian: 10,696.

Dolon, Troian: 12,347.

Dolopi (lat. *Dolopes),* neam thessalic: 2,7,29,415,785.

Domina = Stăpâna, pentru lunona: 3,438; pentru Proserpina: 6,397.

Dorieni = Greci, doar în *Dorica castra,* formulă desigur provizorie, utilă metric: 2,27; 6,88.

Doryclus din Tmaros, soţul Beroei: 5,620,647.

Doto, Nereidă: 9,102.

Drances, Latin: 11,122 – 443; 12,644.

Dreptatea (lat. *lustiţia)* personificată: 1,523,604.

Dryope, Nimfă: 10,551.

Dryopi (lat. *Dry opes)*: popor pelasgic, locuitor în Dorida: 10,346.

Dryops, Troian: 10,346.

Dymas, Troian: 2,340 – 428.

E –, uneori din DE (mereu specificat în acest caz).

Eacidul (lat. *Aeacides),* urmaș al lui Aeacus (gr. Αιακός): 1. Ahile: 1,99; 6,58.2. Pyrrhus sau Neoptolem (us), fiul lui Ahile: 3,296.3. Perseu (s), regele Macedoniei, zice-se, urmaș al lui Ahile: 6,839.

Ebusus (sau Ebysus), Troian: 12,299.

Edon (ian) = Trac (ic) (lat. *Edonus* – despre Borcăs):

12,365.

Egeria, Nimfă: 7,763,775.

Egesta*, mama troiană a regelui sicilian Acestes, v. sub Troiene 2.

Egestas, Sărăciaz, personificată: 6,276.

Egeu (lat. *Aegaeus*), divinitate marină, acolit al lui Neptun: 3,74; cf. ˇşi 12,366, unde poate fi zeul, sau Marea Egee.

Egist* (lat. *Aegisthus* e gr. Αϊγισθος), ucigașul lui Agamemnon, doar aluziv, prin *adulter*: 11,268.

Ehion*, tatăl lui Onites, atestat prin *Echionium nomen*: 12,515.

Electra, fiica lui Atlas, mama regelui troian Dardanus: 8,135 – 6.

Elena din Argos, supranumită și din Troiaz (lat. *Helena* e gr. Ελένη): 1,650; 7,364. Aluziv pomenită și prin Tyndaridaz: 2,569,601.

Elissa, numele de alint al Didonei: 4,335,610; 5,3.

Emathion, Troian: 9,571.

Enceladus, Gigant, fiul Terrei: 3,578; 4,179.

Eneas, marele erou troian (lat. *Aeneas* e gr. Αινείας), *passim,* fie direct, fie aluziv (aproape 250 x): adesea Fiu (sau neam) al zeiţei (Venus), Tată (sau erou) al Troienilor, Anhisiadul, Dardan (id) ul, Laomedonti (ad) ul, *Rhoeteius* (= Troian), dar insultat de dușmani ca *alter Paris*: 7,321; sau ca *Phrygius praedo* Ctâlhar frygian): 11,484; sau *Phrygius tyrannus* Ceăpetenie frygiană): 12,75, dacă nu chiar ca *semiuir* Cfamen): 12,99. După numele lui, Troienii primesc denumirea deeneazi (lat. *Aeneadae*), iar lûlus de *Aenides*: 9,654.

Eneas Silvius, regele Albei: 6,769 – 70.

Eneazi (lat. *Aeneadae*) = Troienii (de 18 x), de ex.: 1,157; 3,18; 5,108; 7,284,616; 8,341; 9,180,735; 10,120; 11,503; 12,12,779.

Entellus, cel mai vârstnic luptător sicilian: 5,387 – 472.

Eol = Răsăritenii (de la gr. Ηώς = *Aurora* = Zâna Zorilor, dar și subst. *Eous* = Luceafărul): 6,831.

Eol (lat. *Aeolus* e gr. Αίολος): 1. Stăpânul vânturilor: 1,52 – 76,141. Adj.: 5,791; 8,416,454. V. ˇși sub Eolia, la Numele de Locuri. Aluziv: 10,37.2. Troian: 12,542. V. ˇși Aeolus.

Eolid (lat. *Aeolides),* fiul lui *Aeolus*: 1. Misenus, Troian: 6,164.2. pej. pentru Ulisse, nepot al unui alt Eol: 6,529.3. Clytius, Troian: 9,774.

Eous (< gr. Ηωος), Luceafărul (de Ziuă»: 3,588; 11,4. V. ˇși Oriens.

Epe (i) os, făurarul Calului de lemn de la Troia: 2,264.

Epulo, Rutul: 12,459.

Epytides, Troian, fiul lui Epytus (numit Perifas în *Iliada,* 17,323): 5,547,579.

Epytus: 1. Troian: 2,340.2. Troian*, tatăl celui de mai sus.

Equr (lat. *Aequi),* populaţie din zona Faliscilor din Laţiu, dacă nu este totuși de interpretat, mai bine, prin adj. *aequi* = „de la șes”; 7,695.

Equiculi, v. Aequiculi.

Erato: 7,37. V. Calliope, Muze.

Erichaetes, luptător din Lycaonia: 10,749.

Erifyle, soţia trădătoare a lui Amfiaraus: 6,445.

Erinii, zeiţele Răzbunării: în *Eneida* numai sg. (lat. *Erinys): 2,337*,573; 7,447,570. Dar v. la pl. Dirae, Furiae, Eumenides.

Erulus (sau Erylus), Italic, fiul Feroniei: 8,563.

Erymas, Troian: 9,702.

Eryx, rege în Sicilia de Apus: 1,570; 5,24,392 – 483,630,772. V. ˇși sub Locuri.

Esculap* (lat. *Aesculapius* e gr. Ασκλήπιος), aluziv, prin *medicinae repertor* și *Phoebigena*: 7,771 – 3. V. ˇși Paeon.

Eterul, personificat (lat. *Acther* e gr. Αιθήρ): 12,281, cf. *Georg.* 2,325.

Etnei (adj. lat. *Actnaei* = din Etna):

Cyclopii văzuţi de Ulisse: 3,678;

263.2. Cyclopii făurari ai lui Vulcan (us): 4,440. V. ˇși sub

Etna, la Numele de Locuri.

Etoli (era) (lat. *Actoli,* gr. Αἰτολοί): subst. pl.: 11,308.2. subst. sg. (= Diomede): 11,428.3. adj.: 10,28;
239.

Etrusci, locuitorii Etruriei: 1. subst. pl.: 9,150; 10,429.2. subst. sg.: 10,238, dar aproape de 3. adj.: 8,480,503; 9,521; 10,148,180; 11,598. V. ˟și Lydieni (ca obârșie a lor), Maeoni (zi), Tyrrheni, Tusei, și Etruria, Lydia, Maeonia sub Numele de Locuri.

Euanthes, Frygian: 10,702.

Eumedes, Troian: 12,346.

Eumelus, Troian: 5,665.

Eumenide: 4,469; 6,250,280,375. V. Dirae, Erinii, Furiae.

Euneus, Troian: 1,666.

Eurus, Vântul de E (ca la Homer), numai sg.: 1,85,110,131,140,317 (conj. faţă de *Hebrum* din mss.), 383; 2,418; 8,223; 12,733.

Euryalus, erou troian: 5,294 – 343; 9,179 – 481.

Eurypylus, Thessalian: 2,114.

Eurystheus, rege în Tiryns, asupritorul lui Hercule: 8,292.

Eurytion, Troian: 5,495 – 541.

Eurytus, tatăl meșterului Clonus, în patronimicul Eurytides: 10,499.

Evadne (lat. *Euadne),* soţia lui Capaneus, mort la Theba: 6,447.

Evandru (lat. *Euander – dri),* rege Arcad de pe Palatinul Romei: 8,52,100 – 119,185,313,360,455,545 – 558; 9,9; 10,148,370,420,492,515,780; 11,26 – 55,140 – 148,394,835; 12,184,551. V. ˟și adj. *Euandrius (ensis)*: 10,394.

F –, adesea = lat. (< gr.) Ph –, mereu cu specificare.

Fabii, ginta războinică romană: 6,845.

Fabricius, eroul roman, adversarul lui Pyrrhus al Epicului: 6,844.

Fadus, Rutul: 9,344.

Faéthon (lat. *Phaethon* e gr. Φαέθων), fiul Soarelui: 5,105; 10,189.

Faleris (lat. *Phaleris),* Troian: 9,762.

Falisci, populaţia din Falerii, cetate latină din Etruria: 7,695.

Fama, zfaimaz, personificată: 3,121; 4,173 – 197,298,387,666; 7,104,392; 8,554 (cf. 600); 9,474; 10,679; 11,139 (cf. 224).

Fames, v. Foamea.

Farus (lat. *Pharus,* var. lect. *Pharo (n»,* Rutul: 10,322.

Fatum / Fata = Soarta, *passim,* în legătură sau nu cu Fortuna, privitoare la zei sau la oameni, v. sub Soarta.

Faunus, divinitate silvestră: 1. sg.: 7,47 – 81,102,213,254,368; 10,551; 12,766 – 777.2. pl.: 8,314.

Feaci (lat. *Phaeaces* e gr. Φαίακες), corăbierii legendari din Odysseia: 3,291.

Fedra (lat. *Phaedra* e gr. Φαίδρα), maștera lui Hippolytus: 6,445. Aluziv: 7,765.

Fegeus (lat. *Phegeus),* Troian: 5,263; 9,765; 12,271.

Feres (lat. *Pheres),* Troian: 10,413.

Feronia, zeiţă italică: 7,800; 8,564.

Fenicianã (lat. *Phoenissa* = Didona): 1,670,714; 4,349,529; 6,470.

Fenicieni (lat. *Phoenices)*: 1,344.

Fescennini*, prin *Fescenninae aces: 7,695.*

Fiara din Lema = Hydra: 6,287.

Fides, zeiţa Crezământului, a Loialităţii: 1,292.

Fierarul (lat. *Mulciber),* supranume al lui Vulcan (us): 8,724.

Filoctet (es) (lat. *Philoctetes* e gr. Φιλοκτήτης), eroul grec: 3,402.

Fineus*, ghicitorul din legenda Argonauţilor, în adj. *Phineia (domus):* 3,212.

Flamini*, la Roma: 8,664.

Flegethon (lat. *Phlegethon* e gr. Φλεγεθών), râul din Infern care mărginește Tartarul: 6,265,551.

Flegyas (lat. *Phlegyas),* rege al Lapiţilor, tatăl lui Ixion: 6,618.

Fluvii, personificate (lat. *Flumina),* v. Râuri, Izvoare, dar și Nimfe.

Foamea, personificată (lat. *Fames): 6,276.*

Foebe (lat. *Phoebe* e gr. Φοίβη) = Luna: 10,216.

Phoebus (lat. *Phoebus* e gr. Φοίβος), supranume al lui Apollo, adesea identificat cu Soarele (30 x), de ex.: 1,329; 2,114,319; 3,80 – 101,143; 188,251,359 – 71,474; 4,58; 6,18 – 77,347,628,662; 7,62; 8,720; 9,661; 10,316,537; 11,794,913 – 6; 12,391,402. Cf. ˇşi adj. *Phoebeus*: 3,637; 4,6 și compusul *Phoebigena* (= Esculap*, *q.v.,* lat. *Aesculapius* e gr. Ασκλήπιος): 7,773. V. ˇși sub Soarele.

Foenix (lat. *Phoenix* e gr. Φοίνιξ), mentorul lui Ahile: 2,762.

Foloe (lat. *Pholoe* e gr. Φολόη), Cretană: 5,285.

Folus (lat. *Pholus* e gr. Φόλος): 1. Centaur: 8,294.2. Troian: 12,341.

Forbas (lat. *Phorbas* e gr. Φόρβας): 5,842.

Forcus (< gr. Φόρκυς): 1. zeu al Mării: 5,240,824.2. Latin: 10,328.

Formido = Groaza personificată: 12,335.

Fors = Zeiţa Norocului: 8,476; 10,458; 12,41, cf. urm.

Fortuna = Zeiţa Norocului, a întâmplării, *passim,* de ex.: 2,385 – 7,666; 3,16,53; 4,109,653; 5,22,356,604,625; 8,15,127,334,476,578; 9,41,214,282; 10,43,49,284,435; 11,43,108,128,413,426 – 7; 12,147,405,637,677,694.

Frygian (e) a (lat. *Phrygia* e gr. Φρυγία): 1. Mater = Cybele: 7,139.2. ocară pentru Frygieni (v. urm.): 9,617.

Frygieni 1: (lat. *Phryges* e gr. Φρύγες), supranume de origine locală pentru Troieni: a. pl.: 1,468; 2,191,344; 5,785; 7,294; 9,134,599,617,635; 10,255; 11,145,170. b. sg. *(Phryx)* = Eneas (pej.): 12,99.2. adj. (cel mai adesea pej.) *Phrygius* (< gr. Φρύγιος): 1,182,381,618; 2,68,276,580; 3,6,148,484,545; 4,103,140; 6,785; 7,139,358 – 63,430,579; 9,80; 10,157,702; 11,403,484,677,769; 12,75.

Fuga, personificată, în luptă: 9,719.

Furiae, personificate: 3,25,331; 6,605; 7,324 – 7,392,415; 8,205,219,494,669. V. ˇși Dirae, Erinii,

Euménides, Furor, Tisifone.

Fuior, Furia personificată: 1,294; 5,659.

Furtuna, ca zeiţă (lat. *Hiems)*: 3,120. V. ˇși Tempestas.

Gaetuli*, populaţie barbară din N Africii, doar prin adj.: 1. sg., *Gaetulus:* 4,326 (= regele larbas); 5,351 *(le-o).* 2. pl. *Gaetulae*: 4,40 (*urbes = ciuitates =* obști); 5,51,192 *(Syrtes,* v. sub Locuri).

Galaesus, Latin: 7,535,575.

Galatea, Nereidă: 9,103.

Galii, populaţie celtică: 1. sg.: 6,858 (generic, aliaţi ai Punilor). 2. pl.: 8,655 – 660 (atacatorii Romei).

Ganymedes, paharnicul zeilor: 1,28.

Garamanţi (lat. *Gar amantes),* populaţie nord-africană (cf. urm.): 6,794.

Garamantis, Nimfă, eponimă a populaţiei libiene: 4,198.

Gaudia mala mentis (= Bucuriile răutăcioase), personificate: 6,279.

Geloni, populaţie scitică din N Mării negre: 8,725.

Genitor (= Părinte), supranume al zeilor: 1. mai ales pentru luppiter: 1,237; 4,208; 7,306; 8,427; 9,630; 10,45,466,668; 11,727; 12,200,843.2. Neptun: 1,155; 5,817.3. Rar, Faunus: 7,82, sau Thybris: 8,72. în ⁅. 2 – 6, dintre oameni, des Anhises, în ⁅. 7 – 12 Latinus, Eneas, Evandru, Mezenţiu.

Genitrix (= Mamă), supranume: 1. al Cybelei (= Magna Mater): 2,788; 9,82,94,117; 10,234.2. al lui Venus: 590; 4,227; 8,383; 12,412,554.3. Rar, ocazional, despre muritoare.

Genius loci (LID – uhul protector local): 5,95; 7,136. Cf. Deus loci: 8,3167.

Ger (ul) = Nordul *(Arctos,* Ursele, pl., *q.v.)*: 6,16.

Geryon (es), monstru cu trei capete, stăpânul boilor Apusului, adversar al lui Hercule: 7,662; 8,202. Aluziv, în Infern: 6,289.

Geţi (lat. *Getaie)*: 7,604. Cf. ˇşi adj. *Geticus*: 3,35 (v. sub Locuri).

Glaucus: 1. divinitate marină: 5,823; 6,36.2. Troian, fiul lui Antenor: 6,483.3. Troian, fiul lui Imbrasus: 12,343.

Glia (v. ˇşi Terra, Tellus), des: cf. 3,95,509; 4,176 – 8,585 (= 9,460); 6,580,595; 7,136 – 7; 10,102; 11,71; 12,176. Aluziv: 12,395.

Gorgo (na): 1. sg. 2,616; 8,438.2. pl.: 6,289. Aluziv, prin adj.: 7,341.

Gracchus, cognomenul celebrei familii romane: 6,842.

Gradivus, supranume al lui Marte: 3,35; 10,542 *(Rex)*.

Grec (lat. poet. *Graius)*: 1. sg. (= Ahaemenes): 3,594.2. pl. (19 x): de ex. 1,467; 2,148; 3,163; 4,228; 6,242; 8,135; 10,81;
289; 12,538. Cf. ˇşi adj.: 2,412,598,786; 3,210,295; 6,97; 10,720. Apoi (compus epic) *Graiugenae* (pl.): 3,550; 8,127. V. ˇși Ahei, Argivi, Danai, Pelasgi.

Groaza, personificată (lat. *Formido = gr.* Δειμός): 12,335.

Gryneus, supranume al lui Apollo, adorat la Grynium, în Lydia: 4,345.

Gyas: 1. Troian: 1,222,612; 5,118 – 223; 12,460.2. Latin: 10,318.

Gyges, Troian: 9,762.

Gylippus, Arcad: 12,272.

H = lat. Hei gr. * – (lat. = gr. X –, cu specificare permanentă).

Haedi, constelaţia de toamnă: 9,668, cf. *Georg.,* 1,205.

Haemon, Rutul: 9,685. Cf. ˇşi urm.

Haemonides, Rutul, poate un patronimic al n. ani.: 10,537.

Halaesus, Grec, fiu al lui Agamemnon *(q.v.): 7,624*; 10,352 – 424.

Halius, Troian: 9,767.

Halys, Troian: 9,765.

Hammon, zeu egiptean, echivalat cu luppiter (Zeus):

4,198.

Haos (ul), personificat și invocat (lat. *Chaos* e gr. Χάος): 4,510; 6,265.

Haron (lat. *Charon* e gr. Χάρων), luntrașul din Infern: 6,299 – 326.

Harpalyce, fiica unui rege trac, iute la alergare: 3,317.

Harpalycus, Troian: 11,675.

Harpii (lat. *Harpyae* e grî Αρπυιαι): 1. pl. 3,212 – 226 și 249; 6,289 (aici = *Furiae* = Eriniile). 2. sg. (= Celaeno, *q.v.):* 3,365.

Hebrus, Troian: 10,696.

Hecate, zeiţa subpământeană: 4,511,609; 6,118,247,564. V. ˇși Diana, Trivia.

Hector, marele erou troian: 1,99,483,750; 2,270 – 282,520; 3,312 – 343; 5,371; 6,166; 9,155; 11,289; 12,440. în adj. *Hectoreus*: 1,273; 2,543; 3,304,488; 5,190,634. V. ˇși Priamides.

Hecuba (< gr. Εκάβη), soţia lui Priam, mama lui Hector: 2,501 – 515. Aluziv, prin Cisseis: 7,320; 10,705.

Helena, v. Elena.

Helenor, Troian: 9,544 – 5.

Helenus, fiul lui Priam, ghicitor la Troia, apoi rege în Epir: 3,295 – 712.

Helymus, fost Troian, locuitor al Siciliei: 5,73,300 – 339.

Herbesus, Rutul: 9,344.

Hercule (s) (< gr. Ηρακλής): 5,410; 7,656; 10,319,779. Prin adj. *Herculeus:* 3,551; 7,669; 8,270 – 288,542. Aluziv: Amfitryoniades, Tirynthius, dar, mai ales, Alcides (Alcidul) *(qq. vv.).*

Herminius, Etrusc: 11,642.

Hermione, fiica lui Menelau și a Elenei: 3,328.

Herniei*, populaţie din Sudul Latiului, pomenită prin *Hernica saxa:* 7,684.

Hesione, sora lui Priam, soţia lui Telamon din Salamina: 3,328.

Hesperide, zânele Grădinii Apusului: 4,484. Dar

Hesperides aquae din 8,77 sunt cele italice, v. sub Hesperia, la Locuri.

Hiberi, v. Iberi.

Hicetăon*, prin patronimicul *Hicetaonius,* ca tată al lui Thymoetes, Troianul: 10,123.

Hidra, v. Hydra.

Hiems, Vremea rea, Furtuna personificată: 3,120. V. ˇși Tempestas.

Himera (lat. *Chimaera* e gr. Xi μαιρα): 1. monstrul ucis de Hercule: 6,288; 7,785.2. nume de corabie: 5,118,223.

Hippocôon, Troian: 5,492.

Hippolyte, fiica lui Marte, regina Amazoanelor: 11,661.

Hippolytus, fiul lui Thescu, răpus prin urzelile mașterei sale Fedra: 7,761 – 774.

Hippotes*, prin patronimicul Hippotades, ca tată al lui Amastrus, Troianul: 11,674.

Hisbo, Rutul: 10,384.

Horae, v. Orele: 3,512.

Hortini*, populaţie sabină din Horta, prin *Hortinae classes*: 7,716.

Hyade (le), constelaţia aducătoare de ploaie: 1,744 = 3,516.

Hydaspes, Troian: 10,747.

Hydra*, indirect, prin Fiara din Lema (ucisă de Hercule): 6,287.

Hylaeus, Centaur: 8,294.

Hyllus, Troian: 12,535.

Hypanis, Troian: 2,340,428.

Hyrcani, populaţie iranică din Răsăritul îndepărtat: 7,605. Prin adj. *Hyrcanus – a*: 4,367.

Hyrtacus: 1. Troian*, tatăl lui Hippocôon: 5,492,503, prin patronimicul Hyrtacides. 2. Troian, tatăl lui Nisus: 9,406; prin patronimicul Hyrtacides: 9,177,234,319.

Iaera (< gr Ιαιρα), Nimfă din Ida, mama lui Pândarus și Bitias: 9,673.

Ianus, zeul *bifrons*: 7,180,610; 8,357. Invocat:

12,198.
lapyx: 1. Vântul dinspre Italia către Épir: 8,710. Cf. lapyx Garganus: 11,247 (V. ˇsub Locuri). 2. Numele unui cal: 11,678.3. Troian, fiul lui Iasus*: 12,391 – 425.
larbas, regele Getulilor: 4,36,196,326.
laşius, vechi rege troian: 3,168.
lasus*, în patronimicul laşides: 1. purtat de Palinurus: 5,843.2. purtat de lapyx: 12,392.
Iberr (lat. *Hiberi)*: doar prin adj. *Hiberus, a*: 7,663 (boues); 9,582 *(ferrugo =* purpură ruginie); 11,913 *(gurges =* genunea Oceanului).
Icarus, fiul lui Daedalus: 6,31.
Ida, Nimfă din Frygia: 9,177 – 8. V. ˇși sub Locuri.
Idaea, supranume al Marii Mame Cybele: 10,252.
Idaeus, crainic troian: 6,485; 9,500.
Idas: 1. Troian: 9,575.2. Trac din Ismara: 10,351.
Idmon, Rutul: 12,75.
Idomeneu (s), regele din Creta:
3,122,401; 11,265.
Iezii, constelaţia de toamnă, v. Haedi.
Ifigenia*, fiica lui Agamemnon, jertfită în Aulida: 2,116 *(uirgo caesa).*
Ifitus (lat. *Iphitus),* Troian: 2,435.
Ignipotens, supranume al lui Vulcan: 8,414 = 423,628,710; 10,242. Cf. *Ignipotens deus*: 12,90.
Ilia = Rhea Silvia, fiica lui Numitor: 1,274; 6,778.
Iliade = Troiene (lat. poet. *Iliades):* 1,480; 2,580; 3,65; 5,644; 7,248; 11,35.
Ilione, fiica mai mare a lui Priam:
653.
Ilioneus, luptător troian: 1,120,521,559,611; 7,212,249; 9,501,569.
Illyri*, v. sub Locuri.
Ilus: 1. vechea formă pentru Iulus = Ascaniu (s): 1,268.2. vechi rege troian: 6,650.3. Rutul: 10,400 – 1.
Imaon, Troian: 10,424.
Imbrasus, rege în Lycia, tatăl lui Glaucus și al lui Lades: 12,343. Pomenit și prin patronimicul Imbrasides,

purtat de aceștia, *ibid.,* și de Asius: 10,123, fără a putea spune dacă și el este frate cu ei.

Inachus, întemeietorul cetăţii Argos: 7,372,792. Și adj. *Inachius: 7*,286;
286.

Indi (era), Inzi: 6,794; 7,605; 8,705. Adj. *Indus – a – um (ebur)*: 12,67.

Indiges = Zeu pământean, ipostaza înveșnicirii lui Eneas: 12,794.

Ino*, Nereidă, mamă a lui Palaemon (= Melicertes), prin adj. *Inous:* 5,823.

Insidiae (Lllursele, Capcanele personificate), echivalentul ocazional al homericei Ερις = Zâzaniaz, (de altfel lat. *Discordia)*: 12,336.

Io, fiica lui Inachus, iubită de luppiter, preschimbată de lunona într-o junincă: 7,789.

Iollas, Troian: 11,640.

Iopas, aedul Punilor de la Carthagina: 1,740 – 7.

Iris, zeiţa Curcubeului, mesagera zeilor (în *Eneida* mai ales a lunonei): 4,694 – 700; 5,606; 9,2 – 18,303; 10,38 – 73. Numită și Thaumantiada, fiica lui Thaumas: 9,5.

Ismarus, Troian: 10,139.

Itali (en) ce (lat. poet. *Italides):* 11,657. V. ˇși Latine, Sabine.

Italici (lat. *Itali)*: 1. subst. A. ˇsg. (lat. *Italus)*: a. Italus, strămoșul eponim: 7,178. b. = Mezenţiu: 5,117. [. generic: 8,502; 11,592. B. ˇpl.: 1,109; 5,565; 6,92; 8,331,513,678; 9,532; 10,41,74,109; 12,189,202,251,582,628,655,705. Neamul italic și prin adj.: 6,757,762; 7,85; 9,133; 11,428; 12,35,246,827.

Ithacus: 1. sg. = Ulisse (pej.): 2,104,122; 3,629.2. pl. = cei din Ithaca: 2,128.

Itys, Troian: 9,574.

Iubar = Luceafărul *(q.v.)*: 4,130.

Iulius, cognomenul ginţii venind din lùlus, din care descindea C. ˇIulius Caesar, dictatorul. În *Eneida,* gentilicul îi este însă aplicat numai nepotului său de soră Octavius, adoptat la moarte (C. ˇIulius Caesar Octavianus),

mai târziu supranumit, ca principe, Augustus: 1,286 – 296; 6,789 – 800. V. ˇși Augustus, Caesar.

lûlus (trisilabic), numele fiului lui Eneas și al Creùsei, supranumit și Ascanius *(q.v.)*: de 36 de ori, de ex.: 1,267 – 88,709; 2,563,674 – 723; 4,140,274,616; 5,546 – 70; 6,364,789; 7,107 – 16,478 – 93; 9,232,293 – 310,501,640 – 52; 10,524 – 34; 11,58; 12,110,185,399. Aluziv, prin *Dardanius puer*: 10,133.

luno (na), soţia lui luppiter (Zeus), de 56 de ori, [. 1,4,5,7,10 *passim,* iar în rest, de ex.: 2,612,761; 3,380,437 – 8,547; 6,90,138; 8,60,84,292; 9,2,745 – 64,802; 12,134,156,791,841. Supranumită adesea Regina, Satumia, o dată ca Lacinia (3,552). Adj. *lunonium (hospitium)*: 1,671 (pej.). Aluziv, ca vrăjmașa Troienilor: 1,251; ca mașteraz *(nouerca)* lui Hercule: 8,288.

lunona de Jos *(Inferna)* – Proserpina: 6,138. V. ˇși Regele Infernului.

luppiter (Zeus), divinitatea supremă, *passim* (85 x), de ex.: 1,42 – 78,380 – 394; 2,326,689; 3,104 – 16; 4,91 – 206,331 – 377,590 – 638; 5,687 – 784; 6,123 – 30,272,747 – 784; 7,110 – 139,219 – 20,287 – 309,799; 8,301 – 381,560 – 73; 9,83,128,209,564 – 673,716,803; 10,16,112 – 6,567 – 689,758; 11,901; 12,141 – 4,247,496 – 565,725,806 – 895. Multe supranume, folosite și ca denumiri indirecte: Părinte *(Genitor, Sator*), Tată (al zeilor) *(Pater (diuum»,* Atotputernic *(Omnipotens),* Rege *(Rex, Regnator),* Stăpân *(Maximus Rector),* Idaeus, Anxurus, Satumius. Fiu al Marii Mame a Gliei, Cybele: 9,92 – 105.

lustiţia = Dreptatea, desigur personificată: 1,604 (cf. 527). V. ˇși *Georg.,* 2,474.

Iu turna, Nimfă italică, sora lui Turnus: 12, *passim* (146 – 870), aluziv și în 10,439; 12,918.

Ixion, rege al Lapiţilor, pedepsit în Infern: 6,601.

Izvoare (lat. *Fontes),* personificate și invocate: 12,181.

Jalea (lat. *Lucfus),* personificată: 2,369.

Labicani*, Italici aliaţi cu Tumus, prin *picta scurta Labici: 7,796.*

Lăbos (lat. arh.), Trudaz, personificată: 6,277.
Lacinia, supranumele lunonei cu templul lângă Crotona: 3,552.
Laconiana (lat. *Lacaena),* supranume, mai ales pej., al Elenei, soţia lui Menelau, regele Spartei: 2,601; 6,511.
Lades, Lycian, frate cu Glaucus:
12,343.
Ladon, Troian: 10,413.
Laértes*, tatăl lui Ulisse, prin adj. *Laertia (régna) =* Ithaca: 3,272.
Lagus, Rutul: 10,381.
Lamus și Lamyrus, Rutuli; 9,334.
Laocoon, fratele lui Anhises, preot al lui Neptun: 2,40 – 52,201 – 233.
Laodamia, soţia lui Protestlaus, primul Grec mort la Troia: 6,447.
Laomédon*, mai vechi rege al Troiei, care încercase să-i înșele și pe Apollon, cu Neptun, și pe Hercule, doar prin adj.: 1. *Laomedontéa (gens =* Troienii): 4,542.2. *Laomedôntius, a*: a. *(héros =* Eneas): 7,105. b. *Pubes =* Troienii): 7,105.3. *Laomendontiades*: a. sg. (= Priam, laud.): 8,158,162. b. pl. (= Troienii, nu pej.): 3,248.
Lapiţi (lat. *Lapithae),* popor războinic din Thessalia: 6,601; 7,305 – 7.
L-ar zeu protector al locului, casei, familiei: 5,744; 8,543; 9,257.
Landes, Rutul, frate geamăn cu Thymber: 10,390 – 6.
Larina, fecioara, soaţă din ceata Camillei: 1,655.
Larisaeus, supranume al lui Abile cel din Thessalia: 2,197; 11,404.
Latagus, troian: 10,697 – 8.
Latine (lat. *Latinae)*: 12,143,604. V. ˇși Italice, Sabine.
Latini, nu numai cei din Latium, ci, adesea, Italici în genere: [. 7,10 – 12 *passim.* în rest: 5,598; 8,117,448; 9,717. Foarte des și prin adj. *Latinus, a, um:*
6; 5,568; 6,875; 7,96,313,400,716; 8,38,55,602; 9,485,550; 10,4,300,360;

17,331,518,588; 12,211,530.

Latinus, regele italic: [. 7,11 – 12 *passim.* în rest: 6,891; 8,17; 9,274,388; 10,66. Prin adj. *Latina (urbs =* orașul lui): 9,367; 11,100.

Latona (gr. Λητώ), mama Dianei și a lui Apollo: 1,502; 12,198. Prin adj. *Latonia,* despre Diana: 11,534,557, văzută ca Luna: 9.405.

Laurens: 1. = Dercennus: 11,851.2. *(diuus) =* Faunus: 12,769.

Laurentes, cei din Laurentum: 7,63; 8,371,537,613; 12,137,240,280. V. ˇsub Laurentum*, la Numele de Locuri.

Lausus, fiul despotului etrusc Mezentius: 7,649 – 51; 10,426 – 902.

Lavinia, fecioara, fiica lui Latinus: 6,764; 7,72,314,359; 11,479; 12,17,64,80,194,605,937. Prin adj. *Lauinius:* 1,2; 4,236. Cf. ˇşi Lavinium, sub Locuri.

Leda, iubita lui Zeus (Iuppiter), mama Elenei și a Clytaimestrei, a lui Castor și a lui Pollux: 1,652. Prin adj. *Ledaeus, a*: 3,328 (= Hermione, fiica Elenei); 7,364 (= Elena însăși).

Lelegi (lat. *Leleges),* populaţie autohtonă din Ionia Asiei Mici: 8,725.

Lemnius (Pater), supranume al lui Vulcan, stăpân în Lemnos: 8,454.

Lenaeus (< gr. Ληναίος), supranume al lui Bacchus: 4,207,.

Lethe*, Râul infernal care hărăzea sufletelor uitarea vieţii trecute, doar prin adj. *Lethaeus, a*: 5,854; 6,705,714,749.

Le turn, Moartea personificată: v. Moartea.

Leucaspis, Troian: 6,334.

Leul din Nemea: 8,295.

Liber, supranume ui lui Bacchus: 6,805.

Libumi, populaţie din Dalmatia: 1,244.

Libycă (lat. *Libystis (ursa»*: 5,37; 8,368.

Lichas, Latin: 10,315.

Licymnia, numele unei roabe, probabil din Licymna, cetate în Argos, pe cât se pare, chiar vechiul nume al

cetăţuiei Tirynthului: 9,546.
Liger, Italic: 9,571; 10,576 – 584.
Liguri, neam din NV Italiei, reputaţi a fi mincinoși: 1. sg. (= Aunus): 11,715.2. pl.: 10,185; 11,701.
Liris, Troian: 11,670.
Locri (era), locuitorii din cetatea italică Locri, întemeiată de soţii lui Aiax al lui Oileus, scăpaţi din naufragiul acestuia: 3,399; 11,265.
Lucagus, Italic: 10,575 – 592.
Lucas, Latin: 10,561.
Luceafărul (de Ziuă): 1. *Lucifer:* 2,801; 8,589.2. *Eous*: 3,588; 11,4.3. *lubar*: 4,130.4. *Oriens* (= Zorii): 5,739. Aluziv, prin *sidus patrium* (= steaua străbună, a lui Venus): 8,681.
Lucetius, Italic: 10,561.
Lucfus, Jalea personificată: 2,369; 6,274.
Luna, ipostază a Dianei: 1,742; 2,340; 7,9; 9,403 – 9; v. ˇşi 3,587,645; 4,80.
Luperci, colegiul sacral de la Roma: 8,663.
Lyaeus (< gr. Λυαίος), supranume al lui Bacchus: 1,686.
Lycaeus (<gr. Λύκαιος), supranume al lui Pan.
Lycăon, Cretan: 10,749.
Lycaonian, despre Erichaetes, din ţinutul Asiei Mici: 10,749.
Lycieni: 1,113. Mai des prin adj.
6,334; 7,816; 8,166; 10,751; 11,773.
Lyctius, poet. = Cretan, despre Idomeneu, regele, după orașul Lycfus din Răsăritul insulei: 3,401.
Lycurgus, rege în Tracia: 3,14.
Lycus, Troian: 1,222; 9,545 – 556.
Lydi (era) = Etrusci, cu referire la obârșia lor, conform tradiţiei: 9,11. Mai ales prin adj. *Lydia (gens)*: 8,479; 10,155; *Lydius (Thybris)*: 2,781.
Lynceus, Troian: 9,768.
Lymesius, despre Acmon: 10,128. V. Lymesus, sub Locuri.
Maeon, Rutul: 10,337.

Maeonian (lat. *Maeonius, a)* poet.: 1. = Lydian 9,546; 10,141.2. în genere, din Asia Mică, pej.: 4,216.

Maeonizi (lat. *Maeonidae)* poet. = Lydieni = Etrusci: 11,759.

Maeotic (lat. *Maeotia tellus)*: din Maeotida (Marea de Azov), în Ţara Sciţilor: 6,799, una din marginile lumii cunoscute de Antici.

Magna Mater, v. Marea Mamă.

Magus, Latin: 10,521.

Mahăon (lat. *Machaon* e gr. Μαχά ων): 2,263.

Maia, mama lui Mercur: 1,297; 8,138 – 40.

Mamă, v. Marea Mamă.

Mani (lat. *Manes – ium),* duhurile răposaţilor, protectoare ale celor vii din neamul lor: 3,63,303,565; 4,34,387,427,490; 6,119,506,743,896; 8,246; 10,34 – 9,524,534,820; 11,181,688 – 9; 12,646,884.

Manlius (Torquatus), apărătorul Capitoliului Romei: 8,652.

Manto (genitiv grecesc *Mantus),* prorociţă, mama lui Ocnus: 10,199, eponima cetăţii Mantua, de care ţinea cătunul poetului, Andes.

Marcellus: 1. Eroul roman din războiul punic: 6,855 – 9.2. Nepotul și moștenitorul prezumtiv al lui Augustus, mort de tânăr: 6,860 – 83.

Marea personificată (lat. *Pontus):* 10,103; invocată: 12,182 și 197. V. ˇși Nereus, Oceanus

Marea Mamă (= Cybebe *(q.v.),* alias Cybele), zeiţa Gliei, Mama zeilor: 3,95,111; 4,166,178; 6,580 – 95,784; 7,137; 9,82 – 108,584 (var. lect.), 619 – 20; 10,234,252; 12,176. V. ˇși Berecynt (h) ia, Glia, Idaea. Numită adesea Genitrix, Mater, Parens.

Marele Meșter (al Focului) (lat. *Ignipotens) =* Vulcan (us): 8,414 – 710.

Marica, divinitate locală din Latium: 7,47.

Marruvii*, cei din Marruvium, capitala Marşilor italici, de neam umbrian, prin adj. *Marruuia (gens)*: 7,750.

Marsi, populaţie din Latium: 10,544. Și prin adj. *Marsi (montes): 7,758.*

Marte (lat. *Mars – tis,* arh. ˟şi poet. *Manors (q.v.»,* zeul Războiului, adesea o simplă metonimie pentru acesta: 1,274; 2,335,440; 6,165; 7,304,540 – 608; 8,433,495 – 557,676; 9,518,584,717,766; 10,22,237,280; 11,110,153,374,899; 12,1,73,108,124,187,410,497,712,790. Prin adj. *Martius*: 7,182; 9,566; 11,661. Supranume: *Gradiuus:* 3,35: 10,542. Calificative: Puternic în arme (*Armipotens*: 9,717), Puternic în luptă *(Bellipotens*: 11,8). Aluziv: *Bellator deus: 9,722.* Tatăl Amazoanelor: 11,661.

Massicus, Etrusc: 10,166.

Massyli, populaţie africană: 6,60. Adj.: 4,132 *(équités),* 483 *(gens).*

Maurusr = Mauretani, populaţie nord-africană, în adj.: 4,206 (gens).

Mavors, arh. pentru Marte = Războiul: 1. nom. sg., sf. hexametru: 8,700; 10,755; 11,389; 12,179,332.2. g. sg. (6,872; 8,630) și adj. (1,276; 3,13; 6,777; 9,685) – în interior de hexametru.

Maximus (Fabius –, poreclit Cunctator), generalul roman: 6,845.

Medon, Troian: 6,483.

Medius, v. Mettius.

Megaera, monstrul infernal, fiica Nopţii, ca și Furiile: 12,846.

Melite, Nereidă: 5,825.

Memmius, cognomenul celebrei ginţi latine: 5,117.

Memnon, fiul Aurorei, eroul ucis de Ahile la Troia: 1,489. Aluziv: 1,751.

Menadă*, v. Bacchantă*, Thyias.

Menelau, fratele lui Agamemnon: 2,264; 6,525; 11,262. V. ˟și Atrizii.

Menestheu (s), Lycian: 10,129.

Menoetes: 1. Troian: 5,161 – 179.2. Arcad: 12,517.

Mercur (ius), zeul Călăuz, vestitor al lui Zeus: 4,222,558; 8,138. Supranume: (Cel) mai tare ca Argos, Cyllenius.

Merops, troian: 9,702.

Messapus, căpetenie latină: [. 9,11 – 12 *passim.* în rest, 7,691; 8,6; 10,354,749.

Metabus, tatăl Camillei: 11,540 – 575.

Metiscus, Rutul: 12,469 – 72,623,737,784.

Mettius (Fufetius), căpetenia trădătoare a celor din Alba Longa: 8,642.

Metus, Teama personificată: 6,276. V. ˇși Groaza, Spaima, Timor.

Mezentius, ateul, despotul etrusc alungat de ai săi: 7,648 – 54; 8,7,482 – 501,569; 9,522,586; 10 *passim,* 11,7 – 16.

Mimas, Troian: 10,702 – 6.

Mincius, luat ca nume al unei corăbii: 10,205.

Minerva (nume folosit în special în sfârșit de hexametru, la cazurile oblice), marea zeiță protectoare a artelor și a meșteșugurilor: 1. Calul troian este darul ei: 2,31,189.2. Templul ei este de seamă: 2,404; 3,531; 6,840.3. Femeile știu de la dânsa fusul și cuierul: 5,284; 7,805; 8,409. Războinică și răzbunătoare doar în 8,699; 11,259, sau sub supranumele de Pallas sau de Tritonia (nom., *qq. vv.).*

Minos, regele din Creta, ajuns jude în Infern: 6,432. Adj. *Minoia (régna) =* Creta: 6,14.

Minotaurus, monstrul din Cnossôs, înfăţișat de Daedalus: 6,26.

Misenus, Troian: 3,239; 6,162 – 212. V. ˇși sub Locuri.

Mistralul* (lat. *laurus),* Vântul de Nord-Vest: 5,126. V. Vânturi, Aquilo, Bor (e) as et[.

Mânia (lat. pl. *Irae,* personificate): 12,336.

Mnestheu (s), Troian de vază: [. 5,9,12 *passim.* în rest: 4,288; 10,143.

Moartea, personificată: 1. (lat. *Mors):* mai ales 2,369; 5,691; 10,662; 11,197; 12,157.464.2. (lat. *Letum)*: 5,690; 6,277 – 8; 8,566; 9,433; 10,319; 11,172,818; 12,328.3. (lat. dat. *Necây.* 12,341,513 – 4. Corespunde adesea gr Αιδης, cf. ˇşi Orcus.

Morbi, Bolile, personificate: 6,275.

Morini, Gallii de la Ocean *(extremi hominum): 8,727.*
Mors, v. Moartea.
Mulciber, Făurarul, Fierarul, supranume al lui Vulcan (us): 8,724.
Murranus, Latin: 12,529,639.
Muze, inspiratoarele Poetului: I. Invocate: A. 1. sg. (lat. *Musa)*: 1,8.2. pl. 9,77 – 9. B. Zeiţe: 1. (lat. *Deae):* 7,641; 10,163 – 5.2. (lat. *Divae)*: 7,645; 9,525 – 9. ÎI. Fără invocare: 1. sg.: 10,191.2. pl. 9,774 – 6. Cf. Calliope, Erato.
Musaeus, bardul, fiul Lunii și al lui Eumolpus, în Infern: 6,677 – 678.
Mycenaeus *(ductor)* = Agamemnon: 1,266. V. ˇși sub Atrizi.
Mygdon*, tatăl lui Coroebus, în patronimicul Mygdonides: 2,342.
Myrmidoni (lat. *Myrmidones – um),* oastea lui Ahile: 2,7,252,785; 11,403.
N-au ţes, Troian: 5,704,728.
Nealces, Troian: 10,753.
Neoptolem (us) *(alias* Pyrrhus, *q.v.),* fiul lui Ahile: 2,263,500,549; 3,333,469; 11,264.
Neptun (us), zeul mărilor și al tăriei pământului: 1,124 – 56; 2,201,610 – 12; 3,74,119; 5 *passim; 7,23*; 8,699; 9,145. Prin adj. *Neptunius*: 2,625; 3,3; 7,691; 8,695; 9,523; 10,353; 12,128. Supranumit *Genitor*: 1,155; 5,817.
Nereide, zânele Mării, fiicele lui Nereu (s): 3,74; 5,240. V. ˇși Cymodoce, Cymothoe, Doto, Galatea, Melite, Nesaee, Nimfe, Panopea, Sp (e) io, Thalia, Thetis, Tritoni.
Nereu (s), zeu al Mării, tatăl Nereidelor: 2,419; 8,383; 10,764. Și în adj. *Nereia* (Doto): 9,102. V. ˇși Glaucus, Palaemon, Proteus.
Nesaee, Nereidă: 5,826
Nifeu (s) (lat. *Niphaeus),* Rutul: 10,570.
Nilul, personificat: 8,711 – 13 (v. ˇşi sub Locuri). Conj. *Niligenae (dei)* 8,698.
Nimfe (lat. *Nymphae),* zeităţi ale pădurii, apelor, mării: 1,71,168,329; 3,34; 4,168,198; 7,47,137,734; 8,71,314,336 – 41; 9,177 – 8; 10,83,220 – 235,551; 11,532

– 6,836 – 67; 12,142,786. V. ˇși Carmentis, Cymodocea, Deiopea, Dryope, Egeria, Garamantis, Ida, Iutuma, Opis, Oreade, Sebethis.

Nisus, Troian, prietenul drag al lui Euryalus: 5,294 – 354; 9,176 – 467.

Noaptea (lat. *Nox),* personificată: 2,360; 3,512; 5,721,738,835; 6,390; 7,138,331; 8,369,407; 9,288; 11,201 – 2;

12,341,513,846,860. Cf. 8,26 – 37.

Noemon, Troian: 9,767.

Nomazi (lat. *Nomades* e gr. Νόμαδες), triburi din Nordul Africii: 4,320,535; 8,724. Reetimologizat poetic, folosit doar la g. pl. *Nomadum (=* lat. *Numidae, q.v.).*

Norocul, v. Fortuna.

Notus, Vântul de Miazăzi: 1. sg.: 1,85,108,575; 2,417.2. pl.: 11,795; 12,334. V. Vânturi, Aquilo, Boreas, laurus, Eurus, Zefirul.

Numa: 1. Rutul: 9,454.2. Alt Rutul: 10,562.3. Aluziv, (Numa Pompilius) regele Romei, de neam sabin, din Cures: 809 – 12.

Numanus, Rutul: 9,592,653.

Numen și Numina, personificări ale puterilor divine, *passim,* cf. 12,183,201.

Numicus, râu din Laţiu, personificat: 7*,797* (v. ˇşi sub Locuri).

Numidae, triburi nomade din Nordul Africii: 4,41 (n. pl, cf. Nomazi).

Numitor: 1. regele Albei: 6,768.2. Rutul: 10,342.

Nympha, v. Nimfă.

Ocean (us), divinitatea Mării circumterestre: 1,287,745; 2,250; 4,129,480; 7,101; 8,589; 11,1.

Ocnus, fiul Tibrului, întemeietorul Mantuei: 10,198.

Oebalus din Capri, fiul lui Telon: 7,734.

Oenori*, străvechi locuitori ai Italiei sudice, prin adj. *Oenotrius – a:* 1,532; 3,165 *(uiri)*; 7,85 *(tellus).*

Ofeltes (lat. *Opheltes),* Troian: 9,201.

Oileus, tatăl lui Aiax cel Mic: 1,41.

Omnipotens, v. Iuppiter.

Onites, Rutul: 12,514.
Opis, Nimfă supusă Dianei: 11,532,836 – 867.
Orcus, supranume al Morţii personificate, un echivalent al §Γ.σαιδης: 2,398; 4,242,699; 6,273; 8,296; 9,527,785. V. ˇși Letum, Moartea.
Oreade, Nimfele munţilor: 1,500.
Orele (lat. *Horae),* păzitoarele Olympului: 3,512.
Oreste (s), fiul lui Agamemnon: 3,331; 4,471.
Orfeu (lat. *Orpheus),* legendarul cântăreţ trac: 6,119 – 20. Aluziv *(Thraecius sacerdos)* și în 6,645.
Oriens: 1. Răsăritul: 1,289; 5,42; 8,687.2. Luceafărul de ziuă: 5,739.
Orion, vânătorul legendar: 10,763, devenit constelaţie: 1,535; 3,517; 4,52; 7,719.
Or (e) ithyia, fiica regelui Atenei, căsătorită cu Tracul Boreas: 12,83.
Omytus, Etrusc: 11,677.
Orodes, Troian: 10,732 – 7.
Orontes, Troian: 1,113,220; 6,334.
Orses, Troian: 10,748.
11,636 – 94.
Ortygius, Rutul: 9,573.
Osci, populaţie din Campania: 7,730.
Osinius, regele din Clusium: 10,655.
Osiris, Latin: 12,458.
Othrys*, tatăl lui Panthus (= Panthoos), în patronimicul Othryades: 2,319,336.
Paeon*, tămăduitorul zeilor (lat. *Paeon* e gr. Παι (ή) ων), doar în adj. *Paeonius: 7,769 (herbae);* 12,401 *(moş).* V. ˇși Eseulap.
Pagasus, Etrusc: 11,670.
Palaemon, zeitate a Mării: 5,823. V. ˇși Glaucus, Nereu (s), Tritoni.
Palamedes, luptătorul de la Troia: 2,82.
Palicus, divinitate adorată cu jertfe de sânge: 9,585.
Palinurus, cârmaciul troian: 3,202,513,562; 5,12,833 – 871; 6,337 – 381.
Palladium, statuia sacră a Athenei (Pallas), de la

Troia: 2,166 – 83; 9,151.

Pallas: 1. supranume curent al zeiţei Athena: 1,39,479; 2,15,163,615; 3,544; 5,704; 7,154; 8,435; 11,477.2. Pallas, tatăl regelui Evandru: 8,514. Indirect, prin *(mocnia) Pallantea·.* 9,196,241.3. Fiul lui Evandru: [. 8,10 – 11 *passim*; 12,943,948.

Palmus, Troian: 10,697 – 9.

Orsilohus (lat. *Orsilochus),* Troian:

Pan, zeul rustic: 8,344. V. ˇși Lycaeus.

Pândarus: 1. Troian, fiul lui Lycaon, arcașul: 5,496.2. Alt Troian, fiul lui Alcanor, mare luptător, frate cu Bitias: 9,672,722 – 35; 11,396.

Panopea, Nereidă: 5,240,825.

Panopes, Sicilian: 5,300.

Panthus, preotul lui Apollo la Troia: 3,318 – 35,429.

Parcele (lat. *Parcae),* zeiţele care torc firul Sortii: 1,22; 3,379; 5,798; 9,107; 10,419,815; 12,147 – 50.

Paris, fiul lui Priam, răpitorul Elenei: 1. el însuși: 1,27; 2,602; 5,370; 6,57; 10,702 – 5. Aluziv: 7,320,363; 10,92.2. Pej. pentru Eneas, în gura adversarilor: 4,215; 7,321.

Parrhasir poet. = Arcazi, în adj. *Parrhasius*: 8,344; 11,31.

Parthenius, Troian: 10,748.

Parthenopaeus, rege al Arcadiei: 6,480.

Părţi (lat. *Parthi)*: 1. sg. 12,857 – 8 (generic). 2. pl. 7,606.

Pasifae (lat. *Pasiphae),* regină în Creta, mama Minotaurului: 6,25,447.

Pater, Părinte, Tată, adresare aleasă pentru luppiter *(q.v.),* mai rar și pentru alţii din zeii de seamă: Apollo, Marte, Neptun, Vulcan.

Patron, Acaman: 5,298.

Pelasgi, poet. = Greci: 2,83; 6,503; 8,600. Și în adj. *Pelasgus – a*: 1,624; 2,106,152; 9,154.

Peleu (s) *, v. Pelidul.

Pelias, Troian: 2,435 – 6.

Pelidul (lat. *Pelides)*: 1. patronimic pentru Ahile:

2,548; 5,808; 12,350.2. pentru Neoptlem (us), fiul lui Ahile: 2,263.

Pelops*, rege străvechi al Elidei, de la care îşi trage numele peninsula Peloponnesului (= Insula lui Pelops), în adj. *Pelopeia (mocnia) =* cetăţile greceşti din Peloponnes: 2,193.

Penaţii (lat. *Penates (dei»,* zeii protectori ai casei, aici mai ales cei ai Troiei: 1,68,378,527,704; 2,292,514,717,747; 3,12 – 15,148,603; 4,21,598; 5,62,632; 7,121; 8,11,39,123,543; 9,256; 11,264.

Peneleus, Grec: 2,425.

Penthesilea, regina Amazoanelor: 1,491; 11,662.

Pentheus, rege al Thebei din Beoţia: 2,369 – 70.

Peridia, mama lui Onites: 12,515.

Perifas (lat. *Periphas),* Troian: 2,476.

PH –, v. F.

Picus, zeu câmpenesc, tatăl lui Faunus: 7,48,171,189.

Pilumnus, zeu câmpenesc, tatăl lui Daunus și bunicul lui Tumus: 9,4; 10,76,619; 12,83.

Pinarii*, ginta romană a preoţilor lui Hercule, prin *Pinaria (domus):* 8,270.

Pirithous (< gr. Πειρίθοος), prietenul lui Thescu, răpitorul Proserpinei: 6,393,601.

Pistrix, supranume al Scyllei (LIP – escări ţa): 3,427, v. ˇşi Pristis.

Pluton, zeul Infernului, soţul Proserpinei: 7,327. Numit mai adesea, pentru eufemism, și Regele Styxului (lat. *Stygius Rex* sau *fraier* (al lui luppiter»: 6,252,396; 9,104, sau *saeuus Rex*: 12,849. V. ˇși sub Dis, Orcus, Zeus Stygianul.

Podalirius, Troian: 12,304.

Poliles, Troian: 2,526; 5,564.

Pollux (< gr. Πολυδεύκης), fratele geamăn al lui Castor: 6,121.

Polyboetes, Troian: 6,484.

Polydorus, Troian: 3,45 – 62.

Polyfem (us), Ciclopul: 3,641,657.

Polyxena*, fiica lui Priam, ucisă la Troia: 3,321

(Priameia uirgo).

Pompei*, triumvirul (Cn. Pompeius Magnus): doar aluziv, 6,826 – 36.

Porsenna, regele etrusc: 8,646.

Pontus, Marea personificată: 10,103; 12,182,197.

Portunus, divinitate marină, favorabilă intrării în porturi: 5,241.

Potitius, cognomenul ginţii care îndeplinea la Ara Maxima jertfa închinată lui Hercule: 8,269 – 81.

Priam 1. regele Troiei: 1,458 – 87,654,750; 2 *passim,* 3,1,50; 4,343; 5,297,645; 7,246; 8,158,379,399. Prin patronimicul *Priamides*: 3,295,346 (Helenus); 6,494,509 (Deifob (us). Adj. *Priameius*: 2,403; 3,321; 7,252.2. nepotul regelui: 5,564.

Prisci (= Vechii) Latini, locuitori în Latium: 5,598.

Pristis (= Rechinul), nume de corabie: 5,116 – 218. Latinizarea populară a lui *pistrix*, balenă, chit, rechin (10,211). V. ˇși sub Pistrix.

Privemus, Rutul: 9,576.

Procas, regele Albei, din neamul troian: 6,767.

Procris, fiica lui Erehteus al Atenei: 6,445.

Promolus, troian: 9,574.

Proserpina, fiica Demetrei, regina Infernului: 4,698; 6,142,251,402. Indirect, prin *Domina Diiis: 6,397.* Numită *luno Inferna*: 6,138.

Proteus, zeu al Mării: 11,262. V. ˇși Glaucus, Nereus, Tritoni.

Prytanis, Troian: 9,767.

Pudor = Sfialaz, personificată: 4,27.

Puni (lat. *Poieni)* = Fenicieni, Carthaginezi: 1,302,442,567; 4,134; 6,858; 12,4. Prin adj. *Punicus – a*: 1,338; 6,49.

Puterea/Puterile divine (lat. *Numen/Numină) passim,* ca variantă pentru *deus/dei,* de ex.: 1. sg. 4,520.2. pl. 3,634,697.

Pygmalion, regele Tyrului: 1,347 – 64; 4,325.

Pyracmon, Cyclop dintre cei ai lui Vulcan: 8,425.

Pyrgo, doica fiilor lui Priam: 5,645.

Pyrrhus (LIR – oșcatul), supranumele lui Neoptolem (us), fiul lui Ahile: 2,469,491,526 – 9,547,662; 3,286,319.

Quercens, Rutul: 9,684.

Quirinus = Romulus zeificat: 1,292; 6,859.

Quintes (Prisci), vechii locuitori din cetatea Cures (V. ˇsub Locuri): 7,710. Mai apoi acest nume va fi dat cetăţenilor Romei.

Rapo, Etrusc: 10,748.

Războiul (lat. *Bellum),* personificat: 294; 7,607,622.

Regina (zeilor), supranume al lunonei: 1,45,76; 7,620; 10,62.

Remulus: 1. bogătașul din Tibur: 9,360.2. Numanus, supranumit Remulus, Latin: 9,593 – 634.3. Alt Latin: 636.

Remus, fratele lui Romulus (Quirinus): 1,292.

Rhadamanthus, fiul lui Zeus, judecător în Infern: 6,566.

Rhaebus, calul lui Mezentius: 10,861.

Rhamnes, Rutul: 9,325,359,452.

Rhea, preoteasa, mama lui Aventinus: 7,659.

Rhesus, regele trac, ucis la Troia: 1,469.

Rhoeteic (adj. lat. *Rhoeteius)* poet. = Troian: 5,646; 12,456. V. ˇsub Rhoeteus la Nume de Locuri.

Rhoeteus, Rutul: 10,399 – 402.

Rhoetus: 1. Rutul: 9,344 – 5.2. regele Marrubiilor: 10,388.

Rifeus (lat. *Ripheus),* Troian: 2,339,394,426.

Râuri (lat. *Flumina),* personificate: 7,137 – 8; 12,181. Sg. v. Tibru.

Romani: 1. sg. generic: 6,851.2. pl. 1,234,277,282; 6,679; 8,338,626. Și prin adj. *Romanus – a*: 1,33; 4,234,275; 5,123; 6,810,857,870; 8,99,313,361,714; 9,449; 10,12; 12,166,827. V. ˇșieneazi (ca în 8,648), Romulizi *(infra).*

Romulizi (lat. *Romulides),* patronimic pentru Romani: 8,638. V. ˇurm.

Romulus, întemeietorul Romei:

276; 6,778; 8,342. Adj. ˇşi *Romula (tellus): 6,876; Romuleus*: 8,654.

Rutuli, supușii italici ai lui Turnus: 1. sg. a. = Tumus 7,409; 8,474; 9,65; 10,108. b. = Volcens: 9,442. [. = generic: 10,108.2. pl. 1,266; 7,472 – 5,795; 8,381,492; 9 – 12 *passim.* 3. în adj.: 7,318,798; 9,130,728; 10,245,267,399;
88; 12,117,505,597.

Sabaei, Arabii Regatului Sabei, din Sudul Peninsulei Arabice: 8,706. Ca adj.: 1,416.

Sabelli*, populaţie sabină, doar în adj. *Sabellus – a – um: 7,665*; 8,510.

Sabine: 8,635.

Sabini, populaţie italică: 1. sg., eponimul naţiei: 7,178.2. pl.: 7,706 – 9. V. ˇși Cures, Sabelli.

Saces, Rutul: 12,651.

Sacrani*, grup războinic italic, prin adj. *Sacranae (ades). 7,796.*

Sacrator, Etrusc: 10,747.

Sagans, Troian: 5,263; 9,575.

Salius: 1. Arcad: 5,296 – 356.2. Italic: 10,753.

Sălii, colegiul sacral roman: 8,285,663.

Sal (I) entini*, populaţie din Calabria, prin adj. *Sallentini*: 3,400 (*campi).*

Salmoneus din Elida, fiul lui Eol, în Infern: 6,585.

Şarpedôn, fiul lui Zeus, eroul de la Troia: 1,100; 9,697; 10,125,471.

Sarrastes *(populi),* neamuri de pe râul Sarranus din Samnium: 7,738.

Saticulus, locuitor din Saticula, cetate în Samnium: 7,729.

Sator (LIZ – amislitorul), supranume al lui luppiter: 11,725.

Satumia, supranume al lunonei (uneori ca perifrază pej.): 1,23; 3,380; 4,92; 5,506; 7,428,560,572,622; 8,358; 9,2,745,802; 10,659,760; 12,156,178,807.

Satumius: 1. fiii lui Saturn: A. ˇluppiter (Zeus): 4,372. B. Neptun: 5,799.2. domnia lui Saturn = Italia: 1,659

(arua); 8,329 (*tellus)*; 11,252 *(régna).*

Satum (us) (gr. Κρόνος), ca zeu civilizator al Italiei: 6,794; 7,49,180,203; 8,319,357; 12,830. Pentru trimiterile indirecte v. *supra.*

Scipiazi (lat. poet. *Scipiadae),* cei din neamul Scipionilor: 6,843.

Scylla: 1. sg.: monstrul din strâmtoarea Messinei: 3,420 – 32,684; 7,302.
pl. (!) poet.: 6,286.3. nume de corabie: 5,122. în adj. *Scyllaeus – a*: 1,200.

Scyrii*, luptătorii din insula Scyros, ceata lui Neoptolem, în adj. *Scyria (pubes): 2,477.*

Seara personificată (lat. mase. *Vesper),* simetrică Aurorei: 1,374; 8,280.

Sebethis, Nimfă: 7,734.

Senecfus, Bătrâneţea, personificată: 6,275.

Serestus, luptător troian: 1,611; 4,288; 5,487; 9,171,779; 10,541; 12,549 – 61.

Sergestus, luptător troian: 1,510; 4,288; 5,121,184 – 5,203,221,272 – 282; 12,561.

Sergii*, ginta romană, în adj. *Sergia (domus)*: 5,121.

Serranus: 1. consulul din familia Atiliilor: 6,844.2. Rutul: 9,335,454.

Sfiala (Pudor) personificată: 4,27.

Sibylla din Cumae, prorociţa lui Apollo: 3,452; 5,735; 6 *passim.*

Şicani, populaţia din Sicilia: 5,293; 7,795. Și prin adj.: 1. *Şicanus*: 5,24; 8,328; 11,317.2. *Şicanius*: 3,692; 8,416. V. ˇși urm.

Sicilieni*, indirect, prin adj. *Siculus – a*: 1,34,549; 3,410,418,696; 5,702; 7,289. V. ˇși Trinacri (era).

Sidera, Stelele personificate și invocate: 12,197.

Sidoni (era) *, doar prin adj. *Sidonius – a,* aplicat Fenicienilor în genere, inclusiv celor de la Carthagina: 1,446,613,678; 4,75,137,545,683; 5,571; 9,266; 11,74. V. ˇși Tyrieni.

Silvanus, zeul pădurilor: 8,600.

Silvia, fiica lui Tyrrhus: 7,487 – 503.

Silvius: 1. fiul lui Eneas cu Lavinia: 6,763.2. (Eneas), regele Albei: 6,769 – 70.
Sinon, Grecul viclean de la Troia: 2,79 – 329.
Sirenele: 5,864.
Sirius, steaua: 3,141. în adj.: 10,273.
Soarele (lat. *Sol)*: 1,568,742 – 5; 3,568; 4,607; 7,11,100,218; 9,461; 12,115,164,172 – 6. Indirect: 3,600,637; 4,480; 6,725; 7,282. V. ˇși Phoebus.
Soarta, lat. *fatum! fata, passim,* fie în legătură, fie în opoziţie cu Fortuna sau cu vrerea zeilor. V. ˇde ex.: 1,239; 2,79,257,653; 3,17; 8,398,575; 10,67,472,624; 11,108 – 12,160,759; 12,147 – 9,819.
Somnia, v. Visele.
Somnul, personificat: 1. (lat. *Somnus* = gr Υπνος): 3,147; 4,185; 5,838 – 46; 6,390,893 – 6; 8,42.2. (lat. *Sopor): 2,253*; 3,511; 6,278; 8,27. V. ˇși Visele (lat. *Somnia).*
Spaima personificată: 1. (lat. *Metus): 6,276.2.* (lat. *Timor)*: 9,719.
Spartan*, prin adj. *Spartanus – a:*
316. V. ˇși Laconiana.
Sp (e) io, Nereidă: 5,826.
Stăpâna: 1. = Cybele: 3,113.2. = lunona: 3,438.3. Proserpina: 6,397.
Steaua Minervei (lat. *Minervae sidus) =* furtuna provocată de ea împotriva lui Aiax al lui Oileus, impiul:
259 – 60.
Stelele (lat. *Sider a),* personificate și invocate: 12,197. V. ˇși Eterul.
Steropes, Cyclop din cei ai lui Vulcan: 8,425.
Sthenelus: 1. fiul lui Capaneus, căpetenie a Grecilor: 2,261.2. Rutul: 12,341.
Sthenius, Rutul: 10,388.
Strymonius, Troian: 10,414. V. ˇaceeași formă sub Numele de Locuri.
Styx, Râul infernal, personificat: 6,154,439. Frecvent prin adj.: 3,215; 4,638,699; 5,855; 6,134,252,323,369 – 91; 7,476,773; 8,296; 9,104; 10,113; 12,91,816.

Sucro, Rutul: 12,505.
Sulmo, Rutul: 9,412; 10,517.
Superi = Cei din ceruri, din înalturi, adesea: invocaţi: 8,572. V. ˇși Cei de Sus, Cereștii.
Sybaris, Troian: 12,363.
Sychaeus, Fenician, soţul Didonei: 343 – 8,720; 4,20,502,632; 6,474. Și adj. *Sychaeus – a*: 4,552.
Tagus, Rutul: 9,418.
Tăios, Rutul: 12,513.
Tanais, Rutul: 12,513.
Tarcho (n), căpetenie a Etruscilor: 8,506,603; 10,153,290 – 302; 11,184,727 – 57.
Tarpeia, fată din ceata Camillei: 656. V. ˇși sub Numele de Locuri.
Tarquinius, numele gentilic al regilor etrusci ai Romei: 1. sg. = *Superbus,* cel alungat din cetate: 8,646.2. pl. = amândoi regii: 6,817.
Tarquitus, Rutul: 10,550.
Tată, Părinte, denumire și adresare rezervată zeilor, mai ales celor mari, luppiter (cf. 2,617; 9,495; 10,18,61), Apollo, Neptun, Vulcan, dar uneori și divinităţilor mai mici, ca Faunus sau Tibrul *(qq. vv.).* Iar *Pater Romanus* poate fi sau luppiter, sau un simbol pentru Senatul Romei: 9,449.
Tatius, regele sabin: 8,638.
Tegeeni = Arcazi, prin adj. *Pegeaeus – a*: 5,299; 8,459.
Teleboei, coloni veniţi din insula Tafos de lângă Acamania în Capreae (azi Capri) de lângă Neapole, și apoi așezaţi și pe pământul italic: 7,735.
Tellus, Glia personificată: mai ales 4,166; 7,136 – 7. V. ˇși Glia.
Telon, tatăl lui Oebalus, rege al Teleboenilor: 7,734.
Tempestates, Vremile, personificate: 5,772, v. 3,528, dar și Hiems.
Tereus, Troian: 11,675.
Terra, Glia personificată: 4,178; 6,580,595,12,176. V. ˇși Glia.

Teucer (< gr. Τεῦκρος): Grec, fiul lui Telamon, frate al lui Aiax: 1,619. V. ˇși Teucrus.

Teucri, poet. = Troieni, coborâtori din vechiul rege Teucrus (v. urm.), *passim* (de peste 120 x), de ex.: 1,38,625 – 6; 2,48,571; 3,53,601; 4,48,349; 5,7,66,690; 6,41,562; 7,155,578; 8,10,551; 9,34 – 9,805; 10,8,22,690; 11,92,872; 12,78,836.

Teucrus (< gr. Τεύκρος), fiul râului Scamandru cu Nimfa Ida, devenit străbunul regilor din Troia: 1,235; 3,108; 4,230; 6,500,648.

Teuthras, Arcad: 10,402.

Teutoni*, pomeniţi oarecum anacronic, prin adj. *Teutonicae,* în legătură cu un tip special de arme *(cateiae,* un fel de bumeranguri): 7,741.

Thaemon, Lycian: 10,126.

Thalia, aici Nimfă: 5,826.

Thamyrus, Rutul: 12,341.

Thaumantiada (lat. *Thaumantias – adis),* patronimic al lui Iris, fiica lui Thaumas, fiul Zeului Mării (lat. *Pontus)*: 9,5.

Theano, Troiană, soţia lui Amycus, mama lui Mimas: 10,70.

Thebană (adj.), mama lui Antifates: 9,697.

Themillas, Rutul: 9,576.

Theron, Rutul: 10,312.

Thersilohus: 1. Troian: 12,363.2. Alt Troian: 12,363.

Thescu (s), eroul atenian: 6,122,393,618. Aluziv: 7,766.

Thessandrus, Theban, fiul lui Polynices, la Troia: 2,261.

Thetis, zeiţa marină: 5,825. Indirect, ca fiică a lui Nereu (s): 8,383.

Thoas: 1. Grec: 2,262.2. Troian: 10,415.

Thraces, v. Traci.

Thronius, Troian: 10,753.

Thybris: 1. personificare poetică a Tibrului: 2,782; 3,500; 5,83,797; 6,87; 7,151,242,303,436; 8,64 – 86,331,540; 10,421; 11,393. V. ˇși Tiberinus, Tibru. 2. Rege

italic, eponim al râului: 8,330.

Thyiadă (lat. *Thyias)* = Bacchantă, Menadă: 4,302.

Thymber sau Thymbrus, Rutul: 10,391 – 4.

Thymbraeus, supranume al lui Apollo, adorat în Thymbra: 12,458.

Thymbris, Troian: 10,124.

Thymoetes, Troian: 2,32; 10,123; 12,364.

Tiberinus: 1. subst. = Tibrul personificat, uneori invocat: 6,873; 7,30,797; 8,31 – 67.2. Adj. 1,13; 9,125; 10,833; 11,449. Numit *Pater*: 6,873. V. ˇși Thybris, Tibru.

Tibru (lat. *Tiberis)*: 7,715. Indirect, ca *Tuscus amnis*: 8,473; 10,199.

Tiburţi (lat. *Tiburtes),* locuitorii din Tibur: I. ˇsg. (= Remulus 1.). 2. pl.: 11,757. Cf. ˇşi adj. *Tiburt (i) us* 7,670 – 1; 9,360.

Tigrul· (lat. *Tigris),* nume de corabie: 10,166.

Timor, Spaima, Teama personificată: 9,719.

Tirynthius, supranume al lui Hercule: 7,662; 8,228.

Tisifone (lat. *Tisiphone),* una dintre Furii: 6,555 – 71; 10,761.

Titan, supranume al Soarelui, ca fiu al lui Hyperion, Titanul: 4,419. Cf. adj. *Titanius: 6,725.*

Titani*, Uriașii, fii ai Gliei, aruncaţi în Tartar, prin adj. *Titania (pubes):* 6,580.

Tithon (us), soţul Aurorei: 4,585;
Și prin adj. *Tithonius*: 8,364.

Tityos, Gigantul, fiul Gliei, pedepsit în Tartar: 6,595.

Tmarus, Rutul: 9,685.

Tolumnius, Rutul: 11,429; 12,258,460.

Torquatus, Manlius –, eroul roman: 6,825.

Tracă (lat. poet. *Threissa)*: 1,316; 11,858.

Traci (lat. *Thraces)*: 3,14. Prin adj.: 1. *Thracius*: 5,536,565; 9,49.2. poet. *Threicius*: 3,51; 5,312; 6,120,645; 7,208; 10,350; 11,659. V. ˇși Edon (ian).

Trinacri (era) * = Sicilieni *(q.v.)*: adj. *Trinacrius – a*: 5,300 *(iuuenes),* 450 *(pubes),* 530 *(uiri).* V. ˇsub Trinacria la Numele de Locuri.

Triones = Ursele, Carul mare și cel Mic, constelaţiile

de pe cer: 1,744 = 3,516 (pl.: *gemini*). V. ˇși Ursele (numite (tot pl.) și *Arcti*).

Triton, divinitate a Mării: 1. sg.: 1,144; 6,173.2. pl.: 5,824.3. ca nume de corabie: 10,209 – 11.

Tritonia, supranume al Minervei (= gr. Τριτογένεια pentru Πάλλας Αθήνη): 1. subst.: 2,171.2. adj.: 2,615; 5,704; 11,483.

Tri toni da (lat. *Tritonis, idis*), variantă pentru Tritonia: 2,226.

Trivia, supranume al Hecatei, ca ipostază a Dianei: 6,13,35,69; 7,516,774 – 8 (cf. Diana 764 și 769); 10,537; 11,566,836.

Troiaz = *Troianum agmen*, manej de călărie al tinerimii: 5,602.

Troiene: 1. pl. A. (lat. poet. *Troades*): 5,613. B. (lat. *Troianae (matres»: 5,793. V.* ˇși Iliade (s). 2. sg.: adj. *Troia (mater* Egesta*, mama troiană a regelui Acestes din Sicilia, eponima cetăţii de acolo): 5,38.

Troieni: 1. A. ˇsg. (lat. *Troianus*): 7,260 (Ilioneus); 12,359 (Eumedes). Prin adj.: a. Eneas: 4,124 = 165 (*dux*); 8,188 (*hospes*); 10,598 și 11,125 (*un*); 11,230 (*rex*), b. Chaon: 3,335. [. Acestes: 5,757. B. ˇpl. (lat. *Troieni*): 5,688; 9,128; 10,77; 11,421,826; 12,804. Adesea prin adj. (37 x), de ex.: 1,19,467,550,699; 2,63; 4,162,191,425; 6,767; 7,144,318,723; 8,182,545; 10,360; 11,34,597.2. A. ˇsg. (lat. poet. *Tros*): 1,574; 10,108; 11,592 (generic); 6,52,126; 10,250; 12,723 (Eneas). B. ˇpl. (lat. *Troes*): 1,30,129,172,232,524,747; 2,325; 5,265; 7,21; 9,113,136,168,533,689,756,811; 10,31,89,895; 11,161,620; 12,137,231,281,704,730,824.

A. ˇsg. (lat. poet. *Troiugena*): 3,359 (Helenus). B. ˇpl. (*Troiugenae*): 8,117; 12,626. V. ˇșieneazi.

Troalus, fiul lui Priam: 1,474.

Truda (lat. arh. *Lăbos*), personificată: 6,277.

Tulla, fată luptătoare din ceata Camillei: 11,656.

Tullus (Hoştilius), regele Romei: 6,814; 8,644.

Tumus, tânăra căpetenie a Rutulilor, eroul italic: *passim* în [. 7 – 12, v. mai ales 7,344 – 783; 8,1 – 17,493 –

614; 9,3 – 126,327 – 805; 10,143 – 677, iar [. 11 – 12 în întregime. Adesea = Rutului *(q.v.).*

Tusei, poet. = Etrusci: 11,629; 12,551. Adj. *Tuscus – a*: 8,473; 10,164,199,203; 11,316. V. ˇși Lydieni, Maeoni, Tyrrheni, și Tibru.

Tydeus, tatăl lui Diomede: 6,479. V. ˇurm.

Tydide (lat. *Tydides),* patronimicul lui Diomede: 1,97,471; 2,164,197; 10,29; 11,404; 12,351.

Tyndarida (lat. *Tyndaris – idis) =* Elena, fiica lui Tyndarus: 2,569,601.

Tyfôeus (lat. *Typhoeus),* fiul Gliei și al Tartarului, pedepsit de Zeus pentru cutezanţa sa: 8,298; 9,716. Adj. 665 *(tela).*

Tyres, Arcad: 10,403.

Tyriene*, prin adj. *Tyriae*: 1,336 *(uirgines).*

Tyrieni = Fenicieni, apoi Puni: 1. sg.: 1,574 (generic). 2. pl.: 1,338,423,661 – 747; 4,104 – 11,321,468,544,622. Prin adj. *Tyrius – a*: 1,12,20,336 – 40,388,568; 4,162,224,262; 10,55.

Tyrrheni, poet. = Etrusci: 1. sg.: 10,787,898 (Mezentius); 11,686 (Ornytus). 2. pl.: 8,603; 11,93,171,733. Des prin adj.: 1,67; 6,697; 7,43,209,242,426,647,663; 8,458,507,526,5515; 9,10,71,691; 11,171,450,504,517,581,727,835; 12,123,272,290. V. ˇși Lydi (era), Maeoni (zi), Tusei.

Tyrrhenus, numele unui Etrusc: 612.

Tyrrhidae, fiii lui Tyrrhus, între care Almo: 7,484; 9,28. V. ˇurm.

Tyrrhus, stăpânitor local italic (var. pentru Tyrrhenus): 7,485 – 532.

U (vocalic) *I N* (semiconsonantic) mergeau, de fapt, în latină, laolaltă.

Ucalegon, Troian, sfetnic apropiat al lui Priam: 2,312.

Ufens, Latin: 7,745; 8,6; 10,518; 641. V. ˇși sub Locuri.

Ulisse (lat. *Ulixes* e gr. Οδυσσεύς), eroul grec, măiastru în viclenii: 2,7,44,90 – 7,164,261,436,762;

3,273,613 – 91; 9,602; 11,263.

Umber, numele unui câine de soi din Umbria: 12,753.

Umbro, căpetenie din neamul Marruviilor Umbrieni: 7,752; 10,544.

Ursele*: 1. (lat. pl. *Triones)* = constelaţia: 1,744.2. (lat. pl. = *Arcti),* Nordul, după stelele lui: 6,16.

Ursita, v. Soarta.

Valerus, Etrusc: 10,752.

Văzduhul, Slava cerului, ca tărâm (lat. *Acther, q.v.)*: mai ales 10,152.

Venilia, Nimfă, mama lui Turnus: 10,76.

Venulus, Latin: 8,9; 11,242,742.

Venus (gr. Αφροδίτη), zeiţa Frumuseţii și a Iubirii, mama lui Eneas: 1,229 – 335,386,411,618,691; 2,787; 3,475; 4,33,92 – 163; 5,760 – 79; 6,26; 7,321,556; 8,370,590 – 699; 9,135; 10,16,132,332,608,760; 11,177,736; 12,4116,786. Ea este Zeiţa (lat. *Dea)* prin excelenţă a acestui poem, pomenită extrem de des aluziv, fie ca Mamă a eroului *(Nate Dea, Creatrix, Genitrix* et[.), fie ca Zeiţă a Iubirii *(Alma,* cf. 10,332; v. ˇşi 4,33; 11,736), cu epitetele ei ca Acidalia, Cytherea *(qq. vv.).* V. ˇși Amor, Cupido (n).

Vesper, Seara personificată, simetrică Aurorei: 1,374; 8,280.

Vesta, zeiţa Căminului familial:
292; 2,296,567; 5,744; 9,259.

Victoria, Izbânda personificată:
436; 12,187.

Vindecător (lat. *repertor medicinae)* = Esculap *(q.v.)*: 7,772.

Vorbius: 1. reîntruparea italică a lui Hippolyt (us), fiul lui Thescu, cel persecutat de maștera lui, Fedra: 7,761777.2. fiul acestuia și al Anciei, din pădurea Egeriei italice: 7,762.

Visele (lat. *Somnia)*: 6,283 – 4. Cf. Somnul.

Vânturi (le) (lat. *Venţi,* preferate de Virgiliu la plural), personificate:
233; 3,115; 5,211; 11,795; 12,345. Invocate: 8,702. V.

˘detalii și sub Aquilo, Auster, Boreas, laurus, Eurus, Notus, Zefirul.

Volcanus, v. Vulcan (us).

Volcens, Latin: 9,370 – 451; 10,563.

Volsci, neam latin: 9,505; 11,167,432 – 98,546,801,898. Prin adj. *Volsca (gens)*: 7,603.

Volusus, Rutul: 11,463.

Vrajba (lat. *Insidiae,* dar corespunzând aici gn Ερις): 12,336.

Vulcan (us) (lat. poet. *Volcanus* = gr. Ηφαιστος), zeul Faur, adesea simbol al Focului: 2,311; 5,662; 7,77,679; 8,198,372,422,729; 9,76,148; 10,543;
439. Prin adj. *Volcanius – a – um:* 8,422,535; 10,408; 12,739. Epitete:

Ignipotens (LIM – eșterul (Mare) al Focului), *Lemnius, Mulciber* (LIF – ăurar), *Pater (qq. vv.).*

Zefirul (lat. *Zephyrus* e gr. Ζέφυρος): 1. sg.: 1,131; 2,417; 12,334; 2. pl.: 3,120; 10,103. V. ˘sub Vânturi.

Zeus (numele grecesc, ca variantă metrică) = luppiter, Tatăl zeilor și al omenirii, Stăpânul Olympului *(q.v.).*

Zeus Stygianul = Pluton, Stăpânul din Hades și Tartar *(q.v.* |. 4,638.

Zorii, v. sub Aurora, dar și Oriens 1. (5,739).

INDICE DE NUME DE LOCURI

Numele urmate de un asterisc (*) sunt ale unor hidrosau toponime pomenite doar indirect în text, dar de folos Cititorului.

Abella, cetate a Oscilor din Campania: 7,740 (joc etimologic al lui Virgiliu, prin *malifera,* numele ei însemnând tocmai Mereni).

Acamania*, ţinut în Grecia de NV, pe continent, în faţa Ithacei și a Insulelor Leucade, v. sub Acaman la Nume de Persoane.

Acesta, cetate în Sicilia, întemeiată de Troieni, sub regele Acestes (gr. clas* Εγεστα, lat. clas. *Segesta)*: 5,718.

Addalia*, fântâna din Beoţia, de lângă cetatea Orhomenos, unde Venus se scălda laolaltă cu Graţiile, prin

adj. epitet: 1,720.

Atragas, numele grecesc, aici poetic, al cetăţii din Sicilia de SV, numite de Romani Agrigentum (azi Girgenţi): 3,703.

Actium*, promontoriul Golfului Ambracia din Epir, al celebrei bătălii decisive dintre Octavianus și Antonius (31 î. Cr.), prin adj. *Actius – a – um*: 3,280 *(litora)*; 8,675 *(bella),* 704 (epitet al lui Apollo).

Adriatică*, Marea, doar prin adj. *Hadriacus – a*: 11,405.

SE –, v și sub E (cu specificare constantă).

Aeaea*, insula Circei, devenită epitet al ei, prin adj.: 3,386.

Aegaeum (Mare), v. sub Egee.

Actna (< gr. Αϊθνη), v. sub Etna.

Africa*, prin adj. *Africa terra* (= Africa de Nord): 4,37. V. ˇși *Afri,* cei din aceste ţinuturi, ca și *Africus,* Vântul uscat de S, din Africa, la Numele de Persoane.

Agylla*, alt nume al cetăţii etrusce care, doar prin adj. *Agyllinus – a:* 7,652; 8,479. Locuitorii: 12,281.

Ahaia* (lat. *Achaia),* doar indirect, prin adj. *Achaicus – a*: 2,462; 5,623.

Aherôn (lat. *Acheron),* râul și mlaștina din Infern, pe care îl și simbolizează adesea (= Hades): 5,99; 6,107,295; 7,91,312,569; 11,23.

Alba Longa, cetatea latină predecesoare a Romei: 1,271; 5,597; 6,766. Doar Alba: 6,770; 8,48; 9,387. V. Albanus, la Persoane, dar și 9,388 *{Albani loci).* Cf. urm.

Albanus*, Muntele Alban, prin adj. *Albanus* (se *mons)*: 12,134 – 5.

Albula, vechiul nume al Tibrului: 8,332.

Albimea, marea cascadă de la Tibur (azi Tivoli): 7,83.

Alfeu (lat. *Alpheus* e gr. Αλφειός), râul frumos curgător din Elida Peloponnesului: 3,694. Prin adj. *Alpheae (Pisae)*: 10,179.

Allia, numele râușorului lângă care au fost înfrânţi Romanii de Galii în 390 î. Cr., ajuns simbol de rea piază: 7,717.

Alpi (lat. *Alpes)*: 10,13. Adj. *Alpinus – a – um*: 4,442; 6,830; 8,661 – 2.

Altare (lat. *Arae),* stânci din largul Golfului Carthaginei: 1,109 – 10.

Amathunt (lat. *Amathus – untis* e gr. Αμαθούς – ντος), cetate de lângă Patos, în Ciprul de Sud, închinată Afroditei (= Venus): 10,51.

Amfryssus*, râu din Thessalia, pe ţărmul căruia a păstorit turmele zeul Apollo, alungat din cer (v. *Georg.,* 3,2): prin adj. Amfrysia (lat. *Amphrysia* e gr. Αμφρύσια), epitet ornant al Sibyllei din Cumae, închinată lui Apollo: 6,398.

Amitemum*, cetate în ţinutul sabin: prin adj. *Amiternus – a*: 7,710.

Ampsancfus, lac în Samnium, văzut ca gură a Aherônului: 7,565.

Amyclae, cetate părăsită din Campania: 10,564.

Anagnia, capitala Hemicilor din Latium: 7,684.

Anio (lat. *Anio* sau *Anien – enis),* afluent al Tibrului în Latium: 7,683.

Antandros, cetate din Troada, peste muntele Ida, faţă de Troia: 3,6.

Antemnae, cetate sabină din Latium: 7,631.

Anxur*, numele voise al cetăţii Terracina, prin epitetul Anxurus, dat lui luppiter venerai aici: 7,799.

[Aomos (= gr. v α-ορν-ος, fără păsări), gura Infernului: 6,242.]

Apollinis Agri (= Ogoarele lui Apollo), la Patara, în Lycia: 12,516.

Appenninus, muntele italic, dar personificat: 12,703. Locuitorii lui sunt (poet.) *Appenninicolae*: 11,700.

Arae, v. Altare.

Araxes, râul din Caucaz (azi Aras), parcă personificat: 8,728.

Arcadia, ţinutul din Peloponnes: 8,159; 10,129. V. ˇși Parrhasia.

Arcti, Ursele = Nordul: 6,16. V. ˇși la Numele de Persoane.

Ardea, capitala Rutulilor din Latium: 7,411 – 12,631; 9,738; 12,44.

Arethusa, fântâna vestită din Syracusa: 3,696. V. ˇși Alfeus.

Argiletum, cartierul Romei (cu etimologia lui populară): 8,345.

Argos (lat. pl. *Argi – orum)*: limitat cu siguranţă la Argosul din Peloponnes doar în 6,838; 7,286 *(Inachii).* În rest pare a fi un nume generic al Ţării Grecilor epocii homerice: 1,24,285; 2,95,178,326; 10,779 – 82. Aluziv, 11,286 *(Inachias urbes).* V. Argivi, Argotici.

Argyripe (= Arpi, *q.v.),* numele grecesc al cetăţii lui Diomede întemeiate în Italia: 11,246. Aluziv și în 8,9; 11,226,239,243.

Arida*, numele cetăţii din Latium, dat mamei lui Vorbius, fiul lui Hippolypus) reîntrupat în Italia, datorită pădurii din vecinătatea orașului: 7,762.

Arisba, oraș în Troada: 9,264.

Arpi, numele italic al cetăţii lui Diomede (gr. lat. *Argyripa, q.v.):* 10,28; 11,250,428.

Asia, de fapt Asia Mică, reprezentând apoi tot continentul răsăritean:
385; 2,193,557; 3,1; 7,224; 10,91;
268; 12,15. Prin adj. *Asia (palus) =* lunca mlăștinoasă a râului Căvstros:
7,701.

Atena*, doar prin locuitorii ei, poet. Cecropizi, v. sub Persoane.

Athesis, râu din Italia de Nord (azi Adige): 9,680.

Athos, peninsula muntoasă din Nordul Egeei: 12,701.

Atina, oraș al Volscilor, la poalele Appenninului: 7,630.

Atlas*, masivul înalt din Nordul Africii, mereu personificat ca fiu al Titanului lapet (us) (v. sub Persoane): văzut ca munte, 4,246 – 51.

Aufidus, râu din Apulia: 11,405.

Aulida (gr. lat. *Aulis – idiș),* portul din Beoţia de unde au plecat Grecii la Troia.

Aurora, uneori simbol al Răsăritului: 9,686 *(Aurorae populi).*

Ausonia, nume poetic al Italiei: 3,477 – 96; 7,55,623; 9,136; 10,54,356; 11,58. V. Hesperia, și sub Ausoni (zi) la Nume de Persoane.

Aven tin (lat. *Auentinus mons),* colina de la Roma: 7,659; 8,231. V. ˇși sub Numele de Persoane.

Avem us, lacul de lângă Puteoli (legat cu marea de Agrippa, sub Augustus), ajuns deopotrivă un simbol al abordării în Italia și calea către coborârea în Infern (fiind aproape de Cumae): 1. mase, sg.: 5,813; 6,126,201.2. ntr. pl. Poet.): 3,442; 5,732; 7,91. Prin adj.: 4,512; 6,118,564.

Bactra, provincie iranică răsăriteană, ca margine a lumii: 8,688.

Baiae, așezare la intrarea Golfului

Euboic (azi, de Neapole): 9,710.

Barca*, port fenician în Cyrenaica (azi Libia), prin locuitorii lui, numiţi *Barcaei*: 4,43. Pentru formă, v. ˇşi Barce, sub Numele de Persoane.

Batulum, localitate din Sudul Campaniei, greu localizabilă: 7,739.

Benacus, numele antic al Lacului Garda din Nordul Italiei: 10,205.

Berecynt (h) us*, unul din vârfurile muntelui Ida din Frygia, numit prin epitetul *Berecynt (h)* i-a dat Cybelei: 6,784; 9,82,619. V. ˇși sub Persoane.

Boia, localitate din Latiul de SE: 6,775.

Buthrotum, localitate din Epir, importantă ca punct comercial: 3,293.

Byrsa, numele grecesc (LIP – ielea (de taur» al citadelei Carthaginei, de fapt fenic. *Bosra* (Lllolina): 1,367.

Care – itis (și – etis) cetatea etruscă: 8,597 (cu râul ei); 10,183. V. ˇși Agylla.

Cafereus (gr. ion.), promontoriu euboic: 11,260.

Caieta, portul din Sudul Laţiului (azi Gaieta): 6,900. V. ˇsub Persoane.

Cales, localitate din Campania: 7,728.

Calydon, cetatea din Etolia, urâtă de Diana: 7,305 –

7; 11,270.

Camerina (Camarina), colonie grecească din Sicilia de Sud: 3,701.

Campania*, ţinutul italic, prin adj.

Campana (urbs) = Capua: 10,145.

Capena*, cetate din Latium, numită prin *Capeni luci* (Llirângurile C.): 7,697.

Capitolium, colina de la Roma: 6,836; 8,347,653; 9,448. V. Tarpeia.

Capreae, insula din Golful Euboic (de Neapole): 7,735.

Capua*, v. Campania*, numele ei venind, după legendă, de la Capys Troianul (1.), v. sub Persoane.

Carinae, cartierul Romei: 8,361.

Carmentalis (porta), de la Roma, de la Nimfa Carmentis: 8,338.

Carpathică (lat. *Carpathium Mare),* întinderea tulburată a mării din jurul insulei Carpathos (în SE Egeei): 5,595.

Carthagina (lat. *Karthago – inis),* colonia punică din Africa: 1,13,298,366; 4,97,224,265,347,670; 10,12,54.

Casperia, mică cetate din ţinutul sabin: 7,714.

Caspica*, prin adj. *Caspia (régna)* = iranice din Sudul ei: 6,697.

Castrum Inui, localitate de coastă din Latium: 6,775.

Caucasus, masivul, hotar al Europei, vecin cu Hyrcania: 4,367.

Caulonţia), colonie grecească la Marea Siculă, în S Italiei: 3,553.

Celemna, așezare neclar localizată din Sudul Campaniei: 7,739.

Ceraunia = Munţii Acroceraunieni („Fulgeraţi în creste), din Epir: 3,506.

Chalcidică (cetatea) (lat. *Chalcidica arx)* = Cumae *(q, v.),* colonie a cetăţii ioniene Chalcis (gr. Χαλκίς), din Eubeea: 6,17. V. ˇși sub Baiae și Euboic (Golful).

Chaonia, ţinut al Epirului numit după Chaon Troianul: 3,335. Și în adj. *Chaonius – a*: 3,293,334.

Cimin (i) us, munte și lac în Etruria: 7,697.

Cipru (lat. Cyprus e gr. Κύπρος), insula Afroditei: 1,622.

Circaeum*, promontoriul (insular la Homer, peninsular mai apoi) al zânei vrăjitoare Circe (v. la Persoane), pomenit doar prin adj. *Circaeus – a – um*: 7,10 *(terra), 799 (iugum).*

Cithaeron, muntele din ţinutul Thebei, închinat lui Bacchus: 4,303.

Câmpiile Ely see, v. Elysium.

Câmpiile Flaviniene, în vecinătatea cetăţii Falerii: 7,696.

Clarus*, cetate din Asia Mică, lângă Colofon, vestită pentru un templu închinat lui Apollo, de aceea supranumit Clarius: 3,360.

Clusium, cetatea etruscă a lui Porsenna: 10,367. Indirect și prin adj. *Clusinus – a*: 10,655 *(orae).*

Cnossôs*, marea cetate din Creta, doar prin adj. *Gnosius – a*: 3,115; 5,306 – 7; 6,23,566; 9,305.

Cocytus, șuvoiul înspumat din Infern, pe care îl și simbolizează uneori: 6,132,297,323; 7,562. Prin adj. *Cocytius. 7,79.*

Colinele etrusce (lat. *Etrusca iuga* = Etruria): 8,480.

Collatine (cetăţuile) (lat. *Collatinae arces),* perifrază pentru a numi cetatea laţială Collatia, cu nume neadecvat hexametrului: 6,774.

Cora, cetate din Sudul Campaniei: 6,775.

Corinthus, marea cetate din Grecia: 6,836.

Corythus, numele grecesc al Cortonei din Etruria: 3,170; 7,209; 9,10; 10,719.

Cosae, cetate de pe ţărmul Etruriei: 10,168.

Creta, insula: 3,104,122 – 9,162; 5,588. Și prin adj.: 1. *Cresius – a*: 4,70; 8,294.2. *Cretaeus – a*: 3,117; 12,412. Aluziv, *Minoïa régna*: 6,14. V. ˇși Cretană, Cretani, Cydani la Numele de Persoane.

Crinisus (de fapt Crimis (s) us), râu din Sicilia: 5,38.

Crângul Alban (lat. *Albani luci* (var. *loci»*: 9,387 – 8. V. ˇși sub Alba.

Crângul Angitiei, în ţinutul Marşilor: 7,759.
Crângul Capenei, v. sub Capena.
Crustumeri (um), localitate sabină din Latium: 7,631.
Cumae, cetate grecească la Golful Euboic (de Neapole): 6,2. Indirect: 1. prin adj. *Cumaeus – a*: 3,441; 6,98.2. Prin Chalcidică (cetatea): 9,70 *(q.v.).*
Cures, localitate sabină: 8,638. V. ˇsub Quirites la Persoane.
Cybelus, muntele închinat Cybelei (la Verg. doar Cybebe sau Magna Mater et[., v. la Numele de Persoane):
3,111; 11,768 (aici var. ms. *Cybelae).*
Cyclades, insulele grecești: 3,127; 8,692.
Cyllene, muntele din Arcadia unde Maia l-a născut pe Mercur: 8,139. Și indirect: 1. prin Cyllenius, supranumele zeului: 4,252,276.2. Prin adj. *Cyllenia (proles)*: 4,258.
Cynthus, muntele din Delos, închinat lui Apollo, supranumit ca atare Cynthius: 1,498; 4,147.
Cyprus, v. Cipru.
Cythera, insula Afroditei, în Sudul Peloponnesului: 1. sg. fem.: 10,51.2. ntr. pl.: 1,680; 10,86. V. ˇși sub Cytherea la Numele de Persoane.
Dardania, ţinutul Troadei, mai ales către Hellespont, apoi = Troada în general: 2,281,325; 3,52,156; 6,65; 8,120. V. ˇsub Dardani (zi) et[. la Numele de Persoane.
Daunia*, îndeobște = Apulia, Italia de S, aici prin adj. *Daunia (gens):* 8,146. V. ˇși la Numele de Persoane.
Delus (< gr. Δήλος), vestita insulă grecească din Cyclade, locul nașterii Dianei și al lui Apollo (supranumit Delius: 3,162; 6,12): 4,144.
Dicte*, muntele din Creta, locul nașterii lui Zeus, indirect, prin adj. *Dictaeus – a – um*: 3,171 *(arua)*; 4,73 *(saltus).*
Dindyma (ntr. pl. = Gemeni), munte din Frygia, închinat Cybelei: 9,618; 10,252.
Dodona*, așezarea din Epir cu vestitul oracol al lui Zeus, indirect, prin adj. *Dodonaeus – a*: 3,466 *(lebetes).*
Donusa, mică insulă din Cyclade, lângă Amorgus: 3,125.

Drepanum, promontoriu și port în Sicilia de V: 3,707.

Dulichium (< gr. Δουλίχιον), fie o peninsulă a Acamaniei, fie zona cea mai îndepărtată a Cefalleniei (într-un vers imitat după Hom., *Od.,* 1,245 et[.): 3,271.

E –, uneori = lat. De (cu specificare constantă).

Egee, Marea (lat. *Aegaeum (Mare)* < gr. Αϊγαίος (Πόντος»: 12,366.

Egesta* sau Segesta*, cetatea siciliană, numită în poem Acesta: 5,38.

Egipt (lat. fem. *Aegyptus – i* < gr. (ή) Αίγυπτος): 8,687,705, și prin adj. *Aegypţia (coniunx* (pej.»: 8,688. V. ˇsub Persoane.

Elida (lat. Elis – *idis* e gr. Ηλις – ιδος), ţinut vestic al Peloponnesului: 3,694; 6,588.

Elysium = Câmpiile Elysee din Infern: 5,735; 6,542,744.

Eolia (lat. *Aeolia* e gr. Αϊολΐα), ţara lui Eol (Aeolus, stăpânul Vânturilor): 1,52; 9,38, echivalată formal, prin adj. *Aeolia,* cu Lipare *(q.v.)*: 8,416 – 7. V. ˇși sub Eol, la Numele de Persoane.

Epir, ţinutul din Grecia continentală de NV: 3,292,503.

Erebus, genunea de beznă din Infern: 4,26,510; 6,247,404,671; 7,140.

Eretum, mică localitate din Latium, la hotarele ţinutului sabin: 7,711.

Eridanus, numele antic al Padului *(q.v.),* adesea personificat: 6,659.

Eryx, muntele din Sicilia de SV:
Prin adj. *Erycinus – a*: 5,479; 10,36.

Etna (lat. *Actna* e gr. Αϊθνη), marele vulcan din Sicilia, văzut ca sălaș al făurăriei lui Vulcan (us): 3,554 – 674. Prin adj. *Actnaeus – a – um*: 3,678; 7,786; 8,419,440; 11,263.

Etolia*, ţinut de V al Greciei, v. sub Etoli (era), la Numele de Persoane.

Etruria, ţinutul italic: 8,494; 12,232. Indirect, prin adj., și 8,473 – 80. V. ˇși Lydia, Maeonia, precum și sub

Etrusci, Lydieni, Maeoni, sau Tyrrheni, la Numele de Persoane.

Eubeea* (lat. *Euboea* e gr. Εύβοια), marea insulă ionică, doar prin adj. *Euboicus – a – um,* referitor, mai des, la colonia chalcidică de la Cumae și la Golful Neapolei: 6,2,42; 9,710; 11,260 (v. Cafereus).

Eufrat (lat. *Euphrates),* fluviul din Vestul Mesopotamiei: 8,726.

Europa, în *Eneida* numai ca denumire a continentului (opus Asiei): 1,385; 7,224; 10,91.

Eurotas, râul din Lacedemona: 1,498.

Fabaris, afluent al Tibrului: 7,715.

Falerii*, cetate latină din Etruria, v. sub Falisci la Numele de Persoane.

Farus*, insula de lângă Alexandria Egiptului, indirect, prin *Protei columnae*| 11,262.

Feneus (lat. *Pheneus* e gr. Φενε (ι) ός), cetate din Arcadia, de lângă muntele Cyllene: 8,165.

Fenicia*, numai prin nume de populaţii, v. sub Fenicieni.

Fescennium*, mică așezare de lângă Falerii, în Latium, indirect, prin *Fescenninae aces: 7,695.*

Fidena (în proză Fidenae), cetate pe Tibru, în Latium: 6,773.

Flaviniene, Câmpiile, în vecinătatea cetăţii Falerii: 7,696.

Forul Roman: 8,361.

Foruli, mică așezare din Latium: 7,714.

Frygia (lat. *Phrygia* e gr. Φρυγία), ţinutul din Asia Mică, echivalat însă aici, poetic, cu Troada (= Frygia Mică): 7,207; 10,88,582. Prin adj. *Phrygius – a*: 9,80 *(Ida).* V. *și Frygieni, la Persoane.

Ftia (lat. *Phthia* e gr. Φθϊα), patria thessalică a lui Ahile: 1,284.

Fucinus, Lacul, din ţinutul sabin: 7,759.

Gabii, cetate sacrală din Latium, între Roma și Praeneşte: 6,773. Indirect, prin adj. *Gabinus – a*: 7,612 *(cinctus),* 682 *(luno).*

Ganges, marele fluviu, simbol al Indiei: 9,31.

Gela, cetate din S Siciliei: 3,702. Prin adj. *Gelous – a*: 3,701 (*campi)*.

Getia*, indirect, prin adj. *Geticus – a – um*: 3,35 *(arua)*.

Gnossôs*, sau Cnossôs*, marea și vechea cetate din Creta doar prin adj. *Gnosius – a – um* = Cretan: 3,115; 5,306 – 7; 6; 23,566; 9,375.

Gortyn (a) *, cetate din S Cretei, doar prin adj. *Gortynius – a – um,* tot = Cretan: 11,773. V. Creta, Gnossôs.

Graecia, atestare unică: 11,287. V. Argi și sub Greci la Persoane.

Graviscae, așezare din Etruria, lângă Tarquinii: 10,184.

Grynium*, cetate din Lydia, cu un templu vestit al lui Apollo, numit ca atare Gryneus: 4,345.

Gyaros, mică insulă din Cyclade, la V de Andros: 3,76.

H = lat. Hei gr – (lat. = gr. X –, cu specificare permanentă).

Hades*, nu ca atare în originalul *Eneidei,* ci doar în traducere (pentru raţiuni metrice: 11,23); v. sub Infern și, la Numele de Persoane, sub Dis, Orcus, Pluton.

Hadriatică, Marea, v. sub Adriatică.

Hebrus, râul tracic: 1,317 (var. lect. *Eurum)*: 12,331.

Helicon, muntele Muzelor, din Beoţia: 7,641; 10,163.

Helorus, râu din Sicilia, la E de promontoriul sudic Pachynus: 3,698.

Hermus, râu din Lydia, având o bogată câmpie: 7,721.

Hemicele Stânci, v. sub Hemici*, la Persoane.

Hesperia, nume arhaic și poetic, dat de Greci Italiei (ca (Ţara) Apusului); 1,530,569; 2,781; 3,163,185 – 6,503; 4,355; 7,4,44,543; 8,148; 12,360. Prin adj. *Hesperius – a*: 3,418; 6,6; 7,601.

Hesperide, apele (lat. *Hesperides (aquae)* = apele Italiei): 8,77. Cf. ani. V. ˟însă și Hesperidele, zânele

Apusului, sub Persoane.

Hiberia*, v. sub Iberia*, Iberic.

Himella, mică așezare sabină: 7,714.

Homole, munte din Thessalia: 7,675.

Hyrcania*, ţinut iranic de Răsărit (azi Gurgan), lângă Marea Caspică: prin adj. *Hyrcanus – a*: 4,367. V. ˇși sub Numele de Persoane.

Ianiculum, colina de la Roma, dincolo de Tibru: 8,358.

Iapygia*, ţinut est-italic, cu muntele Garganus, prin Iapyx (numele locuitorilor), folosit ca un epitet de tip adjectival: 11,247.

Iberia* (lat. *Hiberia*), prin adj. *Hiberus – a: 7,663*; 9,582; 1,913.

Ida: 1. Muntele din Frygia, dominând Troada: 2,801; 3,6; 5,252 – 4,449; 9,80; 10,158; 12,546. V. ˇși Nimfa lui, tot Ida, sub Persoane. Prin adj.: A. ˇreferitor la munte, cu zeii săi cei mari (Zeus, Magna Mater): 2,696; 3,112; 7,139; 9,112,620; 10,230,252. B. = Frygian = Troian: 7,207,222; 9,672; 11,285.2. Muntele din Creta centrală: 12,412. Prin adj. *Idaeus (mons)*: 3,105.

Idalia, cetatea din Cipru, închinată Afroditei (Venus): 1,693, de unde și adj. *Idalius – a*: 5,760; 10,52 (aici nu neapărat adj.).

Idalium, muntele din Cipru, închinat Afroditei (Venus): 1,681; 10,86.

Ilion (lat. *Ilium* e gr. Ἴλιος, apoi și Ἴλιον), iniţial numele câmpiei din faţa Troiei, apoi când = Troia, când = Troada: 1,68; 2,241,325,625; 3,109; 5,261,756; 6,64. Des prin adj.: 1. *Iliacus – a – um*: 1,97,456,483,647; 2,117,431; 3,182,280,336,603; 4,46,78,537,648; 5,607,725; 6,875; 8,134; 10,62,335,635; 11,255,393; 12,861.2. *Ilius – a – um*: 1,268; 9,285; 11,245.

Illyri, populaţia de la Nord de Epir, prin adj. *Illyricus (sinus)*: 1,243.

Ilua, insula din Marea Tyrrhenianã (azi Elba): 10,173.

Inarime (nume epic fals analizat după horn, εἰν Αρίμοις, demult citit Ειναρίμοις), insula numită, probabil,

de Etrusci Arima, iar de Greci Pithecussa (ambele = Maimuţeni), apoi de Latini Aenaria: 9,716. Astăzi ea se numește Ischia, în Golful Neapolei.

Indus, marele fluviu, simbol al Indiei: 12,67.

Infernul*, prin adj.: *Infernae (tenebrae)*: 7,325. V. ˇși Aheron, Styx, precum și Dis, Orcus, Pluton, la Numele de Persoane.

Inui Castrum, veche așezare din Latium: 6,775.

Ionică, Marea: 1. subst.: 3,211.2. adj. *Ionius – a – um*: 3,671; 5,193.

Ismarus*, munte din Tracia, al cărui nume a trecut, ca adj. asupra ţării: *Ismara patria*: 10,351. V. ˇși sub Numele de Persoane.

Italia, ţinta lui Eneas (peste 40 x):
2 – 554 (10 x); 3,166 – 674 (10 x); 4,106 – 381 (10 x); 5,18,629,730; 6,61,357,718; 7,469,563; 9,267,601; 10,8,32,67;
219,508; 12,41. Foarte des prin adj. *Italus – a – um*: 1,252; 3,185,396,440; 5,82,703; 7,334,643,776; 8,626,715; 9,698; 10,780; 11,326. V. Ausonia, Hesperia, Oenotria, și sub Italice, Italici și Satumius 3., la Numele de Persoane.

Ithaca, insula lui Ulisse, în Marea Ionică: 3,272,613. V și adj. *Ithacus* la Numele de Persoane.

Izvoarele lui Velinus *(q.v.)*: 7,517.

Karthago, ortografierea latină arhaizantă a numelui Carthaginei *(q.v.).*

Labicum*, cetate din Latium, prin Labici, locuitorii ei: 7,796.

Labyrinthul din Creta: 5,588.

Lacedemona (lat. *Lacedaemon – onis),* ţinutul din Peloponnes: 7,363. Prin adj. *Lacedaemonius*: 3,328. V. ˇși sub Sparta, precum și sub Laconiana, la Numele de Persoane.

Lacinium*, promontoriul de lângă Tarent, cu un templu al lunonei, prin adj. *Lacinia,* ca epitet al divinităţii: 3,552.

Laconia*, doar prin Laconiana (lat. *Lacaena),* denumire pej. dată Elenei, v. sub Numele de Persoane. V.

ˇși Lacedemona, Sparta.

Lacul Ciminius *(q.v.): 7,697.*

Lacul Fucin (us) *(q.v.): 7,759.*

Lacul Nemi*, prin Lacus Triviae (= al Dianei, *q.v.)*: 7,516, cu o aluzie și în 7,763 – 4 *(umentia litora).*

Laris (s) a*, cetatea thessalică, al cărei nume ajunge = Thessalia, de unde adj. *Larisaeus,* ca epitet epic al lui Ahile: 2,197 = 11,404.

Latium, ţinutul italic, ţel al lui Eneas (peste 30 x): 1,6 – 554; ʒ4,432; 5,731; 6,67,89,793; 7,38 – 709; 8,5 – 18,322; 10,58,365; 11,141,168,361,431; 12,24,148,820 – 6. Adesea prin adj. *Latinus – a – um,* v. sub Numele de Persoane. Aluzii mai depărtate: 10,300; 11,588.

Laurentină, Mlaștina: 10,709, v. urm.

Laurentum*, în original (pentru raţiuni metrice) prin adj. *Laurens, ¯ntis,* cu referire la cetatea și la ţinutul regelui Latinus: 5,797; 7,661; 8,1,38; 9,100; 10,635,671,706,709; 11,78,431; 12,24,542. Prin aluzii: 9,367; 11,100 *(urbs Latina)*; 11,17 *(muri Latini).*

Lavinium, cetatea ce va fi ˇîntemeiată de Eneas, numită după Lavinia *(q.v.),* fiica regelui Latinus: 1,258,270; Aluziv: 7,322 *(recidiua Pergama).*

Lemnus* (gr. Λήμνος), insula din Egee, doar prin adj. *Lemnius,* epitet al lui Vulcan: 8,454.

Lema, cetatea din Argolida, lângă care bântuia Hydra, ucisă apoi de Hercule: 6,187,803; 12,518. Prin adj. *Lernaeus*: 8,300.

Lethe*, râul infernal, numai personificat, v. sub Numele de Persoane.

Leucade sau Leucadia (lat. *Leucate),* promontoriu cu cetatea de căpetenie a insulei Leucadia din Marea Ionică: 3,274; 8,677.

Libya, ţinutul nord-african, cel mai adesea = Africa toată 1,22 – 511 (de 7 x): 4,36,173,257; 6,694,843. Des și prin adj. *Libycus – a – um*: 1,339,377,527,596; 4,106,271,320,348; 5,595,789; 6,388; 7,718; 11,265. V. ˇși Libycă, sub Persoane.

Licymna*, cetate din Argos, prin numele unei roabe

Licymnia (*q.v.* ˇsub Persoane).

Liguria*, numai prin locuitorii ei, v. sub Liguri la Persoane.

Lilybeum*, cetate importantă din Apusul extrem al Siciliei, prin adj. *Lilybeius – a – um*: 3,706 *(uada).*

Limanul Şicanic (= portul Syracuse!): 3,692.

Lipare, insulele din Marea Tyrrheniană, identificate cu Insulele lui Eol *(q.v.)*: 8,417.

Locrr (< gr. Λόκροι), cetate sud-italică, numai prin locuitorii ei *(q.v.).*

Lupercal, grota dedicată lui Lupercus (= Faunus = Pan Lycaeus): 8,343.

Lycaonia*, ţara din Sudul Asiei Mici, prin adj. *Lycaomus*: 10,749.

Lycia, ţinutul din Asia Mică: 4,143,346,377; 6,334; 7,721,816; 8,166; 10,126; 12,344,516. Prin adj. *Lycius – a – um*: 4,346,377; 7,816; 8,166; 11,773. V. ˇși Lycieni sub Numele de Persoane.

Lycfus*, cetate din Estul Cretei, prin adj. *Lyctius (=* Cretan): 3,401.

Lydia*, ţara din Apusul Asiei Mici, obârșie tradiţională a Etruscilor, prin adj. *Lydia (gens)*: 8,479; 10,155. Cf. ˇşi 2,781. V. Maeonia.

Lymes (s) us, cetate din Troada: 12,547. Prin adj. *Lyrnesius*: 10,128.

Maeonia, regiune din Asia Mică, parte a Lydiei, apoi poetic, supranume al Etruriei italice: 8,499. V. ˇsub Maeoni (era) și sub Maeoni (zi) la Numele de Persoane. Cf. mai ales 10,141.

Maeotida*, ţinutul de la Marea de Azov, prin adj. *Maeotia (tellus): 6,799.*

Malea, capul cel mai sudic al Peloponnesului, matcă de vânturi: 5,193.

Mantua, cetatea etruscă, patrie a poetului: 10,200 – 1.

Marea Adriatică*, prin *Hadriacae undae*: 11,405.

Marea Argolică (= Grecească de E = Myrtoică): 5,52.

Marea Carpathică, din jurul insulei Carpathos: 5,595.

Marea Egee, direct *Aegaeum (Mare):* 12,366. V. ˇși Egeu, la Persoane.

Marea Ionică (Grecească de V): 3,211.

Marea Libycă, numită *Pontus Libyae*: 1,556.

Marea Roșie*, aluziv, prin *litus rubrum*: 8,686.

Marpes (s) us*, munte din insula Paros, prin *Marpesia cautes*: 6,471.

Massicum*, muntele din Campania, celebru prin viile sale, numite aici *felicia Massica: 7,726.*

Megara*, prin adj. *Megari (sinus):* Golful Megarei (Hyblee) din Sicilia, la Nord de Syracusa: 3,689.

Mincius*, râul din patria poetului, doar ca nume de corabie: 10,205.

Minio, râu din Etruria, care se varsă în Marea Tyrrheniană, lângă Centumcellae (azi Civitavecchia): 10,183.

Misenus (Mons), promontoriul din Nordul Golfului de Neapole: 6,233 – 34. V. ˇși sub Misenus, la Numele de Persoane.

Mlaștina Laurentină: 10,709.

Monoecus (mai exact *arx Monoeci),* azi Monaco, așezare fortificată numită după templul antic al lui Hercules Monoecus: 6,830.

Mutu (e) sca, cetate din ţinutul sabin: 7,711.

Mycenae (pl. < gr. Μυκήναι), vestita cetate a lui Agamemnon: 1,284,650; 2,25,180,331,577; 6,838; 7,222,372; 9,139. Singularul, secundar, impus de vers *(urbe Mycenae,* sf. hex.), doar în 5,52. Prin adj. *Mycenaeus,* doar despre Agamemnon: 1,266.

Myconos, insula din Cyclade, la N de Naxos: 3,76.

N-ar râul din Umbria, afluent al Tibrului: 7,517.

Naryx* sau Narycus*, cetate din Locrida, de unde au venit colonii din cetatea Locri *(q.v.)*: 3,399.

Naxos, insula din Cyclade: 3,125.

Nemea, cetatea din Argolida, unde Hercule a înfrânt groaznicul leu ce-i pustia ţinutul: 8,295.

Neritos, după Virgiliu, o insulă aparte, lângă Ithaca *(q.v.)*: 3,271.

Nersa (lat. pl. *Nersae),* cetate din Latium: 7,744.

Nil (lat. *Nilus),* marele râu, simbol al Egiptului: 6,800; 8,711; 9,31.

Nomentum, cetate din Latium: 6,773; 7,712.

Numicus, râu din Latium: 7,150,242,797.

Nursia, cetate din ţinutul sabin: 7,716.

Nysa, munte magic, locul de naștere al lui Dionysos-Bacchus, plasat de Homer în Tracia, apoi undeva în Orient, chiar și în India: 6,805.

Oceanul, întinsul marin circumterestru, v. sub Persoane. Aluziv, la genunea lui: 11,913 *(gurges Hiberus).*

Ce (e) halia, cetatea din Eubeea, distrusă de Hercule: 8,291.

Oenotria*, poet, pentru Sudul Italiei: prin adj. *Oenotrius – a*: 1,532; 3,165 (în ambele *uiri)*; 7,85 *(tellus).*

Olearus, mică insulă din Cyclade: 3,126.

Olymp, muntele, sălaș al zeilor, aproape sinonim cu Cerul: 1,374; 2,779; 4,268,694; 5,533; 6,579,586,782,834; 7,218,558; 8,280,319,533;
106; 10,1,115,216,437,621; 11,726,867; 12,634,791.

Oricus*, cetate din Epir, prin adj. *Oricia*: 10,136 *(terebinthus).*

Oriens = Răsăritul: 1,289; 5,42; 8,687.

Ortygia: 1. = nume antic al insulei Delos: 3,124,143,154.2. insula din faţa Siracusei, lângă capul Plan (m) urium: 3,694.

Othrys, masiv muntos din Thessalia: 7,675. V. ˇși la Persoane.

Pa (e) hynum, promontoriul extrem de SE al Siciliei: 3,429,699; 7,289.

Pactolus, râul din Lydia, cel plin de aur: 10,142.

Padus, marele râu din Nordul Italiei: 9,680. V. ˇși Eridanus.

Padusa, ramura și gura sudică de vărsare a Padului: 11,457.

Pafos (lat. *Paphus* e gr. Πάφος), cetate din Cipru, închinată Venerei: 1,415; 10,51,86.

Palatinul*, colina de la Roma, prin adj. *Palatinus*: 9,9

(Euander).

Palinurus, promontoriu din Lucania: 6,381. V. ˇși sub Persoane.

Pallanteum, cetatea lui Pallas 2., unde domnea Evandru: 8,54,341. Indirect, și prin adj. *Pallanteai* 9,196,241 *(mocnia).*

Pantagias, râu din Sicilia, în apropierea Siracusei: 3,689.

Paros, insula din Cyclade, vestită pentru marmura ei: 3,126. Prin adj. *Panus – a*: 1,593 *(lapis).*

Parrhasia*, ţinut din Arcadia Peloponnesului: prin adj. *Parrhasius – a* = Arcadian: 8,344; 11,31.

Patavium, azi Padova: 1,247.

Pelorus, promontoriul extrem de NE al Siciliei: 3,411,687.

Pergam (lat. mai ales pl. ntr. *Pergama* e gr. Πέργαμα), adesea poet. = Troia: 1,466,651; 2,177,291,375,556,571; 3,87,336,350; 4,344,426; 6,516; 8,37,374; 10,58; 11,280. în 7,322, simbolic = Lavinium *(recidiua Pergama).* Prin adj. *Pergameius – a*: 3,110,133,476; 5,744; 6,63.

Petelia, mică cetate din Bruttium, întărită de Filoctet: 3,402.

PH –, v. F.

Pisae, oraș din Etruria, colonie, după tradiţie, a Pisei din Elida: 10,179.

PIem (m) urium, promontoriu de lângă Siracusa: 3,693. V. ˇși Ortygia.

Pomeţii (Pomeţia), cetate a Volscilor, în Latium: 6,775.

Populonia, cetate etruscă din faţa insulei Ilva (Elba): 10,172.

Porţile Războiului: 7,607 – 17. Cf. 1,294.

Praeneşte, cetate din Latium: 7,682; 8,561. Și prin adj. *Praenestina (urbs): 7,678.*

Privemum, cetate volscă din Latium: 11,540.

Prochyta, insulă din Golful Neapolei (azi Prôcida): 9,715.

Pyrgi, vechiul port al cetăţii etrusce

Care *(q.v.)*: 10,184.

Quirinal (lat. *Quirinalis (collis»,* colina de la Roma: 7,187,612.

Răsăritul, v. Oriens și, la Numele de Persoane, Aurora, Eous, Luceafărul.

Rhoeteus, promontoriu și simbol al Troadei: 3,108; 6,505. V. ˇși sub Numele de Persoane.

Rin (lat. *Rhenus),* marele râu european, hotar al Imp ˇeriului: 8,727.

Roma, ţinta destinului lui Eneas: 1,7; *5,601*; 6,781; 7,603,709; 8,635; 12,168. Aluziv și: 6,876; 9,449; 10,12, precum și prin Roman (i) șieneazi, Romulizi, la Numele de Persoane.

Rosea *(rura*), Câmpul Trandafirilor, lângă Lacul Velinus, în ţinutul cetăţii Reate: 7,712.

Rufrae, cetate din Campania: 7,739.

Salamina (lat. *Salamis – inis),* insula din faţa Atticei, patria lui Aiax Telamonianul: 8,158.

Sallentini *(campi*), Câmpiile Sallentinilor, din Sudul Calabriei antice: 3,400. V. ˇsub Persoane.

Same, insula din Marea Ionică: 3,271.

Samos, una dintre Sporadele Mării Egee, cu un templu vestit al lunonei: 1,16.

Samothrace = Samos Threicia, insula din Nordul Egeei: 7,208.

Samus, râu din Campania: 7,78.

Sarranus*, râu din Campania, prin adj. *Sarrastes (populi): 7,738.*

Saticula*, cetate din Samnium, prin Saticulus, numele unui locuitor al ei: 7,729.

Satura *(palus*), Mlaștina Saturei, probabil o parte a Mlaștinilor Pontine din Latium: 7,801.

Satumia*, Ţaraz = Italia, v. sub Satumius 2., la Numele de Persoane.

Schee, Porţile (lat. *Scaeae Portaie* e gr. Σκαιαί Πύλαι), Porţile de la Stânga (= Miazănoapte) ale Troiei, către care ˇs-a dat mai ales lupta pentru cucerirea orașului: 1. pl.: 2,612.2. sg. (secundar): 3,351.

Scylaceum, colonie grecească din Bruttium (Calabria de azi): 3,553.

Scyros*, insula din Marea Egee, doar prin adj. *Scyria (pubes): 2,477.* V. ˇsub Numele de Persoane.

Selinunt (lat. *Selinus, ¯ntis),* port din SV Siciliei: 3,705.

Sfânta (lat. *Adyta,* înăuntrul templului din Delos): 3,92.

Şicania, partea de Apus a Siciliei: 1,557. Prin adj. *Şicanius – a – um*: 3,692; 8,416. V. ˇși sub Şicani, la Numele de Persoane.

Sicilia*, pomenită doar prin Şicania și, poet., Trinacria *(qq. vv.). V.* ˇși Siculi, la Numele de Persoane.

Sidicinum*, cetate din Campania, prin adj. *Sidicina (aequora): 7,727.*

Sidon, cetatea feniciană: 1,619. Mai des prin adj. *Sidonius – a – um,* simbolizând frecvent toată Fenicia, v. sub Persoane.

Sigeum*, promontoriul din faţa Troiei, purtând apoi mormântul lui Ahile și al lui Patrocle, prin adj. *Sigeus – a – um* (= troian): 2,312; 7,294.

Sila, munte împădurit din Bruttium (azi Calabria): 12,715.

Simo (e) is, râul din Troada, pe care o și simbolizează: 1,100,618; 3,302; 5,261,634,803; 6,88; 10,60; 11,257.

Soracte, muntele de lângă Tibur, din Latium: 7,696; 11,785.

Sparta, capitala Lacedemonei (î/. ζλ): 2,577; 10,92. V. ˇși Laconiană, Spartan, la Numele de Persoane.

Strofade (lat. *Strophades* e gr. Στροφάδες), Rotitoarele, micile insule din Marea Ionică, cu sălașul Harpiilor: 3,209 – 10.

S try mon*, râul tracic, prin adj. *Strymonius – a*: 10,265; 11,580.

Styx, v. sub Nume de Persoane, Râul infernal fiind mereu personificat. Aparte: 8,296; 9,104.

Symaethus*, râu din Sicilia de Est, în adj. *Simaethia*

(flumina): 9,584.

Syrtes, Golfurile Cirenaice, înnisipate, simbol al bancurilor de nisip și al Nordului Africii: 1. pl. 1,111; 5,51,192; 6,60; 7,302; 10,679.2. sg. (secundar): 4,41.

Tabumus, munte din Samnium: 12,715.

Tarent (lat. *Tarentum* e gr. Τάρας – ντος), colonie grecească din marele golf sud-italic care îi poartă numele: 3,551.

Tarpeia*, stânca de pe Capitoliul Romei, doar prin adj. *Tarpeia*: 8,347 *(sedes),* 652 *(arx).* V. ˇși Capitolium. V. ˇși sub Persoane.

Tartar, hăul subpământean din afundul Infernului, loc de pedeapsă al celor ticăloși: 1. pl. ntr. *Tartara*: 4,243,446; 5,734; 6,135,548 – 627; 8,563; 9,496; 11,397; 12,14,205.2. sg. mase. *Tartarus* (emfatic, dar util și metric): 6,577. Prin adj. *Tar tar eus – a – um*: 6,295,395,551; 7,328,514; 8,667; 12,846.

Tegea*, cetate din Arcadia, doar prin *Tegeaei* (locuitorii ei): 5,299; 8,459.

Ténedos, insula din Marea Egee, în faţa Troiei: 2,21,203,255.

Tetrica, masiv din ţinutul sabin: 7,713.

Teucria, unicat poetic = Troia și Troada: 2,16. V. Teucri, sub Persoane.

Thapsus, cetate de lângă Syracusa, în E Siciliei: 3,689.

Theba: 1. marea cetate din Beoţia (lat. pl. *Thebae).* 2. prin adj. *Thebana (mater),* cetatea din Mysia (lat. sg. *Theba).*

Thermodon, râu din Regatul Pontului, locul de baștină al Amazoanelor: 11,659.

Thybris, Tiberinus, Tiberis, felurite nume ale Tibrului, v. sub Numele de Persoane, râul fiind văzut mereu ca o divinitate; aparte, ca Râu etrusc, v. Ly*dius amnis*: 2,781; *Tuscus amnis*: 8,473; 10,199; 11,316; ca râu, și atât, mai ales în 7,715; 10,362 – 3,833; 11,449; 12,35.

Thymbra*, cetate din Troada, unde era adorat Apollo, numită prin adj. *Thymbraeus*: 3,85.

Tibur, cetatea din Latium: 7,630. Prin adj. *Tiburs – tis·. 7,670 (mocnia)* și sub Tiburţi, la Numele de Persoane.

Timavus, râul din Italia de NE: 244.

Tiryns*, cetatea din Argolida, prin adj. *Tirynthius,* ca supranume al lui Hercule, v. sub Persoane.

Tmarus, munte și simbol al Epirului, prin adj. *Tmarius*: 5,620.

Tracia (lat. *Thraca* = gr. horn. Θρήκη), Ţara Traciei: 12,335. V. ˇsub Tracă, traci, la Numele de Persoane.

Trinacria, nume poetic al Siciliei (gr. horn. Θρινακϊη), făcând, poate, aluzie, eventual prin etimologie refăcută, la caracterul ei ztri-angu-lar: 3,440,582; 5,393,555,573. Prin adj. *Trinacrius – a* (= Sicilian): 1,196; 3,384,429,554; 5,300,450,530.

Troada*, numită prin Ilion, prin Troia *(qq. vv.)* și prin *Idaea terraz.* 285 – 6.

Troia: 1. marea cetate strămoșească (de 88 x): [. 1 – 3,5 – 10 *passim,* 4,111,312,313; 11,288; 12,828. Des și prin Ilion *(q.v.),* prin *Troiana urbs*: 1,624,2,4; 4,342; 8,36; 9,364; 10,609; cf. ˇşi *urbs paterna·.* 10,705.2. Troiaz = *Troianum agmen,* manej de călărie al tinerimii: 5,602.

Tyr (lat. < gr. *Tyros)*: 1,346; 4,36,43,670. Aluziv, prin *Agenoris urbem*: 1,338. V. ˇși Sidon, și sub Tyrieni, Puni (nu arareori = Fenicieni în genere), la Persoane.

Tyrrhena *(litora)* = Etruria *(q.v.):* 8,555.

U (vocalic) / V (semiconsonantic) mergeau, de fapt, în latină, laolaltă.

Ufens, râu din Latium: 7,802. V. ˇși sub Persoane.

Umbria*, ţinutul italic, doar indirect, v. sub Numele de Persoane.

Velia*, cetate și port pe coasta tyrrheniană a Lucaniei, prin adj. *Velinus (portus)*: 6,366.

Velinus, Lacul din ţinutul sabin: 7,517,712.

Vesulus, munte din Alpii Cottieni: 10,708.

Voltumus, râu în Campania: 7,729.

Xanthus, supranume poetic al Scamandrului, râul din

Troada: 1,473; 3,350,497; 4,143; 5,634,803 – 8; 6,88; 10,60.

Zacynthos, insula din Marea Ionică, la Sud de Ithaca: 3,270.